

සුත්‍රාන්තරපිටකයෙහි

29 වන ග්‍රන්ථය

පටිසම්භිද්දා මග්ගපප්පකරණ

බුද්ධකතිය

ත්‍රයොදශ භාගය

පාඨශෝධනය

මොල්ලිගොඩ ප්‍රචච්ඡේදය පිළිවෙත්හි උපප්‍රධානාචාර්ය
ලබ්‍රහ්ම ලබ්‍යානන්ද අනුනායක සම්මිසරයන්වහන්සේ

සිංහලානුවාදය

යථෝක්ත අනුනායක සම්මිසරයන්වහන්සේ හා ලබ්‍යානන්දර
පුරාණ විහාරවාසී සමාජික කර්මමිත්තිගොඩ සුමනසාර
සම්මිසරයන්වහන්සේ

බු. ව. 2550

ක්‍රි. ව. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 35 (i)

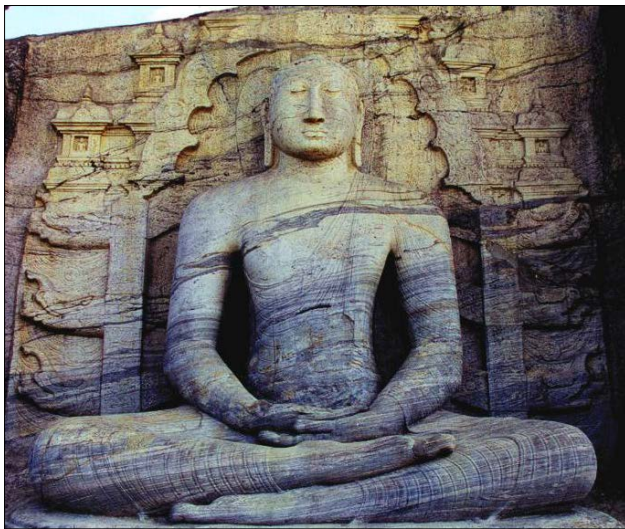
The Twenty-ninth Book in the
Suttanta-Pitaka
Khuddaka Nikāya (12)

29

PATISAMBHIDĀ MAGGAPPAKARANA (I)

Edited by
Ven. Labugama Lankānanda Anunāyaka Thera

Translated into Sinhala by
**The Said Anunāyaka Thera and
Pandit Karahampitigoda Sumanasāra Thera**

නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!!

මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව,
 නිවනේ සැනසීම සොයන සෑම ලොවසියෙකුටම
 පරිහරණය කළහැකි ලෙස සැකසීමට නන් අයුරින් ආයතනවල දැක්වූ
 සෑම උතුමන්ටම පළමුව ස්තූතිය පුදකරන අතරම
 යමෙක් මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව පරිහරණයෙන්,
 යම් සත් කටයුත්තක් කරන්නේනම් එහි ද,
 නිවනේ සැනසීම ලබනම් එහි ද
 සියලු ආනිසංසයෝ මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව
 මේ අයුරින් සැකසීමට ආයතනවල දැක්වූ
 ඔවුන් සෑම දෙනාටම අනුමෝදන් වෙත්වා!!!
 නිවන් දකින තුරු අභිවුර්ධියක්ම වෙත්වා!!!
 පතනා බෝධියකින් වහා වහා නිවනේ සැනසීම ම අත්වේවා!!!

ඔබ සැමට යහපතක්ම වෙත්වා!!!

සැලකිය යුතුය :

මෙම පොතේ පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත. එහි පිටු මත ඇති මාතෘකා මත click කිරීම මගින් ඊට අදාළ පිටුව වෙතට යොමුවේ.

නැවත පිටු වෙතට යොමුවීමට Table of Contents හෝ පිටු අංකය (21) සටහන් කර යොමු වන්න.

සුභානන්තපිටකේ

වූද්දකතිකායෝ

තෙරස්මො භාෂා

සුත්‍රානන්තපිටකයෙහි

වූද්දකතිකාය

ත්‍රයොදශ භාෂය

**“තථාගතසංවේදිනෝ හික්ඛිතො ධම්මචිතයො විවථො විරොචති
නො පටිච්ඡනෙනා”**

**“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණ ලද
ධම්ම හා චිතය විවෘත වූයේ බබලයි. වැසුනේ නො බබලයි.”**

(අභිතුරුතර්කිකාය - තිකතිපාත - හරණ්ඩුවගල, 9 සූත්‍රය.)

පටුන

CONTENTS

සංස්කාරකනිවේදනය	...	...	...	IX
ත්‍රිපිටක සමපාදක මණ්ඩලය	...	...	...	XI
සංඥාපනය	...	...	...	XIII
පාළිභෝගිය — PĀLI ALPHABET	...	...	...	XXI
සංකේතන නිරූපණය — ABBREVIATIONS	...	...	...	XXIII
විසයසූචි	...	...	...	XXV
පෙළ හා පරිවර්තනය	..	...	...	2 521
භාෂාදිපාදානුකූලමණිකා	...	...	...	525
විසේෂපදානුකූලමණිකා	...	...	...	529-531

සංස්කාරක නිවේදනය

පරිසරමිද්මග්‍රහණය සංවිධානය

සමූහාධිපතිවරයාණන්ගෙන් දෙදහස් පන්සිය වසක් ඉක්මනින්ම නිමිත්ත කොටගෙන බුද්ධිජයන්ති මහෝත්සවය උත්සවයෙන් පවත්වාලීම සඳහා තත්කාලීන ලබ්‍යාරාජ්‍යයේ ද අනුග්‍රහයෙන් ඇරැඹුණු බෞද්ධමිත්තලය මගින් සංවිධිත වූ ශාසනෝපසාදනායුග කාලයෙන් අතුරෙහි ප්‍රශස්ත වූයේ ත්‍රිපිටක පාලිය හෙළබසින් තබාලීමේ අතිශය දුෂ්කර කඩවිය යි. 1955 දී ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ හෙළබසට නගාලීම සඳහා සුදුසුකම් ඇති භික්ෂූන් වහන්සේ පත්කරගැනීමේ දී පරිසරමිද්මග්‍රහණයෙහි වගී තුන වෙන වෙනම මහතෙර-වරුන් තුන්තමකට භාර කරන ලද විය. එහෙත් එහි ඇතැම් කොටස් 1959 වර්ෂය වන තුරු ද ශෝධනය හා පරිවර්තනය නිමාවට නොපැමිණියේ විය. නිමවා තුබූ කොටස්හි පවා ශෝධනය හා පරිවර්තනය ප්‍රමාණ නොවන බව පෙනීගිය හෙයින් උත්තරීතර සංස්කාරක මණ්ඩලය විසින් පරිසරමිද්මග්‍රහණයෙහි සපුරා ශෝධනය හා පරිවර්තනය අප වෙත පවරන ලද්දේ ය.

ලක්දිව, මෙතෙක් මුද්‍රණයට නොපමුණුවා තුබූ පරිසරමිද්මග්‍රහණයේ ශෝධනය ආයාස උපදවන කරුණක් බව පෙනීගියෙන් පූජකොල පිටපත් බොහෝ ගණනකුදු සපයාගෙන, සියම් රට තායි අක්ෂරයෙන් මුද්‍රිත පොත ද, එංගලන්තයේ පාලිපොත් සමාගම මගින් පළකරවනලද පොත ද, බුරුම රට ජර්මනියේ සිටින පුස්තකය ද ඇසිරු කෙරෙමින් සුත්‍රාන්තපිටකයෙහි වෙනත් ග්‍රන්ථයකුදු වහල් කොටගෙන පරිසරමිද්මග්‍රහණය මුළුල්ල ඉදිරියට පමුණුවන ලද්දේ ය. කල් නොයා දී මැ පරිවර්තනය ද නිමවන ලද්දේ ය. පරිවර්තන අවසානයෙහි ලා පණ්ණිනි කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ මුල සිට මැ සහාය වූහ. 1962 දී පරිවර්තනය අවසන් කොට මුද්‍රණයට ඉදිරිපත් කරනලද නමුදු මුද්‍රණකාලයෙහි ක්‍රමානුකූල සංවිධානයක් නොවූයෙන් පළකරවාලීම මෙතෙක් පමාවූ බව ද පවසමින.

තවද පරිසරමිද්මග්‍රහණපාඨශෝධනයෙහි දී හා පරිවර්තනයෙහි දී ද දෙමටගොඩ පටිපාටිකරණවරයාදිවරු වැඩවිසූ ත්‍රිපිටක සංස්කාරකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සමපාදක වැඩිපිරි පරම ගෞරවාසපද ත්‍රිපිටක වාගීශ්වරාචාර්ය දර්ශනවිශාරද පරවාහාර ශ්‍රී චන්ද්‍රඥන නායක සාමාජිකයන් වහන්සේ හා එකාබද්ධ අමරපුරමහානිකායේ මහානායකධුර්ණ අග්‍රමහාපණ්ණිනි බලන්ගොඩ ආනන්දමේත්‍රෙය සාමාජිකයන් වහන්සේ හා අහංගම වීද්‍යාවන්ත පරිවේණික පති ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්ය පණ්ණිනි කොදගොඩ ඥානාලොකාභිධාන දක්ෂිණලබ්‍යායෙහි ප්‍රධාන සම්ප්‍රදායකසථවිරයන් වහන්සේ හා සුදුපදෙතදහයෙන් උපසකාන වූහ. මෙහි ලා දෙමටගොඩ ධර්මසාමාග්‍රම වීද්‍යාලයාදිශ්වර භාෂානාමවිශාරද ශ්‍රී චන්ද්‍රඥන පණ්ණිනි පරවාහාර ශ්‍රී ප්‍රඥනන්ද (බී. ඒ. ගෞරව ලක්ෂ්මි) කොළඹ නවකෝරළයේ ප්‍රධාන සම්ප්‍රදායක සථවිරයන් වහන්සේ ද කානඥනාපුත්තික වැසදහන් කරමින.

ලබ්‍යම ලබ්‍යානන්ද

අනුනායකසථවිර.

ත්‍රිපිටකසමපාදක මණ්ඩලයේ

ප්‍රධානසමපාදක.

20. 12. 70

ප්‍රවච්ඡාදයපිරිවෙන.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

බුද්ධිජයන්ති ත්‍රිපිටකපරිවර්තනසංස්කාරකසභායෙහි ආරම්භයෙහි සිටම එහි ප්‍රධානසම්පාදකධුරය බරමින් දවරැය වෙහෙසෙමින් ක්‍රියා කළ අතීතරු දැනටත් පරවාහාර ශ්‍රී චන්ද්‍රඥානාභිධාන නාහිමිපාණන් වහන්සේ 1970 පෙබරවාරි 9 වැනි දින සාහිසාන වූයෙන් එකල මුද්‍රණයෙහි පැවැති අඛණ්ඩතර නිකාය චතුර්විධාන සහ මේ 'පරිසමන්දමග්ග' යනු නාමකාලීන වූ නවතා-ලත්තට සිදු විය. සංස්කාරක මණ්ඩලයෙහි සංස්කරණයක් අවශ්‍ය වූ හෙයිනි. 1970 අප්‍රියෙල් 3 වැනි දින අධ්‍යාපන සංස්කෘතික සභිකයෙකු වූ හා සංස්කෘතික අධ්‍යක්ෂවරයා ද ඇතුළු කොට 'මහානායක වාරිකාරාම' යෙහි පැවැති සාකච්ඡාසභායෙහි දී පහත සඳහන් මණ්ඩලය සමන්විත විය.

1 ප්‍රධාන උපදෙශක :

අග්‍රහස්තපණ්ඩිත බලන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙයාභිධාන සමන්ත අමරපුර මහානිකායෙහි මහානායක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ

2 සහායක :

අභ්‍යන්තර විද්‍යාවන්ත පරිවේණිකවිද්‍යා ත්‍රිපිටකවාරිකාවරයා වූ කෝද-ගොඩ ශ්‍රී ඥාණාලොකාභිධාන දක්ෂිණලංකායෙහි ප්‍රධාන නායක සභිකයෙකු වූ වහන්සේ.

3 ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්චිනොදය පිරිවෙන්ති උපප්‍රධානවරයා වූ ත්‍රිපිටක වාරිකාවර ලබ්‍රහ්ම ශ්‍රී ලංකානන්දභිධාන ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රිමි මහාසංඝසභායෙහි අනුනායක සභිකයෙකු වූ වහන්සේ.

4 උපනිකර සාමාජික :

දෙමටගොඩ බණ්ඩාරානන්දවිද්‍යාලයාභිධාන, පණ්ඩිත, භාෂානාමවිශාරද පරවාහාර ශ්‍රී පණ්ඩිතනන්ද (බී. ඒ. ගෞ. ලත්ඛන්) කොළඹ නව කෝරළයෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සභිකයෙකු වූ වහන්සේ.

5 ,, පණ්ඩිත කර්මමිත්තිගොඩ සුමනසාර සභිකයෙකු වූ වහන්සේ

6 කාශ්‍යී සංවිධායක :

පණ්ඩිත දෙරගමුගම් බමමපාල කොළඹපළාතේ ප්‍රධාන නායක සභිකයෙකු වූ වහන්සේ.

මෙහි සඳහන් පස්නම ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය වශයෙන් සමන්විත වූ අතර කලින් සහායක ධුරය බැරූ වැලිවිටියේ ශ්‍රී සෞරත නාහිමිපාණන්-ගේ අභාවයෙන් වූ පුරප්පාඩුව පිණිස කෝදගොඩ ශ්‍රී ඥාණාලොක සභික-යන් වහන්සේ ද පරවාහාර ශ්‍රී චන්ද්‍රඥාන නාහිමිපාණන්ගේ අභාවයෙන් වූ පුරප්පාඩුව පිණිස ලබ්‍රහ්ම ශ්‍රී ලංකානන්ද අනුනායක සභිකයෙකු වූ වහන්සේ ද පත්වූහ. අග්‍රහස්තපණ්ඩිත ආනන්දමෙත්‍රෙය මහානායක මහාසභිකයන් වහන්සේ වෙතින් උපදෙශ ලබාගත යුතු බවද තීරණය විය. අවශ්‍ය අවස්ථායෙහි සහාය භාවයට කැඳවා ගතයුතු අතිරේක සාමාජිකයෝ කිහිප දෙනෙක් ද සමන්විත වූ අතර.

සංඥාපනය

“යො පබ්බජී ජාතීසත්තානි පඤ්ච
පහාය කාමානි මනෝරමානි,
තං විතරාගං සසමාහිතින්ද්‍රියං
පටිනිබ්බතං චඤ්ච සාරිපුත්තං”

පටිසම්භිද

පටිසම්භිද (පිළිසැබියා) සතරෙකි. ‘අත්, ධම්ම, තීරුතති, පටිභාන’ යි. ඒ සිසුපිළිසැබියාවනට මාගීය, අධිගමයෙහි උපාය නුසි - ‘පටිසම්භිදමය්‍ය’ නම් විය. ප්‍රතිසංවිත්ප්‍රතිලාභයෙහි හෙතුව යි.

මේ දෙයනාව හෝ මේ ප්‍රකරණය ඒ සිසුපිළිසැබියාවනට කිසෙයින් උපාය වෙයි යත්: ප්‍රභේද හෙයින් දෙසනලද ධර්ම හෙතු කොටගෙන පිළිසැබියා නුවණ උපදවන හෙයිනි. එසේ මා ය: නානාභේදයෙන් ප්‍රභේදයට ගිය ධර්මයන් පිළිබඳ නානාභේදභින්න වූ දෙයනාව අසන ආර්ඝ්‍යපුද්ගලයනට ප්‍රතිසංවිද්ඤනප්‍රභේදය ද උපදවයි, පුහුදුන් පුතුලනට අනායෙහි ප්‍රතිසංවිද්ඤනප්‍රභේදයට ද ප්‍රත්‍යය වෙයි. මේ වදාරන ලද මා ය: පභේදභේදා හි දෙසනා සනවිතිබොහොමපටිසම්භිදඤ්ණාවහා හොති’ යි. මෙ ද අගහවු සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේගේ නානාභේද භින්න වූ දෙයනායෙකි. එහෙයින් පටිසම්භිදවනට මාගීභාවය සිඳු යි.

සිසුපිළිසැබියා

පටිසම්භිද සතරෙකි. ‘පටිසම්භිද’ නම්; ඤනප්‍රභේද යි, අඤ්ඤාණං අත්පටිසම්භිද, ධම්මෙ ඤ්ණං ධම්මපටිසම්භිද, ගාත්‍ර ධම්ම-තිරුතතාතිලාපෙ ඤ්ණං තීරුතතිපටිසම්භිද, ඤ්ණෙසු ඤ්ණං පටිභානපටිසම්භිද’ යි පටිසම්භිදවිභවිගයෙහි වදාළ හෙයින් අත් කිසි-වක්නුයේ ප්‍රභේද නොවැ ඤනයාගේ මා ප්‍රභේද යි: එහෙයින් ‘වතුපටිසම්භිද’ යනු ‘සතර ඤනප්‍රභේද කෙනෙකැ’ යන අර්ථ යි. අර්ථප්‍රභේදය සැලැකීමෙහි ප්‍රකට කිරීමෙහි නිශ්චය කිරීමෙහි සමථී වූ අර්ථයෙහි ප්‍රභේදගත ඤනය අත්පටිසම්භිදය, ධර්මප්‍රභේදය සැලැකීමට ප්‍රකට කිරීමට නිශ්චය කිරීමට සමථී වූ ධර්මයෙහි ප්‍රභේදගත ඤනය ධම්මපටිසම්භිදය, තීරුතතිප්‍රභේදය සැලැකීමට විභාවනයට නිශ්චය කිරීමට සමථී වූ තීරුකතාතිලාපයෙහි ප්‍රභේදගත ඤනය තීරුතතිපටිසම්භිදය, ප්‍රතිභානප්‍රභේදය සැලැකීමට විභාවනයට නිශ්චය කිරීමට සමථී වූ ප්‍රතිභානයෙහි ප්‍රභේදගත ඤනය පටිභානපටිසම්භිද යි.

එහි සැකෙවින් හෙතුඵලය ‘අත්’ නම් වෙයි. හෙතු අනුසාරයෙන් ඵලය අවබෝධ කරනුලබන හෙයින් පැමිණෙනුලබන හෙයින් අර්ථ යයි කියනු ලැබේ. ඒ අර්ථය ප්‍රභේද හෙයින් යම් කිසි ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්නයෙකැ නිශ්චය යැ භාෂිතාථී යැ විපාක යැ ක්‍රියා යැ යන මේ පඤ්චධර්මයෝ වෙති. ඒ පඤ්චධර්ම සංඛ්‍යාත අර්ථය ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ අර්ථයෙහි ප්‍රභේදගත ඤනය ‘අර්ථපටිසම්භිද’ නම් වෙයි.

සැකෙවින් ප්‍රත්‍යය 'බම්ම' නම් වෙයි, ඒ ඒ ඵලය උපදවා නුසි පවත්වා නුසි පමුණුවා නුසි බම්ම යයි කියනු ලැබේ. හේ ප්‍රභේද හෙයින් යම් කිසි ඵල නිපදවන හෙතුයෙකැ ආයතීයානීයා භාෂිත යා කුශල යා අකුශල යා යන මේ පස්දහම්හු බම්ම යයි දකුණත්තාහ. ඒ බම්ම ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ බම්මෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය 'බම්මපටිසම්භිදා නම් වෙයි, මේ අතීත මා අතිබම්ම (විභවිග්‍යාපකරණ) යෙහි "දුකෙකි ඤාණං අත්ථපටි-සම්භිදා දුකෙකිමුදයෙක ඤාණං බම්මපටිසම්භිදා දුකෙකිථරොපබ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා දුකෙකිථරොබගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං බම්මපටිසම්භිදා" යනාදි නසින් විභාග කොට වදාරන ලද්දේ ය.

"නනු බම්මපටිසම්භිදානාහිලාපෙ ඤාණං" යි ඒ අතීතෙහි ද බම්මෙහි ද යම් සවභාවනිරුක්තිකක් අව්‍යතිවාරි ව්‍යවහාරයෙක් ඇද්ද ඒ ව්‍යවහාරය ලපනෙහි භාෂිතයෙහි උද්දරණයෙහි පැවැති ලපිත භාෂිත උද්දරිතසවභාවනිරුක්ති ශබ්දය අරමුණු කොට ගෙන ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ සවභාවනිරුක්තියෙහිලාපයෙහි මේ 'සභාවනිරුක්ති' යා මේ 'අසභාවනිරුක්ති' යා යි මූලභාෂාව වූ මගධයෙහි උපන් බම්මනිරුක්ති සබ්බසාත ඒ සවභාවනිරුක්තියෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය 'නිරුක්තිපටිසම්භිදා' නම් වෙයි. මෙසෙයින් නිරුක්තිපටිසම්භිදාව ශබ්දලබ්ධ නූවා යා' ප්‍රඥානාලබ්ධ නොවන්නී යා, ශබ්දය ඇසීමෙන් මා මේ සභාවනිරුක්ති යා මේ අසභාවනිරුක්ති යා යි දනාගන්නා හෙයිනි.

"ඤාණෙසු ඤාණං" යි සමීපාධිකරණය අරමුණු කොට ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ ඥානයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය හෝ 'අත්ථපටිසම්භිදා'දි යථොක්ත ඥානත්‍රයෙහි ගොවර කෘත්‍යාදි වෘත්තන් විභාරයට යිය ඥානය හෝ "පටිභානපටිසම්භිදා" නම් වේ.

තවද මේ සතර ප්‍රතිසංවිද්ද්‍යනෙය් ශෛක්‍ෂභුමි යා අශෛක්‍ෂභුමි යා යන දෙතැන්හි ප්‍රභේදයට යන්නාහ. එහි සාරිප්‍රත්‍ය මහාමොග්ගලාන මහාකස්සප මහාකච්චායනා'දි අසුමහනෙරවරුන්ට අශෛක්‍ෂභුමියෙහි පටිසම්භිදාවෝ ප්‍රභේදයට ගියාහු ය. 'ආනන්ද සඨවිර චිත්තගහපති බම්මික උපාසක උපාලිගහපති බුද්ධත්තරා උපාසිකා' යනාදිහට ශෛක්‍ෂභුමියෙහි පටිසම්භිදාවෝ ප්‍රභේදයට ගියාහ.

ප්‍රතිසංවිද්දවෝ විශද වන්නාහු අධිගමයෙන, පෘඤ්ඤායෙන, ශ්‍රවණයෙන, පරිපාච්ඡායෙන, පුඵ්ඤ්ඤායෙන යන පස්කරුණෙන් විශද වන්නාහ. එහි අධිගම නම්: රහත්බවට පැමිණීම යා, රහත්වූවහුට පරිසම්භිදාවෝ විශද වෙති, පරිපාච්ඡා නම්: බුදුවදන් යා. ඒ බුදුවදන් උගන්නාහට ද පරිසම්භිදාවෝ විශද වෙති, සවන නම්: සද්ධම්මශ්‍රවණය යි. සකස් ව අතීතත් කොට බණ අසන්නාහට පරිසම්භිදාවෝ විශද වෙති. පරිපුච්ඡා නම් පාළි අතීතප්‍රශ්නෙහි ග්‍රන්ථිපද අතීතපදයන්ගේ විනිශ්චයකථා යා, උගන් පාළි ආදියෙහි දතී පුළුල්වන්නාහට පරිසම්භිදාවෝ විශද වෙති. පුඵඤ්ඤායෙන නම්: පෙර බුදුන්ගේ සස්තෙහි යොගාවචර බව යා, ගතපච්චා-ගතික වත පිරිමෙන් අනුලෝම ඥානය දක්වා ගොනුහු සම්පයට පැමිණි විදශීනායෙහි යෙදීම යි, එසේ මා ය: පුඵඤ්ඤායෙනවරයනට පරිසම්භිදාවෝ විශද වෙති මේ පස්කරුණෙන් සියුම්පිළිසිඹියාවෝ විශද වන්නාහ

තවද කිසිකෙනෙක්:

'පුබ්බසොගො බාහුසච්චං දෙසභාසා ව ආගමො
පරිපුච්ඡා අධිගමො ගරුසන්නිස්සයො තථා
මිත්තසම්පත්ති වෙවාහි පටිසම්භිදාපච්චයා' යි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘පුබ්බයොග බාහුසච්ච දෙසභාසා ආගම පරිපුච්ඡා අභිගමී ගරු-
සන්නිසාය මිත්තසම්පන්නි’ යන අටකරුණ පරිසම්භිද්දාහයට ප්‍රත්‍යය වෙතී’
කීහු. එහි පුබ්බයොග යට කී නය මැයි, බාහුසච්ච නම්: ඒ ඒ ශාස්ත්‍රයෙහි ද
ශිල්පයන්හි ද නිපුණබව යැ, දෙසභාසා නම්: එක්සියක් භාෂාව්‍යවහාරයෙහි
කුශල බව යැ, විශෙෂයෙන් මහධ්‍යානායෙහි කුශලබව යි. ආගම නම්:
යටත් පිරිසෙයින් ඔපමාවටීය ප්‍රමාණ වූ ද බුද්ධච්චන පුත්‍රණු කිරීම යැ,
පරිපුච්ඡා නම්: එක ගාථාවක හෝ අනිවිතියව විවාරීම යැ, අභිගම නම්:
සෝවත් බව හෝ සෙදගැමිබව හෝ අනගැමිබව හෝ රහත්බව හෝ යැ,
ගරුසන්නිසාය නම්: ශ්‍රාවප්‍රතිභාන බහුල වූ ගුරුන් සම්පයෙහි විසීම යැ,
මිත්තසම්පන්නි නම්: එබඳු වූ මැ මිත්‍රයන්ගේ ප්‍රතිලාභ යි. එහි බුදු
පසේබුදුවරයෝ පුබ්බයොගය ද අභිගමය ද නිසා පරිසම්භිද්ධවනට
පැමිණෙති, ශ්‍රාවකයෝ මේ හැම කරුණු මැ නිසා පරිසම්භිද්දාහී වෙත්.
තවද පරිසම්භිද්ධවනට පැමිණීම සඳහා වෙනම කමටහන් වැඩිමෙකුදු නැත.
ශෛක්‍ෂ්‍යයනට ශෛක්‍ෂ්‍යඵල විමෝක්‍ෂානනයෙහි වූ ද අශෛක්‍ෂ්‍යයනට අශෛක්‍ෂ-
ඵලවිමෝක්‍ෂානනයෙහි වූ ද පරිසම්භිද්ධප්‍රාපතිය වෙයි. තථාගත බුදුවරයනට
දශබලයන් සෙයින් ආයතීයනට ආයතීඵලයන් සමග මැ පරිසම්භිද්ධවෝ
සමෘද්ධ වන්නාහු වෙත්.

පරිසම්භිද්ධගහපාකරණ.

මේ දක්වනලද සතර ප්‍රතිසංවිද්ධවනට මාගීය ක්‍රයි ‘පරිසම්භිද්ධගහ’
නම් විය. පරිසම්භිද්ධගහය මැ ප්‍රකරණ වූයේ ‘පරිසම්භිද්ධගහපාකරණ’
නම් වේ. නානාවිධ හෙදහින්න වූ ගමිතීරාඪීයෝ මෙහි ලා ප්‍රකාරයෙන්
කියනුලැබෙත් ක්‍රයි ‘පකරණ’ නම් වී. තෙල “පරිසම්භිද්ධගහපාකරණ”ය
අභිසම්පන්න යැ, බසඤ්ඤාසම්පන්න යැ, ගමිතීරාඪී ඇත්තෙ යැ, ලොවුතුරු
දහම් පවසනුයෙ යැ, ශුන්‍යතාප්‍රතිසංයුක්ත යැ, ප්‍රතිපත්තිඵලවිශෙෂ
ඵලවක්‍රයෙ යැ, ප්‍රතිපක්‍ෂයන් වලහනුයෙ යැ, යොගාවචරයනට ඥානවර-
රත්නාකර වූයෙ යැ, ධර්මකපිකයනට ධර්මකථාච්චිලාසවිශෙෂයට කාරණ
වූයෙ යැ; සංසාරභීරුකයනට දුක් දුරලනුයෙ වෙයි.

තවද මේ ප්‍රකරණය දුක්ඛතියාරණයට උපාය දැක්වීමෙන් ආසාදන
දනවනු සඳහා ද තත්ප්‍රතිපක්‍ෂයන් නැසීම සඳහා ද ගමිතීර වූ අභි ඇති
නොයෙක් සුත්‍රාන්තපදයන්ගේ අභි විවරණ කිරීමෙන් හුදී ජනයනට
හෘදයාත්මක දනවනු පිණිස සකලඥායධම්මවිෂයෙහි අප්‍රතිහත සම්ඥානාඥන
ලක්‍ෂණ මහාපුද්දිපාවහාස ඇති සකල සත්ත්වවේයා කෙරෙහි පතල මහා-
කරුණා ලක්‍ෂණ සෙනහයෙන් සන්ධි වූ සිත් ඇති තථාගත අතීත්
සමාස්සමුද්ධයන් විසින් වෛතෙසජනහෘදයගත කෙලශාකිකාර
විඛිංසනය සඳහා දල්වනලද සභ්බුද්ධ ලක්‍ෂණ මහාපුද්දිපය තදබිප්‍රාසවිකාශන
ලක්‍ෂණ කෙලපරිමෙකයෙන් පස්වාදහසක් තීරතුරු කොට දල්වාතැබීමෙහි
රිසි ඇති ලොකානුකම්පක වූ සම්ඥකල්ප ධර්මසෙනෙවි සැරියුත් මහරහතුන්
වහන්සේ විසින් ඒ ඒ අවස්ථායෙහි වදාරනලද වේ, (මහානිද්දොස සංඥාපනය
ද බලන්න.)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ප්‍රථම මහාධර්මසංඝයාගේ පැමිණි බමුණාණ්ඩාගාරික ආනන්ද මහතෙරුන් විසින් ඇසූ පරිදි මෑ සංඝායනයට ආරෝපණය කරන ලද ‘පරි-සමිද්ධමග්ගප්පකරණය’ දෙ වැනි හෝ වැනි සංඝයාගේ අනුසංඝයා විසින් ප්‍රථම සංඝයාගේ දී මෑ කෙල ප්‍රකරණය සුත්‍රාන්ත පිටකයෙහි ඇතුළු කරන ලද්දේ දිසාගමාදී පඤ්චමහානිකායයන් කෙරෙහි බුද්ධකමහානිකාය-පරිපාටනා විසිනි. ‘සුත්‍රාන ගෙයා’දී නව ගාණාංගසංඝායනයන් කෙරෙහි යථාසම්මතයෙන් ගෙයා වෙය්‍යාකරණායනාදිගෙහි බැසාගෙන සිටී. චතුරාර්ය සංඝසංඝයන් අතුරෙහි බමුණාණ්ඩාගාරික ආනන්ද තෙරණුවන් විසින් ශ්‍රාවක භික්ෂූන් කෙරෙහි උගන්නා ලද සි පැවැසූ දෙ දහසක් බමුණාණ්ඩාගාරික ගෙන් සියගණනක් බමුණාණ්ඩාගාරිකයන් සංඝයාගේ වූයේ යි

තවද මේ පරිසමිද්ධමග්ගප්පකරණයෙහි ‘මහාවග්ග’ යැ, ‘මජ්ඣිමවග්ග’ යැ, ‘චූළවග්ග’ යැ’ යි ප්‍රමාණපරිපාටියෙන් වග්ගයක් වෙයි, එහි මධ්‍යම-වග්ගය ‘සුගතඥාන’ නමුත් චූළවග්ගය ‘පඤ්ඤාවග්ග’ නමුත් වේ. එයින් මහාවග්ගයෙහි ‘ඤ්ඤාකපා’ යැ, ‘දිට්ඨිකපා’ යැ, ‘ආනාපානසතිකපා’ යැ, ‘ඉද්දිකපා’ යැ, ‘විමොක්ඛකපා’ යැ, ‘ගතිකපා’ යැ, ‘කම්මකපා’ යැ, ‘විපල්ලාස-කපා’ යැ, ‘මග්ගකපා’ යැ, ‘මණ්ඩපෙය්‍යකපා’ යැ’ යි දසකපායෙක් ද - මධ්‍යමවග්ගයෙහි ‘සුගතඥානකපා’ යැ, ‘සම්මකපා’ යැ, ‘බොජ්ඣංගකපා’ යැ, ‘මෙත්තකපා’ යැ, ‘විරාගකපා’ යැ, ‘පරිසමිද්ධකපා’ යැ, ‘බමුවකකපා’ යැ, ‘ලොකුතතරකපා’ යැ, ‘බලකපා’ යැ, ‘සුඤ්ඤානාකපා’ යැ’ යි කපා දසකපා ද - චූළවග්ගයෙහි ‘පඤ්ඤාකපා’ යැ, ‘ඉද්දිකපා’ යැ, ‘අතිසමයකපා’ යැ, ‘විවෙකකපා’ යැ, ‘වර්ගකපා’ යැ, ‘පාටිභාරිකකපා’ යැ, ‘සමිද්ධිකපා’ යැ, ‘සතිපට්ඨානකපා’ යැ, ‘විපස්සනාකපා’ යැ, ‘මානිකාකපා’ යැ’ යි දස කපායෙක් දෑ’ යි සමන්තිකපා කෙරෙහි වෙයි.

ත්‍රිපිටකය

ආහවච්ඡාසිත වූ බමුණාණ්ඩාගාරික සංඝයා ත්‍රිපිටකපාලිය යථාකාලයෙන් මෑ සාහිත්‍යයෙහි. ලොවැ ශිෂ්ටාචාරයන් ඇසිරි කොටගෙන ගොඩනැගුණු විවිධ සාහිත්‍යයෝ ද වෙති. ත්‍රිපිටකපාලිය තබා අති හැම සාහිත්‍යයෝ ඒ ඒ භාෂායෙහි නිපුණ වූ විශාරදයන්ගේ නන්වැදූරැම් වූ රචනා එක්තැන් වීමෙන් ගොඩනැගී ඇති රචනාසාහිත්‍යයෝ යි. එකලා ත්‍රිපිටකය වූ කලී තථාගත සම්මාසම්බුද්ධන් විසින් ද සාරිපුත්තාදී ඇතැම් ශ්‍රාවක කෙන-කුන් විසින් ද ඒ ඒ කරුණෙහි ලා දෙනනා කරවදුළු අනෙකවිධ දෙනනාවන් යථාවිසින් එක්තැන් කොට සමිද්ධිත වූ අනුසංඝයා වූ පවත්නා අනන්‍ය සාධාරණ වූ දෙනනාසාහිත්‍යයෙක් වේ මෑ ය. එය ප්‍රථම සංඝයාගේ පටන් මෙදවස දක්වා ස්ථිරවංශයෙහි ආවායඝීවරයෝ ජීවිතයට ද වඩා අගය කෙරෙමින් ආරක්ෂා කෙරෙති. ඔහු බුද්ධාගාරිකයෙහි අක්ෂරයක් මාත්‍රාවකුදු වෙනස්වනු නො ඉවසති.

බුද්ධාගාරික වූ පාලිධර්මයෙහි ඇති මේ විශේෂය නොදක් අවරදින ඇතැම් විවේකයෝ ද උන් අනුගමනය කළ මෙරට ඇතැම් උගතුන් හා නවකයෝ ද බුද්ධගම සාහිත්‍යලෙඟයෙන් ගෙන විමේචනයට භාජන කෙරෙති. බුද්ධරජන් විසින් මෑ කන්තවහන්සේ වදාළ දෑය ‘යො ටො ආනන්ද ඔබ මම මා විනා වූ දෙයින් පඤ්ඤානායකයා වෙයි මම මමයෙන සිටිමි’ යනාදී

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනෙකසම්මසෙති ධම්මං-විනය විසින් දෙපරිදි වූ සාරි ද, ‘ඉධ පන භික්ඛවෙ ඵකවෙව කුලපුත්තා ධම්මං පටිපාටිකානි සුත්තං භෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං භාඨං උද්‍යානං ඉතිවුත්තකං ජානකං අබ්බතඛම්මං වෙදලලං’ යනාදි තැනින් ඒ සියලු දෙයින්ම අභිග්න නවයෙක බැසැගෙන සිටුනා පරිදි ද වදාන ලද්දේ ය. මෙයින් සියලු දෙනොසාතිත්‍යය ධම්මං-විනය බවත් එය සුත්ත-ගෙයාදි අභිග්න නවයකින් සුක්ක වූ බවත් පවසන ලදි.

සඛ්‍යායනාඅවස්ථාවට පැමිණ මහාකස්සපාදි ප්‍රථම සභිගීතිකාරක මහ තෙරවරුන් විසින් ධම්මවිනය සඛ්ඛායන නවාභිග්න ශාස්ත්‍රාශාසනය තාක් මලස්තෙක නැවූ නොගෙන මල්ලසක් සෙසින් වෙන් වෙන් වූ විසිරු පවත්නාසේ සලකා හැම දහම් කොටස් පිටක වශයෙන් හා නිකාය වශයෙන් පඨන පාඨනයෙහි ග්‍රහණ ධාරණයෙහි සුකර වනසේ ක්‍රමබද්ධ කොට සභිගිත විය. එ මතු නො වූ තෙවලායෙහි අතුළු වූ සිව් එකකාදි නිපාත-පණණාස - වග්ගවශයෙන් ද සඛ්ඛාගිත වූයේ නිදන උද්‍යානභාජාදිය පවා ඒ ප්‍රථම සභිගීතිකාරකයන් විසින් ම සපුරා තබන ලද විය. බුද්ධපරිනිෂ්ඨාණ-යෙන් පසු වූ ශ්‍රාවක භාගින වූ කතිපය සුත්‍ර කෙනකුත් හා මොග්ගලීපුත්ත-නිසං මහරහතුන් වහන්සේ වදාල කථාවන්දුප්පකරණය හා දෙවන තෙවන සඛ්ඛායනාවන්හි දී සභිගිත වූ ථෙරීය ඇදුරෝල්ලි මුඛ පාඨයෙන් මැ ගෙන එනලද වූ බුදුන් පිරිනිව් සාරසියසුපනස් වසක්ඛුයේ ඇවෑමෙන් තෙවලාධර පන්සියක් රහතුන් විසින් අනාගත ජනතාවගේ පරිභානිය දැක ග්‍රන්ථාරූඪ කොට තබන ලද වී.

පටිසම්භිදාමග්ගය රචනාවක් ද?

විලගම්බා රාජ්‍යසමය තෙක් ලෙබනගත නො වූ ‘පටිසම්භිදාමග්ගප-කරණය’ ගෙන විවේකබුද්ධි රහිත වූ විවේචනයට බස්නා ඇතැම් කෙනෙක් “පටිසම්භිදාමග්ගය ද සාරිසුත්ත තෙරුන් වහන්සේ විසින් රචිත ප්‍රකරණයෙ-කැ යි ආවාදායීම්මතය වේ” යනු කියති. එහෙත් පටිසම්භිදාමග්ගය අගනවු සාරිසුත්ත මහතෙරණුවන් විසින් රචනා කරනලද යි ආවාදායීම්මතයක් කැල මැ නැත. එහි ලා ආවාදායීම්මතය නම්: “ගමිතරජ්ඣානසංඛ අනෙකෙසං සුත්තනනපද්‍යානං අසම්චිතරණෙන ... ධම්මසෙනාපඨිනා ආයසම්මතා සාපිපුත්තකෙවරෙන භාසිතං” යි ගැඹුරු අරුත් ඇති සුත්‍රයන්ගේ අභි විවරණ කරමින් සාරිසුත්ත තෙරණුවන් විසින් වදානලද බව යි.

පටිසම්භිදාමග්ගය අභිධම්මයක් ද?

පටිසම්භිදාමග්ගය නාමමාත්‍රයෙන් ඔබ්බෙහි නොහැඳින විවේචනයට ගිය ඔහු “පටිසම්භිදාමග්ගය අභිධම්මපිටකයට අයත් නුවූයේ මන්ද යි විසඳිය නොහැකි ප්‍රශ්නයකි” යි කියති. ප්‍රකරණය ගැන අවබෝධයක් නැතිවී-මත් යට දැක්වූ ආවාදායී මතය නොදැනීමත් හෙතු කොටගෙන “පටිසම්භිදා” යනු අභිධම්මයෙකැයි සිතාගැනීමෙන් වූ සමමාහය නිසා පටිසම්භිදාමග්ගය සුත්‍රපිටකයෙහි ලා සඛ්ඛායනා කිරීම වරදක් කොට සැලකූ බව පෙනේ. වගකියසුත්‍ර තැන් ඇසුරු කරමින් මෙබඳු අවිවාදාත්මක ප්‍රකාශයන් කිරීම ධම්ම හා ධම්මධරයන් ලඝු කොට දක්වමින් ආබුතිකයන් නොමග යැවීමෙකි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පරිසමිද්ධමග්ගය බුදුන් වදාළ ගමිතරාජී වූ නොයෙක් සුත්‍රාන්තපද-
යන්ගේ අභිවිචරණයෙහි. එහෙයින් සඤ්ඡිතිකාරකයන් එය සුත්‍රාන්ත
පිටකයෙහි බුදුකමහාතිකායාන්තරීත කොට සමිතිත විය. එකරුණ තම්
දුරටත් විමසා බලනු සඳහා, “මණ්ඩපෙය්‍යකථාව” ඉදිරිපත් කරමිහ:
“මණ්ඩපෙය්‍යමිදං හික්කවෙ බ්‍රහ්මවජියං සන්ධා සමමුඛිභුතො” යනු
මණ්ඩපෙය්‍යකථායෙහි උද්දෙසපදයයි. මේ වූකලී සංයුත්තයෙහි
නිදනවග්ගයට අයත් අතිසමයසංයුතතයෙහි තුන්වැනි වග්ගයේ දෙවැන්න වූ
දසබල සුත්‍රයෙහි වදාළ: “දුක්ඛං හික්කවෙ කුසිතො විහරති ටොකිණ්ණො
පාසකොති අකුසලෙති ධමමෙති මහනාඤ්ච සදන්ධං පරිහාසෙති.
ආරද්ධවිජයො ව ටො හික්කවෙ සුඛං විහරති පච්චිත්තො පාසකොති
අකුසලෙති ධමමෙති මහනාඤ්ච සදන්ධං පරිසුරෙති. න හික්කවෙ
භින්නා අග්ගං පනති හොති. අග්ගං ව ටො අග්ගං පනති හොති.
මණ්ඩපෙය්‍යමිදං හික්කවෙ බ්‍රහ්මවජියං සන්ධා සමමුඛිභුතො. තස්මාතිහ
හික්කවෙ විජියං ආරහං අපසන්නං පනති යා, අනාගතං අබිමාස
අසවජිකතං සවජිකිකියං” යනාදී සුත්‍රප්‍රදේශයෙහි ‘මණ්ඩපෙය්‍ය’ පදය
ගෙන දෙසනා පරිග්‍රහ-බ්‍රහ්මවජිය විසින් මණ්ඩය ත්‍රිවිධ කොට ඉන්ද්‍රිය බල
බොජ්ඣංග මග්ගයන්හි ලා පරිපූර්ණ ධර්මවිභාගය වදාරන ලද්දේ ය.

මෙසෙයින් පරිසමිද්ධමග්ගයෙහි විභිත්‍රයට අයත් කථා තිස බෙහෙවින්
සුත්‍රාන්තයක් හෝ සුත්‍රාන්තපදයක් හෝ පෙරදැරි කොටගෙන ශ්‍රොතා-
ජනයාගේ ඥානප්‍රභේදය දනවනු සඳහා ශාස්තෘකල්ප වූ ධර්මසෙනෙවි
සාරිසුත් මහරහතුන් වහන්සේ විසින් ඒ ඒ අවස්ථායෙහි වදාරන ලද බව ද,
සඤ්ඡිතිකාරක මහතෙරවරුන් විසින් ක්‍රමසර්වත කොට සමිතිත වූ බව ද,
ගමිතරාජී වූ සුත්‍රපදයන්ගේ අභි විභාග කළ දේශනා වන හෙයින් සුත්‍රාන්ත
පිටකයෙහි සභාග්‍ර බව ද, ප්‍රමාණයෙන් කුඩා ප්‍රකරණයක් වූයෙන් කුදුගත්
සහිතයෙහි ලා ගිණු බව ද සාලාකිය යුතු ය.

තවද “මහාතිද්දෙසයන් පරිසමිද්ධමග්ගයන් පසු කලෙක පෙළට
ඇතුළත් කරගත් අටුවා දෙකෙකැ”යි කියති. මෙයින් මහාතිද්දෙසපාලිය
ගෙන කියයුතු ද මහාතිද්දෙස සංඥාපනතෙහි ලා ප්‍රකාශ කළමිහ. පරි-
සමිද්ධමග්ගයද මහාතිද්දෙසය සෙයින් ම සාරිසුත් මහරහතුන් වහන්සේගේ
දේශනාවක් බව මුලින් සඳහන් කොට ඇත. එය අටුවාවක් නොවන පරිදි
විමසුව මනා යා: පරිසමිද්ධමග්ගයෙහි ආදිම වූයේ ඤාණකථා ය. එය
වදාරන සාරිසුත් තෙරණුවෝ ශ්‍රාවකයන් හා සාධාරණ වූ ශ්‍රාවම්ය ඥානය
ආදි කොට ඇති සත්සාට නුවණ ද, ඉන්ද්‍රියපරොපරිගතතාදි ඡායාසාධාරණ
ඥානය දූෂිතෙසාත්තා නුවණ මාතෘකා විසින් උද්දෙස කොට, යළි තමන්
වහන්සේගේ ශ්‍රාවකපාරිමිඤ්ඤයෙහි සිටි බුදුන් වදාළ නය ගෙන විවිධාකාර
යෙන් ඥානවිභාගය කළහ. හැම අටුවාආදරනුදු ධර්මසපිකයනුදු ඥානකථා
වණ්ණා කරනුයේ පරිසමිද්ධමග්ගයෙහි වදාළ දහම්නය ආසුරා කොටගෙන
ය. එය අටුවාවකැ”යි කියනු නොදැනීමෙනි.

අනෙකකුදු විමසන් හොත් සත්‍යකථාදේශනාවට පැමිණි මහ-
තෙරණුවෝ සංයුත්තයෙහි සම්මසංයුතතයට අයත් ධර්මවකකප්පවතතන
වග්ගයේ දසවැනි සුත්‍රය උද්දෙස කොට ගෙවත් මාතෘකා වශයෙන් තබා
සියුසක් පිළිබඳ තථ අවිතථ අනඤ්ඤාථ වූ භොධිසාථීයද වතුස්සත්‍යය
මාභිඤ්ඤයෙන් එක්වට ප්‍රතිවේධ වන සැරි ද සත්‍යයන් පිළිබඳ ලක්ෂණාදී
ප්‍රභේදයන් ද නිද්දෙස කොට වදාළහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යළි බිහිසංයුතතයෙහි භාරවැඩියේ පස්වැනි සුත්‍රය උදෙසා කොට පඤ්චාපාදනසකකි - ආදශාඛගයන්ගේ වශයෙන් වතුසාන්‍යය විවිධා-කාරයෙන් ප්‍රභේද කොට වදලන. මෙසේ බලත් මැ පරිසමිද්මග්‍යය අවුච්චක් නොව ශ්‍රෝතෘජනයනට ඥානප්‍රභේද දහවනු සඳහා කරනලද ධර්මවිභාගයක් බව මැනවින් දන හැකි ය.

පටිච්චාර ග්‍රන්ථ

ත්‍රිපිටකයෙහි සංකීර්තිත්‍රයට නැගිහිස අභිකථාව ද සියලු ආචාර්ය-වාදයන්හි මහාමජ්ඣිමනිකායෙහි වගන්සේ ලක්දිවැ සිංහල අනාවැසියනට උගන්වාලූබව ශාසන ඉතිහාසයෙහි එයි. මෙකලක් ඉක්මැ යත් මැ එ හැම අවුච්චා හෙළබිසින් තබා ලූ බව ද සඳහන් වෙයි. නිකායානතර සංකලනය නොවනු සඳහා යි. අවුච්චාආදරු බුදුගොස් මහනෙරණ්ණවෝ මහානාම රජු දවස හෙළවුච්චා බොහෝ ගණනක් මගධභාෂාවට පරිවර්තන කළහ. පරි-සමිද්මග්‍යයට ද මිහිඳු අනවැසියන් ලියාතැබූ යම් හෙළවුච්චාවක් වී නම් එය මාගධියට නැගී මෙකල සද්ධම්මපසකාසනී යන නාමයෙන් දක්නට ලැබේ. එය කුමාරධාතුසෙන රජුගේ රාජ්‍යාදයෙන් තුන් වැන්නෙහි (ක්‍රි: ව: 510) මහානාම නම් තෙරකෙනකුන් විසින් ලියන ලද්දේය. ධාතුසේන (ක්‍රි: ව: 459-477) රජතුමාගේ මහිලණුවන් වූ මහානාම තෙරණ්ණවෝ ම පරිසමිද්ම-ග්‍යයඅවුච්චාවේ කතුවරයෝ වූහයි සලකනු ලැබෙත්. මේ අවුච්චා පරිසමිද්ම-ග්‍යයේ අභිවබ්බොධියට මිණිපහනක් බඳු ඉතා ව්‍යක්ත වූ කෘතියකි.

තවද පැරැකුම් මහරජුගේ ධර්මාගාරයෙහි නියුක්ත වූ පාලිපුවසංස කර්තෘක වාචිස්සර තෙරණුවන් විසින් පරිසමිද්මග්‍යයට සිංහලයෙන් ලිනාච්චණ්ණාවක් ලියූ බව පුවසංස නිගමනයෙහි සඳහන් වෙයි. ඒ පොත මේ තාක් පළවූයේ නොවේ. අනුරාධපුර මහාවිහාරවාසී තෙරකෙනකුන් ලියූ ගණ්ඨපදයකුදු ඇත. මුද්‍රණයෙන් පළවී ඇති මේ ග්‍රන්ථය ව්‍යක්ත රචනාවකැයි කිව කොහේ.

පටිසම්භිද්මග්‍යපාඨානතර

වළගම්බා රාජ්‍යසමයෙහි ඇතිවූ ද්‍රවිඩවිපලවය ද බ්‍රාහ්මණික දුර්වික්‍ෂය ද නිෂික්‍ෂා කොට මාතලේ අලලෙණැ රැස්වූ ත්‍රිපිටකධර පන්සියක් මහරහතුන් විසින් ලෙබන සංගීතිය සිදු කළ බව කියන-ලද්දේ ය. ලෙබනය ආරම්භ වත් ම අනවධානය හෙතු කොටගෙන ලෙබකයන් අතින් විවිධ පාඨයන්ගේ බැසැගැනීම අනිවාර්ය විය. දෙශානතර වශයෙන් ද ආචාර්යමත විසින් ද පාඨානතරපතනය විය. එහෙයින් ශෝධනයෙහි දී මූලපාඨය නිශ්චය කර ගැනීම ආයාසකර විය. එහිදී අභි කථාව ද ත්‍රිපිටකයේ සුත්‍රානතරයන් ද ආසුරු කෙරෙමින් ශුද්ධපාඨය නගාගත් සැටි පිටුවක් පාසා සඳහන් කළ පාඨානතරයන්ගෙන් දන හැකි ය. තවද ලෙබන අවස්ථායෙහි හෙළ ආදරන් විසින් එකල පැවැති හෙළවහරට අනුරූප කොට ලියා තැබූ අතිරෙකපාඨ තුබූ බව පෙනේ, මැදුම් සහියේ මූලපරිපාදයුතු ආදියෙහි මෙනි, විදේශික ආචාර්යවරයන් විසින් එබඳු පාඨ බෙහෙවින් පෙළබසට නගා විකෘත කොට ඇත ද ලක්දිව පැරණි පිටපත්හි සලකුරෙකින් යෙහ වැ ඇත, පරිසමිද්මග්‍ය, පැරණි පිටපතක දක්නට ලැබුණු එක් මැ පාඨය “පරිපුණ්ණකිදුති” (දව්නීයභාගය 20 විට) යි එසෙයින් ම තබාලූමිහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ශ්‍රී ලංකාණ්ඩුවේ සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සිදුවෙන ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනායතීය වූ කලී ඉක්මැයිය දෙව්‍යදහස්කාලය තුළ සිදුකරනලද අද්විතීය වූ ධර්මශාසත්‍රිය සේවාවකි. ඉඟ්‍රාසම්පන්න සාධුන්ගේ ධර්මඥනය හා සවහාමාඥනය හා අපෙක්ෂා කොට ලියනලද පරිසමහිද්‍රමයන් ව්‍යාච්ඡානය ලොවට වැඩ සිදුකෙරේවා'යි ද ඔම ම අධිකාරයෙහි නියුක්ත වූ හැම සාධුහට නිවන්සුව ලැබේවා'යි ද අංශංසනය කරමිහ.

**ලබ්‍රහ්ම ලංකානාඤ
අනුනායකසම්මිත.**

20. 12. 71

ප්‍රචච්ඡොදය පිරිවෙන.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

ආ ආ̄ ඉ ඉ̄ උ උ̄ එ ඔ̄

CONSONANTS

ක	කa	ඛ	ඛkha	ග	ගga	ඝ	ඝgha	ඞ	ඞna
ච	චca	ඡ	ඡcha	ජ	ජja	ඣ	ඣjha	ඤ	ඤna
ට	ටta	ථ	ථtha	ඪ	ඪda	ඬ	ඬdha	ණ	ණna
ත	තta	ඵ	ඵtha	ද	දda	ධ	ධdha	න	නna
ප	පpa	ඵ	ඵpha	බ	බba	භ	භbha	ම	මma
ය	යya	ර	රra	ල	ලla	ව	වva	ස	සsa
						හ	හha	ළ	ළla
								ඞ	ඞm
ක	කa	කි	කි̄	කු	කු	කෙ	කෙ	කො	කො̄
ඛ	ඛa	ඛි	ඛි̄	ඛු	ඛු	ඛෙ	ඛෙ	ඛො	ඛො̄
ග	ගa	ගි	ගි̄	ගු	ගු	ගෙ	ගෙ	ගො	ගො̄

Conjunct - Consonants

කක	කකka	කඛ	කඛkha	කග	කගga	කඝ	කඝgha	කඞ	කඞna
චච	චචca	චඡ	චඡcha	චජ	චජja	චඣ	චඣjha	චඤ	චඤna
ටට	ටටta	ටථ	ටථtha	ටඪ	ටඪda	ටඬ	ටඬdha	ටණ	ටණna
තත	තතta	තඵ	තඵtha	තද	තදda	තධ	තධdha	තන	තනna
පප	පපpa	පඵ	පඵpha	පබ	පබba	පභ	පභbha	පම	පමma
යය	යයya	යර	යරra	යල	යලla	යව	යවva	යස	යසsa
						යහ	යහha	යළ	යළla
								යඞ	යඞm
කඛ	කඛkha	කඣ	කඣjha	කඤ	කඤna	කඞ	කඞna	කඟ	කඟga
චඡ	චඡcha	චජ	චජja	චඣ	චඣjha	චඤ	චඤna	චඞ	චඞna
ටඪ	ටඪda	ටඬ	ටඬdha	ටණ	ටණna	ටක	ටකka	ටඛ	ටඛkha
තඵ	තඵtha	තද	තදda	තධ	තධdha	තන	තනna	තඞ	තඞna
පඵ	පඵpha	පබ	පබba	පභ	පභbha	පම	පමma	පඞ	පඞna
යර	යරra	යල	යලla	යව	යවva	යස	යසsa	යඞ	යඞna
						යහ	යහha	යළ	යළla
								යඞ	යඞm

ආ ආ̄ ඉ ඉ̄ උ උ̄ එ ඔ̄

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සංකීර්ණකරණය

ABBREVIATIONS

3.	1.	—	පච්චනොදය පොත්කාලය - තාලපණ්ණපොත්කො.
සි.	2.	—	සිරිසිඳ්ධන්තරාමපොත්කාලය - තාලපණ්ණපොත්කො.
සි.	3.	—	‘පැල්මඩුල්ල’ මහාවිහාරපොත්කාලය - තාලපණ්ණපොත්කො.
මජ්ඣ.		—	මජ්ඣිමනිකායෙහි සංඛ්‍යාතපටිපාටිය.
සං.		—	සං. - නායකයෙකුගේ පටිපාටිය.
PTS.		—	Pali Text Society - Patisambhidāmagga
සං.		—	සං. - මුද්‍රණය.
අනි.		—	අනි. - මුද්‍රණය.
ස.		—	ස. - සංඛ්‍යාතපොත්කාලය - පටිපාටිය.
වි.		—	වි. - විද්‍යා.
පු.		—	පු. - පොත්කාලය.

බුද්ධකතියායෝ

තෙරසමෝ භාගෝ - විසයසූචි

මහාවග්ග

විසයා

පිට්ඨකොති

	1. සෑණකථා	2-249
මාතිකා	...	2- 9
1. සුතමයසූණ	...	10- 79
2. සීලමයසූණ	...	80- 91
3. සමාධිභාවනාමයසූණ	...	91- 95
4. ධම්මට්ඨිතිසූණ	...	94-101
5. සමමසනසූණ	...	100-103
6. උදයබ්බයසූණ	...	104-109
7. භඩ්දානුපසසනාසූණ	...	108-111
8. ආදීනවසූණ	...	112-115
9. මුඤ්චි භුක්තමාසාසූණ	...	114-125
10. ගොත්‍රභූසූණ	...	124-129
11. මග්ගසූණ	...	128-133
12. ඵලසූණ	...	132-137
13. විමුක්තිසූණ	...	136-139
14. පච්චවේකඛනසූණ	...	138-143
15. චන්ද්‍රනානතනසූණ	...	142-147
16. ගොචරනානතනසූණ	...	148 158
17. චරියානානතනසූණ	...	152-159
18. භූමිනානතනසූණ	...	160-161
19. ධම්මනානතනසූණ	...	162-167
20-24. සූණපඤ්චක	...	166-167
25-28. පථිසම්භිද්දසූණ	...	168-175
29-31. සූණතතය	...	174-179
32. ආනන්තරිකසමාධිසූණ	...	180-183
33. අරණවිහාරසූණ	...	184-185
34. නිරෝධසමාපත්තිසූණ	...	186-191
35. පරිත්තිබ්බානසූණ	...	190-193
36. සමසීසට්ඨසූණ	...	192-195
37. සලෙඛට්ඨසූණ	...	194-197
38. විරියාරම්භසූණ	...	196-197
39. අත්ථසංදය්‍යනසූණ	...	198-199
40. දය්‍යනවිසුද්ධිසූණ	...	198-201
41. බ්‍රහ්මසූණ	...	200-201
42. පරිගොගාහසූණ	...	202-203
43. පදෙසවිහාරසූණ	...	202-203
44 49. විචට්ඨසූණජක්ඛ	...	204-209
50. ඉද්ධිවිධසූණ	...	210-211

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විෂය

පිටුවකොට්ඨාස

51. සෞඛ්‍යානුමත සුද්ධිය	...	212-213
52. වෛද්‍යානුමත සුද්ධිය	...	212-215
53. ප්‍රබලතාවය සහ සුද්ධිය	...	214-215
54. දිනවකල්පය	...	216-217
55. අනුමත සුද්ධිය	...	218-221
56-63. සමස්ත සුද්ධිය වනු කෙරෙහි	...	222-223
64-67. සුද්ධිය පරිසර හිමිකරුවන්	...	224-227
68. ඉන්ද්‍රිය පරිසර හිමිකරුවන්	...	226-231
69. අනුමත සුද්ධිය	...	230-233
70. සමස්ත පරිසර හිමිකරුවන්	...	234-235
71. මහාකරුණා සමාජ හිමිකරුවන්	...	236-243
72-73. සමස්ත සුද්ධිය - අනුමත සුද්ධිය	...	242-249

2. දිනවකල්පය

250-307

දිනවකල්පය	...	250-261
1. අනුමත දිනවකල්පය	...	262-267
2. අනුමත දිනවකල්පය	...	266-281
3. මිනිස් දිනවකල්පය	...	282-283
4. සමස්ත දිනවකල්පය	...	282-283
5. සමස්ත වනු කෙරෙහි සමස්ත දිනවකල්පය	...	284-285
6. සමස්ත වනු කෙරෙහි පරිසර හිමිකරුවන් දිනවකල්පය	...	284-285
7. අනුමත හිමිකරුවන් දිනවකල්පය	...	286-295
8. ප්‍රබලතාවය සහ සුද්ධිය දිනවකල්පය	...	294-295
9. අනුමත සුද්ධිය දිනවකල්පය	...	294-295
10. සංයෝජන සුද්ධිය දිනවකල්පය	...	294-296
11. අනුමත හිමිකරුවන් සුද්ධිය දිනවකල්පය	...	296-297
12. මහාකරුණා හිමිකරුවන් සුද්ධිය දිනවකල්පය	...	286-297
13. අනුමත වෛද්‍ය පරිසර හිමිකරුවන් දිනවකල්පය	...	298-299
14. ලෝක වෛද්‍ය පරිසර හිමිකරුවන් දිනවකල්පය	...	298-299
15-16. සමස්ත දිනවකල්පය - මිනිස් දිනවකල්පය	...	300-307

3. අනුමත හිමිකරුවන්

308-377

1. ගණනුදෙස	...	308-309
2. පරිසර - උපකාරක සංයෝජන සුද්ධිය	...	308-311
3. උපකාරක ලෝක සුද්ධිය	...	310-317
4. වෛද්‍ය සුද්ධිය	...	316-331
5. සමස්ත සුද්ධිය	...	330-373
6-11. සුද්ධිය - සමස්ත සුද්ධිය	...	374-377

විෂය

පිටුවකොට්ඨාස

	4. ඉංජිනේරුකරණය	...	378-485
1.	පරිසර හිමිකරුවන්	...	378-383
2.	දැනුම හිමිකරුවන්	...	382-401
3.	කාර්යක්ෂමතා හිමිකරුවන්	...	400-413
4.	විද්‍යාත්මක හිමිකරුවන්	...	412-423
	ඉංජිනේරුකරණය	...	422-435
	5. විද්‍යාත්මක හිමිකරුවන්	...	436-495
	6. ගණිත හිමිකරුවන්	...	496-508
	7. කාර්යක්ෂමතා හිමිකරුවන්	...	504-505
	8. විද්‍යාත්මක හිමිකරුවන්	...	506-509
	9. මනෝගත හිමිකරුවන්	...	508-513
	10. මනෝගත හිමිකරුවන්	...	513-521
	ගොඩනැගිල්ලක හිමිකරුවන්	...	523
	විද්‍යාත්මක හිමිකරුවන්	...	524-529

සුභානාපිටකේ

පරිසමහිද්‍රමගෙහා

පඨමො භාගො

සුත්‍රානාපිටකසෙහි

පරිසමහිද්‍රමාගීය

ප්‍රථම භාගය

සුභගතිපිටකේ මුද්දකනිකායෝ පරිසමන්දිමගෙහා

1. පඨමෝ පණණාසකෝ

1. මහාවගෙහා

නමෝ නසස භගවතෝ අරහතෝ සමමාසමබුද්ධසස.

මානිකා

1. සොතාවධානෙ පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤං.
2. සුත්තාන සංචරෙ පඤ්ඤා සීලමයෙ ඤ්ඤං.
3. සංචරිත්වා සමාදහනෙ පඤ්ඤා සමාධිභාවනාමයෙ ඤ්ඤං.
4. පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිති ඤ්ඤං.
5. අනිකානාගතපච්චුප්පත්තානං ධම්මානං සතිවිපිත්වා චච්ඡාදනෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ ඤ්ඤං.
6. පච්චුප්පත්තානං ධම්මානං විපරිනාමානුපස්සනෙ පඤ්ඤා උදයබ්බයානු-පස්සනෙ ඤ්ඤං.
7. ආරම්භං පරිසඛිං භවිත්වානුපස්සනෙ පඤ්ඤා විපස්සනෙ ඤ්ඤං.
8. භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ ඤ්ඤං.
9. මුඤ්චිතුකම්පතාපරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරුපෙක්ඛාසු ඤ්ඤං.
10. බතිඤ්ඤා වුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤා ගොත්රභූ ඤ්ඤං.
11. දුභතො වුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤ්ඤං.
12. පයොගපට්ඨපස්සාද්ධි පඤ්ඤා ඵලෙ ඤ්ඤං.
13. ජිත්තවට්ඨමනුපස්සනෙ¹ පඤ්ඤා විමුත්ති ඤ්ඤං.

ජිත්තවට්ඨමනුපස්සනෙ—ජෙසං. ජිත්තමනුපස්සනෙ—සා PTS

සමාජවාදී මානවවාදී කර්මාන්තය පරිසර හා සමාජය

1. ප්‍රථම පරිච්ඡේදය

1. මහාමාරිය

**ඒ හෙවත් අතින් සමාජමය වෘත්තීය වෘත්තීය
නිෂ්පාදන වේදය.**

මානවවාදය

1. ශ්‍රේණිකරණයෙන් අන්තර්ගත වෘත්තීයයන් (ශ්‍රේණියෙන්) පැවැති ප්‍රභව ශ්‍රේණියෙන් යැ.
2. ශ්‍රේණිය කොට (ශ්‍රේණි හෙතෙමින්) සංවරයෙන් පැවැති ප්‍රභව ශ්‍රේණියෙන් යැ.
3. ශ්‍රේණියෙන් සංවරය වැඩි සිත එකක කිරීමෙන් පැවැති ප්‍රභව සමාජ හා වෘත්තීයයෙන් යැ.
4. ප්‍රත්‍යයවීමෙන් පිරිසිදු දැනීමෙන් ප්‍රභව වෘත්තීයයෙන් යැ.
5. අතින් නිෂ්පාදන ප්‍රත්‍යය (පැවැත්මක) වෘත්තීය (කලාප විසින්) රැස් කොට නිෂ්පාදන කිරීමෙන් ප්‍රභව සමාජයෙන් යැ.
6. ප්‍රත්‍යයවීම වෘත්තීයයෙන් විපරිණාමය දැනීමෙන් ප්‍රභව උද්‍යෝගයෙන් යැ.
7. රූපාදි ආලෝකය ප්‍රත්‍යයෙන් කොට හඬගතයෙන් දැනීමෙන් ප්‍රභව විද්‍යාවෙන් යැ.
8. උපායාදිය හා වෘත්තීයයෙන් වැටීමෙන් ප්‍රභව ආදිනවයෙන් යැ.
9. (උපායාදිය) මුද්‍රාණයට කැමැති බව ද ප්‍රත්‍යයෙන් ද අධ්‍යාපනයෙන් ද යන (ත්‍රිවිධ) ප්‍රභව සංසකාරෝපණයෙන් යැ.
10. සංසකාර නිමිත්තෙන් නැගී සිටිනා එයට පරාතිමුඛ වීමෙන් ප්‍රභව ගොනුවෙන් යැ.
11. (කෙලෙසින් කෙරෙත් ද, තදත්‍රවන සකසා කෙරෙත් ද යන) දෙකින් නැගී සිටිනා එයට පරාතිමුඛ වීමෙන් ප්‍රභව මානවයෙන් යැ.
12. (උපායාදියෙන්) ප්‍රත්‍යයෙන් නිෂ්පාදන (සතර මානවත්‍ය පරිණාමය)ට හෙතෙමින් ප්‍රභව එළයෙන් යැ.
13. ඒ ඒ මානවයන් සිදුකළ කෙලෙස්වට ප්‍රත්‍යයෙන් කිරීමෙන් ප්‍රභව විමුක්තියෙන් යැ.

14. තද සමුදායනෙ¹ ධම්ම පසානෙ² පඤ්ඤ පච්චවේකනිනෙ ඤ්ඤං.
15. අජ්ඣාතනවච්ඡානෙ පඤ්ඤ වජ්ජිනානතෙන ඤ්ඤං.
16. බ්බිඤ්ඤාච්ච්ඡානෙ පඤ්ඤ ගොචරනානතෙන ඤ්ඤං.
17. චරියාච්ච්ඡානෙ³ පඤ්ඤ චරියානානතෙන ඤ්ඤං.
18. චතුර්ධම්මච්ච්ඡානෙ පඤ්ඤ භූමිනානතෙන ඤ්ඤං.
19. නවධම්මච්ච්ඡානෙ පඤ්ඤ ධම්මනානතෙන ඤ්ඤං.
20. අභිඤ්ඤපඤ්ඤ ඤ්ඤතට්ඨ ඤ්ඤං.
21. පරිඤ්ඤපඤ්ඤ තීරණට්ඨ ඤ්ඤං.
22. පහානෙ පඤ්ඤ පරිච්චාගට්ඨ ඤ්ඤං.
23. භාවනාපඤ්ඤ එකරසට්ඨ ඤ්ඤං.
24. සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤ චූසනට්ඨ⁴ ඤ්ඤං.
25. අත්තනානතෙන පඤ්ඤ අත්ථපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤං.
26. ධම්මනානතෙන පඤ්ඤ ධම්මපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤං.
27. නිරුත්තරිනානතෙන පඤ්ඤ නිරුත්තරිපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤං.
28. පටිභාන⁵ නානතෙන පඤ්ඤ පටිභානපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤං.
29. විහාරනානතෙන පඤ්ඤ විහාරට්ඨ ඤ්ඤං.
30. සමාපත්තිනානතෙන පඤ්ඤ සමාපත්තට්ඨ ඤ්ඤං.
31. විහාරසමාපත්තිනානතෙන පඤ්ඤ විහාරසමාපත්තට්ඨ ඤ්ඤං.
32. අවිකේවපපරිසුඤ්ඤානා අසච්ඡාලිකානා අනන්තරිකසමා-
ධිසම්භි⁶ ඤ්ඤං.
33. දස්සනාධිපතෙය්‍යං සනෙතා ච විහාරාධිගමො පණ්ණාසිමුත්තනා පඤ්ඤ
අරණවිහාරෙ ඤ්ඤං.
34. ද්විති බලෙහි සමන්තායෙතතා නයො ච සංඛාරානං පටිපපස්සද්ධියා
සොළසහි ඤ්ඤාචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසිභාවතා⁷ පඤ්ඤ
නිරෝධසමාපත්තියා ඤ්ඤං.
35. සමපජානස්ස පච්චතපරිඨාදනෙ පඤ්ඤ පරිනිබ්බානෙ ඤ්ඤං.
36. සබ්බධම්මානං සමමා සමුච්ඡේදෙ නිරෝධෙ ච අනුපට්ඨානතා පඤ්ඤ
සමසීසට්ඨ ඤ්ඤං.
37. පුච්ඡනානතනෙජ්ජපරිඨාදනෙ⁸ පඤ්ඤ සලලෙබ්බට්ඨ ඤ්ඤං.

1. සමුපාගනෙ—සා.

2. විපසානෙ—PTS. 3 වර්ගච්ච්ඡානෙ—පු.

4. චූසනට්ඨ—මජ්ඣ, සා. 5 පටිභාන—සා. 6 සමාධිවිසි—මජ්ඣ, සා.

7. වසිභාවතා—පු 8 නානතෙනපරිඨාදනෙ—සී 1, නානතෙනපරිඨාදනෙ—සී 2.

14. ඒ මාගී ඵලක්කයෙහි (ප්‍රතිලාභ ප්‍රතිවේධ වශයෙන්) පැමිණි (මාගී ඵල වතුසාහසය) බිම්යන් දක්නා ප්‍රඥව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාඥන යැ.
15. අධ්‍යාතම (අධ්‍යාතම කම්බායතන)යන් පිරිසිදු දැනීමෙහි ප්‍රඥව වස්තු-නානාකිඥන යැ.
16. බාහිර විෂයයන් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥව ගොවරනානාකිඥන යැ.
17. (විඥනවයසීදි වශයෙන්) වයසීවන් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥව වයසීනා-නාකිඥන යැ.
18. සතර සතර බිමියන් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥව භූමිනානාකිඥන යැ.
19. නව නව බිමියන් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥව බිමිනානාකිඥන යැ.
20. අභිඥප්‍රඥව ඥාතී (ජානන සවහාව) ඥන යැ.
21. පරිඥප්‍රඥව තීරණාභිඥන යැ.
22. ප්‍රභාණප්‍රඥව පරිත්‍යාගාභිඥන යැ.
23. භාවනා ප්‍රඥව එකරසාභිඥන යැ.
24. (ප්‍රතිවේධ ප්‍රතිලාභ වශයෙන්) සාක්‍ෂාත් කරන ප්‍රඥව සපයිනානාභිඥන යැ.
25. අභිනානාකිඥන ප්‍රඥව අභිප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
26. බිමිනානාකිඥන ප්‍රඥව බිමිප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
27. තීරුකතිනානාකිඥන ප්‍රඥව තීරුකතිප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
28. ප්‍රතිභානනානාකිඥන ප්‍රඥව ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
29. (අතිත්‍යාහුදගීනාදි) විහාරනානාකිඥන ප්‍රඥව විහාරාභිඥන යැ.
30. සමාපත්තිනානාකිඥන ප්‍රඥව සමාපත්තාභිඥන යැ.
31. විහාරසමාපත්තිනානාකිඥන ප්‍රඥව විහාරසමාපත්තාභිඥන යැ.
32. අවික්‍ෂේපපරිශුද්ධිභාවයෙන් කාමාදි අසුචයන්ගේ සමුච්ඡේදයෙහි ප්‍රඥව අතනන්තික (මාගී) සමාධිඥන යැ.
33. දගීනාභිපතිභාවය ද, ශාන්තවිහාරාධිගමය ද, ප්‍රණීතාධිමුක්තතා ද යන (ත්‍රිවිධ) ප්‍රඥව අරණවිහාරඥන යැ.
34. ශමඵවිදගීනා යන බල දෙකින් සමකාගත බැවින් (වෘද්ධි) තුන් සංසාරයන්ගේ ද නිරුද්ධ කිරීමෙන් ශෝඛඥනවයසීයෙන් නව-සමාධිවයසීයෙන් වසිභාවය ඇති ප්‍රඥව නිරෝධසමාපත්තිඥන යැ.
35. සමග්ඥන ඇත්තනුගේ කෙලෙස-සකකිප්‍රවාතති ක්‍ෂය කිරීමෙහි ප්‍රඥව පරිනිවෘණඥන යැ.
36. සියලු ප්‍රේමභූමක බිමියන් මොනොවට නිරුද්ධ කිරීමෙහි ද නිරුද්ධ කළ කල්හි නැවත නො ඉපදීමෙහි ද ප්‍රඥව සමසීභිභිඥන යැ.
37. පාඨන්රාගයන්ගේ ද කාමච්ඡද්දන්ගේ ද දුශ්චිත්‍යාදීන්ගේ ද ක්‍ෂය කිරීමෙහි ප්‍රඥව සලොබාභිඥන යැ.

- 38 අසලීනතන පඬිතතන-පගහගටෙයි පඤ්ඤ විරියාරමෙහි සද්දේ.
39. නානාධර්මපකාසනතා¹ පඤ්ඤ අර්ථසද්දස්සනෙ සද්දේ.
40. සබ්බධර්මානං එකසමගහතානානතෙනකතනපරිච්චෙධෙ පඤ්ඤ දස්සන-
විසුද්ධිසද්දේ.
41. විද්දිතතනා පඤ්ඤ ඛනති සද්දේ.
42. චුට්ඨතනා පඤ්ඤ පරියොගාහනෙ² සද්දේ.
43. සමොදහනෙ³ පඤ්ඤ පදෙසවිහාරෙ සද්දේ.
44. අධිපතතනා පඤ්ඤ සඤ්ඤවිච්චෙට්ඨි සද්දේ.
45. නානතෙන පඤ්ඤ චෙතොවිච්චෙට්ඨි සද්දේ.
46. අධිට්ඨානෙ පඤ්ඤ උත්තවිච්චෙට්ඨි සද්දේ.
47. සුඤ්ඤතෙ පඤ්ඤ සද්දේවිච්චෙට්ඨි සද්දේ.
48. වොස්සගෙහ පඤ්ඤ විමොක්ඛවිච්චෙට්ඨි සද්දේ.
49. තථට්ඨෙයි පඤ්ඤ සච්චවිච්චෙට්ඨි සද්දේ.
50. කායමපි චිත්තමපි එකවච්ඡානතා සුඛසඤ්ඤඤච ලුප්තසඤ්ඤඤච
අධිට්ඨානවසෙන ඉජ්ඣිකට්ඨෙයි පඤ්ඤ ඉද්ධිවිධෙ සද්දේ.
51. විතකකම්ප්ථාරවසෙන නානතෙනකතන සද්දතිමිත්තානං පරියොගා-
හනෙ² පඤ්ඤ සොතධාතුවිසුද්ධිසද්දේ.
52. තිණ්ණං⁴ විතතානං විප්ථාරතතා ඉන්ද්‍රියානං පසාදවසෙන නානතෙන-
කතනවිසද්දේවිච්චෙට්ඨිපරියොගාහනෙ පඤ්ඤ චෙතොපරිසද්දේ.
53. පච්චෙසපච්චතතානං ධර්මානං නානතෙනකතනකමමවිප්ථාරවසෙන
පරියොගාහනෙ² පඤ්ඤ පුබ්බෙතිවාසානුස්සති සද්දේ.
54. ඔහාසවසෙන නානතෙනකතනරූපතිමිත්තානං දස්සනට්ඨෙයි පඤ්ඤ
දිබ්බවකචුසද්දේ.
55. චතුසර්ථිසා ආකාරේති තිණ්ණං ඉන්ද්‍රියානං වසිතාවතා පඤ්ඤ
ආසවානං ඛයෙ සද්දේ.
56. පරිසද්දට්ඨෙයි පඤ්ඤ උකෙහි සද්දේ.
57. පහානට්ඨෙයි පඤ්ඤ සමුදයෙ සද්දේ.

1 ධර්මපකාසනතා—සසා, මජ්ඣ. 2 පරියොගාහනෙ—මජ්ඣ.

3 සමොදාහන—පු 4 තිණ්ණං—මජ්ඣ.

38. නො හැකුළුණු සිත් ඇති (කායච්චිතනිරපෙක්ෂක වැ) නිවනට මෙහෙයු ආත්මභාව ඇත්නහුගේ ප්‍රග්‍රහාච්ඡෙදි ප්‍රඥව විශාරතභවන යැ.
39. නානාධර්මයන් ප්‍රකාශ කරන ප්‍රඥව අභිසංකල්පන භවන යැ.
40. සියලු සංකල්පනාත්මක ධර්මයන්ගේ එකතියෙන් සංකල්පන නිරිම ද කාමච්ඡද්ධිත්ගේ නානාත්මක ද නොප්‍රකාශයාදිත්ගේ එකතිය ද ප්‍රතිවේදි නිරිමෙති ප්‍රඥව දර්ශනවිශුද්ධිභවන යැ.
41. රූපසංකල්පන අනිත්‍යාදි වශයෙන් විදිනභාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංකල්පන භවන යැ.
42. (රූපසංකල්පන අනිත්‍යාදි වශයෙන් භවනසංකල්පන) සංකල්පන කළ බැවින් පැවැති ප්‍රඥව පරිනිවර්තනභවන යැ.
43. (සංකල්පන) එකදෙය වූ වේදනාධර්මය පිළි කරන ප්‍රඥව ප්‍රදේශ-විහාරභවන යැ.
44. (නොප්‍රකාශයාදි) අධිකභාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංකල්පනවිභවන යැ.
45. නානාත්මකභාවයෙහි පැවැති ප්‍රඥව වේදනාවිභවන යැ.
46. (නොප්‍රකාශයාදි වශයෙන් සිත) පිහිටුවීමෙහි ප්‍රඥව විතර්කවිභවන යැ.
47. ශුන්‍යත (අනාත්මානුදර්ශන) ප්‍රඥව භවනවිභවන යැ.
48. කාමච්ඡද්ධිය දුර්ලබ්මෙති පැවැති ප්‍රඥව විමොක්ෂවිභවන යැ.
49. (විමුක්තභවන) අවිපරිනිවර්තනභාවයෙහි පැවැති ප්‍රඥව සංකල්පනවිභවන යැ.
50. රූපකාය ද පාදකායනවිතතය ද (පරිකම්පිතයෙන්) එක් කොට තැබීමෙන් සුඛසංකල්පන ද උපසංකල්පන ද අධිකාන වශයෙන් සංකල්පන වන ප්‍රඥව සාධනවිභවන යැ.
51. විකල්පිතභවන වශයෙන් නානාත්මක වූ ද එකතුවූ ද ශබ්දනිර්මිතයන්ට බැසගැනීමෙහි (දැනගන්නා) ප්‍රඥව ශ්‍රොත්‍රධානවිශුද්ධිභවන යැ.
52. (සංකල්පනසංකල්පන) ත්‍රිවිධ විතර්කයන්ගේ වේගය හෙතු කොට ගෙන ඉන්ද්‍රියයන්ගේ ප්‍රකාශවශයෙන් නානාත්මකභාව එකත්මභාව වූ එකත්මභවනවිතතයෙන් පැවැත්ම දන්නා ප්‍රඥව වේදනාපරිනිවර්තන යැ.
53. ප්‍රකාශයානවිතත ධර්මයන්ගේ නානාත්මක එකතුව කම්පිත වශයෙන් දැනගැනීමෙහි ප්‍රඥව පුළුල්විකානුසංකල්පන යැ.
54. කසිණොභාස වශයෙන් නානාත්මකභාව එකත්මභාව වශීයතනය දන්නා සංකල්පන වූ ප්‍රඥව දිව්‍යවිකල්පන යැ.
55. සුඛාප අසුරින් (අනාත්මකභවනසංකල්පන) තුන් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ වේදනාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව ආප්‍රවක්ෂභවන යැ.
56. (දුඃඛයාගේ පිඩනාදි වතුර්විධ අභිසංකල්පන) පරිනිවර්තනභාවයෙහි ප්‍රඥව දුඃඛභවන යැ.
57. (සමුදයාගේ ආසන්නාභවන) ප්‍රහනවිකල්පනභවන ප්‍රඥව සමුදය භවන යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

58. සවිජ්ඣායාමයෙහි පඤ්ඤා නිරෝධෙ ඤාණං.
59. භාවනාමයෙහි පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං.
60. දුකෙහි ඤාණං.
61. දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං.
62. දුක්ඛනිරෝධෙ ඤාණං.
63. දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං.
64. අත්තපටිසම්මුඛයෙ ඤාණං.
65. ධම්මපටිසම්මුඛයෙ ඤාණං.
66. නිරුත්තරපටිසම්මුඛයෙ ඤාණං.
67. පටිභානපටිසම්මුඛයෙ ඤාණං.
68. ඉන්ද්‍රියපරොපරියතඤාණං.¹
69. සත්තානං ආසාදානුසංගෙ ඤාණං.
70. යමකපාරිභිතර ඤාණං.
71. මහාකරුණාසම්පන්නියා ඤාණං.
72. සම්මඤ්ඤානුඤාණං.
73. අනාමරණඤාණං.

ඉමානි වෙසවතැති සැණැති. ඉමෙසං වෙසවතැතියා² සැණැතං සවතසට්ඨි සැණැති සාවකසාධාරණැති. ඡ සැණැති අසාධාරණැති සාවෙකෙති.³

මහින්දා නිවෙසිනා.

1. ඉන්ද්‍රියවෘත්තවර්ගයකට—පු. ඉන්ද්‍රියවෘත්තවර්ගයකට—පු, මිත්තං, සදා,
PTS, සි 1, 2, 3.

2. **පෙළපත්තුව:** - PTS.

3 සංවිකල්පය - සංයු.

58. (නිරෝධයාගේ නිශ්ශරණාචාරිය) සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය ස්වභාවයෙහි ප්‍රඥව නිරෝධඥන යැ.
59. (මාග්ගියාගේ නිශ්ශරණාචාරිය) භාවිතව්‍ය ස්වභාවයෙහි ප්‍රඥව මාග්ගි ඥන යැ.
60. දුෂ්ඛසත්‍යඥන යැ.
61. දුෂ්ඛසම්මුදයසත්‍යඥන යැ.
62. දුෂ්ඛනිරෝධසත්‍යඥන යැ.
63. දුෂ්ඛනිරෝධභාවිනී ප්‍රතිපදා සත්‍යඥන යැ.
64. අභිප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
65. ධර්මප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
66. තීරුකතිප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
67. ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්ඥන යැ.
68. (සත්තභවයන්ගේ) ඉන්ද්‍රියපරාවර්තඥන යැ.
69. සත්තභවයන්ගේ ආශයානුශයඥන යැ.
70. යමකප්‍රාතිභායඝ්ඥන යැ.
71. මහාකරුණාසමාපතතිඥන යැ.
72. සථිඥනඥන යැ.
73. අනාවරණඥන යැ.

මොහු තෙසාත්තූ ඥනයෝ යි. මේ තෙසාත්තූ ඥනයන් කෙරෙහි සත්සංච ඥනයෙක් ශ්‍රාවකයන් හා සාධාරණ යැ. සත්ත්වභේදයක් ශ්‍රාවකයන් හා අසාධාරණ යි.

මානසකා නිමි.

සර්‍යානන්දා.

1. සුභමයෙකුණ.

1. කථා සොතාවධානෙ පසුසු සුභමයෙකුණ:

‘ඉමෙ ධම්මා අභිසේදසුයා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා පරිසේදසුයා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා පහතඛ්ඛා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා භාවෙනඛ්ඛා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතඛ්ඛා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා සිතිනාගියා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා විසෙසභාගියා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉමෙ ධම්මා නිබ්බධනාගියා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘සබ්බෙ සඛාරා අනිව්වා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉදං දුක්ඛං අරියව්ව’නති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

‘ඉදං දුක්ඛසමුදයො¹ අරියසම්මා’නති සොතාවධානං, තංපජානනා පසුසු සුභමයෙකුණ.

1 දුක්ඛසමුදයං—මජ්ඣ.

ඥානකපා

1. ශ්‍රැතමයඥානය

1. කිසෙයින් ශ්‍රෝත්‍රාවධානයෙහි (අසන ලද්දෙහි) ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන වෙයි යත්:

‘මේ ධර්මයෝ (සවහාව ලක්ෂණාවබෝධ වශයෙන්) මැනවින් දතයුත්තාහ’යි (දෙසන්නහුගේ ධර්මය) සොතාවධාන යැ හෙවත් ශ්‍රැතය යි. ඒ ශ්‍රැතය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ (සාමාන්‍ය ලක්ෂණාවබෝධ වශයෙන්) පිරිසිදු දතයුත්තාහ’යි (දෙසන්නහුගේ ධර්මය) සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ වැසියෙකුත්තාහ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ ප්‍රත්‍යක්ෂ කලයුත්තාහ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ පරිභාණ්ඩ සෙවුනාහ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ සතිකය සෙවුනාහ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ (මත්තෙහි විශේෂාධිගම විසින්) විශේෂය සෙවුනාහ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ ධර්මයෝ ආයතීමානී සංකීර්ණ නිවේදය සෙවුනාහ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘සියලු සංස්කාරයෝ දුඃඛයෝ යැ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයෝ යැ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ දුඃඛායතීසත්‍යය යැ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘මේ දුඃඛසමුදයායතීසත්‍යය යැ’ යනු සොතාවධාන නමැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥාන යැ.

‘ඉදං දුක්ඛනිරෝධො¹ අරියසම්මානනි සොනාවධානං, නංජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ සූඤ්ඤං.

‘ඉදං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පරිපදා අරියසම්මානනි සොනාවධානං, නංජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ සූඤ්ඤං.

(2)

සාමං ‘ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායානි සොනාවධානං, නංජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ සූඤ්ඤං:

එකො ධම්මො අභිඤ්ඤායොයා: සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා

ඥො ධම්මා අභිඤ්ඤායා: ඥො ධාතුයො.

තයො ධම්මා අභිඤ්ඤායා: තිස්සො ධාතුයො.

චත්තාරො ධම්මා අභිඤ්ඤායා: චත්තාරි අරියසම්මානනි.

පඤ්ච ධම්මා අභිඤ්ඤායා: පඤ්ච විමුක්තායතනානි.

ඡ ධම්මා අභිඤ්ඤායා: ඡ අනුත්තරියානි.

සත්ත ධම්මා අභිඤ්ඤායා: සත්ත නිද්දසවච්ඡුති.

අට්ඨ ධම්මා අභිඤ්ඤායා: අට්ඨ අභිභායතනානි.

නව ධම්මා අභිඤ්ඤායා: නව අනුප්පබ්බිභාරා.

දස ධම්මා අභිඤ්ඤායා: දස නිජ්ජරවච්ඡුති.

(3)

“සබ්බං භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤායං. කිඤ්ච භික්ඛවෙ, සබ්බං අභිඤ්ඤායං:

චක්ඛු,² භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤායං, රූපා අභිඤ්ඤායා, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායං, චක්ඛුසම්මස්සා අභිඤ්ඤායො, යම්පිදං³ චක්ඛුසම්මස්සා - පච්චයා උපපජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තම්පි අභිඤ්ඤායං.

තොනං අභිඤ්ඤායං, සද්දං අභිඤ්ඤායං -පෙ- ඝානං අභිඤ්ඤායං, ගඤ්ඤා අභිඤ්ඤායං -පෙ- ජීව්හා අභිඤ්ඤායං, රසා අභිඤ්ඤායං -පෙ- කායො අභිඤ්ඤායො, ථොට්ඨබ්බා අභිඤ්ඤායං -පෙ- මනෝ අභිඤ්ඤායො, ධම්මා අභිඤ්ඤායං, මහොවිඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායං, මනෝසම්මස්සා අභිඤ්ඤායො, යම්පිදං මනෝසම්මස්සා පච්චයා උපපජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තම්පි අභිඤ්ඤායං.⁴

රූපං අභිඤ්ඤායං, වෙදනා අභිඤ්ඤායං, සඤ්ඤා අභිඤ්ඤායං, සංඛාරා අභිඤ්ඤායං, විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායං.

1 දුක්ඛනිරෝධං—මජ්ඣං. 2 චක්ඛු—මජ්ඣං. 3 යම්පිදං—PTS

4 වෙදනායං සුත්තං—අභිච්චවග්ගෙ චතුත්ථං.

‘මේ දුෂ්කරෝධායනීයතා යැ’ යනු සොනාවඩාන නම්. එය දූෂ්ගන්තා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවණයඥාන යැ.

‘මේ දුෂ්කරෝධායනීයතා ප්‍රතිපදායනීයතා යැ’ යනු සොනාවඩාන නම්. එය දූෂ්ගන්තා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවණයඥාන යි.

(2)

කිසෙයින් මේ ධර්මයෝ අභිඥෙයහ’ යි සොනාවඩාන වෙයි, එය දූෂ්ගන්තා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවණයඥාන වෙයි යත්:

එක් ධර්මයෙක් අභිඥෙය යැ: හැම සත්ත්‍ව ආහාරයෙන් සිවුනාහ.

ධර්මයෝ දෙදෙනෙක් අභිඥෙයහ: සංඛිතාසංඛිතධාතුහු දෙදෙන යි.

ධර්මයෝ තිදෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: (කාමරූපාරූප යන) තුන් ධාතුහු යි.

ධර්මයෝ සතර දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: චතුරායනීයතායෝ යි.

ධර්මයෝ පස් දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: පඤ්චවිමුක්තායතනායෝ යි.

ධර්මයෝ ස දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: අසංඝාතනිරයයෝ යි.

ධර්මයෝ සත් දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: සප්තනිර්දශවසතුහු යි.

ධර්මයෝ අට දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: අෂ්ටඅනිභායතනායෝ යි.

ධර්මයෝ නව දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ: නව අනුපුෂ්ඨිභාරයෝ යි.

ධර්මයෝ දශ දෙනෙක් අභිඥෙයයෝ යැ (සමන්ද්‍රවිද්‍යාදි) දශනිර්දේශනායෝ යි.

(3)

මහණෙනි, සියල්ල අභිඥෙය යැ. මහණෙනි, කවර සියල්ල අභිඥෙය වෙයි යත්:

මහණෙනි, ප්‍රසාදවක්‍ෂ්‍යස (අභිඥෙය) මැනවින් දතයුතු යැ. රූපයෝ දතයුත්තාහ. වක්‍ෂ්‍යර්ථිඥාන දතයුතු යැ. වක්‍ෂ්‍යමානසා දතයුතු යැ. වක්‍ෂ්‍යර්ථිඥාන හා සමප්‍රසන්න වූ සප්තප්‍රකාරයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නො දුක් නො සුව වූ හෝ යම් වෛදසිනියෙක් උපදී නම් එ ද දතයුතු යි.

ශ්‍රෝත්‍රප්‍රසාදය දතයුතු යැ. ශබ්දයෝ දතයුත්තාහ ... ස්පර්ශප්‍රසාදය දතයුතු යැ. ගන්ධයෝ දතයුත්තාහ ... ඝ්‍රීහවායුප්‍රසාදය දතයුතු යැ. රසයෝ දතයුත්තාහ. ... කායප්‍රසාදය දතයුතු යැ. සප්තව්‍යායෝ දතයුත්තාහ. ... භවාංගිමනස දතයුතු යැ. ධර්මලබ්ධියෝ දතයුත්තාහ. මනෝවිඥාන දතයුතු ය. මනෝසමායා දතයුතු යැ. මනෝසමායාප්‍රකාරයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නො දුක් නො සුව වූ හෝ යම් වෛදසිනියෙක් උපදී නම් එ ද දතයුතු යි.”

රූපය දතයුතු යැ. වෛදනාව දතයුතු යැ. සංඥාව දතයුතු යැ. සංස්කාරයෝ දතයුත්තාහ. විඥාන දතයුතු යි.

වකුට්ඨං අභිඤ්ඤායාං, සොතං අභිඤ්ඤායාං, ඝානං¹ අභිඤ්ඤායාං, ජිට්ඨා අභිඤ්ඤායාං, කායො අභිඤ්ඤායො, මනො අභිඤ්ඤායො.

රූපා අභිඤ්ඤායා, සද්දා අභිඤ්ඤායා, ගන්ධා අභිඤ්ඤායා, රසා අභිඤ්ඤායා, ථොට්ඨබ්බා අභිඤ්ඤායා, ධම්මා අභිඤ්ඤායා.

වකුට්ඨස්සදුණං අභිඤ්ඤායං, සොතවිස්සදුණං අභිඤ්ඤායං, ඝානවිස්සදුණං අභිඤ්ඤායං, ජිට්ඨාවිස්සදුණං අභිඤ්ඤායං, කායවිස්සදුණං අභිඤ්ඤායං, මනොවිස්සදුණං අභිඤ්ඤායං.

වකුට්ඨසම්පෙසා අභිඤ්ඤායො, සොතසම්පෙසා අභිඤ්ඤායො, ඝානසම්පෙසා අභිඤ්ඤායො, ජිට්ඨාසම්පෙසා අභිඤ්ඤායො, කායසම්පෙසා අභිඤ්ඤායො, මනොසම්පෙසා අභිඤ්ඤායො.

වකුට්ඨසම්පසුඡාදො අභිඤ්ඤායො, සොතසම්පසුඡාදො අභිඤ්ඤායො, ඝානසම්පසුඡාදො අභිඤ්ඤායො, ජිට්ඨාසම්පසුඡාදො අභිඤ්ඤායො, කායසම්පසුඡාදො අභිඤ්ඤායො, මනොසම්පසුඡාදො අභිඤ්ඤායො.

රූපසකුසලං අභිඤ්ඤායො, සද්දසකුසලං අභිඤ්ඤායො, ගන්ධසකුසලං අභිඤ්ඤායො, රසසකුසලං අභිඤ්ඤායො, ථොට්ඨබ්බසකුසලං අභිඤ්ඤායො, ධම්මසකුසලං අභිඤ්ඤායො.

රූපසකුසලානාං අභිඤ්ඤායො, සද්දසකුසලානාං අභිඤ්ඤායො, ගන්ධසකුසලානාං අභිඤ්ඤායො, රසසකුසලානාං අභිඤ්ඤායො, ථොට්ඨබ්බසකුසලානාං අභිඤ්ඤායො, ධම්මසකුසලානාං අභිඤ්ඤායො.

රූපතණ්හා අභිඤ්ඤායො, සද්දතණ්හා අභිඤ්ඤායො, ගන්ධතණ්හා අභිඤ්ඤායො, රසතණ්හා අභිඤ්ඤායො, ථොට්ඨබ්බතණ්හා අභිඤ්ඤායො, ධම්මතණ්හා අභිඤ්ඤායො.

රූපවිචකෙකා අභිඤ්ඤායො, සද්දවිචකෙකා අභිඤ්ඤායො, ගන්ධවිචකෙකා අභිඤ්ඤායො, රසවිචකෙකා අභිඤ්ඤායො, ථොට්ඨබ්බවිචකෙකා අභිඤ්ඤායො, ධම්මවිචකෙකා අභිඤ්ඤායො.

රූපවිචාරො අභිඤ්ඤායො, සද්දවිචාරො අභිඤ්ඤායො, ගන්ධවිචාරො අභිඤ්ඤායො, රසවිචාරො අභිඤ්ඤායො, ථොට්ඨබ්බවිචාරො අභිඤ්ඤායො, ධම්මවිචාරො අභිඤ්ඤායො.

පඨව්වානු² අභිඤ්ඤායො, ආපොඛානු අභිඤ්ඤායො, තෙජොඛානු අභිඤ්ඤායො, වායොඛානු අභිඤ්ඤායො, ආකාශඛානු අභිඤ්ඤායො, විස්සදුණංඛානු අභිඤ්ඤායො.

පඨව්කසිණං³ අභිඤ්ඤායං, ආපොකසිණං අභිඤ්ඤායං, තෙජොකසිණං අභිඤ්ඤායං, වායොකසිණං අභිඤ්ඤායං, ආකාශකසිණං අභිඤ්ඤායං, විස්සදුණංකසිණං අභිඤ්ඤායං.

1 ඝාණං - මජ්ඣං.

2 පඨව්වානු - මජ්ඣං.

3 පඨව්කසිණං - මජ්ඣං.

ප්‍රසාදවික්ෂය දනුනු යැ. ශ්‍රෝත්‍රප්‍රසාදය දනුනු යැ. ශ්‍රාණප්‍රසාදය දනුනු යැ. ජිහ්වාප්‍රසාදය දනුනු යැ. කායප්‍රසාදය දනුනු යැ. භවාඛ්‍යමනස දනුනු යැ. රූපයෝ දනුනුත්තාහ. ශබ්දයෝ දනුනුත්තාහ. ගන්ධයෝ දනුනුත්තාහ. රසයෝ දනුනුත්තාහ. සප්‍රභව්‍යයෝ දනුනුත්තාහ. ධර්මලබ්ධියෝ දනුනුත්තාහ.

වක්ෂර්විඥානය දනුනු යැ. ශ්‍රෝත්‍රවිඥානය දනුනු යැ. ශ්‍රාණවිඥානය දනුනු යැ. ජිහ්වාවිඥානය දනුනු යැ. කායවිඥානය දනුනු යැ. මනෝවිඥානය දනුනු යි.

වක්ෂසම්පන්නය දනුනු යැ. සොතසම්පන්නය දනුනු යැ. ඝානසම්පන්නය දනුනු යැ. ජිහ්වාසම්පන්නය දනුනු යැ. කායසම්පන්නය දනුනු යැ. මනෝසම්පන්නය දනුනු යි.

වක්ෂසංස්පෘතියෙන් උපත් වෙදනාව දනුනු යැ. ශ්‍රෝත්‍රසංස්පෘතියෙන් උපත් වෙදනාව දනුනු යැ. ශ්‍රාණසංස්පෘතියෙන් උපත් වෙදනාව දනුනු යැ. ජිහ්වාසංස්පෘතියෙන් උපත් වෙදනාව දනුනු ය. කායසංස්පෘතියෙන් උපත් වෙදනාව දනුනු යැ. මනසංස්පෘතියෙන් උපත් වෙදනාව දනුනු යි.

රූපසංඥව දනුනු යැ. ශබ්දසංඥව දනුනු යැ. ගන්ධසංඥව දනුනු යැ. රසසංඥව දනුනු යැ. සප්‍රභව්‍යසංඥව දනුනු යැ. ධර්මසංඥව දනුනු යි.

රූපසංඥවතනාව දනුනු යැ. ශබ්දසංඥවතනාව දනුනු යැ. ගන්ධසංඥවතනාව දනුනු යැ. රසසංඥවතනාව දනුනු යැ. සප්‍රභව්‍යසංඥවතනාව දනුනු යැ. ධර්මසංඥවතනාව දනුනු යි.

රූපතෘණාව දනුනු යැ. ශබ්දතෘණාව දනුනු යැ. ගන්ධතෘණාව දනුනු යැ. රසතෘණාව දනුනු යැ. සප්‍රභව්‍යතෘණාව දනුනු යැ. ධර්මතෘණාව දනුනු යි.

රූපවිතකීය දනුනු යැ. ශබ්දවිතකීය දනුනු යැ. ගන්ධවිතකීය දනුනු යැ. රසවිතකීය දනුනු යැ. සප්‍රභව්‍යවිතකීය දනුනු යැ. ධර්මවිතකීය දනුනු යි.

රූපවිචාරය දනුනු යැ. ශබ්දවිචාරය දනුනු යැ. ගන්ධ විචාරය දනුනු යැ. රසවිචාරය දනුනු යැ. සප්‍රභව්‍යවිචාරය දනුනු යැ. ධර්මවිචාරය දනුනු යි.

පාඨවිධානව දනුනු යැ. අබිධානව දනුනු යැ. තෙජෝධානව දනුනු යැ. වායුධානව දනුනු යැ. ආකාශධානව දනුනු යැ. විඥානධානව දනුනු යි.

පථවිකසිණය දනුනු යැ. ආපොකසිණය දනුනු යැ. තෙජෝකසිණය දනුනු යැ. වායොකසිණය දනුනු යැ. නිලකසිණය දනුනු යැ. පිතකසිණය දනුනු යැ. ලොහිතකසිණය දනුනු යැ. ඔදනකසිණය දනුනු යැ. ආකාසකසිණය දනුනු යැ. විඤ්ඤාණකසිණය දනුනු යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කෙසේ අභිසේදකරණය, ලොමා අභිසේදකරණය, නබා අභිසේදකරණය, දන්තා අභිසේදකරණය, තවො අභිසේදකරණය, මංසං අභිසේදකරණය, නභාරු¹ අභිසේදකරණය, අට්ඨි අභිසේදකරණය, අට්ඨිමිසු² අභිසේදකරණය, වකකං අභිසේදකරණය, හදයං අභිසේදකරණය, යකනං අභිසේදකරණය, කිලොමකං අභිසේදකරණය, පිහකං අභිසේදකරණය, පපථාසං අභිසේදකරණය, අනතං අභිසේදකරණය, අනතගුණං අභිසේදකරණය, උදරිකං අභිසේදකරණය, කට්ඨං අභිසේදකරණය, පිත්තං අභිසේදකරණය, සෙමනා අභිසේදකරණය, පුබ්බො අභිසේදකරණය, ලොතිතං අභිසේදකරණය, සෙදො අභිසේදකරණය, මෙදො අභිසේදකරණය, අග්ගු අභිසේදකරණය, වසා අභිසේදකරණය, වෙලො අභිසේදකරණය, සිඛිකාණිකා අභිසේදකරණය, ලසිකා අභිසේදකරණය, මුත්තං අභිසේදකරණය, මන්ත්රිකං අභිසේදකරණය.

වකකායකනං අභිසේදකරණය, රුපායකනං අභිසේදකරණය, සොකායකනං අභිසේදකරණය, සද්දායකනං අභිසේදකරණය, සානායකනං අභිසේදකරණය, ගන්ධායකනං අභිසේදකරණය, ජීවනායකනං අභිසේදකරණය, රසායකනං අභිසේදකරණය, කායායකනං අභිසේදකරණය, ඵොට්ඨබ්බායකනං අභිසේදකරණය, මනායකනං අභිසේදකරණය, ධම්මායකනං අභිසේදකරණය.

වකඛුමානු අභිසේදකරණය, රුපමානු අභිසේදකරණය, වකඛුමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සොකමානු අභිසේදකරණය, සද්දමානු අභිසේදකරණය, සානමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සානමානු අභිසේදකරණය, ගන්ධමානු අභිසේදකරණය, සානමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, ජීවමානු අභිසේදකරණය, රසමානු අභිසේදකරණය, ජීවමානු අභිසේදකරණය, කායමානු අභිසේදකරණය. ඵොට්ඨබ්බමානු අභිසේදකරණය, කායමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, මනෙමානු අභිසේදකරණය, ධම්මමානු අභිසේදකරණය, මනොමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය.

වකඛුමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සොතිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සාතිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, ජීවිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, කායමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, මනිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, ජීවිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, ඉතිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, පුරිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, පුබ්බමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, දුබ්බමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සොමනසිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, දෙමනසිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, උපෙකමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සද්ධමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, විරිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සතිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, සමාධිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, පසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, අනසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, මිතිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, අසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, අසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය.

කාමමානු අභිසේදකරණය, රුපමානු අභිසේදකරණය, අරුපමානු අභිසේදකරණය, කාමහවො අභිසේදකරණය, රුපහවො අභිසේදකරණය, අරුපහවො අභිසේදකරණය, සසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, අසසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, නෙවසසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, එකවොකාරහවො අභිසේදකරණය, වතුචොකාරහවො අභිසේදකරණය, පසුචොකාරහවො අභිසේදකරණය.

පඨමං කුමාරං¹ අභිසේදකරණය, දුතියං කුමාරං අභිසේදකරණය, තතියං කුමාරං අභිසේදකරණය, චතුර්ථං කුමාරං අභිසේදකරණය, මෙතනා වෙතොවිමුත්ති අභිසේදකරණය, කරුණාවෙතොවිමුත්ති අභිසේදකරණය, මුද්ධාවෙතොවිමුත්ති අභිසේදකරණය, උපෙකකාවෙතොවිමුත්ති අභිසේදකරණය, අකාසානසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, විසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, අකාසානසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, අකාසානසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය, නෙවසසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය.

1 කභාරු - මජ්ඣිම. 2 අට්ඨිමිසුසුණ්ඩානු අභිසේදකරණය - සෞ, PTS විරිමිසුසුණ්ඩානු - මජ්ඣිම. 4 පඨමං කුමාරං - සෞ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කෙස් දතයුතු යැ. ලොම් දතයුතු යැ. නිය දතයුතු යැ. දන් දතයුතු යැ. සම් දතයුතු යැ. මස් දතයුතු යැ. නහර දතයුතු යැ. ආට දතයුතු යැ. ඇටමිදුළු දතයුතු යැ. වකුගඩුව දතයුතු යැ. හදවත් දතයුතු යැ. අක්මාව දතයුතු යැ. දළඹුව දතයුතු යැ. බඩදිව දතයුතු යැ. පපුමස දතයුතු යැ. අතුනු දතයුතු යැ. අතුනුබහන් දතයුතු යැ. නො පැසුණු අහර (උදරිය) දතයුතු යැ. පැසුණු අහර (කරිය) දතයුතු යැ. පිත් දතයුතු යැ. සෙම් දතයුතු යැ. පුයා දතයුතු යැ. ලෙහෙ දතයුතු යැ. සෝදිය දතයුතු යැ. මෙදතෙල් දතයුතු ය. කදුළු දතයුතු යැ. චුරුණු තෙල් දතයුතු යැ. කෙළ දතයුතු යැ. මුතුණු දතයුතු යැ. සදම්දුළු දතයුතු යැ. සුලුදිය දතයුතු යැ. හිස්මුල් දතයුතු යි.

වක්කුරායතනය දතයුතු යැ. රූපායතනය දතයුතු යැ. ශ්‍රොත්‍රායතනය දතයුතු යැ. ශබ්දායතනය දතයුතු යැ. ස්පර්ශායතනය දතයුතු යැ. ගන්ධායතනය දතයුතු යැ. ජිහ්වායතනය දතයුතු යැ. රසායතනය දතයුතු යැ. කායායතනය දතයුතු යැ. ඤාණවිභාගයතනය දතයුතු යැ. මනායතනය දතයුතු යැ. ධර්මායතනය දතයුතු යි.

වක්කුර්මානුච දතයුතු යැ. රූපමානුච දතයුතු යැ. වක්කුර්විඤ්ඤාන මානුච දතයුතු යැ. ශ්‍රොත්‍රමානුච දතයුතු යැ. ශබ්දමානුච දතයුතු යැ. ස්පර්ශමානුච දතයුතු යැ. ගන්ධමානුච දතයුතු යැ. ජිහ්වමානුච දතයුතු යැ. රසමානුච දතයුතු යැ. ජිහ්වාවිඤ්ඤානමානුච දතයුතු යැ. කායමානුච දතයුතු යැ. ඤාණවිභාගමානුච දතයුතු යැ. කායවිඤ්ඤානමානුච දතයුතු යැ. මනොමානුච දතයුතු යැ. ධර්මමානුච දතයුතු යැ. මනොවිඤ්ඤානමානුච දතයුතු යි.

වක්කුරිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. ශ්‍රොත්‍රෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. ස්පර්ශෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. ජිහ්වෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. රසෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. මනොඤ්ඤාන දතයුතු යැ. ජිහ්වෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. සත්ත්වෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. පුරුෂෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. සුඛෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. දුඃඛෙඤ්ඤාන දතයුතු යැ. සොමනස්සිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. දොමනස්සිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. උපෙකම්ඤ්ඤාන දතයුතු යැ. සද්ධිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. විරිඬිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. සතිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. සමාධිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. පඤ්ඤාඤ්ඤාන දතයුතු යැ. අනඤ්ඤානඤ්ඤානමිතිඤ්ඤාන දතයුතු යැ. අඤ්ඤාන දතයුතු යැ. අඤ්ඤානාවිඤ්ඤාන දතයුතු යි.

කාමමානුච දතයුතු යැ. රූපමානුච දතයුතු යැ. අරූපමානුච දතයුතු යැ. කාමභවය දතයුතු යැ. රූපභවය දතයුතු යැ. අරූපභවය දතයුතු යැ. සංඝභවය දතයුතු යැ. අසංඝභවය දතයුතු යැ. නෙවසංඝභවය දතයුතු යැ. එකවොකාරභවය දතයුතු යැ. චතුරවොකාරභවය දතයුතු යැ. පඤ්ඤාවොකාරභවය දතයුතු යි.

ප්‍රථමධර්මානුච දතයුතු යැ. ද්විතීයධර්මානුච දතයුතු යැ. තෘතීයධර්මානුච දතයුතු යැ. චතුර්ධර්මානුච දතයුතු යැ. මෙහිවිතතවිමුක්තිය දතයුතු යැ. කරුණාවිතතවිමුක්තිය දතයුතු යැ. මාදුකාවිතතවිමුක්තිය දතයුතු යැ. උපෙකාවිතතවිමුක්තිය දතයුතු යැ. ආකාශානඤ්ඤානසමාපතිය දතයුතු යැ. විඤ්ඤාණඤ්ඤානසමාපතිය දතයුතු යැ. ආකිඤ්ඤාණඤ්ඤානසමාපතිය දතයුතු යැ. නෙවසංඝභවය දතයුතු යැ. නෙවසංඝභවය දතයුතු යැ. නෙවසංඝභවය දතයුතු යැ.

අවිජ්ජා අභිඤ්ඤායා, සංඛාරා අභිඤ්ඤායා, විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායා, නාම රූපං අභිඤ්ඤායා, සලායතනං අභිඤ්ඤායා, ඵසෙසා අභිඤ්ඤායො, වෙදනා අභිඤ්ඤායා, තණ්හා අභිඤ්ඤායා, උපාදානං අභිඤ්ඤායා, භවො අභිඤ්ඤායො, ජාති අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණං අභිඤ්ඤායා.

දුක්ඛං අභිඤ්ඤායා, දුක්ඛසමුදයො අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධො අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිඤ්ඤායා.

රූපං අභිඤ්ඤායා, රූපසමුදයො අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධො අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිඤ්ඤායා.

වෙදනා අභිඤ්ඤායා - පෙ - සංඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා - පෙ - සංඛාරා අභිඤ්ඤායා - පෙ - විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායා - පෙ -

චක්ඛුං¹ අභිඤ්ඤායා - පෙ - ජරාමරණං අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණසමුදයො අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධො අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිඤ්ඤායා.

දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛසමුදයස්ස පභානාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

රූපස්ස පරිඤ්ඤාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපසමුදයස්ස පභානාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

වෙදනාය - පෙ - සංඤ්ඤා - පෙ - සංඛාරානං - පෙ - විඤ්ඤාණස්ස - පෙ - චක්ඛුස්ස - පෙ - ජරාමරණස්ස පරිඤ්ඤාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණසමුදයස්ස පභානාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛසමුදයස්ස පභානාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

රූපස්ස පරිඤ්ඤාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපසමුදයස්ස පභානාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

වෙදනාය - පෙ - සංඤ්ඤා - පෙ - සංඛාරානං - පෙ - විඤ්ඤාණස්ස - පෙ - චක්ඛුස්ස - පෙ - ජරාමරණස්ස පරිඤ්ඤාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණසමුදයස්ස පභානාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාපටිච්චෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

1 චක්ඛු - ඉත්තං.

අවිද්‍යාව දකුණු යැ. සංසාරයෝ දකුණත්තාහ. විභූතය දකුණු යැ. නාමරූපය දකුණු යැ. ඡායානන්තය දකුණු යැ. සප්තීය දකුණු යැ. වෙදනාව දකුණු යැ. තෘණාව දකුණු යැ. උපාදානය දකුණු යැ. භවය දකුණු යැ. ජාතිය දකුණු යැ. ජරාමරණ දකුණු යි.

දුඃඛය දකුණු යැ. දුඃඛසමුදය දකුණු යැ. දුඃඛනිරෝධය දකුණු යැ. දුඃඛනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා දකුණු යැ. රූපය දකුණු යැ. රූපසමුදය දකුණු යැ. රූපනිරෝධය දකුණු යැ. රූපනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා දකුණු යැ.

වෙදනාව දකුණු යැ ... සංඥාව දකුණු යැ ... සංසාරයෝ දකුණත්තාහ ... විභූතය දකුණු යි. ..

වක්‍රික දකුණු යැ ... ජරාමරණ දකුණු යැ. ජරාමරණසමුදය දකුණු යැ. ජරාමරණනිරෝධය දකුණු යැ. ජරාමරණනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා දකුණු යි.

දුඃඛයාගේ පරිඥාපීය දකුණු යැ. දුඃඛසමුදයාගේ ප්‍රභාණාපීය දකුණු යැ. දුඃඛනිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයාපීය දකුණු යැ. දුඃඛනිරෝධ-ගාමිනීප්‍රතිපදාවගේ භාවනාපීය දකුණු යි.

රූපයාගේ පරිඥාපීය දකුණු යැ. රූපසමුදයාගේ ප්‍රභාණාපීය දකුණු යැ. රූපනිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයාපීය දකුණු යැ. රූපනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාවගේ භාවනාපීය දකුණු යි.

වෙදනාවගේ ... සංඥාවගේ ... සංසාරයන්ගේ ... විභූතයාගේ ... වක්‍රිකත්‍රයේ ... ජරාමරණයාගේ පරිඥාපීය දකුණු යැ. ජරාමරණසමුද-යාගේ ප්‍රභාණාපීය දකුණු යැ. ජරාමරණනිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයාපීය දකුණු යැ. ජරාමරණනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදාවගේ භාවනාපීය දකුණු යි.

දුඃඛයාගේ පරිඥාප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. දුඃඛසමුදයාගේ ප්‍රභාණ-ප්‍රතිවේදාපීය දකුණු යැ. දුඃඛනිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයාප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදාවගේ භාවනාප්තිවේදාපීය දකුණු යි.

රූපයාගේ පරිඥාප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. රූපසමුදයාගේ ප්‍රභාණ-ප්‍රතිවේදාපීය දකුණු යැ. රූපනිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයාප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. රූපනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදාවගේ භාවනාප්තිවේදාපීය දකුණු යි.

වෙදනාවගේ ... සංඥාවගේ ... සංසාරයන්ගේ ... විභූතයාගේ ... වක්‍රිකත්‍රයේ ... ජරාමරණයාගේ පරිඥාප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. ජරා-මරණසමුදයාගේ ප්‍රභාණප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. ජරාමරණනිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයාප්තිවේදාපීය දකුණු යැ. ජරාමරණනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපද-ාවගේ භාවනාප්තිවේදාපීය දකුණු යි.

දුක්ඛං අභිසේඤ්ඤායං, දුක්ඛසමුදයො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස සමුදයනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස ඡන්දරාගනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස අස්සාදෙ අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස ආදීනවො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස නිස්සරණං අභිසේඤ්ඤායං.

රූපං අභිසේඤ්ඤායං, රූපසමුදයො අභිසේඤ්ඤායො, රූපනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස සමුදයනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස ඡන්දරාගනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස අස්සාදෙ අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස ආදීනවො අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස නිස්සරණං අභිසේඤ්ඤායං.

වේදනා අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- සකුසු අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- සංඛාරා අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- විසුසුණං අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- චක්ඛුං අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- ජරාමරණං අභිසේඤ්ඤායං, ජරාමරණසමුදයො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස සමුදයනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස ඡන්දරාගනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස අස්සාදෙ අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස ආදීනවො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස නිස්සරණං අභිසේඤ්ඤායං.

දුක්ඛං අභිසේඤ්ඤායං, දුක්ඛසමුදයො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස අස්සාදෙ අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස ආදීනවො අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛස්ස නිස්සරණං අභිසේඤ්ඤායං.

රූපං අභිසේඤ්ඤායං, රූපසමුදයො අභිසේඤ්ඤායො, රූපනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස අස්සාදෙ අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස ආදීනවො අභිසේඤ්ඤායො, රූපස්ස නිස්සරණං අභිසේඤ්ඤායං.

වේදනා අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- සකුසු අභිසේඤ්ඤායො -පෙ- සංඛාරා අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- විසුසුණං අභිසේඤ්ඤායං -පෙ- ජරාමරණං අභිසේඤ්ඤායං, ජරාමරණසමුදයො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස අස්සාදෙ අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස ආදීනවො අභිසේඤ්ඤායො, ජරාමරණස්ස නිස්සරණං අභිසේඤ්ඤායං.

අභිච්චානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, දුක්ඛානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, අනත්තානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, නිබ්බිදානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, විරාගානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, නිරෝධානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො.

රූපෙ අභිච්චානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, රූපෙ දුක්ඛානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, රූපෙ අනත්තානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, රූපෙ නිබ්බිදානුපස්සනා¹ අභිසේඤ්ඤායො, රූපෙ විරාගානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, රූපෙ නිරෝධානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො, රූපෙ පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා අභිසේඤ්ඤායො.

1 නිබ්බානුපස්සනා - PTS.

දුඃඛය දකසුනු යැ. දුඃඛසමුදය දකසුනු යැ. දුඃඛනිරෝධය දකසුනු යැ. දුඃඛයාගේ සමුදයනිරෝධය දකසුනු යැ. දුඃඛයාගේ ඡන්දරාග නිරෝධය දකසුනු යැ. දුඃඛයාගේ ආසාදය දකසුනු යැ. දුඃඛයාගේ ආදීනවය දකසුනු යැ. දුඃඛයාගේ නිශ්සරණය දකසුනු යි.

රූපය දකසුනු යැ. රූපසමුදය දකසුනු යැ. රූපනිරෝධය දකසුනු යැ. රූපයාගේ සමුදයනිරෝධය දකසුනු යැ. රූපයාගේ ඡන්දරාගනිරෝධය දකසුනු යැ. රූපයාගේ ආසාදය දකසුනු යැ. රූපයාගේ ආදීනවය දකසුනු ය. රූපයාගේ නිසසරණය දකසුනු යි.

වෛදනාච දතයුතු යැ. ... සංඥාච දතයුතු යැ. ... සංසකාරයෝ දන-
යුත්තාහ. ... විඤ්ඤාන දතයුතු යැ. ... චක්ෂුස් දතයුතු යැ. ... ජරාමරණ
දතයුතු යැ. ජරාමරණසමුදය දතයුතු යැ. ජරාමරණනිරෝධය දතයුතු යැ.
ජරාමරණයාගේ සමුදයනිරෝධය දතයුතු යැ. ජරාමරණයාගේ ඡන්දරාග-
නිරෝධය දතයුතු යැ. ජරාමරණයාගේ ආසාදය දතයුතු යැ. ජරාමරණ-
යාගේ ආදිනවය දතයුතු යැ. ජරාමරණයාගේ නිසසරණය දතයුතු යි.

දුෂ්ඨ දහසුතු යැ. දුෂ්ඨමුදය දහසුතු යැ. දුෂ්ඨරොධය දහසුතු යැ.
 දුෂ්ඨරොධයාමිනීප්‍රතිපද දහසුතු යැ. දුෂ්ඨයාගේ ආසාදය දහසුතු යැ.
 දුෂ්ඨයාගේ ආදීනවය දහසුතු යැ. දුෂ්ඨයාගේ නිසසරණය දහසුතු යි.

රූපය දකුණු යා. රූපසමූදය දකුණු යා. රූපනිරෝධය දකුණු යා.
රූපනිරෝධයාමිනීප්‍රතිපදාව දකුණු යා. රූපයාගේ ආසාදය දකුණු යා.
රූපයාගේ ආදීනවය දකුණු යා. රූපයාගේ නිසාරණය දකුණු යි.

වෙදනාව දහසුතු යැ. ... සංඥාව දහසුතු යැ. ... සංසකාරයෝ දහසුත්-
තාහ. ... විඤ්ඤාන දහසුතු යැ. ... චක්ෂුස දහසුතු යැ. ... ජරාමරණ දහසුතු
යැ. ජරාමරණසංවිද්‍යා දහසුතු යැ. ජරාමරණනිරෝධය දහසුතු යැ.
ජරාමරණනිරෝධනාමිතිප්‍රතිපදාව දහසුතු යැ. ජරාමරණයාගේ ආසවාදය
දහසුතු යැ. ජරාමරණයාගේ ආදීනවය දහසුතු යැ. ජරාමරණයාගේ
නිසසරණය දහසුතු යි.

අතිවිශාලපසුනාව දකුණු ය. දුකඩානුපසුනාව දකුණු ය. අනන්තානුපසුනාව දකුණු ය. නිබ්බිදානුපසුනාව දකුණු ය. විරා-
ගානුපසුනාව දකුණු ය. නිරෝධානුපසුනාව දකුණු ය. පටිනිසංගා-
නුපසුනාව දකුණු ය.

රූපයෙහි අනිවාර්යානුපසංයනාව දකුණු යැ. රූපයෙහි දුක්ඛානුපසං-
නාව දකුණු යැ. රූපයෙහි අනත්තානුපසංයනාව දකුණු යැ. රූපයෙහි
නිබ්බිදානුපසංයනාව දකුණු යැ. රූපයෙහි මිථානුපසංයනාව දකුණු යැ.
රූපයෙහි නිරෝධානුපසංයනාව දකුණු යැ. රූපයෙහි පටිනිසංයනානු-
පසංයනාව දකුණු යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වෙදනාය - පෙ - සතුකුය - පෙ - සතුකුය - පෙ - විකුකුණ - පෙ - වකුකුණ - පෙ - ජරාමරණ අනිවාර්යානුපයනා අභිකුකුණා, ජරාමරණ දුකනානුපයනා අභිකුකුණා, ජරාමරණ අනවතානුපයනා අභිකුකුණා, ජරාමරණ නිබ්බදනුපයනා අභිකුකුණා, ජරාමරණ විරාගානුපයනා අභිකුකුණා, ජරාමරණ නිරෝධානුපයනා අභිකුකුණා, ජරාමරණ පරිනිසංගතානුපයනා අභිකුකුණා.

උපායදෙ අභිකුකුණා, පවතනං¹ අභිකුකුණා, නිමිතනං අභිකුකුණා, ආයුහනා² අභිකුකුණා, පටිසන්ධි අභිකුකුණා, ගති අභිකුකුණා, නිබ්බතනි අභිකුකුණා, උපපතනි අභිකුකුණා, ජාති අභිකුකුණා, ජරා අභිකුකුණා, ව්‍යාධි අභිකුකුණා, මරණං අභිකුකුණා, සොකො අභිකුකුණා, පරිදෙවො අභිකුකුණා, උපායාසො අභිකුකුණා.

අනුපායදෙ අභිකුකුණා, අපවතනං අභිකුකුණා, අනිමිතනං අභිකුකුණා, අනායුහනා අභිකුකුණා, අපටිසන්ධි අභිකුකුණා, අගති අභිකුකුණා, අනිබ්බතනි අභිකුකුණා, අනුපපතනි අභිකුකුණා, අජාති අභිකුකුණා, අජරා අභිකුකුණා, අව්‍යාධි අභිකුකුණා, අමරණං අභිකුකුණා, අසොකො අභිකුකුණා, අපරිදෙවො අභිකුකුණා, අනුපායාසො අභිකුකුණා.

උපායදෙ අභිකුකුණා, අනුපායදෙ අභිකුකුණා, පවතනං අභිකුකුණා, අපවතනං අභිකුකුණා, නිමිතනං අභිකුකුණා, අනිමිතනං අභිකුකුණා, ආයුහනා අභිකුකුණා, අනායුහනා අභිකුකුණා, පටිසන්ධි අභිකුකුණා, අපටිසන්ධි අභිකුකුණා, ගති අභිකුකුණා, අගති අභිකුකුණා, නිබ්බතනි අභිකුකුණා, අනිබ්බතනි අභිකුකුණා, උපපතනි අභිකුකුණා, අනුපපතනි අභිකුකුණා, ජාති අභිකුකුණා, අජාති අභිකුකුණා, ජරා අභිකුකුණා, අජරා අභිකුකුණා, ව්‍යාධි අභිකුකුණා, අව්‍යාධි අභිකුකුණා, මරණං අභිකුකුණා, අමරණං අභිකුකුණා, සොකො අභිකුකුණා, අසොකො අභිකුකුණා, පරිදෙවො අභිකුකුණා, අපරිදෙවො අභිකුකුණා, උපායාසො අභිකුකුණා, අනුපායාසො අභිකුකුණා.

උපායදෙ දුකනනි අභිකුකුණා, පවතනං දුකනනි අභිකුකුණා, නිමිතනං දුකනනි අභිකුකුණා, ආයුහනා² දුකනනි අභිකුකුණා, පටිසන්ධි දුකනනි අභිකුකුණා, ගති දුකනනි අභිකුකුණා, නිබ්බතනි දුකනනි අභිකුකුණා, උපපතනි දුකනනි අභිකුකුණා, ජාති දුකනනි අභිකුකුණා, ජරා දුකනනි අභිකුකුණා, ව්‍යාධි දුකනනි අභිකුකුණා, මරණං දුකනනි අභිකුකුණා, සොකො දුකනනි අභිකුකුණා, පරිදෙවො දුකනනි අභිකුකුණා, උපායාසො දුකනනි අභිකුකුණා.

අනුපායදෙ සුඛනනි අභිකුකුණා, අපවතනි සුඛනනි අභිකුකුණා, අනිමිතනං සුඛනනි අභිකුකුණා, අනායුහනා සුඛනනි අභිකුකුණා, අපටිසන්ධි සුඛනනි අභිකුකුණා, අගති සුඛනනි අභිකුකුණා, අනිබ්බතනි සුඛනනි අභිකුකුණා, අනුපපතනි සුඛනනි අභිකුකුණා, අජාති සුඛනනි අභිකුකුණා, අජරා සුඛනනි අභිකුකුණා, අව්‍යාධි සුඛනනි අභිකුකුණා, අමරණං සුඛනනි අභිකුකුණා, අසොකො සුඛනනි අභිකුකුණා, අපරිදෙවො සුඛනනි අභිකුකුණා, අනුපායාසො සුඛනනි අභිකුකුණා.

1 පවතනි - සා.

2 ආයුහනා - සා.

වෙදනායෙහි ... සංඥයෙහි ... සංසකාරයන්හි ... විඤ්ඤායෙහි ... චක්ඛු-
සෙහි ... ජරාමරණයෙහි අනිච්චානුපස්සනාව දනුයුතු යැ. ජරාමරණයෙහි
දුඃඛානුපස්සනාව දනුයුතු යැ. ජරාමරණයෙහි අනාත්මානුපස්සනාව දනුයුතු
යැ. ජරාමරණයෙහි නිබ්බිදනුපස්සනාව දනුයුතු යැ. ජරාමරණයෙහි විරාගා-
නුපස්සනාව දනුයුතු යැ. ජරාමරණයෙහි නිරෝධානුපස්සනාව දනුයුතු යැ.
ජරාමරණයෙහි පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාව දනුයුතු යි.

සුඵකමිත්‍රත්‍යයෙන් මෙහි ඉපාදීම දනුයුතු යැ. (උපන්හුගේ) පැවැත්ම
දනුයුතු යැ. සංසකාරනිමිත්ත දනුයුතු යැ. ආයතිප්‍රතිසංකීර්ණය වූ කමීය
දනුයුතු යැ. ප්‍රතිසංකීය දනුයුතු යැ. ගතිය දනුයුතු යැ. සකකියත්තේ
නිපැත්ම දනුයුතු යැ. විපාකප්‍රවෘත්තිය දනුයුතු යැ. ජාතිය දනුයුතු යැ.
ජරාව දනුයුතු යැ. ව්‍යාධිය දනුයුතු යැ. මරණය දනුයුතු යැ. ශෝකය
දනුයුතු යැ. පරිදේවය දනුයුතු යැ. උපායාසය දනුයුතු යි.

අනුත්‍යාගය දනුයුතු යැ. අප්‍රවෘත්තිය දනුයුතු යැ. අනිමිත්ත දනුයුතු යැ.
අනායුභතය දනුයුතු යැ. අප්‍රතිසංකීය දනුයුතු යැ. අගතිය දනුයුතු යැ.
නො නිපැත්ම දනුයුතු යැ. විපාකයාගේ නො පැවැත්ම දනුයුතු ය. නො
පහලවීම දනුයුතු යැ. නො දිරීම දනුයුතු යැ. අව්‍යාධිය දනුයුතු යැ. නො
මැරීම දනුයුතු යැ. ශෝක නො කිරීම දනුයුතු යැ. නො වැලපීම දනුයුතු
යැ. අනුපායාසය දනුයුතු යි.

උත්‍යාගය දනුයුතු යැ. අනුත්‍යාගය දනුයුතු යැ. පැවැත්ම දනුයුතු යැ.
නො පැවැත්ම දනුයුතු යැ. සංසකාරනිමිත්ත දනුයුතු යැ. අනිමිත්ත දනුයුතු
යැ. කමායුභතය දනුයුතු යැ. අනායුභතය දනුයුතු යැ. ප්‍රතිසංකීය දනුයුතු
යැ. අප්‍රතිසංකීය දනුයුතු යැ. ගතිය දනුයුතු යැ. අගතිය දනුයුතු යැ.
නිවෘත්තිය දනුයුතු යැ. අනිවෘත්තිය දනුයුතු යැ. උපප්‍රාප්තිය දනුයුතු යැ.
අනුපප්‍රාප්තිය දනුයුතු යැ. ජාතිය දනුයුතු යැ. අජාතිය දනුයුතු යැ. ජරාව
දනුයුතු යැ. අජරාව දනුයුතු යැ. ව්‍යාධිය දනුයුතු යැ. අව්‍යාධිය දනුයුතු යැ.
මරණය දනුයුතු යැ. අමරණය දනුයුතු යැ. ශෝකය දනුයුතු යැ. අශෝ-
කය දනුයුතු යැ. පරිදේවය දනුයුතු ය. අපරිදේවය දනුයුතු යැ. උපායාසය
දනුයුතු යැ. අනුපායාසය දනුයුතු යි.

උත්‍යාගය දුකැ යි දනුයුතු යැ. ප්‍රවෘත්තිය දුකැ යි දනුයුතු යැ. සංකාර-
නිමිත්ත දුකැ යි දනුයුතු යැ. කමායුභතය දුකැ යි දනුයුතු යැ. ප්‍රතිසංකීය
දුකැ යි දනුයුතු යැ. ගතිය දුකැ යි දනුයුතු යැ. නිවෘත්තිය දුකැ යි දනුයුතු යැ.
උපප්‍රාප්තිය දුකැ යි දනුයුතු යැ. ජාතිය දුකැ යි දනුයුතු යැ. ජරාව දුකැ යි
දනුයුතු යැ. ව්‍යාධිය දුකැ යි දනුයුතු යැ. මරණය දුකැ යි දනුයුතු යැ.
ශෝකය දුකැ යි දනුයුතු යැ. පරිදේවය දුකැ යි දනුයුතු යැ. උපායාසය
දුකැ යි දනුයුතු යි.

අනුත්‍යාගය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අප්‍රවෘත්තිය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ.
අනිමිත්ත සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අනායුභතය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ.
අප්‍රතිසංකීය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අගතිය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අනිවෘ-
ත්තිය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අනුපප්‍රාප්තිය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අජාතිය
සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අජරාව සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අව්‍යාධිය සුඛ යැ යි
දනුයුතු යැ. අමරණය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අශෝකය සුඛ යැ යි දනුයුතු
යැ. අපරිදේවය සුඛ යැ යි දනුයුතු යැ. අනුපායාසය සුඛ යැ යි දනුයුතු යි.

උපපාදේ දුකට, අනුපාදේ සුඛයෙහි අභිසේදය, පවතන දුකට, අපවතන සුඛයෙහි අභිසේදය, නිමිතන දුකට, අනිමිතන සුඛයෙහි අභිසේදය, ආයුභනා දුකට, අනායුභනා¹ සුඛයෙහි අභිසේදය, පරිසනී දුකට, අපරිසනී සුඛයෙහි අභිසේදය, ගති දුකට, අගති සුඛයෙහි අභිසේදය, නිබ්බතී දුකට, අනිබ්බතී සුඛයෙහි අභිසේදය, උපපතී දුකට, අනුපපතී සුඛයෙහි අභිසේදය, ජාති දුකට, අජාති සුඛයෙහි අභිසේදය, ජරා දුකට, අජරා සුඛයෙහි අභිසේදය, ව්‍යාධි දුකට, අව්‍යාධි සුඛයෙහි අභිසේදය, මරණ දුකට, අමරණ² සුඛයෙහි අභිසේදය, සොකො දුකට, අසොකො සුඛයෙහි අභිසේදය, පරිදෙවො දුකට, අපරිදෙවො සුඛයෙහි අභිසේදය, උපායාසො දුකට, අනුපායාසො සුඛයෙහි අභිසේදය.

උපපාදේ භයන අභිසේදය, පවතන භයන අභිසේදය, නිමිතන භයන අභිසේදය, ආයුභනා භයන අභිසේදය, පරිසනී භයන අභිසේදය, ගති භයන අභිසේදය, නිබ්බතී භයන අභිසේදය. උපපතී භයන අභිසේදය, ජාති භයන අභිසේදය, ජරා භයන අභිසේදය, ව්‍යාධි භයන අභිසේදය, මරණ භයන අභිසේදය, සොකො භයන අභිසේදය, පරිදෙවො භයන අභිසේදය, උපායාසො භයන අභිසේදය.

අනුපාදේ ඛේමන අභිසේදය, අපවතන ඛේමන අභිසේදය, අනිමිතන ඛේමන අභිසේදය, අනායුභනා ඛේමන අභිසේදය, අපරිසනී ඛේමන අභිසේදය, අගති ඛේමන අභිසේදය, අනිබ්බතී ඛේමන අභිසේදය, අනුපපතී ඛේමන අභිසේදය, අජාති ඛේමන අභිසේදය, අජරා ඛේමන අභිසේදය, අව්‍යාධි ඛේමන අභිසේදය, අමරණ² ඛේමන අභිසේදය, අසොකො ඛේමන අභිසේදය, අපරිදෙවො ඛේමන අභිසේදය, අනුපායාසො ඛේමන අභිසේදය.

උපපාදේ භය, අනුපාදේ ඛේමන අභිසේදය, පවතන භය, අපවතන ඛේමන අභිසේදය, නිමිතන භය. අනිමිතන ඛේමන අභිසේදය, ආයුභනා භය, අනායුභනා¹, ඛේමන අභිසේදය, පරිසනී භය, අපරිසනී ඛේමන අභිසේදය, ගති භය, අගති ඛේමන අභිසේදය, නිබ්බතී භය, අනිබ්බතී ඛේමන අභිසේදය, උපපතී භය, අනුපපතී ඛේමන අභිසේදය, ජාති භය, අජාති ඛේමන අභිසේදය, ජරා භය, අජරා ඛේමන අභිසේදය, ව්‍යාධි භය, අව්‍යාධි ඛේමන අභිසේදය, මරණ භය, අමරණ², ඛේමන අභිසේදය, සොකො භය, අසොකො ඛේමන අභිසේදය, පරිදෙවො භය, අපරිදෙවො ඛේමන අභිසේදය, උපායාසො භය, අනුපායාසො ඛේමන අභිසේදය.

1. ආයුභනා - අනායුභනා - සා.

2. අමරණ - මරණ සා, PTS.

උපායදය දුක යැ අනුපායදය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ප්‍රවාතනීය දුක යැ අප්‍රවාතනීය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. සංස්කාරනීම්භන දුක යැ අනිම්භන සුඛ යැ යි දනවනු යැ. කම්මාසුභන දුක යැ අනාසුභන සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ප්‍රතිසන්ධි දුක යැ අප්‍රතිසන්ධි සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ගතීය දුක යැ අගතීය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. නිව්භනීය දුක යැ අනිව්භනීය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. උපප්‍රාප්තීය දුක යැ අනුපප්‍රාප්තීය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ජාතීය දුක යැ අජාතීය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ජරාව දුක යැ අජරාව සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ව්‍යාධිය දුක යැ අව්‍යාධිය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. මරණය දුක යැ අමරණය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. ශෝකය දුක යැ අශෝකය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. පරිදේවය දුක යැ අපරිදේවය සුඛ යැ යි දනවනු යැ. උපායාසය දුක යැ අනුපායාසය සුඛ යැ යි දනවනු යි.

උපායදය බියෙකැ යි දනවනු යැ. ප්‍රවාතනීය බියෙකැ යි දනවනු යැ. සංස්කාරනීම්භන බියෙකැ යි දනවනු යැ. කම්මාසුභන බියෙකැ යි දනවනු යැ. ප්‍රතිසන්ධි බියෙකැ යි දනවනු යැ. ගතීය බියෙකැ යි දනවනු යැ. නිව්භනීය බියෙකැ යි දනවනු යැ. උපප්‍රාප්තීය බියෙකැ යි දනවනු යැ. ජාතීය බියෙකැ යි දනවනු යැ. ජරාව බියෙකැ යි දනවනු යැ. ව්‍යාධිය බියෙකැ යි දනවනු යැ. මරණය බියෙකැ යි දනවනු යැ. ශෝකය බියෙකැ යි දනවනු යැ. පරිදේවය බියෙකැ යි දනවනු යැ. උපායාසය බියෙකැ යි දනවනු යි.

අනුපායදය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අප්‍රවාතනීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අනිම්භන සෞම යැ යි දනවනු යැ. අනාසුභන සෞම යැ යි දනවනු යැ. අප්‍රතිසන්ධි සෞම යැ යි දනවනු යැ. අගතීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අනිව්භනීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අනුපප්‍රාප්තීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අජාතීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අජරාව සෞම යැ යි දනවනු යැ. අව්‍යාධිය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අමරණය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අශෝකය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අපරිදේවය සෞම යැ යි දනවනු යැ. අනුපායාසය සෞම යැ යි දනවනු යි.

උපායදය බියෙකැ අනුපායදය සෞම යැ යි දනවනු යැ. ප්‍රවාතනීය බියෙකැ අප්‍රවාතනීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. සංස්කාරනීම්භන බියෙකැ අනිම්භන සෞම යැ යි දනවනු යැ. අනාසුභන බියෙකැ අනාසුභන සෞම යැ යි දනවනු යැ. ප්‍රතිසන්ධි බියෙකැ අප්‍රතිසන්ධි සෞම යැ යි දනවනු යැ. ගතීය බියෙකැ අගතීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. නිව්භනීය බියෙකැ අනිව්භනීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. උපප්‍රාප්තීය බියෙකැ අනුපප්‍රාප්තීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. ජාතීය බියෙකැ අජාතීය සෞම යැ යි දනවනු යැ. ජරාව බියෙකැ අජරාව සෞම යැ යි දනවනු යැ. ව්‍යාධිය බියෙකැ අව්‍යාධිය සෞම යැ යි දනවනු යැ. මරණය බියෙකැ අමරණය සෞම යැ යි දනවනු යැ. ශෝකය බියෙකැ අශෝකය සෞම යැ යි දනවනු යැ. පරිදේවය බියෙකැ අපරිදේවය සෞම යැ යි දනවනු යැ. උපායාසය බියෙකැ අනුපායාසය සෞම යැ යි දනවනු යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

උපායදේ සඛාරා, අනුපායදේ නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, පවත්නා සඛාරා, අප්පවත්තං නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, නිමිත්තං සඛාරා, අනිමිත්තං නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, ආයුහනා සඛාරා, අනායුහනා නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, පරිසරී සඛාරා, අප්පරිසරී නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, ගති සඛාරා, අගති නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, නිබ්බතනී සඛාරා, අනිබ්බතනී නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, උපපතනී සඛාරා, අනුපපතනී නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, ජාති සඛාරා, අජාති නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, ජරා සඛාරා, අජරා නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, ව්‍යාධි සඛාරා, අව්‍යාධි නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, මරණං සඛාරා, අමරණං නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, සොකො සඛාරා, අසොකො නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ. පරිදෙවො සඛාරා, අපරිදෙවො නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ, උපායාසො සඛාරා, අනුපායාසො නිබ්බානනානි අභිසේදකයෝ.

පස්මකභාණවාරං.

පරිගහවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, පරිවාරවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, පරිපූරවෙය්‍යා¹ අභිසේදකයෝ, එකගහවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අවිකෙතපවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, පගහවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අවිසාරවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අනාවිලවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අනිසේදනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, එකතනුපවෙය්‍යානවසෙන² විතතස්ස ධීතවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, ආරමමණවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, ගොචරවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, පහානවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, පරිව්වාගවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, චුට්ඨානවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, නිවත්තනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, සන්තවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, පණ්ණිතවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, විමුත්තවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අනාසවවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, තරණවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අනිමිත්තවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අප්පණ්ණිතවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, සුසුදකවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, එකරසවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, අනතිවත්තනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, යුගනනිවෙය්‍යා,³ අභිසේදකයෝ, නිය්‍යානවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, හෙතුච්ඡාදකවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, දස්සනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, ආබිපතෙය්‍යවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ.

සමථස්ස අවිකෙතපවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, විපස්සනාය අනුපස්සනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, සමථවිපස්සනානං එකරසවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, යුගනනිස්ස⁴ අනතිවත්තනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ.

සිත්තාය සමාදිනවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, ආරමමණස්ස ගොචරවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, ලීනස්ස විතතස්ස පගහවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, උද්ධතස්ස විතතස්ස නිගහවෙය්‍යා⁵ අභිසේදකයෝ, උගොවිපුද්ධානං අප්පුප්පකන-නවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, භාවනා විසෙය්‍යාධිගමවෙය්‍යා⁶ අභිසේදකයෝ, උත්තරි පරිවෙධවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, සම්මානිසමයවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ, නිරොධෙ පතිට්ඨානවෙය්‍යා අභිසේදකයෝ.

1. පරිපූර්ණවෙය්‍යා - ස, 2. එකතන පට්ඨානවිසෙස - PTS

3. යුගනද්ධවෙය්‍යා - මජ්ඣ, 4. යුගනද්ධස්ස - මජ්ඣ, 5. විනිශ්චයවෙය්‍යා - PTS

6. විසෙය්‍යාධිගමවෙය්‍යා - මජ්ඣ, සා, 7. විනිශ්චයවෙය්‍යා - PTS

උත්පාදය සංසකාරයහ අනුත්පාදය නිවනා යි දතයුතු ය. ප්‍රචාතනිය සංසකාරයහ අප්‍රචාතනිය නිවනා යි දතයුතු ය. නිමිත්ත සංසකාරයහ අනිමිත්ත නිවනා යි දතයුතු ය. ආයුහනය සංසකාරයහ අනායුහනය නිවනා යි දතයුතු ය. ප්‍රතිසන්ධිය සංසකාරයහ අප්‍රතිසන්ධිය නිවනා යි දතයුතු ය. ගතිය සංසකාරයහ අගතිය නිවනා යි දතයුතු ය. නිවිතනිය සංසකාරයහ, අනිවිතනිය නිවනා යි දතයුතු ය. උපප්‍රාප්තිය සංසකාරයහ අනුපප්‍රාප්තිය නිවනා යි දතයුතු ය. ජාතිය සංසකාරයහ අජාතිය නිවනා යි දතයුතු ය. ජරාව සංසකාරයහ අජරාව නිවනා යි දතයුතු ය. ව්‍යාධිය සංසකාරයහ අව්‍යාධිය නිවනා යි දතයුතු ය. මරණය සංසකාරයහ අමරණය නිවනා යි දතයුතු ය. ශොකය සංසකාරයහ අශොකය නිවනා යි දතයුතු ය. පරිදේවය සංසකාරයහ අපරිදේවය නිවනා යි දතයුතු ය. උපායාසය සංසකාරයහ අනුපායාසය නිවනා යි දතයුතු ය.

පළමු වන බණවර යි.

පරිග්‍රහානීය (ආයතීයමානිකප්‍රසක්කධම්මයන් පරිග්‍රහණය කරන බව) දතයුතු ය. (අන්‍යෝන්‍ය) පරිවාරානීය දතයුතු ය. (භාවනායෙන්) වැඩිම වශයෙන් පරිපූරානීය ගතයුතු ය. (සමාධි අරමුණෙහි) එකාග්‍රානීය දතයුතු ය. අවික්ෂේපානීය දතයුතු ය. (විශ්විතයෙන්) ප්‍රග්‍රහානීය දතයුතු ය. (අරමුණෙහි නො විසිරෙන) අවිසාරානීය දතයුතු ය. (නො කාලමුණු හෙයින්) අනාවිලානීය දතයුතු ය. (අවිකම්පිත හෙයින්) අනිඤ්ඤානීය දතයුතු ය. එකකයෙහි පිහිටා සිටීම වශයෙන් විතතයාගේ සතිකානීය දතයුතු ය. ආලම්බනානීය දතයුතු ය. ගොවරානීය දතයුතු ය. ප්‍රහාණානීය දතයුතු ය. පරිත්‍යාගානීය දතයුතු ය. (දුෂ්කොට්ඨාස වශයෙන්) චූෂ්ඨානානීය දතයුතු ය. නිවර්තනානීය දතයුතු ය. ශාන්තානීය දතයුතු ය. ප්‍රණීතානීය දතයුතු ය. විමුක්තානීය දතයුතු ය. අනාසුචානීය දතයුතු ය. තරණානීය දතයුතු ය. අනිමිත්තානීය දතයුතු ය. අප්‍රණිතිතානීය දතයුතු ය. ශුන්‍යතානීය දතයුතු ය. එකරසානීය දතයුතු ය. අනතිවර්තනානීය දතයුතු ය. යුගනකානීය දතයුතු ය. තෛය්‍යාණානීය දතයුතු ය. හෙතනීය දතයුතු ය. දඨිනානීය දතයුතු ය. අධිපතිභාවානීය දතයුතු ය.

ශමථයාගේ අවික්ෂේපානීය (අවික්ෂේප ස්වභාවය) දතයුතු ය. විදගීනාවගේ අනුපසාදනානීය දතයුතු ය. ශමථවිදගීනාවගේ එකරසානීය දතයුතු ය. යුගනකයාගේ අනතිවර්තනානීය දතයුතු ය.

ශක්ෂාවගේ සමාදනානීය දතයුතු ය. ආලම්බනයාගේ ගොවරානීය දතයුතු ය. ලීනවිතතයාගේ ප්‍රග්‍රහානීය දතයුතු ය. උද්ධත විතතයාගේ නිග්‍රහානීය දතයුතු ය. ලීනොද්ධත දෙකින් විශුද්ධ (විතත) යන්ගේ අධ්‍යුපෙක්ෂණානීය දතයුතු ය. විශේෂාධිගමානීය දතයුතු ය. (ආයතීයමානියාගේ) පහලවීම වශයෙන් උත්තරිප්‍රතිවේධානීය දතයුතු ය. (චතුස්සත්‍යප්‍රතිවේධ වශයෙන්) සත්‍යානිසමයානීය දතයුතු ය. (ඵලසමාපත්ති වශයෙන්) නිරෝධයෙහි ප්‍රතිස්ථාපනානීය දතයුතු ය.

සද්ධිත්‍රියස්ස අබිමොක්ඛවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විරිඤ්චියස්ස පග්ග-
හවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සතිත්‍රියස්ස උපට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
සමාධිත්‍රියස්ස අවිකේඛපවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පඤ්ඤාත්‍රියස්ස දස්සනවෙය්‍යා
අභිඤ්ඤායොසා.

සද්ධාබලස්ස අස්සද්ධියෙ අකම්පියවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විරියබලස්ස
කොසල්ජ අකම්පියවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සතිබලස්ස පමාදෙ අකම්පියවෙය්‍යා
අභිඤ්ඤායොසා, සමාධිබලස්ස උද්ධච්ච අකම්පියවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
පඤ්ඤාබලස්ස අවිජ්ජාය අකම්පියවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

සතිසමෝඤ්ඤායස්ස උපට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ඛම්මවිචය-
සමෝඤ්ඤායස්ස පවිචයවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විරියසමෝඤ්ඤායස්ස
පග්ගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පීතියසමෝඤ්ඤායස්ස උපසම්මවෙය්‍යා අභිඤ්ඤා-
යොසා, සමාධිසමෝඤ්ඤායස්ස අවිකේඛපවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, උපෙක්ඛා-
සමෝඤ්ඤායස්ස පටිසම්භූතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

සමාදිට්ඨියා දස්සනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සමාසම්භවස්ස අනිති-
රොපනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සමමාචාරාය පරිග්ගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
සමාකම්මනාස්ස සමුට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සමාදාජීවස්ස
වොද්ඨනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සමමාචාරායස්ස පග්ගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
සමාසතියා උපට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සමමාසමාධියස්ස අවිකේඛ-
පවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

ඉත්‍රියානං ආධිපතෙය්‍යවෙය්‍යා¹ අභිඤ්ඤායොසා, බලානං අකම්පි-
යවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, බෝඤ්ඤායානං නියසානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
මග්ගස්ස හෙතුට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සතිපට්ඨානානං උපට්ඨානවෙය්‍යා
අභිඤ්ඤායොසා, සමමප්පමානානං පද්ධනවෙය්‍යා² අභිඤ්ඤායොසා, ඉද්ධිපා-
දානං ඉඤ්ඤානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සම්මානං ධර්මවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
පයොගානං³ පටිප්පස්සාදිවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ඵලානං සම්මතිරියවෙය්‍යා
අභිඤ්ඤායොසා.

විතක්ඛස්ස අනිතිරොපනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විචාරස්ස උපවිචා-
රවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පීතියා ඵරණවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සුඛස්ස
අනිසංකෘතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විතක්ඛස්ස එකග්ගවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

ආවජ්ජනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විජ්ජනවෙය්‍යා⁴ අභිඤ්ඤායොසා,
පජානනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සඤ්ජානනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, [එකා-
රමමණවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,] එකොදවෙය්‍යා⁵ අභිඤ්ඤායොසා, අභිඤ්ඤාය
ඤ්ඤානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පරිඤ්ඤාය තීරණවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා,
පහානස්ස පරිමාගවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, භාවනාය එකරසවෙය්‍යා
අභිඤ්ඤායොසා, සම්මතිරියාය එස්සනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ඛණ්ඩානං
ඛණ්ඩවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ඛණ්ඩානං ඛණ්ඩවෙය්‍යා⁶ අභිඤ්ඤායොසා,
ආයතානානං ආයතනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සම්ඛිතානං සම්ඛිතවෙය්‍යා
අභිඤ්ඤායොසා, අසම්ඛිතස්ස අසම්ඛිතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

1 අධිපතෙය්‍යවෙය්‍යා - PTS, 2 පට්ඨානවෙය්‍යා - පු.

3 මග්ගානං - මජ්ඣිම, පයොගානං - සා, 4 විජ්ජනවෙය්‍යා - සා.

5 එකරසවෙය්‍යා - මජ්ඣිම, එකාරමමණවෙය්‍යා - සා, 6 ඛණ්ඩවෙය්‍යා - සා.

ශ්‍රද්ධානිසංයාමයේ අභිමොක්ෂානීය දතයුතු යැ. විශේෂීන්ගේ ප්‍රමුඛානීය දතයුතු යැ. සමානීන්ගේ (අරමුණට එළඹ සිටිමි වශයෙන්) උපසංචාරානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ අවික්ෂේපානීය දතයුතු යැ. ප්‍රඥානිසංයාමයේ දශීනානීය දතයුතු යි.

ශ්‍රද්ධාබලයාගේ අශ්‍රද්ධායෙන් අකම්ප්‍යානීය දතයුතු යැ. විශේෂීන්ගේ කුසිද්ධායෙන් අකම්ප්‍යානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ ප්‍රමාදයෙන් අකම්ප්‍යානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ උද්ධමනයෙන් අකම්ප්‍යානීය දතයුතු යැ. ප්‍රඥාබලයාගේ අවිද්‍යායෙන් අකම්ප්‍යානීය දතයුතු යි.

සමානිසම්මොධාසනයාගේ උපසංචාරානීය දතයුතු යැ. ධර්මිකයාගේ සම්මොධාසනයාගේ (විමසිමි විසින්) ප්‍රතිවිපාකීය දතයුතු යැ. විශේෂීන්ගේ සම්මොධාසනයාගේ ප්‍රමුඛානීය දතයුතු යැ. ප්‍රතිසම්මොධාසනයාගේ සමුදායානීය දතයුතු යැ. ප්‍රමුඛානීය සම්මොධාසනයාගේ විශ්වාසානීය දතයුතු යැ. සමානිසම්මොධාසනයාගේ අවික්ෂේපානීය දතයුතු යැ. උපෙක්ෂා සම්මොධාසනයාගේ ප්‍රතිසංචාරානීය දතයුතු යි.

සමානිකයාගේ දශීනානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ (සිත අරමුණට නැගිමි විසින්) අභිනිරෝපණානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ (විකල්පානීය විසින්) පරිමුඛානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ (කායසංචාර විසින්) සමුදායානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ පරිමුඛානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ ප්‍රමුඛානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ උපසංචාරානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ අවික්ෂේපානීය දතයුතු යි.

ඉන්ද්‍රියයන්ගේ අභිප්‍රාප්තිය දතයුතු යැ. බලයන්ගේ අකම්ප්‍යානීය දතයුතු යැ. බලයන්ගේ නිශ්චිතානීය දතයුතු යැ. මානසිකයාගේ නිශ්චිතානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ (අරමුණට එළඹ සිටිමි වශයෙන්) උපසංචාරානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ ප්‍රමුඛානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ සමුදායානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ විශ්වාසානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ පරිමුඛානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ අවික්ෂේපානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ උපෙක්ෂා සමුදායානීය දතයුතු යි.

විකල්පයාගේ අභිනිරෝපණානීය දතයුතු යැ. විකල්පයාගේ අනුමාන-නානීය දතයුතු යැ. ප්‍රතිකල්පයාගේ විකල්පානීය (පාතිරිම) දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ අභිප්‍රාප්තිය (නිශ්චිත) අනීය දතයුතු යැ. විකල්පයාගේ (සමානිකයාගේ) උපසංචාරානීය දතයුතු යි.

ආරාධනානීය දතයුතු යැ. (විශ්වාසයාගේ) විශ්වාසානීය දතයුතු යැ. (ප්‍රඥාවෙන්) ප්‍රඥානානීය දතයුතු යැ. (සංඥාවෙන්) සංඥානානීය දතයුතු යැ. (සමානිකයාගේ) උපසංචාරානීය දතයුතු යැ. අසානියාගේ උපසංචාරානීය දතයුතු යැ. අභිඥා (ඥාපරිඥා) වෙන් ඥානානීය දතයුතු යැ. නිරෝපණපරිඥාවෙන් (අභිනිරෝපණයෙන්) නිරෝපණානීය දතයුතු යැ. ප්‍රමුඛානීය-පරිඥාවෙන් (ප්‍රතිපක්ෂධර්ම) පරිමුඛානීය දතයුතු යැ. භාවනාවෙන් භාවනානීය දතයුතු යැ. සාක්ෂාත්කරණයෙන් සාක්ෂාත්කරණ (විකල්ප) අනීය දතයුතු යැ. සාක්ෂාත්කරණයෙන් සාක්ෂාත්කරණ (විකල්ප) අනීය දතයුතු යැ. භාවනාවෙන් (භාවනාදි) භාවනානීය දතයුතු යැ. ආයතනයන්ගේ ආයතනානීය දතයුතු යැ. සමානිකයාගේ (ප්‍රත්‍යයසම්මතයෙන්) සමානිකයාගේ (විකල්ප) සමානිකයාගේ අභිප්‍රාප්තිය දතයුතු යි.

විතතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතානතනරියටෙය්‍යා¹ අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස ට්‍රිට්ඨානටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස විචට්ටනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස හෙතුටෙය්‍යා² අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස පච්චයටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස වජ්ජිටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස භූමමටෙය්‍යා³ අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස ආරමමණටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස ගොචරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස චරියටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස ගතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස අභිනීභාරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස නිය්‍යානටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, විතතස්ස නිස්සරණටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා.

එකතෙන ආවජ්ජනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන විජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සඤ්ජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන එකොද්ධටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන උපතිබ්බිකටෙය්‍යා⁴ අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පකඛ්ඤනටෙය්‍යා⁵ අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පසිදනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සනතිට්ඨිකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන විමුච්චනටෙය්‍යා⁶ අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන 'එතං සන්ත'නති පස්සනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන යානීකකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන වජ්ජිකකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන අනුට්ඨිතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පරිචිතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සුභමාරද්ධටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පරිග්ගහටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පරිවාරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පරිපුරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සමොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන අබිට්ඨානටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන ආසෙවනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන භාවනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන බහුලීකමමටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සුසම්මුග්ගතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සුච්චුතතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන චූෂකිකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන අනුචූෂකිකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පටිචූෂකිකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සමුචූෂකිකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන බොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන අනුබොධනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පටිබොධනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සමොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන බොධිපකක්ඛ්‍යටෙය්‍යා⁷ අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන අනුබොධිපකක්ඛ්‍යටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පටිබොධිපකක්ඛ්‍යටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සමොධිපකක්ඛ්‍යටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන ජොතනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන උජ්ජොතනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන අනුජොතනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන පටිජොතනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා, එකතෙන සඤ්ජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙය්‍යා.

1. විතතානතනරියටෙය්‍යා - PTS.; 2. භෙතටෙය්‍යා - ස්‍යා.

3. භූමමටෙය්‍යා - මජ්ඣ. 4. උපතිබ්බිකටෙය්‍යා - ස්‍යා 5. පකඛ්බිකටෙය්‍යා - ස

6. විමුච්චනටෙය්‍යා - ස, 7. බොධිපකක්ඛ්‍යටෙය්‍යා - මජ්ඣ., ස්‍යා PTS

(විත්තයාගේ ආරම්භක විත්තනාදි) විත්තාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ අනන්තරභාවාදිය දතයුතු ය. (ගොනු-මාගී) විත්තයාගේ (නිමිත්ත-නිමිත්තප්‍රවෘත්තියෙන්) ව්‍යුත්පන්නාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (නිමිත්ත-යෙහි) විවචනාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ හෙතෙමාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (වස්තුවලිඛනාදින් පිළිබඳ) ප්‍රත්‍යයාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (වක්‍රාදි වක්‍රාත්) වක්‍රාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (කාමාවචරාදි) භූමියාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (රූපාදි) ආලම්භනාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (ආලම්භන) ගොවරාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ වයභාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (දුරස්තනික ආලම්භනග්‍රහණ වශයෙන්) ගතාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ (අරමුණු ගැනීමට) අභිනිගරණාදිය දතයුතු ය. මාගීවිත්තයාගේ (වටයෙන්) නියමාණාදිය දතයුතු ය. විත්තයාගේ නිසරණාදිය දතයුතු ය.

එකකයෙහි (එක් අරමුණෙහි) ආවර්තාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි විජානනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි ප්‍රජානනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි සංකෘතනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි එකොදොන්දිය දතයුතු ය. එකකයෙහි උපතිබ්‍ධනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන්) ප්‍රසංගදනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (ද්විතීය-ධ්‍යාන වශයෙන්) ප්‍රසිදනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (තෘතීයධ්‍යාන වශයෙන්) සතතිධ්‍යානාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (චතුර්ධ්‍යාන වශයෙන්) විමුච්චනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා වශයෙන්) 'තෙල ශාන්ත ය'යි දශිනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි යානිකාදිය (යෙදූ යානයක් මෙන් කළ අභිය) දතයුතු ය. එකකයෙහි මානාවිත් පටන්ගන්නා ලද වියභිය ඇති බව දතයුතු ය. එකකයෙහි පරිග්‍රහාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි පරිවාරාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි පරිපූරාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි සමවධානාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි අධිකානාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි ආසෙවනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි භාවනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි බහුලවශයෙන් කරන බව දතයුතු ය. එකකයෙහි මොනොවට නැගිසිටි බව දතයුතු ය. එකකයෙහි මොනොවට මිදුණ බව දතයුතු ය. එකකයෙහි (ශ්‍රෝතෘ-පත්තිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) අවබෝධාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (සංකාදගාමිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) අනුබෝධාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අනාගාමිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) ප්‍රතිබෝධාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අර්හත්මාගීබෝධායතනයන්ගේ) සම්බෝධාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (ශ්‍රෝතෘපත්තිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) බෝධනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (සංකාදගාමිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) අනුබෝධනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අනාගාමිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) ප්‍රතිබෝධනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අර්හත්මාගීබෝධායතනයන්ගේ) සම්බෝධනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (ශ්‍රෝතෘපත්තිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) බෝධපාක්‍ෂිකාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (සංකාදගාමිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) අනුබෝධිපාක්‍ෂිකාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අනාගාමිමාගීබෝධායතනයන්ගේ) ප්‍රතිබෝධිපාක්‍ෂිකාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අර්හත්මාගීබෝධායතනයන්ගේ) සම්බෝධිපාක්‍ෂිකාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (විදශිනාප්‍රඥාවශයෙන්) ජ්‍යොතනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (ශ්‍රෝතෘපත්තිමාගීඥන වශයෙන්) උද්දොනනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අනාගාමිමාගීඥන වශයෙන්) අනුද්දොනනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අර්හත්මාගීඥන වශයෙන්) ප්‍රතිද්දොනනාදිය දතයුතු ය. එකකයෙහි (අර්හත්මාගීඥන වශයෙන්) සංද්දොනනාදිය දතයුතු ය.

පකාසන වෙයි¹ අභිකේදකරයෙකු, විරෝධන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, කිලෙසානං සන්තාපන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, අමල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, නිමල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, සම වෙයි අභිකේදකරයෙකු, සමය වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විවේක වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විවේක වර්ධ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරාග වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරාග-වර්ධ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, නිරෝධ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, නිරෝධ වර්ධ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, වොසසග්ග වෙයි² අභිකේදකරයෙකු, වොසසග්ග වර්ධ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමුක්ත වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමුක්ත වර්ධ වෙයි අභිකේදකරයෙකු.

ඡන්ද වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස මූල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස පාද වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස පඛාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස ඉජ්ඣාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස අධිමොක්ඛ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස පග්ගහ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස උපට්ඨාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස අවිකේදකර වෙයි අභිකේදකරයෙකු, ඡන්දස්ස දස්සන වෙයි අභිකේදකරයෙකු.

විරිය වෙයි³ අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස⁴ මූල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස පාද වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස පඛාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස ඉජ්ඣාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස අධිමොක්ඛ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස පග්ගහ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස උපට්ඨාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස අවිකේදකර වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විරියස්ස දස්සන වෙයි අභිකේදකරයෙකු.

විතත වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස මූල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස පාද වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස පඛාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස ඉජ්ඣාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස අධිමොක්ඛ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස පග්ගහ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස උපට්ඨාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස අවිකේදකර වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විතතස්ස දස්සන වෙයි අභිකේදකරයෙකු.

විමංසන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය මූල වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය පාද වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය පඛාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය ඉජ්ඣාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය අධිමොක්ඛ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය පග්ගහ වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය උපට්ඨාන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය අවිකේදකර වෙයි අභිකේදකරයෙකු, විමංසාය දස්සන වෙයි අභිකේදකරයෙකු.

* දුක්ඛස්ස පිටුන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, දුක්ඛස්ස සංඛිත වෙයි අභිකේදකරයෙකු, දුක්ඛස්ස සන්තාපන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, දුක්ඛස්ස විපරිණාම වෙයි අභිකේදකරයෙකු.

සමුදයස්ස ආයුහන වෙයි⁵ අභිකේදකරයෙකු, සමුදයස්ස නිදන වෙයි අභිකේදකරයෙකු, සමුදයස්ස සංකේදකර වෙයි අභිකේදකරයෙකු, සමුදයස්ස පටිබෝධ වෙයි⁶ අභිකේදකරයෙකු.

1. පකාසන වෙයි - ඡේතස, සා, PTS, 2. වොසසග්ග වෙයි - මජ්ඣිම, 3. විරිය වෙයි - මජ්ඣිම, 4. විරියස්ස - මජ්ඣිම, 5. ආයුහන වෙයි - සා, 6. පටිබෝධන වෙයි - PTS,

* දුක්ඛ වෙයි අදහස් මූල පදනම් මත පදනම් වූ පදනම් වෙයි අදහස්.

(ආයතීමාගීයාගේ) ප්‍රකාශනාභිය දනුයුතු යැ. (ප්‍රභාසවර බැවින්) විරොචනාභිය දනුයුතු යැ. කෙලශයන්ගේ සන්තාපනාභිය දනුයුතු යැ. (නිමිල නිමිණාලබ්‍ය බැවින්) අලොභීය දනුයුතු යැ. (සම්ප්‍රසුක්කමලරහිත බැවින්) විමලාභීය දනුයුතු යැ. (ආලම්බන කරන මල රහිත බැවින්) නිමිලාභීය දනුයුතු යැ. (කෙලෙස් විෂම නැති බැවින්) ශමාභීය දනුයුතු යැ. විවෙකාභීය දනුයුතු යැ. විවෙකචයභීයාභීය දනුයුතු යැ. විරාගාභීය දනුයුතු යැ. විරාගචයභීයාභීය දනුයුතු යැ. නිරෝධාභීය දනුයුතු යැ. නිරෝධචයභීයාභීය දනුයුතු යැ. වොස්සග්ගාභීය දනුයුතු යැ. වොස්සග්ගචයභීයාභීය දනුයුතු යැ. විමුක්තාභීය දනුයුතු යැ. විමුක්තචයභීයාභීය දනුයුතු යැ.

(කකිතාකම්‍යතා) ඡන්දාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ මූලාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ (සහජාතයනට ප්‍රතිෂ්ඨා බැවින්) පාදාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ (අභිපති බැවින්) ප්‍රධානාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ සමාභිසාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ අධිමොක්‍ෂාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ ප්‍රග්‍රහාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ උපසාධානාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ අවික්‍ෂේපාභීය දනුයුතු යැ. ඡන්දයාගේ දශීනාභීය දනුයුතු යැ.

වියභීයාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ මූලාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ ප්‍රතිෂ්ඨාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ ප්‍රධානාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ සමාභිසාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ අධිමොක්‍ෂාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ ප්‍රග්‍රහාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ උපසාධානාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ අවික්‍ෂේපාභීය දනුයුතු යැ. වියභීයාගේ දශීනාභීය දනුයුතු යැ.

(විත්තනාදි) විත්තාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ මූලාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ ප්‍රතිෂ්ඨාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ ප්‍රධානාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ අධිමොක්‍ෂාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ ප්‍රග්‍රහාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ උපසාධානාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ අවික්‍ෂේපාභීය දනුයුතු යැ. විත්තයාගේ දශීනාභීය දනුයුතු යැ.

විමංසාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ මූලාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ ප්‍රතිෂ්ඨාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ ප්‍රධානාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ සමාභිසාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ අධිමොක්‍ෂාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ ප්‍රග්‍රහාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ උපසාධානාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ අවික්‍ෂේපාභීය දනුයුතු යැ. විමංසාවගේ දශීනාභීය දනුයුතු යැ.

දුෂ්ඨයාගේ පිඩිනාභීය දනුයුතු යැ. දුෂ්ඨයාගේ සපිඩිනාභීය දනුයුතු යැ. දුෂ්ඨයාගේ සන්තාපාභීය දනුයුතු යැ. දුෂ්ඨයාගේ විපරිණාමාභීය දනුයුතු යැ.

සමුදයාගේ ආයුහනාභීය දනුයුතු යැ. සමුදයාගේ නිදනාභීය දනුයුතු යැ. සමුදයාගේ සංයෝගාභීය දනුයුතු යැ. සමුදයාගේ පරිබොධාභීය දනුයුතු යැ.

නිරෝධසා නිසාරණවේදා අභිඤ්ඤායොගා, නිරෝධසා විවේකවේදා අභිඤ්ඤායොගා, නිරෝධසා අසංඛිතවේදා අභිඤ්ඤායොගා, නිරෝධසා අමතවේදා අභිඤ්ඤායොගා.

මගහසා නියානුවෙයි, අභිඤ්ඤයෙහි, මගහසා හෙවුවෙයි¹
 අභිඤ්ඤයෙහි, මගහසා දුස්සාවෙයි, අභිඤ්ඤයෙහි, මගහසා ආර්-
 පකෙය්‍යවෙයි, අභිඤ්ඤයෙහි.

තථවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, අනන්තවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, සච්චවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, පරිවේධවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, අභිජානනවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, පරිජානවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, ධම්මවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, ධාතුවෝ³ අභිසේඤ්ඤායොෂා, ඤාතවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, සච්ඡිකිරිතවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, ඵසානවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා, අභිසම්මතවෝ අභිසේඤ්ඤායොෂා.

නෙකනිමිම අභිඤ්ඤායාම, අව්‍යාපාදේ අභිඤ්ඤායෝගා, ආලෝක-
සඤ්ඤා අභිඤ්ඤායාම, අවිකේනිපො අභිඤ්ඤායෝගා, ධම්මවච්ඡානං
අභිඤ්ඤායාම, ඤාණං අභිඤ්ඤායාම, පාමොජ්ජං.³ අභිඤ්ඤායාම.

පළමු කොටස¹ අභිසේදයෙන්, ද්විතීය කොටස අභිසේදයෙන්, තෘතීය කොටස අභිසේදයෙන්, චතුර්ථ කොටස අභිසේදයෙන්, අනාසං-නසුඛායතනසමාපත්ති අභිසේදයෙන්, විසුද්ධිකසුඛායතනසමාපත්ති අභිසේදයෙන්, අනිසුඛායතනසමාපත්ති අභිසේදයෙන්, නෙවසසුද්ධි-නාසසුද්ධායතනසමාපත්ති අභිසේදයෙන්.

අතිවිශාලපසුනා අතිසෛද්දයා, දුකඩානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
අනන්තානුපසුනා අතිසෛද්දයා, නිබ්බිදානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
විරාගානුපසුනා අතිසෛද්දයා, නිරෝධානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
පටිතිස්සග්ගානුපසුනා අතිසෛද්දයා, බයානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
වයානුපසුනා අතිසෛද්දයා, විපරිණාමානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
අනිමිත්තානුපසුනා අතිසෛද්දයා, අපරණිහිතානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
සුද්දනානුපසුනා අතිසෛද්දයා, අභිපසුද්ධවිමච්චිපසුනා අතිසෛද්දයා,
යථාභුතසුද්ධදසුනා අතිසෛද්දයා, ආදීනවානුපසුනා අතිසෛද්දයා,
පටිසංඛානුපසුනා අතිසෛද්දයා, විවච්චානුපසුනා අතිසෛද්දයා.

සෞභාෂානම්මග්ගො	අභිඤ්ඤායොසා,	සෞභාෂානම්ඵලසමාපතති
අභිඤ්ඤායසා,	සකද්දගාමිමග්ගො	අභිඤ්ඤායොසා,
සකද්දගාමිඵලසමාපතති	අභිඤ්ඤායසා,	අනාගාමිමග්ගො
අභිඤ්ඤායොසා,	අනාගාමිඵලසමාපතති	අභිඤ්ඤායොසා,
අනාගාමිඵලසමාපතති	අභිඤ්ඤායසා,	අරහත්තමග්ගො
අභිඤ්ඤායොසා,	අරහත්තමඵලසමාපතති	අභිඤ්ඤායොසා,
අරහත්තමඵලසමාපතති	අභිඤ්ඤායසා.	

අභිමෝක්‍ෂවේදීන් සංඛ්‍යාත්මක අභිකේන්ද්‍රය, පහතභවේදීන් විරිඳිත්‍රය,⁵ උභිකේන්ද්‍රය, උපවික්ෂිතවේදීන් සංඛ්‍යාත්මක අභිකේන්ද්‍රය, අවිකේන්ද්‍රවේදීන් සමාධිත්‍රය, අභිකේන්ද්‍රය, දක්ෂිණවේදීන් පරිකේන්ද්‍රය, අභිකේන්ද්‍රය.

අයුර්ධියෙ අකමැයිටෙයින් සඳාබලං අහිඤ්ඤායං, කොසල් අකමැයිටෙයින් චිරියබලං අහිඤ්ඤායං, පමාදෙ අකමැයිටෙයින් සනිබලං අහිඤ්ඤායං, උද්ධවෙ අකමැයිටෙයින් සමාධිබලං අහිඤ්ඤායං, අවිජ්ජා අකමැයිටෙයින් පඤ්ඤාබලං අහිඤ්ඤායං.

1. නෙතනෙට්ටා - සනා. 2. බාතනෙට්ටා - සනා, 3. පාලිමල් - සනා,

4 පළමු ප්‍රකාශනය (අ.දි) සඳහා, P.T.S., . විරිදිකෘතිය - මුද්‍රණය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපිලාපනාභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධාසන්නය දනවනු යැ. විමසීම අභී-
යෙන් ධර්මවිවිධසම්බන්ධාසන්නය දනවනු යැ. ප්‍රග්‍රහාභීයෙන් විශ්වසම්බන්ධ-
ාසන්නය දනවනු යැ. පාතිරිමි අභීයෙන් ප්‍රතිසම්බන්ධාසන්නය දනවනු යැ.
සන්තිරිමි අභීයෙන් ප්‍රග්‍රහාසම්බන්ධාසන්නය දනවනු යැ. නො විසිරිමි
අභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධාසන්නය දනවනු යැ. අනිත්‍යාදි විසින් ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා
කිරිමි අභීයෙන් උපේක්‍ෂාසම්බන්ධාසන්නය දනවනු යැ.

(සත්‍ය) දශිකාභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ. අරමුණට නැගිමි
අභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ. (සත්‍ය වාක්‍යසංවර) පරිග්‍රහාභී-
යෙන් සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ. (ත්‍රිවිධ කායසංවර) සමුත්පාදාභීයෙන්
සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ. පරිග්‍රහාභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ.
ප්‍රග්‍රහාභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ. අරමුණෙහි බැසගැනිමි
අභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධය දනවනු යැ. අවික්‍ෂේපාභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධය
දනවනු යැ.

අධිපත්‍යාභීයෙන් ඉන්ද්‍රියයෝ දනවනු යැ. අකම්පනාභීයෙන් බලයෝ
දනවනු යැ. නියතාභීයෙන් බොධාසන්නයෝ දනවනු යැ. ගෙනාභී-
යෙන් මාගීය දනවනු යැ. අපිලාපනාභීයෙන් සතිපට්ඨානයෝ දනවනු
යැ. උත්තරාභීයෙන් සමාතිසම්බන්ධයෝ දනවනු යැ. නිෂ්පත්‍යාභීයෙන්
සාධුපාදයෝ දනවනු යැ. ස්වාසන්ධාභීයෙන්
සත්‍යයෝ දනවනු යැ.

අවික්‍ෂේපාභීයෙන් ගම්භීර්‍ය දනවනු යැ. (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) ප්‍රතිපත්‍යා-
බලිමි අභීයෙන් විදශිතාව දනවනු යැ. (විමුක්තිරසයෙන්) එකකාන්තාභී-
යෙන් ගම්භීර්‍ය දනවනු යැ. නො ඉක්ම පවත්නා අභීයෙන් (ගම්භී-
ර්‍ය විදශිතාවත්ගේ) සුගතකිය දනවනු යැ.

සංවරාභීයෙන් ශිලවිශුද්ධිය දනවනු යැ. අවික්‍ෂේපාභීයෙන් විතර-
විශුද්ධිය දනවනු යැ. දශිකාභීයෙන් දුෂ්ටවිශුද්ධිය දනවනු යැ. මිදිමි
අභීයෙන් (නදබිහි) විමෝක්‍ෂය දනවනු යැ. ජානනාභීයෙන් විද්‍යාව දන-
වනු යැ. පරිත්‍යාගාභීයෙන් ඵලවිමුක්තිය දනවනු යැ. සමුච්ඡේදාභීයෙන්
ක්‍ෂය (මාගී ඥානය) දනවනු යැ. ප්‍රතිප්‍රග්‍රහ-අභීයෙන් අනුත්‍යාද (ඵල
ඥානය) දනවනු යැ.

(කර්තුකාමයනා) ඡන්දය මූලාභීයෙන් දනවනු යැ. (යෝනිසෝ)
මනසකාරය (කුසල් දහම් නහන බැවින්) සමුත්පාදාභීයෙන් දනවනු යැ.
සප්තීය සම්මතාභීයෙන් දනවනු යැ. වෙදනාව සමෝසරණ (රූප්විමි)
අභීයෙන් දනවනු යැ. සමාතිසම්බන්ධය ප්‍රමුඛාභීයෙන් දනවනු යැ. සමාතිසම්බන්ධය අධි-
පතිසාධාභීයෙන් දනවනු යැ. (මාගී) ප්‍රඥාව තද්වතර (ශ්‍රේණි) අභීයෙන්
දනවනු යැ. (ඵල) විමුක්තිය (සතිර බැවින්) සාරාභීයෙන් දනවනු යැ.
අමාතයට ප්‍රතිස්ථාපන නිවේදනය පයච්ඡාන (නිවේදන) අභීයෙන් දනවනු යැ.

යම් යම් ධර්ම කෙනෙක් අනිමුඛ කොට දන්නා ලද වෙන් ද ඒ ඒ
ධර්මයෝ ඥානයෝ වෙති. ඒ ධර්මයන් දන්නා අභීයෙන් ඥාන වෙයි ප්‍රකාර-
යෙන් (දන්නා අභීයෙන්) ප්‍රඥ වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'ඉමෙ ධර්මො
අභිඥානාසාධි ඝොසාචරානං, තංපඤ්ඤා පඤ්ඤා සුතමෙස
ඤ්ඤා' යි.

අභිඥානාසාධි ඝොසාචරානං යි.

ඤ්ඤා පඤ්ඤා යි.

(1)

කළු 'ඉමේ බිමට, පරිසරයෙහි' නි සොනාවඩානං, නංපජානනා පසුකුසු පුතමයෙ සර්, ආචාර්ය:

එකො බිමට, පරිසරයෙහි: එකො සාසිවො උපාදානියො.
 දො බිමට, පරිසරයෙහි: නාමකුසු රුපකුසු.
 නකො බිමට, පරිසරයෙහි: නියො වෙදනා.
 චකනාරො බිමට, පරිසරයෙහි: චකනාරො ආභාරො.
 පකුසු බිමට, පරිසරයෙහි: පකුසුපාදනකනිකා.
 ඡ බිමට, පරිසරයෙහි: ඡ අජානනිකානි ආයතනානි.
 සතන බිමට, පරිසරයෙහි: සතන විසුකුණවිකිනියො.
 අවි බිමට, පරිසරයෙහි: අවි ලොකබිමට.
 නව බිමට, පරිසරයෙහි: නව සතනාවාසා.
 දස බිමට, පරිසරයෙහි: දසායතනානි.

(2)

සබ්බං භික්ඛවෙ, පරිසරයෙහි, කිකුසු භික්ඛවෙ, සබ්බං පරිසරයෙහි.

චකුසු¹ භික්ඛවෙ, පරිසරයෙහි, රුපා පරිසරයෙහි, චකුසු විසුකුණං පරිසරයෙහි, චකුසුසම්මසො පරිසරයෙහි, යම්පිදං² චකුසුසම්මසො-පච්චයා උපපජානි වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, නම්පි පරිසරයෙහි.

සොනං පරිසරයෙහි, සද්දං පරිසරයෙහි -පෙ- සානං පරිසරයෙහි, ගකුසු පරිසරයෙහි -පෙ- ජීවනා පරිසරයෙහි, රසා පරිසරයෙහි -පෙ- කායො පරිසරයෙහි, චොට්ඨබ්බො පරිසරයෙහි -පෙ- මනො පරිසරයෙහි, බිමට, පරිසරයෙහි, මනොවිසුකුණං පරිසරයෙහි, මනො-සම්මසො පරිසරයෙහි, යම්පිදං² මනොසම්මසොපච්චයා උපපජානි වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, නම්පි පරිසරයෙහි.a

රුපං පරිසරයෙහි, වෙදනා පරිසරයෙහි, සකුසු පරිසරයෙහි, සබ්බාරා පරිසරයෙහි, විසුකුණං පරිසරයෙහි, චකුසු¹ පරිසරයෙහි -පෙ- ජජාමරණං පරිසරයෙහි -පෙ- අමනොගමං නිබ්බානං පරිසරයෙහි.බවෙන පරිසරයෙහි -පෙ-

යෙසං යෙසං බිමටානං පරිලාභජාය වායමනනසා නෙ නෙ බිමට, පරිලාභා හොනති. එවං නෙ බිමට, පරිසරයෙහි වෙව හොනති නිරිතො ව.

නෙකුසුමං පරිලාභජාය වායමනනසා නෙකුසුමං පරිලාභා හොනති. එවං සො බිමට, පරිසරයෙහි වෙව හොනති නිරිතො ව.

අබ්බාපාදා පරිලාභජාය වායමනනසා අබ්බාපාදො පරිලාභා හොනති එවං සො බිමට, පරිසරයෙහි වෙව හොනති නිරිතො ව.

1. චකුසු - මසසං.

2. යම්පිදං - PTS

a. වෙදනාසංයුතං - අනිවාර්ය පසුකුසුමං,

(1)

කිසෙසින් 'මේ ධර්මයෝ පිරිසිදු දහයුත්තාහ' යන දෙයනාව සොනාව-
බාන (ශ්‍රාව)ය වෙයි, එය දැනගන්නා ප්‍රඥව ශ්‍රාවමයඥන වෙයි යත්:

එක් ධර්මයෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙයි: සාසුච වූ උපාදානෙන්ට හිත වූ
සපයිය යි.

ධර්මයෝ දෙදෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: නාමරූපයෝ යි.

ධර්මයෝ තිදෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: තුන් වෙදනාවෝ යි.

ධර්මයෝ සතර දෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති. සතර ආභාරයෝ යි.

ධර්මයෝ පස්දෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: පඤ්චාපාදානස්සකයෝ යි.

ධර්මයෝ සයෙකෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: ආධ්‍යාත්මික ඡායායනනෝ යි.

ධර්මයෝ සත්දෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: සප්තවිඥනසංචිති යි.

ධර්මයෝ අටදෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: අෂ්ටලොකධර්මයෝ යි.

ධර්මයෝ නවදෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: නවසත්තාචාර්යයෝ යි.

ධර්මයෝ දසදෙනෙක් පිරිසිදු දහයුතු වෙති: දස ආයතනනෝ යි.

(2)

මහණෙනි, සියල්ල පිරිසිදු දහයුතුය. මහණෙනි, පිරිසිදු දහයුතු සියල්ල
කවර යත්:

මහණෙනි, චක්‍ෂුස පිරිසිදු දහයුතු ය. රූපයෝ පිරිසිදු දහයුත්තාහ.
චක්‍ෂුර්විඥානය පිරිසිදු දහයුතු ය. චක්‍ෂුසමායාස පිරිසිදු දහයුතු ය.
චක්‍ෂුසමායාස ප්‍රත්‍යයෙන් සුව වේවයි දුක් වේවයි නො දුක් නො සුව වේවයි
යම් වෙදසිතයෙක් උපදී නම් එ ද පිරිසිදු දහයුතු ය.

ශ්‍රොත්‍රය පිරිසිදු දහයුතු ය. ශබ්දයෝ පිරිසිදු දහයුත්තාහ ... ස්‍රාණය
පිරිසිදු දහයුතු ය. ශක්කයෝ පිරිසිදු දහයුත්තාහ ... ජීහ්වාය පිරිසිදු
දහයුතු ය. රසයෝ පිරිසිදු දහයුත්තාහ ... කය පිරිසිදු දහයුතු ය.
සුභව්‍යය පිරිසිදු දහයුතු ය. ... මනස පිරිසිදු දහයුතු ය. ධර්මයෝ
පිරිසිදු දහයුත්තාහ. මනෝවිඥානය පිරිසිදු දහයුතු ය. මනෝසමායාස
පිරිසිදු දහයුතු ය. මනෝසමායාස ප්‍රත්‍යයෙන් සුව වේවයි දුක් වේවයි
නො දුක් නො සුව වේවයි යම් වෙදසිතයෙක් උපදී නම්, එ ද පිරිසිදු
දහයුතු.

රූපය පිරිසිදු දහයුතු ය. වෙදනාව පිරිසිදු දහයුතු ය. සංඥාව
පිරිසිදු දහයුතු ය. සංසකාරයෝ පිරිසිදු දහයුත්තාහ. විඥානය පිරිසිදු
දහයුතු ය. චක්‍ෂුස ජරාමරණය ... අමාතයට ප්‍රතිභාව වූ නිජාණය
නිජාණාසිතයෙන් පිරිසිදු දහයුතු ය.

යම් යම් ධර්ම කෙනකුත් ප්‍රතිලාභය සඳහා වෑයම් කරන්නහු විසින්
ඒ ඒ ධර්මයෝ ලබන ලද්දහු වෙත් ද, මෙසේ ඒ ධර්මයෝ පිරිසිදු දත්තාහු ද
තිරණය කරන ලද්දහු ද වෙත්.

නෛෂ්ට්‍රමය ප්‍රතිලාභය පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් නෛෂ්ට්‍රමය
ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පිරිසිදු දත්තා ලද්දේ ද තිරණය කරන
ලද්දේ ද වේ.

අව්‍යාපාදය ප්‍රතිලාභය පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් අව්‍යාපාදය
ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පිරිසිදු දත්තා ලද්දේ ද තිරණය කරන
ලද්දේ ද වේ.

ආලෝක සහ සුදුසු පරිලාභකයා වායුමන්තරය ආලෝක සහ සුදුසු පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

අවිනිශ්චය පරිලාභකයා වායුමන්තරය අවිනිශ්චය පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

බලවත්වන්නා පරිලාභකයා වායුමන්තරය බලවත්වන්නා පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

සුදුසු පරිලාභකයා වායුමන්තරය සුදුසු පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

පාමොඡ්ඡං¹, පරිලාභකයා වායුමන්තරය පාමොඡ්ඡං පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

පඤ්චං කොන්² පරිලාභකයා වායුමන්තරය පඤ්චං කොන්² පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

දුර්ගතං කොන් - පෙ - හතියං කොන් - පෙ - වතුන් කොන් පරිලාභකයා වායුමන්තරය වතුන් කොන් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

ආකාශන සුදුසුකම් පරිලාභකයා වායුමන්තරය ආකාශන සුදුසුකම් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

විසුදුසුකම් පරිලාභකයා වායුමන්තරය විසුදුසුකම් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

දාකිකුල සුදුසුකම් පරිලාභකයා වායුමන්තරය දාකිකුල සුදුසුකම් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

නෙවස සුදුසුකම් පරිලාභකයා වායුමන්තරය නෙවස සුදුසුකම් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

අතිවිවාහ පසුකොන් පරිලාභකයා වායුමන්තරය අතිවිවාහ පසුකොන් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

දුර්ගතං කොන් පරිලාභකයා වායුමන්තරය දුර්ගතං කොන් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

අනන්තානුපසුකොන් පරිලාභකයා වායුමන්තරය අනන්තානුපසුකොන් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

නිබ්බිදුනුපසුකොන් පරිලාභකයා වායුමන්තරය නිබ්බිදුනුපසුකොන් පරිලාභකයා හොඳින්, එවං සොබාවේම, පරිසරයකට වෙළුම හොඳින් තීරණය වේ.

1. පාමොඡ්ඡං - සො,

2. පඤ්චං කොන් - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ආලෝක සංඥාව ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ආලෝක සංඥාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පිරිසිදු දන්නා ලද්දේ ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අවික්ෂේපය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් අවික්ෂේපය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පිරිසිදු දන්නා ලද්දේ ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ධම්මවච්ඡාන (විවිකිත්තා ප්‍රතිපක්ෂඥාන)ය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ධම්මවච්ඡානාය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

(අවිද්‍යා ප්‍රතිපක්ෂ) ඥානය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ඥානය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ප්‍රාමොද්‍ය (අරතිප්‍රතිපක්ෂප්‍රීති)ය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ප්‍රාමොද්‍යය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ප්‍රථමධ්‍යානය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ප්‍රථමධ්‍යානය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ද්විතීයධ්‍යානය ... තෘතීයධ්‍යානය ... චතුර්ථධ්‍යානය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් චතුර්ථධ්‍යානය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පිරිසිදු දන්නා ලද්දේ ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ආකාශානඤ්චායතනසමාපත්තිය ප්‍රතිලාභය පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ආකාශානඤ්චායතනසමාපත්තිය ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තිය ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තිය ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අතිච්චානුපස්සනාව ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් අතිච්චානුපස්සනාව ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

දුක්ඛානුපස්සනාව ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් දුක්ඛානුපස්සනාව ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අනත්තානුපස්සනාව ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් අනත්තානුපස්සනාව ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

තිබ්බිදුනුපස්සනාව ලබනු පිණිස වැයම් කරන්නන් විසින් තිබ්බිදුනුපස්සනාව ලද්දී වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

විරාගානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් විරාගානු-පසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

නිරෝධානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් නිරෝ-ධානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

පටිනිසංගානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් පටිනිසංගානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

බයානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් බයානු-පසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

වයානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් වයානු-පසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

විපරිණාමානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් විපරි-ණාමානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අතිමිත්තානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් අති-මිත්තානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අප්පණ්ණිතානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් අප්පණ්ණිතානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

සුඤ්ඤානානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් සුඤ්ඤා-නානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අධිපඤ්ඤාධම්මවිපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් අධිපඤ්ඤාධම්මවිපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

යථාභූතඥානදර්ශනය ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් යථා-භූතඥානදර්ශනය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

ආදිනවානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් ආදින-වානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

පටිසංඛිනානුපසංනාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නන් විසින් පටි-සංඛිනානුපසංනාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

විවර්ධානුපසංගං පරිලාභන්දාය වායමනනස්ස විවර්ධානුපසංගං පරිලඳ්ධා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො චෙව හොති නිරිතො ව.

සොනාපනතිමග්ගං පරිලාභන්දාය වායමනනස්ස සොනාපනතිමග්ගො පරිලඳ්ධා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො චෙව හොති නිරිතො ව.

සකදගාමිමග්ගං පරිලාභන්දාය වායමනනස්ස සකදගාමිමග්ගො පරිලඳ්ධා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො චෙව හොති නිරිතො ව.

අනාගාමිමග්ගං පරිලාභන්දාය වායමනනස්ස අනාගාමිමග්ගො පරිලඳ්ධා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො චෙව හොති නිරිතො ව.

අරහත්තමග්ගං පරිලාභන්දාය වායමනනස්ස අරහත්තමග්ගො පරිලඳ්ධා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො චෙව හොති නිරිතො ව.

යෙසං යෙසං ධම්මානං පරිලාභන්දාය වායමනනස්ස තෙ තෙ ධම්මා පරිලඳ්ධා හොනති, එවං තෙ ධම්මා පරිඤ්ඤානා චෙව හොනති නිරිතා ව. තං ඤාතවෙස්සන් ඤාණං, පජානනවෙස්සන් පඤ්ඤා. තෙන වුවවති “ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායා”ති සොනාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණ”නති.

පරිඤ්ඤායාහිද්දසො.

(3)

කපං ‘ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බා’ති සොනාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං:

එකො ධම්මො පහාතබ්බො: අසම්මානො.

දෙව් ධම්මො පහාතබ්බො: අවිජ්ජා ව භවතණ්හා ව

තයො ධම්මො පහාතබ්බො: තිය්සො තණ්හා.

චතතාරො ධම්මො පහාතබ්බො: චතතාරො ඔසා.

පඤ්ච ධම්මො පහාතබ්බො: පඤ්ච නීවරණාති.

ඡ ධම්මො පහාතබ්බො: ඡ තණ්හාකායා.

සත්තධම්මො පහාතබ්බො: සත්තානුසයා.

අට්ඨ ධම්මො පහාතබ්බො: අට්ඨ මිච්ඡත්තා.

නව ධම්මො පහාතබ්බො: නව තණ්හා මූලකා.

දස ධම්මො පහාතබ්බො: දස මිච්ඡත්තා.

විවච්ඡානුපසංකාව ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් විවච්ඡානු-පසංකාව ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

සොත්තපත්තිමාංගීය ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් සොත්තපත්ති-මාංගීය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

සංකාදගාමිමාංගීය ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් සංකාදගාමි-මාංගීය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අනාගාමිමාංගීය ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් අනාගාමි-මාංගීය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

අර්හත්මාංගීය ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් අර්හත්මාංගීය ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ඒ ධර්මය පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දේ ද වේ.

යම් යම් ධර්මයන් ලබනු පිණිස වෑයම් කරන්නහු විසින් ඒ ඒ ධර්මයෝ ලද්දහු වෙති, මෙසේ ඒ ධර්මයෝ පරිඥාන ද තීරණය කරන ලද්දහු ද වෙත්. ඒ දත්තා අභියෙන් ඥාන වෙයි. ප්‍රකාරයෙන් දත්තා අභියෙන් ප්‍රඥ වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි. “ඉමෙ ධම්මා පරිඥෙඤායා”ති ඝොතා-වධානං, භං පජානනාපඤ්ඤා සුතමසෙ ඤාණං”යි.

පරිඥෙයතිර්ථෙදෙය යි.

(3)

කිසෙයින් මේ ධර්මයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ යන දෙයනාව සොතාව-ධාන වේ ද, එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රැතමය ඥාන වේ ද යත්:

එක් ධර්මයෙක් ප්‍රභාතව්‍ය වෙයි: අසම්මාන යි.

ධර්මයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: අවිද්‍යාව ද භවතෘෂණාව ද යන දෙක යි.

ධර්මයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: ත්‍රිවිධ තෘෂණාව යි.

ධර්මයෝ සතරදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: චතුරොඝයෝ යි.

ධර්මයෝ පස්දෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: පඤ්චනිවරණයෝ යි.

ධර්මයෝ සයෙදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: භවතෘෂණාකායයෝ යි.

ධර්මයෝ සත්දෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: සත්තඅනුගයධර්මයෝ යි.

ධර්මයෝ අටදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: අෂටමිථ්‍යාකියෝ යි.

ධර්මයෝ නවදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: නව තෘෂණාමූලකධර්මයෝ යි.

ධර්මයෝ දසදෙනෙක් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ: දශමිථ්‍යාකියෝ යි.

ප්‍රභාණයෝ දෙදෙනෙහි: සමුච්ඡේදප්‍රභාණ යැ, ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිප්‍රභාණ යි. ලොකොත්තර වූ ඤායගාමීමාගීය වඩන්නහුට සමුච්ඡේදප්‍රභාණය ද ඵලඤාණයෙහි ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිප්‍රභාණය ද වේ.

ප්‍රභාණයෝ තිදෙනෙහි: යම් නෙත්‍රානුමයයෙන් වේ ද, තෙල කාමයන්ගේ නිසරණ යැ. යම් ආරූපධ්‍යානායෙක් වේ ද, තෙල රූපයන්ගේ නිසරණ යැ. උපන්නා වූ ප්‍රත්‍යයන් විසින් කරන ලද ප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්න (ඒ ඒ ප්‍රත්‍යයන් නිසා උපන්) වූ යම්කිසි සංඝකාරයෙක් වේ ද, අභීත්ඵල නිරෝධය ඒ සංඝකාරයාගේ නිසරණ යි. (අතුභධ්‍යාන-අනාගාමීමාගී සංඝායන) නෙත්‍රානුමය ලැබුවහු විසින් කාමයෝ (විෂ්කම්භණ සමුච්ඡේද විසින්) ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු ද පරිත්‍යාග කරන ලද්දහු ද වෙති. (ආරූපධ්‍යාන - අභීත්මාගී සංඝායන) ආරූපා නිසරණය ලැබුවහු විසින් රූපයෝ (විෂ්කම්භණසමුච්ඡේද විසින්) ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු ද පරිත්‍යාග කරන ලද්දහු ද වෙති. (නිජාණ-අභීත්ඵල සංඝායන) නිරෝධ නිසරණය ලැබුවහු විසින් (නිසරණ-ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිප්‍රභාණයෙන්) සංඝකාරයෝ ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු ද පරිත්‍යාග කරන ලද්දහු ද වෙති.

ප්‍රභාණයෝ සතර දෙනෙහි: පරිඤ්ජානිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කරන්නේ දුඛසත්‍යය දුරු කෙරෙයි. ප්‍රභාණප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කරන්නේ සමුදයසත්‍යය දුරු කෙරෙයි. සාක්ෂාත්භූතාප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කරන්නේ නිරෝධසත්‍යය දුරු කෙරෙයි. භාවනාප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කරන්නේ මාගීසත්‍යය දුරු කෙරේ.

ප්‍රභාණයෝ පස්දෙනෙහි: විෂ්කම්භණප්‍රභාණ යැ. තදඛහප්‍රභාණ යැ. සමුච්ඡේදප්‍රභාණ යැ. ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිප්‍රභාණ යැ. නිසරණප්‍රභාණ යි. ප්‍රථමධ්‍යානාය වඩන්නහුට නිවරණයන්ගේ විෂ්කම්භණප්‍රභාණය ද, විදග්ගිනාසමුප්‍රසුක්කත්‍යමාගීය වඩන්නහුට දුෂ්ටිතයන්ගේ තදඛහප්‍රභාණය ද, ලොකොත්තර වූ ඤාය (නිජාණ) ගාමීමාගීය වඩන්නහුට සමුච්ඡේදප්‍රභාණය ද, ඵලඤාණයෙහි ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිප්‍රභාණය ද, නිරෝධ සංඝායන නිජාණය නිසරණප්‍රභාණය ද වේ.

(4)

මහණෙනි, සියල්ල ප්‍රභාතව්‍ය යැ. මහණෙනි, කවර සියල්ල ප්‍රභාතව්‍ය වෙයි යත්:

“මහණෙනි, වක්ඛුස ප්‍රභාතව්‍ය යැ. ‘රූපයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ. වක්ඛුර්-විඤ්ඤාන ප්‍රභාතව්‍ය යැ. වක්ඛුර්විඤ්ඤානසමුප්‍රසුක්ක වූ ආර්‍යය ප්‍රභාතව්‍ය යැ. වක්ඛුර්ආර්‍යයෙක් සුඛ වූ හෝ දුක්ඛ වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛ වූ හෝ යම් වේදනායෙක් උපදී නම් හෙ ද ප්‍රභාතව්‍ය යැ.

ශ්‍රොත්‍රය ප්‍රභාතව්‍ය යැ. ශබ්දයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ. ... ස්‍රාණය ප්‍රභාතව්‍ය යැ. ගන්ධයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ. ... ජීභ්‍යාව ප්‍රභාතව්‍ය යැ. රසයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ. ... කාස ප්‍රභාතව්‍ය යැ. සප්‍රභවයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ. .. මනස ප්‍රභාතව්‍ය යැ. ධර්මයෝ ප්‍රභාතව්‍යයෝ යැ. මනෝවිඤ්ඤාන ප්‍රභාතව්‍ය යැ. මනෝවිඤ්ඤානසමුප්‍රසුක්ක වූ ආර්‍යය ප්‍රභාතව්‍ය යැ. මනෝආර්‍යයෙක් සුඛ වූ හෝ දුක්ඛ වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛ වූ හෝ යම් වේදනායෙක් උපදී නම් හෙ ද ප්‍රභාතව්‍ය යි.

රූපං පසානෙනා පජ්ඣාති, වේදනං පසානෙනා පජ්ඣාති, සකුසුං පසානෙනා පජ්ඣාති, සංඛාරං පසානෙනා පජ්ඣාති, විකුසුං පසානෙනා පජ්ඣාති, චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානට්ඨෙන පසානෙනා පජ්ඣාති.

යෙ යෙ ධම්මා පතීනා හොනති, තෙ තෙ ධම්මා පරිච්ඡන්තා හොනති. තං සද්දන්තට්ඨෙන සද්දන්තං, පජානනට්ඨෙන පසද්දන්තං. තෙන චුච්චති. “ඉමෙ ධම්මා පහානබ්බාති සොඛාවධානං, තංපජානනා පසද්දන්තං සුතමයෙ සද්දන්ත”නති.

පහානබ්බාතිදද්දන්තො

තතියො භාණ්ඩාරො.

(5)

කථං ඉමෙ ධම්මා භාවෙනබ්බාති සොඛාවධානං, තංපජානනා පසද්දන්තං සුතමයෙ සද්දන්තං:

ඵකො ධම්මො භාවෙනබ්බො: කායගතො සති සානසහගතො.

දො ධම්මො භාවෙනබ්බො: සමථො ච විපස්සනා ච.

තයො ධම්මො භාවෙනබ්බො: තයො සමාධි.

චත්තාරො ධම්මො භාවෙනබ්බො: චත්තාරො සතිපට්ඨානා.

පසුච්ච ධම්මො භාවෙනබ්බො: පසුච්චිතිකො සමාධි.¹

ඡ ධම්මො භාවෙනබ්බො: ඡ අනුස්සතිට්ඨානානි.

සත්ත ධම්මො භාවෙනබ්බො: සත්ත බොජ්ඣංගා.

අට්ඨ ධම්මො භාවෙනබ්බො: අට්ඨො අට්ඨචිතිකො මග්ගො.

නව ධම්මො භාවෙනබ්බො: නව පාරිසුද්ධිපට්ඨානිකානි.²

දස ධම්මො භාවෙනබ්බො: දස කසිණායතනානි.

1. සමමා සමාධි - සෘජු,

2. පාරිසුද්ධිපට්ඨානිකානි - සෘජු,

රූපය (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්මින් (කෙලෙසුන්) දුරු කෙරෙයි. වේදනාව (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්මින් (කෙලෙසුන්) දුරු කෙරෙයි. සංඥාව (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්මින් (කෙලෙසුන්) දුරු කෙරෙයි. සංස්කාරයන් (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්මින් (කෙලෙසුන්) දුරු කෙරෙයි. විඤ්ඤා (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්මින් (කෙලෙසුන්) දුරු කෙරෙයි. චක්ඛුස ... ජරාමරණය ... අමනොගධ නිව්‍යාණය නිව්‍යාණීයෙන් දක්මින් (කෙලෙසුන්) දුරු කෙරේ.

යම් යම් ධර්ම කෙනෙක් ප්‍රතීණ වූවාහු වෙත් ද ඒ ඒ ධර්මයෝ පරිත්‍යාග කරන ලද්දහු වෙත්. එය ඥානානුභවයෙන් ඥාන යැ. ප්‍රජානනානුභවයෙන් ප්‍රඥා යැ. එයින් කියනු ලැබෙයි “ඉමෙ ධර්මා, පහාතබ්බා”නි සොතාවං-ධානං, නං පජානතා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං”යි.

ප්‍රහාතව්‍යනිථ්ඥෙය සි.

තුන් වැනි බණවර සි

(5)

කිසෙයින් ‘මේ ධර්මයෝ වැඩියුත්තාහ, යන දෙයනාව සොතාවධාන වෙයි, එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාන්තමයඥාන වෙයි යත්:

එක් ධර්මයෙක් වැඩිය යුතු යැ: (මධුරසුඛවේදනා සංකිතාන) සාතය හා සම්ප්‍රසුක්ත කායගතාසතිය යි.

ධර්මයෝ දෙදෙනෙක් වැඩියුත්තාහ: ශම්පය ද විදග්ගිනාව ද යන දෙක යි.

ධර්මයෝ තිදෙනෙක් වැඩියුත්තාහු යැ: (සම්මතකීසම්මාරාදි) තුන් සමාධිහු යැ.

ධර්මයෝ සතර දෙනෙක් වැඩියුත්තාහු යැ: (කායානුපස්සනාදි) සතරසතිපට්ඨානයෝ යි.

ධර්මයෝ පස්දෙනෙක් වැඩිය යුත්තාහු යැ: (පිතිඵරණනාදි) පඤ්ඤා-බහික වූ චතුම්බසානසමාධිය යි.

ධර්මයෝ සදෙනෙක් වැඩියුත්තාහු යැ: (බුද්ධානුස්සති ආදි) සමාදුරුම් අනුසමාතිසථානයෝ යි.

ධර්මයෝ සත්දෙනෙක් වැඩියුත්තාහු ය: සප්තබොධ්‍යව්‍යයෝ යි.

ධර්මයෝ අටදෙනෙක් වැඩියුත්තාහු යැ: අට්ඨකප්පවිබිකමාගීය යි.

ධර්මයෝ නවදෙනෙක් වැඩියුත්තාහු යැ: (සිලවිශුද්ධිආදි) පරිශුද්ධි-භාවයට ප්‍රධාන කාරණ වූ නවධර්මයෝ යි.

ධර්මයෝ දසදෙනෙක් වැඩියුත්තාහු යැ: දසකසිණායතනයෝ යි.

ළෝ භාවනා: ලෝකීයා ව භාවනා, ලෝකානන්දා ව භාවනා.

තිස්සෝ භාවනා: රූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා, අරූපා-වචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා, අපරියාපනන¹ කුසලානං ධම්මානං භාවනා. රූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා අත්ති තීනා, අත්ති මජ්ඣිමා, අත්ති පඤ්ඤා. අරූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා අත්ති තීනා, අත්ති මජ්ඣිමා, අත්ති පඤ්ඤා. අපරියාපනන කුසලානං ධම්මානං භාවනා පඤ්ඤා.

චතස්සෝ භාවනා: දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපට්ඨෙධං පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති, සමුදයසච්චං පහානපට්ඨෙධං² පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති, නිරෝධ-සච්චං සම්මුඛිකරියාපට්ඨෙධං පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති, මග්ගසච්චං භාවනා පට්ඨෙධං පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති. ඉමා චතස්සෝ භාවනා.

අපරාපි චතස්සෝ භාවනා. එසනා භාවනා, පටිලාභා භාවනා, එකරසා භාවනා, ආසෙවනා භාවනා.

කතමා එසනා භාවනා: සබ්බෙසං සමාධිං සමාපන්නානං තත්ථ ජාතා ධම්මා එකරසා භොනන්ති අයං එසනා භාවනා.

කතමා පටිලාභා භාවනා: සබ්බෙසං සමාධිං සමාපන්නානං තත්ථ ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤං නානිවත්තනන්ති අයං පටිලාභා භාවනා.

කතමා එකරසා භාවනා: අධිමොක්ඛධෙය්න සද්ධිඤ්ඤා භාවයතො සද්ධිඤ්ඤාස්ස වසෙන චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි එකරසා භොනන්ති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්න භාවනා, පග්ගහධෙය්න චිරිධිඤ්ඤා³ භාවයතො චිරිධිඤ්ඤාස්ස වසෙන චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි එකරසා භොනන්ති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්න භාවනා, උපධානධෙය්න සතිඤ්ඤා භාවයතො සතිඤ්ඤාස්ස වසෙන චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි එකරසා භොනන්ති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්න භාවනා, අවිකේ-පධෙය්න සමාධිඤ්ඤා භාවයතො සමාධිඤ්ඤාස්ස වසෙන චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි එකරසා භොනන්ති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්න භාවනා, දස්සනධෙය්න පඤ්ඤාඤ්ඤා භාවයතො පඤ්ඤාඤ්ඤාස්ස වසෙන චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි එකරසා භොනන්ති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්න භාවනා.

අස්සද්ධියෙ අකම්පියධෙය්න සද්ධිබලං භාවයතො සද්ධිබලස්ස වසෙන චත්තාරි බලානි එකරසා භොනන්ති බලානං එකරසධෙය්න භාවනා, කොසල් අකම්පියධෙය්න චිරියබලං භාවයතො චිරියබලස්ස වසෙන චත්තාරි බලානි එකරසා භොනන්ති බලානං එකරසධෙය්න භාවනා, පමාදෙ අකම්පියධෙය්න සතිබලං භාවයතො සතිබලස්ස වසෙන චත්තාරි බලානි එකරසා භොනන්ති බලානං එකරසධෙය්න භාවනා, උද්ධවෙච්ඡ අකම්පි-යධෙය්න සමාධිබලං භාවයතො සමාධිබලස්ස වසෙන චත්තාරි බලානි එකරසා භොනන්ති බලානං එකරසධෙය්න භාවනා, අවිජ්ජාය අකම්පි-යධෙය්න පඤ්ඤාබලං භාවයතො පඤ්ඤාබලස්ස වසෙන චත්තාරි බලානි එකරසා භොනන්ති බලානං එකරසධෙය්න භාවනා.

1 අපරියාපනනා - සහ. 2 පහානපට්ඨෙධං - මිත්තං, සහ.

3 චිරිධිඤ්ඤා - මිත්තං.

භාවනාවෝ දෙදෙනෙකි: ලෞකිකභාවනා යැ, ලොකොත්තරභාවනා යි.

භාවනාවෝ තිදෙනෙකි: රූපාවචරකුශලධර්මයන්ගේ භාවනා යැ, අරූපාවචරකුශලධර්මයන්ගේ භාවනා යැ, අපයාපිකා (ලොකොත්තර) කුශලධර්මයන්ගේ භාවනා යි. රූපාවචරකුශලධර්මයන්ගේ හිත වූ භාවනාවක් ඇත. මධ්‍ය වූ භාවනාවක් ඇත. ප්‍රණීත වූ භාවනාවක් ඇත. අරූපාවචරකුශලධර්මයන්ගේ හිත වූ භාවනාවක් ඇත. මධ්‍ය වූ භාවනාවක් ඇත. ප්‍රණීත වූ භාවනාවක් ඇත. අපයාපිකා කුශලධර්මයන්ගේ භාවනාව ප්‍රණීත යි.

භාවනා සතරෙකි: දුඛසන්තය පරිඥප්තීවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙමින් (ආයාමාගීය) වඩයි. සමුදයසන්තය ප්‍රභාණප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙමින් වඩයි. නිරෝධසන්තය සංක්‍ෂාන්ත්‍රියාප්තිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙමින් වඩයි. මාගීසන්තය භාවනාප්තිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙමින් වඩයි. මොහු සතරභාවනා යි.

අනෙකුදු භාවනා සතරෙකි. එසනභාවනා යැ. පටිලාභභාවනා යැ. එකරසභාවනා යැ. ආසෙවනභාවනා යි.

එසනභාවනා කවර යන්: සමවතට සමවන් සියල්ලන්ගේ ඒ පූජිතාගයෙහි උපන් ධර්මයෝ අපිණොත්පාදනයෙහි සමානකාන්තය වෙත් නු යි මේ එසනභාවනා යැ.

ප්‍රතිලාභභාවනා කවර යන්: සමවතට සමවන් සියල්ලන්ගේ එහි උපන් ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්ම පවත්නාහු නු යි මේ ප්‍රතිලාභභාවනා යැ.

එකරසභාවනා කවර යන්: අභිමොක්‍ෂාභීයෙන් ශ්‍රද්ධාන්‍යය වඩන්න-හුට ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්‍ද්‍රියයෝ (විමුක්තිරසයෙන්) එකකාන්තය වෙත් නු යි ඉන්‍ද්‍රියයන්ගේ එකරසභාවයෙන් භාවනා යැ. ප්‍රග්‍රහාභීයෙන් විශේෂීන්‍ද්‍රිය වඩන්නහුට විශේෂීන්‍ද්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්‍ද්‍රියයෝ සමානකාන්තය වෙත් නු යි ඉන්‍ද්‍රියයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. අපිලාපනාභීයෙන් සමාතින්‍ද්‍රිය වඩන්නහුට සමාතින්‍ද්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්‍ද්‍රියයෝ සමානකාන්තය වෙත් නු යි ඉන්‍ද්‍රියයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. අවික්‍ෂේපාභීයෙන් සමාධින්‍ද්‍රිය වඩන්නහුට සමාධින්‍ද්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්‍ද්‍රියයෝ සමානකාන්තය වෙත් නු යි ඉන්‍ද්‍රියයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. දර්ශනාභීයෙන් ප්‍රඥාන්‍යය වඩන්නහුට ප්‍රඥාන්‍යයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්‍ද්‍රියයෝ සමානකාන්තය වෙත් නු යි ඉන්‍ද්‍රියයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යි.

අශ්‍රද්ධායෙහි අකම්ප්‍යාභීයෙන් ශ්‍රද්ධාබලය වඩන්නහුට ශ්‍රද්ධාබලයාගේ වශයෙන් සතර බලයෝ සමානකාන්තය වෙත් නු යි බලයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. කෝපිද්‍යායෙහි අකම්ප්‍යාභීයෙන් විශ්චිබලය වඩන්නහුට විශ්චිබලයාගේ වශයෙන් සතර බලයෝ සමානකාන්තය වෙත් නු යි බලයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. ප්‍රමාදයෙහි අකම්ප්‍යාභීයෙන් සමාතිබලය වඩන්නහුට සමාතිබලයාගේ වශයෙන් සතර බලයෝ එකරස වෙත් නු යි බලයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. ඖශ්‍යායෙහි අකම්ප්‍යාභීයෙන් සමාධිබලය වඩන්නහුට සමාධිබලයාගේ වශයෙන් සතර බලයෝ එකරස වෙත් නු යි බලයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යැ. අවිද්‍යායෙහි අකම්ප්‍යාභීයෙන් ප්‍රඥාබලය වඩන්නහුට ප්‍රඥාබලයාගේ වශයෙන් සතර බලයෝ එකරස වෙත් නු යි බලයන්ගේ එකරසාභීයෙන් භාවනා යි.

උපට්ඨානවේදන සතිසමෝච්ඡිකං භාවයතො සතිසමෝච්ඡිකං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා, පච්චිකානං ධම්මවිචයසමෝච්ඡිකං භාවයතො ධම්මවිචය-සමෝච්ඡිකං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා, පග්ගහවේදන විරියසමෝච්ඡිකං භාවයතො විරියසමෝච්ඡිකං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා, ඵරණවේදන පිතිසමෝච්ඡිකං භාවයතො පිතිසමෝච්ඡිකං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා, උපසමවේදන පසංඤානං භාවයතො පසංඤානං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා, අවිකේදන සමාධිසමෝච්ඡිකං භාවයතො සමාධිසමෝච්ඡිකං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා, පච්චිකානං උපෙක්ඛානසමෝච්ඡිකං භාවයතො උපෙක්ඛානසමෝච්ඡිකං චසෙන ඡ බෝඤ්ඤානං එකරසා භොනතීති බෝඤ්ඤානං එකරසවේදන භාවනා.

දස්සනවේදන සමමාදිට්ඨිං භාවයතො සමමාදිට්ඨියා චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, අභිනිරෝපනවේදන සමමාසංකප්පං භාවයතො සමමාසංකප්පං චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, පරිග්ගහවේදන සමමාචාරං භාවයතො සමමාචාරයා චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, සමුට්ඨානවේදන සමමාකම්මනං භාවයතො සමමාකම්මනං චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, වොද්‍යනවේදන සමමාආර්ථං භාවයතො සමමාආර්ථයා චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, පග්ගහවේදන සමමාචාරාමං භාවයතො සමමාචාරාමයා චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, උපට්ඨානවේදන සමමාසතිං භාවයතො සමමාසතියා චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා, අවිකේදන සමමාසමාධිං භාවයතො සමමාසමාධියා චසෙන සත්ත මග්ගභාවානං එකරසා භොනතීති මග්ගභාවානං එකරසවේදන භාවනා. අයං එකරසා භාවනා.

කතමා ආසෙවනා භාවනා: “ඉධ භික්ඛු පුබ්බන්තසමයමපි¹ ආසෙවති, මඤ්ඤානිකසමයමපි² ආසෙවති, සායන්තසමයමපි ආසෙවති, පුරෙහත්තමපි ආසෙවති, පච්ඡිකානමපි ආසෙවති, පුරිමෙපි යාමෙ ආසෙවති, මඤ්ඤානමපි යාමෙ ආසෙවති, පච්ඡිකෙපි යාමෙ ආසෙවති, රත්තමපි ආසෙවති, දිවාපි ආසෙවති, රත්තන්ද්‍රවාපි ආසෙවති, කාලෙපි ආසෙවති, ජුණ්ණෙපි ආසෙවති, වසෙය්ථ ආසෙවති, ගෙමන්තෙපි ආසෙවති, ගිලෙනෙපි ආසෙවති, පුරිමෙපි වයොබන්ධෙ ආසෙවති, මඤ්ඤානමපි වයොබන්ධෙ ආසෙවති, පච්ඡිකෙපි වයොබන්ධෙ ආසෙවති. අයං ආසෙවනා භාවනා.

ඉමා වකස්සො භාවනා.

1 පුබ්බන්තසමයං - මජ්ඣ. 2 මඤ්ඤානිකසමයමපි - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපරාධ ව්‍යවස්ථා භාවිතය: තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, ඉන්ද්‍රියයන් එකරස්වෙන් භාවිතය, තදප්‍රතිපත්තිමය භාවිතයෙන් භාවිතය, අසාධනවෙන් භාවිතය.

කම. තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය:

කාමර්ෂය. පරිසරය නොකඩමිනිසුන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, බ්‍යාපාරය පරිසරය අබ්‍යාපාරයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, පිනමිඳු.¹ පරිසරය, අපරිසරයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, උදාහරණය. පරිසරය, අපරිසරයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, විනිසුරු. පරිසරය, ධර්මයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, අපරිසරය. පරිසරය, සෞඛ්‍යයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, අර්ථය. පරිසරය, පාමොච්ඡයෙන්² ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය.

නිවරණය.³ පරිසරය, පරිසරයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, විනිසුරු. පරිසරය, උදාහරණයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, පිනමිඳු. පරිසරය, තනිකරයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය, සුබසිතිය. පරිසරය, ව්‍යුත්පන්නයෙන් ජාතීන්, ධර්මය, අසාධනමය, නාතිව්‍යවස්ථා තත්ත්ව ජාතීන්, ධර්මය, අනන්තරතාවයෙන් භාවිතය.

1. පිනමිඳු - මරණය.

2. පාමොච්ඡයෙන් - සත්‍යය.

3. නිවරණය - PTS සි.

අනෙකුත් භාවනා සතරෙකි. (හෙතෙමොදි) භාවනාවේ අන්තර්ගතය උපන් (සමාධි පඤ්ඤා සංකල්පනා) යුග්මයක් (ඔවුන්ගේ) නො ඉක්මැ පවත්නා බැවින් භාවනා ය. (ඉතිරි) ඉතිරියෙන්ම එකරන භාවයෙන් භාවනා ය. තදනුවන්නා විසින්ම භාවයෙන් භාවනා ය. අසංවිත භාවයෙන් භාවනා ය.

කිසියම් ඒ භාවනාවේ අන්තර්ගතය උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් (නො ඉක්මැ පවත්නා බැවින්) වූ භාවනා වෙයි යන්න:

කාමච්ඡදා දුර්ලභතාහි දෙව්ගුණවශයෙන් උපන් (සමාධි-පඤ්ඤා සංකල්පනා) යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ දෙව්ගුණ භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. ව්‍යාපාරය දුර්ලභතාහි අව්‍යාපාරවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ අව්‍යාපාර - භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. චිත්තවිකල්ප දුර්ලභතාහි අච්ඡේද්‍යවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ අච්ඡේද්‍ය භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. උද්ධමය දුර්ලභතාහි අවිකල්පවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ අවිකල්ප භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. විචිතිය දුර්ලභතාහි ධර්ම - නිවේශනයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ ධර්මවිකල්ප භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. අවිද්‍යා දුර්ලභතාහි භවයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ භව භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. අරතිය දුර්ලභතාහි ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ ප්‍රාමොද්‍ය භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය.

නිවරණයන් දුර්ලභතාහි ප්‍රථමධ්‍යානවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ ප්‍රථමධ්‍යාන - භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. විකල්පවරයන් දුර්ලභතාහි ද්විතීයධ්‍යානවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ ද්විතීයධ්‍යාන භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. ත්‍රිතීය දුර්ලභතාහි තෘතීයධ්‍යානවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ තෘතීයධ්‍යාන භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය. සුඛදුඛයන් දුර්ලභතාහි චතුර්තීයධ්‍යානවශයෙන් උපන් යුග්මයක් ඔවුන්ගේ නො ඉක්මැ පවත්නා නු යි ඒ චතුර්තීයධ්‍යාන භාවනායෙහි උපන් යුග්මයක් අනන්තමය - භාවයෙන් වූ භාවනා ය.

රූපසංඥාව - ප්‍රතික්ෂයංඥාව - නානාකිසංඥාව දුරලත්තාහට ආකාසා-
නඤ්චායතන සමාපතතිවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන්
නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ ආකාසානඤ්චායතන සමාපතතිභාවනා-
යෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
ආකාසානඤ්චායතනසංඥාව දුරලත්තාහට විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතති
වශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු
නු සි ඒ විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතිභාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන්
අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඥාව දුර-
ලත්තාහට ආකිඤ්චායතන සමාපතතිවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ
ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ ආකිඤ්චායතනසමාපතති
භාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
ආකිඤ්චායතනසංඥාව දුරලත්තාහට නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමා-
පතතිවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්-
නාහු නු සි ඒ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනභාවනායෙහි උපත් සුගතකි
ංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යි.

තිත්‍යසංඥාව දුරලත්තාහට අතිත්‍යානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත් සුග-
තකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ අතිත්‍යානු-
දර්ශිතායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
සුඛසංඥාව දුරලත්තාහට දුඃඛානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ
ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ දුඃඛානුදර්ශිතායෙහි උපත්
සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. ආත්මසංඥාව දුර-
ලත්තාහට අනාත්මානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන්
නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ අනාත්මානුදර්ශිතාභාවනායෙහි උපත්
සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. නන්දිය (සප්‍රිතික-
තාණ්ණව) දුරලත්තාහට නිලේදානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ
ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ නිලේදානුදර්ශිතාභාවනායෙහි
උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. රාගය (නිෂ්ප්‍රි-
තිකතාණ්ණව) දුරලත්තාහට විරාගානුදර්ශිතා වශයෙන් උපත් සුගතකි
ංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ විරාගානුදර්ශිතා
භාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
සමුදය දුරලත්තාහට නිරොධානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත් සුගතකිංචමීයෝ
ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ නිරොධානුදර්ශිතාභාවනායෙහි
උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. ආදාය
(ග්‍රහණය) දුරලත්තාහට පටිතිස්සග්‍යානුපස්සනාවශයෙන් උපත් සුග-
තකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ පටිතිස්සග්‍යා-
නුපස්සනාභාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන්
වූ භාවනා යැ. ඝාතසංඥාව දුරලත්තාහට ඝාතානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත්
සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ ඝාතානු-
දර්ශිතාභාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ
භාවනා යැ. කම්මසුගතය දුරලත්තාහට ව්‍යාධානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත්
සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ ව්‍යාධානු-
දර්ශිතාභාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ
භාවනා යැ. ධ්‍රැවසංඥාව දුරලත්තාහට විපරිණාමානුදර්ශිතාවශයෙන් උපත්
සුගතකිංචමීයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ විපරිණා-
මානුදර්ශිතාභාවනායෙහි උපත් සුගතකිංචමීයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන්

පසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, පඤ්ඤාං පඤ්ඤාං අපඤ්ඤානිකානු-පසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, අනිතිවෙසං පඤ්ඤානො සුඤ්ඤානානුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, සාරාද්ධානි-නිවෙසං පඤ්ඤානො අධිපඤ්ඤාධම්මවිපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනති-වත්තනට්ඨෙන භාවනා, සමමාහංගිනිවෙසං පඤ්ඤානො යථාභූතඤ්ඤා-දසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, ආලයාභිනිවෙසං පඤ්ඤානො ආදිනුචානුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, අපච්ඡිකාධි-පඤ්ඤානො පරිසරිතිදාමයෝනුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, සඤ්ඤාගංගිනිවෙසං පඤ්ඤානො විචට්ඨනානුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්ත-නට්ඨෙන භාවනා.

දිට්ඨකට්ඨ කිලෙසෙ පඤ්ඤානො සොනාපතනිමග්ගවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්ත-නට්ඨෙන භාවනා, ඔද්ධාරිකෙ කිලෙසෙ පඤ්ඤානො සකදගාමිමග්ගවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, අඤ්ඤානග්ගෙ කිලෙසෙ පඤ්ඤානො අනාගාමි-මග්ගවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා, සබ්බකිලෙසෙ පඤ්ඤානො අරහත්ත-මග්ගවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවත්තනනීති තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා.

එවං තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන භාවනා.

වූ භාවනා යැ. (නිත්‍ය) නිමිත්තසංඥාව දුරලත්තාහට අනිමිත්තානුදශීනා-
වශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු
නු සි ඒ අනිමිත්තානුදශීනාභාවනායෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනති-
ක්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. ප්‍රණීඛිය (සුඛ ප්‍රාථිනාව) දුරලත්තාහට
අප්‍රණීතිනානුදශීනාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො
ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ අප්‍රණීතිනානුදශීනාභාවනායෙහි උපත් සුග-
තකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. ආත්මාභිතිවෛශය
දුරලත්තාහට ශුන්‍යතානුදශීනාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවු-
නොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ ශුන්‍යතානුදශීනා භාවනා-
යෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
නිත්‍යසාරආත්මසාරාදි විසින් ග්‍රහණයාගේ අභිතිවෛශය දුරලත්තාහට
අභිප්‍රඥාධර්මවිදශීනාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො
ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ අභිප්‍රඥාධර්මවිදශීනාභාවනායෙහි උපත් සුග-
තකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. සම්මොභාභිතිවෛශය
දුරලත්තාහට යථාභූතඥානදශීනාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවු-
නොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ යථාභූතඥානදශීනාභාවනායෙහි
උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. ආර්යාභි-
තිවෛශය දුරලත්තාහට ආදීනවානුදශීනාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ
ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ ආදීනවානුදශීනාභාවනායෙහි
උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. අනුපාය-
ග්‍රහණය දුරලත්තාහට පරිසඛිංත්‍රපස්සානාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ
ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ පරිසඛිංත්‍රපස්සානාභාවනා-
යෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
සංයෝගාභිතිවෛශය (කාමයෝගාදිකෙලයප්‍රවාහනිය) දුරලත්තාහට විවතී-
නුදශීනාවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නා-
හු නු සි ඒ විවතීනුදශීනාභාවනායෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණ
භාවයෙන් වූ භාවනා යැ.

දූෂිත් හා සමග එක් නැත්ති සිටි කෙලයයන් දුරලත්තාහට ප්‍රොතා-
පතතිමාගීවශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ
පවත්නාහු නු සි ඒ ප්‍රොතාපතතිමාගීභාවනායෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන්
අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ. ඔෆදරික (කාමරුගවෛෂාපාද)
කෙලයයන් දුරලත්තාහට සකාදගාමිමාගීවශයෙන් උපත් සුගතකු-
ට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු නු සි ඒ සකාදගාමිමාගී
භාවනායෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාවයෙන් වූ භාවනා යැ.
අණ්ණසහගත (කාමරාග-වෛෂාපාද) කෙලයයන් දුරලත්තාහට අනාගාමිමාගී
වශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු
නු සි ඒ අනාගාමිමාගීභාවනායෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණ-
භාවයෙන් වූ භාවනා යැ. සියලු කෙලයයන් දුරලත්තාහට අභීනමාගී
වශයෙන් උපත් සුගතකුට්ඨයෝ ඔවුනොවුන් නො ඉක්මැ පවත්නාහු
නු සි ඒ අභීනමාගීභාවනායෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍රමණභාව-
යෙන් වූ භාවනා යි.

මෙසෙයින් ඒ භාවනාවිශේෂයෙහි උපත් සුගතකුට්ඨයන් අනතික්‍ර-
මණභාවයෙන් වූ භාවනා යි.

කථං ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා.

කාමච්ඡදං පජ්ඣතො නෙකඛම්මවසෙන පඤ්චිත්‍රියාති එකරසා භොනතීති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා, බ්‍යාපාදං පජ්ඣතො අබ්‍යාපාදවසෙන පඤ්චිත්‍රියාති එකරසා භොනතීති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පජ්ඣතො අරහත්තමග්ගවසෙන පඤ්චිත්‍රියාති එකරසා භොනතීති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා.

එවං ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා.

කථං තදුපගචිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා:

කාමච්ඡදං පජ්ඣතො¹ නෙකඛම්මවසෙන චිරියං² වාගෙතීති තදුපගචිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා, බ්‍යාපාදං පජ්ඣතො¹ අබ්‍යාපාදවසෙන චිරියං² වාගෙතීති තදුපගචිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා, -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පජ්ඣතො අරහත්තමග්ගවසෙන චිරියං² වාගෙතීති තදුපගචිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා.

එවං තදුපගචිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා.

කථං ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා:

කාමච්ඡදං පජ්ඣතො¹ නෙකඛම්මං ආසෙවතීති ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා, බ්‍යාපාදං පජ්ඣතො අබ්‍යාපාදං ආසෙවතීති ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පජ්ඣතො අරහත්තමග්ගං ආසෙවතීති ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා.

එවං ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා. ඉමා වතස්සො භාවනා.

රූපං පස්සනො භාවෙති, වේදනං පස්සනො භාවෙති, සංකෘදං පස්සනො භාවෙති, සංඛාරෙ පස්සනො භාවෙති, විසංකෘදං පස්සනො භාවෙති. චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානධෙය්‍යන පස්සනො භාවෙති.

සෙ සෙ ධම්මා භාවිතා භොනති, තෙ තෙ ධම්මා එකරසා භොනති. තං ඤාතධෙය්‍යන ඤාණං, පජානනධෙය්‍යන පඤ්ඤා. තෙන චූච්චති: “ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බා”ති සොතාච්චායං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමසෙ ඤාණ”තති.

භාවෙතබ්බනිද්දෙසො

වතුකෙට්ඨා භාණ්ඩාරො.

කිසෙයින් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකරස (කෘතෘ) භාවයෙන් භාවනා වෙයි යත්:

කාමච්ඡදය දුරලත්නාහට නෛෂ්‍රම්‍යවශයෙන් පඤ්චන්ද්‍රියයෝ (විමුක්තිරසයෙන් හෝ කෘතාරසයෙන්) එකරස වෙත් නු යි ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකරසභාවයෙන් භාවනා යැ. ව්‍යාපාදය දුරලත්නාහට අව්‍යාපාදවශයෙන් පඤ්චන්ද්‍රියයෝ එකරස වෙත් නු යි ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකරසභාවයෙන් භාවනා යැ. ... සියලු කෙලයෙන් දුරලත්නාහට අභීනමාගීවශයෙන් පඤ්චන්ද්‍රියයෝ එකරස වෙත් නු යි ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකරසභාවයෙන් භාවනා යි.

මෙසෙයින් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකරසභාවයෙන් භාවනා වේ.

කිසෙයින් තදනුව්ච්ඡිකවීයභීචුරභාවයෙන් භාවනා වෙයි යත්:

කාමච්ඡදය දුරලත්තේ නෛෂ්‍රම්‍යවශයෙන් වීයභීය පවත්වා නු යි. තදනුව්ච්ඡිකවීයභීචුරභාවයෙන් භාවනා යැ. ... ව්‍යාපාදය දුරලත්තේ අව්‍යාපාදවශයෙන් වීයභීය පවත්වා නු යි තදනුව්ච්ඡිකවීයභීචුරභාවයෙන් භාවනා යැ. ... සියලු කෙලයෙන් දුරලත්තේ අභීනමාගීවශයෙන් වීයභීය පවත්වා නු යි තදනුව්ච්ඡිකවීයභීචුරභාවයෙන් භාවනා යි.

මෙසෙයින් තදනුව්ච්ඡිකවීයභීචුරභාවයෙන් භාවනා වේ.

කිසෙයින් ආසෙවනාභීයෙන් භාවනා වෙයි යත්:

කාමච්ඡදය දුරලත්තේ නෛෂ්‍රම්‍යය ආසෙවන කෙරේ නු යි ආසෙවනාභීයෙන් භාවනා යැ. ව්‍යාපාදය දුරලත්තේ අව්‍යාපාදය ආසෙවන කෙරේ නු යි ආසෙවනාභීයෙන් භාවනා යැ. ... සියලු කෙලයෙන් දුරලත්තේ අභීනමාගීය ආසෙවන කෙරේ නු යි ආසෙවනාභීයෙන් භාවනා යි.

මෙසෙයින් ආසෙවනාභීයෙන් භාවනා වේ. මොහු සතර භාවනා යි.

රූපය (අතිත්‍යාදි වශයෙන්) දක්තේ (භාවිතව්‍යභාවනාව) වඩයි. වෙදනාව (අතිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්තේ (භාවිතව්‍යභාවනාව) වඩයි. සංඥාව (අතිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්තේ (භාවිතව්‍යභාවනාව) වඩයි. සංඝකාරයන් (අතිත්‍යාදිවශයෙන්) දක්තේ (භාවිතව්‍යභාවනාව) වඩයි. විඤ්ඤාය (අතිත්‍යාදි වශයෙන්) දක්තේ (භාවිතව්‍යභාවනාව) වඩයි. චක්‍ෂුස ... ජරාමරණය ... අමනොගගිනිඒණය නිෂ්ඨාභීයෙන් දක්තේ (භාවිතව්‍යභාවනාව) වඩයි.

යම් යම් ධර්ම කෙනෙක් වඩන ලද්දහු වෙත් ද ඒ ඒ ධර්මයෝ එකරස වෙත්. එය ඥානාභීයෙන් ඥාන යැ. ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥා යැ. එයින් කියනු ලැබෙයි. “ඉමෙ ධර්මා භාවෙතබ්බා’ති සොතාචාරානා තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමසෙ ඤාණං” යි.

භාවෙතබ්බතිඥාස යි.

සතරවැනි බණවර යි.

(6)

කථාං 'ඉමෙ ධර්මා සචරිතානුකූලා'නි සොභාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං:

එකො ධර්මො සචරිතානුකූලො: අනුප්පා චෙතොවිමුත්ති.

දො ධර්මා සචරිතානුකූලා: විජ්ජා ච විමුත්ති ච.

තයො ධර්මා සචරිතානුකූලා: කියො විජ්ජා.

චතතාරො ධර්මා සචරිතානුකූලා: චතතාරි සාමඤ්ඤාඵලාහි.

පඤ්ච ධර්මා සචරිතානුකූලා: පඤ්ච ධර්මකකකා.

ඡ ධර්මා සචරිතානුකූලා: ඡ අභිඤ්ඤා.

සත්ත ධර්මා සචරිතානුකූලා: සත්ත ඛිණ්ණසම්මතාහි.

අට්ඨ ධර්මා සචරිතානුකූලා: අට්ඨ විමොක්ඛා.

නව ධර්මා සචරිතානුකූලා: නව අනුප්පානිකාරොධා.

දස ධර්මා සචරිතානුකූලා: දස අසෙකකා ධර්මා.

"සබ්බං භික්ඛවෙ, සචරිතානුකූලං, කිංඤ්ච භික්ඛවෙ, සබ්බං සචරිතානුකූලං:

චක්ඛුං¹ භික්ඛවෙ, සචරිතානුකූලං, රූපා සචරිතානුකූලා, චක්ඛුචිඤ්ඤාණං සචරිතානුකූලං, චක්ඛුසම්මසො සචරිතානුකූලා, සම්පිදං.² චක්ඛුසම්මසා-පච්චයා උප්පජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තම්පි සචරිතානුකූලං.

සොභං සචරිතානුකූලං, සඤ්ඤා සචරිතානුකූලා - පෙ - සානං සචරිතානුකූලං, ගඤ්ඤා සචරිතානුකූලා - පෙ - ජීව්හා සචරිතානුකූලා, රසා සචරිතානුකූලා - පෙ - කායො සචරිතානුකූලා, ථොට්ඨබ්බා සචරිතානුකූලා - පෙ - මනො සචරිතානුකූලා, ධර්මා සචරිතානුකූලා, මනොවිඤ්ඤාණං සචරිතානුකූලං, මනොසම්මසො සචරිතානුකූලා, සම්පිදං.³ මනොසම්මසාපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තම්පි සචරිතානුකූලං.^a

රූපං පසංනො සචරිකරොති, වෙදනං පසංනො සචරිකරොති, සඤ්ඤා පසංනො සචරිකරොති, සබ්බාරෙ පසංනො සචරිකරොති, විඤ්ඤාණං පසංනො සචරිකරොති, චක්ඛුං - පෙ - ජරාමරණං - පෙ - අමනොගධං නිබ්බානං පරිශොභානට්ඨන පසංනො සචරිකරොති.

1 චක්ඛු - මඡ්ඤ. 2 සම්පිදං - PTS.

a වෙදනාසංසුතා - අනිම්මිකා - සත්තම.

(6)

කිසෙයින් මේ ධර්මයේ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යන දෙයනාව සොයාගන්නා (ශ්‍රාවකය) වේ ද, එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවකඥාන වෙයි යත්:

එක් ධර්මයෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ: අභිත්ථල විමුක්තිය යි.

ධර්මයේ දෙදෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: ත්‍රිවිද්‍යා ද අභිත්තථලය ද යන දෙක යි.

ධර්මයේ තුන් දෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: ත්‍රිවිද්‍යා යි.

ධර්මයේ සතරදෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: සතර ශ්‍රාමණ්‍ය ඵලයෝ යි.

ධර්මයේ පස්දෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: පඤ්චවිධ ධර්මසකකි-යෝ යි.

ධර්මයේ සයදෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: ඡට්ඨකඥාවෝ යි.

ධර්මයේ සත්දෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: සත්‍ය ක්‍ෂීණාස්‍රව ඵලයෝ යි.

ධර්මයේ අටදෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: අඡට්ඨමොක්‍ෂයෝ යි.

ධර්මයේ නවදෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: නවඅනුපුළ්ඨිනිරෝධ-යෝ යි.

ධර්මයේ දසදෙනෙක් සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙති: දසඅශෙක්‍ෂ ධර්මයෝ යි.

(7)

මහණෙනි, සියල්ල සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. මහණෙනි, කවර සියල්ල සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය වෙයි යත්:

මහණෙනි, චක්‍ෂුස සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. රූපයෝ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යයෝ යැ. චක්‍ෂුර්විඥානය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. චක්‍ෂුර්විඥානසම්ප්‍රසුක්ත සංඝීය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. චක්‍ෂුස්සංඝීයප්‍රත්‍යයෙන් සුඛ වූ හෝ දුක්ඛ වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛ වූ හෝ යම් වෛදනායෙක් උපදී නම් හෙ ද සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යි.

ශ්‍රෝත්‍රය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. ශබ්දයෝ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යයෝ යැ. ... ස්‍රාණය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. ගන්ධයෝ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යයෝ යැ. ... ජ්‍යාමාස සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. රසයෝ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යයෝ යැ. ... කය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. සප්‍රමට්ඨයෝ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යයෝ යැ. ... මනස සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. ධර්මයෝ සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යයෝ යැ. මනෝවිඥානය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. මනාස්සංඝීය සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යැ. මනාස්සංඝීයප්‍රත්‍යයෙන් සුඛ වූ හෝ දුක් වූ හෝ නොදුක් නොදුක් වූ හෝ යම් වෛදනායෙක් උපදී නම් හෙ ද සාක්‍ෂාත්කර්තව්‍යය යි.

රූපය (අභිතාසාදි වශයෙන්) දක්මින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙයි. වෛදනාව දක්මින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙයි. සංඥාව දක්මින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙයි. සංස්කාරයන් දක්මින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙයි. විඥානය දක්මින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙයි. චක්‍ෂුස ... ජරාමරණ ... අමනොගධ නිජාණය නිජායායීයෙන් දක්මින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරේ.

යෙ යෙ ධම්මා සච්ඡිකතා හොනති, තෙ තෙ ධම්මා ඵස්සිතා හොනති, තං ඤාතවෙය්‍යං ඤාණං, පජානනවෙය්‍යං පඤ්ඤා තෙන වුච්චති. “ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා”ති සොතාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං”නති.

සච්ඡිකාතබ්බ නිදද්දසො.

(8)

කථා “ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා, ඉමෙ ධම්මා සීතිභාගියා, ඉමෙ ධම්මා විසෙසභාගියා, ඉමෙ ධම්මා නිබ්බධභාගියා”ති සොතාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං:

පඨමස්ස ක්කානස්ස¹ ලාභීං කාමසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති සීතිභාගියො ධම්මො. අවිතකකසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බද්ධසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

දුතියස්ස ක්කානස්ස² ලාභීං විතකකසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. උපෙක්ඛාසුඛසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බද්ධසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

තතීයස්ස ක්කානස්ස³ ලාභීං පීතිසුඛසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. අදුක්ඛමසුඛසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බද්ධසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

චතුස්ස ක්කානස්ස⁴ ලාභීං උපෙක්ඛාසුඛසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. ආකාසානඤ්ඤාසකකසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බද්ධසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුද්ධරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

1 පඨමජ්ඣානස්ස - සො, PTS 2 දුතියජ්ඣානස්ස - සො, P.T.S.

3 තතීයජ්ඣානස්ස - සො, PTS. 4 චතුස්සජ්ඣානස්ස - සො, PTS.

යම් යම් ධර්ම කෙනෙක් (ආලම්බන-ප්‍රතිලාභ විසින්) ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද්දහු වෙත් ද ඒ ඒ ධර්මයෝ සපයී කරන ලද්දහු වෙත්. එය ඥානාභියෙන් ඥාන යැ. ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි “ඉමෙ ධර්මා සවජ්ඣානබ්බාති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමය ඤාණං” යි.

සවජ්ඣානබ්බතිදෙදස යි.

(8)

කිසෙයින් ‘මේ ධර්මයෝ පරිහාණිය සෙවුනාහ, මේ ධර්මයෝ සපිතිය සෙවුනාහ, මේ ධර්මයෝ විශෙෂය සෙවුනාහ, මේ ධර්මයෝ නිජේධිය සෙවුනාහ යන දෙයනාව සොතාවධාන වෙයි, එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාතමයඥාන වෙයි යත්:

ප්‍රථමධ්‍යානලාභිභට් කාමසහගත (වස්තුකාම-කෙලෙසකාමාලම්බන) සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් භානභාගියධර්ම වෙයි. ඒ ප්‍රථමධ්‍යානය අනුව පවත්නා නිකානතිය පිහිටා නම් සපිතිභාගියධර්ම වෙයි. අවිතකී සහගත (ද්විතීයධ්‍යානාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් විශෙෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගපසංහිත වූ නිජේදසහගත (විදශීනාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් නිජේධිභාගියධර්ම වේ.

ද්විතීයධ්‍යානලාභිභට් විතකීසහගත (ප්‍රථමධ්‍යානාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් භානභාගියධර්ම වෙයි. ඒ ද්විතීයධ්‍යානය අනුව පවත්නා නිකානතිය පිහිටා නම් සපිතිභාගියධර්ම වෙයි. උපෙක්‍ෂා සහගත (තෘතීයධ්‍යානාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් විශෙෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගපසංහිත වූ නිජේදසහගත සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් නිජේධිභාගියධර්ම වේ.

තෘතීයධ්‍යානලාභිභට් ප්‍රීතිසුඛසහගත (ද්විතීයධ්‍යානාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් භානභාගියධර්ම වෙයි. ඒ තෘතීයධ්‍යානය අනුව පවත්නා නිකානතිය පිහිටා නම් සපිතිභාගියධර්ම වෙයි. උපෙක්‍ෂා-සුඛසහගත (චතුර්ථධ්‍යානාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් විශෙෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගපසංහිත වූ නිජේදසහගත සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් නිජේධිභාගියධර්ම වේ.

චතුර්ථධ්‍යානලාභිභට් උපෙක්‍ෂාසුඛසහගත (තෘතීයධ්‍යානාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් භානභාගියධර්ම වෙයි. ඒ චතුර්ථධ්‍යානය අනුව පවත්නා නිකානතිය පිහිටා නම් සපිතිභාගියධර්ම වෙයි. ආකාසානඤ්චායතනාරමභ්‍ය වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් විශෙෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගපසංහිත වූ නිජේදසහගත (විදශීනාලම්බන) වූ සංඥමනස්සාරයෝ පවතින් නම් නිජේධිභාගියධර්ම වේ.

ආකාසානඤ්චායතනස්ස ලාභිං රූපසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති, ඩීතිභාගියො ධම්මො. විඤ්ඤණඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බිද්දසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති විරාගුපසංභිතා, නිබ්බෙධභාගියො ධම්මො.

විඤ්ඤණඤ්චායතනස්ස ලාභිං ආකාසානඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති, ඩීතිභාගියො ධම්මො. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බිද්දසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති විරාගුපසංභිතා, නිබ්බෙධභාගියො ධම්මො.

ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස ලාභිං විඤ්ඤණඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති, ඩීතිභාගියො ධම්මො. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බිද්දසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුදවරනති විරාගුපසංභිතා, නිබ්බෙධභාගියො ධම්මො.

තං ඤ්ඤතථෙය්ඨන ඤ්ඤණං, පජානනථෙය්ඨන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: “ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා, ඉමෙ ධම්මා ඩීතිභාගියා, ඉමෙ ධම්මා විසෙසභාගියා, ඉමෙ ධම්මා නිබ්බෙධභාගියා”ති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤණනි.”

භානභාගියවතුක්කනිද්දේශො.

(9)

කථං “සබ්බෙ සඤ්ඤාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සඤ්ඤාරා දුක්ඛා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤණං.”

‘රූපං අනිච්චං ඛයථෙය්ඨන, දුක්ඛං භයථෙය්ඨන, අනත්තා අසාරකථෙය්ඨනා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤණං.

වෙදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සඤ්ඤාරා -පෙ- විඤ්ඤණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චං ඛයථෙය්ඨන, දුක්ඛං භයථෙය්ඨන, අනත්තා අසාරකථෙය්ඨනා’ති සොතාවධානං. තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤණං. තං ඤ්ඤතථෙය්ඨන ඤ්ඤණං, පජානනථෙය්ඨන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති: “සබ්බෙ සඤ්ඤාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සඤ්ඤාරා දුක්ඛා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති සොතාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤණං.”

ලක්ඛණතතිකනිද්දේශො.

ආකාසානඤ්චායතනලාභීහට රූපසහගත (රූපධ්‍යානාලම්භන) වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් භානභාගිය ධර්ම වෙයි, ඒ ආකාසානඤ්චායතනය අනුව පවත්නා නිකාන්තිය පිහිටා නම් ස්විතිභාගියධර්ම වෙයි. විඤ්ඤාණඤ්චායතන සහගත වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් විශේෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගූපසංහිත වූ නිජේදසහගත වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් නිජේධභාගියධර්ම වේ.

විඤ්ඤාණඤ්චායතනලාභීහට ආකාසානඤ්චායතන සහගත වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් භානභාගියධර්ම වෙයි, ඒ විඤ්ඤාණඤ්චායතනය අනුව පවත්නා නිකාන්තිය පිහිටා නම් ස්විතිභාගියධර්ම වෙයි. ආකිඤ්චායතනසහගත වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් විශේෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගූපසංහිත වූ නිජේදසහගත සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් නිජේධභාගියධර්ම වේ.

ආකිඤ්චායතනලාභීහට විඤ්ඤාණඤ්චායතන සහගත වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් භානභාගියධර්ම වෙයි. ඒ ආකිඤ්චායතනය අනුව පවත්නා නිකාන්තිය පිහිටා නම් ස්විතිභාගියධර්ම වෙයි. නෙව-සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සහගත වූ සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් විශේෂභාගියධර්ම වෙයි. විරාගූපසංහිත වූ නිජේදසහගත සංඥමනසකාරයෝ පවතින් නම් නිජේධභාගියධර්ම වේ.

එය ඥානාභීයෙන් ඥාන නමැ. ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥ නමි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා, ඉමෙ ධම්මා ස්විතිභාගියා, ඉමෙ ධම්මා විශේෂභාගියා, ඉමෙ ධම්මා නිබ්බේධභාගියානි සොතාට්ඨානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං” යි.

භානභාගියවතුකකතිදදාස යි.

(9)

කිසෙයින් සියලු සංස්කාරයෝ අතීතයේ යැ සියලු සංස්කාරයෝ දූෂ්ණයේ යැ සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයෝ යැ යන දෙයනාව සොතාවධාන වේ ද, එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවමයඥාන වේ ද යත්:

රූපය ඤාය වන බැවින් අතීතය යැ. ප්‍රතිභය සහිත බැවින් දූෂ්ණය යැ. ආත්මසාර රහිත බැවින් අනාත්ම යැ යනු සොතාවධාන (ශ්‍රාව) යැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවමයඥාන යි.

වෙදනාව ... සංඥාව ... සංස්කාරයෝ ඒඥානය ... වසුස ... ජරාමරණය ඤාය වන බැවින් අතීතය යැ. ප්‍රතිභය සහිත බැවින් දූෂ්ණය යැ. ආත්මසාර රහිත බැවින් අනාත්ම යැ යනු සොතාවධාන යැ. එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාවමයඥාන යි. එය ඥානාභීයෙන් ඥාන නමැ. ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥ නමි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “සබ්බෙ සම්මාරා අභිච්චා සබ්බෙ සම්මාරා දුක්ඛා සබ්බෙ ධම්මා අනතතා’ති සොතාට්ඨානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං” යි.

ලකඛණතනිකතිදදාස යි.

(10)

කථං 'ඉදං දුක්ඛං අරියසම්මං, ඉදං දුක්ඛසම්මුදයො අරියසම්මං, ඉදං දුක්ඛනිරෝධො¹ අරියසම්මං, ඉදං දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපට්ඨපද අරියසම්මං'නති සොකාචධානං. තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤා:

තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසම්මං: ජාතිපි දුක්ඛා ජරාපි දුක්ඛා මරණමපි දුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා අපට්ඨයෙති සම්පයොගො දුක්ඛො පිට්ඨෙති විප්පයොගො දුක්ඛො යමපිච්ඡං න ලහති තමපි දුක්ඛං සංඝිඤ්ඤෙන පඤ්චුපාදනකඛඤා² දුක්ඛා.

තත්ථ කතමං ජාති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමති තමති සත්ත- නිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති ඛඤානං පාත්තභාවො ආයතනානං පටිලාභො, අයං වුච්චති ජාති.

තත්ථ කතමං ජරා: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමති තමති සත්ත- නිකායෙ ජරා ජරණතා ඛණ්ඩිතං පාලිතං වලිත්තවතා ආයුනො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමනා තමනා සත්තනිකායා වුච්චි වචනතා හෙදෙ අත්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛඤානං හෙදෙ කලෙඛරස්ස³ නිකෙඛපො ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපවේෂ්ඨෙ, ඉදං වුච්චති මරණං.

තත්ථ කතමො සොකො: යො ඤ්ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස නොග- බ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතනං අනෙතා සොකො අනෙතා පරිසොකො වෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසලං, අයං වුච්චති සොකො.

තත්ථ කතමො පරිදෙවො: යො ඤ්ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස නොග- බ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතනං පරිදෙවිතතනං වාචා පලාපො විසප්පලාපො ලාලපො ලාලප්පනා ලාලප්පිතතනං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

1 දුක්ඛනිරෝධං - මජ්ඣං. 2 ඛඤාපි - PTS

3 කලෙඛරස්ස - මජ්ඣං, ඥා:

(10)

කිසෙයින් මේ දු:ඛායාසිත්තය යැ, මේ දු:ඛසමුදයායාසිත්තය යැ, මේ දු:ඛනිරෝධායාසිත්තය යැ, මේ දු:ඛනිරෝධායාසිත්තපදයායාසිත්තය යැ යන දෙයනාව සොකාවධාන වෙයි, එය දැනගන්නා ප්‍රඥාව ශ්‍රාන්තියඥාන වෙයි යත්:

එහි 'දු:ඛායාසිත්තය' කවරෙ යත්: ජාතිය ද දුක යැ, ජරාව ද දුක යැ, මරණය ද දුක යැ, සොකපරිදෙවදුකබ්බදෙමනස්සඋපායාසයෝ ද දු:ඛයෝ යැ, අප්‍රියයන් හා සමග එක්වීම දුක යැ, ප්‍රියයන් කෙරෙන් වෙන්වීම දුක යැ, යම් හෙයකින් ඉස්තේ නො ලබා නම් හෙ ද දුක යැ, සැකෙවින් පඤ්චාපාදනසකකියෝ දු:ඛයෝ යි.

එහි 'ජාති' කවර යත්: ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායෙහි යම් ඉපදීමක් මොනොවට ඉපදීමක් අවකාශනයක් ප්‍රකට වූ පහළ-වීමක් සකකියන්ගේ පහළවීමක් ආයතනයන්ගේ පහළවීමක් වේ ද මේ 'ජාති' යයි කියනු ලැබේ.

එහි 'ජරා' කවර යත්: ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායෙහි යම් දිරීමක් දිරන බවක් (දනනාදීන්ගේ) කැඩුණු බවක් (කෙසාදීන්ගේ) පැසුණු බවක් ඇඟරළු වැටුණු බවක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමක් ඉන්ද්‍රිය-යන්ගේ මිහිකිරීමක් වේ ද මේ 'ජරා' යයි කියනු ලැබේ.

එහි 'මරණ' කවරෙ යත්: ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකා-යෙන් යම් ව්‍යුතියෙක් ව්‍යුත වන බවක් (සකකියන්ගේ) බිඳීමක් අතුරුදහන් වීමක් මාත්‍ය සංඛ්‍යාත මරණයෙක් කාලක්‍රියායෙක් සකකියන්ගේ හෙදයෙක් කලෙවරයාගේ නික්මයායෙක් ජීවිතෙත්‍රියයාගේ සිඳීමක් වේ ද මේ 'මරණ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි 'ශොක' කවරෙ යත්: ඥාතිව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ භොගව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ රොගව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ ශිලව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ දෘෂ්ටිව්‍යසන-යෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර ව්‍යසනයෙකින් සමන්වි-වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දු:ඛභෞතවෙකින් පහස්නා ලද්දහුගේ යම් ශොකයෙක් ශොක කරන අසුරෙක් ශොක කළ බවක් ඇතුළත ශොකයෙක් ඇතුළත පරිශොකයෙක් විතතයාගේ භාත්පස දැවීමක් දෙමුනසෙක් ශොකශල්‍යයෙක් වේ ද මේ 'ශොක' යයි කියනු ලැබේ.

එහි 'පරිදෙව' කවරෙ යත්: ඥාතිව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ භොගව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ රොගව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ ශිලව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ දෘෂ්ටි-ව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් යුක්ත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුක් භෞතවෙකින් පහස්නා ලද්දහුගේ යම් නම් කියා හැඟීමක් ගුණ කියා හැඟීමක් නම් කියා හඬන අසුරෙක් ගුණ කියා හඬන අසුරෙක් නම් කියා හඬන බවක් ගුණ කියා හඬන බවක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා ලපනයෙක් ලපනාකාරයෙක් ලාලපිත බවක් වේ ද මේ 'පරිදෙව' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ත්ව කතමං දුක්ඛං: යං කායිකං අසාතං, කායිකං දුක්ඛං, කාය-
සම්ප්‍රේෂණං අසාතං දුක්ඛං වේදයිතං, කායසම්ප්‍රේෂණං අසාතං දුක්ඛං
වේදනා, ඉදං වුවිච්ඡි දුක්ඛං.

තත්ත්ව කතමං දෛමනස්සං: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං,
චේතොසම්ප්‍රේෂණං අසාතං දුක්ඛං වේදයිතං, චේතොසම්ප්‍රේෂණං අසාතං
දුක්ඛං වේදනා, ඉදං වුවිච්ඡි දෛමනස්සං.

තත්ත්ව කතමො උපායාසො: යො ඤාතිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොග-
බ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා
පුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන බ්‍යසනෙන
සමන්තාගතනො අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආයාසො
උපායාසො¹ ආයාසිතතතං උපායාසිතතතං, අයං වුවිච්ඡි උපායාසො

තත්ත්ව කතමො අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො: ඉධ යාස්ස² තෙ
භොනති අතිට්ඨා අකතනා අමනාපා රූපා සඤ්ඤා ගඤ්ඤා රසා ථොට්ඨබ්බා,
යෙ වා පනස්ස තෙ භොනති අනත්තකාමා අතිතකාමා අථාසුකාමා
අයොගකෙම්මකාමා, යා තෙහි³ සභගති සමාගමො සමොධානං මිසසිභාවො,
අයං වුවිච්ඡි අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ත්ව කතමො පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො: ඉධ යාස්ස² තෙ භොනති,
ඉට්ඨා කතනා මනාපා රූපා සඤ්ඤා ගඤ්ඤා රසා ථොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස
තෙ භොනති අත්තකාමා භිතකාමා ථාසුකාමා යොගකෙම්මකාමා මානා වා
පිනා වා භානා වා භගිනී වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා⁴
යා තෙහි³ අසභගති අසමාගමො අසමොධානං අමිසසිභාවො, අයං වුවිච්ඡි
පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ත්ව කතමං යම්පිච්ඡං න ලගති තම්පි දුක්ඛං : ජාතිධම්මානං සත්තානං
ඵලං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: 'අභො වත මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වත
නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යා'ති, න ඛො පනෙනං ඉච්ඡාය පනතබ්බං, ඉදම්පි
යම්පිච්ඡං න ලගති තම්පි දුක්ඛං. ජරාධම්මානං සත්තානං - පෙ- ව්‍යාධි-
ධම්මානං සත්තානං - පෙ- මරණධම්මානං සත්තානං - පෙ- සොකපරිදේව-
දුක්ඛදෛමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං ඵලං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: 'අභො වත
මයං න සොකපරිදේව දුක්ඛදෛමනස්සුපායාසධම්මා අස්සාම, න ච වත
නො සොකපරිදේවදුක්ඛදෛමනස්සුපායාසා ආගච්ඡෙය්‍යා'ති. න ඛො
පනෙනං ඉච්ඡාය පනතබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලගති තම්පි දුක්ඛං.

1 'ආයාසකා උපායකා' ඉති - ඡේත., PTS. 2 යාස්ස - ඡේත.

3 තෙහි අද්ධං - ඡේත. 4 මිත්තාමච්චා වා ඤාතිසාලොභිතා වා - විට.

එහි 'දුකුණ' කවරේ යන්: කායික වූ යම් නොමිනිසුරෙක් කායික වූ දුකෙක් කායසංසිද්ධියෙහි උපන් අසාන වූ දු:ඛවේදයකිනිසිනි කායසංසිද්ධියෙහි උපන් අසාන වූ දු:ඛවේදනායෙක් වේ ද මේ 'දුකුණ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දෙමනස' කවරේ යන්: වෛතසික වූ යම් නොමිනිසුරෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් විතතසංසිද්ධියෙහි උපන් අසාන වූ දු:ඛවේදයකිනිසිනි විතතසංසිද්ධියෙහි උපන් අසාන වූ දු:ඛවේදනායෙක් වේ ද මේ 'දෙමනස' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'උපායාස' කවරේ යන්: ඉතිරිව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දකුගේ හොඟව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දකුගේ රොගව්‍යසන-යෙන් හෝ පහස්නා ලද්දකුගේ භීෂ්‍යව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දකුගේ දුෂ්චර්‍යව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දකුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර ව්‍යසනයෙ-කින් යුක්ත වූවකුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුක් හෙතුවෙකින් පහස්නා ලද්දකුගේ යම් ආයාසයෙක් දැකී ආයාසයෙක් ආයාසිත බවෙක් උපායාසිත බවෙක් වේ ද මේ 'උපායාස' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගදු:ඛ' කවරේ යන්: මෙලොවැ යම් අනිමට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ රූප ශබ්ද ගන්ධ රස සුභව්‍යසන කෙනෙක් වෙත් ද, තවද යම් අවැඩ කැමැති වූ අතිත කැමැති වූ නොසුව කැමැති වූ අයෝගකෞම කැමැති වූ සත්ත්ව කෙනෙක් හෝ වෙත් ද ඔවුන් සමග යම් සම්බන්ධයක් (එක් වීමක්) සමාගමයෙක් සමවධානයක් මිශ්‍රිතා-යෙක් (මුසු වීමක්) වේ ද මේ 'අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගදු:ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ප්‍රියවිප්‍රයෝගදු:ඛ' කවරේ යන්: මෙලොවැ යම් ඉමට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ රූප ශබ්ද ගන්ධ රස සුභව්‍යසන කෙනෙක් වෙත් ද, තවද මවු හෝ පියා හෝ බැයා හෝ බුන හෝ මිත්‍රයෝ හෝ යහළුවෝ හෝ නෑසහල්ලෝ හෝ වැඩ කැමැති වූ හිත කැමැති වූ සුව කැමැති වූ යම් කෙනෙක් වෙත් ද ඔවුන් සමග යම් නො එක්වීමක් අසමාගම-යෙක් අසහනාවයෙක් අමිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද මේ 'ප්‍රියවිප්‍රයෝගදු:ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි යමක් ඉස්සන් නො ලබා නම් හෙ ද දුක යැ යනු කවරේ යන්: ජාතිය සම්භාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු තෘෂ්ණාවක් උපදී: 'ඇපි ජාතිය සම්භාව කොට ඇතියමෝ නො වන්නමෝ නම් එකැතින් අපට ජාතිය නො ද පැමිණේ නම් ඉතා යෙහෙකැ'යි. එතෙකුදු වත් තෙල ඉච්ඡායෙන් නො ලැබියහැකි වෙයි. මෙ ද 'යමක් ඉස්සන් නො ලබා නම් හෙ ද දුක' නම් වෙයි. ජරාව සම්භාව කොට ඇති සත්ත්වයනට ... ව්‍යාධිය සම්භාව කොට ඇති සත්ත්වයනට ... මරණය සම්භාව කොට ඇති සත්ත්ව-යනට ... සොකපරිදෙවදුකකිදෙමනස - උපායාසයන් සම්භාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු ඉච්ඡායෙන් උපදී: 'ඇපි සොකපරිදෙවදුකකිදෙමනස උපායාස සම්භාව කොට ඇතියමෝ නො වන්නමෝ නම් අපට සොක-පරිදෙවදුකකිදෙමනස උපායාසයෝ නො ද පැමිණෙන්නාහු නම් ඉතා-යෙහෙකැ'යි. එතෙකුදු වත් තෙල ඉච්ඡායෙන් නො ලැබියහැකි වෙයි. 'මෙ ද යමක් ඉස්සන් නො ලබා නම් හෙ ද දුක' නම් වෙයි.

එහි 'සැකෙවින් පඤ්චොපාදනසකකඩය' කවර හ යත්: හෙ මෙසේ යැ: රූපොපාදනසකකඩ යැ. වේදනොපාදනසකකඩ යැ. සංඥොපාදනසකකඩ යැ. සංස්කාරොපාදනසකකඩ යැ. විඤ්ඤානොපාදනසකකඩ යි. මොහු 'සැකෙවින් පඤ්චොපාදනසකකඩයෝ දුඛයෝ' යැ යි කියනු ලැබේ. මේ දුඛායාසිත්‍යය යැ යි කියනු ලැබේ.

දුකඛසම්මතියේදෙස යි.

එහි 'දුඛසම්මුදයායාසිත්‍යය' කවරෙ යත්:

පුනභීවය ආතිකරන්තා වු නන්දිරාගය හා එක් වැ යෙදුණු ඒ ඒ හවයෙහි ආලෙභසුලු වු යම් තෘෂ්ණාවක් වේ ද, ඒ මෙසේ යැ: කාම-තෘෂ්ණා යැ භවතෘෂ්ණා යැ විභවතෘෂ්ණා යි. ඒ තෘෂ්ණාව උපදනී කොතන්හි උපදී ද පිහිටා සිටින්නී කොතන්හි පිහිටා සිටී ද යත්: ලොවැ යම් ප්‍රියස්වභාවයෙක් මධුරස්වභාවයෙක් වේ ද තෙල ප්‍රියමධුරස්වභාවයෙහි උපදනා වූ, ඒ තෘෂ්ණාව උපදී. පවත්නී වූ ඒ තෘෂ්ණාව තෙල ප්‍රියමධුරස්වභාවයෙහි පවත්නී ය.

ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාවය මධුරස්වභාවය කිමැ යත්: ලොවැ වක්‍රාසන ප්‍රියස්වභාව යැ මධුරස්වභාව යි. ඒ තෘෂ්ණාව උපදනී තෙල වක්‍රාසනෙහි උපදී. පවත්නී තෙල වක්‍රාසනෙහි පවතී. ලොවැ ග්‍රොත්‍රය ... ලොවැ සුරාණය ... ලොවැ ජිහ්වාය ... ලොවැ මනස ප්‍රියරූප යැ සාතරූප යි. ඒ තෘෂ්ණාව උපදනී තෙල මනසෙහි උපදී. පවත්නී තෙල මනසෙහි පවතී.

ලොකයෙහි රූපය ප්‍රියරූප යැ සාතරූප යි. ඒ තෘෂ්ණාව උපදනී තෙල රූපයෙහි උපදී. පවත්නී තෙල රූපයෙහි පවතී. ලොවැ ශබ්දයෝ ... ලොවැ ඛණිකෝ ... ලොවැ වක්‍රාසන විඤ්ඤාන ... ලොවැ මනෝවිඤ්ඤාන ... ලොවැ වක්‍රාසන සංඝාය ... ලොවැ මනෝවිඤ්ඤාන ... ලොවැ වක්‍රාසන සංඝායෙන් උපත් වේදනාව ... ලොවැ මනෝවිඤ්ඤානෙන් උපත් වේදනාව ... ලොවැ රූප-සංඝාය ... ලොවැ ඛණිකාසංඝාය ... ලොවැ රූපසංඝායෙන් ... ලොවැ ඛණිකාසංඝායෙන් ... ලොවැ රූපතෘෂ්ණාව ... ලොවැ ඛණිකාතෘෂ්ණාව ... ලොවැ රූපවිතකීය ... ලොවැ ඛණිකාවිතකීය ... ලොවැ රූපවිචාරය ... ලොවැ ඛණිකාවිචාරය ප්‍රියරූප යැ සාතරූප යි. උපදනා වූ ඒ තෘෂ්ණාව තෙල ඛණිකාවිචාරයෙහි උපදී. බැස සිටුනා ඒ තෘෂ්ණාව තෙල ඛණිකාවිචාරයෙහි පවතී. මේ 'දුඛසම්මුදයායාසිත්‍යය' යැ යි කියනු ලැබේ.

සම්මුදයසම්මතියේදෙස යි.

එහි 'දුඛසම්මුදයායාසිත්‍යය' කවරෙ යත්:

ඒ තෘෂ්ණාවගේ මැ යම් අනෙක කොට මාගීයෙන් නිරුද්ධ කිරීමෙන් ත්‍යාගයෙක් දුරුලබ්‍යයක් මිදීමෙන් නො ආලිච්ඡෙන් වේ ද එය යි. යම් ප්‍රතිභාවන්තා වූ ඒ තෘෂ්ණාව කොහි ප්‍රතිභාවේ ද නිරුද්ධ වන්නී කොහි නිරුද්ධ වේ ද යත්. ලොවැ යම් ප්‍රියස්වභාවයෙක් මධුරස්වභාවයෙක් වේ ද ප්‍රතිභාවන මේ තෘෂ්ණාව තෙල ප්‍රියමධුරස්වභාවයෙහි ප්‍රතිභාව වෙයි. නිරුද්ධ වන්නී තෙල ප්‍රියමධුරස්වභාවයෙහි නිරුද්ධ වෙයි.

කිඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං: වකඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභිසමානා පභිසති, එත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති -පෙ- ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභිසමානා පභිසති, එත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්මං.

නිජරාධිපතිවිභිදාදිසො.

තත් කතමං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං:

අයමෙව අරියො අධ්මිකිකො මග්ගො. සෙය්‍යපිදං: සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංඛිකපෙසා, සම්මාවාචා සම්මාකම්මනේනා සම්මාආජිවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

තත් කතමා සම්මාදිට්ඨි: දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං, අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත් කතමො සම්මාසංඛිකපෙසා: නෙක්ඛම්මසංඛිකපෙසා, අව්‍යාපාද-සංඛිකපෙසා, අවිනිංසාසංඛිකපෙසා අයං වුච්චති සම්මාසංඛිකපෙසා.

තත් කතමා සම්මාවාචා: මුසාවාදා වෙරමණී, පිසුනාවාචා වෙරමණී, ඵරුසාවාචා වෙරමණී, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාවාචා.

තත් කතමො සම්මාකම්මනේනා: පාණ්ණිපාතා වෙරමණී, අදින්නාදානා වෙරමණී, කාමෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාකම්මනේනා.

තත් කතමො සම්මා ආජිවො: ඉධ අරියසාමකො මිච්ඡා ආජිවං පහාය සම්මාආජිවෙන ජිවිකං¹ කපෙති, අයං වුච්චති සම්මාආජිවො.

තත් කතමො සම්මාවායාමො: ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති, වායමති, මිරිසං ආරහති, විතතං පග්ගණ්හාති, පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහායාය ඡන්දං ජනෙති, -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙසාභාවාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති, වායමති, මිරිසං ආරහති, විතතං පග්ගණ්හාති, පදහති, අයං වුච්චති සම්මාවායාමො.

1. විජිතං - PTS,

ලොව ප්‍රිය ස්වභාවය මධ්‍යස්ථ ස්වභාවය කීම යනු ලොව චක්‍රය ප්‍රිය-රූපය සහ සාකච්ඡාය. මේ කෘතිය වන්නේ නෙල චක්‍රයෙහි ප්‍රතිඵල වෙයි. නිරුද්ධ වන්නේ නෙල චක්‍රයෙහි නිරුද්ධ වේ. ලොව ධර්මවාරය ප්‍රියරූපය සහ සාකච්ඡාය. ප්‍රතිඵල වන ඒ කෘතිය නෙල ධර්මවාරයෙහි ප්‍රතිඵල වෙයි. නිරුද්ධ වන්නේ නෙල ධර්මවාරයෙහි නිරුද්ධ වේ. මේ 'දුඛනිරෝධායකය' යන සි කියනු ලැබේ.

නිරෝධායකයෙහි අර්ථය.

එහි 'දුඛනිරෝධායකයෙහි ප්‍රතිඵලය' කවරේ යන්න:

මේ ආර්ථය අනුමාන කළ හැකිය. ඒ මෙසේ ය: සමස්ත දුඛය සමස්ත සංකල්පය සමස්ත වචන සහ සමස්ත කතානන්තය සමස්ත ජීවය සමස්ත ව්‍යාපාරය සහ සමස්ත සමාජය සහ සමස්ත සමාජය ය.

එහි 'සමස්ත දුඛය' කවරේ යන්න: දුඛයන්ගෙන් ඉහළ යා දුඛයන්ගෙන් ඉහළ යා දුඛනිරෝධයෙහි ඉහළ යා දුඛනිරෝධයෙහි ප්‍රතිඵලයෙහි ඉහළ යා.

එහි 'සමස්ත සංකල්පය' කවරේ යන්න: නෙල සංකල්පය සහ අවධානය සංකල්පය සහ අවධානය සංකල්පය ය. මේ 'සමස්ත සංකල්පය' යන සි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමස්ත වචන' කවරේ යන්න: මහා වචනෙන් වෙන්වීම සහ පිළිගැනීමෙන් වෙන්වීම සහ චර්යාවෙන් වෙන්වීම සහ ප්‍රජාපති බවින් වෙන්වීම ය. මේ 'සමස්ත වචන' යන සි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමස්ත කතානන්තය' කවරේ යන්න: ප්‍රාණිකයන් වෙන්වීම සහ අදහස්වලින් වෙන්වීම සහ කාමමිත්‍යවාරයෙන් වෙන්වීම ය. මේ 'සමස්ත කතානන්තය' යන සි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමස්ත ජීවය' කවරේ යන්න: මේ ලොව ආර්ථිකයෙන් නෙල මිත්‍යා-ආර්ථිකය හැරවීම සමස්ත ජීවයෙන් ජීවිතය කෙරෙයි, මේ 'සමස්ත ජීවය' යන සි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමස්ත ව්‍යාපාරය' කවරේ යන්න: මේ සත්ත්වයන් මහත් කෙම නුපත් ලාභය වූ අනුග්‍රහයෙන් නො ඉපදීම පිණිස විශේෂිත උපදෙස්, වැයම් කෙරෙයි, විශේෂයෙන් පවත්වයි, සිත දැන කොට ගනී, ප්‍රතිඵලය පවත්වයි, උපත් ලාභය වූ අනුග්‍රහයෙන් ප්‍රාණිකයන් පිණිස ... නුපත් කුසලයෙන් ඉපදීම පිණිස ... උපත් කුසලයෙන් (නැවත නැවත ඉපදීමෙන්) සිතිය පිණිස අවධානය පිණිස බහුල බව පිණිස විප්‍රල බව පිණිස වැඩිම පිණිස සමස්ත වීම පිණිස විශේෂිත උපදෙස්, වැයම් කෙරෙයි, විශේෂයෙන් කෙරෙයි, සිත දැන කොට පිහිටුවයි, ප්‍රතිඵලය විශේෂයෙන්. මේ 'සමස්ත ව්‍යාපාරය' යන සි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා සමමාසති: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී -පෙ-විනෙත විතතානුපස්සී -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං. අයං වුච්චති සමමාසති.

තත් කතමො සමමාසමාධි: ඉධ භික්ඛු විවිච්චව කාමෙති විවිච්ච අභුසලෙති ධම්මෙති සවිතකකං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පඨමං ඤානං¹, උපසම්පජ්ඣ විහරති, විතකකවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣාතනං සම්ප-සාදනං චෙතසො ඵකොදිහාවං අවිතකකං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ඣ විහරති, පිතිසා ච විරාගා උපෙකකකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛං ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආවිකකනති උපෙකකකො සතිමා සුඛවිහාරී²ති තං නතියං ඤානං² උපසම්පජ්ඣ විහරති, සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බව සොමනස්සදෙමනස්සානං අත්ථගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙකකාසනිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ඣ විහරති, අයං වුච්චති සමමාසමාධි. ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්චං.

මග්ගසම්මනිදේදසො

තං ඤාතවෙසීන ඤාණං, පජානනවෙසීන පඤ්ඤා තෙන වුච්චති: “ඉදං දුක්ඛං අරියසම්චං, ඉදං දුක්ඛඝ්ඛුදයො අරියසම්චං, ඉදං දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්චං, ඉදං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්චනති සොනාවධානා, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණනති.”

එවං සොනාවධානෙ පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං.

චතුසම්මනිදේදසො.

සුතමසඤ්ඤානිදේදසො.

1. පඨජිජ්ඣාතං - ස්‍යා, PTS, භිචු

2. සුඛවිහාරීති තතියජ්ඣාතං - බහුසු.

එහි ‘සමයක් සමානි’ කවර යත්: මේ සත්තෙහි මහණ තෙම රූප-කායයෙහි කෙලෙසුන් තවන වීයා ඇත්තේ සමයන්ඥන ඇත්තේ සමානිමත් වූයේ කාය සංකීර්ණ ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාදොමිනසය දුරු කොට කාය අනුව බලමින් වෙසෙයි. වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් ... සකකාදි ධර්මයන්හි කෙලෙසුන් තවන වීයා ඇත්තේ සමයන්ඥනයෙන් යුක්ත වූයේ සමානිමත් වූයේ සකකාදි-ධර්ම සංකීර්ණ ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාදොමිනසය දුරු කොට ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසේ මේ ‘සමයක් සමානි’ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමයක් සමාධි’ කවරෙ යත්: මේ සත්තෙහි මහණ තෙම කාමච්ඡදයෙන් වෙන් වැ මැ ගෞරව්‍යවර්ණ සංකීර්ණ අකුලබ්ධියන්ගෙන් වෙන් වැ මැ විතකී සහිත වූ විචාර සහිත වූ විවේකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, විතකීවිචාරයන්ගේ සංහිදි-මෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි පැහැදීම ඇති විතතායෙන් එකොදිභාවය ඇති අවිතකී වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් උපෙක්ඛා ඇත්තේ වෙසෙයි, සමානිමත් වූයේ ද සමයන්ඥන ඇත්තේ තාමකයින් සුවය ද විදිසි, යම් ධ්‍යානයක් හෙළු කොට ගෙන ඒ ධ්‍යානසමඛිති පුද්ගලයා උපෙක්ඛා ඇත්තේ යැ සමානි-මත් වූයේ යැ සුඛවිහරණ ඇත්තේ යැ යි ආයතීයෝ ප්‍රකාශ කෙරෙත් ද ඒ තාභිසංධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. කායික සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් කායික-දුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් පලමු මැ සොමිනස් දෙමනසුන්ගේ අසාධනම-යෙන් දුක් නො වූ සුව නො වූ උපෙක්ඛායෙන් උපන් සමානිපාරිශුද්ධිය ඇති සතරවැනි ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. මේ ‘සමයක් සමාධි’ යයි කියනු ලැබේ. මේ ‘දුඛතිරොධගාමිනී ප්‍රතිපදායීසත්ත’ යයි කියනු ලැබේ.

මහසව්වහිදෙදස සි

ඒ සොතාවධානය ඥානාඪියෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාඪියෙන් ප්‍රඥ සි. එහෙයින් කියනු ලැබේ “ඉදං දුක්ඛං අජියසවමං ඉදං දුක්ඛසමුදයො අජියසවමං ඉදං දුක්ඛනිරෝධො අජියසවමං ඉදං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පච්ඡද අජියසවමං යනු සොතාවධාන සි, එය දනගන්තා ප්‍රඥාව ශ්‍රැතමය ඥාන” යි.

මෙසේ සොතාවධානයෙහි ප්‍රඥව ශ්‍රැතමයඥන සි.

චතුසව්වහිදෙදස සි.

ශ්‍රැතමයඥන හිදේය සි.

2. සීලමය සද්දන්ත

කථාං සුචාන සංවරෙ පඤ්ඤා සීලමයෙ සද්දන්තං:

පඤ්ඤා සීලානි: පරිසන්තපාරිසුද්ධිසීලං, අපරිසන්තපාරිසුද්ධිසීලං, පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසීලං, අපරාමඛ්‍යපාරිසුද්ධිසීලං, පරිපසංසද්ධිපාරිසුද්ධිසීලනති.¹

තත්ථ කතමං පරිසන්තපාරිසුද්ධිසීලං: අනුපසම්පන්නානං පරිසන්තසික්ඛාපදානං ඉදං පරිසන්තපාරිසුද්ධිසීලං.

කතමං අපරිසන්තපාරිසුද්ධිසීලං: උපසම්පන්නානං අපරිසන්තසික්ඛාපදානං ඉදං අපරිසන්තපාරිසුද්ධිසීලං.

කතමං පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසීලං: පුප්ඵ්ඤ්ඤාකල්‍යාණකානං කුසලධම්මසුත්තානං සෙක්ඛපරියනෙන්² පරිපුරකාරිනං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛානං පරිච්ඡතනජීවිතානං ඉදං පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසීලං.

කතමං අපරාමඛ්‍යපාරිසුද්ධිසීලං: සත්තන්තං සෙක්ඛානං³ ඉදං අපරාමඛ්‍යපාරිසුද්ධිසීලං.

කතමං පරිපසංසද්ධි පාරිසුද්ධිසීලං: තථාගතසාවකානං බිණ්ණස්වානං, පච්චෙකඛුද්ධානං, තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසච්ඡිද්ධානං, ඉදං පරිපසංසද්ධි පාරිසුද්ධිසීලං.

අනි සීලං පරියනනං⁴, අනි සීලං අපරියනනං.

තත්ථ කතමං තං සීලං පරියනනං: අනි සීලං ලාභපරියනනං, අනි සීලං යසපරියනනං, අනි සීලං ඤාතිපරියනනං, අනි සීලං අභිග්ගපරියනනං, අනි සීලං ජීවිතපරියනනං.

කතමං තං සීලං ලාභපරියනනං: ඉධෙකච්චො ලාභභෙත්තු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා යථාසම්මාදින්නං සික්ඛාපදං විනික්ඛමති, ඉදං තං සීලං ලාභපරියනනං.

කතමං තං සීලං යසපරියනනං: ඉධෙකච්චො යසභෙත්තු යසපච්චයා යසකාරණා යථාසම්මාදින්නං සික්ඛාපදං විනික්ඛමති, ඉදං තං සීලං යසපරියනනං.

කතමං තං සීලං ඤාතිපරියනනං: ඉධෙකච්චො ඤාතිභෙත්තු ඤාතිපච්චයා ඤාතිකාරණා යථාසම්මාදින්නං සික්ඛාපදං විනික්ඛමති, ඉදං තං සීලං ඤාතිපරියනනං.

1: සීලං - PTS.

2 අනෙක්කපරියනන - සා, අනෙක්කපරියනන - සිසි

3 සෙක්ඛානං - වසි. 4. සපරියනනං - වසි.

2. සිලමය ඥානය

කිසෙයින් ශ්‍රවණය කොට (ශ්‍රවණ හෙතෙයින්) සංවරයෙහි පැවැති ප්‍රඥව සිලමය ඥාන වෙයි යත්:

සිලයෝ පස්දෙනෙක් වෙති: පයඝීනන වූ පරිශුද්ධභාවය ඇති සිලය, අපයඝීනන වූ පරිශුද්ධභාවය ඇති සිලය, පරිපූර්ණ බැවින් පරිශුද්ධභාවය ඇති සිලය, දුෂ්ටපරාමර්ශී රහිත බැවින් පරිශුද්ධභාවය ඇති සිලය, සියලු දර්ශන සන්තිදීමෙන් පරිශුද්ධභාවය ඇති සිලය.

එහි පයඝීනනපාරිශුද්ධසිලය කවරේ යත්: අනුපසපත් වූ පයඝීනන-ශික්ෂාපද ඇතියන්ගේ මේ සිලය පයඝීනනපාරිශුද්ධසිල නම්.

අපයඝීනනපාරිශුද්ධසිලය කවරේ යත්: උපසපත් වූ අපයඝීනන-ශික්ෂාපද ඇතියන්ගේ මේ සිලය අපයඝීනනපාරිශුද්ධසිල නම්.

පරිපූර්ණපාරිශුද්ධසිලය කවරේ යත්: කල්‍යාණපාථග්ජන වූ විදගීතා කුශලධර්මයෙහි යුක්තප්‍රසන්න වූ ශෛක්ෂධර්මයන් පයඝීනන කොට ඇති ධර්මයෙහි කිසි ශික්ෂාවකුදු නො හැර පුරන්තා වූ කයෙහි ද ජීවිතයෙහි ද නිරපෙක්ෂ වූ (එහෙයින් මැ සිලපරිපූර්ණ පිණිස) පරිත්‍යක්ත වූ ජීවිත ඇතියන්ගේ මේ සිලය පරිපූර්ණපාරිශුද්ධසිල නම්.

අපරාමාෂට්‍යපාරිශුද්ධසිලය කවරේ යත්: සභා ශෛක්ෂයන්ගේ මේ සිලය අපරාමාෂට්‍යපාරිශුද්ධසිල නම්.

ප්‍රතිප්‍රශුද්ධපාරිශුද්ධසිලය කවරේ යත්: තථාගතශ්‍රාවක වූ කණිෂ්ඨාසුචියන්ගේ ද ප්‍රත්‍යක්ෂවූ ධර්මයන්ගේ ද තථාගත වූ අතීත් වූ සමාදන් සම්බුද්ධියන්ගේ ද මේ සිලය ප්‍රතිප්‍රශුද්ධපාරිශුද්ධසිල නම්.

පයඝීනන වූ සිලයෙක් ඇත. අපයඝීනන වූ සිලයෙක් ඇති. එහි ඒ පයඝීනනසිලය කවරේ යත්: ලාභපයඝීනන වූ සිලයෙක් ඇත. යශස් (පිරිවර) පයඝීනන වූ සිලයෙක් ඇත. ඥාතිපයඝීනනසිලයෙක් ඇත අභිමානපයඝීනනසිලයෙක් ඇත. ජීවිතපයඝීනනසිලයෙක් ඇති.

ඒ ලාභපයඝීනනසිලය කවරේ යත්: මෙහි එකෙක් ලාභහෙතෙයින් ලාභප්‍රත්‍යයෙන් ලාභකාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද සිකපද ඉක්මේ නම් මේ ඒ ලාභපයඝීනනසිලය යයි.

ඒ යශස්පයඝීනනසිලය කවරේ යත්: මෙහි එකෙක් යශස්හෙතෙයින් යශස්ප්‍රත්‍යයෙන් යශස්කාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද සිකපද ඉක්මේ නම් මේ ඒ යශස්පයඝීනනසිලය යයි.

ඒ ඥාතිපයඝීනනසිලය කවරේ යත්: මෙහි එකෙක් ඥාතිහෙතෙයින් ඥාතිප්‍රත්‍යයෙන් ඥාතිකාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද සිකපද ඉක්මේ නම් මේ ඒ ඥාතිපයඝීනනසිලය යයි.

කතමං තං සීලං අභිනපරියනං: ඉධෙකච්චො අභිනගෙභු අභිනපච්චයා අභිනකාරණා යථාසමාදින්නං සික්ඛාපදං චිතික්ඛමති, ඉදං තං සීලං අභිනපරියනං.

කතමං තං සීලං ජීවිතපරියනං: ඉධෙකච්චො ජීවිතගෙභු ජීවිතපච්චයා ජීවිතකාරණා යථාසමාදින්නං සික්ඛාපදං චිතික්ඛමති, ඉදං තං සීලං ජීවිතපරියනං.

එවරුපාති සීලාති බණ්ඩාති ඡද්දාති සබ්බාති කම්මාසාති, න භුජ්ඣසාති, න විඤ්ඤාපසසන්ථාති, පරාමට්ඨාති, න සමාධිසංවත්තනිකාති,¹ න අවිපපටිසාරවඤ්ඤාති, න පාමොජ්ජවඤ්ඤාති,² න පිතිවඤ්ඤාති, න පසුඤ්ඤාවඤ්ඤාති, න සුඛවඤ්ඤාති, න සමාධිවඤ්ඤාති, න යථාභුතඤ්ඤාදසුනවඤ්ඤාති, න එකානන්තබ්බියං න විරාගාය න නිරෝධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්මොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තනාති. ඉදං තං සීලං පරියනං.

කතමං තං සීලං අපරියනං: අනි සීලං න ලාභපරියනං, අනි සීලං න යසපරියනං, අනි සීලං න ඤාතිපරියනං, අනි සීලං න අභිනපරියනං, අනි සීලං න ජීවිතපරියනං.

කතමං තං සීලං න ලාභපරියනං: ඉධෙකච්චො ලාභගෙභු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා යථාසමාදින්නසික්ඛාපද³ චිතික්ඛමාය විත්තමපි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතික්ඛමිසුති. ඉදං තං සීලං න ලාභපරියනං.

කතමං තං සීලං න යසපරියනං: ඉධෙකච්චො යසගෙභු යසපච්චයා යසකාරණා යථාසමාදින්නසික්ඛාපදචිතික්ඛමාය විත්තමපි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතික්ඛමිසුති. ඉදං තං සීලං න යසපරියනං.

කතමං තං සීලං න ඤාතිපරියනං: ඉධෙකච්චො ඤාතිගෙභු ඤාතිපච්චයා ඤාතිකාරණා යථාසමාදින්නසික්ඛාපදචිතික්ඛමාය විත්තමපි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතික්ඛමිසුති. ඉදං තං සීලං න ඤාති පරියනං.

කතමං තං සීලං න අභිනපරියනං: ඉධෙකච්චො අභිනගෙභු අභිනපච්චයා අභිනකාරණා යථාසමාදින්නසික්ඛාපදචිතික්ඛමාය විත්තමපි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතික්ඛමිසුති. ඉදං තං සීලං න අභිනපරියනං.

කතමං තං සීලං න ජීවිතපරියනං: ඉධෙකච්චො ජීවිතගෙභු ජීවිතපච්චයා ජීවිතකාරණා යථාසමාදින්නසික්ඛාපදචිතික්ඛමාය විත්තමපි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතික්ඛමිසුති. ඉදං තං සීලං න ජීවිතපරියනං.

1. අසමාධිසංවත්තනිකාති - මජ්ඣිම, සූ. 2. න පාමුජ්ජවඤ්ඤාති-සූ.

3. යථාසමාදින්නං සික්ඛාපදං - මජ්ඣිම, සූ. 1, PTS.

ඒ අඛණ්ඩයානශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් අඛණ්ඩයෙකුගේ අඛණ්ඩයකගේ අඛණ්ඩයකගේ යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද සිකපද ඉක්මේ නම් මේ ඒ අඛණ්ඩයානශීලය යි.

ඒ ජීවිතපයානශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් ජීවිතයෙකුගේ ජීවිතයකගේ ජීවිතයකගේ යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද සිකපද ඉක්මේ නම් මේ ඒ ජීවිතපයානශීලය යි.

මෙබඳු ශීලයෝ කැඩුණාහු සිදුරු වුවාහු සබල (කබර) වුවාහු කලාම (කැලැල්) වුවාහු දාසවයෙක් නො මිදුණාහු විඤයන් විසින් නො පහස්නා ලද්දහු (කෘෂණාදම් දෙකින්) පරාමාණු වුවාහු සමාධිය පිණිස නො පවත්නාහු අභිප්‍රතිසාරයට කරුණු නො වුවාහු ප්‍රාමොද්‍යයට කරුණු නො වුවාහු ප්‍රීතියට වස්තු නො වුවාහු (කායචිත්ත) ප්‍රශ්නියට වස්තු නො වුවාහු සුඛයට වස්තු නො වුවාහු (උපචාර අපීණ) සමාධියට වස්තු නො වුවාහු යථාභූතඥාදර්ශනයට වස්තු නො වුවාහු එකානන්තභේදය පිණිස විරාගය පිණිස තිරොධිය පිණිස උපනමය පිණිස අභිඥව පිණිස සමොධිය පිණිස නිමාණය පිණිස නො පවත්නා හු ය. මේ ඒ පයානශීලය යි.

එහි ඒ අපයානශීලය කවරෙ යන්: ලාභපයාන නොවූ ශීලයෙක් ඇත. යශස්පයාන නො වූ ශීලයෙක් ඇත. ඥාතිපයාන නො වූ ශීලයෙක් ඇත. අඛණ්ඩයාන නො වූ ශීලයෙක් ඇත. ජීවිතපයාන නො වූ ශීලයෙක් ඇත.

ඒ ලාභපයාන නො වූ ශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් ලාභ-හෙතෙකුගේ ලාභප්‍රත්‍යයෙන් ලාභකාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද ශික්ෂාපදය ව්‍යතික්‍රම පිණිස සිතකුදු නො උපදවන්නේ යැ. හේ ව්‍යතික්‍රම කෙරෙයි යනු කීම? මේ ඒ ලාභපයාන නො වූ ශීලය යි.

ඒ යශස්පයාන නො වූ ශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් යශස්-හෙතෙකුගේ යශස්ප්‍රත්‍යයෙන් යශස් කාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද ශික්ෂාපදය ව්‍යතික්‍රම පිණිස සිතකුදු නො උපදවන්නේ යැ. හේ ව්‍යතික්‍රම කෙරෙයි යනු කීම? මේ ඒ යශස්පයාන නො වූ ශීලය යි.

ඒ ඥාතිපයාන නො වූ ශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් ඥාති-හෙතෙකුගේ ඥාතිප්‍රත්‍යයෙන් ඥාතිකාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද ශික්ෂාපදය ව්‍යතික්‍රම පිණිස සිතකුදු නො උපදවන්නේ යැ. හේ ව්‍යතික්‍රම කෙරෙයි යනු කීම? මේ ඒ ඥාතිපයාන නො වූ ශීලය යි.

ඒ අඛණ්ඩයාන නො වූ ශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් අඛණ්ඩ-හෙතෙකුගේ අඛණ්ඩප්‍රත්‍යයෙන් අඛණ්ඩකාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද ශික්ෂාපදය ව්‍යතික්‍රම පිණිස සිතකුදු නො උපදවන්නේ යැ. හේ ව්‍යතික්‍රම කෙරෙයි යනු කීම? මේ ඒ අඛණ්ඩයාන නො වූ ශීලය යි.

ඒ ජීවිතපයාන නො වූ ශීලය කවරෙ යන්: මෙහි එකෙක් ජීවිත-හෙතෙකුගේ ජීවිතප්‍රත්‍යයෙන් ජීවිතකාරණයෙන් යම් පරිද්දෙකින් සමාදන් වන ලද සිකපදය ව්‍යතික්‍රම පිණිස සිතකුදු නො උපදවන්නේ යැ. හේ ව්‍යතික්‍රම කෙරෙයි යනු කීම? මේ ඒ ජීවිතපයාන නො වූ ශීලය යි.

මෙබඳු වූ ශීලයෝ අබණ්ඩ වූවාහු අවිජ්ජ වූවාහු අනඛල වූවාහු අකලමාෂ වූවාහු අදස වූවාහු විඥයන් විසින් ප්‍රශස්ත වූවාහු (තෘෂණාදූෂිත්) පරාමාෂට නො වූවාහු (උපචාරඅපීණ) සමාධිය පිණිස පවත්නාහු විප්‍රති-සාරයට වසතු නො වූවාහු ප්‍රාමොද්‍යයට වසතු වූවාහු ප්‍රීතියට වසතු වූවාහු ප්‍රශ්‍රබ්ධියට වසතු වූවාහු (කාසික වෛතසික) සුඛයට වසතු වූවාහු සමාධියට වසතු වූවාහු යථාභූතඥානදර්ශනයට වසතු වූවාහු එකාත්තයෙන් (චතියෙහි) නිවේදය පිණිස විරාගය පිණිස නිරෝධය පිණිස උපයමය පිණිස අභිඥව පිණිස සම්මොඛය පිණිස නිජ්ජාණය පිණිස පවත්නාහු ය.

(සචරුප විසින්) සිල් නම් කීම, ශීලයෝ කෙතෙක් වූවාහු ද, ශීලය කුමක් සමුත්ථාන කොට ඇත්තේ ද, ශීලය කෙතෙක් ධර්මයන්ගේ සමවාය ඇත්තේ ද යත්:

ශීල නම් කීම යත්: වෙනනාසීල ය, වෙනසික සීල ය, සංවරසීල ය, අභිතික්කමසීල යි.

ශීලයෝ කෙතෙක් ද යත්: ශීලයෝ තිදෙනෙක් වෙති: කුශලශීල ය, අකුශලශීල ය, අව්‍යාකාතශීල යි.

ශීලය කුමක් සමුත්ථාන කොට ඇත්තේ ද යත්: කුශලශීලය කුශල චිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තේ ය. අකුශලශීලය අකුශලචිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තේ ය. අව්‍යාකාතශීලය අව්‍යාකාතචිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තේ යි.

ශීලය කෙතෙක් ධර්මයන්ගේ සමවාය ඇත්තේ ද යත්: ශීලය සංවරය හා සමවාය ඇත්තේ ය. ශීලය අව්‍යතික්‍රමය සමවාය කොට ඇත්තේ ය. ශීලය සංවර අව්‍යතික්‍රමභාවයෙහි උපත් වෙනනා සමවාය කොට ඇත්තේ යි.

ප්‍රාණවධය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, අදත්තාදනය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, කාමමිථ්‍යාවාරය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, මෘෂාවාදය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, ශූන්‍යවචනය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, පරිඤ්චනය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, පුලාප බස් වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, අභිධ්‍යා වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, ව්‍යාපාද වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, මිථ්‍යාදූෂි වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල යි.

නෛෂ්‍රම්‍යයෙන් කාමච්ඡදය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාපාදය වැළකීම අතීයෙන් ශීල ය, අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල ය, ආලෝකසාඥයෙන් පිනම්ඛය ... අවික්‍ෂේපානීයෙන් උභිධ්‍යාභාවය ... ධර්මිශ්‍රවයෙන් විචිකිත්තාව ... ඥානයෙන් අවිඤ්ච ... ප්‍රාමොද්‍යයෙන් අරතිය ...

පඨමෙන ක්කානෙන¹ නිවරණේ² -පෙ- දුතියෙන ක්කානෙන විතකකවිවාරේ -පෙ- තතියෙන ක්කානෙන පීතිං -පෙ- වතුකේන ක්කානෙන සුඛදුක්ඛං -පෙ- ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා රූපසඤ්ඤං පටිසසඤ්ඤං නානතතසඤ්ඤං -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤං -පෙ- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤං -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤං -පෙ-

අනිව්‍යානුපස්සනාය නිව්චසඤ්ඤං -පෙ- දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤං -පෙ- අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤං -පෙ- නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දිං -පෙ- විරාගානුපස්සනාය රාගං -පෙ- නිරෝධානුපස්සනාය සමුදයං -පෙ- පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානං -පෙ- ඛයානුපස්සනාය ඝනසඤ්ඤං -පෙ-³ වයානුපස්සනාය ආයුහනං⁴ -පෙ- විපරිණාමානුපස්සනාය ධූවසඤ්ඤං -පෙ- අනිමිත්තානුපස්සනාය නිමිත්තං -පෙ- අප්පණ්ණිතිනානුපස්සනාය පණ්ණිධිං -පෙ- සුඤ්ඤානානුපස්සනාය අභිනිවේසං -පෙ- අධිපඤ්ඤාධිමම- විපස්සනාය සාරාදානාභිනිවේසං⁵ -පෙ- යථාභූතසද්දණදස්සනෙන සමෙවාහාභිනිවේසං -පෙ- ආදීනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවේසං -පෙ- පටිසංඛ්‍යානුපස්සනාය අප්පටිසංඛිං -පෙ- විච්චානුපස්සනාය සඤ්ඤා- ගාභිනිවේසං -පෙ-.

සොනාපත්තිමග්ගෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ කිලෙසෙ -පෙ- සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකෙ කිලෙසෙ -පෙ- අනාගාමිමග්ගෙන අණුසහගතෙ කිලෙසෙ -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ සංවරට්ඨෙන සීලං, අවිනික්කමට්ඨෙන සීලං.

පඤ්ච සීලාති: පාණාතිපාතස්ස පහානං සීලං, වෙරමණී සීලං, චෙතනා සීලං, සංවරො සීලං, අවිනික්කමො සීලං. එවරූපාති සීලාති විතතස්ස අවිප්පටිසාරාය සංවත්තනති, පාමොජ්ජාය⁶ සංවත්තනති, පීතියා සං- වත්තනති, පස්සද්ධියා සංවත්තනති, සොමනස්සාය සංවත්තනති, ආසෙව- නාය සංවත්තනති, භාවනාය සංවත්තනති, බහුලීකමමාය සංවත්තනති, අලභිකාරාය සංවත්තනති, පරික්ඛාරාය සංවත්තනති, පරිවාරාය සංවත්තනති, පාරිසුරියා සංවත්තනති, එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරෝධාය උපස්මාය අභිඤ්ඤාය සමොධාය නිබ්බානාය සංවත්තනති.

එවරූපානං සීලානං සංවරපාරිසුද්ධි අධිසීලං, සංවරපාරිසුද්ධියා සීතං විතතං න විකෙඨං⁷ ගච්ඡති, අවිකෙඨපපාරිසුද්ධි අධිවිතතං, සංවරපාරිසුද්ධිං සමමා පස්සති, අවිකෙඨපපාරිසුද්ධිං සමමා පස්සති, දස්සනපාරිසුද්ධිං අධිපඤ්ඤා, යො තත්ථ සංවරට්ඨො අයං අධිසීලසික්ඛා, යො තත්ථ අවිකෙඨපට්ඨො අයං අධිවිතතසික්ඛා, යො තත්ථ දස්සනට්ඨො අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

1. පඨමජ්ඣානෙක - සෘ, PTS, 2. නිවරණ - PTS, 3. ආණ්ඩසඤ්ඤං - වසි

4. ආයුහනං - සෘ, 5. සාරාගාභිනිවේසං - PTS, 6. පාමුජ්ජාය - වසි, සෘ.

7. අවිකෙඨං - මජ්.

ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නිවරණයන් . ද්විතීයධ්‍යානයෙන් විතර්කවිවරයන් ... තෘතීයධ්‍යානයෙන් ප්‍රීතිය ... චතුර්ථධ්‍යානයෙන් සුඛදුඃඛය ... ආකාසානඤ්චායතනසමාපතියෙන් රූපසංඤ්ච ප්‍රතික්ෂයංඤ්ච නනාභිසංඤ්ච ... විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපතියෙන් ආකාසානඤ්චායතනසංඤ්ච ... ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපතියෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඤ්ච ... නෙවසංඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපතියෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සංඤ්ච ...

අනිත්‍යානුදර්ශනයෙන් නිත්‍යසංඤ්ච ... දුඃඛානුදර්ශනයෙන් සුඛසංඤ්ච ... අනාත්මානුදර්ශනයෙන් ආත්මසංඤ්ච ... නිජේදානුදර්ශනයෙන් නජ්දිය ... විරාගානුදර්ශනයෙන් රාගය ... නිරෝධානුදර්ශනයෙන් සමුදය ... ප්‍රතිති-සමානුදර්ශනයෙන් ආදාය ... ඝෂයානුදර්ශනයෙන් ඝතසංඤ්ච ... ව්‍යායානුදර්ශනයෙන් කමෝග්ගතය ... විපරිණාමානුදර්ශනයෙන් ධ්‍රැවසංඤ්ච ... අනිමිත්‍යානුදර්ශනයෙන් නිමිති ... අප්‍රණිතිනානුදර්ශනයෙන් ප්‍රණිධිය ... ශුන්‍යානුදර්ශනයෙන් අනිතිවේගය ... අධිප්‍රඥාමිච්ඡදර්ශනයෙන් ආත්මය සාර කොට ගන්නා අනිතිවේගය ... යථාභූතඥානදර්ශනයෙන් සම්මොහානිතිවේගය ... ආදිනවානුදර්ශනයෙන් ආලයානිතිවේගය ... පටිසංඛානුපස්සනයෙන් අපපටිසංඛාව ... විවථානුදර්ශනයෙන් සංයෝගානිතිවේගය ...

සෞඛ්‍යාපතනිමාගීයෙන් දූෂිත හා සමග එක් වැ සිටි කෙලයෙන්... සකාදගාමිමාගීයෙන් ඔහුදරිකකෙලයෙන් ... අනාගාමිමාගීයෙන් අණුසගගත කෙලයෙන් ... අර්හත්මාගීයෙන් සියලු කෙලයෙන් වැලකීම් අතීයෙන් ශීල යැ අව්‍යතික්‍රමානීයෙන් ශීල යි.

ශීලයෝ පස්දෙනෙකි: ප්‍රාණවධයාගේ ප්‍රහාණය ශීල යැ (ප්‍රාණවධයෙන්) වෙන්වීම ශීල යැ (ප්‍රාණවධයට ප්‍රතිපක්ෂ වූ) වේතනාව ශීල යැ (ප්‍රාණවධයෙන්) වැලකීම ශීල යැ (ප්‍රාණවධයාගේ) අව්‍යතික්‍රමය ශීල යි. මෙබඳු ශීලයෝ විත්තයාගේ නො විපිළිසර බව පිණිස පවතින් ප්‍රාමොද්‍ය පිණිස පවතින්, ප්‍රීතිය පිණිස පවතින්, සන්තිදීම පිණිස පවතින්, සොම්නස පිණිස පවතින්, ආසෙවනය පිණිස පවතින්, වැඩිම පිණිස පවතින්, බහුල කිරීම පිණිස පවතින්, අලංකාරය පිණිස පවතින්, පරිමතාරය පිණිස පවතින්, පරිවාරය පිණිස පවතින්, පරිපුණිභාවය පිණිස පවතින්, එකාන්තයෙන් නිවේදය පිණිස විරාගය පිණිස නිරෝධය පිණිස උපගමය පිණිස අභිඤ්ච පිණිස සම්මොධය පිණිස නිව්‍යාණය පිණිස පවතින්.

මෙබඳු ශීලයන්ගේ සංවර සංඛ්‍යාන පාරිශුද්ධිය අධිශීල වෙයි. සංවර-පාරිශුද්ධියෙහි සිටි විත්තය වික්ෂේපයට නො යෙයි. අවික්ෂේප සංඛ්‍යාන පාරිශුද්ධිය අධිවිත්ත වෙයි සංවරපාරිශුද්ධිය මොනොවට දකී, අවික්ෂේප-පාරිශුද්ධිය මොනොවට දකී, (ඔහුගේ) දර්ශන සංඛ්‍යාන පාරිශුද්ධිය අධිප්‍රඥ වෙයි. එහි යම් සංවරභාවයෙක් වේ ද මේ අධිශීලශික්ෂා නමු. එහි යම් අවික්ෂේපභාවයෙක් වේ ද මේ අධිවිත්තශික්ෂා නමු. එහි යම් දර්ශනභාවයෙක් වේ ද මේ අධිප්‍රඥශික්ෂා නමු.

ඉමා තිසේයා සිකඩායෝ ආවර්ණනෝ සිකඩති, ජනනෝ සිකඩති, පසුනෝ සිකඩති, පච්චේදනනෝ සිකඩති, චිත්තං අභිධ්මනනෝ සිකඩති, සභාය අභිමුච්චනනෝ සිකඩති, විරියං පග්ගණනෝ සිකඩති, සතිං උපධිපෙතනෝ සිකඩති, චිත්තං සමාදහනෝ සිකඩති, පඤ්ඤාය පජනනෝ සිකඩති, අභිඤ්ඤායං අභිජනනෝ සිකඩති, පරිඤ්ඤායං පරිජනනෝ සිකඩති, පහාතබ්බං පජහනෝ සිකඩති, භාවෙනබ්බං භාවෙනෝ සිකඩති,* සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනෝ සිකඩති.

පඤ්ච ධර්මානි: අදින්නාදිනස්ස -පෙ- කාමෙසු මිච්ඡාචාරස්ස -පෙ- මුසාවාදස්ස-පෙ- පිටුනාය වාචාය-පෙ- ඵරුසාය වාචාය -පෙ- සම්ඵප්පලා-පස්ස -පෙ- අභිජ්ඣාය -පෙ- ව්‍යාපාදස්ස -පෙ- මිච්ඡාදිට්ඨියා -පෙ-

නෙකකමෙමන කාමච්ඡිද්දස්ස -පෙ- අඛ්‍යාපාදෙන ඛ්‍යාපාදස්ස -පෙ- ආලෝකසඤ්ඤාය චිත්තමිභිසං¹ -පෙ- අවිකේධපෙන උද්ධච්චස්ස -පෙ- ධම්මච්චන්දනෙන විචිකිච්ඡාය -පෙ- ඤ්ඤානෙත අවිජ්ජාය -පෙ- පාමොජ්ජන² අරතියා -පෙ-

පඨමෙන ක්‍යානෙන³ නිවරණෙන -පෙ- දුතියෙන ක්‍යානෙන විතකක-විචාරානං -පෙ- තතියෙන ක්‍යානෙන පිතියා -පෙ- චතුස්ථෙන ක්‍යානෙන සුඛදුක්ඛානං -පෙ- ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපතතියා රූපසඤ්ඤාය පටිස-සඤ්ඤාය නානතනසඤ්ඤාය -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකාසානඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය -පෙ- ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතියා විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය පෙ-- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකිඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය -පෙ-

අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාය-පෙ- දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාය -පෙ- අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාය -පෙ- නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දියා -පෙ- විරාගානුපස්සනාය රාගස්ස -පෙ- නිරෝධානුපස්සනාය සමුදයස්ස-පෙ- පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදිනස්ස -පෙ- ඛ්‍යානුපස්සනාය සන්තසඤ්ඤාය⁴ -පෙ- ව්‍යානුපස්සනාය ආයුග්ගස්ස⁵ -පෙ- විපරිණාමානුපස්සනාය ධ්මවසඤ්ඤාය -පෙ- අනිමිත්තානුපස්සනාය නිමිත්තස්ස -පෙ- අප්පණ්ණිතානුපස්සනාය පණ්ණියා -පෙ- සුඤ්ඤානානුපස්සනාය අභිනි-වෙසස්ස -පෙ- අභිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාය සාරාදනාභිනිවෙසස්ස⁶ -පෙ- යථාභුතඤ්ඤාදස්සනෙන සමමාගාභිනිවෙසස්ස -පෙ- ආදිනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙසස්ස -පෙ- පටිසඛ්‍යානුපස්සනාය අප්පටිසඛියා -පෙ- විච්චානුපස්සනාය සඤ්ඤාගාභිනිවෙසස්ස -පෙ-

1 පිනමිභිසං - මජ්ඣ.

2. පාමුජ්ජන - ඝරා, වසි.

3 පඨමජ්ජනානෙත (ඉච්චාදි) - ඝරා - PTS. 4. ඝරාසඤ්ඤාය - වසි.

5 ආයුග්ගස්ස - ඝරා. 6. සාරාගාභිනිවෙසස්ස - PTS.

* භාවෙනබ්බං - සච්ඡිකාතබ්බපද්ධති මජ්ඣ. පටාඤ්ඤා විපරිතානි දිස්සන්ති

මේ තුන් ශික්ෂාවන් (එකක් එකක්) අවජිනා කෙරෙමින් හික්මෙයි. (ආවජිනා කොට) දනිමින් හික්මෙයි. (දූත පුනපුනා) බලමින් හික්මෙයි. (දූත) ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කෙරෙමින් හික්මෙයි. (ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කොට) සිත නිසල කොට පිහිටුවමින් හික්මෙයි. ශ්‍රද්ධායෙන් බැසගනිමින් හික්මෙයි. විශ්වීය දෘඩ කොට ගනිමින් හික්මෙයි. සිහි එළවා තබමින් හික්මෙයි. සිත පිහිටුවමින් හික්මෙයි. ප්‍රඥයෙන් දනිමින් හික්මෙයි. ස්වභාවලක්ෂණාව-බෝධයෙන් දතයුතු ධර්මජාතය වෙසෙසින් දනිමින් හික්මෙයි. සාමාන්‍ය ලක්ෂණාවබෝධවශයෙන් දතයුතු ධර්මජාතය භාත්පයින් දනිමින් හික්මෙයි. ප්‍රභාතව්‍යය දුරු කෙරෙමින් හික්මෙයි. වැසියෙකුත්ත වඩමින් හික්මෙයි* ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුත්ත ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමින් හික්මෙයි.

ශිලයෝ පස්දෙනෙකි: අදහනාදායාගේ ... කාමමිථ්‍යාවාරයාගේ ... මාමාවාදයාගේ ... පිඤ්ඤාවචනායාගේ ... පරුෂවචනායාගේ ... ප්‍රලාපයාගේ ... අභිධ්‍යාවගේ ... ව්‍යාපාදයාගේ ... මිථ්‍යාදූෂිතයාගේ ...

නෛෂ්‍රමියයෙන් කාමව්ෂ්ඨයාගේ ... අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාපාදයාගේ ... ආලෝකසංඥයෙන් චිත්තමිඤ්ඤායාගේ ... අවික්ෂේපයෙන් උඤ්ඤායාගේ ... ධර්මනිශ්චයයෙන් විචිකිත්තාවගේ ... ඥානයෙන් අවිඤ්ඤාවගේ ... ප්‍රාමෝද්‍යයෙන් අරතියගේ ...

ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නිවරණයන්ගේ ... ද්විතීයධ්‍යානයෙන් විතකි-විචාරයන්ගේ ... තෘතීයධ්‍යානයෙන් ප්‍රීතියගේ ... චතුර්ථධ්‍යානයෙන් සුඛ-දුඃඛයන්ගේ ... ආකාශානඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් රූපසංඥාවගේ ... ප්‍රතිඝසංඥයෙන් නානාතිසංඥාවගේ ... විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ආකාශානඤ්ඤායතනසංඥාවගේ ... ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන සංඥාවගේ ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ආකිඤ්ඤායතන සංඥාවගේ ...

අනිව්‍යානුපසංඝානයෙන් නිත්‍යසංඥාවගේ ... දුක්ඛානුපසංඝානයෙන් සුඛ-සංඥාවගේ ... අනත්තානුපසංඝානයෙන් ආත්මසංඥාවගේ ... නිබ්බදානුපසංඝා-නයෙන් නන්දිය (තෘෂ්ණාව) ගේ ... චිරාගායනපසංඝානයෙන් රාගයාගේ ... නිරෝ-ධානුපසංඝානයෙන් සමුදයාගේ ... පටිතිස්සගායනපසංඝානයෙන් ආදායාගේ ... ඛයානුපසංඝානයෙන් ඝනසංඥාවගේ ... වයානුපසංඝානයෙන් කමායුහන-යාගේ ... විපරිණාමානුපසංඝානයෙන් ධ්‍රැවසංඥාවගේ ... අනිමිත්තානුපසංඝා-නයෙන් (නිත්‍ය) නිමිත්තයාගේ ... අපරණිතිනානුපසංඝානයෙන් ප්‍රණිධිහු (සුඛප්‍රාචීනාව) ගේ ... දුක්ඤ්ඤානානුපසංඝානයෙන් ආත්මාභිතිවේශයාගේ ... අධිපඤ්ඤාධර්මවිපසංඝානයෙන් ආත්මසාරාභිතිවේශයාගේ ... යථාභූතඤ්ඤා-දස්සනගේ සමමුච්ඡාභිතිවේශයාගේ ... ආදීනවානුපසංඝානයෙන් ආලයා-භිතිවේශයාගේ ... පටිසංඛිධානුපසංඝානයෙන් අනුපායග්‍රහණයාගේ ... විචර්වානුපසංඝානයෙන් සංයෝගාභිතිවේශයාගේ ...

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සොත්තාපත්තිමයෙන් දිවෙස්සකට්ඨානං කිලෙසානං -පෙ- සකද්දගාමි-
මයෙන් ඔළාරිකානං කිලෙසානං -පෙ- අනාගාමිමයෙන් අණ්ණසහගතානං
කිලෙසානං -පෙ- අරහත්තමයෙන් සබ්බකිලෙසානං පහානං සීලං,
චෙරමණී සීලං, චෙනනා සීලං, සංවරො සීලං, අවිනික්කමො සීලං.
එවරුපාති සීලාති විත්තස්ස අවිපපටිසාරාය සංවත්තනාති, පාමොජ්ජාය
සංවත්තනාති, පීතියා සංවත්තනාති, පසාදායා සංවත්තනාති, සොමනස්සාය
සංවත්තනාති, ආසෙවනාය සංවත්තනාති, භාවනාය සංවත්තනාති,
බ්‍රහ්මලිකමමාය සංවත්තනාති, අලභිකාරාය සංවත්තනාති, පරික්කාරාය
සංවත්තනාති, පරිවාරාය සංවත්තනාති, පාරිසුරියා සංවත්තනාති, එකන්ත-
තිබ්බිද්දාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමොධායා නිබ්බානාය
සංවත්තනාති.

එවරුපානං සීලානං සංවරපාරිසුද්ධි අධිසීලං, සංවරපාරිසුද්ධියා
සීතං විත්තං න විකෙඛපං¹ ගච්ඡති, අවිකෙඛපපාරිසුද්ධි අධිවිත්තං, සංවර-
පාරිසුද්ධිං සමමා පසාදාති, අවිකෙඛපපාරිසුද්ධිං සමමා පසාදාති, දස්සනපාරිසුද්ධි
අධිපඤ්ඤා, යො තස්ස සංවරවෙස්සා අයං අධිසීලසික්කා, යො තස්ස අවිකෙඛ-
පවෙස්සා අයං අධිවිත්තසික්කා, යො තස්ස දස්සනවෙස්සා අයං අධිපඤ්ඤාසික්කා.

ඉමා තිස්සො සික්කායො ආවජ්ජන්තො සික්කති, ජාහන්තො සික්කති
පසාදන්තො සික්කති, පච්චවෙක්ඛන්තො සික්කති, විත්තං අධිට්ඨහන්තො
සික්කති, සද්ධාය අධිමුච්චන්තො සික්කති, විරියං² පග්ගණ්හන්තො සික්කති,
සතිං උපට්ඨපෙන්නො සික්කති, විත්තං සමාදහන්තො සික්කති, පඤ්ඤාය
පජානන්තො සික්කති, අභිඤ්ඤායං අභිජානන්තො සික්කති, පරිඤ්ඤායං
පරිජානන්තො සික්කති, පහානබ්බං පජ්හන්තො සික්කති, භාවෙනබ්බං
හවෙන්නො සික්කති, සච්ඡිකානබ්බං සච්ඡිකරොන්නො සික්කති.

තං ඤාතවෙස්ස ඤාණං, පජානනවෙස්ස පඤ්ඤා, තෙන චුච්චති:
“සුත්තානං සංවරෙ පඤ්ඤා සීලමයෙ ඤාණං.”

සීලමයඤ්ඤානිද්දෙසො.

3. සමාධිභාවනාමයඤ්ඤාණං

කථා සංවරිත්තා සමාදහනෙ පඤ්ඤා සමාධිභාවනාමයෙ ඤාණං.

එකො සමාධි විත්තස්ස එකගතා.

ඥො සමාධි: ලොසියො සමාධි, ලොකුත්තරො සමාධි.

තයො සමාධි: සවිතක්කසවිචාරො සමාධි, අවිතක්කසවිචාරමත්තො
සමාධි, අවිතක්කඅවිචාරො සමාධි.

1 අවිකෙඛපං - මජ්ඣං,

2 විරියං - මජ්ඣං.

සොවන්මගින් දූෂිත හා සමග එක් වූ සිටි කෙලයන්ගේ ... සෙදු-
ගැමීමගින් ඔහුදරික කෙලයන්ගේ ... අනගැමීමගින් අණුසහගත කෙලය-
න්ගේ ... රහත්මගින් සියලු කෙලයන්ගේ ප්‍රභාණය ශීල වෙයි. විරතිය
ශීල වෙයි. වෙනතාව ශීල වෙයි. සංවරය ශීල වෙයි. අව්‍යතික්‍රමය
ශීල වේ. මෙබඳු ශීලයෝ විතතයාගේ නො විපිපිසාරයට වැටෙති, ප්‍රමොද-
භාවයට වැටෙති, ප්‍රීතියට වැටෙති, සන්තිදීමට වැටෙති, සොම්නසට
වැටෙති, ආසෙවනයට වැටෙති, භාවනාවට වැටෙති, බහුල කිරීමට
වැටෙති, අලභිකාරයට වැටෙති, පරිඝ්‍කාරයට වැටෙති, පිරිවරට වැටෙති,
පිරිපුන් බවට වැටෙති, එකත්තෙන් නිවේදයට විරාගයට නිරෝධයට
උපගමයට අභිඥාවට සමෝධයට නිව්‍යාණයට වැටෙත්.

මෙබඳු ශීලයන්ගේ සංවර සංකීර්ණ පාරිශුද්ධිය අධිශීල නම්. පරි-
ශුද්ධිභාවයෙහි සිටි විතතය වික්‍ෂේපයට නො යෙයි. අවික්‍ෂේප සංකීර්ණ
පාරිශුද්ධිය අධිවිතත නම්. සංවර පාරිශුද්ධිය මොනොවට දකියි. අවි-
ක්‍ෂේප පාරිශුද්ධිය මොනවට දකියි. දශීන සංකීර්ණ පාරිශුද්ධිය අධිප්‍රඥ
නමු. එහි යම් සංවර බවෙක් වේ ද මේ අධිශීල ශික්‍ෂා නමු. එහි යම්
අවික්‍ෂේප බවෙක් වේ ද මේ අධිවිතත ශික්‍ෂා නමු. එහි යම් දශීනාභීයෙක්
වේ ද මේ අධිප්‍රඥ ශික්‍ෂා නමු.

මේ තුන් ශික්‍ෂාවන් ආවර්ජනා කෙරෙමින් හික්මෙයි. දනිමින් හික්මෙයි.
බලමින් හික්මෙයි. ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙමින් හික්මෙයි. සිත නිසල කොට
පිහිටුවමින් හික්මෙයි. ශ්‍රද්ධායෙන් බැසගනිමින් හික්මෙයි. විශ්‍රාම දැනී
කොට ගනිමින් හික්මෙයි. සිහි එළවා තබමින් හික්මෙයි. සිත පිහිටුවමින්
හික්මෙයි. ප්‍රඥයෙන් දනිමින් හික්මෙයි. සාවිලක්‍ෂණාවබෝධයෙන් දතයුතු
ධර්මජාතය වෙසෙසින් දැනගනිමින් හික්මෙයි. සාමාන්‍ය ලක්‍ෂණාවබෝධයෙන්
දතයුතු ධර්මජාතය භාත්පසින් දනිමින් හික්මෙයි. ප්‍රභාතව්‍යය ප්‍රභාණය
කෙරෙමින් හික්මෙයි. භාවිතව්‍යය භාවනා කෙරෙමින් හික්මෙයි.
සාක්‍ෂාත්කර්මව්‍යය සාක්‍ෂාත් කෙරෙමින් හික්මෙයි.

එය ඥානාභීයෙන් ඥාන ය. ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥ ය. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'සුඛාන සංවරෙ පඤ්ඤා ධීලමයෙ ඤාණා' යි.

ශීලමය ඥානනිර්දේශ යි.

3. සමාධි භාවනාමය ඥානය

කිසෙයින් (ශීලයෙන්) සංවර වූ සිත එකග කිරීමෙහි පැවැති
ප්‍රඥාව සමාධි භාවනාමය ඥාන වෙයි යත්:

එක් සමාධියෙක් වෙයි: විතෙතකාග්‍රතා යි.

සමාධිහු දෙදෙනෙක් වෙති: ලෝකික සමාධි යැ ලෝකොත්තර සමාධි යි

සමාධිහු නිදෙනෙක් වෙති: සවිනකීභවිචාර සමාධි යැ. අවිනකීභවිචාර-
මාත්‍ර සමාධි යැ අවිනකීභවිචාර සමාධි යි.

චතතාරො සමාධි: භානභාගියො සමාධි, සීතිභාගියො සමාධි, විසෙස-
භාගියො සමාධි, නිබ්බට්ඨාගියො සමාධි.

පඤ්ච සමාධි: පිතිථරණතා, සුඛථරණතා, උපෙක්ඛාථරණතා, ආලොක-
ථරණතා, පච්චවේක්ඛනනිමිතතං.

ෂ සමාධි: බුද්ධානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකග්ගතා අවිකෙතිපො සමාධි,
ධම්මානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකග්ගතා අවිකෙතිපො සමාධි, සංඝා-
නුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකග්ගතා අවිකෙතිපො සමාධි, සීලානුස්සතිවසෙන
විතතස්සෙකග්ගතා අවිකෙතිපො සමාධි, වාගානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙ-
කග්ගතා අවිකෙතිපො සමාධි, දෙවතානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකග්ගතා
අවිකෙතිපො සමාධි.

සත්ත සමාධි: සමාධිකුසලතා, සමාධිස්ස සමාපනතිකුසලතා සමාධිස්ස
සීතිකුසලතා, සමාධිස්ස චුට්ඨානකුසලතා, සමාධිස්ස කල්ලතාකුසලතා,¹
සමාධිස්ස ගොචරකුසලතා, සමාධිස්ස අභිනිහාරකුසලතා.

අට්ඨ සමාධි: පඨවිකසිණ්²වසෙන විතතස්සෙකග්ගතා අවිකෙතිපො
සමාධි, ආපොකසිණ්වසෙන -පෙ- තෙජෝකසිණ්වසෙන -පෙ- වායොක-
සිණ්වසෙන -පෙ- නිලකසිණ්වසෙන -පෙ- පිතකසිණ්වසෙන -පෙ-
ලොහිතකසිණ්වසෙන -පෙ- ඔද්දතකසිණ්වසෙන විතතස්සෙකග්ගතා
අවිකෙතිපො සමාධි.

නව සමාධි: රූපාවචරො සමාධි අත්ථි හිනො, අත්ථි මඤ්ඤිමො, අත්ථි
පණ්ණිනො. අරූපාවචරො සමාධි අත්ථි හිනො, අත්ථි මඤ්ඤිමො, අත්ථි පණ්ණිනො.
සුඤ්ඤානො සමාධි, අනිමිතො සමාධි, අප්පණ්ණිතිනො සමාධි.

දස සමාධි: උද්ධුමාතකසඤ්ඤාවසෙන විතතස්සෙකග්ගතා අවිකෙතිපො
සමාධි, විනිලකසඤ්ඤාවසෙන-පෙ- විපුරිකකසඤ්ඤාවසෙන-පෙ- විවර්දක-
සඤ්ඤාවසෙන -පෙ- විකුට්ඨකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- විකම්පිතකසඤ්ඤාව-
සෙන -පෙ- හතවිකම්පිතකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- ලොහිතකසඤ්ඤාවසෙන
-පෙ- පුලුචකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- අට්ඨිකසඤ්ඤාවසෙන විතතස්සෙකග්ගතා
අවිකෙතිපො සමාධි ඉමෙ පඤ්ඤාපඤ්ඤාස සමාධි.

1. කල්පතා කුසලතා - මජ්ඣ, PTS. කල්පිතකුසලතා සහ, කල්පකුසලතා - වසි

2. පඨවිකසිණ් - මජ්ඣ.

සමාධිහු සතර දෙනෙක් වෙති: හානභාගියසමාධි යැ සතිභාගිය-සමාධි යැ විශේෂභාගියසමාධි යැ නිවේදභාගියසමාධි යි.

සමාධිහු පස්දෙනෙක් වෙති: ප්‍රියියගේ පැතිරීම ඇති සමාධි යැ සුඛයාගේ පැතිරීම ඇති සමාධි යැ උපෙක්‍ෂාවගේ පැතිරීම ඇති සමාධි යැ ආලෝකසංඥාවගේ පැතිරීම ඇති සමාධි යැ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂානිමිතන ඇති සමාධි යි.

සමාධිහු සතෙකෙක්: බුද්ධානුසමාති වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ. ධර්මානුසමාති වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ. සංඝානුසමාති වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ. ශීලානුසමාති වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ. න්‍යායානුසමාති වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ. දෙවතානුසමාති වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යි.

සමාධිහු සත්දෙනෙක් වෙති: සමාධියෙහි කුශල බව යැ සමාධියට සමවැදීමෙහි කුශල බව යැ සමාධිය (රිසිසේ) නැබීමෙහි කුශල බව යැ සමාධියෙන් නැඟිසිටීමෙහි කුශල බව යැ සමාධිහුගේ කල්‍යාණ (දඤාන-භාව) යෙහි කුශල බව යැ සමාධිහුගේ ගොවර (ආරම්භණ) යෙහි කුශල බව යැ සමාධිහුගේ (මතුමත්තෙහි) සමාධියට එළැවීමෙහි කුශල බව යි.

සමාධිහු අටදෙනෙක් වෙති: පඨවිකසිණ වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ. ආපොකසිණ වශයෙන් ... තෙජෝකසිණ වශයෙන් ... වායොකසිණ වශයෙන් .. නීලකසිණ වශයෙන් ... පිත-කසිණ වශයෙන් ... ලොහිතකසිණ වශයෙන් ... ඔද්‍යතකසිණ වශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යි.

සමාධිහු නවදෙනෙක් වෙති: රූපාවචරසමාධිය හින වූයේ ඇත, මධ්‍යම වූයේ ඇත, ප්‍රණීත වූයේ ඇති. අරූපාවචරසමාධිය හින වූයේ ඇත, මධ්‍යම වූයේ ඇත, ප්‍රණීත වූයේ ඇති. ශුන්‍යතසමාධි යැ අනිමිත-සමාධි යැ අප්‍රණීතිතසමාධි යි.

සමාධිහු දස දෙනෙක් වෙති: උද්ධමානක සංඥාවශයෙන් විත්තයා-ගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යැ, විනීලකසංඥාවශයෙන් ... විප්‍රබ්බක සංඥාවශයෙන් ... විච්ඡිද්ධකසංඥාවශයෙන් ... විකබ්බිතකසංඥාවශයෙන් ... විකම්පිතකසංඥාවශයෙන් ... හතවිකම්පිතකසංඥාවශයෙන් ... ලොහිතකසංඥාවශයෙන් ... පුලවකසංඥාවශයෙන් ... අට්ඨිකසංඥාවශයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපසමාධි යි. මොහු පස්පනස්සමාධිහු වෙත්.

අපි ව පඤ්චවිසති සමාධිස්‍ය සමාධිට්ඨා: පරිශ්‍රව්‍යවේන සමාධි, පරිවාරවේන සමාධි, පරිපූරවේන සමාධි, එකග්‍යවේන සමාධි, අවිකේතවේන සමාධි, අවිසාරවේන සමාධි, අනාවිලවේන සමාධි, අනිඤ්ජනවේන සමාධි, විමුක්තවේන සමාධි, එකත්‍රුපට්ඨානවසෙන විතතස්‍ය ඕතතතා සමාධි, සමං එසනීති සමාධි, විසමං නෙසනීති සමාධි, සමං එසිතතතා සමාධි, විසමං නෙසිතතතා සමාධි, සමං ආදියනීති සමාධි, විසමං අනාදියනීති සමාධි, සමං ආදින්නතතා සමාධි, විසමං අනාදින්නතතා සමාධි, සමං පටිපජ්ජනීති සමාධි, විසමං නපටිපජ්ජනීති සමාධි, සමං පටිපන්නතතා සමාධි, විසමං නපටිපන්නතතා සමාධි, සමං ක්‍රියානීති සමාධි, විසමං ක්‍රියාපෙතීති සමාධි, සමං ක්‍රියාතතතා සමාධි, විසමං ක්‍රියාපිතතතා සමාධි, සමො ව භිතො ව සුඛො වාති සමාධි. ඉමෙ පඤ්චවිසති සමාධිස්‍ය සමාධිට්ඨා.

තං ඤාතවේන ඤාණං, පජානනවේන පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති: “සංවරිකා සමාදහනෙ පඤ්ඤා සමාධිභාවනාමයෙ ඤාණං.”

සමාධිභාවනාමයඤ්ඤානිදදදසො.

4. ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණං

කථං පච්චයපරිශ්‍රවෙහ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණං:

අවිජ්ජා සංඛාරානං උපපාදවසීති ව, පචතතට්ඨිති ව, නිමිත්තට්ඨිති ව, ආයුහනට්ඨිති ව, සංඝෙය්‍යගට්ඨිති ව, පට්‍රිබොධට්ඨිති ව, සමුදයට්ඨිති ව, හෙතුට්ඨිති ව, පච්චයට්ඨිති ව. ඉමෙහි නවභාකාරෙහි අවිජ්ජා පච්චයො, සංඛාරා පච්චයසමුප්පන්නා. උභොපෙතෙ ධම්මං පච්චයසමුප්පන්නා’ති පච්චයපරිශ්‍රවෙහ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිති ඤාණං.

අනිත්‍යමපි අඛණ්ඩං අනාගතමපි අඛණ්ඩං අවිජ්ජා සංඛාරානං උපපාදවසීති ව, පචතතට්ඨිති ව, නිමිත්තට්ඨිති ව, ආයුහනට්ඨිති ව, සංඝෙය්‍යගට්ඨිති ව, පට්‍රිබොධට්ඨිති ව, සමුදයට්ඨිති ව, හෙතුට්ඨිති ව, පච්චයට්ඨිති ව. ඉමෙහි නවභාකාරෙහි අවිජ්ජා පච්චයො, සංඛාරා පච්චයසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ ධම්මං පච්චයසමුප්පන්නා’ති පච්චයපරිශ්‍රවෙහ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තවද සමාධිනුගේ සමාධිසවභාවයෝ පස්විසිදෙනෙකි: පරිග්‍රහ සවභා-
වයෙන් සමාධි යැ පරිවාරසවභාවයෙන් සමාධි යැ පරිපූර්ණසවභාවයෙන්
සමාධි යැ එකාග්‍රසවභාවයෙන් සමාධි යැ අවිකෂේපසවභාවයෙන් සමාධි යැ
අවිකාරණ (නො පැතිරීම්) සවභාවයෙන් සමාධි යැ නො කැලඹෙන සවභා-
වයෙන් සමාධි යැ නො සැලෙන සවභාවයෙන් සමාධි යැ විමුක්තසවභා-
වයෙන් සමාධි යැ එකකියෙන් එලඹිසිටීම් විසින් සිත සිටි බැවින්
සමාධි යැ අජිණාව සොයා නු යි සමාධි යැ (ධ්‍යානප්‍රත්‍යානික) විසමය
නො සොයා නු යි සමාධි යැ සමය සොයන ලද වන බැවින් සමාධි යැ
විසමය නො සොයන ලද වන බැවින් සමාධි යැ සමය ගනී නු යි සමාධි
යැ විසමය නො ගනී නු යි සමාධි යැ සමය ගන්නා ලද වන බැවින් සමාධි යැ
විසමය නො ගන්නා ලද වන බැවින් සමාධි යැ සමය (අජිණාව) ට පිළි-
පදි නු යි සමාධි යැ විසමයට නො පිළිපදී නු යි සමාධි යැ සමයට පිළිපත්
බැවින් සමාධි යැ විසමයට නො පිළිපත් බැවින් සමාධි යැ සම වැ දිලියේ
නු යි සමාධි යැ විසමය දවා නු යි සමාධි යැ සම වැ ජාලිත වන බැවින්
සමාධි යැ විසමය දවන ලද බැවින් සමාධි යැ සම වූයේ ද හිත වූයේ ද
සුඛ වූයේ ද සමාධි යි. මොහු පස්විසි දෙන සමාධිනුගේ සමාධි සවභාව-
යෝ යි.

එය ඥානානුසාරී ඥාන යැ ප්‍රජානනානුසාරී ප්‍රඥා යි. එහෙයින්
කියනු ලැබෙයි: ‘සංවරිතා සමාදහනෙ පඤ්ඤා සමාධිභාවනාමයෙ ඤාණං’ යි.

සමාධිභාවනාමයඥානනිර්දේශ යි.

4. ධම්මට්ඨිති ඥානය

කිසෙයින් ප්‍රත්‍යය පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥාව ධම්මට්ඨිතිඥාන වේ ද යත්:

අවිද්‍යාව සංසකාරයන්ගේ උත්පාදයට කාරණ ද ප්‍රචාතනියට කාරණ ද
නිමිත්ත වූ කාරණ ද ආයුහන වූ කාරණ ද සංයෝග වූ කාරණ ද පළි-
බොධ වූ කාරණ ද සමුදය වූ කාරණ ද භෙද වූ කාරණ ද ප්‍රත්‍යය වූ
කාරණ ද වෙයි. මේ නව අයුරින් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. සංස්කාරයෝ
ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්න වෙත්. තෙල උභයධම්මෝ මැ ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්නයෝ
යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥාව ධම්මට්ඨිතිඥාන යි.

අනිත්‍යකාලයෙහි ද අනාගත කාලයෙහි ද අවිද්‍යාව සංසකාරයන්ගේ
උත්පාදයට කාරණ ද ප්‍රචාතනියට කාරණ ද නිමිත්තකාරණ ද ආයුහන-
කාරණ ද සංයෝගකාරණ ද පරිබොධකාරණ ද සමුදයකාරණ ද භෙද-
කාරණ ද ප්‍රත්‍යයකාරණ ද වෙයි. මේ නව අයුරින් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය වෙයි.
සංසකාරයෝ ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්න වෙත්. තෙල උභයධම්මෝ මැ ප්‍රත්‍යය-
සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥාව ධම්මට්ඨිතිඥාන යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සඛ්ඛාරා විඤ්ඤාණස්ස -පෙ- විඤ්ඤාණං නාමරූපස්ස -පෙ- නාමරූපං සලායතනස්ස -පෙ- සලායතනං ඵස්සස්ස -පෙ- ඵස්සො වෙදනාය -පෙ- වෙදනා තණ්හාය -පෙ- තණ්හා උපාදානස්ස -පෙ- උපාදානං භවස්ස -පෙ- භවො ජාතියා -පෙ- ජාති ජරාමරණස්ස උපාදායිති ව, පවත්තට්ඨති ව, නිමිත්තට්ඨති ව, ආයුහනට්ඨති ව, සඤ්ඤාගට්ඨති ව, පට්ඨිබ්බාධට්ඨති ව, සමුදයට්ඨති ව, හෙතුට්ඨති ව, පච්චයට්ඨති ව, ඉමෙහි නවහාකාරෙහි ජාති පච්චයො, ජරාමරණං පච්චයසමුප්පන්නං. උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චය-සමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං.

අතීතමපි අද්ධානං අනාගතමපි අද්ධානං ජාති ජරාමරණස්ස උපාදායිති ව, පවත්තට්ඨති ව, නිමිත්තට්ඨති ව, ආයුහනට්ඨති ව, සඤ්ඤාගට්ඨති ව, පට්ඨිබ්බාධට්ඨති ව, සමුදයට්ඨති ව, හෙතුට්ඨති ව, පච්චයට්ඨති ව. ඉමෙහි නවහාකාරෙහි ජාති පච්චයො, ජරාමරණං පච්චයසමුප්පන්නං, උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුප්පන්නා'ති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං.

අවිජ්ජා හෙතු, සඛ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ ධම්මා හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං. අතීතමපි අද්ධානං අනාගතමපි අද්ධානං අවිජ්ජා හෙතු, සඛ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ ධම්මා හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං.

සඛ්ඛාරා හෙතු, විඤ්ඤාණං හෙතුසමුප්පන්නං -පෙ- විඤ්ඤාණං හෙතු, නාමරූපං හෙතුසමුප්පන්නං -පෙ- නාමරූපං හෙතු, සලායතනං හෙතුසමුප්පන්නං -පෙ- සලායතනං හෙතු, ඵස්සො හෙතුසමුප්පන්නො -පෙ- ඵස්සො හෙතු, වෙදනා හෙතුසමුප්පන්නා -පෙ- වෙදනා හෙතු, තණ්හා හෙතුසමුප්පන්නා -පෙ- තණ්හා හෙතු, උපාදානං හෙතුසමුප්පන්නං -පෙ- උපාදානං හෙතු, භවො හෙතුසමුප්පන්නො -පෙ- භවො හෙතු, ජාති හෙතුසමුප්පන්නා -පෙ- ජාති හෙතු, ජරාමරණං හෙතුසමුප්පන්නං. උභොපෙතෙ ධම්මා හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං. අතීතමපි අද්ධානං අනාගතමපි අද්ධානං ජාති හෙතු, ජරාමරණං හෙතුසමුප්පන්නං, උභොපෙතෙ ධම්මා හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං.

අවිජ්ජා පටිච්ච, සඛ්ඛාරා පටිච්චසමුප්පන්නා. උභොපෙතෙ ධම්මා පටිච්චසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං. අතීතමපි අද්ධානං අනාගතමපි අද්ධානං අවිජ්ජා පටිච්ච, සඛ්ඛාරා පටිච්චසමුප්පන්නා. උභොපෙතෙ ධම්මා පටිච්චසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨතිස්සද්දණං.

සංඝකාරයෝ විඤ්ඤායාගේ ... විඤ්ඤාය නාමරූපයාගේ ... නාමරූපය ඡායායනකායාගේ ... ඡායායනකාය ස්පර්ශයාගේ ... ස්පර්ශය වේදනාවගේ ... වේදනාව තෘෂ්ණාවගේ ... තෘෂ්ණාව උපාදායාගේ ... උපාදායා භවයා-ගේ ... භවය ජාතිත්වයේ ... ජාතිය ජරාමරණයාගේ උත්පාදයට කාරණ ද ප්‍රවෘත්තියට කාරණ ද නිමිත්තකාරණ ද ආයුභනකාරණ ද සංයෝගකාරණ ද පරිබොධකාරණ ද සමුදයකාරණ ද හෙතුකාරණ ද ප්‍රත්‍යයකාරණ ද වෙයි මේ නව අයුරින් ජාතිය ප්‍රත්‍යය වෙයි, ජරාමරණ ප්‍රත්‍යය සමුත්පන්න වේ. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ ප්‍රත්‍යය සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි.

අතීතකාලයෙහි ද අනාගතකාලයෙහි ද ජාතිය ජරාමරණයාගේ උත්පාදයට කාරණ ද ප්‍රවෘත්තියට කාරණ ද නිමිත්තකාරණ ද ආයුභන-කාරණ ද සංයෝගකාරණ ද පරිබොධකාරණ ද සමුදයකාරණ ද හෙතු-කාරණ ද ප්‍රත්‍යයකාරණ ද වෙයි. මේ නව අයුරින් ජාතිය ප්‍රත්‍යය වෙයි. ජරාමරණ ප්‍රත්‍යය සමුත්පන්න වේ. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ ප්‍රත්‍යය-සමුත්පන්නයෝ යැ'යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි.

අවිද්‍යාව (ජනකප්‍රත්‍යය හෙයින්) හෙතු යැ, සංඝකාරයෝ හෙතු-සමුත්පන්න වෙති. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ හෙතු සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි. අතීතකාලයෙහි ද අනාගතකාල-යෙහි ද අවිද්‍යාව හෙතු වෙයි. සංඝකාරයෝ හෙතු සමුත්පන්නයෝ වෙත්. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ හෙතු සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි.

සංඝකාරයෝ හෙතු වෙති. විඤ්ඤාය හෙතු සමුත්පන්න වෙයි ... විඤ්ඤාය හෙතු යැ නාමරූපය හෙතු සමුත්පන්න යි ... නාමරූපය හෙතු යැ ඡායා-යනකාය හෙතු සමුත්පන්න යි ... ඡායායනකාය හෙතු යැ ස්පර්ශය හෙතු-සමුත්පන්න යි ... ස්පර්ශය හෙතු යැ වේදනාව හෙතු සමුත්පන්න යි ... වේදනාව හෙතු යැ තෘෂ්ණාව හෙතු සමුත්පන්න යි ... තෘෂ්ණාව හෙතු යැ උපාදායා හෙතු සමුත්පන්න යි ... උපාදායා හෙතු යැ භවය හෙතු සමුත්පන්න යි ... භවය හෙතු යැ ජාතිය හෙතු සමුත්පන්න යි ... ජාතිය හෙතු යැ ජරාමරණ හෙතු සමුත්පන්න යි. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ හෙතු සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි. අතීතකාලයෙහි ද අනාගතකාලයෙහි ද ජාතිය හෙතු යැ ජරාමරණ හෙතු සමුත්පන්න යි. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ හෙතු සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි.

අවිද්‍යාව (සංඝකාරයන් විසින් ප්‍රතිමුඛ වූ ඉයයුතු හෙයින්) ප්‍රතීත්‍ය යැ. සංඝකාරයෝ ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පන්නයෝ යි. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ ප්‍රතීත්‍ය-සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි, අතීතකාලයෙහි ද අනාගතකාලයෙහි ද අවිද්‍යාව ප්‍රතීත්‍ය යැ, සංඝකාරයෝ ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පන්නයෝ යි. තෙල උභයධර්මයෝ මෑ ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පන්නයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මස්ථිතිඥාන යි.

සඹාරා පරිව්ව, විකුණුණු පරිව්වසමුප්පනා, -පෙ- විකුණුණු පරිව්ව නාමරූපං පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- නාමරූපං පරිව්ව, සලායතනං පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- සලායතනං පරිව්ව, එසො පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- එසො පරිව්ව, වෙදනා පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- වෙදනා පරිව්ව, තණ්හා පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- තණ්හා පරිව්ව, උපාදානං පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- උපාදානං පරිව්ව, භවො පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- භවො පරිව්ව, ජාති පරිව්වසමුප්පනා -පෙ- ජාති පරිව්ව, ජරා මරණං පරිව්වසමුප්පනා, උභොපෙතෙ ධම්මා පරිව්වසමුප්පනා පරිව්වසමුප්පනා පරිව්වසමුප්පනා පසුකු ධම්මට්ඨිතිකුණං. අනිතමි අභිනං අනාගතමි අභිනං ජාති පරිව්ව, ජරා මරණං පරිව්වසමුප්පනා, උභොපෙතෙ ධම්මා පරිව්වසමුප්පනා පරිව්වසමුප්පනා පසුකු ධම්මට්ඨිතිකුණං.

අවිජ්ජා පච්චයො, සඹාරා පච්චයසමුප්පනා, 'උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුප්පනා'ති පච්චයපරිග්ගහෙ පසුකු ධම්මට්ඨිතිකුණං. අනිතමි අභිනං අනාගතමි අභිනං අවිජ්ජා පච්චයො, සඹාරා පච්චයසමුප්පනා, උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුප්පනා පච්චයපරිග්ගහෙ පසුකු ධම්මට්ඨිතිකුණං.

සඹාරා පච්චයො,¹ විකුණුණු පච්චයසමුප්පනා -පෙ- විකුණුණු පච්චයො, නාමරූපං පච්චයසමුප්පනා -පෙ- නාමරූපං පච්චයො, සලායතනං පච්චයසමුප්පනා -පෙ- සලායතනං පච්චයො, එසො පච්චයසමුප්පනා -පෙ- එසො පච්චයො, වෙදනා පච්චයසමුප්පනා -පෙ- වෙදනා පච්චයො, තණ්හා පච්චයසමුප්පනා -පෙ- තණ්හා පච්චයො, උපාදානං පච්චයසමුප්පනා -පෙ- උපාදානං පච්චයො, භවො පච්චයසමුප්පනා -පෙ- භවො පච්චයො, ජාති පච්චයසමුප්පනා -පෙ- ජාති පච්චයො, ජරා මරණං පච්චයසමුප්පනා, උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුප්පනා පච්චයපරිග්ගහෙ පසුකු ධම්මට්ඨිතිකුණං. අනිතමි අභිනං අනාගතමි අභිනං ජාති පච්චයො, ජරා මරණං පච්චයසමුප්පනා, උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුප්පනා පච්චයපරිග්ගහෙ පසුකු ධම්මට්ඨිතිකුණං.

පුරිමකමමහවසමි මොහො අවිජ්ජා, ආයුහනා² සඹාරා, නිකන්ති තණ්හා, උපගමනං උපාදානං, වෙතනා භවො, ඉමෙ පසුකු ධම්මා පුරිමකමමහවසමි ඉධ පරිසන්ධි පච්චයා.

ඉධ පරිසන්ධි විකුණුණු, ඔකකන්ති නාමරූපං, පසාදෙ ආයතනං, චුට්ඨො එසො, වෙදනිනං වෙදනා, ඉමෙ පසුකු ධම්මා ඉට්ඨප්පත්තිහවසමි පුරෙ කතස්ස කමමස්ස පච්චයා.

සංස්කාරයෝ ප්‍රතිත්‍යය යැ විඥනය ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... විඥනය ප්‍රතිත්‍යය යැ නාමරූප ප්‍රතිත්‍යය සමූත්‍යනන යි ... නාමරූප ප්‍රතිත්‍යය යැ අධ්‍යායනය ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... අධ්‍යායනය ප්‍රතිත්‍යය යැ ස්පර්ශ ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... ස්පර්ශ ප්‍රතිත්‍යය යැ වේදනාව ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... වේදනාව ප්‍රතිත්‍යය යැ තෘණාව ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... තෘණාව ප්‍රතිත්‍යය යැ උපාදනය ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... උපාදනය ප්‍රතිත්‍යය යැ භවය ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... භවය ප්‍රතිත්‍යය යැ ජාතිය ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි ... ජාතිය ප්‍රතිත්‍යය යැ ජරාමරණ ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි. තෙල උභයධර්මයෝ මැ ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනනයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මසිතිඥන යි. අනිත්‍යකාලයෙහි දු ... අනාගතකාලයෙහි දු ජාතිය ප්‍රතිත්‍යය යැ ජරාමරණ ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනන යි. තෙල උභයධර්මයෝ මැ ප්‍රතිත්‍යයසමූත්‍යනනයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මසිතිඥන යි.

අවිද්‍යාව (උපසංඝතක හෙයින්) ප්‍රත්‍යය වෙයි, සංස්කාරයෝ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වෙති. (ඒ ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්) තෙල උභයධර්මයෝ මැ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනනයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මසිතිඥන යි. අනිත්‍යකාලයෙහි දු අනාගතකාලයෙහි දු අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. සංස්කාරයෝ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වෙති. තෙල උභයධර්මයෝ මැ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනනයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මසිතිඥන යි.

සංස්කාරයෝ ප්‍රත්‍යය වෙති. විඥනය ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... විඥනය ප්‍රත්‍යය වෙයි. නාමරූප ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... නාමරූප ප්‍රත්‍යය වෙයි. අධ්‍යායනය ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... අධ්‍යායනය ප්‍රත්‍යය වෙයි. ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යය වෙයි. වේදනාව ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... වේදනාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. තෘණාව ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... තෘණාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. උපාදනය ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... උපාදනය ප්‍රත්‍යය වෙයි. භවය ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... භවය ප්‍රත්‍යය වෙයි. ජාතිය ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ ... ජාතිය ප්‍රත්‍යය වෙයි. ජරාමරණ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ. තෙල උභයධර්මයෝ මැ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනනයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මසිතිඥන යි. අනිත්‍යකාලයෙහි දු අනාගතකාලයෙහි දු ජාතිය ප්‍රත්‍යය වෙයි. ජරාමරණ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනන වේ. තෙල උභයධර්මයෝ මැ ප්‍රත්‍යයසමූත්‍යනනයෝ යැ යි ප්‍රත්‍යයපරිග්‍රහයෙහි ප්‍රඥව ධර්මසිතිඥන යි.

පූර්වකම්මභවය කරන කල්හි මොහය අවිද්‍යා යැ, ආයුහනවේතනාවෝ සංස්කාරයෝ යැ, භවතිකානතිය තෘණා යැ, දුස්සංග්‍රහණය උපාදන යැ, වේතනාව භවය යි. මේ පඤ්චධර්මයෝ පූර්වකම්මභවය කරන කල්හි පැවැත්තාහු වර්තමානප්‍රතිසන්ධි ප්‍රත්‍යය වූවාහු යැ.

වර්තමානභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධිය විඥන යැ, (රූපාරූපධර්මයන්ගේ) අව-ක්‍රාන්තිය නාමරූප යැ, ප්‍රසාදය ආයතන යැ, අරමුණු ස්පර්ශ කෙරෙමින් උපන්තේ ස්පර්ශ යැ, (විපාක) වේදනිකය වේදනා යි. මේ පඤ්චධර්මයෝ වර්තමානවිපාකභවයෙහි පූර්වකාකම්මයාගේ ප්‍රත්‍යයෙන් පවත්නාහු යි.

ඉහි පරිපක්කතනා ආයතනානං මොහො අවිජ්ජා, ආයුතනා සංඛාරා, නිකන්ති තණ්හා, උපගමනං උපාදානං, වෙනනා භවො, ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මහවස්මි ආයතීං පරිසන්ධියා පච්චයා.

ආයතීං¹ පරිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්ති නාමරූපං, පසාදො ආයතනං, පුඨේයා එසෙසා, වෙදස්සිතා වෙදනා, ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයතීං උප-පතතිභවස්මි ඉධ සත්ත්ව කම්මස්ස පච්චයා.

ඉති ඉමෙ² චතුස්සංඝපෙ තයො අද්ධො වීසතිසා ආකාරෙහි තිස්සන්ධිං පටිච්චසමුප්පාදං ජානාති, පසාති, අඤ්ඤාති, පටිවිජ්ඣති. නං ඤාතවේයන ඤාණං, පජානනවේයන පඤ්ඤා තෙන ට්ට්චති: පටිච්චපටිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මවිජ්ඣිඤ්ඤාණං.

ධම්මවිජ්ඣිඤ්ඤාණනිද්දෙසො

5. සම්මසන්ධාඤ්ඤාණං

කථං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං ධම්මානං සංඛිපිතා වචන්තො පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං:

යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣතතං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ වා සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං අනිච්චතො වචන්තී, එකං සම්මසනං. දුක්ඛතො වචන්තී, එකං සම්මසනං, අනත්තතො වචන්තී, එකං සම්මසනං.

යා කාචි වෙදනා -පෙ- යා කාචි සඤ්ඤා -පෙ- යෙ කෙචි සංඛාරා -පෙ- යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣතතං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං අනිච්චතො වචන්තී, එකං සම්මසනං. දුක්ඛතො වචන්තී, එකං සම්මසනං. අනත්තතො වචන්තී, එකං සම්මසනං.

චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චතො වචන්තී, එකං සම්මසනං. දුක්ඛතො වචන්තී, එකං සම්මසනං. අනත්තතො වචන්තී, එකං සම්මසනං.

1 ආයතී - නා, වයි.

2 ඉතිමෙ - යා:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වනිමානභවයෙහි ආයතනයන් මුහුකුරාගිය බැවින් මොහය අවිද්‍යා යැ, ආයුභවචෙතනාවෝ සංසාරයෝ යැ, භවතිකාන්තිය තෘෂ්ණා යැ, දුඃ-
 ග්‍රහණය උපාදාන යැ, ආයුභවචෙතනාවෝ භව යැ යි. මේ පඤ්චධම්මෝ
 වනිමානකමභවයෙහි පැවැත්තාහු අනාගතභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධිට ප්‍රත්‍යය
 වෙත්.

අනාගතභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඤන යැ, (රූපාරූපධම්මයන්ගේ) අබ්-
 ක්‍රාන්තිය නාමරූප යැ, ප්‍රසාදය ආයතන යැ, අරමුණු සපයී කෙරෙමින්
 උපන්නේ සපයී යැ, (විපාක) වේදයිතය වේදනා යැ යි මේ පඤ්චධම්මෝ
 ආයතිභාවයෙහි උපප්‍රාප්තියට වනිමානභවයෙහි කරන ලද කමියාගේ
 ප්‍රත්‍යයෙන් පවතිත්.

මෙසේ මේ සතර සංක්‍ෂේපයන් ද තුන් කාලයන් ද ත්‍රිසන්ධික් ඇති
 ප්‍රතිත්‍යසමුත්පාදය ද විසි අසුරෙකින් (ශ්‍රැතානුසාරයෙන්) දැන නම් (නුව-
 ණින්) දකි නම් (නුවණින් දැනගනී නම්) ප්‍රතිවේධ කෙරේ නම් ඒ දැනීම
 ඥානාභියෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥා යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි:
 ‘පච්චය පටිගග්ගෙ ඥාණං ධම්මට්ඨනිඤ්ඤාණං’ යි.

ධම්මවිනිශ්චයනනිද්දෙහ යි.

5. සමමග්ගින ඥානය

කිසෙයින් අනිත්‍යානාගත ප්‍රත්‍යතප්‍රත්‍යන (පඤ්චසකකි) ධම්මයන් (කලාප
 විසින්) රූප් කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සමමග්ගිනඥාන වෙයි යත්.

අනිත්‍යානාගත ප්‍රත්‍යතප්‍රත්‍යන වූ අධ්‍යාත්ම වූ හෝ බාහ්‍ය වූ හෝ ඖදරික
 වූ හෝ සුක්‍ෂම වූ හෝ හිත වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ යම් කිසි රූපයෙක් වේ ද,
 දුර් වූ හෝ ලග වූ හෝ යම් රූපයෙක් වේ ද, එ හැම රූපය අනිත්‍ය
 හෙයින් නිශ්චය කෙරේ නම් එක් සමමග්ගිනයෙකැ. දුක් හෙයින් නිශ්චය
 කෙරේ නම් එක් සමමග්ගිනයෙකැ. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කෙරේ නම්
 එක් සමමග්ගිනයෙකි.

යම් කිසි වේදනායෙක් ... යම් කිසි සංඥයෙක් ... යම් කිසි සංසකාර
 කෙනෙක් ... අනිත්‍යානාගතප්‍රත්‍යතප්‍රත්‍යන වූ අධ්‍යාත්ම වූ හෝ බාහ්‍ය වූ හෝ
 ඖදරික වූ හෝ සුක්‍ෂම වූ හෝ හිත වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ යම් කිසි
 විඤනයෙක් වේ ද, දුර් වූ හෝ ලග වූ හෝ යම් විඤනයෙක් වේ ද, එ හැම
 විඤනය අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරේ නම් එක් සමමග්ගිනයෙකැ. දුඃඛ
 හෙයින් නිශ්චය කෙරේ නම් එක් සමමග්ගිනයෙකැ. අනාත්ම හෙයින්
 නිශ්චය කෙරේ නම් එක් සමමග්ගිනයෙකි.

වක්‍රූප ... අනිත්‍යානාගතප්‍රත්‍යතප්‍රත්‍යන වූ ජරාමරණය අනිත්‍ය හෙයින්
 නිශ්චය කෙරේ නම් එක් සමමග්ගිනයෙකැ. දුක් හෙයින් නිශ්චය කෙරේ
 නම් එක් සමමග්ගිනයෙකැ. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කෙරේ නම් එක්
 සමමග්ගිනයෙකි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

රූපං අතීතානාගතපවුප්පනං අතීතං බයධෙය්‍ය, දුක්ඛං භයධෙය්‍ය, අනත්තං අසාරකධෙය්‍ය'නි සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං, 'වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංකාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අතීතානාගතපවුප්පනං අතීතං බයධෙය්‍ය, දුක්ඛං භයධෙය්‍ය, අනත්තං අසාරකධෙය්‍ය'නි සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං.

රූපං අතීතානාගතපවුප්පනං අතීතං සංකිතං පරිච්ඡෙදප්පනං බයධමමං වයධමමං විරාගධමමං නිරෝධධමම'නති සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං, 'වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංකාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අතීතානාගතපවුප්පනං අතීතං සංකිතං පරිච්ඡෙදප්පනං බයධමමං වයධමමං විරාගධමමං නිරෝධධමම'නති සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං.

ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, අසති ජාතියා නත්ති ජරාමරණ'නති සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං, අතීතමපි අඤානං අනාගතමපි අඤානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, අසති ජාතියා නත්ති ජරාමරණ'නති සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං.

භවපච්චයා ජාති, අසති -පෙ- උපාදනපච්චයා භවො, අසති -පෙ- තණ්හාපච්චයා උපාදනං, අසති -පෙ- වේදනාපච්චයා තණ්හා, අසති -පෙ- එසාපච්චයා වේදනා, අසති -පෙ- සලායතනපච්චයා එසො, අසති -පෙ- නාමරූපපච්චයා සලායතනං, අසති -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, අසති -පෙ- සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, අසති සංකාරෙසු -පෙ- අවිජ්ජා-පච්චයා සංකාරා, අසති අවිජ්ජාය නත්ති සංකාරා'නි සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං.

'අතීතමපි අඤානං අනාගතමපි අඤානං අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරා, අසති අවිජ්ජාය නත්ති සංකාරා'නි සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං.

තං ඤාතධෙය්‍ය ඤාණං, පජානනධෙය්‍ය පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති. 'අතීතානාගතපවුප්පනානං ධම්මානං සංඛිපිතා වචනානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං'.

සම්මසනඤාණනිදෙදසො.

අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්ෂයන් වූ රූපය ඝෂය වන බැවින් අතීතය යැ, ප්‍රතීභය සහිත බැවින් දුෂ්ඨය, ආත්මසාර රහිත බැවින් අනාත්මය යැ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යැ. වේදනාව ... සංඥාව ... සංසකාරයෝ ... විඥනය ... චක්ෂුස ... අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්ෂයන් වූ ජරාමරණය ඝෂය වන බැවින් අතීතය යැ, ප්‍රතීභය සහිත බැවින් දුෂ්ඨය, ආත්මසාර රහිත බැවින් අනාත්මය යැ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යි.

අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්ෂයන් වූ රූපය අතීතය යැ. ප්‍රත්‍යයසම්මායෙන් කරන ලද. ප්‍රත්‍යයන් නිසා උපන්නේ යැ, ඝෂය වන සුළු යැ, නාසෙන සුළු යැ, නො ඇලෙන සුළු යැ, නිරුඳි වනසුළු යැ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යැ. වේදනාව ... සංඥාව ... සංසකාරයෝ ... විඥනය ... චක්ෂුස ... අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්ෂයන් වූ ජරාමරණය අතීතය යැ ප්‍රත්‍යයන් විසින් කරන ලද. ප්‍රත්‍යයන් නිසා උපන්නේ යැ, ඝෂය වනසුළු යැ, නාසෙනසුළු යැ, නො ඇලෙනසුළු යැ, නිරුඳි වනසුළු යැ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යි.

ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යැ. අතීතකාලයෙහි දු ... අනාගතකාලයෙහි දු ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යි.

භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි ... උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි ... තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි ... වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි ... සප්ඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි ... ඡායාතනප්‍රත්‍යයෙන් සප්ඨිය වෙයි ... නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡායාතන වෙයි ... විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම රූප වෙයි ... සංසකාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි ... අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංසකාරයෝ වෙති. අවිද්‍යාව නැති කල්හි සංසකාරයෝ නැත්තාහ යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යි.

අතීතකාලයෙහි දු ... අනාගතකාලයෙහි දු අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංසකාරයෝ වෙති. අවිද්‍යාව නැති කල්හි සංසකාරයෝ නැත්තාහ'යි සංක්ෂිප්ත කොට නිශ්චය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව සම්මගීනඥාන යි.

ඒ දැනීම ඥානාභියෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'අතීතානාගතවෙළුප්පනනානං ධම්මානං සභික්ඛිකං චචන්දනං පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං' යි.

සම්මගීනඥානනිර්දේශ යි.

6. උදයබ්බයසූත්තං

කථං පච්චුප්පනනානං ධම්මානං විපරිනාමානුපස්සනෙ පඤ්ඤ උදයබ්බයානුපස්සනෙ සූත්තං:

ජාතං රූපං පච්චුප්පනනං, තස්ස නිබ්බතතිලකිණං උදයො, විපරිනාමි ලකිණං වයො, අනුපස්සනා සූත්තං.

ජාතා වෙදනා -පෙ- ජාතා සඤ්ඤා -පෙ- ජාතා සංඛාරා -පෙ- ජාතං විඤ්ඤාණං -පෙ- ජාතං චක්ඛු -පෙ- ජාතො හවො පච්චුප්පනනො, තස්ස නිබ්බතතිලකිණං උදයො, විපරිනාමිලකිණං වයො, අනුපස්සනා සූත්තං.

පඤ්චනනං බ්බානං උදයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති, වයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති, උදයබ්බයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති.

පඤ්චනනං බ්බානං උදයං පස්සනො පඤ්චවීසති ලකිණොති පස්සති, වයං පස්සනො පඤ්චවීසති ලකිණොති පස්සති, උදයබ්බයං පස්සනො පඤ්ඤාස ලකිණොති පස්සති.

රූපකකිකිසං උදයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති, වයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති, උදයබ්බයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති. වෙදනාකකිකිසං -පෙ- සඤ්ඤාකකිකිසං -පෙ- සංඛාරකකිකිසං -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකිසං උදයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති, වයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති, උදයබ්බයං පස්සනො කති ලකිණොති පස්සති.

රූපකකිකිසං උදයං පස්සනො පඤ්ච ලකිණොති පස්සති, වයං පස්සනො පඤ්ච ලකිණොති පස්සති, උදයබ්බයං පස්සනො දස ලකිණොති පස්සති. වෙදනාකකිකිසං -පෙ- සඤ්ඤාකකිකිසං -පෙ- සංඛාරකකිකිසං -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකිසං උදයං පස්සනො පඤ්ච ලකිණොති පස්සති, වයං පස්සනො පඤ්ච ලකිණොති පස්සති, උදයබ්බයං පස්සනො දස ලකිණොති පස්සති.

රූපකකිකිසං උදයං පස්සනො කතමාති පඤ්ච ලකිණොති පස්සති: 'අච්ඡාසමුදයා රූපමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨන රූපකකිකිසං උදයං පස්සති, 'ත්තණ්හාසමුදයා රූපමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨන රූපකකිකිසං උදයං පස්සති, 'කම්මසමුදයා රූපමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨන රූපකකිකිසං උදයං පස්සති, 'ආහාරසමුදයා රූපමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨන රූපකකිකිසං උදයං පස්සති, නිබ්බතතිලකිණං පස්සනොපි රූපකකිකිසං උදයං පස්සති. රූපකකිකිසං උදයං පස්සනො ඉමාති පඤ්ච ලකිණොති පස්සති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

6. උදය ව්‍යාප්තිය සූචකය

කිසිදු වර්ගයක සහතිකයක්ගේ විපරිණාමය දැක්වෙහි ප්‍රඥාප්ත උදය ව්‍යාප්තිය දැක්වෙනු වෙයි යන්න:

(සහතිකයෙන්) උපන් රූපය ප්‍රකාශනය වෙයි. ඒ රූපයෙන් නිවැරදි ලක්ෂණය (අභිනවයාකාරය) උදය නම්. විපරිණාම ලක්ෂණය ව්‍යාප්ත නම්. ප්‍රකාශන නිවැරදි උදය ව්‍යාප්තිය යි.

උපන් වෙදනාව ... උපන් සංඥාව ... උපන් සංකාරයෝ ... උපන් විඥනය ... උපන් චක්‍රය ... උපන් භවය ප්‍රකාශනය වෙයි. ඒ භවයෙන් නිවැරදි ලක්ෂණය උදය නම්. විපරිණාම ලක්ෂණය ව්‍යාප්ත නම්. අනුපයාන-නාව උදය ව්‍යාප්තිය යි.

පසුව සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද උදය ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද යන්න:

පසුව සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ පස්විසි ලක්ෂණයන් දැක්. ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ පස්විසි ලක්ෂණයන් දැක්. උදය ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ පහස් ලක්ෂණයන් දැක්.

රූප සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, උදය ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, වෙදනා සහතිකයෙන් ... සංඥා සහතිකයෙන් ... සංකාර-සහතිකයෙන් ... විඥනා සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, උදය ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ කෙතෙක් ලක්ෂණයන් දැක් ද, යන්න:

රූප සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ ලක්ෂණ පහක් දැක්. ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ ලක්ෂණ පහක් දැක්. උදය ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ ලක්ෂණ දසයක් දැක්. වෙදනා-සහතිකයෙන් ... සංඥා සහතිකයෙන් ... සංකාර සහතිකයෙන් ... විඥනා-සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ ලක්ෂණ පහක් දැක්. ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ ලක්ෂණ පහක් දැක්. උදය ව්‍යාප්ත දැක්වුයේ ලක්ෂණ දසයක් දැක්.

රූප සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ කවර පසුව ලක්ෂණයන් දැක් ද යන්න, අවිද්‍යා සමූහයෙන් රූපයෙන් ඉපදීම වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් රූප-සහතිකයෙන් උදය දැක්. නාම රූප සමූහයෙන් රූපයෙන් ඉපදීම වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් රූප සහතිකයෙන් උදය (ඉපදීම) දැක්. කම සමූහයෙන් රූපයෙන් ඉපදීම වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් රූප සහතිකයෙන් උදය දැක්. ආහාර සමූහයෙන් රූපයෙන් ඉපදීම වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් රූප සහතිකයෙන් උදය දැක්. (අභි-සහතික-බලයෙන් රූපයෙන්) උපාදා ලක්ෂණය දැක්වුයේ රූප සහතිකයෙන් ඉපදීම දැක්. රූප සහතිකයෙන් උදය දැක්වුයේ මේ ලක්ෂණ පහ දැක්.

වයං පසුනෙතො කතමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි: අවිජ්ජානිරොධා රූපනිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න රූපකකුසුමං වයං පසුනි, 'කණ්ණානිරොධා රූපනිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න රූපකකුසුමං වයං පසුනි, 'කම්මනිරොධා රූපනිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න රූපකකුසුමං වයං පසුනි, 'ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න රූපකකුසුමං වයං පසුනි, විපරිනාමලකණං පසුනෙතොපි රූපකකුසුමං වයං පසුනි, රූපකකුසුමං වයං පසුනෙතො ඉමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි:

උදයබ්බයං පසුනෙතො ඉමාති දස ලකණ්ණාති පසුනි.

වේදනාකකුසුමං උදයං පසුනෙතො කතමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි. 'අවිජ්ජාසමුදයා වේදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න වේදනා-කකුසුමං උදයං පසුනි, 'තණ්හාසමුදයා වේදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න වේදනාකකුසුමං උදයං පසුනි, 'කම්මසමුදයා වේදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න වේදනාකකුසුමං උදයං පසුනි, 'ඵසුසමුදයා වේදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න වේදනාකකුසුමං උදයං පසුනි, නිබ්බතතිලකණං පසුනෙතොපි වේදනාකකුසුමං උදයං පසුනි. වේදනාකකුසුමං උදයං පසුනෙතො ඉමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි.

වයං පසුනෙතො කතමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි: 'අවිජ්ජානිරොධා වේදනානිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න වේදනාකකුසුමං වයං පසුනි, 'කණ්ණානිරොධා වේදනානිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න වේදනා-කකුසුමං වයං පසුනි, 'කම්මනිරොධා වේදනානිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න වේදනාකකුසුමං වයං පසුනි, 'ඵසුසනිරොධා වේදනානිරොධො'ති පච්චයනිරොධවෙය්න වේදනාකකුසුමං වයං පසුනි, විපරිනාමලකණං පසුනෙතොපි වේදනාකකුසුමං වයං පසුනි. වේදනාකකුසුමං වයං පසුනෙතො ඉමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි.

උදයබ්බයං පසුනෙතො ඉමාති දස ලකණ්ණාති පසුනි.

සංඝර්ෂකකුසුමං -පෙ- සංඝර්ෂකකුසුමං -පෙ- විඤ්ඤාණකකුසුමං උදයං පසුනෙතො කතමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි: 'අවිජ්ජාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න විඤ්ඤාණකකුසුමං උදයං පසුනි, 'තණ්හාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න විඤ්ඤාණ-කකුසුමං උදයං පසුනි, 'කම්මසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න විඤ්ඤාණකකුසුමං උදයං පසුනි, 'නාමරූපසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයවෙය්න විඤ්ඤාණකකුසුමං උදයං පසුනි, නිබ්බතතිලකණං පසුනෙතොපි විඤ්ඤාණකකුසුමං උදයං පසුනි. විඤ්ඤාණකකුසුමං උදයං පසුනෙතො ඉමාති පඤ්චලකණ්ණාති පසුනි.

ව්‍යය දක්නේ කවර පඤ්චලක්ෂණයන් දකී ද යත්: අවිඤ්ඤානිරෝධයෙන් රූපනිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයාගේ නිරුද්ධිභාවයෙන් රූපසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. තෘෂ්ණානිරෝධයෙන් රූපයාගේ අනුත්‍යාදනිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයනිරුද්ධිභාවයෙන් රූපසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. කමිසාගේ නිරෝධයෙන් රූපයාගේ අනුත්‍යාදනිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයාගේ නිරුද්ධිභාවයෙන් රූපසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. ආහාරනිරෝධයෙන් රූපයාගේ අනුත්‍යාදනිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයාගේ නිරුද්ධිභාවයෙන් රූපසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. (අඤ්ඤා-සන්නති-බණ්ඩයෙන් රූපයාගේ) භවිතය දක්නේ ද රූපසකකියාගේ ව්‍යය දකී රූපසකකියාගේ ව්‍යය දක්නේ මේ පඤ්චලක්ෂණයන් දකී.

උදයව්‍යය දක්නේ මේ දශලක්ෂණයන් දකී.

වෙදනාසකකියාගේ උදය දක්නේ කවර ලක්ෂණ පසක් දකී ද යත්: අවිඤ්ඤාසමුදයෙන් වෙදනාවගේ ඉපැදීම වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් වෙදනාසකකියාගේ ඉපැදීම දකීයි. තෘෂ්ණාසමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් වෙදනාසකකියාගේ උදය දකීයි කමිසමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් වෙදනාසකකියාගේ උදය දකීයි. සප්ඨියාගේ සමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය උපන් බැවින් වෙදනාසකකියාගේ උදය දකීයි. උත්පාදලක්ෂණය දක්නේ ද වෙදනාසකකියාගේ උදය දකී. වෙදනාසකකියාගේ උදය දක්නේ මේ පඤ්චලක්ෂණයන් දකී.

ව්‍යය දක්නේ කවර පඤ්චලක්ෂණයන් දකී ද යත්: අවිඤ්ඤාවගේ අනුත්‍යාදනිරෝධයෙන් වෙදනාවගේ නිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය නිරුද්ධි බැවින් වෙදනාසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. තෘෂ්ණානිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයනිරුද්ධි බැවින් වෙදනාසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. කමි-නිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයනිරුද්ධි බැවින් වෙදනා-සකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. සප්ඨිනිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයනිරුද්ධිභාවයෙන් වෙදනාසකකියාගේ ව්‍යය දකීයි. විපරිණාමලක්ෂණය (වෙදනාභවිතය) දක්නේ ද වෙදනාසකකියාගේ ව්‍යය දකී. වෙදනාසකකියාගේ ව්‍යය දක්නේ මේ පඤ්චලක්ෂණයන් දකී.

උදයව්‍යය දක්නේ මේ දශලක්ෂණයන් දකී.

සංඥාසකකියාගේ ... සංසකාරසකකියාගේ ... විඤ්ඤාසකකියාගේ උදය දක්නේ කවර පඤ්චලක්ෂණයන් දකී ද යත්: අවිඤ්ඤාසමුදයෙන් විඤ්ඤායා-ගේ ඉපැදීම වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයසමුදයභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකියාගේ ඉපැදීම දකීයි. තෘෂ්ණාසමුදයෙන් විඤ්ඤාසමුදය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයසමුදයභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකියාගේ ඉපැදීම දකීයි. කමිසමුදයෙන් විඤ්ඤාසමුදය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය සමුදයභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකියාගේ ඉපැදීම දකීයි. නාමරූපසමු-දයෙන් විඤ්ඤාසමුදය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යයසමුදයභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකියාගේ ඉපැදීම දකීයි. උත්පාදලක්ෂණය දක්නේ ද විඤ්ඤාසකකියාගේ ඉපැදීම දකී. විඤ්ඤාසකකියාගේ උදය දක්නේ මේ පඤ්චලක්ෂණයන් දකී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වයං පසුපසට කතමානි පසුපසට ලකුණකි පසුපස: 'අවිජ්ජානි-රොධා විසුද්ධානි රොධො'නි පව්වයනි රොධොධොනි විසුද්ධානි කතමානි වයං පසුපස, 'කතමානි රොධා විසුද්ධානි රොධො'නි පව්වයනි රොධොධොනි විසුද්ධානි කතමානි වයං පසුපස, 'කතමානි රොධා විසුද්ධානි රොධො'නි පව්වයනි රොධොධොනි විසුද්ධානි කතමානි වයං පසුපස, 'නාමරුපනි රොධා විසුද්ධානි රොධො'නි පව්වයනි රොධොධොනි විසුද්ධානි කතමානි වයං පසුපස, විපරිනාමලකුණං පසුපසට විසුද්ධානි කතමානි වයං පසුපස, විසුද්ධානි කතමානි වයං පසුපසට ඉමානි පසුපසට ලකුණකි පසුපස.

උදයබ්බයං පසුපසට ඉමානි දා ලකුණකි පසුපස.

පසුපසට බන්ධනං උදයං පසුපසට ඉමානි පසුපසට විසුද්ධානි ලකුණකි පසුපස. වයං පසුපසට ඉමානි පසුපසට විසුද්ධානි ලකුණකි පසුපස. උදයබ්බයං පසුපසට ඉමානි පසුපසට¹ ලකුණකි පසුපස.

තං සුභවෙය්‍යං සුභං පජානනෙය්‍යං පසුපසට. තෙන වුච්චති. පච්චුප්පනානං බ්බවනං විපරිනාමානුපසුපසට පසුපස උදයබ්බයානු-පසුපසට සුභං.

රුපකකුභො ආහාරසමුදයො,² වෙදනා සසුද්ධානි සබ්බාරා³ තයො බ්බා ඵසුසමුදයො, විසුද්ධානි කතමානි නාමරුපසමුදයො⁴.

උදයබ්බයං සුභං නිදේශො

7. හඬනානුපසුපසට සුභං

කථං ආරම්භං පරිසරිකා හඬනානුපසුපසට පසුපස විපසුපසට සුභං:

රුපාරම්භකා විතතං උපපජ්ජති භිජ්ජති, තං ආරම්භං පරිසරිකා තසු විතතසු හඬනං අනුපසුපසට.

අනුපසුපසට කථං අනුපසුපසට: අනිච්චතො අනුපසුපසට, නො නිච්චතො. දුක්ඛතො අනුපසුපසට, නො සුඛතො. අනත්තතො අනුපසුපසට, නො අත්තතො. නිබ්බිද්ධති, නො නිබ්බිද්ධති. විරජ්ජති, නො රජ්ජති. නිරොධෙති, නො සමුදෙති පටිතිස්සජ්ජති, නො ආදියති.

අනිච්චතො අනුපසුපසට නිච්චසසුද්ධං පජ්ජති, දුක්ඛතො අනු-පසුපසට සුඛසසුද්ධං පජ්ජති, අනත්තතො අනුපසුපසට අත්ත-සසුද්ධං පජ්ජති, නිබ්බිද්ධතො නිබ්බිද්ධං පජ්ජති, විරජ්ජතො රාගං පජ්ජති, නිරොධෙතො සමුදයං පජ්ජති, පටිතිස්සජ්ජතො ආදිනං පජ්ජති.

1. පසුපසට - සා,

2. රුපකකුභො ආහාරසමුදයො - සා,

3. සබ්බාරානි සෙසා - වසි, සා,

4. විසුද්ධානි කතමානි නාමරුපසමුදයො - වසි, සා,

ව්‍යය දක්නේ කවර පඤ්චලක්‍ෂණයන් දැකී ද යත්: අවිද්‍යාවගේ නිරෝධයෙන් විඤ්ඤායාගේ නිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය නිරුද්ධිභාවයෙන් විඤ්ඤායාගේ ව්‍යය (නැසීම) දැකියි. තෘෂ්ණානිරෝධයෙන් විඤ්ඤානිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය නිරුද්ධිභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකුසලයාගේ ව්‍යය දැකියි. කමානිරෝධයෙන් විඤ්ඤානිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය නිරුද්ධිභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකුසලයාගේ ව්‍යය දැකියි. නාමරූපනිරෝධයෙන් විඤ්ඤානිරෝධය වේ යැ යි ප්‍රත්‍යය නිරුද්ධිභාවයෙන් විඤ්ඤාසකකුසලයාගේ ව්‍යය දැකියි. විපරිණාමලක්‍ෂණය දක්නේ ද විඤ්ඤාසකකුසලයාගේ ව්‍යය දැකියි. විඤ්ඤාසකකුසලයාගේ ව්‍යය දක්නේ මේ පඤ්චලක්‍ෂණයන් දැකී.

උදයව්‍යය දක්නේ මේ දශලක්‍ෂණයන් දැකී.

පඤ්චසකකුසලයන්ගේ උදය දක්නේ මේ පස්විසි ලක්‍ෂණයන් දැකියි. ව්‍යය දක්නේ මේ පස්විසි ලක්‍ෂණයන් දැකියි. උදයව්‍යය දක්නේ මේ පනස් ලක්‍ෂණයන් දැකී.

එය ඥානානුසංයෝගයෙන් ඥාන යැ. ප්‍රජානනානුසංයෝගයෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: පච්චුප්පනනානං ධම්මානං විපරිණාමානුපය්‍යතො පඤ්ඤා උදයබ්බයානුපය්‍යතො ඤාණං'යි.

රූපසකකුසල ආහාරසමුදය කොට ඇත්තේ යැ. චෙදනා යැ සංඥා යැ සංසකාරයෝ යැ යන තුන් සකකුසල සංගීතමුදය කොට ඇත්තාහ. විඤ්ඤාසකකුසල නාමරූපසමුදය කොට ඇත්තේ යි.

උදයව්‍යයඥාන නිද්දෙය යි.

7 හඬගානුදගීන ඥානය

කිසෙයින් රූපසකකුසල ආලම්බනය ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට හඬගානුදගීනයෙහි ප්‍රඥාව විදගීනාඥාන වෙයි යත්:

රූපය අරමුණු කොට ඇති යිහ ඉපැද බිඳෙයි. ඒ අරමුණ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට ඒ විතතයාගේ හඬගය (අපරච්ඡතයෙන්) පුනපුනා දැකියි.

අනුපය්‍යනී යනු: කිසෙයින් පුනපුනා දැකී ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් පුනපුනා දැකියි, නිත්‍ය හෙයින් නො දැකී. දුඛ හෙයින් දැකියි, සුඛ හෙයින් නො දැකී. අනාත්ම හෙයින් දැකියි, ආත්ම හෙයින් නො දැකී. උකට්ඨි වෙයි. සතුටු නො වෙයි. චරිතා වෙයි. නො ඇලෙයි. නිරුද්ධි කෙරෙයි, නුපදවයි, දුරු කෙරෙයි, ග්‍රහණය නො කෙරේ.

අනිත්‍ය හෙයින් පුනපුනා දක්නේ නිත්‍යසංඥාව දුරලයි. දුඛ හෙයින් දක්නේ සුඛසංඥාව දුරලයි. අනාත්ම හෙයින් දක්නේ ආත්මසංඥාව දුරලයි. උකට්ඨි වනුයේ සප්තිකතෘෂ්ණාව දුරලයි. නො ඇලෙනුයේ රාගය (ශෙෂතෘෂ්ණාව) දුරලයි. නිරුද්ධි කරනුයේ සමුදය (රාගොත්තභවනිය) දුරලයි. දුරලනුයේ (ඉපදීමේ වශයෙන් කෙලෙසුන්ගේ) ආදානය දුරලයි.

වෙදනාරමමණනා -පෙ- සඤ්ඤාරමමණනා -පෙ- සඬ්ඬාරාරමමණනා -පෙ- විඤ්ඤාණාරමමණනා -පෙ- චක්ඛාරමමණනා¹ -පෙ- ජරාමරණාරමමණනා විතතං උපපජ්ඣා භිජ්ඣා, තං ආරමමණං පරිසඬ්ඬා තස්ස විතතස්ස භවිතං අනුපස්සාති.

අනුපස්සාතීති කථං අනුපස්සාති: අනිවචනො අනුපස්සාති, නො නිවචනො. දුක්ඛනො අනුපස්සාති, නො සුඛනො. අනත්තනො අනුපස්සාති, නො අත්තනො. නිබ්බිද්දතී, නො භාද්දතී. විරජ්ජතී, නො රජ්ජතී. නිරොධෙතී, නො සමුදෙතී. පරිනිස්සජ්ජතී, නො ආදියතී.

අනිවචනො අනුපස්සානෙනා නිවචසඤ්ඤං පජ්ඣති, දුක්ඛනො අනුපස්සානෙනා සුඛසඤ්ඤං පජ්ඣති, අනත්තනො අනුපස්සානෙනා අත්තසඤ්ඤං පජ්ඣති, නිබ්බිද්දනෙනා භාද්දං පජ්ඣති, විරජ්ජනෙනා රාගං පජ්ඣති, නිරොධෙනො සමුදයං පජ්ඣති, පරිනිස්සජ්ජනෙනා ආද්ගං පජ්ඣති.

1. වජ්ජසඬ්ඬාමනා වෙච සඤ්ඤාය² ච විචට්ටනා ආචජ්ජනාබලං වෙච පරිසඬ්ඬා විපස්සනා.
2. ආරමමණං³ අකුසෙත උභො එකච්චජ්ඣා නිරොධෙ අබ්බිත්තතා⁴ වයලක්ඛණවිපස්සනා.
3. ආරමමණඤ්ඤා පරිසඬ්ඬා භවිතඤ්ඤා අනුපස්සාති සුඤ්ඤානො ච උපට්ඨානං අභිපඤ්ඤා විපස්සනා.
4. කුසලො තිසු අනුපස්සනාසු චතස්සො ව⁵ විපස්සනාසු තයො උපට්ඨානකුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කම්පතී'ති.

තං ඤාතථෙය්න ඤාණං, පජානනථෙය්න පඤ්ඤා. තෙන වුච්චතී: 'ආරමමණං පරිසඬ්ඬා භවිතානුපස්සානෙ පඤ්ඤා විපස්සානෙ ඤාණං.

භවිතානුපස්සානාඤ්ඤානිද්දෙසො.

1. චක්ඛු, චක්ඛුං-සඬ්ඬා 2. පඤ්ඤාය - මජ්ඣිම, විමංචන, PTS

3. ආරමමණං - වසි, PTS; ආරමමණනාවසෙනාපි - විමු.

4. අබ්බිත්තතා - PTS 5. චතුස්ථ - සසා, චතුස්ථ - PTS.

වෙදනාව අරමුණු කොට ඇති ... සංඥාව අරමුණු කොට ඇති ... සංසකාරයන් අරමුණු කොට ඇති ... විඥනය අරමුණු කොට ඇති ... චක්‍ෂුස ... ජරාමරණ අරමුණු කොට ඇති සිත ඉපදි බිඳෙයි. ඒ ආලම්බනය ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට ඒ විතරයාගේ හිමියන පුනපුනා දකී.

අනුපසාදි යනු: කිසෙයින් පුනපුනා දකීද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් දකීයි, නිත්‍ය හෙයින් නො දකී. දුඃඛ හෙයින් දකීයි, සුඛ හෙයින් නො දකී. අනාත්ම හෙයින් දකීයි, ආත්ම හෙයින් නො දකී. උකට්ඨ වෙයි, සතුටු නොවෙයි. චිරකත වෙයි, නො ඇලෙයි. නිරුද්ධ කෙරෙයි. නුපදවයි. දුරලයි. ආදානම නො කෙරේ.

අනිත්‍ය හෙයින් පුනපුනා දක්නේ නිත්‍යසංඥාව දුරලයි. දුඃඛ හෙයින් පුනපුනා දක්නේ සුඛසංඥාව දුරලයි. අනාත්ම හෙයින් පුනපුනා දක්නේ ආත්මසංඥාව දුරලයි. උතකණ්ඨිත වනුයේ සප්තිකතාමණාව දුරලයි. චිරකත වනුයේ රාගය දුරලයි. නිරුද්ධ කරනුයේ සමුදය (රාගොත්තරාදිය) දුරලයි. දුරලනුයේ ආදානම දුරලයි.

1 පුච්චස්සුවෙන් අපරවස්සුවකට සංක්‍රමණය ද (උදයව්‍යයවිදගීනා වශයෙන් පවත්නා විදගීනා) භංගයෙන් (ව්‍යයග්‍රහණවශයෙන් උදයෙන්) විනිවේදනය ද (හිමාරම්භ වූ විතරයාගේ හිමියන දැකීම පිණිස අනතුරු වැ මැ) ආවර්ජනයෙහි සමච්චි බව ද යන (මෝ තොමෝ) පරිසරිකා-විපසානා (හිමානුපසානා) නමු.

2 ආලම්බනය අනුවැ යැමෙන් අනිත්‍යානාගත දෙදෙනාගේ එක-සමභාවයෙන් නිශ්චය කිරීම ද (හිමි සංඛ්‍යාත වූ) නිරෝධයෙහි මැ අධිමුක්ත බව ද යන (මෝ තොමෝ) ව්‍යයලක්ෂණවිදගීනා නමු.

3 පුච්ච වූ ආලම්බනය ද ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට (තදුලම්බනවිතරයාගේ) හිමියන දකීද, (සංසකාරයන්) ශුන්‍ය හෙයින් වැටහීම ද යන මෝ තොමෝ අධිප්‍රඥවිදගීනා නමු.

4 (අනිත්‍යානුදගීනාදී) තුන් අනුපසාදිකයෙහි දක්ෂ වූ යොගාවචර මහණ තෙම (නිබ්බදනුපසාදිකාදී) සතර අනුපසාදිකයෙහි ද (ක්ෂය-ව්‍යය ශුන්‍යතා යන) ත්‍රිවිධ උපසාදිකයෙහි (වැටහීමෙහි ද) දක්ෂ බැවින් (ශාඛිකාදී) නානාප්‍රකාර දෘෂ්ටිති නො සැලේ යයි.

ඒ හිමානුදගීනම ඉත බැවින් ඉත යැ, ප්‍රජානනාච්චයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'ආරම්භණං පටිසංඛිඛා හිමිනානුපසාදිකො පඤ්ඤා විපසාදො ඤාණං' යි.

හිමානුදගීනඤානනිජදෙශ යි.

8. ආදිනව සූත්තං

කථං භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං:

‘උප්පාදෙ භග්නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං. ‘පච්චතං භග්නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං, ‘නිමිතං භග්නති -පෙ- ‘ආයුභනා¹ භග්නති -පෙ- ‘පටිසන්ති භග්නති -පෙ- ‘ගති භග්නති -පෙ- ‘නිබ්බන්ති භග්නති -පෙ- ‘උපපත්ති භග්නති -පෙ- ‘ජාති භග්නති -පෙ- ‘ජරා භග්නති -පෙ- ‘ව්‍යාධි භග්නති -පෙ- ‘මරණං භග්නති -පෙ- ‘සොකො භග්නති -පෙ- ‘පරිදෙවො භග්නති -පෙ- ‘උපායාසො භග්නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං.

‘අනුප්පාදෙ ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සූත්තං, ‘අප්පච්චතං ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සූත්තං -පෙ- ‘අනුපායාසො ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සූත්තං.

‘උප්පාදෙ භගං, අනුප්පාදෙ ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සූත්තං, ‘පච්චතං භගං, අප්පච්චතං ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සූත්තං -පෙ- ‘උපායාසො භගං, අනුපායාසො ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සූත්තං.

‘උප්පාදෙ දුක්ඛ’නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං, ‘පච්චතං දුක්ඛ’නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං -පෙ- ‘උපායාසො දුක්ඛ’නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං.

‘අනුප්පාදෙ සුඛ’නති සන්තිපදෙ සූත්තං, ‘අප්පච්චතං සුඛ’නති සන්ති-පදෙ සූත්තං -පෙ- ‘අනුපායාසො සුඛ’නති සන්තිපදෙ සූත්තං.

‘උප්පාදෙ දුක්ඛං, අනුප්පාදෙ සුඛ’නති සන්තිපදෙ සූත්තං, ‘පච්චතං දුක්ඛං, අප්පච්චතං සුඛ’නති සන්තිපදෙ සූත්තං -පෙ- ‘උපායාසො දුක්ඛං, අනුපායාසො සුඛ’නති සන්තිපදෙ සූත්තං.

‘උප්පාදෙ සාමිස’නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං, ‘පච්චතං සාමිස’නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා -පෙ- ‘උපායාසො සාමිස’නති භගතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා ආදිනවෙ සූත්තං.

‘අනුප්පාදෙ නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සූත්තං, ‘අප්පච්චතං නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සූත්තං -පෙ- ‘අනුපායාසො නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සූත්තං.

‘උප්පාදෙ සාමිසං, අනුප්පාදෙ නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සූත්තං, ‘පච්චතං සාමිසං, අප්පච්චතං නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සූත්තං -පෙ- ‘උපායාසො සාමිසං, අනුපායාසො නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සූත්තං.

8. ආදිනව ඥානය

කිසෙයින් උත්පාදයින් හයවශයෙන් වැටහීමේ ප්‍රඥව ආදිනවඥන වෙයි යත්:

(ප්‍රථිකමිප්‍රත්‍යයෙන් මෙහි) ඉපැදීම (අක්‍ෂෙම හෙයින් ද හය වසතු හෙයින් ද) හය යැ යි හය හෙයින් වැටහීමේ ප්‍රඥව ආදිනවඥන නමැ. (උපත්තූයෝ)පැවැත්ම හයැ යි හය හෙයින් වැටහීමේ ප්‍රඥව ආදිනවඥන නමැ. හැම සංස්කාර නිමිත්ත හයැ යි ... (අනාගතප්‍රතිපත්තියට හෙතු වූ)කමීය හයැ යි ... ආයතිප්‍රතිපත්තිය හයැ යි ... ගතීය හයැ යි ... සක්කයන්ගේ පහළ වීම හයැ යි ... (විපාකප්‍රවෘත්ති සංඛ්‍යාත) උපප්‍රාපතීය හයැ යි ... (භවප්‍රත්‍යයෙන් වූ) ජාතීය හයැ යි ... (සක්කසත්තානාගේ පුරාණභාව සංඛ්‍යාත ජරාව හයැ යි ... ව්‍යාධීය හයැ යි ... මරණය හයැ යි ... (විත්තසත්තාප සංඛ්‍යාත) ඥානය හයැ යි ... (වාක්ප්‍රලාප සංඛ්‍යාත) පරිදෙවය හයැ යි, දූතී ආයාසය හයැ යි හය හෙයින් වැටහීමේ ප්‍රඥව ආදිනවඥන නමි.

අනුත්පාද (නිවන) (නිතීයභාවයෙන්) ක්‍ෂෙම යැ යි (සංස්කාරොපගම වූ) අමාතපදයෙහි ඥන යැ. (සංස්කාරයන්ගේ) අප්‍රවෘත්තීය (නිවන) ක්‍ෂෙම යැ යි ශාන්තිපදයෙහි ඥන යැ ... අනුපායාසය ක්‍ෂෙම යැ යි ශාන්තිපදයෙහි ඥන යි.

උත්පාතතීය හය යැ, අනුත්පාදය ක්‍ෂෙම යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ. ප්‍රවෘත්තීය හය යැ, අප්‍රවෘත්තීය ක්‍ෂෙම යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ ... උපායාසය හය යැ, අනුපායාසය ක්‍ෂෙම යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යි.

උත්පාතතීය දුක්කා යි හය හෙයින් වැටහීමෙහි ප්‍රඥව ආදිනවඥන ඥන යැ. ප්‍රවෘත්තීය දුක්කා යි හය හෙයින් වැටහීමෙහි ප්‍රඥව ආදිනවඥන යැ ... උපායාසය දුක්කා යි හයතුපට්ඨානයෙහි ප්‍රඥව ආදිනවඥන යි.

අනුත්පාදය සුව යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ. අප්‍රවෘත්තීය සුව යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ ... අනුපායාසය සුව යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යි.

උත්පාදය දුක්කා යැ. අනුත්පාදය සුව යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ, ප්‍රවෘත්තීය දුක්කා යැ, අප්‍රවෘත්තීය සුව යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ ... උපායාසය දුක්කා යැ, අනුපායාසය සුව යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යි.

උත්පාදය සාමිමි යැ යි හයතුපට්ඨානයෙහි ප්‍රඥව ආදිනවඥන යැ. ප්‍රවෘත්තීය සාමිමි යැ යි හයතුපට්ඨානයෙහි ප්‍රඥව ආදිනවඥන යැ ... උපායාසය සාමිමි යැ යි හයතුපට්ඨානයෙහි ප්‍රඥව ආදිනවඥන යි.

අනුත්පාදය නිරාමිමි යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ. අප්‍රවෘත්තීය නිරාමිමි යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ ... අනුපායාසය නිරාමිමි යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යි.

උත්පාදය සාමිමි යැ, අනුත්පාදය නිරාමිමි යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ. ප්‍රවෘත්තීය සාමිමි යැ, අප්‍රවෘත්තීය නිරාමිමි යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යැ ... උපායාසය සාමිමි යැ, අනුපායාසය නිරාමිමි යැ යි අමාතපදයෙහි ඥන යි.

‘උපායදෙ සඛාරා’¹හි හඟවනු ලබන්නේ පසුකාලීන ආදිතවේ සුභං,
‘පවතනං සඛාරා’²හි හඟවනු ලබන්නේ පසුකාලීන ආදිතවේ සුභං -පෙ-
‘උපායාසො සඛාරා’³හි හඟවනු ලබන්නේ පසුකාලීන ආදිතවේ සුභං.

‘අනුපායදෙ නිබ්බාන’⁴හි සනතිපදෙ සුභං, ‘අපවතනං නිබ්බාන’⁵හි
සනතිපදෙ සුභං -පෙ- ‘අනුපායාසො නිබ්බාන’⁶හි සනතිපදෙ සුභං.

‘උපායදෙ සඛාරා, අනුපායදෙ නිබ්බාන’⁷හි සනතිපදෙ සුභං,
‘පවතනං සඛාරා අපවතනං නිබ්බාන’⁸හි සනතිපදෙ සුභං -පෙ-
‘උපායාසො සඛාරා, අනුපායාසො නිබ්බාන’⁹හි සනතිපදෙ සුභං.

1. උපායදෙකු පවතනකු නිමිතනං දුක්ඛනති පසාති
ආයුහනං පරිසරිකං සුභං ආදිතවේ ඉදං

2. අනුපායදං අපවතනං අනිමිතනං සුඛනති ච
අනායුහනං අපරිසරිකං¹ සුභං සනතිපදෙ ඉදං

3. ඉදං ආදිතවේ සුභං පසුකාලීනවේ ජායති
පසුකාලීනවේ සනතිපදෙ දස සුභං පජානාති,
දව්නං සුභංනං කුසලානං නානාදිවිසු න කම්පති’².

තං සුභංවේන සුභං, පජානනවේන පසුකාලීන වෙත වුවවති.
හඟවනු ලබන්නේ පසුකාලීන ආදිතවේ සුභං.

ආදිතමසුභංහිදොසො.

9. මුඤ්චිතුකමසනාසුභං

කපං මුඤ්චිතුකමසනා පරිසඛාසනතිට්ඨනා පසුකාලීන සඛාරාපෙකකාසු
සුභං:

උපායදං² මුඤ්චිතුකමසනා පරිසඛාසනතිට්ඨනා පසුකාලීන සඛාරා-
පෙකකාසු සුභං³ මුඤ්චිතුකමසනා පරිසඛාසනතිට්ඨනා පසුකාලීන සඛාරා-
රාපෙකකාසු සුභං, නිමිතනං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- ආයුහනං මුඤ්චිතු-
කමසනා -පෙ- පරිසරිකං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- ගතිං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ-
නිබ්බතං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- උපපතං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- ජායං
මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- ජරං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- ව්‍යාධිං මුඤ්චිතුකමසනා
-පෙ- මරණං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- සොකං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ-
පරිදේවං මුඤ්චිතුකමසනා -පෙ- උපායාසං මුඤ්චිතුකමසනා පරිසඛා-
සනතිට්ඨනා පසුකාලීන සඛාරාපෙකකාසු සුභං.

1 අනායුහපරිසරිකං - විම 2 උපායදමුඤ්චි ... - භා.

3 පවතනමුඤ්චිතු ... (ඉව්වාදි) - භා.

උත්පාදය සංසකාර හ'යි හඟනු පටිථාන යෙහි ප්‍රඥව ආදීනවඥන යැ. ප්‍රවෘත්තිය සංසකාර හ'යි හඟනු පටිථාන යෙහි ප්‍රඥව ආදීනවඥන යැ ... උපායාසය සංසකාර හ'යි හඟනු පටිථාන යෙහි ප්‍රඥව ආදීනවඥන යි.

අනුත්පාදය නිවනා යි ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යැ. අප්‍රවෘත්තිය නිවනා යි ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යැ ... අනුපායාසය නිවනා යි ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යි.

උත්පාදය සංසකාරය හ, අනුත්පාදය නිවනා යි ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යැ, ප්‍රවෘත්තිය සංසකාරය හ, අප්‍රවෘත්තිය නිවනා යි ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යැ ... උපායාසය සංසකාරය හ, අනුපායාසය නිවනා යි ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යි.

1. උත්පත්තිය ද ප්‍රවෘත්තිය ද නිමිත්ත ද ආයුභනය ද ප්‍රතිසන්ධිය ද දුකා යි දකි ද, මේ (පඤ්චවස්සුකඥානය) ආදීනවඥන යැ.

2. අනුත්පාදය ද අප්‍රවෘත්තිය ද අනිමිත්ත ද අනායුභනය ද අප්‍රතිසන්ධිය ද සුව යැ යි දකි ද, මේ (පඤ්චවස්සුකඥානය) ශාන්තිපදයෙහි ඥාන යැ.

3. මේ ආදීනවඥනය (උත්පාදදි) පඤ්චස්ථානයෙහි උපදී. අමාන-පදයෙහි ඥානය (අනුත්පාදදි) පඤ්චස්ථානයෙහි උපදී. (යම් යොගාවචර මහණෙක්) මේ දකඥනයන් දකි ද (ආදීනවඥන ශාන්තිපදඥාන යන) ඥානභිධානයෙන් නිපුණ බව හෙතු කොට ගෙන ශාන්තිතාදි විවිධ දූෂිතයින් නො සැලේ යයි.

එය ඥානාභිධානයෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනාභිධානයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'හඟනු පටිථානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ ඤාණං' යි.

ආදීනවඥන නිර්දේශ යි.

9. මුඤ්චිතුකම්‍යතා ඥානය

කිසෙයින් මුඤ්චිතුකම්‍යතා යැ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා යැ අධ්‍යුපේක්‍ෂා යැ යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥව සංසකාරොපේක්‍ෂාඥාන වෙයි යත්:

උත්පත්තිය මුදනු කැමැති බව, ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව, අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥව සංසකාරොපේක්‍ෂාඥාන නමැ. ප්‍රවෘත්තිය මුදනු කැමැති බව, ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව, අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥව සංසකාරොපේක්‍ෂාඥාන නමැ. (සංසකාර) නිමිත්ත මුදනු කැමැති බව ... කමායුභනය මුදනු කැමැති බව ... ප්‍රතිසන්ධිය මුදනු කැමැති බව ... ගතිස මුදනු කැමැති බව ... (සකකයන්ගේ) පහලුම් මුදනු කැමැති බව ... විපාකප්‍රවෘත්තිය මුදනු කැමැති බව ... ජාතිය මුදනු කැමැති බව ... ජරාව මුදනු කැමැති බව ... ව්‍යාධිය මුදනු කැමැති බව ... මරණය මුදනු කැමැති බව ... ශෝකය මුදනු කැමැති බව ... පරිදෙවය මුදනු කැමැති බව ... උපායාසය මුදනු කැමැති බව' ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව, අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥව සංසකාරොපේක්‍ෂාඥාන නමි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘උපායදේ දුක’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර
සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. ‘පවත්නා දුක’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය-
සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. -පෙ- ‘උපායදේ දුක’ නම්
මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.

‘උපායදේ හය’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර
සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. ‘පවත්නා හය’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය-
සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. -පෙ- ‘උපායදේ හය’ නම්
මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.

‘උපායදේ සාමය’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර
සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. ‘පවත්නා සාමය’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය-
සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. -පෙ- ‘උපායදේ සාමය’
නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.

‘උපායදේ සහතිකය’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර
සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. පවත්නා සහතිකය’ නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය-
සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. -පෙ- ‘උපායදේ සහතිකය’
නම් මුද්‍රාණයක මානව පරිසරය සහතිකයක් පසුකර සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.

උපායදේ සහතිකය, හෙ සහතිකයේ අර්ථය පෙන්වන සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.
යෙ ව සහතිකය ය ව උපෙකියා උපෙකියා සහතිකය, හෙ සහතිකයේ
අර්ථය පෙන්වන සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.

පවත්නා සහතිකය -පෙ- නිමිතය සහතිකය -පෙ- ආයුතය සහතිකය
-පෙ- පරිසරය සහතිකය -පෙ- ගති සහතිකය -පෙ- නිමිතය සහතිකය
-පෙ- උපෙකියා සහතිකය -පෙ- ජාති සහතිකය -පෙ- ජරා සහතිකය -පෙ-
බ්‍රහ්ම සහතිකය -පෙ- මරණය සහතිකය -පෙ- සොකො සහතිකය -පෙ-
පරිදේශය සහතිකය -පෙ- උපායදේ සහතිකය, හෙ සහතිකයේ අර්ථය
පෙන්වන සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. යෙ ව සහතිකය ය ව උපෙකියා උපෙකියා
සහතිකය, හෙ සහතිකයේ අර්ථය පෙන්වන සහතිකයක් ලෙස සලකන්න.

කතිහාසයේ සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. අතිහාසයේ හෙයින් අධ්‍ය-
යායායේ සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. අතිහාසයේ හෙයින්.

පුරුෂයන් සහතිකයේ සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. අතිහාසයේ හෙයින්,
සහතිකය සහතිකයේ සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. අතිහාසයේ හෙයින්,
විනිශ්චය සහතිකයේ සහතිකයක් ලෙස සලකන්න. අතිහාසයේ හෙයින්.

උත්පාදය දුකා යි මුදනු කාමානි බව, ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව, අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන නමි. ප්‍රවාතනිය දුකා යි මුදනු කාමානි බව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන නමි. ... උපායාසය දුකා යි මුදනු කාමානි බව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන නමි.

උත්පාදය භය යා යි මුදනු කාමානි බව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යා. ප්‍රවාතනිය භය යා යි මුදනු කාමානි බව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යා. ... උපායාසය භය යා යි මුදනු කාමානි බව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව අධ්‍යුපේක්‍ෂාව යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යි.

උත්පාදය සාමිම යා යි මුඤ්චිතුකමාසතා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා අධ්‍යුපේක්‍ෂා යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යා. ප්‍රවාතනිය සාමිම යා යි මුඤ්චිතුකමාසතා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා අධ්‍යුපේක්‍ෂා යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යා. ... උපායාසය සාමිම යා යි මුඤ්චිතුකමාසතා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා අධ්‍යුපේක්‍ෂා යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යි.

උත්පාදය සංසාරයා යි මුඤ්චිතුකමාසතා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා අධ්‍යුපේක්‍ෂා යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යා. ප්‍රවාතනිය සංසාරයා යි මුඤ්චිතුකමාසතා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා අධ්‍යුපේක්‍ෂා යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යා. ... උපායාසය සංසාරයා යි මුඤ්චිතුකමාසතා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා අධ්‍යුපේක්‍ෂා යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව සංසාරොපේක්‍ෂාඥන යි.

උත්පාදය සංසාරයහ. ඒ සංසාරයන් වෙසෙසින් උපේක්‍ෂා කෙරේ නු යි සංසාරොපේක්‍ෂා නමි. යම් සංසාර කෙනෙක් වෙන් ද යම් උපේක්‍ෂාවකුත් වේ ද තුලුනු දෙදෙන මා සංසාරයෝ යා. ඒ සංසාරයන් වෙසෙසින් උපේක්‍ෂා කෙරේ නු යි සංසාරොපේක්‍ෂා නමි.

ප්‍රවාතනිය සංසාරයහ ... (සංසාර) නිමිත්ත සංසාරයහ ... කම්මා-
සුභතය සංසාරයහ ... ප්‍රතිසන්ධි සංසාරයහ. ... ගතිය සංසාරයහ ...
නිව්ෂානතිය සංසාරයහ ... උපප්‍රාප්තිය සංසාරයහ ... ජාතිය සංසාර-
යහ ... ජරාව සංසාරයහ ... ව්‍යාධිය සංසාරයහ ... මරණය සංසාර-
යහ ... ශොකය සංසාරයහ ... පරිදෙවය සංසාරයහ ... උපායාසය
සංසාරයහ. ඒ සංසාරයන් අධ්‍යුපේක්‍ෂා කෙරේ නු යි., සංසාරො-
පේක්‍ෂා නමි. යම් සංසාර කෙනෙක් වෙන් ද යම් උපේක්‍ෂාවකුත් වේ
ද තුලුනු දෙදෙන මා සංසාරයෝ යා. ඒ සංසාරයන් අධ්‍යුපේක්‍ෂා
කෙරේ නු යි සංසාරොපේක්‍ෂා නමි.

කිසි අයුරෙකින් සංසාරොපේක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය
(සංසාරොපේක්‍ෂායෙහි අභිමුඛ කොට අභියසින් එළැවීම) වෙයි යත්:
අට අයුරෙකින් සංසාරොපේක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වෙයි.

පෘථග්ජනයාහට කිසි අයුරෙකින් සංසාරොපේක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ
අභිනිහාරය වේ ද, ශෛක්‍ෂයාහට කිසි අයුරෙකින් සංසාරො-
පේක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වේ ද, රහත්හට කිසි අයුරෙකින්
සංසාරොපේක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වේ ද යත්:

පුද්ගලිකයන් දේශපාලනික සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි, සේකයන් නිතරයා සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි, විවරාගයන් නිතරයා සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි.

පුද්ගලිකයන් කතමෙහි දේශපාලනික සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි: පුද්ගලිකයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා වා, විපයන් වා පුද්ගලිකයන් ඉමෙහි දේශපාලනික සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි.

සේකයන් කතමෙහි නිතරයා සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි: සේකයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා වා, විපයන් වා පරිසරය වා ඵලසමාපතනි. සමාපජනි, සේකයන් ඉමෙහි නිතරයා සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි.

විවරාගයන් කතමෙහි නිතරයා සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි: විවරාගයන් සම්බන්ධතාවය විපයන් වා, පරිසරය වා ඵලසමාපතනි. සමාපජනි, තදප්පුපකනි: සුදුසුකම්වලින් වා අතිමනව්වලින් වා අපසර්ගිකව්වලින් වා විවරය; විවරාගයන් ඉමෙහි නිතරයා සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා හොඳි.

කම. පුද්ගලිකයන් ව සේකයන් ව සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා ඵකතන. හොඳි: පුද්ගලිකයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා විවෘත. කිලියන්, භාවනා පරිපජන. හොඳි, පරිවේධයන් අනතරයා හොඳි, අයන්. පරිසරය පව්වයා හොඳි, සේකයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා විවෘත. කිලියන්, භාවනා පරිපජන. හොඳි, උතනරි. පරිවේධයන් අනතරයා හොඳි, අයන්. පරිසරය පව්වයා හොඳි. ඵම. පුද්ගලිකයන් ව සේකයන් ව සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා ඵකතන. හොඳි අභිනිතරයා.

කම. පුද්ගලිකයන් ව සේකයන් ව විවරාගයන් ව සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා ඵකතන. හොඳි: පුද්ගලිකයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා පුද්ගලිකයන් පුද්ගලිකයන් අනතරයා විපයන්, සේකයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා පුද්ගලිකයන් අනතරයා විපයන්. විවරාගයන් සම්බන්ධතාවය අභිනිතරයා පුද්ගලිකයන් අනතරයා විපයන් ඵම. පුද්ගලිකයන් ව සේකයන් ව විවරාගයන් ව සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා ඵකතන. හොඳි අභිනිතරයා.

කම. පුද්ගලිකයන් ව සේකයන් ව විවරාගයන් ව සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා නානතන. හොඳි: පුද්ගලිකයන් සම්බන්ධතාවය කුසලා හොඳි, සේකයන් සම්බන්ධතාවය කුසලා හොඳි, විවරාගයන් සම්බන්ධතාවය අවසානතන. හොඳි. ඵම. පුද්ගලිකයන් ව සේකයන් ව විවරාගයන් ව සම්බන්ධතාවය විවෘතය අභිනිතරයා නානතන. හොඳි කුසලාභාසතන.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පාඨශ්ජනයාහට දෙඅයුරෙකින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වෙයි. ශෛක්‍ෂයාහට තුන් අයුරෙකින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වෙයි. රහත්හට තුන් අයුරෙකින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වේ.

පාඨශ්ජනයාහට කවර දෙඅයුරින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වෙයි යත්: පාඨශ්ජන නෙම සංසකාරොපෙක්‍ෂාවට සතුටු හෝ වෙයි. විදගීනා හෝ කෙරෙයි. පාඨශ්ජනයාහට මේ දෙඅයුරින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වේ.

ශෛක්‍ෂයාහට කවර තුන් අයුරින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වෙයි යත්: ශෛක්‍ෂ නෙමේ සංසකාරොපෙක්‍ෂාව අනිනඤ්ඤාය හෝ කෙරෙයි. විදගීනා හෝ කෙරෙයි. (අනිත්‍යාදී විසින්) ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඵලසම්පන්නියට හෝ සම්මදියි. ශෛක්‍ෂයාහට මේ තුන් අයුරින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වේ.

රහත්හට කවර තුන් අයුරෙකින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වෙයි යත්: රහත් නෙමේ සංසකාරොපෙක්‍ෂාව විදගීනා හෝ කෙරෙයි. (අනිත්‍යාදී විසින්) ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඵලසම්මවතට හෝ සම්මදියි. ඒ සංසකාරොපෙක්‍ෂාව (නාදග චූ අන්‍ය විදගීනාඥානසෙකින්) අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට යුත්තවිහාරයෙන් හෝ අනිමිත්තවිහාරයෙන් හෝ අප්‍රණීතින විහාරයෙන් හෝ වෙසෙයි. රහත්හට මේ තුන් අයුරින් සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය වේ.

කිසෙයින් පාඨශ්ජනයාගේ ද ශෛක්‍ෂයාගේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය එකෙක් වෙයි යත්: සංසකාරොපෙක්‍ෂාවට සප්‍රිතිකතාණ්ඩුව උපදවන පාඨශ්ජනයාගේ සිත කෙලෙසෙයි. (ප්‍රතිලබ්ධි) විදගීනාභාවනාවට උපදව වෙයි. ප්‍රතිවෙධයට අනතරය වෙයි. අනාගතයෙහි සුභතිප්‍රතිසංකීයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. සංසකාරොපෙක්‍ෂාවට සප්‍රිතිකතාණ්ඩුව උපදවන ශෛක්‍ෂයාගේ ද සිත කෙලෙසෙයි. භාවනාවට උපදව වෙයි. මත්තෙහි (සත්‍ය) ප්‍රතිවෙධයට අනතරය වෙයි. අනාගත ප්‍රතිසංකීයට ප්‍රත්‍යය වේ මෙසෙයින් පාඨශ්ජනයාගේ ද ශෛක්‍ෂයාගේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය අනිනඤ්ඤානාවයෙන් එකෙක් වේ.

කිසෙයින් පාඨශ්ජනයාගේ ද ශෛක්‍ෂයාගේ ද රහත්හුගේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය එකෙක් වෙයි යත්: පාඨශ්ජන නෙම සංසකාරොපෙක්‍ෂාව අනිත්‍ය හෙයින් ද දුඃඛ හෙයින් ද අනාත්ම හෙයින් ද විදගීනා කෙරෙයි. ශෛක්‍ෂ නෙමේත් සංසකාරොපෙක්‍ෂාව අනිත්‍ය හෙයින් ද දුඃඛ හෙයින් ද අනාත්ම හෙයින් ද විදගීනා කෙරෙයි. රහත් නෙමේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂාව අනිත්‍ය හෙයින් ද දුඃඛ හෙයින් ද අනාත්ම හෙයින් ද විදගීනා කෙරේ. මෙසෙයින් පාඨශ්ජනයාගේ ද ශෛක්‍ෂයාගේ ද රහත්හුගේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය (අනිත්‍යාදී හෙයින්) අනුපසංගතභාවයෙන් එකෙක් වේ.

කිසෙයින් පාඨශ්ජනයාගේ ද ශෛක්‍ෂයාගේ ද රහත්හුගේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය නානාත්ම වෙයි යත්: පාඨශ්ජනයාගේ සංසකාරොපෙක්‍ෂාව කුශල වෙයි. ශෛක්‍ෂයාගේ සංසකාරොපෙක්‍ෂාව කුශල වෙයි. රහත්හුගේ සංසකාරොපෙක්‍ෂාව අව්‍යාකාන වේ. මෙසෙයින් පාඨශ්ජනයාගේ ද ශෛක්‍ෂයාගේ ද රහත්හුගේ ද සංසකාරොපෙක්‍ෂායෙහි විතතයාගේ අභිනිහාරය කුශලාව්‍යකාන භාවයෙන් නානාත්ම වේ.

කළු. පුළුල් නිදහස ව සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති: පුළුල් නිදහස සඛාරාලපෙකකිය කිසිවි කාලෙ සුවිදිනා හොති, කිසිවි කාලෙ න සුවිදිනා හොති, සෙකකිය පි සඛාරාලපෙකකිය කිසිවි කාලෙ සුවිදිනා හොති, කිසිවි කාලෙ න සුවිදිනා හොති, විනරාගය සඛාරාලපෙකකිය අවිචන්තනං සුවිදිනා හොති. එවං පුළුල් නිදහස ව සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති විදිනවෙයින ව අවිදිනවෙයින ව.

කළු. පුළුල් නිදහස ව සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති: පුළුල් නිදහස සඛාරාලපෙකකිය¹, අභිනතතනං විපසයනි, සෙකකිය පි සඛාරාලපෙකකිය¹ අභිනතතනං විපසයනි, විනරාගය සඛාරාලපෙකකිය කිතතතනං විපසයනි. එවං පුළුල් නිදහස ව සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති කිතතවෙයින ව අභිනතවෙයින ව.

කළු. පුළුල් නිදහස ව සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති: පුළුල් නිදහස සඛාරාලපෙකකිය කිසිවි කාලෙ සුවිදිනා හොති, කිසිවි කාලෙ න සුවිදිනා හොති, සෙකකිය පි සඛාරාලපෙකකිය කිසිවි කාලෙ සුවිදිනා හොති, කිසිවි කාලෙ න සුවිදිනා හොති, විනරාගය සඛාරාලපෙකකිය අවිචන්තනං සුවිදිනා හොති. එවං පුළුල් නිදහස ව සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති පභිනතවෙයින ව අපභිනතවෙයින ව.

කළු. සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති: සෙකකිය සඛාරාලපෙකකිය අභිනතතනං ව, විපසයනි ව, පරිසරාලපෙකකිය ව, එලසමාපතනං සමාපජනි; විනරාගය සඛාරාලපෙකකිය විපසයනි ව, පරිසරාලපෙකකිය ව, එලසමාපතනං සමාපජනි, කදර්ශනපෙකකිය, සුඛසුඛවිහාරෙත ව, අභිමතතවිහාරෙත ව, අපභිනතවිහාරෙත ව, විහරති. එවං සෙකකිය ව විනරාගය ව සඛාරාලපෙකකිය ව විනරාගය අභිනිහාරො නානතනං හොති විහරසමාපතනවෙයින.

කති සඛාරාලපෙකකිය සමථවසෙන උපපජනි, කති සඛාරාලපෙකකිය විපසයනාවසෙන උපපජනි: අවිචන්තනවිහාරෙත සමථවසෙන උපපජනි, දස සඛාරාලපෙකකිය විපසයනාවසෙන උපපජනි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමා අවධි සඛිංරැපෙකබා සමථවසෙන උපපජ්ජන්ති: පඨමං කොනං¹ පරිලාභන්දාය නිවරණෙ පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, දුතියං කොනං පරිලාභන්දාය විතකකච්චාරෙ පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, තතියං කොනං පරිලාභන්දාය පීතිං පරි-සඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, චතුර්ථං කොනං පරිලාභන්දාය සුඛදුක්ඛෙ පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතිං පරිලාභන්දාය රූපසඤ්ඤා පරිස සඤ්ඤාං නානත්තසඤ්ඤාං පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතිං පරිලාභන්දාය ආකාසානඤ්චා-යතනසඤ්ඤාං පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතිං පරිලාභන්දාය විඤ්ඤාණඤ්චායතන සඤ්ඤාං පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, නෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤායතනසමාපතතිං පරිලාභන්දාය ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සඤ්ඤාං පරි-සඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං. ඉමා අවධි සඛිංරැ-පෙකබා සමථවසෙන උපපජ්ජන්ති.

කතමා දස සඛිංරැපෙකබා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති: සොනා-පතතිමග්ගං පරිලාභන්දාය උපපාදං පචතතං නිමිත්තං ආයුහනං² පරි-සන්ධිං ගතිං නිබ්බන්ති. උපපතතිං ජාතිං ජරං ව්‍යාධිං මරණං සොකං පරිදෙවං උපායාසං පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං සොනාපතතිඵලසමාපතනන්දාය උපපාදං පචතතං නිමිත්තං ආයුහනං පරි සන්ධිං -පෙ- උපායාසං පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං, සකදගාමිමග්ගං පරිලාභන්දාය -පෙ- සකදගාමිඵලසමාපතනන්දාය අනාගාමිමග්ගං පරිලාභන්දාය -පෙ- අනාගාමිඵලසමාපතනන්දාය -පෙ- අරහත්තමග්ගං පරිලාභන්දාය -පෙ- අරහත්තඵලසමාපතනන්දාය -පෙ- සුඤ්ඤානවිහාරසමාපතනන්දාය -පෙ- අනිමිත්තවිහාරසමාපතනන්දාය උපපාදං පචතතං නිමිත්තං ආයුහනං පරිසන්ධිං ගතිං නිබ්බන්ති. උපපතතිං ජාතිං ජරං ව්‍යාධිං මරණං සොකං පරිදෙවං උපායාසං පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සඛිංරැපෙකබාසු ඤාණං. ඉමා දස සඛිංරැපෙකබා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති.

කති සඛිංරැපෙකබා කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා: පණ්ණරස සඛිංරැපෙකබා කුසලා, තියෙසා සඛිංරැපෙකබා අබ්‍යකතා. නන්ති සඛිංරැපෙකබා අකුසලා.

1. “පරිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා අවධි විතතස්ස ගොචරා පුප්පජ්ජන්තස්ස ද්වෙ ගොනති තයො සෙකකස්ස ගොචරා තයො ච විතරාගස්ස යෙහි විතතං විවට්ඨති.

කවර සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ අවදේනෙක් ශමථවශයෙන් උපදිත් ද යත්: ප්‍රථමධ්‍යානප්‍රතිලාභය සදහා පඤ්චනිවරණයත් (ප්‍රභාතව්‍යභාවයෙන්) නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව (නිවරණ සංකීර්ණ) සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ ද්විතීයධ්‍යාන ප්‍රතිලාභය සදහා විතකීවිචාරයත් නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ. තෘතීයධ්‍යාන ප්‍රතිලාභය සදහා ප්‍රීතිය නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ, චතුර්ථධ්‍යාන ප්‍රතිලාභය සදහා සුඛදු:ඛයත් නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ. ආකාශානඤ්චායතනසමාපත්ති ප්‍රතිලාභය සදහා රූපසංඥව ප්‍රතිසංඥව නානාසංඥව නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්ති ප්‍රතිලාභය සදහා ආකාශානඤ්චායතනසංඥව නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්ති ප්‍රතිලාභය සදහා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඥව නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යැ. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්ති ප්‍රතිලාභය සදහා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසංඥව නුවණින් සලකා මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරයන්ගේ උපෙක්‍ෂායෙහි ඥාන යි මේ සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ අවදේන ශමථවශයෙන් උපදිත්.

කවර සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ දසදෙනෙක් විදගීනාවශයෙන් උපදිත් ද යත්: සෝවත්මාගීය ලැබීම පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත කමායුහනය ප්‍රතිසංකීය ගතිය නිමිත්තය උපප්‍රාප්තිය ජාතිය ජරාව ව්‍යාධිය මරණය ශෝකය පරිදේවය උපායාසය ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරොපෙක්‍ෂා ඥාන යැ. සෝවත් ඵලසමාපත්තිය පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත කමායුහනය ප්‍රතිසංකීය ... ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරොපෙක්‍ෂා ඥාන යැ. සෙදගාමි මාගීය ලැබීම පිණිස ... සෙදගාමි ඵලසමවන පිණිස ... අනගාමි මාගීය ලැබීම පිණිස ... අනගාමි ඵලසමවන පිණිස ... රහත්මහ ලැබීම පිණිස ... රහත් ඵලසමවන පිණිස ... ශුන්‍යතවිහාරසමාපත්තිය පිණිස ... අනිමිත්තවිහාරසමාපත්තිය පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත ආයුහනය ප්‍රතිසංකීය ගතිය නිමිත්තය උපප්‍රාප්තිය ජාතිය ජරාව ව්‍යාධිය මරණය ශෝකය පරිදේවය උපායාසය ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට මධ්‍යස්ථභාවයෙන් සිටුවනා ප්‍රඥාව සංස්කාරොපෙක්‍ෂා ඥාන යි. මේ සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ දසදෙන විදගීනාවශයෙන් උපදිත්.

කෙනෙක් සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකානයෝ ද යත්: සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ පසලෝස් දෙනෙක් කුශලයෝ යැ. සංස්කාරොපෙක්‍ෂාවෝ තිදෙනෙක් අව්‍යාකාන-යෝ යැ. අකුශල වූ සංස්කාරොපෙක්‍ෂායෙක් නැති.

1. යම් (සංස්කාරොපෙක්‍ෂාධර්මයෙකින් විතකීවිචාරාදියෙන්) සිත අපගම වේ ද ඒ පරිසංඛා සනතිට්ඨතා (සංස්කාරොපෙක්‍ෂා) ප්‍රඥවෝ (ශමථ වශයෙන්) විතතගොචර වූවාහු අවදේනෙක් වෙති. පෘථග්ජනයා හට (ශමථවිදගීනාසමාපත්ති වශයෙන්) තිදෙනෙක් ගොචර වෙති. රහත්හට (අප්‍රණිහිත, ශුන්‍යත, ඵලසමාපත්ති වශයෙන්) තිදෙනෙක් ගොචර වෙත්.

2. අධික සමාගිය පවත්වා දස සූර්යාචාර්ය ගොවරා
අධිකාරය සම්බන්ධව පෙනී නිමැණි වීමට කඩාන පවත්වා.
3. ඉමේ අධිකාරයාකාරා පසුකර යස පරිවිතා¹
කුසලො සම්බන්ධව පෙනී නිමැණි නිමැණි¹ නිමැණි¹.

තං සූර්යාචාර්ය, පරිසරයාකාරා පසුකර. තෙත වුවුවි
'මුසුරිකුසමයාපරිසරයාකාරයාකාරයා පසුකර සම්බන්ධව පෙනී සූර්යාචාර්ය'.

සම්බන්ධව පෙනී සූර්යාචාර්ය.

10. ගොවුරු සූර්යාචාර්ය.

කපං බිහිකා වුවදානවිවවතෙ පසුකර ගොවුරු සූර්යාචාර්ය:

උපාදං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, පවත්නං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු,
නිමිතතං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, ආයුහනං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, පරි-
සකං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, ගතිං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, නිබ්බතනං
අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, උපපතනං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, ජාතං අභිසූර්යාචාර්ය
ගොවුරු, ජරං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, ව්‍යාධිං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු,
මරණං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, සොකං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, පරිදෙවං
අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, උපායාසං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු, බිහිකා සම්බන්ධ-
නිමිතතං අභිසූර්යාචාර්ය ගොවුරු.

අනුපාදං පකකුරුගි ගොවුරු, අපවත්තං පකකුරුගි ගොවුරු
-පෙ- නිරොධං නිබ්බතං පකකුරුගි ගොවුරු.

උපාදං අභිසූර්යාචාර්ය අනුපාදං පකකුරුගි ගොවුරු, පවත්නං
අභිසූර්යාචාර්ය අපවත්තං පකකුරුගි ගොවුරු, නිමිතතං අභිසූර්යාචාර්ය
අනිමිතතං පකකුරුගි ගොවුරු, -පෙ- බිහිකා සම්බන්ධ නිමිතතං
අභිසූර්යාචාර්ය නිරොධං නිබ්බතං පකකුරුගි ගොවුරු.

උපාදං වුවදානවිවවතෙ පසුකර ගොවුරු, පවත්නං වුවදානවිවවතෙ පසුකර,
නිමිතතං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, ආයුහනං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, පරිසකං වුවදානවිවවතෙ
පසුකර, ගතිං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, නිබ්බතනං වුවදානවිවවතෙ පසුකර,
උපපතනං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, ජාතං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, ජරං වුවදානවිවවතෙ
පසුකර, ව්‍යාධිං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, මරණං වුවදානවිවවතෙ පසුකර,
සොකං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, පරිදෙවං වුවදානවිවවතෙ පසුකර, උපායාසං
වුවදානවිවවතෙ පසුකර, බිහිකා සම්බන්ධ නිමිතතං වුවදානවිවවතෙ පසුකර.

¹ පරිවිතා මුසුරිකු.

2. ගම්පහ වශයෙන් කියන ලද අටදෙන අවිභාගිකයන්ට ප්‍රත්‍යය වෙයි. විදේශිකාවශයෙන් කියන ලද දසදෙන මාග්ගිකයන්ට ද එලඟුනට ද ගොවර වෙයි. මේ අටලොස් සංඝකාරොපෙක්ඛාභ්‍යන්තරයේ (ගුණාකාරී) ත්‍රිවිධ විමොක්ඛයන්ට (උපනිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෙන්) ප්‍රත්‍යය වෙත්.

3. මේ අටලොස් වැදෑරුම් වූ ප්‍රඥාවෝ යම් යොගාවචරයක්හු විසින් පුරුදු කරන ලද්දහු ද (ගෙනෙම) සංඝකාරොපෙක්ඛාභ්‍යන්තරයෙහි නිපුණ වූයේ (ශාශ්වතාරී) නානාදූෂිතයෙහි නො සැලේ යයි.

එය ඉන්ද්‍රියයෙන් ඉතිරි නම්. ප්‍රජානනාදියෙන් ප්‍රඥ නම්. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'පරිසරිකාසනනිට්ඨානා පඤ්ඤ සංඝාරාපෙක්ඛාසු ඤාණං' යි.

සංඝකාරොපෙක්ඛාභ්‍යන්තර නිදේශ යි.

10. ගොත්‍රභූ භූතිය

කිසෙයින් බාහ්‍ය වූ සංඝකාර නිමිත්තෙන් නැගී සිටුනා එයට පරාභිමුඛ විමෙහි ප්‍රඥව ගොත්‍රභූභූත වෙයි යත්:

උත්පාදය ඉක්මවා (අභිභවනය කෙරේ) හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ප්‍රවෘත්තිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. නිමිත්ත ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ආයුහනය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ප්‍රතිසන්ධිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ගතිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. නිජාත්තිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. උපප්‍රාප්තිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ජාතිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ජරාව ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ව්‍යාධිය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. මරණය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ශෝකය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. පරිදෙවය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. උපායාසය ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්. වාහ්‍ය සංඝකාරනිමිත්ත ඉක්මවා හු යි ගොත්‍රභූ නම්.

අනුත්පාදයට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම්, අප්‍රවෘත්තියට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම් ... නිරෝධ සංඝායන නිජාත්තයට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම්.

උත්පාදය ඉක්මවා අනුත්පාදයට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ප්‍රවෘත්තිය ඉක්මවා අප්‍රවෘත්තියට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම්. නිමිත්ත ඉක්මවා අනිමිත්තට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම් ... වාහ්‍ය සංඝකාරනිමිත්ත ඉක්මවා නිරෝධ සංඝායන නිජාත්තයට ප්‍රසංඝාදනය කෙරේ හු යි ගොත්‍රභූ නම්.

උත්පාදයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ප්‍රවෘත්තියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. නිමිත්තයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. කමායුහනයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ප්‍රතිසන්ධියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ගතියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. නිජාත්තියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. උපප්‍රාප්තියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ජාතියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ජරායෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ව්‍යාධියෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. මරණයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. ශෝකයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. පරිදෙවයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. උපායාසයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්. වාහ්‍ය සංඝකාරනිමිත්තයෙන් නැගීසිටී හු යි ගොත්‍රභූ නම්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනුපාදං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, අප්පච්ඡන්තං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු,
-පෙ- නිරොධං නිබ්බානං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු.

උපාදාදු වුට්ඨිතිවා අනුපාදං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, පච්ඡන්තං වුට්ඨිතිවා අප්පච්ඡන්තං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, නිමිත්තං වුට්ඨිතිවා අනිමිත්තං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, ආයුහනං වුට්ඨිතිවා අනායුහනං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, පටිසන්ධියා වුට්ඨිතිවා අප්පටි සන්ධිං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, ගතියා වුට්ඨිතිවා අගතිං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, තිබ්බතනියා වුට්ඨිතිවා අතිබ්බතනිං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, උපපතන්තියා වුට්ඨිතිවා අනුපපතනිං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, ජාතියා වුට්ඨිතිවා අජාතියං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, ජරාය වුට්ඨිතිවා අජරං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, බ්‍යාධිමනා වුට්ඨිතිවා අබ්‍යාධිං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, මරණං වුට්ඨිතිවා අමරණං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, සොකා වුට්ඨිතිවා අසොකං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, පරිදෙවා වුට්ඨිතිවා අපරිදෙවං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, උපයාසා වුට්ඨිතිවා අනුපයාසං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, බ්‍රහ්මාසංකාරනිමිත්තං වුට්ඨිතිවා නිරොධං නිබ්බානං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු.

උපාදාදු විච්චතිති ගොත්‍රහු, පච්ඡන්තං විච්චතිති ගොත්‍රහු, -පෙ- බ්‍රහ්මාසංකාරනිමිත්තං විච්චතිති ගොත්‍රහු.

අනුපාදං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, අප්පච්ඡන්තං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු,
-පෙ- නිරොධං නිබ්බානං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු.

උපාදාදු විච්චිතිවා අනුපාදං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, පච්ඡන්තං විච්චිතිවා අප්පච්ඡන්තං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු, -පෙ- බ්‍රහ්මාසංකාරනිමිත්තං විච්චිතිවා නිරොධං නිබ්බානං පකකඤ්ඤිති ගොත්‍රහු.

කති ගොත්‍රහුධම්මා සමථවසෙන උප්පජ්ජන්ති, කති ගොත්‍රහුධම්මා විපස්සනා වසෙන උප්පජ්ජන්ති: අට්ඨි ගොත්‍රහුධම්මා සමථවසෙන උප්පජ්ජන්ති, දස ගොත්‍රහුධම්මා විපස්සනාවසෙන උප්පජ්ජන්ති.

කතමෙ¹ අට්ඨි ගොත්‍රහුධම්මා සමථවසෙන උප්පජ්ජන්ති: පඨමං ඤානං² පටිලාභන්දාය නිවරණේ අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, දුතියං ඤානං පටිලාභන්දාය විතකකම්මාරේ අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, තතියං ඤානං පටිලාභන්දාය පීතිං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, චතුත්ථං ඤානං පටිලාභන්දාය සුඛදුක්ඛේ අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, ආකාසානඤ්ඤායනනසමාපතනිං පටිලාභන්දාය රූපසඤ්ඤං පටිඝසඤ්ඤං නානාත්තසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනසමාපතනිං පටිලාභන්දාය ආකාසානඤ්ඤායනනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, ආකිඤ්ඤායනනසමාපතනිං පටිලාභන්දාය විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතනිං පටිලාභන්දාය ආකිඤ්ඤායනනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රහු. ඉමෙ අට්ඨි ගොත්‍රහුධම්මා සමථවසෙන උප්පජ්ජන්ති.

1. කතමා - සි 1.

2. පඨමජ්ඣිමං - PTS සි 1.

අනුප්‍රාප්තියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. අප්‍රචාතතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි ... නිරෝධ සංකීර්ණ නිවේණියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි.

උප්‍රාප්තියෙන් නැගී අනුප්‍රාප්තියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ප්‍රචාතතියෙන් නැගී අප්‍රචාතතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. නිවේණියෙන් නැගී අනිවේණියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. අප්‍රචාතතියෙන් නැගී අනුප්‍රාප්තියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ප්‍රතිසංකීර්ණයෙන් නැගී අප්‍රතිසංකීර්ණයට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ගතියෙන් නැගී අගතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. නිවේණියෙන් නැගී අනිවේණියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. උප්‍රාප්තියෙන් නැගී අනුප්‍රාප්තියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ජාතියෙන් නැගී අජාතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ජරායෙන් නැගී අජරාවට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ව්‍යාධියෙන් නැගී අව්‍යාධියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. මරණයෙන් නැගී අමරණයට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ගොතියෙන් නැගී අගොතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. උපායාසයෙන් නැගී අනුපායාසයට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. වාහාසංකාර නිවේණියෙන් නැගී නිරෝධ සංකීර්ණ නිවේණියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි.

උප්‍රාප්තියෙන් අපගත වේ නු යි ගොනුනු නමි. ප්‍රචාතතියෙන් අපගත වේ නු යි ගොනුනු නමි. ... වාහා සංකාර නිවේණියෙන් අපගත වේ නු යි ගොනුනු නමි.

අනුප්‍රාප්තියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි ... අප්‍රචාතතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි ... නිරෝධ සංකීර්ණ නිවේණියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි.

උප්‍රාප්තියෙන් අපගත වූ අනුප්‍රාප්තියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි. ප්‍රචාතතියෙන් අපගත වූ අප්‍රචාතතියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි ... වාහා සංකාර නිවේණියෙන් අපගත වූ නිරෝධ සංකීර්ණ නිවේණියට ප්‍රසන්නතය කෙරේ නු යි ගොනුනු නමි.

කෙතෙක් ගොනුනුමිමයෝ ශමථවශයෙන් උපදිත් ද: කෙතෙක් ගොනුනුමිමයෝ විදගීනාවශයෙන් උපදිත් ද යත්: ගොනුනුමිමයෝ අට-දෙනෙක් ශමථවශයෙන් උපදිත්. ගොනුනුමිමයෝ දසදෙනෙක් විදගීනාවශයෙන් උපදිත්.

කවර ගොනුනුමිමයෝ අටදෙනෙක් ශමථවශයෙන් උපදිත් ද යත්: ප්‍රථමධ්‍යානය ලබනු පිණිස නිවරණයත් ඉක්මවා (අනිභවනය කෙරේ) නු යි ගොනුනු යැ. ද්විතීයධ්‍යානය ලබනු පිණිස විතකිවිචාරයත් ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. තෘතීයධ්‍යානය ලබනු පිණිස ප්‍රිය ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. චතුර්ථධ්‍යානය ලබනු පිණිස සුඛදු:ඛයත් ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. ආකාසානඤ්චායතන සමාපතතිය ලබනු පිණිස රූපසංඥාව ප්‍රතික්ෂයංඥාව නානාභිසංඥාව ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපතතිය ලබනු පිණිස ආකාසානඤ්චායතන සංඥාව ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. ආකිඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපතතිය ලබනු පිණිස විඤ්ඤාණඤ්චායතන සංඥාව ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපතතිය ලබනු පිණිස ආකිඤ්ඤාණඤ්චායතන සංඥාව ඉක්මවා, නු යි ගොනුනු යැ. මේ ගොනුනුමිමයෝ අටදෙන ශමථ වශයෙන් උපදිත්.

කතමේ දස ගොනු හිමිකම්, විපක්ෂනාවසේන උපපජ්ජනී: සොකා, පතතිමග්ගං පටිලාභනීයා උපපාදං පවතනං නිමිතතං ආයුහනං පටිසංකීං ගතීං නිබ්බතනීං උපපතනීං ජාතීං ජරං බ්‍යාධිං මරණං සොකං පරිඥෙවං උපායාසං බිහිඤ්ඤාසංකාරනිමිතතං අභිභුයස්නීති ගොනුහු, සොකාපතතිඵලසමාපතනනීයා උපපාදං පවතනං නිමිතතං පටිසංකීං -පෙ- අභිභුයස්නීති ගොනුහු, සකදගාමිමග්ගං පටිලාභනීයා -පෙ- සකදගාමි-ඵලසමාපතනනීයා -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලාභනීයා -පෙ- අනාගාමිඵල සමාපතනනීයා -පෙ- අරහතනමග්ගං පටිලාභනීයා උපපාදං පවතනං නිමිතතං ආයුහනං පටිසංකීං ගතීං නිබ්බතනීං උපපතනීං ජාතීං ජරං බ්‍යාධිං මරණං සොකං පරිඥෙවං උපායාසං බිහිඤ්ඤාසංකාරනිමිතතං අභි-භුයස්නීති ගොනුහු, අරහතනඵලසමාපතනනීයා -පෙ- සුඤ්ඤානවිහාරසමා-පතනනීයා -පෙ- අනිමිතනවිහාරසමාපතනනීයා උපපාදං පවතනං නිමිතතං ආයුහනං පටිසංකීං -පෙ- අභිභුයස්නීති ගොනුහු, ඉමේ දස ගොනු හිමිකම්, විපක්ෂනාවසේන උපපජ්ජනී:

කති ගොනු හිමිකම් කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා. පනතරස ගොනු හිමිකම් කුසලා, තයො ගොනු හිමිකම් අබ්‍යාකතා, නත්ථි ගොනු-හිමිකම් අකුසලා.

1. “සාමිසඤ්ඤා නිරුමිසං පණ්ණිනඤ්ඤා අප්පණ්ණිනං
සුඤ්ඤානඤ්ඤා විසංඤ්ඤාතං වුට්ඨිතඤ්ඤා අවුට්ඨිතං
2. අට්ඨ සමාධිස්ස පච්චයා දස ඤාණස්ස ගොචරා
අට්ඨාරස ගොනු හිමිකම් තිණ්ණං විමොක්ඛාන පච්චයා,
3. ඉමේ අට්ඨාරසාකාරා පඤ්ඤා යස්ස පරිචිතා
කුසලො විච්චො වුට්ඨානෙ නානාදිට්ඨිසු න කම්පනී’ති

තං ඤාතවෙය්න ඤාණං, පජානනවෙය්න පඤ්ඤා, තෙන වුට්ඨිති:
“බිහිඤ්ඤාවුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤා ගොනුහු ඤාණං”

ගොනුහු ඤාණනිද්දර්ශනං.

11. මහගඤ්ඤං

කපං දුහතො වුට්ඨාන විච්චනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං.

සොකාපතතිමග්ගකකිණේ දස්සනවෙය්න සමමාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨියා වුට්ඨාති, තදනුචතකකිලෙසෙහි ව බ්‍රහ්මෙහි ව වුට්ඨාති, බිහිඤ්ඤා ව සබ්බ-නිමිතෙනෙහි වුට්ඨාති. තෙන වුට්ඨිති: දුහතො වුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං.

කවර ගොත්‍රභූමිමයෝ දසදෙනෙක් විදගීනාවශයෙන් උපදිත් ද යත්: ස්‍රොතාපතනිමාගීප්‍රතිලාභය පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත ආයුහනය ප්‍රතිසංකීය ගතිය නිමිත්තය උපප්‍රාප්තිය ජාතිය ජරාව ව්‍යාධිය මරණය ශෝකය පරිදෙවය උපායාසය වාහ්‍ය සංඝකාරනිමිත්ත ඉක්මවා නු යි ගොත්‍රභූ යැ. ස්‍රොතාපතනිඵලසමාපතනිය පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත ආයුහනය ප්‍රතිසංකීය ... ඉක්මවා නු යි ගොත්‍රභූ යැ. සකාදගාමිමාගීප්‍රතිලාභය පිණිස ... සකාදගාමිඵලසමාපතනිය පිණිස ... අනාගාමිමාගීප්‍රතිලාභය පිණිස ... අනාගාමිඵලසමාපතනිය පිණිස ... අභීනමාගීප්‍රතිලාභය පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත ආයුහනය ප්‍රතිසංකීය ගතිය නිමිත්තය උපප්‍රාප්තිය ජාතිය ජරාව ව්‍යාධිය මරණය ශෝකය පරිදෙවය උපායාසය වාහ්‍ය සංඝකාරනිමිත්ත ඉක්මවා නු යි ගොත්‍රභූ යැ. අභීත්ඵලසමාපතනිය පිණිස ... ශුන්‍යතවිහාර සමාපතනිය පිණිස ... අනිමිත්තවිහාරසමාපතනිය පිණිස උත්පාදය ප්‍රවාතනිය නිමිත්ත ආයුහනය ප්‍රතිසංකීය ... ඉක්මවා නු යි ගොත්‍රභූ යැ. මේ ගොත්‍රභූමිමයෝ දසදෙන විදගීනාවශයෙන් උපදිත්.

කෙතෙක් ගොත්‍රභූමිමයෝ කුශලයෝ ද කෙතෙක් අකුශලයෝ ද කෙතෙක් අව්‍යාකාතයෝ ද යත්: ගොත්‍රභූමිමයෝ පසළොස්දෙනෙක් කුශලයෝ යැ. ගොත්‍රභූමිමයෝ තිදෙනෙක් අව්‍යාකාතයෝ යැ. ගොත්‍රභූමිමයෝ අකුශල වූවාහු නැති යි.

1. නිකාන්ති සහිත බැවින් සාමිම යැ (නිකාන්ති රහිත බැවින්) නිරාමිම යැ. (නිකාන්ති ප්‍රණිධියෙන් සිටි බැවින්) ප්‍රණිතිත යැ (තදභාවයෙන්) අප්‍රණිතිත යැ (නිකාන්ති සංයෝගයෙන්) සංයුක්ත යැ (තදභාවයෙන්) විසංයුක්ත යැ (නිකාන්තිය සිදුහා බැවින්) චක්‍රභිත යැ (තදභාවයෙන්) අචක්‍රභිත යි.

2. ගොත්‍රභූමිමයෝ අටදෙනෙක් සමාධියට ප්‍රත්‍යයෝ වෙති. දසදෙනෙක් ඥානයට ගොවර වූවාහු වෙති. අටළොස් ගොත්‍රභූමිමයෝ තුන් විමොක්‍ෂාංගනට ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්.

3. මේ අටළොස් ආකාර ප්‍රඥාවෝ යමක්හු විසින් පුරුදු කරන ලද්දහු ද ඒ විච්ඡේදයෙහි හා චක්‍රභිතයෙහි නිපුණ වූයේ නානා දෘෂ්ටිති නොසැලේ යයි.

එය ඥානාචයෙන් ඥාන යැ. ප්‍රජානනාචයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'බ්‍රහ්මා ව්‍රුධානවිච්චනෙ පඤ්ඤා ගොත්‍රභූඤ්ණං' යි.

ගොත්‍රභූඤ්ණ නිද්දෙශ යි.

11. මාගීඥානය

කිසෙයින් උභතොච්ඡුත්ථානවිච්චනයෙහි ප්‍රඥව මාගීඥාන වෙයි යත්:

ස්‍රොතාපතනිමාගීඤ්ණයෙහි සත්‍යදගීනසමාචාරෙන් සමාන්ද්‍රමය (දෙසැට) මිථ්‍යාද්‍රමයෙන් නැගෙයි. තදනුවනික (මිථ්‍යාද්‍රමය අනුවා පවත්නා) කෙලයෙන් කෙරෙත් ද සකකියෙන් කෙරෙත් ද නැගෙයි. වාහ්‍ය වූ හැම සංඝකාරනිමිත්ත කෙරෙත් ද නැගේ. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'දුභතොව්‍රුධානවිච්චනෙ පඤ්ඤා මහෙඤ් ඤ්ණං' යි.

අභිතිරොපනටෙය්න සමමාසඝිකපො, මිච්ඡාසඝිකපො, වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

පටිග්ගහටෙය්න සමමාචාරා, මිච්ඡාචාරාය වුට්ඨාති, නදනුවත්තක-කිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

සමුට්ඨානටෙය්න සමමාකම්මන්තො, මිච්ඡාකම්මන්තො, වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

වොදුනටෙය්න සමමා ආජීවො, මිච්ඡාආජීවො වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

පග්ගහටෙය්න සමමාචාරායාමො, මිච්ඡාචාරායාමො වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

උපට්ඨානටෙය්න සමමාසති මිච්ඡාසතියො වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: 'දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

අවිකෙඛපටෙය්න සමමාසමාධි මිච්ඡාසමාධිනො වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

සකදගාමිමග්ගකඛණේ දසසුනටෙය්න සමමාදිට්ඨි - පෙ - අවිකෙඛපටෙය්න සමමාසමාධි ඔලාරිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිසසඤ්ඤාජනා ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං.

අනාගාමිමග්ගකඛණේ දසසුනටෙය්න සමමාදිට්ඨි - පෙ - අවිකෙඛපටෙය්න සමමාසමාධි අණුසහගතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිසසඤ්ඤාජනා, අණුසහගතා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා වුට්ඨාති, නදනුවත්තකකිලෙසෙති ච බ්‍රහ්මෙති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤා මගෙන ඤාණං'.

අභිනිවේදනාත්මකවශයෙන් සමාජසංකල්පය මිථ්‍යාසංකල්පය කෙරෙන් නැගෙයි. තදනුවර්ණ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගෙයි. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිත කෙරෙන් ද නැගේ. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

පරිශ්‍රව (සතර වාක්සංවර) සවහාවයෙන් සමාන්තරවශයෙන් මිථ්‍යාවචන-යෙන් නැගෙයි. තදනුවර්ණ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගෙයි. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිත කෙරෙන් ද නැගේ. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං' යි.

සමුත්ථාන (කාරණ) භාවයෙන් සමාන්තරවශයෙන් (ප්‍රාණවධාදි) මිථ්‍යා-කමානායෙන් නැගෙයි. තදනුවර්ණ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගෙයි. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාර නිමිත කෙරෙන් ද නැගේ. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

පරිශ්‍රවභාවයෙන් සමාන්තරවශයෙන් මිථ්‍යාභාවයෙන් නැගෙයි. තදනුවර්ණ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගෙයි. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිත කෙරෙන් ද නැගේ. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

ප්‍රමුඛභාවයෙන් සමාන්තරවශයෙන් මිථ්‍යාවාසාමයෙන් නැගෙයි. තදනුවර්ණ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගෙයි. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිත කෙරෙන් ද නැගේ. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

එළඹ සිටුනා බැවින් සමාන්තරවශයෙන් මිථ්‍යාසමාධිකයෙන් නැගෙයි. තදනුවර්ණ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගෙයි. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිත කෙරෙන් ද නැගේ. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

අවික්ෂේපාත්මකවශයෙන් සමාන්තරවශයෙන් මිථ්‍යාසමාධිකයෙන් නැගී සිටී, තදනුවර්ණ වූ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගී සිටී, බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිතයන් ගෙන් ද නැගී සිටී. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

සකාදගාමිමානික්ෂණයෙහි සකාදගාමිකවශයෙන් සමාන්තරවශයෙන් ... අවික්ෂේපවශයෙන් සමාන්තරවශයෙන් මිථ්‍යාසමාධික වූ කාමරාගසංයෝජන-යෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් මිථ්‍යාසමාධික වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් නැගී සිටී, තදනුවර්ණ වූ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද, සකකියන් කෙරෙන් ද නැගී සිටී, බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිතයන් කෙරෙන් නැගී සිටී. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

අනාගාමිමානික්ෂණයෙහි දුර්වලවශයෙන් සමාන්තරවශයෙන් ... අවි-ක්ෂේපවශයෙන් සමාන්තරවශයෙන් අභ්‍යන්තර (සිද්ධි) වූ කාමරාගසං-යෝජනයෙන් ද ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් ද අභ්‍යන්තර වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් ද ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් ද නැගී සිටී. තදනුවර්ණ වූ කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නැගී සිටී. බාහ්‍ය වූ හැම සංකාරනිමිතයන් කෙරෙන් නැගී සිටී. එයින් කියනු ලබයි: 'දුහතො වූට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

අර්ථකතමයකින්ද දැක්වෙන්න සමාදායී -පෙ- අවිකේ-
පවෙන්න සමාසමාධි රූපරාග අරූපරාග මානා උභයවිධ අවිජාය-
මානානුසාරී භවරාගානුසාරී අවිජානුසාරී වුට්ඨානි, තදනුවතක-
නිලෙසෙහි ව බකේහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිතෙහි වුට්ඨානි,
තෙන වුට්ඨානි: ‘දුභතො වුට්ඨානවිවචනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං.

1. “අජිතං ක්‍රියාපෙති¹ ජාතෙන ක්‍රියාං² තෙන පවුට්ඨති
ක්‍රියාවිමොකේ³ කුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කම්පති⁴

2. සමාදතිභී ඤා වෙ විපස්සති
විපස්සමානෝ තථා වෙ සමාදග්ගෙ
විපස්සනා ව සම්පො තද අනු
සමානභාගා සුගතභිච්චතරෙ.

3. දුක්ඛා සංඛාරා සුඛො නිරොධොති දස්සනං
දුභතො වුට්ඨිතා පඤ්ඤා ඵසෙහි අමතං පදං

4. විමොක්ඛවර්ගං ජානාති නානතෙතකතන්⁵ කොවිදො
දව්‍යතං ඤාණං තං කුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කම්පති⁶ ති,

තං ඤාතවෙන්න ඤාණං, පජානනවෙන්න පඤ්ඤා, තෙන වුට්ඨති
“දුභතො වුට්ඨානවිවචනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං.”

මග්ගඤාණවිද්දසො.

12. ඵලඤාණං

තථං පසොගපටිපස්සාදිපඤ්ඤා ඵලෙ ඤාණං.

තොතාපතතිමග්ගකකින්ද දැක්වෙන්න සමාදායී මිච්ඡාදිට්ඨියා වුට්ඨානි,
තදනුවතකනිලෙසෙහි ව බකේහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිතෙහි
වුට්ඨානි, තංපසොග¹ පටිපස්සාදිතතා උපපජ්ජති සමාදායී, මග්ගසෙසනං
ඵලං.

1. ඤාපෙති - PTS, 2. ඤාණං - PTS, 3. ඤාණමිසමාසකං - PTS.

4. න කම්පති - සෘ: 5. නානතෙතකතෙන - PTS. 6. කම්පසොග විම

අතීතමාගීක්ෂණයෙහි දැනට සිටිනා වශයෙන් සමන්ද්‍රවය ... අවිකෘත-භාවයෙන් සමන්තසමාධිය රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන් මානසයෙන් ඖද්ධිතයෙන් අවිද්‍යායෙන් මානානුශයෙන් භවරාගානුශයෙන් අවිද්‍යානුශයෙන් නැගීසිටී, තදනුවනීක වූ කෙලයෙන් කෙරෙත් ද, සකකාන්ත කෙරෙත් ද නැගීසිටී, බාහ්‍ය වූ ද භූමි සංසකාරනිමිත්තයෙන් කෙරෙත් නැගීසිටී. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'දුභතො වුට්ඨානවිවට්ඨතෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

1. සමසන්නානයෙහි උපන් ලොකොත්තරධ්‍යානයෙන් (තත්සමඛිති පුද්ගල තෙමේ) නූපන් කෙලය දවයි, එකරුණෙන් එය ධ්‍යානයෙහි කියනු ලැබේ. ඒ ආයතීමාගීසමප්‍රසුක්ක වූ ධ්‍යානයෙහි ද විමොක්ෂ සංඛ්‍යාත ආයතීමාගීයෙහි ද කුශල බව හෙතු කොටගෙන නානා දූෂටීන්හි කල්පානො වේ.

2. ආලම්බනොපවාරක්ෂණීකසමාධින් අතුරෙන් එක්තරා සමාධියකින් විතතසමාධානය කොට යම්සේ විදැනා කෙරේ ද, විදැනා කරනුයේ එසෙයින් ම විතතසමාධානය ද කරන්නේ ය. එකල්හි විදැනාව ද යමථය ද වෙති. සමභාග වූ යමථවිදැනාධර්මයේ ශ්‍රවණකි වූවානු පවත්නාහ.

3. සංසකාරයේ දුඛයේ යැ, නිරෝධ සංඛ්‍යාත නිව්‍යාණ සුව යැ යි දැන සංඛ්‍යාත ආයතීමාගීඥානය 'දුභතො වුට්ඨානපඤ්ඤා නමු. (ඒ ප්‍රඥා ව මැ) අමාතපද සංඛ්‍යාත නිවන ආලම්බනස්පර්ශයෙන් ස්පර්ශ කෙරෙයි.

4. විමොක්ෂයන් ගේ නානාත්වයෙහි ද එකත්වයෙහි ද නිපුණ වූයේ විමොක්ෂප්‍රවාහනීය අසමුද්ධිවශයෙන් දැනගනී, දැන සංඛ්‍යාත වූ ද භාවනා-සංඛ්‍යාත වූ ද ඥානාධර්මයන් නිපුණබව හෙතු කොටගෙන යායවතාදි නානාදූෂටීයෙහි නො සැලේ යයි.

ඒ මාගීඥානය ඥානාධර්මයෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනාධර්මයෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'දුභතො වුට්ඨානවිවට්ඨතෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං'යි.

මාගීඥාන නිර්දේශ යි.

12. ඵලඥානය

ප්‍රයෝගනිෂ්ඨාවෙහි (-ආයතීමාගීනිමිත්තෙන් කෙලයෙන්ගේ සන්තිදි-මෙහි) ප්‍රඥා කිසෙයින් ඵලඥාන නම් වෙයි යත්:

ප්‍රොතාපනතිමාගීක්ෂණයෙහි සමන්ද්‍රවය තොමෝ සෘජුප්‍රතිපක්ෂෙන් දැනගනා වශයෙන් මිථ්‍යාදූෂටීය කෙරෙත් නැගීසිටී. ඒ මිථ්‍යාදූෂටීය අනුව පවත්නා කෙලයෙන් කෙරෙනු ද සකකාන්ත කෙරෙනු ද නැගීසිටී. (යථෝක්ත කෙලය-සකකාන්ත කෙරෙත්) පිටත්හි වූ භූමි සංසකාර-නිමිත්තයෙන් කෙරෙනු ද නැගීසිටී. ඒ (අස්ඛිත්තබහිශ්වා දෙකින්) වුත්ථා-නාදී ප්‍රයෝගය සන්තූන්වන බැවින් (මාගීනන්තර වැ එක් දෙ වටෙක හෝ, ඵලසමාපනතිකාලයෙහි නො එක් වට, නිරෝධයෙන් නැගෙනු වහුට දෙවටෙක) සමන්ද්‍රවය උපදී, තෙල (විපාකසමන්ද්‍රවය) ආයතීමාගීයා ගේ ඵල යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අභිනිරූපණාධිකාරී සමාස්තඛකලය තෙමේ මිථ්‍යාසඛකලයෙන් නැගිටි. ඒ මිථ්‍යාසඛකලය අනුඵල පවත්නා කෙලෙසෙන් කෙරෙනු දු සකකයන් කෙරෙනුද නැහෙයි. එයින් පිටත් වූ සියලු සංසකාරකිමිහක- යෙනු ද නැහෙයි ඒ (අජකිකතබලිඛාධිධාන) ප්‍රකොගය සන්හුත්වන බැවින් සමාස්තඛකලය උපදි. තෙල විපාක සමාස්තඛකලය ආයඝි- මාගීයාගේ ඵල යි.

සමයන්වචනය පරිග්‍රහභාවයෙන් මිථ්‍යාවචනයෙන් නැගීසිටී ඒ මිථ්‍යා-
වචනය හා අනුව පවත්නා කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන්
ද නැගීසිටී. එයින් පිටත්හි වූ හැම සංසකාරනිමිත්තයන් කෙරෙනු ද
නැගීසිටී. ඒ (අස්සකතබ්බිඛාට්ඨාන) ප්‍රයෝගය සන්ත්‍රන්වන බැවින්
සමයන්වචනය උපදි, තෙල විපාක වූ සමයන්වචනය ආරක්ෂාමානියාගේ
ඵලය යි.

[illegible]

සමූහගාජීව තෙමේ ව්‍යවදානභාවයෙන් මිත්‍යාආජීවයෙන් නැඟෙයි. තදනුවනීය වූ කෙලෙසෙන් කෙරෙන ද සකකියන් කෙරෙන ද නැඟෙයි. එයින් පිටින්හි වූ හැම සංකාරනීතිත්තයෙන ද නැඟෙයි ඒ (අභිනත-බ්‍රහ්මාදියාන) ප්‍රයෝගය සත්ත්වන බැවින් සමූහගාජීවය උපදී. තෙල විපාක වූ සමූහගාජීවය ආයතීයාගේ ඵල යි.

සමග්‍යව්‍යායාම තෙමේ ප්‍රගුණානීයෙන් මිත්‍යාව්‍යායාමයෙන් නැහෙයි. තදනුවහික වූ කෙලෙසයන් කෙරෙන ද සකයකින් කෙරෙන ද නැහෙයි එයින් පිටත්හි වූ සියලු දෑකාරනිමිතයන් කෙරෙන ද නැහෙයි. ඒ (අක්කිකබ්‍රහ්මාදිවංශ) ප්‍රයෝගය සන්තුන්වන බැවින් සමග්‍යව්‍යායාමය උපදී. තෙල විපාක වූ සමග්‍යව්‍යායාමය මාගීයාගේ ඵල යි.

සමාක්සමාහි තොමෝ උපසානනාවයෙන් මිනිසාසමාහියෙන් නැගෙයි. තදනුවහික වූ කෙලෙසයන් කෙරෙනු ද සකකියන් කෙරෙනු ද නැගෙයි. එයින් පිටත්හි වූ හැම සංසකාරතිමිතයන් කෙරෙනුද නැගෙයි. එ් (අශ්කිතතබතිහැවුට්තන) ප්‍රයොගය සන්ත්‍රන්වන බැවින් සමාක්සමාහි තොමෝ උපදී. තෙල විපාක වූ සමාක්සමාහිය අයසීමාගියාගේ එල යි.

සමාක්සමාධි තෙමේ අපිකොපහාවගෙන් මිත්‍යාසමාධිය කෙරෙන් නැහෙයි, නදනුවතීක වූ කෙලෙසුන් කෙරෙහි ද සකකියන් කෙරෙනු ද නැහෙයි. ඒ (කෙලහකකියන්) කෙරෙන් විටත් හි වූ සියලු සංඝකාර-නිමිතකයන් කෙරෙනු ද නැහෙයි. ඒ (අකිතන-බිහිඬා දෙතින් වුට්ඨා-නාදි) ප්‍රයෝගය සන්ත්‍රන්වන බැවින් සමාක්සමාධිය උපදී කෙල විපාක වූ සමාක්සමාධිය ආයාමාමියාගේ ඵල යි.

සකාදගාමීමාගීය උපදනා ඇයිල්ලෙහි සමග්දූෂිත නොමේ දැනිනහාවයෙන් ... සමාස්තමාගී නෙමේ අවිකේෂපනාවයෙන් බාදනින වූ කාමරාගසංයෝජනය කෙරෙන් ප්‍රතිසංයෝජනය කෙරෙන් කාමරාගානු-ශය කෙරෙන් ප්‍රතිසානුශය කෙරෙන් නැගෙයි. ඒ කාමරාගසංයෝජනාදීය හා අනුච පවත්නා කෙලෙසයන් කෙරෙනු ද සකකියන් කෙරෙනු ද නැගෙයි. ඒ කෙලෙස-සකකියන් කෙරෙන් පිටත්හි වූ හාම සංසකාර-නිමිතයන් කෙරෙනු ද නැගීයයි. ඒ, (ව්‍යුත්පානාදී) ප්‍රයෝගය සන්ත්‍රන් වන බැවින් සමාස්තමාගීය උපදී. කෙල විපාක වූ සමාස්තමාගීය (සකාද-ගාමී) ආයතීමාගීයා ගේ ඵල යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනාගාමිමග්ගකනිකේ දස්සනට්ඨන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකම්පට්ඨන සමමාසමාධි අණුසහගතා කාමරාග සංකොද්ධජනා පරිඝ්ඤාසංකොද්ධජනා අණුසහගතා කාමරාගානුසයා පරිඝානුසයා වුට්ඨාති, තදනුවතකකිලෙසෙති ච බැකෙති ච වුට්ඨාති, බතිඤා ච සබ්බන්තිමත්තෙති වුට්ඨාති, නංපයොග-පරිප්පසාදානා, උපපජ්ඣති සමමාසමාධි, මග්ගසොත්තං ඵලං.

අරහත්තමග්ගකනිකේ දස්සනට්ඨන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකම්පට්ඨන සමමාසමාධි රූපරාගා අරූපරාගා මානා උඤ්චවා අවිජ්ජාය, මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා වුට්ඨාති, තදනුවතකකිලෙසෙති ච බැකෙති ච වුට්ඨාති, බතිඤා ච සබ්බන්තිමත්තෙති වුට්ඨාති, නංපයොගපරිප්පසාදානා, උපපජ්ඣති සමමාසමාධි, මග්ගසොත්තං ඵලං.

නං සූතට්ඨන සූත්තං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: පයොගපරිප්පසාදානපඤ්ඤා ඵලෙ සූත්තං.

ඵලසූත්තනිදෙදසො.

13. විමුත්තිසූත්තං.

කථං ජිනනවට්ඨමනුපස්සනෙ¹ පඤ්ඤා විමුත්තිසූත්තං:

සොභාපතතිමග්ගෙන සකකායදිට්ඨි විචිකිල්පා, සීලබ්බන පරාමාසො, දිට්ඨානුසයො විචිකිල්පානුසයො, අත්තනො විත්තස්ස උපකක්කිලෙසා සමමාසමුච්ඡින්නා භොනති, ඉමෙති පඤ්ඤා උපකක්කිලෙසෙති සපරිප්පට්ඨානෙති විත්තං විමුත්තං භොති සුච්ඡිත්තං. නංවිමුත්ති සූතට්ඨන සූත්තං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: ජිනනවට්ඨමනුපස්සනෙ¹ පඤ්ඤා විමුත්ති සූත්තං.

සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකං කාමරාගසංකොද්ධජනං, පරිඝ්ඤාසංකොද්ධජනං ඔලාරිකො කාමරාගානුසයො පරිඝානුසයො අත්තනො විත්තස්ස උපකක්කිලෙසා සමමාසමුච්ඡින්නා භොනති, ඉමෙති චතුති උපකක්කිලෙසෙති පරිප්පට්ඨානෙති විත්තං විමුත්තං භොති සුච්ඡිත්තං. නංවිමුත්ති සූතට්ඨන සූත්තං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: 'ජිනනවට්ඨමනුපස්සනෙ පඤ්ඤා විමුත්ති සූත්තං'.

1. ජිනනවට්ඨමනුපස්සන - මිජ්ඣං. ජිනන මනුපස්සන - සා, PTS.

අනාගාමිමාගීය උපදනා අයිල්ලෙහි සමග්දූෂරී තොමෝ දඬුන-
හාවයෙන් ... අවික්ෂේපහාවයෙන් සමක්සමාධි තෙමේ අණුසහගත වූ
කාමරාගසංයෝජනයා කෙරෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයා කෙරෙන් අණුසහගත
කාමරාගානුශයා කෙරෙන් ප්‍රතිසානුශයා කෙරෙන් නැගීසිටී, තදනුවච්ඡික
වූ කෙලයෙන් කෙරෙනු ද සකකියන් කෙරෙනු ද නැගීසිටී (ඒ කෙලය-
සකකියන් කෙරෙන්) පිටත්හි වූ සියලු සංසකාරනිමිත්තයන් කෙරෙනු
ද නැගීසිටී. ඒ (ව්‍යුත්ථානාදී) ප්‍රයෝගය සත්හුන් වන බැවින් සමක්-
සමාධිය උපදී. තෙල විපාක වූ සමක්සමාධිය අනාගාමිමාගීයා ගේ
ඵල යි.

අභිනමාගීක්ෂණයෙහි දඬුනහාවයෙන් සමග්දූෂරී තොමෝ .. අවි-
ක්ෂේපහාවයෙන් සමක්සමාධි තෙමේ රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන්
මානගෙන් ඔෆද්ධිතයෙන් අවිද්‍යායෙන් මානානුශයෙන් හවරාගානුශයෙන්
අවිද්‍යානුශයෙන් නැගීසිටී. තදනුවච්ඡික වූ කෙලයෙන් කෙරෙන් ද සකකි-
යන් කෙරෙන් ද නැගීසිටී. (ඒ කෙලය-සකකියන් කෙරෙන්) පිටත්හි වූ
හැම සංසකාරනිමිත්තයන් කෙරෙනු ද නැගීසිටී. ඒ (ව්‍යුත්ථානාදී) ප්‍රයෝගය
සත්හුන්වන බැවින් සමක්සමාධිය උපදී. තෙල විපාක වූ සමක්සමාධිය
අභිනමාගීයා ගේ ඵල යි.

ඒ ඵලඥානය ඥානාභියෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි.
එයින් කියනු ලැබෙයි: “පයෝගපටිපස්සාදිපඤ්ඤ ඵලෙ ඤාණං” යි.

ඵලඥාන නිර්දේශ යි.

13. විමුක්තිඥානය

කිසෙයින් ඒ ඒ ආයාමිමාගීයෙන් සමුවර්තන වූ උපකෙලයෙන් පසුව
බැලීමෙහි ප්‍රඥව විමුක්තිඥාන වෙයි යත්:

ප්‍රොතාපතරිමාගීයෙන් සකකායදූෂරී යැ විවිකිත්තා යැ ශීලව්‍රතපරාමයී
යැ දූෂ්ටානුශය යැ විවිකිත්තානුශය යැ යන සවකිය විත්තයාගේ උප-
කෙලයෝ (සමුවෙර්දප්‍රභාණයෙන් අනුතපාදනිරෝධයෙන්, මානැවින්
සිදුනා ලද්දහු වෙති, පයස්සිත්තානුශය වූ මේ පඤ්ඤාපකෙලයෙන්
කෙරෙන් සිත විමුක්ත වූයේ සුවිමුක්ත වූයේ වෙයි. ඒ විමුක්තිය ඥානාභි-
යෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි.
“ඡිත්තවට්ඨමනුපස්සනෙ පඤ්ඤ විමුත්තිඤ්ඤං” යි.

සකාදගාමිමාගීයෙන් ඔෆදරික වූ කාමරාගසංයෝජන යැ ප්‍රතිසං-
යෝජන යැ ඔෆදරික වූ කාමරාගානුශය යැ ප්‍රතිසානුශය යැ යන
සවකිය විත්තයාගේ උපකෙලයෝ මානැවින් සිදුනා ලද්දහු වෙති.
පයස්සිත්තානුශයෙන් සිත වූ මේ සතර උපකෙලයෙන් කෙරෙන්
විත්තය විමුක්ත සුවිමුක්ත වූයේ වෙයි. ඒ විමුක්තිය ඥානාභියෙන් ඥාන
යැ, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “ඡිත්තවට්ඨමනු-
පස්සනෙ පඤ්ඤ විමුත්තිඤ්ඤං” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනාගාමිමාග්ගියෙන් අණුසහගත වූ කාමරාගසංයෝජන යැ ප්‍රතිසංයෝජන යැ අණුසහගත වූ කාමරාගානුශය යැ ප්‍රතිසානුශය යැ යන ස්වකීය විතතයාගේ උපකෙලයයෝ මැනවින් සිදුනා ලද්දහු වෙති. පයඤ්ඤානකෙලයයන් සහිත වූ මේ සතර උපකෙලයයන් කෙරෙන් විතතය විමුක්ත සුවිමුක්ත වූයේ වෙයි. ඒ විමුක්තිය ඥානාභිඥාන යැ, ප්‍රජානනාභිඥාන ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “ජිනනවට්ඨමනුපසංයනෙ පඤ්ඤා විමුක්තිඤ්ඤාණං” යි.

අභිතමාග්ගියෙන් රූපරාග යැ අරූපරාග යැ මාන යැ ඖද්ධිතය යැ අවිද්‍යා යැ මානානුශය යැ භවරාගානුශය යැ අවිජ්ජානුශය යැ යන ස්වකීය විතතයාගේ උපකෙලයයෝ මැනවින් සිදුනා ලද්දහු වෙති. පයඤ්ඤානකෙලයයන් සහිත වූ මේ අට උපකෙලයයන් කෙරෙන් විතතය විමුක්ත වූයේ සුවිමුක්ත වූයේ වෙයි. ඒ විමුක්තිය ඥානාභිඥාන යැ, ප්‍රජානනාභිඥාන ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “ජිනනවට්ඨමනුපසංයනෙ පඤ්ඤා විමුක්තිඤ්ඤාණං” යි.

ඒ විමුක්තිඥානය ඥානාභිඥාන යැ, ප්‍රජානනාභිඥාන ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “ජිනනවට්ඨමනුපසංයනෙ පඤ්ඤා විමුක්තිඤ්ඤාණං” යි.

විමුක්තිඥානනිර්දේශ යි.

14. ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඥානය

කිසෙයින් ඒ මාග්ගි-ඵලක්ෂණයෙහි ප්‍රතිලාභ-ප්‍රතිවේධ වශයෙන් පැමිණි මාග්ගිඵලමයින් ද චතුස්සත්‍යධර්මයින් ද දක්නා ප්‍රඥාව ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඥාන වෙයි යන්:

ප්‍රොතාපතතිමාග්ගික්ෂණයෙහි (පරිඥානිතයාදි ලක්ෂණයෙන් චතුස්සත්‍ය) දැනාභිඥාන සමග්ගද්‍රවි තොමෝ ඒ මාග්ගික්ෂණයෙහි (හෙතුයෙන්) පහලවූ යැ, අභිතිරොපණාභිඥාන සමාක්ෂතිකාලා තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි පහල වූයෙ යැ, පරිග්‍රහාභිඥාන සමග්ගවචනය ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, සමුදාන (කාරණ) භාවාභිඥාන සමාක්ෂතිකාන තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, පරිග්‍රහාභිඥාන සමග්ගද්‍රවි තෙමේ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, ප්‍රග්‍රහාභිඥාන සමග්ගව්‍යායාම තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, උපසාරාභිඥාන සමාක්ෂතිය ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, අවික්ෂේපාභිඥාන සමාක්ෂතිය ඒ මහකෙණෙහි පහල වූයේ යැ.

උපසාරාන (-අරමුණට පැමිණ සිටුනා) භාවයෙන් සමාතිසමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, ප්‍රවිච්ඡාභිඥාන ධර්මවිච්ඡයමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, ප්‍රග්‍රහාභිඥාන විශිෂ්ඨසමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, සථරණාභිඥාන ප්‍රතිසමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, උපසාරාභිඥාන ප්‍රග්‍රහිතිසමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, අවික්ෂේපාභිඥාන සමාතිසමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ, ප්‍රතිසමෝධාරිත තෙමේ ඒ මහකෙණෙහි සමුදගත යැ.

අසාද්ධියෙ අකමපියටෙයන සභ්බාබලං තද සමුදගතං, කොසජේ අකමපියටෙයන විරිඤ්ඤං තද සමුදගතං, පමාදෙ අකමපියටෙයන සතිබලං තද සමුදගතං උභ්බවෙව අකමපියටෙයන සමාධිබලං තද සමුදගතං අවිජ්ජාය අකමපියටෙයන පඤ්ඤාබලං තද සමුදගතං.

ආධිමොක්ඛටෙයන සභ්බාසමුදගතං, පග්ගහටෙයන විරිසිසුද්ධියං තද සමුදගතං, උපට්ඨානටෙයන සතිසුද්ධියං තද සමුදගතං අවිකේමපටෙයන සමාධිසුද්ධියං තද සමුදගතං, දස්සනටෙයන පඤ්ඤාසුද්ධියං තද සමුදගතං.

ආධිපතෙය්‍යටෙයන ඉන්ද්‍රියං තද සමුදගතං, අකමපියටෙයන බලා තද සමුදගතං නිස්සානටෙයන බොජ්ඣංගිනා තද සමුදගතං, හෙතුටෙයන¹ මග්ගො තද සමුදගතං, උපට්ඨානටෙයන සතිපට්ඨානා තද සමුදගතං, පදහනටෙයන සමමප්පාධානා තද සමුදගතං, ඉජ්ඣනටෙයන ඉද්ධිපාදා තද සමුදගතං, තථටෙයන සච්චා තද සමුදගතං, අවිකේමපටෙයන සමපො තද සමුදගතං, අනුපස්සනටෙයන විපස්සනා තද සමුදගතං, එකරසටෙයන සමථවිපස්සනා තද සමුදගතං, අනත්චතතනටෙයන සුගතකිං තද සමුදගතං, සංවරටෙයන සීලවිසුද්ධි තද සමුදගතං, අවිකේමපටෙයන විතතවිසුද්ධි තද සමුදගතං, දස්සනටෙයන දිට්ඨිවිසුද්ධි තද සමුදගතං, විමුත්තටෙයන විමොක්ඛා තද සමුදගතං, පරිවෙධටෙයන විජ්ජා තද සමුදගතං, පරිච්චාගටෙයන විමුත්ති තද සමුදගතං, සමුචෙජ්දටෙයන බග්ගෙ සද්දන්තං තද සමුදගතං.

ජ්ඣෙද්ද මූලටෙයන තද සමුදගතං, මනසිකාරො සමුට්ඨානටෙයන තද සමුදගතං, එස්සො සමොධානටෙයන තද සමුදගතං, වෙදනා සමොසරණටෙයන තද සමුදගතං, සමාධි පමුබ්බටෙයන තද සමුදගතං, සති ආධිපතෙය්‍යටෙයන තද සමුදගතං, පඤ්ඤා තදුත්තරටෙයන තද සමුදගතං, විමුත්ති සාරටෙයන තද සමුදගතං, අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙයන තද සමුදගතං, ථුට්ඨිතිචා පච්චවෙකකති. ඉමෙ බම්මා තද සමුදගතං.

1. හෙතටෙයන - ස්වා

අග්‍රභාගයෙහි අවලංගුයෙන් ග්‍රහාබලය ඒ මහකෙණෙහි සමුදායන යැ, කෞෂිද්‍යයෙහි අවලංගුයෙන් විශ්විබලය ඒ මහකෙණෙහි සමුදායන යැ, ප්‍රමාදයෙහි අවලංගුයෙන් සමාතිබලය එකෙණෙහි සමුදායන යැ, ඔෆ්තාන-යෙහි අවලංගුයෙන් සමාතිබලය එකෙණෙහි සමුදායන යැ, අවිද්‍යායෙහි අවලංගුයෙන් ප්‍රඥාබලය ඒ මහකෙණෙහි සමුදායන යැ.

අධිමොක්ෂානුයෙන් ග්‍රහේන්ද්‍රිය තෙමේ එකෙණෙහි සමුදායන යැ, ප්‍රග්‍රහානුයෙන් විශ්වේන්ද්‍රිය එකෙණෙහි සමුදායන යැ, උපසංචානානුයෙන් සමාතින්ද්‍රිය තෙමේ එකෙණෙහි සමුදායන යැ, අවික්ෂේපානුයෙන් සමාතින්ද්‍රිය තෙමේ එකෙණෙහි සමුදායන යැ, දශීනානුයෙන් ප්‍රඥේන්ද්‍රිය තෙමේ එකෙණෙහි සමුදායන යැ.

අධිපතිභාවානුයෙන් ඉන්ද්‍රියයෝ ඒ මාගීක්ෂණයෙහි පහලවුවාහු යැ, අවලංගුභාවානුයෙන් බලයෝ ඒ මහකෙණෙහි සමුදායනයෝ යැ, නියතීන්ද්‍රියයෙන් සමෝධාරිභයෝ ඒ මහකෙණෙහි සමුදායනයෝ යැ, හෙතෙමානුයෙන් මාගීය තෙමේ එකෙණෙහි සමුදායන යැ, උපසංචානානුයෙන් සතිපට්ඨානයෝ එකෙණෙහි සමුදායනයෝ යැ, ප්‍රදහනානුයෙන් සමාතිප්‍රදහනයෝ ඒ මාගීක්ෂණයෙහි සමුදායනයෝ යැ, සමාතිභාවයෙන් සාධිපාදයෝ එකෙණෙහි සමුදායනයෝ යැ, අවිසංවාදකානුයෙන් සත්‍යයෝ එකෙණෙහි සමුදායනයෝ යැ, අවික්ෂේපානුයෙන් ශමථය එකෙණෙහි සමුදායන යැ, අනුදශීනානුයෙන් විදශීනා තොමෝ එකෙණෙහි සමුදායන යැ, එකකාන්ත-භාවයෙන් ශමථවිදශීනා එකෙණෙහි සමුදායන යැ, (ඔවුනොවුන්) නො ඉක්මා පවත්නා අනුයෙන් යුගනකිය එකෙණෙහි සමුදායන යැ, සංවරානුයෙන් ශීලවිගුදායන එකෙණෙහි සමුදායන යැ, අවික්ෂේපභාවයෙන් චිත්ත-විගුදායන එකෙණෙහි සමුදායන යැ, දශීනානුයෙන් දුෂ්ටවිගුදායන එකෙණෙහි සමුදායන යැ, විමුක්ත (-කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණු) බැවින් විමොක්ෂයෝ එකෙණෙහි සමුදායනයෝ යැ, සත්‍ය ප්‍රතිවේදානුයෙන් විද්‍යාව එකෙණෙහි සමුදායන යැ, (කෙලසයන් ගේ) පරිත්‍යාගානුයෙන් විමුක්තිය එකෙණෙහි සමුදායන යැ, කෙලසානුමුච්ඡිදානුයෙන් ක්ෂය (අංශිමාගීයෙහි) ඥානය එකෙණෙහි සමුදායන යැ.

කුශලධර්මයන් ගේ කතකුක්කමානා ඡන්ද තෙමේ (ප්‍රතිපත්තියට ද නිෂ්පත්තියට ද මූල හෙයින්) මූලානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, යෝනිසොමනසිකාර තෙමේ (කුශලධර්මයන් උපදවන හෙයින්) සමුත්තානානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, සප්තී තෙමේ සමවධානානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, වේදනා තොමෝ සමවසරණානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, සමාධි තෙමේ ප්‍රමුඛානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ. සමාති තොමෝ අධිපතිභාවානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, අංශිමාගී-ප්‍රඥා තොමෝ ඒ කුශලධර්මයන්ට ශ්‍රේෂ්ඨානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, ඵලවිමුක්තිය (සතිර හෙයින්) සාරානුයෙන් එකෙණෙහි සමුදායන යැ, අමාත හෙයින් සත්තට ප්‍රතිෂ්ඨා වූ නිජාණය (ශාසනාගේ නිෂ්චාය හෙයින්) පය්වසානානුයෙන් ඒ මාගීක්ෂණයෙහි සමුදායන යැ, (ඵලාවසානයෙහි) නැගිටිමේ උක්තප්‍රකාරධර්මයෝ ඒ මාගීක්ෂණයෙහි පහලවුවාහු සි ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කෙරෙයි.

සොනාපතනිඵලකකිණේ දස්සනටෙය්න සමමාදිට්ඨි තද සමුදගතා, අභිනිරොපනටෙය්න සමමාසඛකපෙසා තද සමුදගතො, -පෙ- පටිපසස්ස-ඛටෙය්න¹ අනුප්පාදෙ ඝරුණං තද සමුදගතං. ඡන්දෙ මූලටෙය්න තද සමුදගතො, මනසිකාරො සමුට්ඨානටෙය්න තද සමුදගතො, එස්සො සමොධානටෙය්න තද සමුදගතො, වෙදනා සමොසරණටෙය්න තද සමුදගතා, පඤ්ඤා තද්වත්තරටෙය්න තද සමුදගතා, චිත්තනි සාරටෙය්න තද සමුදගතා, අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙය්න තද සමුදගතං, වුට්ඨිතිතා පච්චවෙකකි. ඉමෙ ධම්මා තද සමුදගතා.

සකදගාමිමග්ගකකිණේ -පෙ- සකදගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අනාගාමි-මග්ගකකිණේ -පෙ- අනාගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අරහත්තමග්ගකකිණේ දස්සනටෙය්න සමමාදිට්ඨි තද සමුදගතා, -පෙ- සමුච්ඡේදටෙය්න ඛයෙ ඝරුණං තද සමුදගතා. ඡන්දෙ මූලටෙය්න තද සමුදගතො -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙය්න තද සමුදගතං, වුට්ඨිතිතා පච්චවෙකකි. ඉමෙ ධම්මා තද සමුදගතා.

අරහත්තඵලකකිණේ දස්සනටෙය්න සමමාදිට්ඨි තද සමුදගතා -පෙ- පටිපසස්සඛටෙය්න¹ අනුප්පාදෙ ඝරුණං තද සමුදගතං. ඡන්දෙ මූලටෙය්න තද සමුදගතො, -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙය්න තද සමුදගතං, වුට්ඨිතිතා පච්චවෙකකි. ඉමෙ ධම්මා තද සමුදගතා.

තං ඝරුණටෙය්න² ඝරුණං, පඡනනටෙය්න පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති තද සමුදගතෙ ධම්මෙ පස්සනෙ³ පඤ්ඤා පච්චවෙකකතෙ ඝරුණං.*

පච්චවෙකකතඝරුණනිදෙදසො.

15. වජ්ජනානග්ගඝරුණං.

කථං අජ්ඣතනවච්ඡානෙ පඤ්ඤා වජ්ජනානග්ගෙ ඝරුණං:

කථං අජ්ඣතනධම්මෙ¹ වච්ඡෙති:

චක්ඛං අජ්ඣතනං වච්ඡෙති, සොතං අජ්ඣතනං වච්ඡෙති, සානං අජ්ඣතනං වච්ඡෙති, ජ්වනං අජ්ඣතනං වච්ඡෙති, කායං අජ්ඣතනං වච්ඡෙති, මනං අජ්ඣතනං වච්ඡෙති.

1. පටිපසස්සඛටෙය්න - PTS.

2. තඤ්ඤාතෙය්න - PTS.

3. මංසස්සෙ - PTS.

සෞඛ්‍යාපතනිඵලසෂණයෙහි දශීනාථීයෙන් සමන්ද්‍යවී තොමෝ ඒ ඵලසෂණයෙහි පහලවූ යෑ .. (මාගීප්‍රයෝගය නිෂිදිත බැවින්) ප්‍රතිප්‍රශ්න-ධ්‍යාථීයෙන් අනුත්‍යාදයෙහි ඥානය ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, කතතුකමන්තාඡන්ද තෙමේ මූලාථීයෙන් ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, යෝනිසොමනයිකාර තෙමේ (කුශලධර්මයන් උපදවන හෙයින්) සමුත්තා-නාථීයෙන් ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, සාධී තෙමේ සමවධානාථී-යෙන් ඵකෙණෙහි සමුදාගත යෑ, වෙදනා තොමෝ සමවසරණාථීයෙන් ඵකෙණෙහි සමුදාගත යෑ, සමාධි තෙමේ ප්‍රමුඛාථීයෙන් ඵකෙණෙහි සමුදාගත යෑ, සමාති තොමෝ අධිපතිභාවාථීයෙන් ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, ආයතීඵලප්‍රඥ තොමෝ ඒ කුශලධර්මයන්ට ශ්‍රෙණ්‍යාථීයෙන් ඵකෙණෙහි සමුදාගත යෑ, ඵලවිමුක්ති තොමෝ සාරාථීයෙන් ඵකෙණෙහි සමුදාගත යෑ, අමතොගධ වූ නිජාණය පයතීවසානාථීයෙන් ඵකෙණෙහි සමුදාගත යෑ, ඵලාවසානයෙහි නැගිසිට මේ උක්තප්‍රකාරධර්මයෝ ඒ ඵලසෂණයෙහි පහලවූහ'යි ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙයි.

සකාදගාමීමාගීසෂණයෙහි ... සකාදගාමීඵලසෂණයෙහි ... අනාගාමී-මාගීසෂණයෙහි ... අනාගාමීඵලසෂණයෙහි ... අභීතතිමාගීසෂණයෙහි දශීනාථීයෙන් සමන්ද්‍යවී තොමෝ ඒ මාගීසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ .. කෙලෙසසමුච්ඡන්දනාථීයෙන් සෂ්‍යඥානය ඒ මාගීසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, කතතුකමන්තාඡන්ද තෙමේ මූලාථීයෙන් ඒ මාගීසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ ... අමතොගධ වූ නිජාණය පයතීවසානාථීයෙන් ඒ මාගීසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, ඵලාවසානයෙන් නැගිසිට මේ උක්තප්‍රකාරධර්මයෝ ඒ මාගීසෂණයෙහි පහලවූවාහ'යි ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙයි.

අභීතතිඵලසෂණයෙහි දශීනාථීයෙන් සමන්ද්‍යවී තොමෝ ඒ ඵලසෂණයෙහි පහලවූ යෑ ... (මාගීප්‍රයෝගය නිෂිදිත බැවින්) ප්‍රතිප්‍රශ්නධ්‍යාථී-යෙන් අනුත්‍යාදයෙහි ඥානය ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, කතතුකමන්තා-ඡන්ද තෙමේ මූලාථීයෙන් ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ ... අමතොගධ වූ නිජාණය පයතීවසානාථීයෙන් ඒ ඵලසෂණයෙහි සමුදාගත යෑ, ඵලාවසාන-යෙන් නැගිසිට මේ උක්තප්‍රකාරධර්මයෝ ඒ අභීතතිඵලසෂණයෙහි පහල වූවාහ'යි ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙයි.

ඒ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාඥානය ඥානාථීයෙන් ඥාන යෑ, ප්‍රජානනාථීයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “තද්‍ය සමුදාගතෙ ධර්මෙ පහතන පඤ්ඤ පච්චචෙක්ඛණේ ඤාණං”යි.

ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාඥානනිෂ්ඨ යි.

15. වසතුනානාථිඥානය

කිසෙසින් අධ්‍යාත්මධර්මයන් පිරිසිදු දැනීමෙහි ප්‍රඥව වසතුනානාත-යෙහි (නානාවසතුන්හි) ඥාන නම් වෙයි යත්:

කිසෙසින් අධ්‍යාත්මධර්මයන් පිරිසිදු (නියම කොට) දනී ද යත්:

(සසම්භාර ප්‍රසාද සංඛ්‍යාත) අධ්‍යාත්ම වසුසුති නිශ්චය කෙරෙයි. (පිරිසිදු දනී.) අධ්‍යාත්ම වූ ශ්‍රෝතෘ නිශ්චය කෙරෙයි. අධ්‍යාත්ම වූ සුභාණය නිශ්චය කෙරෙයි. අධ්‍යාත්ම වූ ජීව්‍යාව නිශ්චය කෙරෙයි. අධ්‍යාත්ම වූ කාය නිශ්චය කෙරෙයි, අධ්‍යාත්ම වූ මනස නිශ්චය කෙරෙයි.

කළු. වකු. අජකිතය. වවනේති: වකු. අවිජ්‍යාසමුත්තරානි වවනේති, චකු. තණ්හාසමුත්තරානි වවනේති, වකු. කමමසමුත්තරානි වවනේති, වකු. ආහාරසමුත්තරානි වවනේති, 'වකු. චතුරතං මහා-භූතානං උපාදයා'නි වවනේති, 'වකු. උප්පන්නා'නි වවනේති, 'වකු. සමුදගතනි වවනේති, 'වකු. අහුතා සමුත්තරානි හුතා න භවිස්සතී'නි වවනේති, වකු. අනතවන්නතො වවනේති, වකු. අද්ධවං අසස්සතං විපරිනාමධම්මා'නි වවනේති, 'වකු. අනිච්චං සඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මා'නි වවනේති.

වකු. අනිච්චතො වවනේති, නො නිච්චතො, දුකඛතො වවනේති, නො සුඛතො; අනත්තතො වවනේති, නො අත්තතො, නිබ්බිදුති, නො නාදුති. විරජ්ජති, නො රජ්ජති, නිරොධෙති, නො සමුදෙති; පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදී-ති අනිච්චතො වවනේතො නිච්චසඤ්ඤං පජ්ජති, දුකඛතො වවනේතො සුඛසඤ්ඤං පජ්ජති, අනත්තතො වවනේතො අත්ත-සඤ්ඤං පජ්ජති නිබ්බිදුතො නාදීං පජ්ජති, විරජ්ජතො රාගං පජ්ජති, නිරොධෙතො සමුදයං පජ්ජති, පටිනිස්සජ්ජතො ආදිනං පජ්ජති එවං වකු. අජකිතය. වවනේති.

කළු. සොතං අජකිතය. වවනේති: 'සොතං අවිජ්‍යාසමුත්තරානි වවනේති, -පෙ- එවං සොතං අජකිතය. වවනේති.

කළු. ඝාතං අජකිතය. වවනේති ඝාතං අවිජ්‍යාසමුත්තරානි වවනේති, -පෙ- එවං ඝාතං අජකිතය. වවනේති.

කළු. ජීවනං අජකිතය. වවනේති: 'ජීවනං අවිජ්‍යාසමුත්තරානි වවනේති, 'ජීවනං තණ්හාසමුත්තරානි වවනේති, ජීවනං කමමසමුත්තරානි වවනේති 'ජීවනං ආහාරසමුත්තරානි වවනේති, ජීවනං චතුරතං මහාභූතානං උපා-දයා'නි වවනේති, 'ජීවනං උප්පන්නා'නි වවනේති, 'ජීවනං සමුදගතා'නි වවනේති, 'ජීවනං අහුතා සමුත්තරානි හුතා න භවිස්සතී'නි වවනේති, ජීවනං අනතවන්නතො වවනේති, ජීවනං අද්ධවං අසස්සතං විපරිනාමධම්මා'නි වවනේති, ජීවනං අනිච්චං සඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මා'නි වවනේති.

අධ්‍යාත්ම වූ චක්‍රය නිසෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි යත්: චක්‍රය (ඇස) අවිද්‍යාභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි, ඇස තෘණාභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. ඇස කම්බුවෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. ඇස ආහාරභාවයෙන් සම්බන්ධයයි නිශ්චය කෙරෙයි, ඇස සතර මහාභූතයන් නිසා පැවැත්තැයි නිශ්චය කෙරෙයි ඇස (අධ්‍යා-වශයෙන් හෝ සන්නතිබණවසයෙන් හෝ) උත්පන්න යයි නිශ්චය කෙරෙයි ඇස භවයෙන් සම්පන්න යයි නිශ්චය කෙරෙයි, ඇස (උදයෙන් පෙර) නොතිබී හටගත. (වයසෙන් පසු) තිබී නොවන්නේ යයි නිශ්චය කෙරෙයි. ඇස අන්තර්ගතයෙන් නිශ්චය කෙරෙයි. ඇස අසිරිතය අනාභවය යැ (ජරාවෙන් හා මරණයෙන්) විපරිණාමස්වභාවය යැ නිශ්චය කෙරෙයි ඇස අනිත්‍යය යැ ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නය යැ ප්‍රතිත්‍යයමුත්පන්නය යැ ක්‍ෂයවන ස්වභාවය යැ නැසෙන ස්වභාවය යැ විරාගස්වභාවය යැ නිරෝධස්වභාවය යැ නිශ්චය කෙරෙයි.

ඇස අනිත්‍යයෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, නිත්‍යයෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. දුඛයෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, සුඛයෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. අනාත්මයෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. ආත්මයෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. නිවේදයට පැමිණෙයි. සතුටු නොවෙයි. විරාගයට පැමිණෙයි. නො ඇලෙයි. නිරෝධ කෙරෙයි නුපදවයි. දුර්ලබය ග්‍රහණය නොකෙරෙයි. අනිත්‍යයෙයින් නිශ්චය කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුරු කෙරෙයි, දුක්ඛයෙයින් නිශ්චය කරනුයේ සුඛසංඥාව දුරු කෙරෙයි. අනාත්මයෙයින් නිශ්චය කරනුයේ ආත්මසංඥාව දුරු කෙරෙයි උකටලී වනුයේ තෘණාව දුරු කෙරෙයි. නො ඇලෙනුයේ රාගය දුරු කෙරෙයි නිරෝධ කරනුයේ සමුදය දුරු කෙරෙයි. දුර්ලබය දුරු කෙරෙයි. මෙසෙයින් අධ්‍යාත්ම වූ චක්‍රය නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් අධ්‍යාත්ම වූ ශ්‍රෝත්‍රය නිශ්චය කෙරෙයි යත්: ශ්‍රෝත්‍රය අවිද්‍යාභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි ... මෙසෙයින් අධ්‍යාත්ම වූ ශ්‍රෝත්‍රය නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් අධ්‍යාත්ම වූ ස්පර්ශය නිශ්චය කෙරෙයි යත්: ස්පර්ශය අවිද්‍යාභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි ... මෙසෙයින් අධ්‍යාත්ම වූ ස්පර්ශය නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් අධ්‍යාත්ම වූ ජිහ්වාව නිශ්චය කෙරෙයි යත්: ජිහ්වාව අවිද්‍යාභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. දිව තෘණාභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. දිව කම්බුවෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. දිව ආහාරභාවයෙන් උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. දිව සතර මහාභූතයන් නිසා පැවැත්තැයි නිශ්චය කෙරෙයි. දිව (අධ්‍යාභාවයෙන් හෝ සන්නතිබණවසයෙන් හෝ) උපනැගී නිශ්චය කෙරෙයි. දිව භවයෙන් සම්පන්න යයි නිශ්චය කෙරෙයි. දිව (උදයෙන් පෙර) නො තිබී හටගත, (වයස-යෙන් පසු) තිබී නො වන්නේ යයි නිශ්චය කෙරෙයි. දිව අන්තර්ගතයෙන් නිශ්චය කෙරෙයි. දිව අසිරිතය අනාභවය යැ (ජරාවෙන් හා මරණයෙන්) විපරිණාමස්වභාවය යැ නිශ්චය කෙරෙයි. දිව අනිත්‍යය යැ ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නය යැ ප්‍රතිත්‍යයමුත්පන්නය යැ ක්‍ෂයස්වභාවය යැ ව්‍යයස්වභාවය යැ විරෝධස්වභාවය යැ නිරෝධස්වභාවය යැ නිශ්චය කෙරේ.

ජීවන අතිවිවේකය වටහෙන්නේ නො තිබීමෙනි, -පෙ- පරිසරයාගේ නිවසකි. අතිවිවේකය වටහෙන්නේ නිවසකදී පමණි, -පෙ- පරිසරයාගේ දායකත්වය පමණි, එම ජීවන අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ.

කපා කාය අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ: 'කායයා අවිච්ඡිද්‍යමාන' වීමෙනි, කායයා නිවසකදී වටහෙන්නේ, 'කායයා කම්මකරු' වීමෙනි, 'කායයා ආහාරයෙහි වටහෙන්නේ, කායයා චතුරතාවය මහා-භූතයාගේ උපදෙස්' වීමෙනි, කායයා උපදෙස්' වීමෙනි, කායයා සම්ප්‍රදායයෙහි වටහෙන්නේ, කායයා අනුකූලතාවය, හුණු නිවසකි' වීමෙනි, කායයා අනුකූලතාවය වටහෙන්නේ, 'කායයා අද්විතීය අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ, කායයා අතිවිවේකය සම්ප්‍රදායයෙහි වටහෙන්නේ, කායයා අතිවිවේකය, නිවසකදී; දුකකි වටහෙන්නේ, නො සුඛයා -පෙ- පරිසරයාගේ, නො ආදිය, අතිවිවේකය වටහෙන්නේ, නිවසකදී පමණි, දුකකි වටහෙන්නේ සුඛයා පමණි -පෙ- පරිසරයාගේ දායකත්වය පමණි, එම කාය අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ.

කපා මන අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ, 'මන අවිච්ඡිද්‍යමාන' වීමෙනි, මන අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ, මන කම්මකරු' වීමෙනි, මන ආහාරයෙහි වටහෙන්නේ, මන උපදෙස්' වීමෙනි, මන සම්ප්‍රදායයෙහි වටහෙන්නේ, 'මන අනුකූලතාවය, හුණු නිවසකි' වීමෙනි, මන අනුකූලතාවය වටහෙන්නේ, මන අද්විතීය අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ, 'මන අතිවිවේකය සම්ප්‍රදායයෙහි වටහෙන්නේ, මන අතිවිවේකය, නිවසකදී; දුකකි වටහෙන්නේ, නො සුඛයා, අනුකූලතාවය වටහෙන්නේ, නො අනුකූලතාවය, නිවසකදී, නො නිවසකදී; දුකකි, නො රජකි; නිරෝධය, නො සම්ප්‍රදාය; පරි-සරයාගේ, නො ආදිය. අතිවිවේකය වටහෙන්නේ නිවසකදී පමණි, දුකකි වටහෙන්නේ සුඛයා පමණි, අනුකූලතාවය වටහෙන්නේ අනුකූලතාවය පමණි, නිවසකදී නො නිවසකදී පමණි, විරෝධය රාගය පමණි, නිරෝධය සම්ප්‍රදාය පමණි, පරිසරයාගේ දායකත්වය පමණි, එම මන අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ, එම අත්‍යවශ්‍යතාවය වටහෙන්නේ.

තම සුඛයෙහි සුඛය, පරිසරයෙහි පසුපස තෙහි වුවහි: 'අත්‍යවශ්‍යතාවයෙන් පසුපස වැටුණු සුඛය'

විච්ඡිද්‍යමාන සුඛය නිදේශය.

දිව අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. නිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය නො, කෙරෙයි ... දුර්ලබි. ආදානා නො කෙරෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුර්ලබි ... දුර්ලබයේ ආදානා හැරවියයි. මෙසෙයින් අධ්‍යානම වූ ජිහ්වා නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් අධ්‍යානම වූ කය නිශ්චය කෙරෙයි යත්: කය අවිද්‍යාහෙතු-යෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. කය තෘෂ්ණාහෙතූයෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. කය කම්මෙහෙතූයෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. කය ආහාරහෙතූයෙන් සම්මුත යයි නිශ්චය කෙරෙයි. කය සතර මහාභ්‍යානෙන් නිසා පැවැත්තා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. කය (අධ්වා වශයෙන් හෝ සන්නති-බණ වශයෙන් හෝ උත්පන්න යයි නිශ්චය කෙරෙයි. කය හෙතූයෙන් සමුප්පිත යයි නිශ්චය කෙරෙයි. කය (උදයෙන් පෙර) නො තිබී හටගත (ව්‍යයයෙන් පසු) තිබී නොවන්නේ යයි නිශ්චය කෙරෙයි. කය අත්තිරිය යැ අශාශ්වත යැ විපරිණාමස්වභාව යයි නිශ්චය කෙරෙයි. කය අනිත්‍ය යැ ප්‍රත්‍යයෙන් උපත. ප්‍රතිත්‍ය-සමුත්පන්න යැ ඝෛය වන ස්වභාව යැ නාසෙන පිංචි ඇත්තේ යැ නිරුද්ධ වන පිංචි ඇත්තේ යැයි නිශ්චය කෙරෙයි. කය අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. නිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය නො කෙරෙයි. දුඛ හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. සුඛ හෙයින් නිශ්චය නො කෙරෙයි. ... දුර්ලබි. ග්‍රහණය නො කෙරෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුර්ලබි. දුඛ හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ සුඛසංඥාව දුර්ලබි. ... හැර-වියනුයේ ආදානා දුර්ලබි. මෙසෙයින් අධ්‍යානම වූ කය නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් අධ්‍යානම වූ මනස නිශ්චය කෙරෙයි යත්: (හවාංඛන) මනස අවිද්‍යාහෙතූයෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස තෘෂ්ණාහෙතූ-යෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස කම්මෙහෙතූයෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස ආහාරහෙතූයෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස (අභ්වාසන්නති විසින්) උත්පන්න යයි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස ප්‍රත්‍යයෙන් උපනා'යි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස (උදයෙන් පෙර) නො තිබී හටගත, (ව්‍යයයෙන් පසු) තිබී නො වන්නේ යයි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස අත්තිරිය යයි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස අත්තිරිය යැ අශාශ්වත යැ විපරිණාම ස්වභාව යයි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස අනිත්‍ය යැ සංඛිත යැ ප්‍රතිත්‍ය-සමුත්පන්න යැ ඝෛයස්වභාව යැ ව්‍යයස්වභාව යැ විරාගස්වභාව යැ නිරෝධ ස්වභාව යයි නිශ්චය කෙරෙයි. මනස අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. නිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය නො කෙරෙයි. දුඛ හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, සුඛ හෙයින් නිශ්චය නො කෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, ආත්ම හෙයින් නිශ්චය නො කෙරෙයි. උකට්ඨිවෙයි, සතුටු නො වෙයි. විරාගයට පැමිණෙයි, නො ඇලෙයි. නිරුද්ධ කෙරෙයි, නුපදවයි දුර්ලබි, ග්‍රහණය නො කෙරෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුර්ලබි කෙරෙයි. දුඛ හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ සුඛසංඥාව දුර්ලබි කෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ ආත්මසංඥාව දුර්ලබි කෙරෙයි. නිවේදයට පැමිණෙනුයේ තෘෂ්ණාව දුර්ලබි කෙරෙයි. නො ඇලෙනුයේ රාගය දුර්ලබි කෙරෙයි. නිරුද්ධ කරනුයේ සමුදය දුර්ලබි කෙරෙයි. දුර්ලබයේ ආදානා දුර්ලබි කෙරෙයි. මෙසෙයින් අධ්‍යානම වූ මනස නිශ්චය කෙරෙයි, මෙසේ අධ්‍යානමධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

ඒ වස්තුනානාසම්ඥානා ඥානාභිසේත් ඥාන යා ප්‍රජානනාභිසේත් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි 'අප්ඛිනනවච්ඡායානෙ පඤ්ඤා චක්ඛුනා-නිග්ගත ඤාණා' යි.

වස්තුනානාසම්ඥානාදේශ යි.

16. ගොවරනානන්ධසද්දණං

කථං බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡානො පඤ්ඤා ගොවරනානන්ධො සද්දණං.

කථං බ්ගිඤ්ඤා ධම්මෙ වච්ඡෙති: රූපෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති, සද්දෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති, ගඤ්ඤා බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති, රසෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති, ථොඨ්ඤ්ඤා බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති, ධම්මෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති.

කථං රූපෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති, රූපා අවිජ්ජාසම්මතා'ති වච්ඡෙති, රූපා නණ්ඨා සම්මතා'ති වච්ඡෙති, 'රූපා කම්මසම්මතා'ති වච්ඡෙති, 'රූපා ආහාරසම්මතා'ති වච්ඡෙති, රූපා චතුක්කං මහාභූතානා උපාදයා'ති වච්ඡෙති, 'රූපා උප්පන්නා'ති වච්ඡෙති, 'රූපා සමුදගතා'ති වච්ඡෙති, රූපා අනුභූතා සම්මතා හුභූතා න භවිස්සන්ති'ති වච්ඡෙති, රූපෙ අනන්තභාවො වච්ඡෙති, 'රූපා අද්ද්ධ්වා අසස්සතා විපරිනාමධම්මා'ති වච්ඡෙති, 'රූපා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා චයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා'ති වච්ඡෙති,

රූපෙ අනිච්චතො වච්ඡෙති, නො නිච්චතො, දුක්ඛතො වච්ඡෙති, නො සුඛතො, අනත්තතො වච්ඡෙති, නො අත්තතො, නිබ්බිද්දති, නො නාද්දති, විරජ්ජති, නො රජ්ජති; නිරොධෙති, නො සමුදෙති; පටිතිස්සජ්ජති නො ආදියති, අනිච්චතො වච්ඡෙන්නො නිච්චසඤ්ඤං පජ්ඣති, දුක්ඛතො වච්ඡෙන්නො සුඛසඤ්ඤං පජ්ඣති, අනත්තතො වච්ඡෙන්නො අත්තසඤ්ඤං පජ්ඣති, නිබ්බිද්දන්නො නාදිං පජ්ඣති, විරජ්ජන්නො රාගං පජ්ඣති, නිරොධෙන්නො සමුදයං පජ්ඣති, පටිතිස්සජ්ජන්නො ආද්දනං පජ්ඣති. එවං රූපෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති.

කථං සද්දෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති *සද්ද චතුක්කං මහාභූතානං උපාදයාති, වච්ඡෙති, 'සද්ද උප්පන්නා'ති වච්ඡෙති, සද්ද සමුදගතා'ති වච්ඡෙති, 'සද්ද අනුභූතා සම්මතා, හුභූතා න භවිස්සන්ති'ති වච්ඡෙති, සද්දෙ අනන්තභාවො වච්ඡෙති, 'සද්ද අද්ද්ධ්වා අසස්සතා විපරිනාමධම්මා'ති වච්ඡෙති, සද්ද අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා චයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා'ති වච්ඡෙති.

සද්දෙ අනිච්චතො වච්ඡෙති, නො නිච්චතො, -පෙ- එවං සද්දෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්ඡෙති.

*සද්ද අවිජ්ජාසම්මතා'ති වච්ඡෙති -පෙ-'' ඉති මුත්තං, සෘෂ්ඨි, PTS. පෙ.ඤ්ඤාසු දිස්සති, තං ඵ්ඤා පාලිසං න ඤ්ඤිති, අද්දස්ස උතුරිතො සමුදයාසන්නා, අධ්මකථාසම්මා අවිජ්ජා සද්දභාවාදි චතුස්සං න වුත්තා'නති වුත්තං.

16. ගොවරනානාකිඥානය

කිසෙයින් බාහිර විෂයයන් පිරිසිඳුනීමේ ප්‍රඥාව ගොවරනානාකිඥාන වෙයි යත්:

කිසෙයින් බාහිර ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි යත්: අධ්‍යාත්මයෙන් බාහිර වූ රූපායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි. බාහිර වූ ශබ්දායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි. බාහිර වූ ගන්ධායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි. බාහිර වූ රසායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි. බාහිර වූ සප්ත චර්යා ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි. (භවාංග මනසාලප්‍රසන්න) වූ බාහිර ධර්මායතන පඤ්චාපනා ධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් බාහිර රූපයන් නිශ්චය කෙරෙයි යත්: රූපායතන ධර්මයේ අවිද්‍යා හෙතෙයින් උපත්භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ තෘෂ්ණා හෙතෙයින් උපත්භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ කම්ම හෙතෙයින් උපත්භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ ආහාර හෙතෙයින් උපත්භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ සතර මහාභූතයන් නිසා පච්ඡන්දා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ (අඛණ්ඩයෙන් සන්නති ඛණ්ඩයෙන්) උපත්භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ හෙතෙයින් භට්ඨත්තා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ (උදයෙන් පෙර) නොතිබී උපත්තා භ. (ව්‍යයයෙන් මත්තෙති) තිබී නොවත්තා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයන් අනතවත් හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, රූපයේ අසීරියභ, අශාශ්වතභ, විපරිණාම ස්වභාවය භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. රූපයේ අනිත්‍යභ, ප්‍රත්‍යයොත්පන්නභ, ප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්නභ, ඝෂය-ස්වභාවයභ, ව්‍යයස්වභාවයභ, විරාගස්වභාවයභ නිරෝධස්වභාවය භංගී නිශ්චය කෙරේ.

රූපායතන ධර්මයන් අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, නිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. දුඃඛ හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, සුඛ හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, ආත්ම හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. උක්ඛලී වෙයි, සභූවු නොවෙයි. විරාගයට පැමිණෙයි, නොඇලෙයි. නිරුඳ්ධි කෙරෙයි, නූපදවයි. දුරු කෙරෙයි, ග්‍රහණය නොකෙරෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුරු කෙරෙයි. දුඃඛ හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ සුඛසංඥාව දුරු කෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ ආත්මසංඥාව දුරු කෙරෙයි. උක්ඛලී වනුයේ තෘෂ්ණාව දුරු කෙරෙයි. නොඇලෙනුයේ රාගය දුරු කෙරෙයි. නිරුඳ්ධි කරනුයේ සමුදය දුරු කෙරෙයි. දුරුලනුයේ ආද්‍යනය දුරු කෙරෙයි. මෙසෙයින් බාහිර රූපායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් බාහිර ශබ්දායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි යත්: ශබ්දයේ සතර මහාභූතයන් නිසා පච්ඡන්දා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දයේ (අඛණ්ඩයෙන් ඛණ්ඩ සන්නති වශයෙන් උපත්තා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දයේ හෙතෙයින් භට්ඨත්තා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දයේ (උදයෙන් පෙර) නොතිබී උපත්තා භ. (ව්‍යයයෙන් මත්තෙති) තිබී නොවත්තා භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දායතන ධර්මයන් අනතවත් හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දයේ අසීරියභ, අශාශ්වතභ, විපරිණාම ස්වභාවය භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දයේ අනිත්‍යභ, ප්‍රත්‍යයොත්පන්නභ, ප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්නභ, ඝෂයස්වභාවයභ, ව්‍යයස්වභාවයභ, විරාගස්වභාවයභ නිරෝධස්වභාවය භංගී නිශ්චය කෙරෙයි. ශබ්දයන් අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, නිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි ... මෙසෙයින් බාහිර වූ ශබ්දායතන ධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං ගඤ්ඤා ඛනිද්ධා වච්ඤේති: 'ගඤ්ඤා අවිජ්ජාසම්මතා'ති වච්ඤේති, 'ගඤ්ඤා තණ්හාසම්මතා'ති වච්ඤේති, -පෙ- එවං ගඤ්ඤා ඛනිද්ධා වච්ඤේති.

කථං රසෙ ඛනිද්ධා වච්ඤේති: 'රසා අවිජ්ජාසම්මතා'ති වච්ඤේති 'රසා තණ්හාසම්මතා'ති වච්ඤේති, -පෙ- එවං රසෙ ඛනිද්ධා වච්ඤේති.

කථං ඵොට්ඨබ්බෙ ඛනිද්ධා වච්ඤේති: 'ඵොට්ඨබ්බා අවිජ්ජාසම්මතා'ති වච්ඤේති: ඵොට්ඨබ්බා තණ්හාසම්මතාති වච්ඤේති, 'ඵොට්ඨබ්බා කම්ම-සම්මතා'ති වච්ඤේති, ඵොට්ඨබ්බා ආහාරසම්මතාති, වච්ඤේති, ඵොට්ඨබ්බා උප්පන්නා'ති වච්ඤේති, ඵොට්ඨබ්බා සමුද්ගතාති වච්ඤේති -පෙ- එවං ඵොට්ඨබ්බෙ ඛනිද්ධා වච්ඤේති.

කථං ධම්මෙ ඛනිද්ධා වච්ඤේති: 'ධම්මා අවිජ්ජාසම්මතා'ති වච්ඤේති, 'ධම්මා තණ්හාසම්මතා'ති වච්ඤේති ධම්මා කම්ම සම්මතාති වච්ඤේති, ධම්මා ආහාරසම්මතා'ති වච්ඤේති, ධම්මා චතුක්කං මහාභුතානං උපාදයා'ති වච්ඤේති,* ධම්මා උප්පන්නා'ති, වච්ඤේති, ධම්මා සමුද්ගතා'ති වච්ඤේති, 'ධම්මා අනුඤ්ඤා සම්මතාති, නුඤ්ඤා න භවිස්සන්ති'ති වච්ඤේති, ධම්මෙ අනත්තතා වච්ඤේති, ධම්මා අද්වයා අසංස්කාරා විපරිනාමධම්මා'ති වච්ඤේති, ධම්මා අනිච්ඡා සංඛ්‍යා පරිච්ඡෙදසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා'ති වච්ඤේති.

ධම්මෙ අනිච්ඡතො වච්ඤේති, නො නිච්ඡතො; දුක්ඛතො වච්ඤේති නො සුඛතො; අනත්තතො වච්ඤේති, නො අත්තතො, නිබ්බිද්දති, නො නාද්දති, විරජ්ජති, නො රජ්ජති, නිරෝධෙති නො සමුද්දෙති; පරිනිස්සජ්ජති නො ආදියති, -පෙ- අනිච්ඡතො වච්ඤේතො නිච්ඡසංඝ්ඤං පජ්ඣති, දුක්ඛ-තො වච්ඤේතො සුඛසංඝ්ඤං පජ්ඣති, අනත්තතො වච්ඤේතො අත්ත-සංඝ්ඤං පජ්ඣති, නිබ්බිද්දතො නාදිං පජ්ඣති, විරජ්ජතො රාගං පජ්ඣති, නිරෝධෙතො සමුදයං පජ්ඣති, පරිනිස්සජ්ජතො ආද්‍යං පජ්ඣති. එවං ධම්මෙ ඛනිද්ධා වච්ඤේති.

තං සද්දනට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන චූළිති: 'ඛනිද්ධා වච්ඤානෙ පඤ්ඤා ගොචරනානතො සද්දණං'

ගොචරනානතො සද්දණං දදුංසො

* චතුක්කං මහාභුතානං උපාදයාති පදං - ස්වා මිත්තං පොඤ්ඤාසු ව සෙසුති සිහල පොඤ්ඤාසු ව න භවිති.

කිසෙයින් බාහිර වූ ගනියතනධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි යන්න: ගනියෝ අවිද්‍යාභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි ගනියෝ තෘෂ්ණා භේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි ... මෙසෙයින් බාහිර වූ ගනියතනධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් බාහිර වූ රසායනනධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි යන්න: රසයෝ අවිද්‍යාභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි රසයෝ තෘෂ්ණා භේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි ... මෙසෙයින් බාහිර වූ රසායනනධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් බාහිර වූ සප්තචර්යාධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි යන්න: සප්තචර්යායතනධර්මයෝ අවිද්‍යාභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි සප්තචර්යායෝ තෘෂ්ණාභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි සප්තචර්යායෝ කම්මභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. සප්තචර්යායෝ ආහාර භේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි සප්තචර්යායෝ (අභිච්ඡා වශයෙන් ඛණ්ඩානුකූල වශයෙන්) උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි සප්තචර්යායෝ භේදයෙන් භට්ඨන්තාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි ... මෙසෙයින් බාහිර වූ සප්තචර්යායතනධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

කිසෙයින් ධර්මායතනපයඝාපනනධර්මයන් නිශ්චය කෙරෙයි යන්න: ධර්මයෝ අවිද්‍යාභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි ධර්මයෝ තෘෂ්ණා-භේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ කම්මභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ ආහාරභේදයෙන් උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ සතර මහාභ්‍යාසයන් නිසා පචින්තාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ (අභිච්ඡා වශයෙන් ඛණ්ඩානුකූල වශයෙන්) උපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ භේදයෙන් භට්ඨන්තාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ (උදයෙන් පෙර) නොතිබී උපන්නාහ, තිබී (ව්‍යයයෙන් මත්තෙහි) නොපන්නාහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයන් අනන්තවත් හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ අසංඛර්‍යාත අශාශ්වතයහ. විපරිණාමස්වභාවයහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි. ධර්මයෝ අනිත්‍යයහ. ප්‍රත්‍යයොත්තප්‍රත්‍යයහ. ප්‍රතිත්‍යසම්ප්‍රතිපත්තයහ... ක්‍ෂයස්වභාවයහ. ව්‍යයස්වභාවයහ. විරාගස්වභාවයහ නිරෝධස්වභාවයහ'යි නිශ්චය කෙරෙයි.

ධර්මයන් අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි, නිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි දුඃඛ හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. සුඛ හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කෙරෙයි. ආත්ම හෙයින් නිශ්චය නොකෙරෙයි. උකට්ඨි වෙයි. සත්‍ය වෙයි. විරාගයට පැමිණෙයි, නොඇලෙයි. නිරුභි කෙරෙයි. නුපදවයි. දුරුලබ්‍ය. ශ්‍රවණය නොකෙරෙයි. ... අනිත්‍ය හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුරු කෙරෙයි. දුඃඛ හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ සුඛසංඥාව දුරු කෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් නිශ්චය කරනුයේ ආත්මසංඥාව දුරු කෙරෙයි. උකට්ඨි වනුයේ තෘෂ්ණාව දුරු කෙරෙයි. විරාගයට පැමිණෙනුයේ රාගය දුරු කෙරෙයි. නිරුභි කරනුයේ සම්මුදය දුරු කෙරෙයි. දුරුලබ්‍යයේ ආදානය දුරු කෙරෙයි. මෙසෙයින් බාහිර වූ ධර්මායතනපයඝාපනනධර්මයන් නිශ්චය කෙරේ.

ඒ ගොවරඥනය ඥානාභීයෙන් ඥාන ය; ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥ ය. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'බහිඤ්ඤා චචන්දනෙ පඤ්ඤා ගොවරනානතො ඤාණං'යි.

ගොවරනානාභිඥාන නිදේශ යි.

17. වරියානානාතාසූර්‍ය

කථා. වරියාවවන්තො පසුසූර්‍ය වරියානානාතො සූර්‍ය.

වරියාති නිසේසා වරියායො: විසූර්‍යූණවරියා, අසූර්‍යූණවරියා. සූර්‍ය-වරියා.

කතමා විසූර්‍යූණවරියා:¹

රූපෙසු දසනන්තො ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විසූර්‍යූණවරියා* රූපෙසු දසනන්තො වකුච්චිසූර්‍යූණං විසූර්‍යූණවරියා, රූපෙසු දිට්ඨතතා අභි-නිරොපනා විපාකමනොධාතු විසූර්‍යූණවරියා, රූපෙසු අභිනිරොපිතතතා විපාකමනො විසූර්‍යූණධාතු විසූර්‍යූණවරියා.

සද්දෙසු සවනන්තො ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විසූර්‍යූණවරියා, සද්දෙසු සවනන්තො සොභවිසූර්‍යූණං විසූර්‍යූණවරියා, සද්දෙසු සුභතතා අභි-නිරොපනා² විපාක මනොධාතු විසූර්‍යූණවරියා, සද්දෙසු අභිනිරොපිතතතා විපාක මනොවිසූර්‍යූණධාතු විසූර්‍යූණවරියා.

ගකුච්චි සායනන්තො ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විසූර්‍යූණවරියා, ගකුච්චි සායනන්තො සානවිසූර්‍යූණං විසූර්‍යූණවරියා, ගකුච්චි සායනතතා අභිනිරොපනා විපාකමනොධාතු විසූර්‍යූණවරියා, ගකුච්චි අභිනිරොපි-තතතා විපාකමනොවිසූර්‍යූණධාතු විසූර්‍යූණවරියා.

රසෙසු සායනන්තො ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විසූර්‍යූණවරියා, රසෙසු සායනන්තො ජ්වහා විසූර්‍යූණං විසූර්‍යූණවරියා, රසෙසු සායනතතා අභි-නිරොපනා විපාකමනොධාතු විසූර්‍යූණවරියා, රසෙසු අභිනිරොපිතතතා විපාකමනො විසූර්‍යූණධාතු විසූර්‍යූණවරියා.

ථොට්ඨබ්බෙසු පුසනන්තො³ ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විසූර්‍යූණවරියා, ථොට්ඨබ්බෙසු පුසනන්තො කායවිසූර්‍යූණං විසූර්‍යූණවරියා, ථොට්ඨබ්බෙසු පුට්ඨතතා අභිනිරොපනා විපාකමනොධාතු විසූර්‍යූණවරියා, ථොට්ඨබ්බෙසු අභිනිරොපිතතතා විපාකමනොවිසූර්‍යූණධාතු විසූර්‍යූණවරියා.

ධම්මෙසු විජානනන්තො ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විසූර්‍යූණවරියා, ධම්මෙසු විජානනන්තො මනොවිසූර්‍යූණං විසූර්‍යූණවරියා, ධම්මෙසු විසූර්‍යූ-තතතා අභිනිරොපනා විපාකමනොධාතු විසූර්‍යූණවරියා, ධම්මෙසු අභි-නිරොපිතතතා විපාකමනොවිසූර්‍යූණධාතු විසූර්‍යූණවරියා.

1. කතමං විසූර්‍යූණවරියං - සී 1,

2. අභිනිරොපනා - සෘ,

3. පුසනන්තො - PTS,

* 'රූපෙසු' අදිති සංකමනසංකපදානි සබ්බන්තො වාසානෙන පසුතතානි මජ්ඣං පොඤ්ඤා,

17. වයඹානානාභිඥානය

කිසෙසින් වයඹාවන් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥාව වයඹානානාභිඥාන වෙයි යත්:

වයඹා යනු වයඹා තුනෙකි: විඤනවයඹා ය; අඤනවයඹා ය; ඥන-වයඹා යි.

විඤනවයඹා කවර යත්:

රූපවිෂයෙහි රූපදර්ශනය සදහා පැවැති ආවර්තක්‍රියාවාසාකාන්තය විඤනවයඹා ය; රූපවිෂයෙහි දර්ශනය මැ අච්ඡාදනාදි (කුශලවිපාක වූ හෝ අකුශලවිපාක වූ හෝ) වක්‍රවිඤනය විඤනවයඹා ය; රූපවිෂයෙහි (වක්‍රවිඤනයෙන් රූපාලම්භය) දුටු බැවින් පැවැති අරමුණට නගන කුශලාකුශලවිපාකසම්පට්ඨන්තමනෝධාතුව විඤනවයඹා ය; රූපවිෂයෙහි අරමුණට නැඟුණු බැවින් කුශලාකුශලවිපාක වූ සන්තිරණමනෝවිඤන-ධාතුව විඤනවයඹා යි.

ශබ්දලම්භයෙහි ශ්‍රවණය පිණිස පැවැති ආවර්තක්‍රියාවාසාකාන්තය විඤනවයඹා ය; ශබ්දලම්භයෙහි ශ්‍රවණය මැ අච්ඡාදනාදි (කුශලාකුශල විපාක) ශ්‍රෝත්‍රවිඤනය විඤනවයඹා ය; ශබ්දලම්භයෙහි (ශ්‍රෝත්‍රවිඤනයෙන් ශබ්දලම්භය) අසනලද බැවින් අරමුණට නගන කුශලාකුශලවිපාක වූ සම්පට්ඨන්තමනෝධාතුව විඤනවයඹා ය; ශබ්දලම්භයෙහි අරමුණට නැඟුණු බැවින් කුශලාකුශලවිපාක වූ සන්තිරණමනෝවිඤනධාතුව විඤනවයඹා යි.

ගණිතලම්භයෙහි ආශ්‍රිතය පිණිස පැවැති ආවර්තක්‍රියාවාසාකාන්තය විඤනවයඹා ය; ගණිතලම්භයෙහි ආශ්‍රිතය මැ අච්ඡාදනාදි (කුශලා-කුශලවිපාක) ස්පර්ශවිඤනය විඤනවයඹා ය; ගණිතලම්භයෙහි (ස්පර්ශ-විඤනයෙන් ගණිතලම්භය) ආශ්‍රිතය කළ බැවින් අරමුණට නගන කුශලාකුශලවිපාක වූ සම්පට්ඨන්තමනෝධාතුව විඤනවයඹා ය; ගණිතලම්භයෙහි අරමුණට නැඟුණු බැවින් කුශලාකුශලවිපාක වූ සන්තිරණමනෝ-විඤනධාතුව විඤනවයඹා යි.

රසාලම්භයෙහි රසවිඳීම පිණිස පැවැති ආවර්තක්‍රියාවාසාකාන්තය විඤනවයඹා ය; රසාලම්භයෙහි රසවිඳීම මැ අච්ඡාදනාදි (කුශලා-කුශලවිපාක) ජීව්‍යවිඤනය විඤනවයඹා ය; රසාලම්භයෙහි (ජීව්‍ය-විඤනයෙන් රසාලම්භය) විඳිනලද බැවින් අරමුණට නගන කුශලාකුශල විපාක වූ සම්පට්ඨන්තමනෝධාතුව විඤනවයඹා ය; රසාලම්භයෙහි අරමුණට නැඟුණු බැවින් කුශලාකුශලවිපාක වූ සන්තිරණමනෝවිඤන-ධාතුව විඤනවයඹා යි.

සුප්‍රභවසාලම්භයෙහි ස්පර්ශය පිණිස පැවැති ආවර්තක්‍රියාවාසාකාන්තය විඤනවයඹා ය; සුප්‍රභවසාලම්භයෙහි ස්පර්ශය මැ අච්ඡාදනාදි (කුශලා-කුශලවිපාක) ජීව්‍යවිඤනය විඤනවයඹා ය; සුප්‍රභවසාලම්භයෙහි (කායවිඤනයෙන් සුප්‍රභවසාලම්භය) ස්පර්ශය කළ බැවින් අරමුණට නගන කුශලාකුශලවිපාක වූ සම්පට්ඨන්තමනෝධාතුව විඤනවයඹා ය; සුප්‍රභවසාලම්භයෙහි අරමුණට නැඟුණු බැවින් කුශලාකුශලවිපාක වූ සන්තිරණමනෝවිඤනධාතුව විඤනවයඹා යි.

ධම්මාලම්භයෙහි විජානනය පිණිස පැවැති ආවර්තක්‍රියාවාසාකාන්තය විඤනවයඹා ය; ධම්මාලම්භයෙහි ආලම්භය දැනගැනීම මැ අච්ඡාදනාදි මනෝවිඤනය විඤනවයඹා ය; ධම්මාලම්භයෙහි (මනෝවිඤනයෙන් ධම්මාලම්භය) දන්නා ලද බැවින් අරමුණට නගන විපාකමනෝධාතුව විඤනවයඹා ය; ධම්මාලම්භයෙහි අභිනිරෝපිත බැවින් විපාකමනෝවිඤන ධාතුව විඤනවයඹා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විඤ්ඤාණමාත්‍ර කෙනටෙයන විඤ්ඤාණවරියා.

නිරාගා¹ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නිද්දසා² වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නිමොගා³ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නිමොනා⁴ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නිද්ධිංසි⁵ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නිද්ධිච්චා⁶ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නිබ්බිච්චා⁷ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, නානුසයා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, රාගවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, දොසවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, මොහවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, මානවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, දිට්ඨිවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, උද්ධච්චවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, විචිතිච්චා⁸ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, අනුසයවිප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, කුසලෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, අකුසලෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, සාවජේඤ්ඤා කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, අනවජේඤ්ඤා කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, කණ්ණෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, සුකෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, සුචුද්දෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, දුකචුද්දෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, සුඛවිප්පය්‍යකෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, දුකඛවිප්පය්‍යකෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා වරනිති විඤ්ඤාණවරියා, විඤ්ඤාතො⁹ වරනිති විඤ්ඤාණවරියා විඤ්ඤාණස්ස ඵවරුපා වරියා ගොතීති විඤ්ඤාණවරියා, පකාතිපරිසුද්ධමිදං විතං නිකක්ඛිලෙසටෙයනාති විඤ්ඤාණවරියා, අයං විඤ්ඤාණවරියා.

කතමා අඤ්ඤාණවරියා¹⁰

මනාපියෙසු¹¹ රුපෙසු රාගස්ස ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, රාගස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා අමනාපියෙසු රුපෙසු දොසස්ස ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, දොසස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, තද්ධංගො¹² අසමපෙකකිනසමි වජ්ඣසමි මොහස්ස ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මොහස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විනිබ්බස්ස මානස්ස ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මානස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, පරාමධාය¹³ දිට්ඨියා ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, දිට්ඨියා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විකෙඛිපගගස්ස උද්ධච්චස්ස ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, උද්ධච්චස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, අනිට්ඨඛගතාය¹⁴ විචිතිච්චාය ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, විචිතිච්චාය ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, ථාමගගස්ස අනුසයස්ස ජවනාත්ථාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, අනුසයස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා.

1. නිරාගා - පු, අජසං, ස්‍යා PTS, නිරාගං සි. 1, 2. නිද්දසා - PTS, නිද්දසං - සි 1
3. නිමොගා - PTS, නිමොගං - සි 1 4. නිමොනා - PTS, නිමොනං - සි 1
5. නිද්ධිංසි - PTS, සි 1 6. නිද්ධිච්චා - ස්‍යා, නිද්ධිච්චං - සි 1, 7. නිබ්බිච්චා - PTS, සි 1
8. විඤ්ඤාණ - PTS, 9. අඤ්ඤාණ වරියා - සි. 1 10. මනාපියෙසු - ස.
11. තද්ධංගො - සි. 1-2. 12. පරාමධාය - PTS, 13. අනිට්ඨඛගතාය - ස්‍ය

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විඤ්ඤාණවර්ගයා යනු: කවර අරුතෙහින් විඤ්ඤාණවර්ගයා වී ද යත්:

රාග රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, දෝෂ රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, මොහ රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, මාන රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, දුෂ්ට රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, ඖද්ධාන රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, විවිචිත්තා රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, අනුශය රහිත වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, රාගයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, දෝෂයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, මොහයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, මානයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, දුෂ්ටයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, ඖද්ධානයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, විවිචිත්තායෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, අනුශයෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, කුශලකම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, අකුශලකම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු. සාවද්‍යකම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, අනවද්‍යකම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, කාමණ්ණකම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, (හිරිමනප් සංඛ්‍යාත) ඉක්කලකම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, සුබෝදය ඇති කම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, දුර්බෝදය ඇති කම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, සුඛවිපාක වූ කම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, දුර්ඛවිපාක වූ කම්මයන්ගෙන් වෙන් වෑ හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, විඤ්ඤාණයෙහි (විඤ්ඤාණයෙන් දැනගත් අරවුණෙහි) හැසිරේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, උක්තප්‍රකාර විඤ්ඤාණයාගේ මෙබඳු වූ වයභී වේ නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු, රාගාදී කෙලෙස් නැති බැවින් මේ සිත පියවින් පිරිසුදු නු සි විඤ්ඤාණවර්ගයා නමු. මේ විඤ්ඤාණවර්ගයා යි.

අඤ්ඤාණවර්ගයා කවර යත්:

මනවබන්ධ රූපයන්හි (සත්තන්හි වශයෙන්) රාගයාගේ ජවනය පිණිස පැවැති (වසුරුදාරයෙහි අයෝනිසොමනසිකාර වූ) ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකාන-මනෝධාතුව විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. රාගයාගේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි. අමනෝඥ වූ රූපයන්හි දෝෂයාගේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකානමනෝධාතුව විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. දෝෂයාගේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි. එ දෙකින් (රාගදෝෂ වශයෙන්) නො දක්නා රූපාලම්බන සංඛ්‍යාත වස්තුවෙහි (විවිචිත්තා ඖද්ධාන වශයෙන්) මොහයාගේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිත ක්‍රියාව්‍යාකාන මනෝවිඤ්ඤාණවර්ගයා විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. (උක්තය වශයෙන්) විචිකිකි වෑ සිටි මානසාගේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකානමනෝවිඤ්ඤාණවර්ගයා විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. මානසාගේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි. පරාමාණව වූ දුෂ්ටයාගේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකානමනෝධාතුව විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. දුෂ්ටයාගේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි. (රූපාලම්බනයෙහි) වික්ෂේපබවට ගිය ඖද්ධානයාගේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකානමනෝවිඤ්ඤාණවර්ගයා යි. ඖද්ධානයාගේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි. නිශ්චය රහිත බවට ගිය විවිචිත්තාවයේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකානමනෝධාතුව විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. විවිචිත්තාවයේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි. ස්ථිර බවට ගිය අනුසයාගේ ජවනය පිණිස පැවැති ආවර්ජිතක්‍රියාව්‍යාකානමනෝධාතුව විඤ්ඤාණවර්ගයා යි. අනුශයාගේ ජවනය අඤ්ඤාණවර්ගයා යි.

මනාපියෙකු සඳහා -පෙ- මනාපියෙකු ගැනෙකු -පෙ- මනාපියෙකු රසෙකු -පෙ- මනාපියෙකු ඵොට්ටබෙබ්බු -පෙ- මනාපියෙකු බිමෙමකු රාගයා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, රාගයා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, අමනාපියෙකු බිමෙමකු¹ දෙසයා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, දෙසයා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, තද්භයෙන අසම්පෙකකිනසම්චිතයම් මොහයා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මොහයා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විනිබ්බකිනසා මානසා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මානසා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, පරාමට්ඨාය දිට්ඨියා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා දිට්ඨියා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විකෙබ්බගතයා උභ්බවයා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, උභ්බවයා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, අනිට්ඨමගතයා විචිකිච්ඡාය ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, විචිකිච්ඡාය ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, ථාමගතයා අනුසයයා ජවනථාය ආවර්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, අනුසයයා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා.

අඤ්ඤාණවරියාති කෙනටෙඨන අඤ්ඤාණවරියා:

සරාගා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සද්දෙසා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සමොහා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සමානා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සදිට්ඨි වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සඋභ්බවො වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සචි-
 විකිච්ඡා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා සානුසසා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, රාගසම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දෙසසම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, මොහසම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, මානසම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දිට්ඨිසම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, උභ්බව සම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, විචිකිච්ඡා සම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අනුසයසම්පයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, කුසලෙහි කමෙමහි විපසයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අකුසලෙහි කමෙමහි සම්පයුතතා² වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සාවජේහි කමෙමහි සම්පයුතතා² වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අනවජේහි කමෙමහි විපසයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, කණ්ණෙහි කමෙමහි සම්පයුතතා² වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සුකෙහි කමෙමහි විපසයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සුබ්බුද්ධෙහි කමෙමහි විපසයුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දුඛබ්බුද්ධෙහි කමෙමහි සම්පයුතතා² වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සුඛවිපාකෙහි කමෙමහි විපස-
 යුතතා වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දුකඛිපාකෙහි කමෙමහි සම්පයුතතා² අඤ්ඤාණවරියා³ වරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අඤ්ඤාණයා ඵවරුපා වරියා හොතීති අඤ්ඤාණවරියා, අයං අඤ්ඤාණවරියා.

1. රුපෙසු - PTS

2. විපසයුතතා - PTS

3. අඤ්ඤාණ - සි 1-2

අභ්‍යන්තර භාවිතය සඳහා: කුමක් හෙයින් අභ්‍යන්තරයේ වී ද සත්:

රාගසතින වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ ද්වේෂ සතින වැ හැසිරේ
 නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ මොහ සතින වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ
 මාන සතින වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ දුෂ්ටි සතින වැ හැසිරේ
 නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ ඕෆාදානාය සතින වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ
 විචික්ඛාය සතින වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ අනුශය සතින වැ
 හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ රාගසම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා
 යැ ද්වේෂසම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ මොහසම්ප්‍රයුක්ත වැ
 හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ මාන සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤා-
 නවය්‍යා යැ දුෂ්ටි සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ ඕෆාදානාය
 සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ විචික්ඛාය සම්ප්‍රයුක්ත වැ
 හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ අනුශය සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි
 අඤ්ඤානවය්‍යා යැ කුශලකමීයන් හා විප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ
 අකුශලකමීයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ සාවද්දකමී-
 යන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ අනවද්දකමීයන් හා,
 විප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ කෘෂණකමීයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත
 වැ හැසිරේ නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ ශුඤ්ඤකමීයන් හා විප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ
 නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ සුබොදය ඇති කමීයන් හා විප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ
 නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ දුෂ්ඨොදය ඇති කමීයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ
 නු සි අඤ්ඤානවය්‍යා යැ සුඛවිපාක වූ කමීයන් හා විප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි
 අඤ්ඤානවය්‍යා යැ දුෂ්ඨවිපාක වූ කමීයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වැ හැසිරේ නු සි
 අඤ්ඤානවය්‍යා යැ (යථාසම්භාවයෙන්) අඤ්ඤා වූ ආලම්බනයෙහි හැසිරේ නු සි
 අඤ්ඤානවය්‍යා යැ උක්තාප්‍රකාර වූ අඤ්ඤායාගේ මෙබඳු වූ වය්‍යා වේ නු සි
 අඤ්ඤානවය්‍යා නමු. මේ අඤ්ඤානවය්‍යා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඥානවය්‍යා කවර යන්:

අනිත්‍යානුදර්ශනය පිණිස පැවැති ආවර්ජනක්‍රියාව්‍යාකෘතමනෝධාතුව විඤනවය්‍යා යැ අනිත්‍යානුදර්ශනය ඥානවය්‍යා යි. දූඛානුදර්ශනය පිණිස පැවැති ආවර්ජනක්‍රියාව්‍යාකෘතමනෝධාතුව විඤනවය්‍යා යැ දූඛානුදර්ශනය ඥානවය්‍යා යි අනාත්මානුදර්ශනය පිණිස පැවැති ආවර්ජනක්‍රියාව්‍යාකෘතමනෝධාතුව විඤනවය්‍යා යැ අනාත්මානුදර්ශනය ඥානවය්‍යා යි. නිවේදනුදර්ශනය පිණිස විරාගානුදර්ශනය පිණිස ... නිරෝධානුදර්ශනය පිණිස ... පරිනිස්සංගානුදර්ශනය පිණිස ... ක්‍ෂයානුදර්ශනය පිණිස ... ව්‍යයානුදර්ශනය පිණිස ... විපරිණාමානුදර්ශනය පිණිස ... අනිමිත්තානුදර්ශනය පිණිස ... අප්‍රණිතිනානුදර්ශනය පිණිස ... ශුන්‍යතානුදර්ශනය පිණිස ... අභිප්‍රඥාමානුදර්ශනය පිණිස ... යථාභූතඥානදර්ශනය පිණිස ... ආදීනවානුදර්ශනය පිණිස ... පරිසරිකානුදර්ශනය පිණිස පැවැති ආවර්ජනක්‍රියාව්‍යාකෘත මනෝධාතුව විඤනවය්‍යා යැ පරිසරිකානුදර්ශනය ඥානවය්‍යා යි. විවංචනානුදර්ශනය ඥානවය්‍යා යැ ස්‍රෝතාපනතිමාගීය ඥානවය්‍යා යැ ස්‍රෝතාපනතිඵලසමාපනතිය ඥානවය්‍යා යැ සංකාදගාමිමාගීය ඥානවය්‍යා යැ සංකාදගාමිඵලසමාපනතිය ඥානවය්‍යා යැ අනාගාමිමාගීය ඥානවය්‍යා යැ අනාගාමිඵලසමාපනතිය ඥානවය්‍යා යැ අර්හත්තමාගීය ඥානවය්‍යා යැ අර්හත්තඵලසමාපනතිය ඥානවය්‍යා යි.

ඥානවය්‍යා යනු: කවර අරුතෙකින් ඥානවය්‍යා වෙයි යන්:

රාග රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, දෝෂ රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, මොහ රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, මාන රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, දෂට් රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, ඔෆාදාස රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, විචිකිත්තා රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, අනුශය රහිත වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, රාගයෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, දෝෂයෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, මොහයෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, මානයෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, දෂට්‍යෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, ඔෆාදාසයෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, විචිකිත්තායෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, අනුශයෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, කුශලකමීයන් හා සම්ප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, අකුශලකමීයන් හා විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, සාවද්‍යකමීයන්ගෙන් විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, අනවද්‍යකමීයන් හා සම්ප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, කෘෂණකමීයන් හා විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, ශුක්ලකමීයන් හා සම්ප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, සුබෝදයකමීයන් හා සම්ප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, දුඛෝදයකමීයන් හා විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, සුඛවිපාක වූ කමීයන් හා සම්ප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, දුඛවිපාක වූ කමීයන් හා විප්‍රසන්න වැ හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, යථාසම්භාවය වූ ඥානාලම්භනයෙහි හැසිරේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ, උක්කප්‍රකාර වූ ඥානයෙන් මෙබඳු වූ වය්‍යාව වේ නු යි ඥානවය්‍යා යැ. මේ ඥානවය්‍යා යි.

විඤනවය්‍යාව අනෙකක, අඤනවය්‍යාව අනෙකක, ඥානවය්‍යාව අනෙකකැ'යි ඒ වය්‍යානානාචඤනය ඥානානීයෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනානීයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: "විජ්‍යාවච්ඡාදනෙ පඤ්ඤා විජ්‍යානානානෙඤ්ජං'යි.

වය්‍යානානාචඤානනිදේශ යි.

18. භූමිග්‍රහණය

කළු. වතුබලවලටවන්නා පසුපස භූමිග්‍රහණය.

වතුබලයා භූමියා: කාමාවාරා භූමි, රූපාවලරා භූමි, අරූපාවලරා භූමි, අපරිසරපනා භූමි.

කළු. කාමාවලරා භූමි: හෙට්ටො අවිචිතියං පරිසරයා: කර්තෘ, උපරිතො පරිසරිකවසවනති දෙවෙ අනෙතා කර්තෘ යං එතස්මිං අනතරෙ එතාවලරා එත පරිසරපනා බහිබ්‍යාභූතයනා රූපා වෙදනා සසුසු සහිබ්‍යා විසුසුණං, අයං කාමාවලරා භූමි.

කළු. රූපාවලරා භූමි: හෙට්ටො බ්‍රහ්මලොකං පරිසරයා: කර්තෘ, උපරිතො අකතිට්ඨෙ දෙවෙ අනෙතා කර්තෘ, යං එතස්මිං අනතරෙ එතාවලරා එත පරිසරපනා සමාපනනස්ස වා උපපනනස්ස¹ වා දිට්ඨ-බලමසුබවිහාරිස්ස වා විතතවෙනසිකා බලමා, අයං රූපාවලරා භූමි.

කළු. අරූපාවලරා භූමි. හෙට්ටො ආකාසානසුචායනනුපගෙ දෙවෙ පරිසරයා: කර්තෘ, උපරිතො නෙවසසුසුනාසසුසුයනනුපගෙ දෙවෙ අනෙතා කර්තෘ, යං එතස්මිං අනතරෙ එතාවලරා එත පරිසර-පනා සමාපනනස්ස වා උපපනනස්ස¹ වා දිට්ඨබලමසුබවිහාරිස්ස වා විතත-වෙනසිකා බලමා, අයං අරූපාවලරා භූමි.

කළු. අපරිසරපනා භූමි. අපරිසරපනා මග්ගා ච මග්ගඵලානි ච අසහිබ්‍යා ච බාතු, අයං අපරිසරපනා භූමි, ඉමා වතුබලයා භූමියො.

අපරාපි වතුබලයා භූමියො: වතුබලයා: සතිපට්ඨානා, වතුබලයා: සමමපට්ඨානා, වතුබලයා: ඉභිපාද වතුබලයා: ක්කානානි, වතුබලයා: අප-මසුසුයො, වතුබලයා: අරූපමාපනනියො, වතුබලයා: පරිසරිකද්, වතුබලයා: පරිපද්, වතුබලයා: ආරම්භණානි, වතුබලයා: අරිසරයානි, වතුබලයා: සහිබ්‍යවජ්ජනි, වතුබලයා: වසකානි, වතුබලයා: බලමපදනි, ඉමා වතුබලයා භූමියො.

තං සුතවෙට්ඨන සුණං, පජානනවෙට්ඨන පසුසු. තෙන ථුට්ඨති: වතුබලවලටවන්නා පසුපස භූමිග්‍රහණය.

භූමිග්‍රහණයේදීදෙයො

¹ උපපනනස්ස - මජ්ඣං, ෪෪, PTS,

18. භූමිනානාඤ්ඤාය

කිසෙසින් සතර ධර්මයන් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥාව භූමිනානාඤ්ඤා වෙයි යත්:

භූමි සතරෙකි: කාමාවචරභූමි යැ රූපාවචරභූමි යැ අරූපාවචරභූමි යැ අපරියාපනභූමි යි.

කාමාවචරභූමි කවර යත්: යටින් අවිචිතිය පිරියත් කොට මතු-භාගයෙන් පරතිර්මිතවශවර්තියෙන් ඇතුළු කොට තෙල අවකාශයෙහි මෙහි හැසිරෙන්නා වූ මෙහි පයඝීපනන වූ යම් සකකිධානුආයතන කෙනෙක් වෙත් ද රූප - වෙදනා - සංඥ - සංස්කාර - විඤ්ඤා කෙනෙක් වෙත් ද මේ කාමාවචරභූමි නම්.

රූපාවචරභූමි කවර යත්: යටින් බහිලොව පිරියත් කොට මතුභාගයෙන් අකතිටාදෙවියන් ඇතුළු කොට තෙල අවකාශයෙහි මෙහි හැසිරෙන්නා වූ මෙහි පයඝීපනන වූ සමවතට සමවත්තූගේ හෝ (විපාක විසින් බහිලොව) උපත්තූගේ හෝ ඉහතමුසුබවිහරණ ඇත්තූ (රහත්තූ) ගේ හෝ යම් විතතවෙතසිකධම් කෙනෙක් වෙත් ද මේ රූපාවචරභූමි නම්.

අරූපාවචරභූමි කවර යත්: යටින් ආකාශානඤ්ඤායතනුපගදෙවියන් පිරියත් කොට මතුභාගයෙන් නෛවසංඥනාසංඥයතනදෙවියන් ඇතුළු කොට තෙල අවකාශයෙහි මෙහි හැසිරෙන්නා වූ මෙහි පයඝීපනන වූ සමවතට සමවත්තූගේ හෝ (විපාක විසින් අරූතලයෙහි) උපත්තූගේ හෝ ඉහතමුසුබවිහරණ ඇත්තූ (රහත්තූ) ගේ හෝ යම් විතතවෙතසිකධම් කෙනෙක් වෙත් ද මේ අරූපාවචරභූමි නම්.

අපයඝීපනනභූමි කවර යත්: මාගියෝ ද මාගීඵලයෝ ද අසඹික-ධාතුව ද අපයඝීපනනයෝ යැ. මේ අපයඝීපනනභූමි නම්.

මොහු සතර භූමි නම් වෙත්.

අනෙකුළු භූමි සතරෙකි: සතර සතිපට්ඨානයෝ යැ සතර සමාස් ප්‍රධානයෝ යැ සතර සංඛිපාදයෝ යැ සතර ධ්‍යානයෝ යැ සතර අප්‍රා-මාණයෝ යැ සතර අරූපසමාපත්තිහු යැ සතර ප්‍රතිසංවිද්ද්‍යා යැ සතර ප්‍රතිපත්තූ යැ සතර ආලම්බනයෝ යැ සතර ආයතීවංශයෝ යැ සතර සඤ්ඤාභවදානුහු යැ වතුභවත්තූගේ යැ සතර ධර්මපදයෝ යි. මොහු සතරභූමි නම් වෙත්.

ඒ භූමිනානාඤ්ඤාය ඥානාඤ්ඤාය ඥාන යැ ප්‍රජානනාඤ්ඤාය ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'වතුධම්මවට්ඨානෙ සඤ්ඤා භූමිනානානෙ ඤාණං' යි.

භූමිනානාඤ්ඤානිදේශ යි.

19. ධම්මනානන්දසද්දණං

කථං නවධම්මවච්ඡානෙන පඤ්ඤා ධම්මනානන්දෙන සද්දණං:

කථං ධම්මෙ වච්ඡෙති: කාමච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අකුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. රූපාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. අරූපාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. අපරියාපනෙන ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති.

කථං කාමාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අකුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති: දස කුසලකම්මපථේ කුසලතො වච්ඡෙති, දස අකුසලකම්මපථේ අකුසලතො වච්ඡෙති, රූපඤ්ඤා විපාකඤ්ඤා කිරියඤ්ඤා අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. එවං කාමාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අකුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති.

කථං රූපාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති: ඉධිධංසු චත්තාරි ක්‍රියානි කුසලතො වච්ඡෙති, තත්තු-පපන්නස්ස චත්තාරි ක්‍රියානි අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. එවා රූපාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති.

කථං අරූපාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති: ඉධිධංසු චත්තස්ස අරූපාච්චරසමාපන්නියො කුසලතො වච්ඡෙති, තත්තුපපන්නස්ස චත්තස්ස අරූපාච්චරසමාපන්නියො අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. එවං අරූපාච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති.

කථං අපරියාපනෙන ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති: චත්තාරො අරියමය්‍යෙ කුසලතො වච්ඡෙති, චත්තාරි ච සාමඤ්ඤාථලානි නිබ්බානඤ්ඤා අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. එවා අපරියාපනෙන ධම්මෙ කුසලතො වච්ඡෙති, අබ්‍යාකතතො වච්ඡෙති. එවං ධම්මෙ වච්ඡෙති.

නව පාමොඡ්ඡුලකා ධම්මා: අනිච්චතො මනසිකරොතො පාමොඡ්ඡං ජායති, පඤ්ඤිතස්ස පිති ජායති, පිතිමනස්ස කායො පස්සමානති, පස්සඤ්ඤාකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විතතං සමාධියති, සමාහිතො විතතො ස්වාභූතං ජානාති¹ පස්සති, ඥානං ජානං පස්සං නිබ්බිදෙති, නිබ්බිදං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති. දුක්ඛතො මනසිකරොතො පාමොඡ්ඡං ජායති -පෙ- අනන්තතො මනසිකරොතො පාමොඡ්ඡං ජායති -පෙ-

19. ධර්මානුකූලතාව

කිසිවක් නවධර්මයක් පිරිසිදු දැනීමේ ප්‍රඥාව ධර්මානුකූලතාව වෙයි යන්න:

කිසිවක් ධර්මයක් ව්‍යවස්ථා කෙරේ ද යන්න: කාමාවචර ධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අකුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. රූපාවචරධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. අරූපාවචර ධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. අපයඤ්චාපනධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි.

කිසිවක් කාමාවචරධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරේ ද, අකුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරේ ද, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරේ ද යන්න: දශකුශලකාමීපථයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, දශ අකුශල කාමීපථයන් අකුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. රූපය ද විපාකය ද ක්‍රියාව ද අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. මෙසෙයින් කාමාවචර-ධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. අකුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරේ.

කිසිවක් රූපාවචරධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි යන්න: මේ මිනිස්ලොවැ සිටියහුගේ සතර ධ්‍යානයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. (විපාක වශයෙන්) එ බඹලොවැ උපන්නහුගේ සතර විපාකධ්‍යානයන් අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. මෙසෙයින් රූපාවචරධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරේ.

කිසිවක් අරූපාවචරධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි යන්න: මේ මිනිස්ලොවැ සිටියහුගේ සතර අරූපාවචරසමාපත්තීන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, ඒ අරුතලයෙහි උපන්නහුගේ සතර විපාක අරූපාවචරසමාපත්තීන් අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. මෙසෙයින් අරූපාවචරධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරේ.

කිසිවක් අපයඤ්චාපනධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි, අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි යන්න: සතර අයඤ්චායීයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. සතර ශ්‍රාමණ්ඩලයන් ද නිව්‍යාණය ද අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. මෙසෙයින් අපයඤ්චාපනධර්මයන් කුශල හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. අව්‍යාකෘත හෙයින් ව්‍යවස්ථා කෙරෙයි. මෙසෙයින් ධර්මයන් ව්‍යවස්ථා කෙරේ.

ප්‍රාමොද්‍යමූලකධර්මයෝ නව දෙනෙකි: අතිත්ත හෙයින් මෙනෙහි කරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ප්‍රමුද්ධියාහට ප්‍රීතිය උපදී. ප්‍රීතියින් ඇත්තහුගේ නාමකාය සන්ත්‍රන් දර්ථ ඇත්තේ වෙයි. නිවුණුකය ඇත්තේ චෛතසික සුඛය විදී. සුඛ ඇත්තහුගේ සිත එකඟ වෙයි. සිත එකඟ වූ කල්හි (උදයව්‍යයඥානාදී වශයෙන් සංස්කාරයන්) යථා-සම්භාවයෙන් දැනගනී. භූවණ්ඩයින් දකී. යථාසම්භාවයෙන් දන්වේ භූවණ්ඩයින් දක්වේ සංස්කාරයන්හි උකට්ඨි වෙයි. උතකණ්ඩිත චක්‍රයේ සංස්කාරයන් කෙරෙත් විරක්ත වෙයි. විරාගය හෙතු කොට හෙත නිව්‍යාණයෙහි (අධිමොක්‍ෂයෙන්) මිදෙයි. දූඛ වශයෙන් මෙනෙහිකරන්නා-හට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ... අනාත්ම වශයෙන් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ...

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

රූපං අනිච්චතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං දුක්ඛතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං අනත්තතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- වෙදනං -පෙ- සංඝඤ්ඤං -පෙ- සංඝාරං -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං දුක්ඛතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං අනත්තතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විත්තං සමාධියති, සමාහිතෙ විත්තෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, යථාභූතං ජානං පස්සං නිබ්බිඤ්ඤති, නිබ්බිඤ්ඤං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති. ඉමෙ නව පාමොජ්ජමූලකා ධම්මා.

නව යෝගිසොමනසිකාරමූලකා ධම්මා: අනිච්චතො යෝගිසො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො-පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විත්තං සමාධියති, සමාහිතෙ විත්තෙ 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛ-සමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපද්ධි'ති යථාභූතං පජානාති.

දුක්ඛතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විත්තං සමාධියති, සමාහිතෙ විත්තෙ 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපද්ධි'ති යථාභූතං පජානාති.

අනත්තතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං අනිච්චතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං දුක්ඛතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං අනත්තතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- වෙදනං -පෙ- සංඝඤ්ඤං -පෙ- සංඝාරං -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං දුක්ඛතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං අනත්තතො යෝගිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විත්තං සමාධියති, සමාහිතෙ විත්තෙ 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපද්ධි'ති යථාභූතං පජානාති. ඉමෙ නව යෝගිසොමනසිකාරමූලකා ධම්මා.

රූපය අනිත්‍ය වශයෙන් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ... වෙදනාව ... සංඥාව ... සංස්කාරයන් ... විඤ්ඤා ... චක්‍ෂුස ... ජරාමරණය අනිත්‍ය වශයෙන් මෙනෙහි කරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ... ජරාමරණය දුඃඛ වශයෙන් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී ... ජරාමරණය අනාත්ම වශයෙන් මෙනෙහි කරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ප්‍රමුදිත වුවහොට ප්‍රීතිය උපදී. ප්‍රීතියින් ඇත්තහුගේ නාමකාය සන්තූන් දරථ ඇත්තේ වෙයි. සාහල්ලු වූ කය ඇත්තේ චෛතසිකසුඛය විදී. සුව ඇත්තහුගේ සිත එකඟ වෙයි. සිත එකඟ වූ කල්හි (සංස්කාරයන්) යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. නුවණැසින් දකී. යථාස්වභාවයෙන් දන්නේ නුවණැසින් දක්නේ උකටලී වෙයි. උතකණ්ඩිත වනුයේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් විරක්ත වෙයි. විරාගය හෙතු කොට ගෙන නිව්‍යාණයෙහි (අබ්බොක්ඛයෙන්) මිදෙයි. මොහු නවදෙන ප්‍රාමොද්‍යමූලකධම්මෝ යි.

යොතිසොමනසිකාරමූලකධම්මෝ නව දෙනෙකි: අනිත්‍ය වශයෙන් නුවණින් මෙනෙහි කරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ප්‍රමුදිත වුවහොට ප්‍රීතිය උපදී. ප්‍රීතියෙන් යුත් සිත් ඇත්තහුගේ නාමකාය සන්තිදෙයි. සන්තූන් කය ඇත්තේ චෛතසිකසුඛය විදී. සුව ඇත්තහුගේ සිත අරමුණෙහි සමාහිත වෙයි. සමාහිත වූ සිතින් 'මේ දුකැ' යි යථාස්වභාවයෙන් (නුවණින්) දැනගනී. මේ 'දුඃඛසමුදය' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. මේ 'දුඃඛනිරෝධය' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. මේ 'දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදා' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී.

දුඃඛ විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ප්‍රමුදිත වුවහොට ප්‍රීතිය උපදී, ප්‍රීතියෙන් යුත් සිත් ඇත්තහුගේ නාමකාය සන්තිදෙයි. සන්තූන් කය ඇත්තේ චෛතසිකසුඛය විදී. සුව ඇත්තහුගේ සිත සමාහිත වෙයි. සමාහිත වූ සිතින් 'මේ දුකැ' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. මේ 'දුඃඛසමුදය' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. මේ 'දුඃඛනිරෝධය' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. 'මේ දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදා' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී.

අනාත්ම විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී ... රූපය අනිත්‍ය විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ... රූපය දුඃඛ විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ... රූපය අනාත්ම විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ... වෙදනාව ... සංඥාව ... සංස්කාරයන් ... විඤ්ඤා ... චක්‍ෂුස ... ජරාමරණය අනිත්‍ය විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී ... ජරාමරණය දුඃඛ විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී ... ජරාමරණය අනාත්ම විසින් නුවණින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ප්‍රමුදිත වුවහොට ප්‍රීතිය උපදී. ප්‍රීතියෙන් යුත් සිත් ඇත්තහුගේ නාමකාය සන්තිදෙයි. සන්තූන් කය ඇත්තේ චෛතසිකසුඛය විදී. සුව ඇත්තහුගේ සිත සමාහිත වෙයි. සමාහිත වූ සිතින් 'මේ දුකැ' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. 'මේ දුඃඛසමුදය' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. 'මේ දුඃඛනිරෝධය' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. 'මේ දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදා' යි යථාස්වභාවයෙන් දැනගනී. මොහු නවදෙන යොතිසොමනසිකාරමූලකධම්මෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නව නානතතා: ඛාදුනානතතං පටිච්ච උපපජ්ඣති එසසනානතතං,
එසසනානතතං පටිච්ච උපපජ්ඣති වේදනානානතතං, වේදනානානතතං
පටිච්ච උපපජ්ඣති සංකල්පනානතතං, සංකල්පනානතතං පටිච්ච උපපජ්ඣති
සංකල්පනානතතං, සංකල්පනානතතං පටිච්ච උපපජ්ඣති ඡන්දනානතතං,
ඡන්දනානතතං පටිච්ච උපපජ්ඣති පරිලාභනානතතං, පරිලාභනානතතං
පටිච්ච උපපජ්ඣති පරිසෙසනානතතං, පරිසෙසනානතතං පටිච්ච
උපපජ්ඣති ලාභනානතතං. ඉමෙ නවනානතතා:

නං සද්දතට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පසද්දසු. තෙන වුච්චති:
'නව ධම්මවචන්දනෙ පසද්දසු ධම්මනානතතෙ සද්දණං'.

ධම්මනානතතසද්දණනිදද්දසො.

20-24. සද්දණපසද්දවකං.

තථං අභිසද්දසු පසද්දසු සද්දතට්ඨ¹ සද්දණං, පරිසද්දසු පසද්දසු තීරණට්ඨ²
සද්දණං, පභානපසද්දසු පරිච්චාගට්ඨ³ සද්දණං, භාවනාපසද්දසු එකරසට්ඨ⁴
සද්දණං, සච්ඡිකිරියාපසද්දසු චුසනට්ඨ⁵ සද්දණං:

යෙ යෙ ධම්මා අභිසද්දසුනා භොනති තෙ තෙ ධම්මා සද්දතා භොනති,
යෙ යෙ ධම්මා පරිසද්දසුනා භොනති තෙ තෙ ධම්මා තීරිතා භොනති,
යෙ යෙ ධම්මා පභිනා භොනති තෙ තෙ ධම්මා පරිච්චිතතා භොනති,
යෙ යෙ ධම්මා භාවිතා භොනති තෙ තෙ ධම්මා එකරසා භොනති, යෙ
යෙ ධම්මා සච්ඡිකතා භොනති තෙ තෙ ධම්මා චුසිතා⁶ භොනති.

නං සද්දතට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පසද්දසු. තෙන වුච්චති:
'අභිසද්දසු පසද්දසු සද්දතට්ඨ සද්දණං, පරිසද්දසු පසද්දසු තීරණට්ඨ සද්දණං,
පභානපසද්දසු පරිච්චාගට්ඨ සද්දණං, භාවනාපසද්දසු එකරසට්ඨ සද්දණං,
සච්ඡිකිරියා පසද්දසු චුසනට්ඨ සද්දණං'.

සද්දණපසද්දවකනිදද්දසො

1. සද්දතට්ඨක - සි 1, 2, 3, සො. 2. තීරණට්ඨක - සි 1, 2, 3, සො.

3. පරිච්චාගට්ඨක - සි 1, 2, 3, සො. 4. එකරසට්ඨක - සි. 1, 2, 3, සො.

5. චුසිතා - සො, ඡිජ්ඣං. 6. චුසිතා - සො, ඡිජ්ඣං.

නානාකාරයෙන් නව දෙනෙකි: බාහු නානාකාරය නිසා සංගීත නානාකාරය උපදී. සංගීත නානාකාරය නිසා වෛද්‍ය නානාකාරය උපදී. වෛද්‍ය නානාකාරය නිසා සංඥා නානාකාරය උපදී. සංඥා නානාකාරය නිසා සංකල්ප නානාකාරය උපදී. සංකල්ප නානාකාරය නිසා ඡන්දා නානාකාරය උපදී. ඡන්දා නානාකාරය නිසා පරිද්ද නානාකාරය උපදී. පරිද්ද නානාකාරය නිසා පර්යේෂණ නානාකාරය උපදී. පර්යේෂණ නානාකාරය නිසා ලාභ නානාකාරය උපදී. මොහු නව නානාකාරයෝ යි.

ඒ බමනානාකාරයෙන් ඥානාකාරයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාකාරයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'නව බමවවන්තො පඤ්ඤා බමනානාකාරයෙන් ඥානං' යි.

බමනානාකාරයෙන් ඥාන යි.

20-24. ඥාන පඤ්ඤා

කිසෙයින් අභිඤ්ඤා පඤ්ඤා වෙයි, පරිඤ්ඤා පඤ්ඤා වෙයි, ප්‍රභංග පඤ්ඤා පරිත්‍යාග පඤ්ඤා වෙයි, භාවනා පඤ්ඤා ඵලකාමි ඤාන වෙයි, සාක්ෂාත් ක්‍රියා පඤ්ඤා සංගීතාමි ඤාන වෙයි යත්:

යම් යම් බමි කෙනෙක් (බමනානාකාරයෙන් දැනීම වශයෙන්) මොනො-වට දන්තාලද්දු වෙත් ද ඒ ඒ බමියෝ දන්තාලද්දු වෙති. යම් යම් බමි කෙනෙක් (සාමාන්‍ය ලක්ෂණ වශයෙන්) හාත්පසින් දන්තාලද්දු වෙත් ද ඒ ඒ බමියෝ තීරණය කරන ලද්දු වෙති. යම් යම් බමි කෙනෙක් (භවික්ෂා දැනීමෙන් පටන්) ප්‍රතිභා වූවා වෙත් ද ඒ ඒ බමියෝ පරිත්‍යාග වූවා වෙති. යම් යම් බමි කෙනෙක් වචන ලද්දු වෙත් ද ඒ ඒ බමියෝ එකකාරය වූවා වෙති. යම් යම් බමි කෙනෙක් ප්‍රභංග කරන ලද්දු වෙත් ද ඒ ඒ බමියෝ (ප්‍රතිලාභ ප්‍රතිවේද සංගීතයෙන්) සංගීත කරන ලද්දු වෙත්.

ඒ ඥාන ඥානාකාරයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාකාරයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: අභිඤ්ඤා පඤ්ඤා ඤාන වෙයි ඤානං, පරිඤ්ඤා පඤ්ඤා තීරණ වෙයි ඤානං, ප්‍රභංග පඤ්ඤා පරිත්‍යාග වෙයි ඤානං, භාවනා පඤ්ඤා ඵලකාමි ඤානං, සාක්ෂාත් ක්‍රියා පඤ්ඤා සංගීත වෙයි ඤානං යි.

පඤ්ඤා ඥානාකාරයෙන් ඥාන යි.

25-28. පරිසමහිද්දසද්දණං

කපං අත්තනානතො පසද්ද අත්තපරිසමහිදෙ සද්දණං, ධම්මනානතො පසද්ද ධම්මපරිසමහිදෙ සද්දණං, නිරුත්තනානතො පසද්ද නිරුත්ත-
පරිසමහිදෙ සද්දණං, පරිභානනානතො පසද්ද පරිභානපරිසමහිදෙ සද්දණං.

සද්ධිත්‍රියං ධම්මො, චිරිසිත්‍රියං ධම්මො, සතිත්‍රියං ධම්මො, සමාධිත්‍රියං
ධම්මො, පසද්දත්‍රියං ධම්මො, අසද්ද සද්ධිත්‍රියං ධම්මො¹ අසද්ද චිරිසිත්‍රියං
ධම්මො, අසද්ද සතිත්‍රියං ධම්මො, අසද්ද සමාධිත්‍රියං ධම්මො, අසද්ද
පසද්දත්‍රියං ධම්මො, යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා සද්දතා, තෙනෙව
සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මනානතො
පසද්ද ධම්මපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

අධිමොක්ඛධෙය්‍යා අත්තො පග්ගහධෙය්‍යා අත්තො, උපට්ඨානධෙය්‍යා අත්තො,
අවිකෙඛපධෙය්‍යා අත්තො, දසානධෙය්‍යා අත්තො. අසද්ද අධිමොක්ඛධෙය්‍යා
අත්තො, අසද්ද පග්ගහධෙය්‍යා අත්තො, අසද්ද උපට්ඨානධෙය්‍යා අත්තො,
අසද්ද අවිකෙඛපධෙය්‍යා අත්තො, අසද්ද දසානධෙය්‍යා අත්තො යෙන
සද්දණෙන ඉමෙ නානා අත්තා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා
අත්තා පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති: 'අත්තනානතො පසද්ද අත්තපරි-
සමහිදෙ සද්දණං'.

පඤ්ච ධම්මෙ සන්දය්‍යෙත්‍යං බ්‍යඤ්ඤානිරුත්තනාභිලාපා, පඤ්චත්‍රේ
සන්දය්‍යෙත්‍යං බ්‍යඤ්ඤානිරුත්තනාභිලාපා. අසද්ද ධම්මනිරුත්තියො, අසද්ද
අත්තනිරුත්තියො. යෙන සද්දණෙන ඉමා නානා නිරුත්තියො සද්දතා,
තෙනෙව සද්දණෙන ඉමා නානා නිරුත්තියො පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති:
'නිරුත්තනානතො පසද්ද නිරුත්තපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

පඤ්ච සු ධම්මෙ සද්දණාති, පඤ්ච අත්තෙ සද්දණාති, දසසු
නිරුත්තසු සද්දණාති. අසද්දති ධම්මෙ සද්දණාති, අසද්දති අත්තෙ
සද්දණාති, අසද්දති නිරුත්තසු සද්දණාති. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා
සද්දණා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා සද්දණා පරිච්ඡිද්ධාති. තෙන
වුච්චති: 'පරිභානනානතො පසද්ද පරිභානපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

සද්ධාබලං ධම්මො, චිරියබලං ධම්මො, සතිබලං ධම්මො, සමාධිබලං
ධම්මො, පසද්දබලං ධම්මො. අසද්ද සද්ධාබලං ධම්මො, අසද්ද චිරිය-
බලං ධම්මො, අසද්ද සතිබලං ධම්මො, අසද්ද සමාධිබලං ධම්මො,
අසද්ද පසද්දබලං ධම්මො. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා සද්දතා,
තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති:
'ධම්මනානතො පසද්ද ධම්මපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

1. සද්ධිත්‍රිය ධම්මො (ඉවාදි) - සී 1. 3.

25-28. ප්‍රතිසංවිද්ද්‍යනය

කිසෙසින් අඵනානාකියෙති ප්‍රඥව අඵප්‍රතිසංවිද්ද්‍යන වෙසි, ධම්මානානාකියෙති ප්‍රඥව ධම්ප්‍රතිසංවිද්ද්‍යන වෙසි, නිරුක්ඛනානාකියෙති ප්‍රඥව නිරුක්ඛප්‍රතිසංවිද්ද්‍යන වෙසි, ප්‍රතිභානනානාකියෙති ප්‍රඥව ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්ද්‍යන වෙසි යත්:

ශ්‍රද්ධාන්තිය ධම්මෙක, විශේෂීන්තිය ධම්මෙක, සමාධින්තිය ධම්මෙක, ප්‍රඥාන්තිය ධම්මෙකි. ශ්‍රද්ධාන්තියධම්මය අනෙකෙක, විශේෂීන්තියධම්මය අනෙකෙක, සමාධින්තියධම්මය අනෙකෙක, ප්‍රඥාන්තියධම්මය අනෙකෙකි. යම් ඥානයෙකින් මේ නානාධම්මෝ දන්තාලද්දහු ද එ ඥානයෙන් මැ මේ නානාධම්මෝ අතිවුච්ඡාවයෙන් දන්තාලද්දහු වෙත්. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘ධම්මනානනෙත පඤ්ඤා ධම්මපටිසම්භිදෙ ඤාණං’ යි.

අධිමොක්ඛාත්‍යය අභීයෙක, ප්‍රග්‍රහකාත්‍යය අභීයෙක, උපස්ථාන (වැටහීම) කාත්‍යය අභීයෙක, අවික්ෂේපකාත්‍යය අභීයෙක, දභීනකාත්‍යය අභීයෙකි. අධිමොක්ඛාත්‍යසංඛ්‍යාත අභීය අනෙකෙක, ප්‍රග්‍රහකාත්‍යසංඛ්‍යාත අභීය අනෙකෙක, උපස්ථානකාත්‍යසංඛ්‍යාත අභීය අනෙකෙක, අවික්ෂේපකාත්‍යසංඛ්‍යාත අභීය අනෙකෙක, දභීනකාත්‍යසංඛ්‍යාත අභීය අනෙකෙකි. යම් ඥානයෙකින් මේ නානාභීයෝ දන්තාලද්දහු ද, එ මැ ඥානයෙන් මේ නානාභීයෝ ප්‍රකට වුවහු වෙත් යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “අස්ථනානනෙත පඤ්ඤා අස්ථපටිසම්භිදෙ ඤාණං” යි.

සද්ධින්තියාදි පඤ්චධම්මයන් (පරහට) දක්වනු සදහා චතුර්විධ නාම-ව්‍යඤ්ඤන නාමනිරුක්ඛන නාමාභිලාපයෝ වෙති. (අධිමොක්ඛාදි) පඤ්චාභීයන් දක්වනු සදහා නාමව්‍යඤ්ඤනනිරුක්ඛනාභිලාපයෝ වෙත්. ධම්මනිරුක්ඛන අන්‍යයෝ යැ, අභීනිරුක්ඛන අන්‍යයෝ යි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධ වූ නිරුක්ඛන දන්තාලද්දහු වෙත් ද, එ මැ ඥානයෙන් මේ නානානිරුක්ඛන ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දහු වෙත් යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “නිරුක්ඛනනනෙත පඤ්ඤා නිරුක්ඛනපටිසම්භිදෙ ඤාණං” යි.

පඤ්චධම්මයෙහි ඥානයෝ යැ, පඤ්චඅභීයෙහි ඥානයෝ යැ, දහනිරුක්ඛන-යෙහි ඥානයෝ යි. ධම්මයෙහි ඥානයෝ අන්‍යයෝ යැ, අභීයෙහි ඥානයෝ අන්‍යයෝ යැ, නිරුක්ඛනෙහි ඥානයෝ අන්‍යයෝ යි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධ වූ ඥානයෝ දන්තාලද්දහු වෙත් ද, එ මැ ඥානයෙන් මේ විවිධ වූ ඥානයෝ දන්තාලද්දහු වෙත් යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “පටිභානනානනෙත පඤ්ඤා පටිභානපටිසම්භිදෙ ඤාණං” යි.

ශ්‍රද්ධාබලය ධම්මෙක, විශේෂීබලය ධම්මෙක, සමාධිබලය ධම්මෙක, සමාධිබලය ධම්මෙක, ප්‍රඥාබලය ධම්මෙකි. ශ්‍රද්ධාබලය අන්‍යධම්මෙක, විශේෂීබලය අන්‍යධම්මෙක, සමාධිබලය අන්‍යධම්මෙක, සමාධිබලය අන්‍යධම්මෙක, ප්‍රඥාබලය අන්‍යධම්මෙකි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධ ධම්මෝ දන්තාලද්දහු ද, එ මැ ඥානයෙන් මේ නානාධම්මෝ ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දහු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. “ධම්මනානනෙත පඤ්ඤා ධම්මපටිසම්භිදෙ ඤාණං” යි.

අසාද්‍රව්‍යය අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, කොසලේ අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, පමාදේ අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, උග්‍රවේ අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, අවිජ්‍යාය අකම්පිතවෙයි. අනෙක්. අසූර්‍ය අසාද්‍රව්‍යය අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය කොසලේ අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය පමාදේ අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය උග්‍රවේ අකම්පිතවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය අවිජ්‍යාය අකම්පිතවෙයි. අනෙක්. යෙන සූර්‍යෙන ඉමේ නානා අනා සූර්‍යා, තෙනෙව සූර්‍යෙන ඉමේ නානා අනා පරිවිදිතා'ති. තෙන වුවවති: 'අනානා-නතෙන පසුරු අනාපරිසරවිද්‍යාදේ සූර්‍ය'.

පසුරු වමෙම සපුරුසුම බසරුනතිරුතනාහිලාපා, පසුරු අනෙක් සපුරුසුම බසරුනතිරුතනාහිලාපා. අසූර්‍ය වමෙමතිරුතනායො, අසූර්‍ය අනෙක්තිරුතනායො. යෙන සූර්‍යෙන ඉමේ නානා තිරුතනායො සූර්‍යා, තෙනෙව සූර්‍යෙන ඉමේ නානා තිරුතනායො පරිවිදිතා'ති. තෙන වුවවති: 'තිරුතනානතෙන පසුරු තිරුතනාපරිසරවිද්‍යාදේ සූර්‍ය'.

පසුරු වමෙම සූර්‍යාති, පසුරු අනෙක් සූර්‍යාති, දසසු තිරුතනිසු සූර්‍යාති. අසූර්‍යති වමෙම සූර්‍යාති, අසූර්‍යති අනෙක් සූර්‍යාති, අසූර්‍යති තිරුතනිසු සූර්‍යාති. යෙන සූර්‍යෙන ඉමේ නානාසූර්‍යා සූර්‍යා, තෙනෙව සූර්‍යෙන ඉමේ නානා සූර්‍යා පරිවිදිතා'ති. තෙන වුවවති: 'පරි-භානනානතෙන පසුරු පරිභානපරිසරවිද්‍යාදේ සූර්‍ය'.

සතිසමෝච්ඡිකමො වමෙම, වමෙමවිසසමෝච්ඡිකමො වමෙම, විරිය-සමෝච්ඡිකමො වමෙම, ජිතිසමෝච්ඡිකමො වමෙම, පසුරු-සමෝච්ඡිකමො වමෙම, සමාධිසමෝච්ඡිකමො වමෙම, උපෙතනා-සමෝච්ඡිකමො වමෙම. අසූර්‍ය සතිසමෝච්ඡිකමො වමෙම, අසූර්‍ය වමෙමවිසසමෝච්ඡිකමො වමෙම, අසූර්‍ය විරියසමෝච්ඡිකමො වමෙම, අසූර්‍ය ජිතිසමෝච්ඡිකමො වමෙම, අසූර්‍ය පසුරුසමෝච්ඡිකමො වමෙම, අසූර්‍ය සමාධිසමෝච්ඡිකමො වමෙම, අසූර්‍ය උපෙතනා-සමෝච්ඡිකමො වමෙම. යෙන සූර්‍යෙන ඉමේ නානා වමෙම සූර්‍යා, තෙනෙව සූර්‍යෙන ඉමේ නානාවමෙම පරිවිදිතා'ති. තෙන වුවවති: 'වමෙමනානතෙන පසුරු වමෙමපරිසරවිද්‍යාදේ සූර්‍ය'.

උපට්ඨානවෙයි. අනෙක්, පවිච්ඡවෙයි. අනෙක්, පහතවෙයි. අනෙක්, එරණවෙයි. අනෙක්, උපසමවෙයි. අනෙක්, අවිකෙට්ඨවෙයි. අනෙක්, පරි-සමානවෙයි. අනෙක්. අසූර්‍ය උපට්ඨානවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය පවි-ච්ඡවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය පහතවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය එරණවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය උපසමවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය අවිකෙට්ඨවෙයි. අනෙක්, අසූර්‍ය පරිසමානවෙයි. අනෙක්. යෙන සූර්‍යෙන ඉමේ නානා අනා සූර්‍යා, තෙනෙව සූර්‍යෙන ඉමේ නානා අනා පරිවිදිතා'ති. තෙන වුවවති: 'අනානානතෙන පසුරු අනාපරිසරවිද්‍යාදේ සූර්‍ය'.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අශ්‍රද්ධායෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, කෞශිද්‍යයෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, ප්‍රමාදයෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, භෞතිකයෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, අවිද්‍යායෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයකි. අශ්‍රද්ධායෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, කෞශිද්‍යයෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, ප්‍රමාදයෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, භෞතිකයෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයක, අවිද්‍යායෙන් අකම්පාසහිත අභිමතයකි. යම් ඥානයෙකින් මේ නානාභිමතෝ දන්තාලද්දු වෙත් ද එ මැ ඥානයෙන් මේ නානාභිමතෝ ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “අසම්පාදනානන්ත පඤ්ඤා අසම්පටිසම්මිදෙ ඤාණං” යි.

ශ්‍රද්ධාවලාදී පඤ්ඤාවග්ගෙන් දක්වනු සදහා බසඤ්ඤානිරුත්තානිලාපයෝ වෙති. පඤ්ඤා අභිමතයන් දක්වනු සදහා බසඤ්ඤානිරුත්තානිලාපයෝ වෙත්. ධර්මනිරුත්තානිලාපයෝ යැ අභිමතනිරුත්තානිලාපයෝ යි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධනිරුත්තානිලාපයෝ දන්තාලද්දු වෙත් ද එ මැ ඥානයෙන් මේ විවිධ නිරුත්තානිලාපයෝ ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “නිරුත්තානානන්ත පඤ්ඤා නිරුත්තානිලාපිසම්මිදෙ ඤාණං” යි.

පඤ්ඤාවග්ගයෙහි ඥානයෝ යැ, පඤ්ඤාඅභිමතයෙහි ඥානයෝ යැ, දන්තාලද්දු වෙති. ධර්මඥානයෝ අභිමතයෝ යැ, අභිමතඥානයෝ අභිමතයෝ යැ, නිරුත්තානඥානයෝ අභිමතයෝ යි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධඥානයෝ දන්තාලද්දු වෙත් ද එ මැ ඥානයෙන් මේ විවිධඥානයෝ ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘පටිපාටනානන්ත පඤ්ඤා පටිපාටනපිසම්මිදෙ ඤාණං’ යි.

සමානිසලෝභාධායකය ධර්මයක, ධර්මවිවිධසලෝභාධායකය ධර්මයක, විශ්විසලෝභාධායකය ධර්මයක, ප්‍රතිසලෝභාධායකය ධර්මයක, ප්‍රතිසලෝභාධායකය ධර්මයක, සමාධිසලෝභාධායකය ධර්මයක, උපෙක්ඛාසලෝභාධායකය ධර්මයකි. සමානිසලෝභාධායකධර්මය අනෙකක, ධර්මවිවිධසලෝභාධායකධර්මය අනෙකක, විශ්විසලෝභාධායකධර්මය අනෙකක, ප්‍රතිසලෝභාධායකධර්මය අනෙකක, ප්‍රතිසලෝභාධායකධර්මය අනෙකක, සමාධිසලෝභාධායකධර්මය අනෙකක, උපෙක්ඛාසලෝභාධායකධර්මය අනෙකකි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධධර්මයෝ දන්තාලද්දු වෙත් ද එ මැ ඥානයෙන් මේ විවිධධර්මයෝ ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: “ධර්මනානන්ත පඤ්ඤා ධර්මපටිසම්මිදෙ ඤාණං” යි.

උපසංඝාත (ඵලසංඝාත) සමහාවය අභිමතයක, ප්‍රවිච්ඡා සමහාවය අභිමතයක, ප්‍රග්‍රහසමහාවය අභිමතයක, පැතිරීම් සමහාවය අභිමතයක, උපසංඝාත සමහාවය අභිමතයක, අවික්ෂේප සමහාවය අභිමතයක, මධ්‍යස්ථ සමහාවය අභිමතයකි. උපසංඝාතසමහාවාභිමතය අනෙකක, ප්‍රවිච්ඡාසමහාවාභිමතය අනෙකක, ප්‍රග්‍රහසමහාවාභිමතය අනෙකක, පැතිරීම් සමහාවාභිමතය අනෙකක, උපසංඝාතසමහාවාභිමතය අනෙකක, අවික්ෂේපසමහාවාභිමතය අනෙකක, මධ්‍යස්ථසමහාවාභිමතය අනෙකකි. යම් ඥානයෙකින් මේ ඥානාභිමතෝ දන්තාලද්දු වෙත් ද එ මැ ඥානයෙන් මේ නානාභිමතෝ අභිමත කොට දන්තාලද්දු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි ‘අසම්පාදනානන්ත පඤ්ඤා අසම්පටිසම්මිදෙ ඤාණං’ යි.

සත්ත ධම්මෙ සන්දසොදුං බ්‍යඤ්ඤානිරුත්තාහිලාපා, සත්ත අපේ සන්දසොදුං බ්‍යඤ්ඤානිරුත්තාහිලාපා. අඤ්ඤා ධම්මනිරුත්තියො, අඤ්ඤා අත්තිරුත්තියො, යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානානිරුත්තියො සද්දා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානානිරුත්තියො පටිච්ඡිදා'ති. තෙන වුවවති: 'නිරුත්තානානෙන පඤ්ඤා නිරුත්තපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

සත්තසු ධම්මෙසු සද්දණාති, සත්තසු අපේසු සද්දණාති, වුද්දසු නිරුත්තසු සද්දණාති, අඤ්ඤාති ධම්මෙසු සද්දණාති, අඤ්ඤාති අපේසු සද්දණාති, අඤ්ඤාති නිරුත්තසු සද්දණාති, යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානාසද්දණා සද්දා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානාසද්දණා පටිච්ඡිදා'ති. තෙන වුවවති: 'පටිභානානානෙන පඤ්ඤා පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

සමමාදිට්ඨි ධම්මො, සමමාසංකප්පො ධම්මො, සමමාචාරා ධම්මො, සමමාකම්මනො ධම්මො සමමාආර්ථවො ධම්මො, සමමාචාරාමො ධම්මො, සමමාසති ධම්මො, සමමාසමාධි ධම්මො. අඤ්ඤා සමමාදිට්ඨි ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාසංකප්පො ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාචාරා ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාකම්මනො ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාආර්ථවො ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාචාරාමො ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාසති ධම්මො, අඤ්ඤා සමමාසමාධි ධම්මො, යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානාධම්මා සද්දා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානාධම්මා පටිච්ඡිදා'ති. තෙන වුවවති: 'ධම්මනානෙන පඤ්ඤා ධම්මපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

දස්සනට්ඨො අපේ, අභිනිරෝපනට්ඨො අපේ, පරිග්ගහට්ඨො අපේ, සමුට්ඨානට්ඨො අපේ, වොදනට්ඨො අපේ, පග්ගහට්ඨො අපේ, උපට්ඨානට්ඨො අපේ, අවිකේඛපට්ඨො අපේ. අඤ්ඤා දස්සනට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා අභිනිරෝපනට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා පරිග්ගහට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා සමුට්ඨානට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා වොදනට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා පග්ගහට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා උපට්ඨානට්ඨො අපේ, අඤ්ඤා අවිකේඛපට්ඨො අපේ, යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා අත්ථා සද්දා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා අත්ථා පටිච්ඡිදා'ති. තෙන වුවවති: 'අත්ථනානෙන පඤ්ඤා අත්ථපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

අට්ඨ ධම්මෙ සන්දසොදුං බ්‍යඤ්ඤානිරුත්තාහිලාපා, අට්ඨ අපේ සන්දසොදුං බ්‍යඤ්ඤානිරුත්තාහිලාපා. අඤ්ඤා ධම්මනිරුත්තියො, අඤ්ඤා අත්තිරුත්තියො. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානානිරුත්තියො සද්දා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානානිරුත්තියො පටිච්ඡිදා'ති. තෙන වුවවති: 'නිරුත්තානානෙන පඤ්ඤා නිරුත්තපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

සතිසමබොජ්ඣකාදි සප්තධර්මයන් දක්වනු සඳහා ව්‍යඤ්ඤානතිරුක්කායාහි-
ලාපයෝ වෙති. උපසංචානාදි සප්තානුසංගයන් දක්වනු සඳහා ව්‍යඤ්ඤාන-
තිරුක්කායාහිලාපයෝ වෙත්. ධර්මතිරුක්කතිහු අන්‍යයෝ යැ, අනුතිරුක්කතිහු
අන්‍යයෝ යි. යම් ඥානයෙකින් මේ නානා තිරුක්කතිහු දන්නාලද්දහු
වෙත් ද, එම ඥානයෙන් මේ නානා තිරුක්කතිහු ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු
යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'තිරුභනිනානානෙත සඤ්ඤා තිරුභනි-
සපිසමතිදෙ ඤාණං' යි.

සප්තධර්මඥානයෝ යැ සප්ත අනුඥානයෝ යැ. නුදුස්තිරුක්කතිඥානයෝ යි.
ධර්මඥානයෝ අන්‍යයෝ යැ, අනුඥානයෝ අන්‍යයෝ යැ. තිරුක්කතිඥානයෝ
අන්‍යයෝ යි. යම් ඥානයෙකින් මේ විවිධඥානයෝ දන්නාලද්දහු වෙත් ද
එම ඥානයෙන් මේ විවිධඥානයෝ ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු යයි.
එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සපිනානනානෙත සඤ්ඤා සපිනානසපිසමතිදෙ
ඤාණං' යි.

සමන්ද්‍රෂටිය ධර්මයෙක, සමන්සංකල්පය ධර්මයෙක, සමන්වචනය
ධර්මයෙක, සමන්කමානාතය ධර්මයෙක, සමන්ගාජ්වය ධර්මයෙක, සමන්-
ව්‍යායාමය ධර්මයෙක, සමන්සමාධිය ධර්මයෙක, සමන්සමාධිය ධර්මයෙකි.
සමන්ද්‍රෂටිධර්මය අනෙකෙක, සමන්සංකල්පධර්මය අනෙකෙක, සමන්-
වචනධර්මය අනෙකෙක, සමන්කමානාතධර්මය අනෙකෙක, සමන්ගාජ්වධර්මය
අනෙකෙක, සමන්ව්‍යායාමධර්මය අනෙකෙක, සමන්සමාධිධර්මය අනෙ-
කෙක, සමන්සමාධිධර්මය අනෙකෙකි. යම් ඥානයෙකින් මේ නානාධර්මයෝ
දන්නාලද්දහු ද එම ඥානයෙන් මේ නානාධර්මයෝ ප්‍රකට කොට දන්නා
ලද්දහු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'ධම්මනානනෙත සඤ්ඤා ධම්මසපි-
සමතිදෙ ඤාණං' යි.

දර්ශනසව්‍යාවය අනුසංක, අභිනිරෝපණ (සිත අරමුණට නගන)
සව්‍යාවය අනුසංක, පරිග්‍රහ (චතුර්විධ වාක්සංවර) සව්‍යාවය අනුසංක,
සමුත්තාන (ත්‍රිවිධ කායසංවර) සව්‍යාවය අනුසංක, පරිග්‍රහසව්‍යාවය අනු-
සංක, (විශ්වී වශයෙන්) ප්‍රග්‍රහ සව්‍යාවය අනුසංක, උපසංචානානුසංක
අනුසංක, අවික්ෂේපානුසංක අනුසංකි. දර්ශනසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක,
අභිනිරෝපණසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක, පරිග්‍රහසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක,
සමුත්තානසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක, පරිග්‍රහසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක,
ප්‍රග්‍රහසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක, උපසංචානසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙක,
අවික්ෂේපසව්‍යාවානුසංක අනෙකෙකි. යම් ඥානයෙකින් මේ නානාඅනුසංකයෝ
දන්නාලද්දහු ද එම ඥානයෙන් මේ නානා අනුසංකයෝ ප්‍රකට කොට දන්නා
ලද්දහු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අසව්‍යානනෙත සඤ්ඤා අසව්‍යසපි-
සමතිදෙ ඤාණං' යි.

අමට්ඨයන් (මෙරමාහට) දක්වනු පිණිස ව්‍යඤ්ඤානතිරුක්කායාහිලාපයෝ
වෙති. අමට්ඨයන් දක්වනු පිණිස ව්‍යඤ්ඤානතිරුක්කායාහිලාපයෝ වෙත්.
ධර්මතිරුක්කතිහු අන්‍යයෝ යැ, අනුතිරුක්කතිහු අන්‍යයෝ යි. යම් ඥානයෙකින්
මේ නානාතිරුක්කතිහු දන්නාලද්දහු ද එම ඥානයෙන් මේ නානා-
තිරුක්කතිහු ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු යයි. එයින් කියනු ලැබෙයි:
'තිරුභනිනානානෙත සඤ්ඤා තිරුභනිසපිසමතිදෙ ඤාණං' යි.

අට්ඨසු ධම්මෙසු සූණාති, අට්ඨසු අත්ථෙසු සූණාති, සොලසසු නිරුත්ථිසු සූණාති. අඤ්ඤාති ධම්මෙසු සූණාති, අඤ්ඤාති අත්ථෙසු සූණාති, අඤ්ඤාති නිරුත්ථිසු සූණාති. යෙන සූණෙන ඉමෙ නානාසූණා සූතා, තෙනෙව සූණෙන ඉමෙ නානාසූණා පටිච්චිනා'ති. තෙන චූළවතී: 'පටිභානනානතෙන පඤ්ඤා පටිභානපටිසම්භිදෙ සූණා'.

තං සූතථෙය්ඨ සූණං, පථානනථෙය්ඨ පඤ්ඤා. තෙන චූළවතී: 'අත්ථනානතෙන පඤ්ඤා අත්ථපටිසම්භිදෙ සූණං, ධම්මනානතෙන පඤ්ඤා ධම්මපටිසම්භිදෙ සූණං, නිරුත්ථිනානතෙන පඤ්ඤා නිරුත්ථිපටිසම්භිදෙ සූණං, පටිභානනානතෙන පඤ්ඤා පටිභානපටිසම්භිදෙ සූණං'.

පටිසම්භිදාසූත්තදේදසං.

29-31. සූණනායං

කථං විහාරනානතෙන පඤ්ඤා විහාරථෙය්ඨ සූණං, සමාපතති නානතෙන පඤ්ඤා සමාපතනථෙය්ඨ සූණං, විහාරසමාපතතිනානතෙන පඤ්ඤා විහාරසමාපතනථෙය්ඨ සූණං.

නිමිත්තං භයතො සම්පසංමානො අනිමිතෙන අභිමුත්තතතා චුස්ස චුස්ස වයං පසංගි අනිමිතො විහාරො, පණ්ණිං භයතො සම්පසංමානො අපපණ්ණිගිතෙ අභිමුත්තතතා චුස්ස චුස්ස වයං පසංගි අපපණ්ණිගිතො විහාරො, අභිතිවෙසං භයතො සම්පසංමානො සුඤ්ඤතෙ අභිමුත්තතතා චුස්ස චුස්ස වයං පසංගි සුඤ්ඤතො විහාරො.

නිමිත්තං භයතො සම්පසංමානො අනිමිතෙන අභිමුත්තතතා පච්ඡතං අජ්ඣුපෙකඛිනා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආවජ්ඣා සමාපජ්ඣති, අනිමිත්තා සමාපතති. පණ්ණිං භයතො සම්පසංමානො අපපණ්ණිගිතෙ අභිමුත්තතතා පච්ඡතං අජ්ඣුපෙකඛිනා නිරොධං නිබ්බානං අපපණ්ණිගිතං ආවජ්ඣා සමාපජ්ඣති, අපපණ්ණිගිතා සමාපතති. අභිතිවෙසං භයතො සම්පසංමානො සුඤ්ඤතෙ අභිමුත්තතතා පච්ඡතං අජ්ඣුපෙකඛිනා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤතං ආවජ්ඣා සමාපජ්ඣති, සුඤ්ඤතා සමාපතති.

අපට වම්ඥනයෝ යැ, අපට අභීඥනයෝ යැ, සොළොස් නිරුක්ති-
ඥනයෝ යි. වම්ඥනයෝ අන්‍යයෝ යැ, අභීඥනයෝ අන්‍යයෝ යි.
නිරුක්තිඥනයෝ අන්‍යයෝ යි. යම් ඥනයෙකින් මේ විවිධඥනයෝ
දත්තාලද්දු ද එම ඥනයෙන් මේ විවිධඥනයෝ මොනොච්ච දත්තා
ලද්දු යයි. එයින් කියනු ලබෙයි: 'පටිපානනානානෙත පඤ්ඤා
පටිපානපටිසම්භිදෙ ඤාණං' යි.

ඒ ඥාතය ඥාතාභීයෙන් ඥාතයා ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අත්තානතො පඤ්ඤා අත්තපට්ඨමච්ඡිදෙ ඤාණං, ධම්මනානතො පඤ්ඤා ධම්මපට්ඨමච්ඡිදෙ ඤාණං, නිරුත්තරිනානතො පඤ්ඤා නිරුත්තරිපට්ඨමච්ඡිදෙ ඤාණං, පටිභානනානතො පඤ්ඤා පටිභානපට්ඨමච්ඡිදෙ ඤාණං'යි.

ප්‍රතිසංවිද්‍යානානිෂ්ටයා සි.

29-31. ဇေယျာဓိ

කිසෙයින් (අනිත්‍යානුදශීනාදි) විහාරනානාකියෙහි ප්‍රඥව විහාරානී-
ඥන වෙයි, (අනිච්ඡතනාදි) සමාපත්තීනානාකියෙහි ප්‍රඥව සමාපත්තයනී-
ඥන වෙයි, විහාරසමාපත්තීනානාකියෙහි ප්‍රඥව විහාරසමාපත්තයනීඥන
වෙයි යන්:

සංසකාරනිමිතන භය විසින් මොනොවට දක්නේ සංසකාරනිමිතන-
ප්‍රතිපක්‍ෂ නිජ්‍යාණයෙහි අධිමූකන (නිමිත) බැවින් (සංසකාරනිමිතන
නුවණින්) සපයී කොට කොට (එහි) භඛගය (විදගීනාඥනයෙන්) දකී
නම් (ඒ) අනිමිතනවිභාර නම් වෙයි. තෘෂණාව භය විසින් මොනොවට
දක්නේ (තෘෂණාප්‍රතිපක්‍ෂ) නිජ්‍යාණයෙහි අධිමූකන බැවින් (තෘෂණාව
නුවණින්) සපයී කොට කොට (එහි) භඛගය දකී නම් (ඒ) අප්‍රණීතින-
විභාර නම් වෙයි. ආත්මානිතිවෙශය භය විසින් මොනොවට දක්නේ
(ආත්මවිරහිත වූ) නිජ්‍යාණයෙහි අධිමූකන බැවින් (අනිතිවෙශය නුවණින්)
සපයී කොට කොට (එහි) භඛගය දකී නම් (ඒ) ශුන්‍යතවිභාර නම් වේ.

නිමිත්ත භය විසින් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්ත(නිජාණ)යෙහි අභිමුක්ත බැවින් (විපාක) ප්‍රවාහනිය අධ්‍යුපෙක්ෂා කොට නිමිත්තප්‍රති-පක්ෂ වූ නිජාණ සංඛ්‍යාත නිරෝධය ඇවැරීම, කොට ඵලසමවතට සමවදි නම් (ඒ) අනිමිත්තසමාපත්ති නම් වෙයි. ප්‍රණීය භය විසින් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීය (නිජාණ)යෙහි අභිමුක්ත බැවින් (විපාක) ප්‍රවාහනිය අධ්‍යුපෙක්ෂා කොට නාෂණාප්‍රතිපක්ෂ වූ නිජාණ සංඛ්‍යාත නිරෝධය ඇවැරීම, කොට ඵලසමවතට සමවදි නම් (ඒ) අප්‍රණීය-සමාපත්ති නම් වෙයි. ඇතැම්විටෙක භය විසින් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍ය(නිජාණ)යෙහි අභිමුක්ත බැවින් (විපාක) ප්‍රවාහනිය අධ්‍යුපෙක්ෂා කොට ශුන්‍ය වූ නිජාණ සංඛ්‍යාත නිරෝධය ඇවැරීම, කොට ඵලසමවතට සමවදි නම් (ඒ) ශුන්‍යසමාපත්ති නම් වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිමිත්තං භයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අනිමිත්තා විහාරසමාපතති. පණ්ණාසිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ණිතිනෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ණිතිනං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අප්පණ්ණිතිනා විහාරසමාපතති. අභිනිවේසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤතං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, සුඤ්ඤතා විහාරසමාපතති.

රූපනිමිත්තං භයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, අනිමිත්තො විහාරො. රූපපණ්ණාසිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ණිතිනෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, අප්පණ්ණිතිනො විහාරො. රූපාභිනිවේසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, සුඤ්ඤතො විහාරො.

රූපනිමිත්තං භයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තත්තා පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අනිමිත්තා සමාපතති. රූපපණ්ණාසිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ණිතිනෙ අධිමුත්තත්තා පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ණිතිනං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අප්පණ්ණිතිනා සමාපතති. රූපාභිනිවේසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තත්තා පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤතං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, සුඤ්ඤතා සමාපතති.

රූපනිමිත්තං භයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අනිමිත්තා විහාරසමාපතති. රූපපණ්ණාසිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ණිතිනෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ණිතිනං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අප්පණ්ණිතිනා විහාරසමාපතති. රූපාභිනිවේසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තත්තා චුස්ස චුස්ස වයං පසාති, පච්ඡන්තං අඤ්ඤාපෙක්ඛිතා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤතං ආවජ්ජිතා සමාපජ්ජති, සුඤ්ඤතා විහාරසමාපතති.

නිමිත්ත හය විසින් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අධිමුක්ත බැවින් (සංස්කාරනිමිත්ත නුවණින් සපයී කොට කොට (එහි) හඬගය දකී නම්, (විපාක) ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට නිමිත්තප්‍රතිපක්ෂ වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් (ඒ) අනිමිත්තවිහාරසමාපතනි නම් වෙයි. ප්‍රණීධිය හය විසින් මොනො-වට දක්නේ අප්‍රණීතිතයෙහි අධිමුක්ත බැවින් (නාමණාව නුවණින්) සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, විපාක ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට අප්‍රණීතිත වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵල-සමවතට සමවදී නම් (ඒ) අප්‍රණීතිත විහාරසමාපතනි නම් වෙයි. ආත්මාභිතිවේශය හය විසින් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යතයෙහි අධිමුක්ත බැවින් (ආත්මාභිතිවේශය නුවණින්) සපයී කොට කොට (එහි) හඬගය දකී නම්, (විපාක) ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට ශුන්‍යත වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් (ඒ) ශුන්‍යතවිහාර සමාපතනි නම් වේ.

රූපනිමිත්ත හය විසින් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අධි-මුක්ත බැවින් (රූපනිමිත්ත නුවණින්) සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, අනිමිත්තවිහාර නම් වෙයි. රූපනාමණාව හය විසින් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීතිත (නිජාණ)යෙහි අධිමුක්ත බැවින් (රූපප්‍රණීධිය නුවණින්) සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, අප්‍රණීතිතවිහාර නම් වෙයි. රූපාභිතිවේශය හය විසින් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යත(නිජාණ)යෙහි අධිමුක්ත බැවින් (රූපාභිතිවේශය නුවණින්) සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, ශුන්‍යතවිහාර නම් වේ.

රූපනිමිත්ත හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අධි-මුක්ත බැවින් ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට නිමිත්තප්‍රතිපක්ෂ වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් අනිමිත්ත සමාපතනි නම් වෙයි. රූපප්‍රණීධිය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීතිතයෙහි අධිමුක්ත බැවින් ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට අප්‍රණීතිත වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් අප්‍රණීතිතසමාපතනි නම් වෙයි. රූපාභිතිවේශය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යතයෙහි අධිමුක්ත බැවින් ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට ශුන්‍යත වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵල-සමවතට සමවදී නම් ශුන්‍යතසමාපතනි නම් වේ.

රූපනිමිත්ත හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අධි-මුක්ත බැවින් (රූපනිමිත්ත නුවණින්) සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට නිමිත්තප්‍රතිපක්ෂ වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් අනිමිත්තවිහාර-සමාපතනි නම් වෙයි. රූපප්‍රණීධිය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීතිතයෙහි අධිමුක්ත බැවින් (රූපප්‍රණීධිය නුවණින්) සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම් ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට අප්‍රණීතිත වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් අප්‍රණීතිතවිහාරසමාපතනි නම් වෙයි. රූපාභිතිවේශය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යතයෙහි අධිමුක්ත බැවින් සපයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, ප්‍රවාතනිය අධ්‍යපෙක්ෂා කොට ශුන්‍යත වූ නිජාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසමවතට සමවදී නම් ශුන්‍යත-විහාරසමාපතනි නම් වේ.

වෙදනානිමිත්තං -පෙ- සඤ්ඤානිමිත්තං -පෙ- සංඛාරනිමිත්තං -පෙ- විඤ්ඤාණ නිමිත්තං -පෙ- චක්ඛුනිමිත්තං -පෙ- ජරාමරණනිමිත්තං හයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තතනා ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වයං පසාති, අනිමිත්තො විහාරො. ජරාමරණපණ්ඨිං හයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ඨිතෙ අධිමුත්තතනා ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වයං පසාති, අප්පණ්ඨිතො විහාරො. ජරාමරණානිතිවෙසං හයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤානෙ අධිමුත්තතනා ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වයං පසාති, සුඤ්ඤානො විහාරො.

ජරාමරණනිමිත්තං හයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තතනා පවත්තං අජ්ඣුපෙකඛිඤා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආවජ්ඣිතා සමාපජ්ඣති, අනිමිත්තා සමාපජ්ඣති. ජරාමරණපණ්ඨිං හයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ඨිතෙ අධිමුත්තතනා පවත්තං අජ්ඣුපෙකඛිඤා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ඨිතං ආවජ්ඣිතා සමාපජ්ඣති, අප්පණ්ඨිතා සමාපජ්ඣති. ජරාමරණානිතිවෙසං හයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤානෙ අධිමුත්තතනා පවත්තං අජ්ඣුපෙකඛිඤා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤානං ආවජ්ඣිතා සමාපජ්ඣති සුඤ්ඤානා සමාපජ්ඣති.

ජරාමරණනිමිත්තං හයතො සම්පසාමානො අනිමිත්තෙ අධිමුත්තතනා ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වයං පසාති, පවත්තං අජ්ඣුපෙකඛිඤා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආවජ්ඣිතා සමාපජ්ඣති අනිමිත්තා විහාරසමාපජ්ඣති. ජරාමරණපණ්ඨිං හයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ඨිතෙ අධිමුත්තතනා ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වයං පසාති, පවත්තං අජ්ඣුපෙකඛිඤා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ඨිතං ආවජ්ඣිතා සමාපජ්ඣති, අප්පණ්ඨිතා විහාරසමාපජ්ඣති. ජරාමරණානිතිවෙසං හයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤානෙ අධිමුත්තතනා ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වයං පසාති, පවත්තං අජ්ඣුපෙකඛිඤා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤානං ආවජ්ඣිතා සමාපජ්ඣති, සුඤ්ඤානා විහාරසමාපජ්ඣති.

අඤ්ඤා අනිමිත්තො විහාරො, අඤ්ඤා අප්පණ්ඨිතො විහාරො, අඤ්ඤා සුඤ්ඤානො විහාරො. අඤ්ඤා අනිමිත්තා සමාපජ්ඣති, අඤ්ඤා අප්පණ්ඨිතා සමාපජ්ඣති, අඤ්ඤා සුඤ්ඤානා සමාපජ්ඣති. අඤ්ඤා අනිමිත්තා විහාරසමාපජ්ඣති, අඤ්ඤා අප්පණ්ඨිතා විහාරසමාපජ්ඣති, අඤ්ඤා සුඤ්ඤානා විහාරසමාපජ්ඣති.

තං ඤාතවෙය්න ඤාණං, පජානනවෙය්න පඤ්ඤා. තෙන චූළච්ඡි: 'විහාරනානතෙන පඤ්ඤා විහාරවෙය් ඤාණං, සමාපතනානතෙන පඤ්ඤා සමාපතනවෙය් ඤාණං, විහාරසමාපතනානතෙන පඤ්ඤා විහාරසමාපතනවෙය් ඤාණං.'

ඤාණතනාසනිද්දායො.

වෙදනානිමිත්ත ... සංඥනිමිත්ත ... සංඝකාරනිමිත්ත ... විඤ්ඤානිමිත්ත ... චිත්තවිමිත්ත ... ජරාමරණනිමිත්ත හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අභිමුක්ත බැවින් (ජරාමරණනිමිත්ත) ස්පයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, අනිමිත්තවිහාර නම් වෙයි. ජරාමරණප්‍රණීධිය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීතිතයෙහි අභිමුක්ත බැවින් (ජරාමරණ ප්‍රණීධිය) ස්පයී කොට කොට හඬගය දකී නම් අප්‍රණීතිතවිහාර නම් වෙයි. ජරාමරණාභිනිවේශය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යතයෙහි අභිමුක්ත බැවින් (ජරාමරණාභිනිවේශය) ස්පයී කොට කොට හඬගය දකී නම් ශුන්‍යතවිහාර නම් වේ.

ජරාමරණනිමිත්ත හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අභිමුක්ත බැවින් ප්‍රවෘත්තිය අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට අනිමිත්ත වූ නිළාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසම්මතට සම්මදී නම් අනිමිත්ත සමාපත්ති නම් වෙයි. ජරාමරණප්‍රණීධිය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීතිතයෙහි අභිමුක්ත බැවින් ප්‍රවෘත්තිය අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට අප්‍රණීතිත වූ නිළාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසම්මතට සම්මදී නම් අප්‍රණීතිතසමාපත්ති නම් වෙයි. ජරාමරණාභිනිවේශය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යතයෙහි අභිමුක්ත බැවින් ප්‍රවෘත්තිය අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට ශුන්‍යත වූ නිළාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසම්මතට සම්මදී නම් ශුන්‍යතසමාපත්ති නම් වේ.

ජරාමරණනිමිත්ත හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අනිමිත්තයෙහි අභිමුක්ත බැවින් (ජරාමරණනිමිත්ත) ස්පයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, ප්‍රවෘත්තිය අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට නිමිත්තප්‍රතිපක්‍ෂ වූ නිළාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසම්මතට සම්මදී නම් අනිමිත්තවිහාර-සමාපත්ති නම් වෙයි. ජරාමරණප්‍රණීධිය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ අප්‍රණීතිතයෙහි අභිමුක්ත බැවින් (ජරාමරණප්‍රණීධිය) ස්පයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, ප්‍රවෘත්තිය අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට අප්‍රණීතිත වූ නිළාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසම්මතට සම්මදී නම් අප්‍රණීතිතවිහාරසමාපත්ති නම් වෙයි. ජරාමරණාභිනිවේශය හයවශයෙන් මොනොවට දක්නේ ශුන්‍යතයෙහි අභිමුක්ත බැවින් (ජරාමරණාභිනිවේශය) ස්පයී කොට කොට හඬගය දකී නම්, ප්‍රවෘත්තිය අධ්‍යපෙක්‍ෂා කොට ශුන්‍යත වූ නිළාණ සංකීර්ණ නිරෝධය ආවර්ජනා කොට ඵලසම්මතට සම්මදී නම් ශුන්‍යතවිහාරසමාපත්ති නම් වේ.

අනිමිත්තවිහාරය අනෙකෙක, අප්‍රණීතිතවිහාරය අනෙකෙක, ශුන්‍යත-විහාරය අනෙකෙකි. අනිමිත්තසමාපත්තිය අනෙකක, අප්‍රණීතිතසමාපත්තිය අනෙකක, ශුන්‍යතසමාපත්තිය අනෙකකි. අනිමිත්තවිහාරසමාපත්තිය අනෙකක, අප්‍රණීතිතවිහාරසමාපත්තිය අනෙකක, ශුන්‍යතවිහාරසමාපත්තිය අනෙකකි.

එය ඥානාභියෙන් ඥානය, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥායි. එයින් නියත ලැබෙයි: 'විහාරනානාතොත පඤ්ඤා විහාරවෙධි ඤාණං, සමාපත්තිනානාතොත පඤ්ඤා සමාපත්තවෙධි ඤාණං, විහාරසමාපත්තිනානාතොත පඤ්ඤා විහාරසමාපත්තවෙධි ඤාණං'යි.

ඥානානුයතියදීයයි.

32. ආනන්තරිකසමාධිසූර්‍ය

කථාං අවිකේතපපරිසුඛතනා¹ ආසවසමුවේදෙ පසුසූ ආනන්තරික-
සමාධිසමිං² සූර්‍ය:

නෙකනිමවසෙන විනාසයොකගනා අවිකේතපො සමාධි, තසස
සමාධිසස වසෙන උපපජ්ජති සූර්‍යං, තෙන සූර්‍යෙන ආසවා බියනති, ඉති
පඨමං සමථො, පඨමං සූර්‍යං, තෙන සූර්‍යෙන ආසවානං බියො ගොති.
තෙන වුවචති: 'අවිකේතපපරිසුඛතනා ආසවසමුවේදෙ පසුසූ
ආනන්තරිකසමාධිසමිං³ සූර්‍ය'.

ආසමාති කතමෙ තෙ ආසවා: කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො
අවිජ්ජාසවො.

කතේතෙ ආසවා බියනති: සොනාපතනිමග්ගෙන අනවසෙසො දිට්ඨා-
සවො බියති, අපායගමනියො කාමාසවො බියති, අපායගමනියො භවාසවො
බියති, අපායගමනියො අවිජ්ජාසවො බියති, එතේතෙ ආසවා බියනති.

සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බියති, තදෙකට්ඨො
භවාසවො බියති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බියති, එතේතෙ ආසවා
බියනති.

අනාගාමිමග්ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බියති, තදෙකට්ඨො
භවාසවො බියති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බියති, එතේතෙ ආසවා
බියනති.

අරහත්තමග්ගෙන අනවසෙසො භවාසවො බියති, අනවසෙසො
අවිජ්ජාසවො බියති. එතේතෙ අසවා බියනති.

අබ්‍යාපාදවසෙන - පෙ - ආලොකසසුරුචසෙන - පෙ - අවිකේතපවසෙන
- පෙ - ධම්මවච්ඡානවසෙන - පෙ - සූර්‍යවසෙන - පෙ - පාමොජ්ජවසෙන
- පෙ - පඨමජ්ඣානවසෙන - පෙ - දුතියජ්ඣානවසෙන - පෙ - තතිය-
ජ්ඣානවසෙන - පෙ - චතුත්ථජ්ඣානවසෙන - පෙ - ආකාසානසුචා-
තනසමාපතතිවසෙන - පෙ - විසුරුණසුචායනනසමාපතතිවසෙන - පෙ -
ආතිසුචායනනසමාපතතිවසෙන - පෙ - නෙවසසුරුනාසසුරුයනන-
සමාපතතිවසෙන - පෙ - පඨවිකසිණවසෙන - පෙ - ආපොකසිණවසෙන
- පෙ - තෙජෝකසිණවසෙන - පෙ - වායොකසිණවසෙන - පෙ - නීලකසිණව-
සෙන - පෙ - පීතකසිණවසෙන - පෙ - ලොහිතකසිණවසෙන - පෙ - ඔදුන-
කසිණවසෙන - පෙ - ආකාසකසිණවසෙන - පෙ - විසුරුණකසිණවසෙන
- පෙ - බුද්ධානුස්සතිවසෙන - පෙ - ධම්මානුස්සතිවසෙන - පෙ - සම්මානුස්සති-
වසෙන - පෙ - සීලානුස්සතිවසෙන - පෙ - වාගානුස්සතිවසෙන - පෙ -
දේවතානුස්සතිවසෙන - පෙ - ආනාපානපති⁴වසෙන - පෙ - මරණසති⁵-
වසෙන - පෙ - කායගතාසතිවසෙන - පෙ - උපසමානුස්සතිවසෙන - පෙ -
උද්ධුමානකසසුරුචසෙන - පෙ - විතීලකසසුරුචසෙන - පෙ - විපුබ්බකසසුරු-
වසෙන - පෙ - විච්ඡද්ධකසසුරුචසෙන - පෙ - විකබ්බකසසුරුචසෙන - පෙ -

1. පාරිසුද්ධතනා - සී, 2. අමාබිමති - මජ්ඣං, 3. ආකන්තරිකසමාධිසමිං - සී 1, 2.
4. ආකාපානසසති - PTS 5. මරණසසති - PTS

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

32. ආනන්තරිකසමාධිඥානය

කිසෙයින් අවික්ෂේපපරිශුද්ධිභාවයෙන් කාමාදි ආශ්‍රවයන්ගේ සමු-
චේදයෙහි ප්‍රඥව ආනන්තරික (මාග්) සමාධිඥාන වෙයි යත්:

නෛෂ්‍රමාවශයෙන් සිතෙහි එකඟ බව යයි කියනලද අවික්ෂේප-
සමාධිය වෙයි. ඒ සමාධිනුගේ වශයෙන් මාග්ඥානය (සථානුමයෙන්)
උපදී. ඒ ඥානයෙන් ආශ්‍රවයෝ (සමුචේදවශයෙන්) න්‍යය වෙත්. මෙසේ
පූජිතාගයෙහි ශමථය වෙයි. අපරභාගයෙහි (මාග්ක්ෂණයෙහි) ඥානය වේ.
ඒ මාග්ඥානයෙන් ආශ්‍රවයන්ගේ න්‍යය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අවි-
කේටපපරිසුද්ධිතා ආතවසමුචේදේ පඤ්ඤ ආනන්තරිකසමාධියමා-
ඤ්ණං'යි.

ආසංඝා යනු: ඒ ආශ්‍රවයෝ කවරහ යත්: කාමාශ්‍රව යැ හවාශ්‍රව යැ
දූෂටාශ්‍රව යැ අවිද්‍යාශ්‍රව යි.

කොතැන්හි ඒ ආශ්‍රවයෝ න්‍යය වෙති යත්: සෝචන්මහින් අනව-
ශෙෂ වූ දූෂටාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි. අපායගමනීය වූ කාමාශ්‍රවය න්‍යය
වෙයි. අපායගමනීය වූ හවාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි. අපායගමනීය වූ අවිද්‍යා-
ශ්‍රවය න්‍යය වේ. මෙහි ඒ ආශ්‍රවයෝ න්‍යය වෙති.

සෙදුගැමිමහින් ඔදරික වූ කාමාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි. එය හා සමග
එක්වැ සිටි හවාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි. එය හා එක් වැ සිටි අවිද්‍යාශ්‍රවය
න්‍යය වේ. මෙහි ඒ ආශ්‍රවයෝ න්‍යය වෙති.

අනුගැමිමහින් අනවශෙෂ වූ කාමාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි. ඒ හා එක් වැ
සිටි හවාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි. එය හා එක් වැ සිටි අවිද්‍යාශ්‍රවය න්‍යය වේ.
මෙහි ඒ ආශ්‍රවයෝ න්‍යය වෙති.

රහත්මහින් අනවශෙෂ වූ හවාශ්‍රවය න්‍යය වෙයි අනවශෙෂ වූ
අවිද්‍යාශ්‍රවය න්‍යය වේ. මෙහි ඒ ආශ්‍රවයෝ න්‍යය වෙත්.

අව්‍යාපාදවශයෙන් ... ආලෝකසංඥවශයෙන් ... අවික්ෂේපවශයෙන්...
ධම්මවච්ඡානවශයෙන් ... ඥානවශයෙන් ... ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන්... ප්‍රථමධ්‍යාන
වශයෙන් ... ද්විතීයධ්‍යානවශයෙන් ... තෘතීයධ්‍යානවශයෙන් ... චතුර්ථ-
ධ්‍යානවශයෙන් ... ආකාශානඤ්චායතනසමාපතතිවශයෙන් ... විඤ්ඤ-
ණඤ්චායතනසමාපතතිවශයෙන් ... ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතිවශයෙන්
... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිවශයෙන් ... පඨවිකසිණවශයෙන්
... ආපොකසිණ වශයෙන් ... තෙජොකසිණ වශයෙන් ... වායොකසිණ
වශයෙන් ... නිලකසිණ වශයෙන් ... පිතකසිණ වශයෙන් ... ලොහිතකසිණ
වශයෙන් ඔදනකසිණ වශයෙන් ... ආකාසකසිණ වශයෙන් ... විඤ්ඤාණ-
කසිණ වශයෙන් ... බ්‍රහ්මානුස්සති වශයෙන් ... ධම්මානුස්සති වශයෙන් ...
සබ්බානුස්සති වශයෙන් ... සීලානුස්සති වශයෙන් ... වාගානුස්සති වශයෙන්...
දෙවතානුස්සති වශයෙන් ... අනාපානසති වශයෙන් ... මරණසති වශ-
යෙන් ... කායගතාසති වශයෙන් ... උපසමානුස්සති වශයෙන් ... උදු-
මාතක සංඥ වශයෙන් ... විතීලක සංඥ වශයෙන් ... විප්‍රබ්බක සංඥ
වශයෙන් ... විච්ඡද්දක සංඥ වශයෙන් ... විකබ්බසිතක සංඥ වශයෙන් ...

විකිණිකාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- හතරවන විකිණිකාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- ලොහි-
 නකාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- පුළුල් කාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- අධිකාසයක් සිදු වූයේ
 -පෙ- දිසා අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- දිසා පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- රසා අසාස-
 වූයේ -පෙ- රසා පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී අසාස-
 වූයේ -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- පසාසයක්
 කායසබ්බාරං අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- පසාසයක් කායසබ්බාරං පසාසයක් සිදු
 වූයේ -පෙ- පීතිපරිසංවෙදී අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- පීතිපරිසංවෙදී පසාසයක් සිදු
 වූයේ -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී පසාසයක් සිදු
 වූයේ -පෙ- විතතසබ්බාරපරිසංවෙදී අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- විතතසබ්බාරපරිසං-
 වෙදී පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- පසාසයක් විතතසබ්බාරං අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ-
 පසාසයක් විතතසබ්බාරං පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- විතතපරිසංවෙදී අසාසයක්
 සිදු වූයේ -පෙ- විතතපරිසංවෙදී පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- අනිප්පමොදයං විතතං
 අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- අනිප්පමොදයං විතතං පසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ- සමාදානං
 විතතං -පෙ- විමොචයං විතතං -පෙ- අනිව්‍යානුපසාසී -පෙ- විරාගානුපසාසී
 -පෙ- නිරෝධානුපසාසී -පෙ- පරිනිස්සයානුපසාසී අසාසයක් සිදු වූයේ -පෙ-
 පරිනිස්සයානුපසාසී පසාසයක් සිදු වූයේ විතතසෙසකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි.
 නසා සමාධිසා වූයේ උපපජ්ජති සුභං, තෙන සුභං ආසවා බීයනති.
 ඉති පඨමං සමප්පො, පඨමං සුභං, තෙන සුභං ආසවා බීයනති.
 තෙන චූළච්ඡි: 'අවිකෙඛපපරිසුද්ධතා ආසවසමුච්ඡේදෙ පසාසය
 ආනන්තරිකසමාධිසමං සුභං'.

ආසවානි කතමෙ තෙ ආසවා: කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො
අච්ඡාසවො.

කතමෙ ආසවා බීයනති: සොවාපකම්මග්ගෙන අනවසෙසො
 දිට්ඨාසවො බීයති, අපායගමනීයො කාමාසවො බීයති, අපායගමනීයො
 භවාසවො බීයති, අපායගමනීයො අච්ඡාසවො බීයති. එතෙතෙ ආසවා
 බීයනති.

සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො භවා
 සවො බීයති, තදෙකට්ඨො අච්ඡාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා බීයනති.

අනාගාමිමග්ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො
 භවාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො අච්ඡාසවො බීයති. එතෙතෙ ආසවා
 බීයනති.

අරහත්තමග්ගෙන අනවසෙසො භවාසවො බීයති, අනවසෙසො
 අච්ඡාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා බීයනති.

තං සුභං ආසවා සුභං, පජානනට්ඨෙන පසාසය. තෙන චූළච්ඡි:
 'අවිකෙඛපපරිසුද්ධතා ආසවසමුච්ඡේදෙ පසාසය ආනන්තරිකසමාධිසමං
 සුභං'.

ආනන්තරිකසමාධිසමං සුභං.

විකල්පිතක සංඥා වශයෙන් ... හතරවනවිකල්පිතක සංඥා වශයෙන් ... ප්‍රථමක සංඥාවශයෙන් ... අවසාන සංඥා වශයෙන් ... දීඝී කොට ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... දීඝී කොට ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... හ්‍රස්ව කොට ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... හ්‍රස්ව කොට ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... සියලු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසකාරය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... සියලු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසකාරය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් .. (ඔෆදරික වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාස සංඛ්‍යාත) කායසංස්කාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... කායසංස්කාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... ප්‍රීතිය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... ප්‍රීතිය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... සුඛය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... සුඛය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... (සංඥාවේදනා සංඛ්‍යාත) විතනසංස්කාරය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... විතනසංස්කාරය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... විතනසංස්කාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් විතනසංස්කාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... විතනය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් .. විතනය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... සිත සතුටු කෙරෙමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... සිත සතුටු කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... (අරමුණෙහි) සිත සම වැ තබමින් ... සිත (නිවරණාදියෙන්) මුදමින් ... අනිත්‍යානුපස්සනා වශයෙන් බලමින් ... විරාගානුපස්සනා වශයෙන් බලමින් ... නිරෝධානුපස්සනා වශයෙන් බලමින් ... වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනා වශයෙන් බලමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ... වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනා වශයෙන් බලමින් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් විද්‍යෙනාකාත්‍රනාව අවික්ෂේප-සමාධි නම් වෙයි. ඒ සමාධිනුවෙන් වශයෙන් මාග්ඥනය උපදී. ඒ ඥානයෙන් ආසුවයෝ ඝෂය වෙත්. මෙසේ පූජිතාගයෙහි ගම්ථය වෙයි. අපරහාග-යෙහි ඥානය වෙයි. ඒ ඥානයෙන් ආසුවයන්ගේ ඝෂය වෙයි. එයින් කියනු ලබෙයි: ‘අවිකේඛපපටිසුද්ධතනා ආසවසමුච්ඡේදෙ පඤ්ඤා ආනාහනිකසමාධිසමිං ඤාණං’ යි.

ආසවා යනු: ඒ ආසුවයෝ කවරහ යන්: කාමාසුව යැ හවාසුව යැ දුෂ්ටාසුව යැ අවිදුසුව යි.

කොතැන්හි ඒ ආසුවයෝ ඝෂය වෙත් ද යන්: සෝවන්මගින් අනවශෙෂ වූ දුෂ්ටාසුවය ඝෂය වෙයි. අපායගමනීය වූ කාමාසුවය ඝෂය වෙයි. අපායගමනීය වූ හවාසුවය ඝෂය වෙයි. අපායගමනීය වූ අවිදුසුවය ඝෂය වේ. මෙහි ඒ ආසුවයෝ ඝෂය වෙත්.

සෙදුගාමිමගින් ඔෆදරික වූ කාමාසුවය ඝෂය වෙයි. එය හා එක් වැ සිටි හවාසුවය ඝෂය වෙයි. එය හා එක් වැ සිටි අවිදුසුවය ඝෂය වේ. මෙහි ඒ ආසුවයෝ ඝෂය වෙත්.

අනාගාමි මගින් අනවශෙෂ වූ කාමාසුවය ඝෂය වෙයි. එය හා එක් වැ සිටි හවාසුවය ඝෂය වෙයි. එය හා එක් වැ සිටි අවිදුසුවය ඝෂය වේ. මෙහි ඒ ආසුවයෝ ඝෂය වෙත්.

රහත්මගින් අනවශෙෂ වූ හවාසුවය ඝෂය වෙයි. අනවශෙෂ වූ අවිදුසුවය ඝෂය වේ. මෙහි ඒ ආසුවයෝ ඝෂය වෙත්.

ඒ ඥානය ඥානාභියෙන් ඥානය ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලබෙයි “අවිකේඛපපටිසුද්ධතනා ආසවසමුච්ඡේදෙ පඤ්ඤා ආනාහනිකසමාධිසමිං ඤාණං” යි.

ආනාහනිකසමාධිඥාන නිදේශ යි.

33. අරණවිහාරසද්දණං

කථං දස්සනාධිපතෙය්‍යං සනෙතා ච විහාරාධිගමො පණීතාධිමුත්තතා පඤ්ඤා අරණවිහාරෙ සද්දණං:

දස්සනාධිපතෙය්‍යනි අනිච්චානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, දුක්ඛානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, අනත්තානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, රූපෙ අනිච්චානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, රූපෙ දුක්ඛානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, රූපෙ අනත්තානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ -පෙ- චක්ඛුසම් -පෙ- ජරා-මරණේ අනිච්චානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, ජරාමරණේ දුක්ඛානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං, ජරාමරණේ අනත්තානුපස්සනා දස්සනාධිපතෙය්‍යං.

සනෙතා ච විහාරාධිගමොති සුඤ්ඤාතො විහාරො සනෙතා විහාරාධිගමො, අනිමිතො විහාරො සනෙතා විහාරාධිගමො, අප්පණීතිතො විහාරො සනෙතා විහාරාධිගමො.

පණීතාධිමුත්තතාති සුඤ්ඤාතෙ අධිමුත්තතා පණීතාධිමුත්තතා, අනිමිතෙ අධිමුත්තතා පණීතාධිමුත්තතා, අප්පණීතිතෙ අධිමුත්තතා පණීතාධිමුත්තතා.

අරණවිහාරොති පඨමං ක්කානං¹ අරණවිහාරො, දුතියං ක්කානං අරණවිහාරො, තතියං ක්කානං අරණවිහාරො, චතුත්ථං ක්කානං අරණවිහාරො, ආකාසානඤ්චායතනසමාපතති අරණවිහාරො -පෙ- නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති අරණවිහාරො.

අරණවිහාරොති කෙනටෙඨන අරණවිහාරො: පඨමෙන ක්කානෙන² නිවරණේ හරතීති අරණවිහාරො, දුතියෙන ක්කානෙන විතක්ඛව්වාරෙ හරතීති අරණවිහාරො, තතියෙන ක්කානෙන පීතීං හරතීති අරණවිහාරො, චතුත්ථෙන ක්කානෙන සුඛදුක්ඛෙ හරතීති අරණවිහාරො, ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතියා රූපසඤ්ඤාං පටිඝසඤ්ඤාං නානත්තසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතියා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො, ආකිඤ්චසඤ්ඤායතනසමාපතතියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකිඤ්චසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො. අයං අරණවිහාරො.

තං සද්දනටෙඨන සද්දණං, පජානනටෙඨන පඤ්ඤා තෙන වුවවති: 'දස්සනාධිපතෙය්‍යං සනෙතා ච විහාරාධිගමො පණීතාධිමුත්තතා පඤ්ඤා අරණවිහාරෙ සද්දණං'.

අරණවිහාරසද්දණනිදද්දසො.

1. පඨමජ්ඣිකාං - මජ්ඣං. 2. පඨමජ්ඣිකානෙත - මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

33. අරණවිහාරඥනය

කිසෙයින් දහිනාධිපතිභාවය ද ශාන්තවිහාරාධිගමය ද ප්‍රණීතාදි-
මුක්තතා ද යන (ත්‍රිවිධ) ප්‍රඥව අරණවිහාරඥන වෙයි යත් :

දසසනාධිපතෙය්‍යං යනු: අතිත්‍යාග්‍රදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. දුඃඛානුදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. අනාත්මානුදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. රූපයෙහි අතිත්‍යාග්‍රදහිනස දසසනාධි-
පතෙය්‍ය නම් වෙයි. රූපයෙහි දුඃඛානුදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. රූපයෙහි අනාත්මානුදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. වේදනායෙහි ... සංඥයෙහි ... සංසකාරයන්හි ... විඥනයෙහි ... චක්‍රපෙය්‍ය ... ජරාමරණයෙහි අතිත්‍යාග්‍රදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. ජරාමරණයෙහි දුඃඛානු-
දහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වෙයි. ජරාමරණයෙහි අනාත්මානුදහිනස දසසනාධිපතෙය්‍ය නම් වේ.

සනෙතා ව විහාරාධිගමො යනු: ශුන්‍යතාකාරයෙන් පැවැති අතීත්ඵල-
සමාපත්තිය ශාන්තවිහාරාධිගම නම් වෙයි. අනිමිත්‍යාකාරයෙන් පැවැති
අතීත්ඵලසමාපත්තිය ශාන්තවිහාරාධිගම නම් වෙයි. අප්‍රණීතිතාකාරයෙන්
පැවැති අතීත්ඵලසමාපත්තිය ශාන්තවිහාරාධිගම නම් වේ.

පණ්ණාසිමුක්තතා යනු: ශුන්‍යතඵලසමාපත්තියෙහි (පුඵභාගප්‍රඥ වග-
යෙන්) අධිමුක්ත බව ප්‍රණීතාසිමුක්තතා නම් වෙයි. අනිමිත්තඵලසමාපත්ති-
යෙහි අධිමුක්ත බව ප්‍රණීතාසිමුක්තතා නම් වෙයි. අප්‍රණීතිතඵලසමාපත්තියෙහි
අධිමුක්ත බව ප්‍රණීතාසිමුක්තතා නම් වේ.

අරණවිහාරො යනු: (අතීත්ඵලසමාපත්තියට සමවදිකු කැමැත්තකු-
ගේ විදහිනාවට අරමුණු වූ) ප්‍රථමධ්‍යානසමාපත්තිය අරණවිහාර නම් වෙයි.
ද්විතීයධ්‍යාන සමාපත්තිය අරණවිහාර නම් වෙයි. තෘතීයධ්‍යාන-
සමාපත්තිය අරණවිහාර නම් වෙයි. චතුර්ථධ්‍යානසමාපත්තිය අරණවිහාර
නම් වෙයි. ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තිය අරණවිහාර නම් වෙයි ...
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිය අරණවිහාර නම් වේ.

අරණවිහාරො යනු කවර අරුතෙකින් අරණවිහාර වේ ද යත්:
ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නිවරණයන් දුරු කෙරේ නු යි අරණවිහාර නම් වෙයි.
ද්විතීයධ්‍යානයෙන් විතකිවිචාරයන් දුරු කෙරේ නු යි අරණවිහාර නම් වෙයි.
තෘතීයධ්‍යානයෙන් ප්‍රීතිය දුරු කෙරේ නු යි අරණවිහාර නම් වෙයි.
චතුර්ථධ්‍යානයෙන් සුඛදුඃඛයන් දුරු කෙරේ නු යි අරණවිහාර නම් වෙයි.
ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියෙන් රූපසංඥව ප්‍රතිසංඥව නානාභි-
සංඥව දුරු කෙරේ නු යි අරණවිහාර නම් වෙයි. විඤ්ඤාණඤ්චායතන-
සමාපත්තියෙන් ආකාසානඤ්චායතනසංඥව දුරු කෙරේ නු යි අරණ-
විහාර නම් වෙයි. ආකිඤ්චායතනසමාපත්තියෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතන-
සංඥව දුරු කෙරේ නු යි අරණවිහාර නම් වෙයි. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා-
යතනසමාපත්තියෙන් ආකිඤ්චායතනසංඥව දුරු කෙරේ නු යි අරණ-
විහාර නම් වෙයි. මේ අරණවිහාර යි.

ඒ අරණවිහාරඥනය ඥානාභීයෙන් ඥාන ය, ප්‍රජානනාභීයෙන්
ප්‍රඥ ය. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'දසසනාධිපතෙය්‍යං සනෙතා ව විහාරාධි-
ගමො පණ්ණාසිමුක්තතා පඤ්ඤා අරණවිහාර ඤාණං' යි.

අරණවිහාරඥන නිදේශ යි.

34. නිරෝධසමාපත්තිඥාණං

කථං ද්විතී ඛලෙහි සමන්තාගතතා තයො ච සංකාරානං පටිපසංග්‍රහයා සොලසහි ඥාණවර්ගාහි නවති සමාධිවර්ගාහි වසිභාවතා පඤ්ඤා නිරෝධසමාපත්තියා ඥාණං:

ද්විතී ඛලෙහිති ද්වේ බලාහි: සමථබලං, විපස්සනාබලං.

කථං සමථබලං: නෙකබ්බවසෙන විතතස්සෙකගතා අවිකේඛපො සමථබලං, අව්‍යාපාදවසෙන විතතස්සෙකගතා අවිකේඛපො සමථබලං, අලොකසඤ්ඤාවසෙන විතතස්සෙකගතා අවිකේඛපො සමථබලං, අවිකේඛපවසෙන විතතස්සෙකගතා අවිකේඛපො සමථබලං, -පෙ- පටිතිස්සග්‍ගානුපස්සි අස්සාසවසෙන විතතස්සෙකගතා අවිකේඛපො සමථබලං, පටිතිස්සග්‍ගානුපස්සි පස්සාසවසෙන විතතස්සෙකගතා අවිකේඛපො සමථබලං.

සමථබලනති කෙනට්ඨන සමථබලං: පඨමෙන කොතෙන නිවර්ණෙන කම්පනිති සමථබලං, දුතියෙන කොතෙන විතතස්සවිචාරෙ න කම්පනිති සමථබලං, තතියෙන කොතෙන පිතියා න කම්පනිති සමථබලං, චතුර්ත්තෙන කොතෙන සුබදුකේඛ න කම්පනිති සමථබලං, ආකාශානඤ්චායතන-සමාපත්තියා රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය න කම්පනිති සමථබලං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ආකාශානඤ්චායතනසඤ්ඤාය න කම්පනිති සමථබලං, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය න කම්පනිති සමථබලං, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය න කම්පනිති සමථබලං, උද්ධච්ච ච උද්ධච්චසහගතකිලෙසෙ ච බඤ්ඤ ච න කම්පනිති, න චලනි, න වේධනිති සමථබලං. ඉදං සමථබලං.

කතමං විපස්සනාබලං: අනිච්චානුපස්සනා විපස්සනාබලං, දුක්ඛානුපස්සනා විපස්සනාබලං, අනත්තානුපස්සනා විපස්සනාබලං, නිබ්බිදුනුපස්සනා විපස්සනාබලං, විරාගානුපස්සනා විපස්සනාබලං, නිරෝධානුපස්සනා විපස්සනාබලං, පටිතිස්සග්‍ගානුපස්සනා විපස්සනා බලං. රූපෙ අනිච්චානුපස්සනා විපස්සනාබලං -පෙ- රූපෙ පටිතිස්සග්‍ගානුපස්සනා විපස්සනාබලං, වේදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංකාරෙරුපු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසම්මි -පෙ- ජරාමර්ණෙ පටිතිස්සග්‍ගානුපස්සනා විපස්සනාබලං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

34. නිරෝධසමාපත්තිඥානය

කිසෙසින් (ගමථවිදගීනා යන) බල දෙකින් සමකාගතවන බැවින් (වාචාදි) තුන් සංඝකාරයන්ගේ ද නිරුඳ්ව කිරීමෙන් භොධගඤ්ඤානවයභීයෙන් නව සමාධිවයභීයෙන් වගිභාවය ඇති ප්‍රඥව නිරෝධසමාපත්තිඥාන වෙයි යත්:

ද්විති බලෙහි යනු. බල දෙකෙහි: ගමථබල යැ විදගීනාබල යි.

ගමථබලය කවරේ යත්: නෛෂ්ට්‍රමය වශයෙන් විතේනකාග්‍රතා-සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය ගමථබල නම් වෙයි. අව්‍යාපාද වශයෙන් විතේනකා-ග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය ගමථබල නම් වෙයි. ආලෝකසංඥ වශයෙන් විතේනකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය ගමථබල නම් වෙයි. අවික්ෂේප වශයෙන් විතේනකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය ගමථබල නම් වෙයි ... ථූට්ඨානගාමිනීවිපස්සානා වශයෙන් බලමින් ආඥාස කිරීම් වශයෙන් විතේනකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය ගමථබල නම් වෙයි. ථූට්ඨානගාමිනී විපස්සානා වශයෙන් බලමින් ප්‍රඥාස කිරීම් වශයෙන් විතේනකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය ගමථබල නම් වේ.

ගමථබලං යනු: කවර අරුතෙකින් ගමථබල වෙයි යත්: ප්‍රථම-ධ්‍යානයෙන් නීවරණයෙහි (නීවරණ නිමිති භෝට) නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. ද්විතීයධ්‍යානයෙන් විතකීවිචාරයෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. තෘතීයධ්‍යානයෙන් ප්‍රිතියෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. චතුර්ථධ්‍යානයෙන් සුබදුක්ඛයෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. ආසාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් රූපසංඥයෙහි ප්‍රතිස්සංඥයෙහි නානාසංඥයෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ආසාසානඤ්ඤායතනසංඥයෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසංඥයෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසංඥවෙහි නො සැලේ නු යි ගමථබල නම් වෙයි. ඔඥානායෙහි ද ඔඥානාසංඝගතකෙලයෙහි ද (ඔඥානාසංඝප්‍රසූතක) සතර නාමසකකියෙහි ද කම්පා නො වෙයි නො සැලෙයි නො වෙට්ටුලා නු යි ගමථබල නම්. මේ ගමථබල යි.

විදගීනාබල කවරේ යත්: අනිත්‍යානුදගීනය විදගීනාබල යැ. දුඃඛානු-දගීනය විදගීනාබල යැ. අනාත්මානුදගීනය විදගීනාබල යැ. නිජේදනුදගීනය විදගීනාබල යැ. විරාගානුදගීනය විදගීනාබල යැ. නිරෝධානුපස්සනාව විදගීනාබල යැ. පරිනිස්සංගානුපස්සනාව විදගීනාබල යැ. රූපයෙහි අනිව්‍යානුපස්සනාව විදගීනාබල යැ ... රූපයෙහි පරිනිස්සංගානුපස්සනාව විදගීනාබල යැ. වේදනායෙහි .. සංඥයෙහි සංඝකාරයන්හි ... විඤ්ඤායෙහි ... වස්සුසෙති ජරාමරණයෙහි පරිනිස්සංගානුපස්සනාව විදගීනාබල යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විපක්ෂනාමලන කෙනටෙන්න විපක්ෂනාමලන: අනිවාර්‍යානුපක්ෂනාමලන නිවාර්‍යානුපක්ෂනාමලන න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, දුක්ඛානුපක්ෂනාමලන සුඛසංකෘතිය න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, අනත්තානුපක්ෂනාමලන අනත්තසංකෘතිය න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, නිබ්බිදානුපක්ෂනාමලන නන්දියා න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, විරාගානුපක්ෂනාමලන රාගෙන න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, නිරෝධානුපක්ෂනාමලන සමුදයෙන න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, පටිත්තිසංග්‍රහානුපක්ෂනාමලන ආදායෙන න කමපනිති විපක්ෂනාමලන, අවිජ්ජාය ව අවිජ්ජාසංගතනිලෙසෙ ව බන්ධෙ ව න කමපනිති, න චලනි, න වෙධනිති විපක්ෂනාමලන. ඉදං ධුට්ඨනි විපක්ෂනාමලන.

කමෙසං ච සංකාරානං පටිපපස්සදායානි කතමෙසං තිණ්ණන්තං සංකාරානං පටිපපස්සදායානි: දුතියං උත්තං සමාපන්නස්ස විතකකම්මාරා, චතුස්සංකාරා පටිපපස්සදායානි, චතුස්සංකාරානං සමාපන්නස්ස අස්සාසංපස්සාසං කායසංකාරා පටිපපස්සදායානි, සංකෘතියෙදායනිරෝධා සමාපන්නස්ස සංකෘතියෙ ව වෙදනා ව විතකසංකාරා පටිපපස්සදායානි, ඉමෙසං තිණ්ණන්තං සංකාරානං පටිපපස්සදායානි.

සොලසති සුඤ්ඤාචරියානි කතමෙති සොලසති සුඤ්ඤාචරියානි: අනිවාර්‍යානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, දුක්ඛානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, අනත්තානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, නිබ්බිදානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, විරාගානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, නිරෝධානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, පටිත්තිසංග්‍රහානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, විවර්ධානුපක්ෂනා සුඤ්ඤාචරියා, සොකාපත්තිමයො සුඤ්ඤාචරියා, සොකාපත්තිඵලසමාපත්ති සුඤ්ඤාචරියා, සකදගාමිමයො සුඤ්ඤාචරියා, සකදගාමිඵලසමාපත්ති සුඤ්ඤාචරියා, අනාගාමිමයො සුඤ්ඤාචරියා, අනාගාමිඵලසමාපත්ති සුඤ්ඤාචරියා, අරහත්තමයො සුඤ්ඤාචරියා, අරහත්තඵලසමාපත්ති සුඤ්ඤාචරියා. ඉමෙති සොලසති සුඤ්ඤාචරියානි.

නවති සමාධිචරියානි කතමෙති නවති සමාධිචරියානි: පඨමං උත්තං සමාධිචරියා, දුතියං උත්තං සමාධිචරියා, තතියං උත්තං සමාධිචරියා, චතුස්සංකාරානං සමාධිචරියා, ආකාසානසංචායනසමාපත්ති -පෙ- විසුඤ්ඤානසංචායනසමාපත්ති -පෙ- ආකාසානසංචායනසමාපත්ති -පෙ- නෙවසංකෘතියාසංකෘතියනසමාපත්ති සමාධිචරියා, පඨමං උත්තං පටිලාභජාය විතකෙකා ව විචාරො ව පිති ව සුඛං ව විතෙතකායනා ව -පෙ- නෙවසංකෘතියාසංකෘතියනසමාපත්ති. පටිලාභජාය විතකෙකා ව විචාරො ව පිති ව සුඛං ව විතෙතකායනා ව. ඉමානි නවති සමාධිචරියානි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විසිනි පසුව වසියෝ: ආවර්ණ¹ වසි, සමාපර්ණවසි, අධිධානවසි, වුධානවසි, පව්වෙකන²වසි.

පරිසර කොටසක් යනු වසි³ යනු වසි යනු වසි යනු වසි, ආවර්ණ-නාය දකුණින් නැති ආවර්ණවසි, පරිසර කොටසක් යනු වසි යනු වසි යනු වසි, සමාපර්ණය දකුණින් නැති සමාපර්ණවසි, පරිසර කොටසක් යනු වසි යනු වසි යනු වසි, අධිධාන. අධිධාන දකුණින් නැති අධිධාන වසි, පරිසර කොටසක් යනු වසි යනු වසි යනු වසි, වුධාන දකුණින් නැති වුධානවසි, පරිසර කොටසක් යනු වසි යනු වසි යනු වසි, පව්වෙකන, පව්වෙකනය දකුණින් නැති පව්වෙකනවසි.

දිගේ කොටස -පෙ- නෙවසිසුදුනාසුදුනානසමාපර්ණය යනු වසි යනු වසි යනු වසි, ආවර්ණය දකුණින් නැති ආවර්ණවසි, නෙවසිසුදුනාසුදුනානසමාපර්ණය යනු වසි යනු වසි යනු වසි, අධිධාන -පෙ- වුධාන -පෙ- පව්වෙකන, පව්වෙකනය දකුණින් නැති පව්වෙකනවසි. ඉමා පසුව වසියෝ.

තං සුභවෙත සුභං, පරිසරවෙත පසුසු. නෙව වුධාන: 'දිගේ බලෙහි සමනාගතනා නයෝ ව සබ්බානං පරිසරයාදිය සොලසහි සුභවරියාහි නවහි සමාධිවරියාහි වසිනාචනා පසුසු නිරෝධ සමාපර්ණයා සුභං'.

නිරෝධසමාපර්ණසුභංනිරෝධසුභං.

35. පරිසරවිද්‍යාමයෝගික

කපා සමපර්ණය පව්වෙකනපරිසරයාදියෙන් පසුසු පරිසරවිද්‍යාමයෝගික සුභං:

ඉධ සමපර්ණය නෙකමෙමන කාමවර්ණය පව්වෙකන පරිසරයාදියහි, අභ්‍යාපාදෙන බ්‍යාපදස පව්වෙකන පරිසරයාදියහි, ආලෝකසුදුසු පින-මිඳිය පව්වෙකන පරිසරයාදියහි, අවිකෙතපෙන උදාවසිය පව්වෙකන පරිසරයාදියහි, ධම්මවචනානෙව විවිච්ඡාය -පෙ- සුභංන අවිජ්ජාය -පෙ- පාමොජ්ජන අරහියා -පෙ- පරිසර කොටස නිවර්ණය පව්වෙකන පරිසරයාදියහි -පෙ- අරහතමනෙකන සබ්බකිලෙසානං පව්වෙකන පරිසරයාදියහි.

1. ආවර්ණා... සමාපර්ණා - PTS, 2. පව්වෙකනා - මහං, සි 1, PTS
3. යව්වෙකන - PTS,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වසී යනු: පඤ්චවග්ගී යා: ආචර්ජනවග්ගී යා සමාපජ්ජනවග්ගී යා අධිෂ්ඨානවග්ගී යා ව්‍යුත්ථානවග්ගී යා ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂණවග්ගී යයි.

ප්‍රථමධ්‍යානය යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද ඒ තාක් ආචර්ජන කෙරේ නම් මනෝආරාධර්ජනයෙහි අවශ්‍යෙහි පවත්නා (දකුණිත) බවෙක් නැත් නු යි ආවර්ජන වසී නම. ප්‍රථමධ්‍යානය යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද, ඒ තාක් සමවදි නම් සමවැදීමෙහි දකුණිත බවෙක් නැත් නු යි සමාපජ්ජනවසී නම. ප්‍රථමධ්‍යානය යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද ඒ තාක් අධිෂ්ඨාන කෙරේ නම් අධිෂ්ඨානයෙහි දකුණිත බවෙක් නැත් නු යි අධිථ්‍යානවසී නම. ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද, ඒ තාක් නැගිසිටි නම් නැගිසිටීමෙහි දකුණිත බවෙක් නැත් නු යි ව්‍රිථ්‍යානවසී නම. ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නැගී යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද ඒ තාක් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරේ නම් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂායෙහි දකුණිත බවෙක් නැත් නු යි පච්චවේක්‍ෂනා වසී නම.

ද්විතීයධ්‍යානය ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපනතිය යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද, යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද, ඒ තාක් ආවර්ජනා කෙරේ නම් ආවර්ජනයෙහි දකුණිත බවෙක් නැත් නු යි ආවර්ජන වසී නම. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපනතිය යම් යම් තැනෙකැ කැමැති වේ ද යම් යම් කලෙකැ කැමැති වේ ද යම් තාක් කල් කැමැති වේ ද, ඒ තාක් සමවදි නම ... අධිෂ්ඨාන කෙරේ නම් ... නැගිසිටි නම ... ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරේ නම් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂායෙහි දකුණිත බවෙක් නැත් නු යි පච්චවේක්‍ෂනා වසී නම. මොහු පඤ්චවග්ගී යා.

එය ඥානාභියෙන් ඥාන යා, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් තිසත්‍ර ලාබ්ධි: ද්විති බලෙහි සමනතාගතතතා තයො ව සබ්බාරානා පටිපසසද්ධියා සොලසහි ඤාණවර්ගාහි නවහි සමාධිවර්ගාහි වසී-භාවනාසඤ්ඤා නිරෝධසමාපනතියා ඤාණා' යි.

නිරෝධසමාපනතිඥානනිදේශ යි.

35. පරිනිථිආණඥානය

කිසෙයින් සමයන්ඥාන ඇත්තනු හේ කෙලෙස -සකකිප්‍රවෘත්ති ස්‍යය කිරීමෙහි ප්‍රඥව පරිනිථිආණඥාන වෙයි යත්:

මෙ සත්තෙහි සමයන්ඥාන ඇත්තේ නෛෂ්‍රමයයෙන් කාමච්ඡද්‍ය-යාගේ (අනුශය වශයෙන්) පැවැත්ම ස්‍යය කෙරෙයි. අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යා-පාදයාගේ පැවැත්ම ස්‍යය කෙරෙයි. ආලෝක සංඥයෙන් චිත්තභිඤ්ඤාගේ පැවැත්ම ස්‍යය කෙරෙයි. අවික්‍ෂේපයෙන් ඔඛාභිඤ්ඤාගේ පැවැත්ම ස්‍යය කෙරෙයි. ධර්මිකවයයෙන් විචිකිත්තාවගේ ... ඥානයෙන් අභිද්‍යාවගේ ... ප්‍රාමොද්‍යයෙන් අරතියගේ ... ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නිවරණයන්ගේ පැවැත්ම ස්‍යය කෙරෙයි .. අභිත්මාගීයෙන් සියලු කෙලෙසුන්ගේ පැවැත්ම ස්‍යය කෙරේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අටුවා පන සමපජානසා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බා-
යනාසා ඉද්දෙඛව චකුට්ඨපවතනං¹ පරියාදියති, අසුඤ්ඤච චකුට්ඨපවතනං
න උපපජ්ජති, ඉද්දෙඛව සොතපවතනං -පෙ- සානපවතනං -පෙ- ජීවනා-
පවතනං -පෙ- කායපවතනං -පෙ- මනෝපවතනං පරියාදියති, අසුඤ්ඤච
මනෝපවතනං න උපපජ්ජති, ඉදං සමපජානසා පවතනපරියාදෙන පසුඤ්ඤ
පරිනිබ්බානෙ සුභ්‍යං.

තං සුතථෙව්න සුභ්‍යං, පජානනථෙව්න පසුඤ්ඤ. තෙන වුවවති:
'සමපජානසා පවතනපරියාදෙන පසුඤ්ඤ පරිනිබ්බානෙ සුභ්‍යං'.

පරිනිබ්බානසුභ්‍යංගිද්දෙසං.

36. සමසීසට්ඨසුභ්‍යං

කථං සබ්බධම්මානං සමමාසමුච්ඡේදෙ නිරොධෙ ච අනුපට්ඨානතා
පසුඤ්ඤ සමසීසට්ඨ සුභ්‍යං:

සබ්බධම්මානානි: පඤ්චකකිකා, ආදසායතනානි, අට්ඨාරසධාතුයො,
කුසලා ධම්මා, අකුසලා ධම්මා, අඛ්‍යාකතා ධම්මා, කාමාවචරා ධම්මා,
රූපාවචරා ධම්මා, අරූපාවචරා ධම්මා, අපරියාපනතා ධම්මා.

සමමාසමුච්ඡේදනී: නෙකබ්බෙත කාමච්ඡදං සමමා සමුච්ඡදනී,
අඛ්‍යාපාදෙන ඛ්‍යාපාදං සමමා සමුච්ඡදනී, ආලොකසසුඤ්ඤය ජිනමිඳං
සමමා සමුච්ඡදනී, අවිකේඛපෙන උද්ධචං සමමා සමුච්ඡදනී, ධම්මව-
චන්දනෙන විවිකිච්ඡං සමමා සමුච්ඡදනී, සුභ්‍යෙන අවිජ්ජං සමමා
සමුච්ඡදනී, පාමොජ්ජෙන අරතීං සමමා සමුච්ඡදනී, පඨමෙන ක්කානෙන
නිවරණෙ සමමා සමුච්ඡදනී -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ
සමමා සමුච්ඡදනී.

නිරොධෙවි: නෙකබ්බෙත කාමච්ඡදං නිරොධෙවි, අඛ්‍යාපාදෙන
ඛ්‍යාපාදං නිරොධෙවි, අලොකසසුඤ්ඤය ජිනමිඳං නිරොධෙවි, අවිකේඛපෙන
උද්ධචං නිරොධෙවි, ධම්මවචන්දනෙන විවිකිච්ඡං නිරොධෙවි, සුභ්‍යෙන
අවිජ්ජං නිරොධෙවි, පාමොජ්ජෙන අරතීං නිරොධෙවි, පඨමෙන ක්කානෙන
නිවරණෙ නිරොධෙවි -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ නිරොධෙවි.

අනුපට්ඨානතානි: නෙකබ්බෙත පටිලඳ්ධසා කාමච්ඡදෙ න උපට්ඨානී,
අඛ්‍යාපාදං පටිලඳ්ධසා ඛ්‍යාපාදෙ න උපට්ඨානී, ආලොකසසුඤ්ඤං පටිලඳ්ධසා
ජිනමිඳං න උපට්ඨානී, අවිකේඛපං පටිලඳ්ධසා උද්ධචං න උපට්ඨානී,
ධම්මවචන්දනං පටිලඳ්ධසා විවිකිච්ඡං න උපට්ඨානී, සුභ්‍යං පටිලඳ්ධසා
අවිජ්ජං න උපට්ඨානී, පාමොජ්ජං පටිලඳ්ධසා අරතී න උපට්ඨානී, පඨමං
ක්කානං පටිලඳ්ධසා නිවරණං න උපට්ඨානනි² -පෙ- අරහත්තමග්ගං
පටිලඳ්ධසා සබ්බකිලෙසා න උපට්ඨානනි.³

1. චකුට්ඨමං පවතනං - සි 1, 2,

2. නිවරණං න උපපජ්ජති - සි 2. උපට්ඨනනී - PTS, සා:

3. සබ්බකිලෙසො න උපපජ්ජති - සි 1, උපපජ්ජති - සි 2, උපට්ඨනනී - PTS, සා:

නොහොත් සමයන්ඥන ඇති අනුපාදියෙහි නිවැරදිවීමක් නොවනුයේ පිරි-
නිවේන්නහුගේ මේ වක්‍රානුප්‍රවාහනීය ද ස්‍රාවය වෙයි. අන්‍ය වූ ද වක්‍රානුප්‍ර-
වාහනීයයක් නූපදී. මේ ශ්‍රෝත්‍රප්‍රවාහනීය ද ... ස්‍රාවානුප්‍රවාහනීය ... ජීවත්ව-
ප්‍රවාහනීය ... කායප්‍රවාහනීය ... මනාප්‍රවාහනීය ස්‍රාවය වෙයි. අන්‍ය වූ ද
මනාප්‍රවාහනීයයක් නූපදී. මේ සමයන්ඥන ඇත්තහුගේ කෙලයසකකි-
ප්‍රවාහනී ස්‍රාවය කිරීමෙහි ප්‍රඥාව පරිනිවැරදිවීමක් නම් වේ.

ඒ පරිනිවැරදිවීමක් ඥානානුභවයක් ඥාන යැ. ප්‍රජානනානුභවයක් ප්‍රඥා යි.
එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමපජානස්ස පච්ඡන්ධස්සාදානෙ පඤ්ඤා
පටිනිබ්බානෙ ඤාණං' යි.

පටිනිවැරදිවීමක් ඥානානුභවය යි.

36. සමයන්ඥනානුභවය

කිසෙයින් සියලු ත්‍රේතමුක්තියෙන් මොනොවට නිරුද්ධ කිරීමෙහි ද
නිරුද්ධ කළ කල්හි නැවත නො ඉපදීමෙහි ද ප්‍රඥාව සමයන්ඥනානුභවය
වෙයි යත්:

සබ්බසම්මානං යනු: පඤ්ඤාසකකි යැ දෙලොස් ආයතනයෝ යැ
අටලොස් ධාතු යැ කුසලධර්මයෝ යැ අකුසලධර්මයෝ යැ අව්‍යාකාශධර්මයෝ
යැ කාමාවචරධර්මයෝ යැ රූපාවචරධර්මයෝ යැ අරූපාවචරධර්මයෝ යැ
අපයඝාපනධර්මයෝ යි.

සමයන්ඥනානුභවය යනු: නෙත්‍රානුභවයෙන් කාමච්ඡදය (විෂ්කම්භණ-
වශයෙන්) මොනොවට සිද්ධියි. අව්‍යාකාශයෙන් ව්‍යාපාදය මොනොවට
සිද්ධියි. ආලෝකසංඥයෙන් ඥානානුභවය මොනොවට සිද්ධියි. අවික්ෂේප-
යෙන් ඔෆ්ඨානසය මොනොවට සිද්ධියි. ධර්මනිශ්චයයෙන් විචිකිත්තාව (තදභි-
වශයෙන්) මොනොවට සිද්ධියි. (මාගී) ඥානයෙන් අවිඤ්ච (සමුච්ඡේද-
වශයෙන්) මොනොවට සිද්ධියි. ප්‍රාමොද්‍යයෙන් අරතිය මොනොවට සිද්ධියි.
ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නිවරණයෙන් (විෂ්කම්භණ වශයෙන්) මොනොවට සිද්ධියි.
... අභිනිවැරදිවීමෙන් සියලු කෙලයයන් (සමුච්ඡේදවශයෙන්) මොනොවට
සිද්ධියි.

නිරොධො යනු: නෙත්‍රානුභවයෙන් කාමච්ඡදය නිරුද්ධ කෙරෙයි.
අව්‍යාකාශයෙන් ව්‍යාපාදය නිරුද්ධ කෙරෙයි. ආලෝකසංඥයෙන් ඥානානු-
භවය නිරුද්ධ කෙරෙයි. අවික්ෂේපයෙන් ඔෆ්ඨානසය නිරුද්ධ කෙරෙයි.
ධර්මනිශ්චයයෙන් විචිකිත්තාව නිරුද්ධ කෙරෙයි. ඥානයෙන් අවිඤ්ච නිරුද්ධ
කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍යයෙන් අරතිය නිරුද්ධ කෙරෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානයෙන්
නිවරණයෙන් නිරුද්ධ කෙරෙයි ... අභිනිවැරදිවීමෙන් සියලු කෙලයයන්
නිරුද්ධ කෙරේ.

අනුපට්ඨානතා යනු: නෙත්‍රානුභවය ලද්දහුට කාමච්ඡදය නූපදියි.
අව්‍යාකාශය ලද්දහුට ව්‍යාපාදය නූපදියි. ආලෝකසංඥාව ලද්දහුට ඥානානු-
භවය නූපදියි. අවික්ෂේපය ලද්දහුට ඔෆ්ඨානසය නූපදියි. ධර්මනිශ්චය ලද්දහුට
විචිකිත්තාව නූපදියි. ඥානය ලද්දහුට අවිඤ්ච නූපදියි. ප්‍රාමොද්‍යය ලද්දහුට
අරතිය නූපදියි. ප්‍රථමධ්‍යානය ලද්දහුට නිවරණයෙන් නූපදියි ... අභිනිවැරදිවීම
ලද්දහුට සියලු කෙලයයන් නූපදිත්.

සමනති කාමච්ඡද්දසා පභිනතතා නෙකබ්බමං සමං, බ්‍යාපාදස්ස පභිනතතා අබ්‍යාපාදෙ සමං, ඵිනමිඳ්ධස්ස පභිනතතා ආලෝකසංකෘත්‍ය සමං, උඳ්ධච්චස්ස පභිනතතා අවිකේඛපො සමං, විචිකිච්ඡා පභිනතතා ධම්මච-චත්ථානං සමං, අවිජ්ජා පභිනතතා සුද්දනං සමං -පෙ- සබ්බකිලෙසානං පභිනතතා අරහත්තමග්ගො සමං.

සීසනති තෙරස සීසාති: පට්ටොධිසීසඤ්ච තණ්හා, විනිබ්බන්ධසීසඤ්ච¹ මානෝ, පරාමාසසීසඤ්ච දිට්ඨි, විකේඛපසීසඤ්ච උඳ්ධච්චං, කිලෙසසීසඤ්ච² අවිජ්ජා, අධිමොක්ඛසීසඤ්ච සඤ්ඤා, පග්ගහසීසඤ්ච විරියං, උපට්ඨාන-සීසඤ්ච සති, අවිකේඛපසීසඤ්ච සමාධි, දස්සනසීසඤ්ච පඤ්ඤා, පචත්ත-සීසඤ්ච ජිවිතින්ද්‍රියං, ගොචරසීසඤ්ච විමොක්ඛො, සංඛාරසීසඤ්ච නිරෝධො.

තං සුභවෙයින සුද්දනං, පජානනවෙයින පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: 'සබ්බධම්මානං සමමා සමුච්චෙදෙ නිරෝධෙ ව අනුපට්ඨානතා පඤ්ඤා සමසීසවෙයි සුද්දනං'.

සමසීසවෙයි සුද්දනං නිදදුප්පකා.

37. සලෙඛවෙයි සුද්දනං

කථං පුට්ඨානතෙතකත්තතෙජපරිසාදනෙ³ පඤ්ඤා සලෙඛවෙයි සුද්දනං:

පුට්ඨති රාගො පුට්ඨ, දෙවො පුට්ඨ, මොහො පුට්ඨ, කොධො -පෙ- උපනාහො -පෙ- මිකේඛා -පෙ- පට්ටො -පෙ- ඉස්සා -පෙ- මච්ඡරියං -පෙ- මායා -පෙ- සාධෙය්‍යං -පෙ- ඵ්ලො -පෙ- සාර්ලො -පෙ- මානෝ -පෙ- අතිමානෝ -පෙ- මදෙ -පෙ- පමාදෙ -පෙ- සබ්බෙ කිලෙසා -පෙ- සබ්බෙ-දුච්චරිතා -පෙ- සබ්බෙ අභිසංඛාරා -පෙ- සබ්බෙ භවගාමී කමමා පුට්ඨ.

නානගෙනකත්තනති කාමච්ඡද්දො නාතත්තං, නෙකබ්බමං ඵකත්තං. බ්‍යාපාදො නාතත්තං, අබ්‍යාපාදො ඵකත්තං. ඵිනමිඳ්ධං නාතත්තං, ආලෝක-සංකෘත්‍ය ඵකත්තං. උඳ්ධච්චං නාතත්තං, අවිකේඛපො ඵකත්තං. විචිකිච්ඡා නාතත්තං, ධම්මචචත්ථානං ඵකත්තං. අවිජ්ජා නාතත්තං, සුද්දනං ඵකත්තං. අරහි නාතත්තං, පාමොජ්ජං ඵකත්තං. නිවරණං නාතත්තං, පඨමං-ක්ඛානං ඵකත්තං. -පෙ- සබ්බෙ කිලෙසා නාතත්තං, අරහත්තමග්ගො ඵකත්තං.

තෙජොති පඤ්ඤා තෙජා: චරණතෙජො, ගුණතෙජො, පඤ්ඤා-තෙජො, පුඤ්ඤාතෙජො, ධම්මතෙජො, චරණතෙජෙන තෙජිත්තතා දුස්සීලා-තෙජං පරිසාදිතති, ගුණතෙජෙන තෙජිත්තතා අගුණතෙජං පරිසාදිතති, පඤ්ඤාතෙජෙන තෙජිත්තතා දුපපඤ්ඤාතෙජං පරිසාදිතති, පුඤ්ඤාතෙජෙන තෙජිත්තතා අපුඤ්ඤාතෙජං පරිසාදිතති, ධම්මතෙජෙන තෙජිත්තතා අධම්මතෙජං පරිසාදිතති.

1 බ්‍යාපාදසීසඤ්ච - ස්‍යා, සී 2 සංකිලෙසසීසඤ්ච - මජ්ඣ.

3. පුට්ඨානතෙතර . - කත්ථි

සමං යනු: කාමච්ඡදය ප්‍රතිණ් බැවින් නෛෂ්‍රමය සම යැ ව්‍යාපාදය ප්‍රතිණ් බැවින් අව්‍යාපාදය සම යැ ඝාතානම්භිය ප්‍රතිණ් බැවින් ආලෝකසංඥව සම යැ ඔඛාධ්‍යාය ප්‍රතිණ් බැවින් අවික්ෂේපය සම යැ විචිකිත්තාව ප්‍රතිණ් බැවින් ධම්මිකිකාව සම යැ අවිඤ්ච ප්‍රතිණ් බැවින් ඥානය සම යැ අරතිය ප්‍රතිණ් බැවින් ප්‍රාමොද්‍යය සම යැ නිවරණයන් ප්‍රතිණ් බැවින් ප්‍රථමධ්‍යානය සම යැ ... සියලු කෙලෙසුන් ප්‍රතිණ් බැවින් අභීතමාගීය සම යි.

සීසං යනු: තෙලෙස් ගිහි කෙනෙක් වෙති: තෘෂ්ණාව පරිබොධගිහි ද මානය විතිබකගිහි ද දූෂටිය පරාමගිහි ද ඔඛාධ්‍යාය වික්ෂේපගිහි ද අවිඤ්ච කෙලෙසගිහි ද ශ්‍රද්ධාව අධිමොක්ෂගිහි ද විශ්‍රිය ප්‍රග්‍රහගිහි ද සමානිය උපසංචානගිහි ද සමාධිය අවික්ෂේපගිහි ද ප්‍රඥව දභීතගිහි ද ජීවිතිත්‍රිය ප්‍රවානතිගිහි ද විමොක්ෂය ගොචරගිහි ද නිරොධය සංසාරගිහි ද වේ.

ඒ සමගිහිඥානය ඥානාභීයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාභීයෙන් ප්‍රඥ යි එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සබ්බධම්මානං සම්මාසමුප්පදේ නිරොධො ව අනුපට්ඨානතා පඤ්ඤා සමසිසමෙඨ ඤාණං.' යි.

සමගිහිභීභීඥාන නිදේශ යි.

37. සංලොබානථීඥානය

කිසෙයින් පාඨන්රාගාදීන් ද නානාසවභාව වූ කාමච්ඡදාදීන් ද එක-සවභාව වූ නෛෂ්‍රමයාදීන් ද තෙජස් සඛ්‍යාත දුශ්ඤ්ඤාදීන් ද ඝෂය කිරීමෙහි ප්‍රඥව සංලොබානථීඥාන වෙයි යන්න:

පුපු යනු: රාගය (ලොකොත්තරයෙන්) අසමමිශ්‍ර යැ භෝමය අසමමිශ්‍ර යැ මොහය අසමමිශ්‍ර යැ ක්‍රොධය ... බද්ධවෙරය ... ගුණමතු බව ... යුගුතාගය ... ජ්‍යායව ... මාතසංයීය ... මායාව ... සභ්‍ය බව ... සිත දුදුමුණු බව ... කරණොත්තරියකරණය ... මානය ... අතිමානය ... මදය ... ප්‍රමාදය ... සියලු කෙලෙසයෝ ... සියලු දුශ්චරිතයෝ ... සියලු අභිසංසාරයෝ ... සියලු භවගාමිකමයෝ අසමමිශ්‍රයෝ යි.

නානාත්තකානතං යනු: කාමච්ඡදය නානාසවභාව යැ නෛෂ්‍රමයය එකසවභාව යැ ව්‍යාපාදය නානාසවභාව යැ අව්‍යාපාදය එකසවභාව යැ ඝාතානම්භිය නානාසවභාව යැ ආලෝකසංඥව එකසවභාව යැ ඔඛාධ්‍යාය නානාසවභාව යැ අවික්ෂේපය එකසවභාව යැ විචිකිත්තාව නානාසවභාව යැ ධම්මිකිකාව එකසවභාව යැ අවිඤ්ච නානාසවභාව යැ ඥානය එකසවභාව යැ අරතිය නානාසවභාව යැ ප්‍රාමොද්‍යය එකසවභාව යැ නිවරණයෝ නානාසවභාව යැ ප්‍රථමධ්‍යානය එකසවභාව යැ ... සියලු කෙලෙසයෝ නානාසවභාව යැ අභීතමාගීය එකසවභාව යි.

තෙජෝ යනු: තෙජස් පසෙකි: ශීල සඛ්‍යාත චරණතෙජස යැ සමාධි සඛ්‍යාත ගුණතෙජස යැ විදභීතා සඛ්‍යාත ප්‍රඥතෙජස යැ ආයතීමාගීකුශල සඛ්‍යාත පුණ්‍යතෙජස යැ බුද්ධවච්ඡාසඛ්‍යාත ධම්ම-තෙජස යි. ශීලතෙජසින් නිපුණු කළ බැවින් දුශ්ඤ්ඤාව සඛ්‍යාත තෙජස ඝෂය කෙරෙයි. සමාධිතෙජසින් නිපුණු කළ බැවින් වික්ෂේප සඛ්‍යාත අගුණතෙජස ඝෂය කෙරෙයි. විදභීතාතෙජසින් නිපුණු කළ බැවින් මොහතෙජස ඝෂය කෙරෙයි. ආයතීමාගී කුශලතෙජසින් නිපුණු කළ බැවින් අකුශලකම්මතෙජස ඝෂය කෙරෙයි. ධම්මතෙජසින් නිපුණු කළ බැවින් නානාත්ථීකසමයවචන සඛ්‍යාත අධම්මතෙජස ඝෂය කෙරේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යලලෙඛනාති කාමවිජ්ජෙ අසලලෙඛො, නෙකඛමමං සලලෙඛො, බ්‍යාපාදෙ අසලලෙඛො, අබ්‍යාපාදෙ සලලෙඛො, පිනමිඛං අසලලෙඛො, ආලොකසක්කස්ස සලලෙඛො, උඛිච්චං අසලලෙඛො, අවිකෙඛපො සලලෙඛො, විවිකිච්ඡා අසලලෙඛො, ඛම්මවච්ඡානං සලලෙඛො, අපිඡ්ඡා අසලලෙඛො, සුඤ්ඤං සලලෙඛො, අරතී අසලලෙඛො, පාමොජ්ජං සලලෙඛො, නිවරණං-අසලලෙඛො, පඨමං ක්‍යානං සලලෙඛො -පෙ- සබ්බකිලෙසා අසලලෙඛො, අරහත්තමග්ගො සලලෙඛො.

තං සුතථෙඨන සුඤ්ඤං, පජානනථෙඨන පසුඤ්ඤං. තෙන වුච්චති: 'පුපුනානතෙතකත්තතෙජපරිසාදානෙ පසුඤ්ඤං සලලෙඛෙඨි සුඤ්ඤං'.

සලලෙඛනසුඤ්ඤං නිදෙද්දසො.

38 විරියාරමනසුඤ්ඤං

කථං අසලීනත්තපතිත්තපග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං:

අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං පහානාය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, අනුප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං උප්පාදය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, උප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසා-භාවාය චෙට්ඨලාය භාවනාය පාරිපුරියා අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං.

අනුප්පන්නාසු කාමවිජ්ජෙසු අනුප්පාදය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, උප්පන්නාසු කාමවිජ්ජෙසු පහානාය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, අනුප්පන්නාසු නෙකඛමමෙසු උප්පාදය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, උප්පන්නාසු නෙකඛමමෙසු සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය චෙට්ඨලාය භාවනාය පාරිපුරියා අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං -පෙ- අනුප්පන්නානං සබ්බකිලෙසානං අනුප්පාදය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, උප්පන්නානං සබ්බකිලෙසානං පහානාය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං, අනුප්පන්නාසු අරහත්තමග්ගෙසු උප්පාදය අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං. උප්පන්නාසු අරහත්තමග්ගෙසු සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය චෙට්ඨලාය භාවනාය පාරිපුරියා අසලීනත්තා පතිත්තා පග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං.

තං සුතථෙඨන සුඤ්ඤං, පජානනථෙඨන පසුඤ්ඤං. තෙන වුච්චති: 'අසලීනත්තපතිත්තපග්ගහථෙඨි පසුඤ්ඤං විරියාරමෙන සුඤ්ඤං'.

විරියාරමනසුඤ්ඤං නිදෙද්දසො.

සමලක්ෂණය යනු: කාමච්ඡදය අසලෝචයා නෛෂ්ට්‍යමය සලෝචයා ව්‍යාපාදය අසලෝචයා අව්‍යාපාදය සලෝචයා සාත්‍යානම්භිය අසලෝචයා ආලෝකසංඥාව සලෝචයා ඖක්කිත්‍යය අසලෝචයා අවිකෂේපය සලෝචයා විවික්කිත්‍යය අසලෝචයා ධර්මිකිත්‍යය සලෝචයා අවිද්‍යාව අසලෝචයා ඥානය සලෝචයා අරතිය අසලෝචයා ප්‍රාමෝද්‍යය සලෝචයා නිවරණයෝ අසලෝචයා ප්‍රථමධ්‍යානය සලෝචයා සියලු කෙලෙසයෝ අසලෝචයා අභිනමාගීය සලෝචයා යි.

ඒ සලෝචඥානය ඥානානුසාරීයෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනානුසාරීයෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලබයි: 'පුද්ගානනෙතකනනතෙජ්ජේසාද්‍යෙන සඤ්ඤා සලෝචයෙති ඤාණං' යි.

සංලෝචානීඥානනිර්දේශ යි.

38. විශාරම්භඥානය

කිසෙයින් නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන වෙයි යත්:

නූපත් ලාමක අකුලඛමිත්තන් නූපදනා පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. උපත් ලාමක අකුලඛමිත්තන් දුරුකරන පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. නූපත් කුලඛමිත්තන් උපදනා පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. උපත් කුලඛමිත්තන් සිටුනා පිණිස නො නස්නා පිණිස පුනපුනා උපදනා පිණිස විපුල බව පිණිස වාසිම පිණිස පරිපූරණය පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යි.

නූපත් කාමච්ඡදය නූපදනා පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. උපත් කාමච්ඡදය දුරු කරනු පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. නූපත් නෛෂ්ට්‍යමය උපදනා පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. උපත් නෛෂ්ට්‍යමය සිටුනා පිණිස නො නස්නා පිණිස පුනපුනා උපදනා පිණිස විපුල බව පිණිස වාසිම පිණිස පරිපූරණය පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. නූපත් සියලු කෙලෙසන් නූපදනා පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. උපත් සියලු කෙලෙසන් දුරු කරනු පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. නූපත් අභිනමාගීය උපදනා පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යැ. උපත් අභිනමාගීය (සාති-කෂණයෙහි) සිටුනා පිණිස නො නස්නා පිණිස බහුලභාවය පිණිස විපුල බව පිණිස වාසිම පිණිස පරිපූරණය පිණිස නො හැකුළුණු සිත් ඇති නිවනට මෙහෙයු ඇතමුණේ ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙහි ප්‍රඥාව විශාරම්භඥාන යි.

ඒ විශාරම්භඥානය ඥානානුසාරීයෙන් ඥාන යැ, ප්‍රජානනානුසාරීයෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලබයි: 'අසලලිතනතසතිතනතසගහගමෙති පඤ්ඤා විශාරමෙති ඤාණං' යි.

විශාරම්භඥානනිර්දේශ යි.

39. අත්සන්දැක්වීමේ ක්‍රියා

කළු- නානාබලපත්‍රපත්‍ර පසුදු අත්සන්දැක්වීමේ ක්‍රියා:

නානාබලපත්‍ර පසුදු, ආදායම්පත්‍ර, අධ්‍යාපන බාහිරය, කුසලා බලපත්‍ර, අනුකූල බලපත්‍ර, අභ්‍යන්තර බලපත්‍ර, කාමාවර්ත බලපත්‍ර, රූපාවර්ත බලපත්‍ර, අරූපාවර්ත බලපත්‍ර, අපරිසරපත්‍ර බලපත්‍ර.

සහකාරයන් රූප- අතිවිවරණ පත්‍රපත්‍ර, රූප- දුකඩනො පත්‍රපත්‍ර, රූප- අනන්තනො පත්‍රපත්‍ර. වෙදන-පෙ- සිසුදු -පෙ- සිසුරෙ-පෙ- විසුදු -පෙ- වකු -පෙ- ජරාමරණ- අතිවිවරණ පත්‍රපත්‍ර, ජරාමරණ- දුකඩනො පත්‍රපත්‍ර, ජරාමරණ- අනන්තනො පත්‍රපත්‍ර.

අත්සන්දැක්වීමේ කාමාවර්ත- පරිසරනො නොකඩමිවර්ත- සන්දේශන, බ්‍යාපාර- පරිසරනො අභ්‍යන්තර- සන්දේශන, විනිමිඳු- පරිසරනො ආලෝකසන්දේශන- සන්දේශන, උද්ධව- පරිසරනො අවිකේත- සන්දේශන, විනිමිවර්ත- පරිසරනො බලවර්ත- සන්දේශන, අවිජ්- පරිසරනො සූරේකර්- සන්දේශන, අර්ත- පරිසරනො පාමෝජ්- සන්දේශන, නිවරණ- පරිසරනො පරිසරනො- සන්දේශන -පෙ- සිසුකිලිපි පරිසරනො අර්තනමිගන- සන්දේශන.

ත- සූරේකර් සූරේකර්, පරිසරනො පසුදු. තෙත වුවුව: 'නානාබලපත්‍රපත්‍ර පසුදු අත්සන්දැක්වීමේ ක්‍රියා'.

අත්සන්දැක්වීමේ ක්‍රියා නිදේශන.

40. අත්සන්විසුද්ධිය

කළු- සිසුබලපත්‍ර- එකසහසහන¹ නානාබලපත්‍ර පරිසර පසුදු අත්සන්විසුද්ධිය:

සිසුබලපත්‍ර පසුදු පෙ- අපරිසරපත්‍ර බලපත්‍ර.

එකසහසහන¹ ආදායම් ආකාරෙහි සිසුබල බලපත්‍ර² එකසහසහන නමට අනන්තනො සිසුබල පරිසරනො අතිජානනො පරිසරනො බලවර්ත බාහිරය³ සූරේකර් සිසුකිලිපි සිසුකිලිපි අතිසමයට ඉමේහි ආදායම් ආකාරෙහි සිසුබල බලපත්‍ර එකසහසහන.

1. එකසහසහන සි, 1, 2

2. සිසුබල - සි 1, 2.

3. බ.කට්ටන - යන.

39. අතථිසංකූලීනඥනය

කිසෙයින් නානාධම්මන් ප්‍රකාශ කරන ප්‍රඥව අතථිසංකූලීනඥන වෙයි යත්:

නානාධම්මා යනු: පඤ්චස්කන්ධයෝ යැ දෙළොස් ආයතනයෝ යැ අටළොස් ධාතුහු යැ කුශලධම්මෝ යැ අකුශලධම්මෝ යැ අව්‍යාකාන ධම්මෝ යැ කාමාවචරධම්මෝ යැ රූපාවචරධම්මෝ යැ අරූපාවචර ධම්මෝ යැ අපයඨාපන්නධම්මෝ යි.

පකාසනතා යනු රූපය අතීතය විසින් ප්‍රකාශ කෙරෙයි. රූපය දුඃඛ විසින් ප්‍රකාශ කෙරෙයි. රූපය අනාත්ම විසින් ප්‍රකාශ කෙරෙයි. වෙදනාව ... සංඥාව ... සංස්කාරයන් ... විඥනය ... චක්ඛුස ජරාමරණය අතීතය විසින් ප්‍රකාශ කෙරෙයි. ජරාමරණය දුඃඛ විසින් ප්‍රකාශ කෙරෙයි. ජරාමරණය අනාත්ම විසින් ප්‍රකාශ කෙරේ.

අතථිසංකූලීනතා යනු: කාමච්ඡදය දුරු කරවනුයේ නෛෂ්‍රම්‍යානීය (ශ්‍රෝතෘන්ට) මොනොවට දක්වයි. ව්‍යාපාදය දුරු කරවනුයේ අව්‍යාපාදනීය මොනොවට දක්වයි. ස්ත්‍රීයානම්ඛය දුරු කරවනුයේ ආලෝක-සංඥනීය මොනොවට දක්වයි. ඖද්ධිතය දුරු කරවනුයේ අවික්ෂේපානීය මොනොවට දක්වයි. විචිකිත්සාව දුරු කරවනුයේ ධර්මිකවිකල්පානීය මොනොවට දක්වයි. අවිඤ්චා දුරු කරවනුයේ ඥානානීය මොනොවට දක්වයි. අරහිය දුරු කරවනුයේ ප්‍රාමොද්ධනීය මොනොවට දක්වයි. නිවරණයන් දුරු කරවනුයේ ප්‍රථමධ්‍යානානීය මොනොවට දක්වයි. ... සියලු කෙලෙසුන් දුරු කරවනුයේ අතීතමාගීනීය මොනොවට දක්වයි.

එ අතථිසංකූලීනඥනය ඥානානීයෙන් ඥන යැ ප්‍රජානනානීයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'නානාධම්මපකාසනතා පඤ්ඤා අතථිසංකූලීනතා ඥාණං' යි.

අතථිසංකූලීනඥනභිදේශ යි.

40. දඤ්ඤානිවේදනඥනය

කිසෙයින් සියලු සංකිතාසංකිතධම්මයන් ගේ එකසංග්‍රහකය ද කාමච්ඡද්දීන් ගේ නානාකය ද නෛෂ්‍රම්‍යාදීන්ගේ එකකය ද ප්‍රතිවේධ කිරීමෙහි ප්‍රඥව දඤ්ඤානිවේදන ඥන වෙයි යත්:

සංකිධම්මානං යනු: පඤ්චස්කන්ධයෝ යැ ... අපයඨාපන්නධම්මෝ යි.

එකසංග්‍රහතා යනු: දෙළොස් අයුරෙකින් සියලු සංකිතාසංකිත-ධම්මෝ එකසංග්‍රහයෙන් පිරිසිදුනාලදහ: විද්‍යාමානස්සාවයෙනැ අනාත්ම-ස්වභාවයෙනැ සත්‍යස්වභාවයෙනැ ප්‍රතිවේධ කළයුතු ස්වභාවයෙනැ අනිජානනස්වභාවයෙනැ පරිජානනස්වභාවයෙනැ (ස්වභාවධාරණාදි) ධර්මානීයෙනැ (නිජජීවනාදි) ධාතුස්වභාවයෙනැ දතහැකි ස්වභාවයෙනැ සාක්ෂාත්කථිච්චාස්වභාවයෙනැ සප්ඨි කළයුතු ස්වභාවයෙනැ අතිසමය-ස්වභාවයෙනි. මේ දෙළොස් අයුරින් සියලු සංකිතාසංකිතධම්මෝ එක සංග්‍රහයෙන් පිරිසිදුනාලදහ.

නානාතත්ත්වයන්හි කාමවිච්ඡේදය නානාතත්ත්වය, නොකඩමිම එකතත්ත්වය,
-පෙ- සබ්බකිලෙසා නානාතත්ත්වය, අරහත්තමයෝගික එකතත්ත්වය.

පටිච්චෙධිනි දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපටිච්චෙධං පටිච්ඡිකිති, සමුදයසච්චං
පහානපටිච්චෙධං පටිච්ඡිකිති, නිරෝධසච්චං සම්මුතිරියාපටිච්චෙධං පටිච්ඡිකිති,
මග්ගසච්චං භාවනා පටිච්චෙධං පටිච්ඡිකිති.

දසසන්ධිසුද්ධිනි සොතාපතතිමග්ගකතියේ දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි,
සොතාපතතිඵලකතියේ දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි, සකදගාමිමග්ගකතියේ දසසන්ධි.
විසුඤ්ඤානි, සකදගාමිඵලකතියේ දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි, උනාගාමිමග්ගකතියේ
දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි, අනාගාමිඵලකතියේ දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි, අරහත්ත-
මග්ගකතියේ දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි, අරහත්තඵලකතියේ දසසන්ධි. විසුඤ්ඤානි.

තං ඤාතවෙධිත ඤාණං, පජානනවෙධිත පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති:
'සබ්බධම්මානං එකසංගහතානානාතත්ත්වයාපටිච්චෙධෙ පඤ්ඤා දසසන්ධි-
විසුඤ්ඤා ඤාණං'.

දසසන්ධිසුද්ධිඤාණනිදේදශයා.

41. බන්ධිඤාණං

කථං විදිතතතා පඤ්ඤා බන්ධිඤාණං:

රූපං අනිච්චතො විදිතං, රූපං දුක්ඛතො විදිතං, රූපං අනත්තතො
විදිතං, සං සං විදිතං තං තං බමතීති විදිතතතා පඤ්ඤා බන්ධිඤාණං.
වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චිත්තං -පෙ-
ජරාමරණං අනිච්චතො විදිතං, ජරාමරණං දුක්ඛතො විදිතං, ජරාමරණං
අනත්තතො විදිතං, සං සං විදිතං තං තං බමතීති විදිතතතා පඤ්ඤා
බන්ධිඤාණං.

තං ඤාතවෙධිත ඤාණං, පජානනවෙධිත පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති:
'විදිතතතා පඤ්ඤා බන්ධිඤාණං'.

බන්ධිඤාණනිදේදශයා

නානා තෙතකතනා යනු: කාමච්ඡදය නානාභි යැ තෙනෙත්තමයය එකභි යැ ... සියලු කෙලයයෝ නානාභි යැ රහත්මග එකභි යි.

පමිතවමෙ යනු: දු:ඛසත්තය පරිඥප්තීවෙධයෙන් ප්‍රතිවෙධ කෙරෙයි. සමුදයසත්තය ප්‍රභාණ්ප්‍රතිවෙධයෙන් ප්‍රතිවෙධ කෙරෙයි. නිශ්‍රොමසත්තය සාක්‍ෂාත්ත්‍රියාප්‍රතිවෙධයෙන් ප්‍රතිවෙධ කෙරෙයි. මාගීසත්තය භාවනාප්‍රතිවෙධයෙන් ප්‍රතිවෙධ කෙරේ.

දසසනවිසුද්ධි යනු: ප්‍රොතාපනතිමාගීසණයෙහි (ඥාන) දඤ්ඤාන විගුද්ධි වෙයි. ප්‍රොතාපනතිඵලසණයෙහි ඥානදඤ්ඤාන විගුද්ධි වූයේ වෙයි. සකාදගාමිමාගීසණයෙහි දඤ්ඤාන විගුද්ධි වෙයි. සකාදගාමිඵලසණයෙහි දඤ්ඤාන විගුද්ධි වූයේ වෙයි. අනාගාමිමාගීසණයෙහි දඤ්ඤාන විගුද්ධි වෙයි. අනාගාමිඵලසණයෙහි දඤ්ඤාන විගුද්ධි වූයේ වෙයි. අභිනමාගීසණයෙහි දඤ්ඤාන විගුද්ධි වෙයි. අභිනඵලසණයෙහි දඤ්ඤාන විගුද්ධි වූයේ වෙයි.

ඒ දඤ්ඤාවිගුද්ධිඥාන යනු ඥානාභිසංගත ඥාන යැ ප්‍රජානනාභිසංගත ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සබ්බධම්මානං එකසබ්බගතානානාතෙතකතනා-පමිතවමෙ පඤ්ඤා දසසනවිසුද්ධිඤ්ඤාණං' යි.

දඤ්ඤාවිගුද්ධිඥාන නිදේශ යි.

41. සමානතිඥානය

කිසෙසින් (රූපසකකාදිය අනිත්‍යාදිවශයෙන්) විදිතභාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥාව සමානතිඥාන වෙයි යන්න:

රූපය අනිත්‍ය විසින් (අනිත්‍යානුදඤ්ඤානයෙන්) දත්තාලද යැ. රූපය දු:ඛ විසින් (දු:ඛානුදඤ්ඤානයෙන්) දත්තාලද යැ. රූපය අනාත්ම විසින් (අනාත්මානුදඤ්ඤානයෙන්) දත්තාලද යැ. යම් යම් රූපයෙක් (අනිත්‍යාදි විසින්) දත්තාලද ද ඒ ඒ (රූපය අනිත්‍යාදි විසින්) රිසි මේ නු යි විදිතභාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥාව සමානතිඥාන නම් වෙයි. වෙදනාව ... සංඥාව-සංසකාරයෝ - විඤ්ඤාන - චක්‍ෂුස ... ජරාමරණය අනිත්‍ය විසින් දත්තාලද යැ. ජරාමරණය දු:ඛ විසින් දත්තාලද යැ. ජරාමරණය අනාත්ම විසින් දත්තාලද යැ. යම් යම් ජරාමරණයෙක් (අනිත්‍යාදි විසින්) දත්තාලද ද ඒ ඒ ජරාමරණය (අනිත්‍යාදි විසින්) රිසි මේ නු යි විදිතභාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥාව සමානතිඥාන නම් වේ.

එය ඥානාභිසංගත ඥාන යැ ප්‍රජානනාභිසංගත ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'විදිතනානා පඤ්ඤා ඛනතිඤ්ඤාණං' යි.

සමානතිඥාන නිදේශ යි.

42. පරිසරාගාරකරණය

කාර්යය ප්‍රධානතමය පසුබිම පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ:

රූපය අතිවිවිධය ප්‍රසිද්ධ, රූපය දැක්වීම ප්‍රසිද්ධ, රූපය අනන්‍යතාවය-
ප්‍රසිද්ධ, යා යා ප්‍රසිද්ධ නම නම පරිසරාගාරකරණය ප්‍රධානතමය පසුබිම පරිසරාගාර-
කරණය. වෙනත් පෙ- සූරියසිංහ -පෙ- සූරියසිංහ -පෙ- විසූරියසිංහ-පෙ-
විසූරියසිංහ -පෙ- ප්‍රසිද්ධය අතිවිවිධය ප්‍රසිද්ධ, ප්‍රසිද්ධය දැක්වීම ප්‍රසිද්ධ,
ප්‍රසිද්ධය අනන්‍යතාවය ප්‍රසිද්ධ, යා යා ප්‍රසිද්ධ නම නම පරිසරාගාරකරණය
ප්‍රධානතමය පසුබිම පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ.

නම සූරියසිංහ සූරියසිංහ, ප්‍රසිද්ධය පසුබිම පරිසරාගාරකරණය. නම ප්‍රධානතමය:
'ප්‍රධානතමය පසුබිම පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ'.

පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ සූරියසිංහ

43. පරිසරාගාරකරණය

කාර්යය සමාජයෙන්¹ පසුබිම පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ:

මිනිසා, දිවියා, වෙනත්, මිනිසා, දිවියා, වෙනත්, මිනිසා, දිවියා, වෙනත්, මිනිසා, දිවියා, වෙනත්,
සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, මිනිසා-
සමාජය, වෙනත්, මිනිසා, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්,
සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්,
--පෙ- මිනිසා, වෙනත්, මිනිසා, වෙනත්, මිනිසා, වෙනත්, මිනිසා, වෙනත්,
වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්,
වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්,
වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්,
සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්,
සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්, සමාජය, වෙනත්.

ඒකීය ව අවුරුද්දක, හොඳ, විනිසුරු, ව අවුරුද්දක, හොඳ,
සමාජය ව අවුරුද්දක² හොඳ, නිසිවිට, වෙනත්, ඒකීය ව වුරු-
සමාජය, හොඳ, විනිසුරු, ව අවුරුද්දක, හොඳ, සමාජය ව අවුරු-
සමාජය, හොඳ, නිසිවිට, වෙනත්, ඒකීය ව වුරුසමාජය, හොඳ,
විනිසුරු, ව වුරුසමාජය, හොඳ, සමාජය ව අවුරුද්දක, හොඳ, නිසිවිට, වෙනත්,
ඒකීය ව වුරුසමාජය, හොඳ, විනිසුරු, ව වුරුසමාජය, හොඳ,
සමාජය ව වුරුසමාජය, හොඳ, නිසිවිට, වෙනත්, අවුරුද්දක පවතින
අවුරුද්දක³ නිසිවිට, කෙසේ වෙතත් අවුරුද්දක නිසිවිට, වෙනත්.

නම සූරියසිංහ සූරියසිංහ, ප්‍රසිද්ධය පසුබිම පරිසරාගාරකරණය. නම ප්‍රධානතමය:
'සමාජයෙන්¹ පසුබිම පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ'.

පරිසරාගාරකරණය සූරියසිංහ සූරියසිංහ

1 සමාජයෙන් PTS.

2 අවුරුද්දක - සි. I, 2 PTS.

3 අවුරුද්දක - සි. I, 2 PTS.

42. පයථිවගාහණඥානය

කිසෙයින් (රූපසකකාදිය අතිත්‍යාදිවශයෙන් ඥානසාගීයෙන්) සපගී කළ බැවින් පැවැති ප්‍රඥව පයථිවගාහණඥාන වෙයි යත්:

රූපය අතිත්‍යාවශයෙන් (විදගීනාඥානසාගීයෙන්) සපගී කෙරෙයි. රූපය ද්‍රාව්‍යවශයෙන් සපගී කෙරෙයි. රූපය අනාත්මවශයෙන් සපගී කෙරෙයි. යම් යම් රූපයක් (අතිත්‍යාදිවශයෙන්) සපගී කෙරේ ද ඒ ඒ රූපයට (අතිත්‍යාදිවශයෙන්) පිවිසේ නු යි සපගී කළ බැවින් පැවැති ප්‍රඥව පයථිවගාහණ ඥාන නම් වේ.

එය ඥානානුයෙන් ඥාන යා ප්‍රජානනානුයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: පුට්ඨිතතා පඤ්ඤා පටිසොභානතො ඤාණං* යි.

පයථිවගාහණඥානනිදේශ යි.

43. ප්‍රදේශවිහාරඥානය

කිසෙයින් (සකකාදින්ගේ එකදෙය වූ වෙදනාධර්මය) පිඬු කරන ප්‍රඥව ප්‍රදේශවිහාරඥාන වෙයි යත්:

මිථ්‍යාදූෂිතප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. මිථ්‍යාදූෂිත සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සම්මන්දූෂිතප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සම්මන්දූෂිත සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. මිථ්‍යාසංකල්පප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. මිථ්‍යාසංකල්පය සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සම්මන්දසංකල්පප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සම්මන්දසංකල්පය සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. ... මිථ්‍යාවිච්ඡිකතිප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. මිථ්‍යාවිච්ඡිකතිය සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සම්මන්දවිච්ඡිකතිප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සම්මන්දවිච්ඡිකතිය සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. ලොභප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. ලොභය සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. විතකිප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. විතකිය සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සංඥප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වෙයි. සංඥව සන්තිදිම් ප්‍රත්‍යයෙහිද වෙදසිතය වේ.

ඉදින් ඡන්දය (ලොභය) ද නො සන්තිගුණේ වේ නම් විතකිය ද නො සන්තිගුණේ වේ නම් සංඥව ද නො සන්තිගුණේ වේ නම් එකරුණේනුද වෙදසිතය වෙයි. ඡන්දය සන්තිගුණේ වේ නම් විතකිය ද නො සන්තිගුණේ වේ නම් සංඥව ද නො සන්තිගුණේ වේ නම් එකරුණේනුද වෙදසිතය වෙයි. ඡන්දය ද ව්‍යුපයානන වේ නම් විතකිය ද ව්‍යුපයානන වේ නම් සංඥව අව්‍යුපයානන වේ නම් එකරුණේනුද වෙදසිතය වෙයි. ඡන්දය ද ව්‍යුපයානන වේ නම් විතකිය ද ව්‍යුපයානන වේ නම් සංඥව ද ව්‍යුපයානන වේ නම් එකරුණේනුද වෙදසිතය වෙයි. නො පත් රහත්ඵලයට පැමිණෙනු පිණිස විශාරදයක් ඇති, එ (රහත්-ඵලයට) කරුණු වූ ආයතීමාගීය පැමිණි කල්හි එකරුණේනුද වෙදසිතය වේ.

එය ඥානානුයෙන් ඥාන යා ප්‍රජානනානුයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සත්‍යාදකතො පඤ්ඤා පදේශවිහාරො ඤාණං' යි.

ප්‍රදේශවිහාරඥානනිදේශ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

44-49, විවර්ධකයන්ගේ නිගමන.

(44 සද්දන්තවිවර්ධකයන්)

කථාං අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකයන්:

නෙකෙක්කම්පනතා¹ පසුපස කාමර්ථකතො සද්දන්තය විවර්ධකී² අධිපතිවරයා³ පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී⁴ සද්දන්ත, අඛණ්ඩාදායකතා පසුපස ඛණ්ඩාදායක සද්දන්තය විවර්ධකී⁵ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී⁶ සද්දන්ත, ආලෝකසද්දන්තපනතා පසුපස විනම්භකතො සද්දන්තය විවර්ධකී⁷ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී⁸ සද්දන්ත, අවිනම්භකතා පසුපස උද්භවකතො සද්දන්තය විවර්ධකී⁹ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී¹⁰ සද්දන්ත, ධර්මවිවර්ධකතා පසුපස විවිධවිවර්ධක සද්දන්තය විවර්ධකී¹¹ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී¹² සද්දන්ත, සද්දන්තපනතා පසුපස අවිජ්ජාසංයුත සද්දන්තය විවර්ධකී¹³ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී¹⁴ සද්දන්ත, පාමොජ්ජකතා පසුපස අර්ථකතො සද්දන්තය විවර්ධකී¹⁵ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී¹⁶ සද්දන්ත, පඨමජ්ජකතා පසුපස නිවර්ණක සද්දන්තය විවර්ධකී¹⁷ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී¹⁸ සද්දන්ත - පෙ - අර්ථකතා - මග්ගකතා පසුපස සබ්බකිලෙසෙති සද්දන්තය විවර්ධකී¹⁹ අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තය විවර්ධකී²⁰ සද්දන්ත.

තං සද්දන්තවිවර්ධකී²¹ සද්දන්ත, පර්ථකතාවිවර්ධකී²² පසුපස. තෙන වුච්ඡිති: 'අධිපතිවරයා පසුපස සද්දන්තවිවර්ධකී²³ සද්දන්ත'.

(45. වෙනත්විවර්ධකයන්)

කථාං නානාතො පසුපස වෙනත්විවර්ධකයන්:

කාමර්ථකතො නානාතො, නෙකෙක්කම්පනතො²⁴ එකතො, නෙකෙක්කම්පනතො වෙනත්කතො කාමර්ථකතො විනතො විවර්ධකී²⁵ නානාතො පසුපස වෙනත්විවර්ධකී²⁶ සද්දන්ත. ඛණ්ඩාදායක නානාතො, අඛණ්ඩාදායක එකතො, අඛණ්ඩාදායකතො වෙනත්කතො ඛණ්ඩාදායක විනතො විවර්ධකී²⁷ නානාතො පසුපස වෙනත්විවර්ධකී²⁸ සද්දන්ත. විනම්භක නානාතො, අලෝකසද්දන්ත එකතො, ආලෝකසද්දන්තකතො වෙනත්කතො විනම්භකතො විනතො විවර්ධකී²⁹ නානාතො පසුපස වෙනත්විවර්ධකී³⁰ සද්දන්ත - පෙ - සබ්බකිලෙසා නානාතො,³¹ අර්ථකතාමග්ගකතො එකතො, අර්ථකතාමග්ගකතො වෙනත්කතො සබ්බකිලෙසෙති විනතො විවර්ධකී³² නානාතො පසුපස වෙනත්විවර්ධකී³³ සද්දන්ත.

තං සද්දන්තවිවර්ධකී³⁴ සද්දන්ත, පර්ථකතාවිවර්ධකී³⁵ පසුපස. තෙන වුච්ඡිති: 'නානාතො පසුපස වෙනත්විවර්ධකී³⁶ සද්දන්ත'.

1 නෙකෙක්කම්පනතා - ස. 2 විවර්ධකී - සි 1, 2

3. අධිපතිවරයා - ස. 4 සද්දන්තවිවර්ධකී - සි 1, 2,

5 නිකම්පනතො - සි 1, 2 6. නානාතො - සි 2.

44-49. විවච්ඡේදනානුප්‍රාප්තිය

(44. සංකප්පාදිවච්ඡේදනානුප්‍රාප්තිය)

කිසෙසින් (නෙත්තංගුමාසදිය) අධිකතාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංඥ-
විවච්ඡේදන වෙයි යත්:

නෙත්තංගුමාස අධික කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව
හෙතු කොට ගෙන කාමච්ඡේදයෙන් පෙරළේ නු යි අධිකතාවයෙන්
පැවැති ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි. අව්‍යාපාදය අධික කොට
පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව හෙතු කොට ගෙන ව්‍යාපාදයෙන්
පෙරළේ නු යි අධිකතාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි.
ආලෝකසංඥව අධික කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව
හෙතු කොට ගෙන චිත්තභිකූලයෙන් පෙරළේ නු යි අධිකතාවයෙන් පැවැති
ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි. අවික්ෂේපය අධික කොට පැවැති ප්‍රඥව
ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව හෙතු කොට ගෙන භ්‍යාභිකූලයෙන් පෙරළේ
නු යි අධිකතාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි. ධර්ම-
නිශ්චය අධික කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව හෙතු කොට
ගෙන විචිකිත්තයෙන් පෙරළේ නු යි අධිකතාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව
සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි. ඥානය අධික කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥ-
සම්ප්‍රසුක්ක සංඥව හෙතු කොට ගෙන අවිද්‍යායෙන් පෙරළේ නු යි අධික-
තාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි. ප්‍රාමොද්‍යය අධික
කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව හෙතු කොට ගෙන අරති-
යෙන් පෙරළේ නු යි අධිකතාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම්
වෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානය අධික කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව
හෙතු කොට ගෙන නිවරණයන් කෙරෙත් පෙරළේ නු යි අධිකතාව-
යෙන් පැවැති ප්‍රඥව සංඥවිවච්ඡේදන නම් වෙයි. ... අභිනම්මායීය අධික
කොට පැවැති ප්‍රඥව ප්‍රඥසම්ප්‍රසුක්ක සංඥව හෙතු කොට ගෙන සිද්ධ-
කෙලෙසුන් කෙරෙත් පෙරළේ නු යි අධිකතාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥව
සංඥවිවච්ඡේදන නම් වේ.

එය ඥානානුසාරීයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනානුසාරීයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් නියත
ලැබෙයි: 'අධිපනිතනා සංකප්පා සංකප්පාදිවච්ඡේදනානුප්‍රාප්තිය' යි.

(45. වේතොවිවච්ඡේදනානුප්‍රාප්තිය)

කිසෙසින් නානා සම්භාවයෙහි පැවැති ප්‍රඥව වේතොවිවච්ඡේදන
වෙයි යත්:

කාමච්ඡේදය නානාසම්භාව යැ නෙත්තංගුමාස එක සම්භාව යැ
(කාමච්ඡේදයෙහි ආදීනව දුක්මෙන්) නෙත්තංගුමාසයාගේ එකසම්භාවය
සිතන්නහුට (නෙත්තංගුමාසසංකප්පායෙහි) කාමච්ඡේදයෙන් සිත පරාවර්තනය
වේ නු යි නානාසම්භාවයෙහි ප්‍රඥව වේතොවිවච්ඡේදන වෙයි. ව්‍යාපාදය නානා
සම්භාව යැ අව්‍යාපාදය එක සම්භාව යැ (ව්‍යාපාදයාගේ ආදීනව දුක්මෙන්)
අව්‍යාපාදයාගේ එකසම්භාවය සිතන්නහුට ව්‍යාපාදයෙන් සිත පරාවර්තනය වේ
නු යි නානාසම්භාවයෙහි ප්‍රඥව වේතොවිවච්ඡේදන වෙයි. චිත්තභිකූලය නානා
සම්භාව යැ ආලෝකසංඥව එක සම්භාව යැ (චිත්තභිකූලයාගේ ආදීනව
දුක්මෙන්) ආලෝකසංඥවගේ එකසම්භාවය සිතන්නහුට චිත්තභිකූලයෙන් සිත
පරාවර්තනය වේ නු යි නානාසම්භාවයෙහි ප්‍රඥව වේතොවිවච්ඡේදන වෙයි.
සිද්ධ කෙලෙසුන්ගේ නානාසම්භාව යැ අභිනම්මායීය එකසම්භාව යැ (සිද්ධ
කෙලෙසුන්ගේ ආදීනව දුක්මෙන්) අභිනම්මායීයාගේ එකසම්භාවය සිතන්නහුට
සිද්ධ කෙලෙසුන් කෙරෙත් සිත පරාවර්තනය වේ නු යි නානාසම්භාවයෙහි
ප්‍රඥව වේතොවිවච්ඡේදන වේ.

එය ඥානානුසාරීයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනානුසාරීයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් නියත
ලැබෙයි: 'නානාතනනා සංකප්පා වේතොවිවච්ඡේදනානුප්‍රාප්තිය' යි.

(46. විනතවිවරකය)

කථාං අධිකාරීන් පසුකර විනතවිවරකය සැකය:

කාමවිජ්ජාං පර්වතනා නෙකකම්මවසෙන විනතං අධිකාරීන් අධිකාරීන් පසුකර විනතවිවරකය සැකය. බ්‍රාහ්මණං පර්වතනා අධිකාරී-පාදවසෙන විනතං අධිකාරීන් අධිකාරීන් පසුකර විනතවිවරකය සැකය. භික්ෂුං පර්වතනා ආලෝකසකයකරවසෙන විනතං අධිකාරීන් අධිකාරීන් පසුකර විනතවිවරකය සැකය. -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පර්වතනා අර්හතමග්ගවසෙන විනතං අධිකාරීන් අධිකාරීන් පසුකර විනතවිවරකය සැකය.

තං සද්ධර්මයෙක සැකය, පර්වතනාමයෙක පසුකර. තෙන වුච්චති: 'අධිකාරීන් පසුකර විනතවිවරකය සැකය'.

(47. සද්ධර්මවිවරකය)

කථාං සුද්ධර්මයෙක පසුකර සද්ධර්මවිවරකය සැකය:

චක්ඛුං සුද්ධර්මයං¹ අනෙකෙක වා අනෙකෙකෙක වා නිවේදන වා ධුරෙක වා සසසකෙක වා අවිපරිනාමධර්මෙක වාති යථාභූතා ජානතො² පසුකර විකර්මානිවේදනො³ සැකය. විවරකයෙහි සුද්ධර්මයෙක පසුකර සද්ධර්මවිවරකය සැකය. 'සොභං සුද්ධර්මයං' -පෙ- සානං සුද්ධර්මයං -පෙ- ජානං සුද්ධර්මයං -පෙ- කාමො සුද්ධර්මයං -පෙ- මනො සුද්ධර්මයං අනෙකෙක වා අනෙකෙකෙක වා නිවේදන වා ධුරෙක වා සසසකෙක වා අවිපරිනාමධර්මෙක වාති යථාභූතා ජානතො² පසුකර මානානිවේදනො³ සැකය. විවරකයෙහි සුද්ධර්මයෙක පසුකර සද්ධර්මවිවරකය සැකය.

තං සද්ධර්මයෙක සැකය, පර්වතනාමයෙක පසුකර. තෙන වුච්චති: 'සුද්ධර්මයෙක පසුකර සද්ධර්මවිවරකය සැකය'.

(48. විමොක්ඛවිවරකය)

කථාං වොසසග්ගෙ පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය:

නෙකකම්මෙක කාමවිජ්ජාං වොසසග්ගෙක වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය, අධිකාරීන් පාදෙක ව්‍යාපාරං වොසසග්ගෙක වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය, ආලෝකසකයකර භික්ෂුං වොසසග්ගෙක වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය, අවිකේතපෙන උග්ගවිමං වොසසග්ගෙක වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය, ධම්මවිවරක-නෙක විවිකිච්ඡං වොසසග්ගෙක වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය -පෙ- අර්හතමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ වොසසග්ගෙක වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය.

තං සද්ධර්මයෙක සැකය, පර්වතනාමයෙක පසුකර. තෙන වුච්චති: 'වොසසග්ගෙක පසුකර විමොක්ඛවිවරකය සැකය'

1 චක්ඛුං සුද්ධර්මයං - මජ්ඣිම, ස

2 පර්වතනා - සර්වකම්පා

3 පසුකර වා කාමානිවේදනො - සර්වකම්පා

(46 විනතවිවච්ඡේදය)

කිසෙසින් (නෙත්තමාසාදි වශයෙන්) සිත පිහිටුවීමෙහි ප්‍රඥාව විනත-
විවච්ඡේදන වෙසි යත්:

කාමච්ඡදය දුරු කරනුයේ නෙත්තමාසාදි වශයෙන් සිත පිහිටා
සිටී නු සි අධික්ෂානායෙහි ප්‍රඥාව විනතවිවච්ඡේදන ය. ව්‍යාපාදය දුරු කරනුයේ
අව්‍යාපාදයාගේ වශයෙන් සිත පිහිටා සිටී නු සි අධික්ෂානායෙහි ප්‍රඥාව
විනතවිවච්ඡේදන ය. චිත්තමාසාදි දුරු කරනුයේ ආලෝකානුච්ඡේදන වශයෙන්
සිත පිහිටා සිටී නු සි අධික්ෂානායෙහි ප්‍රඥාව විනතවිවච්ඡේදන ය. ... සියලු
කෙලෙසුන් දුරු කරනුයේ අභිනිමානායාගේ වශයෙන් සිත පිහිටා සිටී නු සි
අධික්ෂානායෙහි ප්‍රඥාව විනතවිවච්ඡේදන ය.

එය ඉතාදුරයෙන් ඉත ය, ප්‍රජානනාදියෙන් ප්‍රඥ ය. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'අධිකානෙ පඤ්ඤා විනතවිවච්ඡේදන ඤාණං' යි.

(47. ඉන්ද්‍රජායවිවච්ඡේදය)

කිසෙසින් ඉන්ද්‍රජාය (අනාත්මානුදර්ශන) ප්‍රඥාව ඉන්ද්‍රජායවිවච්ඡේදන වෙසි
යත්:

චක්ෂුස ආත්ම හෙසින් හෝ ආත්මනිස හෙසින් හෝ නිත්‍ය හෙසින්
හෝ ධ්‍රැව හෙසින් හෝ ශාශ්වත හෙසින් හෝ අවිපරිණාමස්වභාව හෙසින්
හෝ ඉන්ද්‍රිය ය යථාස්වභාවයෙන් දත්තාභව දත්තාභව චක්ෂුසෙහි බැස-
ගැනීමෙන් ඉන්ද්‍රිය පෙරළේ නු සි ඉන්ද්‍රජාය ප්‍රඥාව ඉන්ද්‍රජායවිවච්ඡේදන වෙයි.
ශ්‍රෝත්‍රය ඉන්ද්‍රිය ය, ස්පර්ශය ඉන්ද්‍රිය ය, ජීව්‍යාව ඉන්ද්‍රිය ය, ... කය ඉන්ද්‍රිය
ය, ... මනස ආත්ම හෙසින් හෝ ආත්මනිස හෙසින් හෝ නිත්‍ය හෙසින්
හෝ ධ්‍රැව හෙසින් හෝ ශාශ්වත හෙසින් හෝ අවිපරිණාමසි හෙසින්
හෝ ඉන්ද්‍රිය ය යථාස්වභාවයෙන් දත්තාභව දත්තාභව මනසෙහි
බැසගැනීමෙන් ඉන්ද්‍රිය පෙරළේ නු සි ඉන්ද්‍රජාය ප්‍රඥාව ඉන්ද්‍රජායවිවච්ඡේදන වේ.

එය ඉතාදුරයෙන් ඉත ය, ප්‍රජානනාදියෙන් ප්‍රඥ ය. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'ඉන්ද්‍රජායෙ පඤ්ඤා ඉන්ද්‍රජායවිවච්ඡේදන ඤාණං' යි.

(48. විමොක්ඛවිවච්ඡේදය)

කිසෙසින් (කාමච්ඡදය) දුරුලීමෙහි පැවැති ප්‍රඥාව විමොක්ඛවිවච්ඡේදන
වෙසි යත්:

නෙත්තමාසාදි කාමච්ඡදය හැරපියා නු සි හැරපීමෙහි ප්‍රඥාව
විමොක්ඛවිවච්ඡේදන වෙයි. අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාපාදය හැරපියා නු සි. හැරපි-
මෙහි ප්‍රඥාව විමොක්ඛවිවච්ඡේදන වෙයි. ආලෝකානුච්ඡේදන චිත්තමාසාදි
හැරපියා නු සි. හැරපීමෙහි ප්‍රඥාව විමොක්ඛවිවච්ඡේදන වෙයි. අවික්ෂේප-
යෙන් භික්ෂුකාය හැරපියා නු සි හැරපීමෙහි ප්‍රඥාව විමොක්ඛවිවච්ඡේදන වෙයි.
ඛණිකාවෙන් විචිත්තසාව හැරපියා නු සි හැරපීමෙහි ප්‍රඥාව විමොක්ඛ-
විවච්ඡේදන වෙයි ... අභිනිමානායාගේ සියලු කෙලෙසුන් හැරපියා නු සි
හැරපීමෙහි ප්‍රඥාව විමොක්ඛවිවච්ඡේදන වේ.

එය ඉතාදුරයෙන් ඉත ය, ප්‍රජානනාදියෙන් ප්‍රඥ ය. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'විමොක්ඛයෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවච්ඡේදන ඤාණං' යි.

(49. සහජවිවිචිකිත්සා)

කිසිසෙයින් (චතුස්සත්තයෙන්) අවිපරිනිසවනාමයෙහි පැවැති ප්‍රඥාව සත්‍යවිවච්ඡේදන වෙයි යත්:

දූෂිතයාගේ පිළිගැනීම සහතිකයක් ලෙසින් රැස් වූ කරන ලද සහ-
භාවය සහතිකයක් ලෙසින් සහතිකයක් ලෙසින් පරාමිතිය
කෙරේ නු යි අපිපරිතසහතිකයෙහි ප්‍රඥා සහතිකයෙහි ප්‍රඥා
දුක් රැස් කරන සහතිකය දුකට කරුණු වන සහතිකය සංයෝග (යොදන)
සහතිකය වළකන සහතිකය දුකට පරාමිතිය කෙරේ නු යි අපිපරිත-
සහතිකයෙහි ප්‍රඥා සහතිකයෙහි ප්‍රඥා වෙයි. නිරෝධයාගේ සහතිකය පහළ
සහතිකය සියලු සංසාරයන් කෙරෙන් ඉන්‍ය සහතිකය ප්‍රත්‍යයන් විසින්
රැස් වූ නො කරන ලද සහතිකය අමරණ සහතිකය සාක්‍ෂාත් කෙරෙමින්
පරාමිතිය කෙරේ නු යි අපිපරිතසහතිකයෙහි ප්‍රඥා සහතිකයෙහි ප්‍රඥා
වෙයි. මායාගේ නිරෝධය සහතිකය හෙතු සහතිකය දුකට සහතිකය සම්ප්‍රසාදන-
යන් කමා වසයෙහි පවත්වන සහතිකය වෘත්තීන් පරාමිතිය කෙරේ නු යි
අපිපරිතසහතිකයෙහි ප්‍රඥා සහතිකයෙහි ප්‍රඥා වෙයි

සංඥාවිවථී යැ වෙතොවිවථී යැ විකතවිවථී යැ ඥානවිවථී යැ විමොක්ඛා-
විවථී යැ සත්‍යවිවථී යි. (නෛෂ්‍යමයාදිය අධිපතීතාවයෙන්) භාදිනගති-
මිත් (කාමච්ඡන්දුදියෙන්) පරාවතීනය කෙරේ නු යි සංඥාවිවථී නම.
(නෛෂ්‍යමයාදිය) සිතමිත් (කාමච්ඡන්දුදියෙන්) පරාවතීනය කෙරේ නු යි
වෙතොවිවථී නම. (නෛෂ්‍යමයාදිවෘත්තයෙන්) දූතගතිමිත් (කාමච්ඡන්දුදි-
යෙන්) පරාවතීනය කෙරේ නු යි විකතවිවථී නම. (ආධ්‍යාත්මිකායතන
ශුන්‍යත හෙයින්) අවබෝධ කෙරෙමිත් (දූෂ්ටයභිතිවේශයෙන්) පරාවතීනය
කෙරේ නු යි ඥානවිවථී නම. (නෛෂ්‍යමයා-කාමච්ඡන්දුදිය) දුරලමිත්
(කාමච්ඡන්දුයෙන්) පරාවතීනය කෙරේ නු යි විමොක්ඛවිවථී නම. යථා-
සුවභාවයෙහි (දුෂ්ඨතොට්ඨාසන වෘත්තයෙන්) පරාවතීනය කෙරේ නු යි
සත්‍යවිවථී නම.

යම් තැනෙකැ සංඥවිචාරීය වේ ද එහි වෙනොච්චාරීය වෙයි. යම් තැනෙකැ වෙනොච්චාරීය වේ ද එහි සංඥවිචාරීය වෙයි. යම් තැනෙකැ සංඥවිචාරීය වෙනොච්චාරීය වෙත් ද එහි විත්තවිචාරීය වෙයි. යම් තැනෙකැ විත්තවිචාරීය වේ ද එහි සංඥවිචාරී වෙනොච්චාරී වෙයි. යම් තැනෙකැ සංඥවිචාරී වෙනොච්චාරී විත්තවිචාරී වෙත් ද එහි ඥානවිචාරීය වෙයි. යම් තැනෙකැ ඥානවිචාරීය වේ ද එහි සංඥවිචාරී වෙනොච්චාරී විත්තවිචාරී වෙයි. යම් තැනෙකැ සංඥවිචාරී වෙනොච්චාරී විත්තවිචාරී ඥානවිචාරී වෙත් ද එහි විමොක්ඛවිචාරීය වෙයි. යම් තැනෙකැ විමොක්ඛවිචාරීය වේ ද එහි සංඥවිචාරී වෙනොච්චාරී විත්තවිචාරී ඥානවිචාරී වෙයි. යම් තැනෙකැ සංඥවිචාරී වෙනොච්චාරී විත්තවිචාරී ඥානවිචාරී විමොක්ඛවිචාරී වෙත් ද එහි සත්‍යවිචාරීය වෙයි. යම් තැනෙකැ සත්‍යවිචාරීය වේ ද එහි සංඥ-විචාරී වෙනොච්චාරී විත්තවිචාරී ඥානවිචාරී විමොක්ඛවිචාරී වෙත්.

එය ඉතා ඉහළින් ඉහළ යා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයෙන් ප්‍රශ්න කිරීමකි. එයින් නිදහස ලැබෙයි: 'තවදුරටත් පසුපසට හරවාගෙන යාම'යි.

විවේකානුෂේක නිදේශ සි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

50. ඉද්ධිවිධසූත්තං

කථං කායමපි විතතමපි එකච්චත්ථානතා සුඛසඤ්ඤාදාදි ලහුසඤ්ඤාදාදි අධිට්ඨානවසෙන ඉජ්ඣකවෙට්ඨ පඤ්ඤා ඉද්ධිවිධෙ සූත්තං:

ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, විරිසසමාධි -පෙ- විතතසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තා-ගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුද්ධං කරොති කමමතිසං. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙතො පරිදමෙතො මුද්ධං කරිත්වා කමමතිසං කායමපි විතෙත සමොදහති, විතතමපි කායෙ සමොදහති, කායවසෙන විතතං පරිනාමෙති, විතතවසෙන කායං පරිනාමෙති, කායවසෙන විතතං අධිට්ඨාති, විතතවසෙන කායං අධිට්ඨාති, කායවසෙන විතතං පරිනාමෙතො, විතතවසෙන කායං පරිනාමෙතො, කායවසෙන විතතං අධිට්ඨතිත්වා, විතතවසෙන කායං අධිට්ඨතිත්වා, සුඛසඤ්ඤාදාදි ලහුසඤ්ඤාදාදි කායෙ ඔක්කමිත්වා විහරති. සො තථා භාවිතෙන විතෙතන පරිසුද්ධෙන පරියොදනෙන ඉද්ධිවිධසූත්තංය විතතං අභිනිහරති අභිනින්නාමෙති.

සො අනෙකච්ඡිතං ඉද්ධිවිධං පච්චන්තොති: එතොපි හුත්වා ඛහුධා හොති, ඛහුධාපි හුත්වා එකො හොති, ආවිභාවං තිරොභාවං තිරොකුඞ්ඛං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසඤ්ඤානො ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි ආකසෙ. පඨවියාපි¹ උමමුජ්ජතිමුජ්ජං කරොති සෙය්‍යථාපි උදකෙ. උදකෙපි අභිජ්ජමානො ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි පඨවියං. අකාසෙපි පලලබ්භිත කමති² සෙය්‍යථාපි පකඛි සකුණො. ඉමෙපි චන්ද්‍රිමසුරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවං-මහාහුභාවෙ පාණිනා පරිමසති පරිමජ්ජති. යාව චුභමලොකාපි කායෙන වසං වතෙතති.

තං සූතවෙට්ඨන සූත්තං, පජානනවෙට්ඨන පඤ්ඤා. තෙන වුවච්ඡිති: 'කායමපි විතතමපි එකච්චත්ථානතා සුඛසඤ්ඤාදාදි ලහුසඤ්ඤාදාදි අධිට්ඨාන-වසෙන ඉජ්ඣකවෙට්ඨ පඤ්ඤා ඉද්ධිවිධෙ සූත්තං'.

ඉද්ධිවිධසූත්තනිදෙදගො.

50. සෘණවිධිමත්කරණය

කිසිවක් රුපකාරය ද පාදකගතවනකරණය ද (පරිසරවිකල්පයෙන්) එක් කොට නැඟීමෙන් සුබසංඥාව ද ලක්ෂ්‍යසංඥාව ද අභිමතවනකරණයෙන් සමාඥ වන ප්‍රඥාව සෘණවිධිමත්කරණය වෙයි යන්න:

මෙසේනෙති මහණ තෙම ජන්තූ අධික කොට ඇති සමාඥය හා ප්‍රධන් වියහියෙන් සමන්විත වූ සෘණපාදය වඩයි. ජිව්‍යය අධික කොට ඇති සමාඥය ... විභවය අධික කොට ඇති සමාඥය ... විමංසාව අධික කොට ඇති සමාඥය හා ප්‍රධාන වියහියෙන් සමන්විත වූ සෘණපාදය වඩයි. හෙතෙම මේ සතර සෘණපාදයන්හි සිත පුනපුනා වඩයි දමනය කෙරෙයි. මාදු වූ (එහෙයින් ම) කම්මය වූවක් කෙරෙයි. හෙතෙම මේ සතර සෘණපාදයන්හි සිත පුනපුනා වඩා දමනය කොට මාදු වූවක් කම්මය වූවක් කොට (තමාගේ) කර්මය ද පාදකගතවනකරණයෙහි ප්‍රවේශ කෙරෙයි. පාදකගතවනකරණය ද (තමාගේ) කර්මයෙහි ප්‍රවේශ කෙරෙයි. කායවශයෙන් සිත පිරිනමයි. විභවයෙන් කාය පිරිනමයි. කායවශයෙන් විභවය අභිමත කෙරෙයි. විභවයෙන් කාය අභිමත කෙරෙයි. කායවශයෙන් සිත පිරිනමා විභවයෙන් කාය පිරිනමා කායවශයෙන් විභවය අභිමත කොට විභවයෙන් කාය අභිමත කොට සුබසංඥාව ද ලක්ෂ්‍යසංඥාව ද කර්මයෙහි ප්‍රවේශ කොට වාසය කෙරෙයි. හෙතෙම එසෙයින් වඩනලද පරිශුද්ධ වූ ප්‍රනායාස වූ සිතින් සෘණවිධිමත්කරණය ලැබීම පිණිස (පරිසර) සිත එළවයි. නැමුරු කෙරෙයි.

හෙතෙම අනෙක ප්‍රකාර වූ සෘණකොට්ඨාසය සපයී නෙරේ: එකෙක් එ රුහුප්‍රකාර වෙයි. බහුප්‍රකාර වී එකෙක් වෙයි. ප්‍රකට බවට ප්‍රතිවර්තන බවට ගෙනිනින් බවට පවුරින් බවට පව්වෙන් බවට අහස්හි සෙයින් නො ලැගෙමින් යෙයි පොළොවහි ද දියෙහි සෙයින් ගැලීම් නැගීම් කෙරෙයි. නො බිඳෙන දියෙහි ද පොළොවහි සෙයින් යෙයි. අහස්හි ද පියා ඇති ලිහිණියකු සෙයින් පලහින් යෙයි. මෙසේ මහත් සෘණ ඇති මෙසේ මහත් අනුභාව ඇති මේ සඳහිරු දෙදෙන ද අත්තලින් පරාමගී කෙරෙයි. පිරිමදියි. බඹලොව දක්වාත් වශයෙහි පවත්වයි.

එය ඥානානුයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනානුයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'කායමපි විතතමපි එකවචස්ථානතා සුබසංඥාසංඥා ලභ්‍යසංඥාසංඥා අභිධානාවශෙන ඉප්පකතවෙයි පඤ්ඤා ඉඤ්ඤා විබ්බා ඤාණං' යි.

සෘණවිධිමත්කරණයෙහිදී යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

51 ශ්‍රෝත්‍රධාතුවිශුද්ධිඥානය

කිසෙයින් විතකිවිෂ්ඨාරවශයෙන් නානාභව වූ ද එකභව වූ ද ශබ්ද- නිමිත්තයන්ට බැසගැනීමෙහි ප්‍රඥාව ශ්‍රෝත්‍රධාතුවිශුද්ධිඥාන වෙයි යන්න:

මෙ සත්තෙහි මහණ තෙම ඡන්දය අධිපති කොට ඇති සමාධිය ... විශ්කිත අධිපති කොට ඇති සමාධිය ... විතතය අධිපති කොට ඇති සමාධිය ... විමංසාව අධිපති කොට ඇති සමාධිය හා ප්‍රධාන විශ්කිතෙන් සමන්විත වූ සාද්ධිපාදය වඩයි. හේ මේ සතර සාද්ධිපාදයන්හි සිත පුන පුනා වඩයි, දමනය කෙරෙයි, මාදු වුවක් කමිණ්‍ය වුවක් කෙරෙයි. හේ මේ සතර සාද්ධිපාදයන්හි සිත පුන පුනා වඩා දමනය කොට මාදු වුවක් කමිණ්‍ය වුවක් කොට දුරු වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. ලහා වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. ඔදුරුක වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. සුක්ක වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. අතිසුක්ක වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්ද- නිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. පැදුම්දිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. පැලදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. උතුරුදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. දකුණුදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. පැදුම් අනුදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. පැසුම් අනුදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. උතුරුඅනුදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. දකුණුඅනුදිග වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්ද- නිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. යට දිශායෙහි වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි. උඩ දිශායෙහි වූ ද ශබ්දයන්ගේ ශබ්දනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරේ.

හේ එසේ භාවිත වූ පරිශුද්ධ වූ ප්‍රභාඛර වූ සිතින් ශ්‍රෝත්‍රධාතුවිශුද්ධි- ඥානය පිණිස සිත එලවයි නැඹුරු කෙරෙයි. හෙතෙම විශුද්ධ වූ මිනිසා සඳහා ඉක්මනින් දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රධාතුවෙන් දුරු වූ ද ලහ වූ ද දෙවියන්ගේ ද මිනිසුන්ගේ ද උභයශබ්දයන් අසයි.

එය ඥානාභියෙන් ඥානය, ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'විතකකවිෂ්ඨාරවශෙන නානාභවතානාසද්ධනිමිත්තානාං පරිශොභාහතො සඤ්ඤා භොගධාතුවිසුද්ධි ඤාණං' යි.

ශ්‍රෝත්‍රධාතුවිශුද්ධිඥානවිදේශ යි.

52. වෙතොපරියඥානය

කිසෙයින් (සොමනස්සසහගතාදි) ත්‍රිවිධ විතතයන්ගේ වෙගය හෙතු කොට ගෙන ඉන්ද්‍රියයන්ගේ ප්‍රසාද වශයෙන් නානාභවතාව එකභවතාව වූ එකුත් අනු විතතයාගේ පැවැත්ම දන්නා ප්‍රඥාව වෙතොපරියඥාන වෙයි යන්න:

මෙසත්තෙහි මහණ ඡන්දසමාධිය ... විශ්කිතසමාධිය ... විතතසමාධිය ... විමංසාසමාධිය ... වඩා ද හෙතෙම මේ සතර සාද්ධිපාදයන්හි සිත පුන- පුනා වඩයි දමනය කෙරෙයි. මාදු වුවක් කමිණ්‍ය වුවක් කෙරෙයි. හෙතෙම මේ සතර සාද්ධිපාදයන්හි සිත පුනපුනා වඩා දමනය කොට මාදු වුවක් කමිණ්‍ය වුවක් කොට මෙසේ දූතගතියි. මේ සිත සොමනස්සිත්තිය යෙන් උපත. මේ සිත දෙමනස්සිත්තියෙන් උපත, මේ සිත උපෙකක්ඛිත්තිය යෙන් උපතා' යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හෙතෙම එපරිද්දෙන් භාවිත වූ පරිශුද්ධ වූ ප්‍රභාසාර වූ සිහින් වෙතො-
පරිසරයෙහි පිණිස සිත එළවයි. නැඹුරු කෙරෙයි. හෙතෙම පරසතත්ව-
යන්ගේ පරපුරාලයන්ගේ සිත තමාගේ සිහින් වර්ණ දැනගනී යි: සරාග වූ
සිත ද 'සරාග සිත'යි දැනගනී, විතරාග වූ සිත ද 'විතරාග සිත'යි
දැනගනී, සදෙස වූ සිත ද 'සදෙස සිත'යි දැනගනී, විතදෙස වූ සිත ද ...
සමොග වූ සිත ද ... විතමොග වූ සිත ද ... (පිතමිඳු වශයෙන්) හැඩුළු
සිත ද ... (උභව වශයෙන්) විසුරුණු සිත ද ... මහද්ගත වූ සිත ද ...
මහදුගත නො වූ සිත ද ... ස උතතර වූ සිත ද ... අනුතතර වූ සිත ද ...
සමාහිත වූ සිත ද ... අසමාහිත වූ සිත ද ... විමුක්ත වූ සිත ද ... අවිමුක්ත
වූ සිත ද 'අවිමුක්ත වූ සිත'යි දැනගනී.

එය ඥානානුයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනානුයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'කුණ්ණං විතරානං විපාරතතා ඉඤ්ජානං පසාදවසංගත
නානතෙතකතනම්ඤ්ජානවර්ගො පරිසොගාගතො පඤ්ඤා වෙතො-
පරිසංඝාණං' යි.

වෙතොපරිසංඝානනිද්දෙය යි.

53. පූච්ඡිතිවාසානුසමාතිඥානය

කිසෙයින් ප්‍රත්‍යයෝතපනාධිමයින්ගේ නානාභි එකභි කම්මෙග-
වශයෙන් දැනගැනීමෙහි ප්‍රඥව පූච්ඡිතිවාසානුසමාතිඥාන වෙයි යත්:

මේ සස්තෙහි මහණ ජඤ්ජමාධිස ... මාද වුවක් කම්මෙය වුවක් කොට
මෙසේ දැනගනී: මේ ප්‍රත්‍යය ඇති කල්හි මේ ප්‍රත්‍යයෝතපනාධිමය වෙයි,
මේ ප්‍රත්‍යයාගේ උපාදාය හෙතු කොට ගෙන මේ ප්‍රත්‍යයෝතපනාධිමය උපදී.
ඒ මෙසේ යැ: අවිඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් සංඝකාරයෝ උපදිති. සංඝකාරප්‍රත්‍යයෙන්
ප්‍රතිසන්තිඥානය උපදියි. විපාකවිඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය උපදියි.
නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡායාකතනය උපදියි. ඡායාකතප්‍රත්‍යයෙන් ස්වයීය
උපදියි. ස්වයීයප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව උපදියි. වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව
උපදියි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය උපදියි. උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය
උපදියි. කම්මවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය උපදියි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය
උපදියි. ශොකපරිදොව දුඃඛදොමිනසොපායාසයෝ උපදිත්. මෙසේ තෙල
අසම්මුඛ වූ දුඃඛරාශිත්‍රයේ සමුදය වේ. හෙතෙම එසේ භාවිත වූ පරිශුද්ධ
වූ ප්‍රභාසාර වූ සිහින් පූච්ඡිතිවාසානුසමාතිඥානය පිණිස සිත එළවයි,
නැඹුරු කෙරෙයි.

හෙතෙම අනෙක ප්‍රකාර වූ පෙරවිසූ කදවිලිවෙල සිහි කෙරෙයි.
ඒ මෙසේ යි: එක් ජාතියකුදු ජාති දෙකකුදු ජාති තුනකුදු ජාති සතුරකුදු
ජාති පසකුදු ජාති දසකුදු ජාති විස්සකුදු ජාති තිස්සකුදු ජාති සතලිස්
කුදු ජාති පනසකුදු ජාති සියයකුදු ජාති දහසකුදු ජාති සුවහසකුදු
නොයෙක් සංවතීකල්පයකුදු නොයෙක් විවතීකල්පයකුදු නොයෙක්
සංවතීවිවතීකල්පයකුදු අසුවල් තැන මෙබඳු නම් ඇතිසෙමි මෙබඳු ගොත්‍ර
ඇතිසෙමි මෙබඳු පාහැසටගත් ඇත්තෙමි මෙබඳු ආහාර ඇත්තෙමි මෙබඳු
සුවදක් විදුනාසුලු වූයෙමි මෙබඳු ආසුපරිවෙජ්ජ ඇතිසෙමි වීම්. ඒ මම
එයින් සැව මෙහි උපන්මි' යි. මෙසේ (නම්ගොත් විසින්) උද්දොස සහිත වූ
(පාහැසටගත් විසින්) ආකාර සහිත වූ නානාප්‍රකාර වූ පෙර විසූ කද
පිලිවෙල සිහි කෙරෙයි.

එය ඥානානුයෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනානුයෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'පච්චයපච්චනානං ධම්මානං නානතෙතකතනම්මවිපාර-
වසංගත පරිසොගාගතො පඤ්ඤා පුබ්බතිවාසානුසංගති ඤාණං' යි

පූච්ඡිතිවාසානුසමාතිඥානනිද්දෙය යි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

54. දිබ්බවක්‍රියාණං.

කපං ඔහාසවසෙන නානතෙතකතතරුපතිමිත්තානං දස්සනට්ඨ පඤ්ඤා දිබ්බවක්‍රියාණං:

ඉධ භික්‍ෂු ඡන්දසමාධි පටිභාසකඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධි - පෙ - විතතසමාධි - පෙ - විමංසාසමාධි පටිභාසකඛාරසමන්තා - ගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුද්‍රං කරොති කමමයං. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුද්‍රං කරොති කමමයං. ආලෝකසඤ්ඤාං මනසිකරොති, දිව්‍යසඤ්ඤාං අභිධානී, 'යථා දිව්‍ය තථා රතනී, යථා රතනී තථා දිව්‍ය' ඉති විචට්ඨොති වෙනසා අපරියෝනඥොත සප්පහාසං විතතං භාවෙති.

සො තථා භාවිතෙන විතෙතෙන පරිසුද්ධෙන පරියොද්ධෙන සත්තානං චුතුපපාතඤ්ඤාය විතතං අභිනීභරති, අභිනිත්තාමෙති, සො දිබ්බෙන චක්‍රිකා, විසුද්ධෙන අතිකකතනමානුසංකෙන සතෙත පස්සති වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ¹ භිතෙ පඤ්ඤානෙ සුවඤ්ඤානෙ² දුබ්බඤ්ඤානෙ සුගතෙ දුගතතෙ යථා කමමුපගෙ සතෙත පජානාති: 'ඉමෙ වත භොනෙතා සත්තා කාය-දුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනෝදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුගතියං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන භොනෙතා සත්තා කායසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනෝසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සමාදිට්ඨිකා සමමදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණා සුගතියං සංගං ලොකං උපපන්නා'ති. ඉති දිබ්බෙන චක්‍රිකා විසුද්ධෙන අතිකකතනමානුසංකෙන සතෙත පස්සති වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ² භිතෙ පඤ්ඤානෙ සුවඤ්ඤානෙ දුබ්බඤ්ඤානෙ සුගතෙ දුගතතෙ යථා කමමුපගෙ සතෙත පජානාති.

තං ඤාතට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති: 'ඔහාසවසෙන නානතෙතකතතරුපතිමිත්තානං දස්සනට්ඨ පඤ්ඤා දිබ්බවක්‍රියාණං.'

දිබ්බවක්‍රියාණං භික්‍ෂුදසො

1. වි - තෙතන - සි, 2,
3. සවඤ්ඤා - PTS.

2. උපපජ්ජමානෙ - මෙය, යන PTS.

54. දිව්‍යවස්ත්‍රාලය

නිසේසින් කසිණොභාස ව්‍යයෙන් නානාස්වභාව එකස්වභාව වණ්ණාන-
නය දක්නා ස්වභාව වූ ප්‍රඥාව දිව්‍යවස්ත්‍රාලය වෙයි යත්:

මේ සත්තෙහි මහණ ඡන්දය අධික කොට ඇති සමාධිය හා ප්‍රධාන
විශේෂයෙන් සමන්විත වූ සාද්ධිපාදය වෙයි. විශේෂ අධික කොට ඇති
සමාධිය ... විතතය අධික කොට ඇති සමාධිය ... විමංසාව අධික කොට
ඇති සමාධිය හා ප්‍රධාන විශේෂයෙන් සමන්විත වූ සාද්ධිපාදය වෙයි.
හෙතෙම මේ සතර සාද්ධිපාදයන්හි සිත පුනපුනා වෙයි. දමනය කෙරෙයි
මාදු වුවක් කමිණ්‍ය වුවක් කෙරෙයි. හෙතෙම මේ සතර සාද්ධිපාදයන්හි
සිත පුනපුනා වඩා දමනය කොට මාදු වුවක් කමිණ්‍ය වුවක් කොට ආලෝක
සංඥාව මෙනෙහි කෙරෙයි. 'දවාලා'යි යන සංඥාව ඉටුයි. යම්සේ දහවල්හි
අලෝකය දක්නාලද ද එසේ මැ රාත්‍රියෙහි දු මෙනෙහි කෙරෙයි. යම්සේ
රාත්‍රියෙහි දිබ්බවස්ත්‍රාලාලෝකයෙන් දක්නාලද ද එසේ මැ දහවල්හි දු
මෙනෙහි කෙරෙයි. මෙසේ විවාන වූ භාත්පසින් නො වැසුණු සිතින්
අවභාස සහිත වූ සිත වෙයි.

හේ එසේසින් භාවිත වූ පරිශුද්ධ වූ ප්‍රභාසාර වූ සිතින් සත්ත්වයන්ගේ
ව්‍යුතිථතයන්හි දත්තා ඥානය විණිස සිත එළවයි, නැඹුරු කෙරෙයි. හේ
පරිශුද්ධ වූ මිනිසාස ඉක්මසිරි දිවැසින් ව්‍යුත වන්නා වූ උපදනා වූ හිත වූ
ප්‍රණීත වූ සුදුරුවණි වූ දුමිණි වූ සුගතිසට ගිය දුගතිසට ගිය සත්ත්වයන්
දකී. කම් වූ පරිද්දෙන් පරප්‍රොව ගිය සත්ත්වයන් දැනගනියි; 'එකාන්ත-
යෙන් මේ භවත් සත්ත්වයෝ කායදුශ්චරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු
වාග්දුශ්චරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු මනෝදුශ්චරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු ආයෙහි-
පවාදක වූවාහු මිථ්‍යාදූෂි ඇත්තාහු මිථ්‍යාදූෂිකමිසමාදන ඇත්තාහු ය.
ඔහු කාබුත් මරණින් මත්තෙහි සැපයෙන් පහ වූ දුකටගනි වූ විවිධ ව
පතිත වන තීරයට (ප්‍රතිසනි විසින්) පැමිණියාහු ය. තවද මේ භවත්
සත්ත්වයෝ කායසුචරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු වාක්සුචරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු
මනසුචරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු ආයෙහිපවාද නො කළාහු සමසන්දූෂි
ඇත්තාහු සමසන්දූෂිකමිසමාදන ඇත්තාහු ය. ඔහු කාබුත් මරණින්
මත්තෙහි සුදුරුවණි ඇති සුවයෙන් අග්‍ර වූ දෙවිලොවට (ප්‍රතිසනි විසින්)
පැමිණියාහු' යයි. මෙසේ විශුද්ධ වූ මිනිසාස ඉක්මසිරි දිවැසින් ව්‍යුත
වන්නා වූ උපදනා වූ හිත වූ ප්‍රණීත වූ සුවණි වූ දුමිණි වූ සුගතිසට ගිය
දුගතිසට ගිය සත්ත්වයන් දකී. කම් වූ පරිද්දෙන් පරප්‍රොව ගිය සත්ත්වයන්
දැනගනී.

එය ඥානාභියෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'ඔහාසව්‍යොන භානංනකතනරූපභිමිතනානං දසනනවෙධ
පසද්දා දිබ්බවස්ත්‍රාලයො' යි.

දිව්‍යවස්ත්‍රාලයානිර්දේශ යි.

55. ආස වකඩය සූර්ය.

කථාං වතුසට්ඨියා ආකාරෙති තිණණං¹ ඉන්ද්‍රියානං වසිභාවතා පඤ්ඤ ආසවානං බයෙ සූර්ය:

කතමෙසං තිණණං¹ ඉන්ද්‍රියානං: අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියස්ස, අඤ්ඤන්ද්‍රියස්ස, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියස්ස.

අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං කති ආනාති ගච්ඡති, අඤ්ඤන්ද්‍රියං කති ආනාති ගච්ඡති, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියං කති ආනාති ගච්ඡති: අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං එකං ආනං ගච්ඡති: සොතාපතතිමග්ගං. අඤ්ඤන්ද්‍රියං ඡ ආනාති ගච්ඡති: සොතාපතතිඵලං, සකදගාමිමග්ගං, සකදගාමිඵලං අනාගාමි මග්ගං අනාගාමිඵලං, අරහත්තමග්ගං. අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියං එකං ආනං ගච්ඡති: අරහත්තඵලං.

සොතාපතතිමග්ගකකිණේ අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අබිමොක්ඛපරිවාරං හොති, විරිසින්ද්‍රියං පග්ගහපරිවාරං හොති, සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානපරිවාරං හොති, සමාධින්ද්‍රියං අවිකේඛපපරිවාරං හොති, පඤ්ඤන්ද්‍රියං දස්සනපරිවාරං හොති, මතින්ද්‍රියං විජානනපරිවාරං හොති, සොමනසිසින්ද්‍රියං අභිසංකප්පපරිවාරං² හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං පචත්තසත්තතාධිපතෙය්‍යපරිවාරං හොති. සොතාපතතිමග්ගකකිණේ ජාතා ධම්මා ධුපෙඤා විත්තසමුට්ඨානං රූපං සබ්බෙව කුසලා හොනති, සබ්බෙව අනාසවා හොනති, සබ්බෙව නිය්‍යාතිකා හොනති, සබ්බෙව අපච්චගාමිනො හොනති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොනති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොනති, සොතාපතතිමග්ගකකිණේ අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජාතපරිවාරා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරිවාරා හොනති, නිස්සයපරිවාරා හොනති, සම්පසුත්තපරිවාරා හොනති, සහගතා හොනති. සහජාතා හොනති, සංසට්ඨා හොනති, සම්පසුත්තා හොනති. තෙව තස්ස ආකාරා චෙව හොනති පරිවාරා ව.

සොතාපතතිඵලකකිණේ අඤ්ඤන්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අබිමොක්ඛපරිවාරං හොති, විරිසින්ද්‍රියං පග්ගහපරිවාරං හොති, සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානපරිවාරං හොති, සමාධින්ද්‍රියං අවිකේඛපපරිවාරං හොති, පඤ්ඤන්ද්‍රියං දස්සනපරිවාරං හොති, මතින්ද්‍රියං විජානනපරිවාරං හොති, සොමනසිසින්ද්‍රියං අභිසංකප්පපරිවාරං² හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං පචත්තසත්තතාධිපතෙය්‍යපරිවාරං හොති, සොතාපතති ඵලකකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව ද්වයාකතා හොනති ධුපෙඤා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා හොනති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොනති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොනති, සොතාපතතිඵලකකිණේ අඤ්ඤන්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජාතපරිවාරා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරිවාරා හොනති, නිස්සයපරිවාරා හොනති, සම්පසුත්තපරිවාරා හොනති, සහගතා හොනති, සහජාතා හොනති, සංසට්ඨා හොනති, සම්පසුත්තා හොනති, තෙව තස්ස ආකාරා චෙව හොනති පරිවාරා ව.

1. තිණණයාං මජ්ඣං, - සෘ, PTS,

2. අභිසංකප්පපරිවාරං - සෘ, PTS, සි 1, 2

55 ආසුචක්‍ෂයඥානය

කිසෙයින් සුසැට අසුරින් (අනඤ්ඤතඤ්ඤසංමිතිඤ්ඤාදි) තුන් ඉන්ද්‍රිය-
යන්ගේ වහිනාවයෙන් පැවැති ප්‍රඥා ආසුචක්‍ෂයඥාන වෙයි යත්:

කවර තුන් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ ද යත්: අනඤ්ඤතඤ්ඤසංමිතිඤ්ඤායෙන් යැ
අඤ්ඤාඤ්ඤායෙන් යැ අඤ්ඤාතාවිඤ්ඤායෙන් යි.

අනඤ්ඤතඤ්ඤසංමිතිඤ්ඤාය කිහි තැනෙක උපදී ද, අඤ්ඤාඤ්ඤාය
කිහි තැනෙක උපදී ද, අඤ්ඤාතාවිඤ්ඤාය කිහි තැනෙක උපදී ද යත්:
අනඤ්ඤතඤ්ඤසංමිතිඤ්ඤාය එක් තැනෙක, උපදිමි: ස්‍රොතාපතතිමාගී-
යෙති යැ. අඤ්ඤාඤ්ඤාය සතැනෙක, උපදිමි: ස්‍රොතාපතතිඵලයෙති යැ.
අඤ්ඤාතාවිඤ්ඤාය සතැනෙක, උපදිමි: ස්‍රොතාපතතිඵලයෙති යැ.
අනාගාමිඵලයෙති යැ. අභිත්මාගීයෙති යි. අඤ්ඤාතාවිඤ්ඤාය එක් තැනෙක,
උපදිමි: අභිත්මාගීයෙති යි.

ස්‍රොතාපතතිමාගීක්‍ෂණයෙහි අනඤ්ඤතඤ්ඤසංමිතිඤ්ඤායට ශ්‍රද්ධාඤ්ඤාය
අධිමොක්‍ෂභාවයෙන් පරිවාර වෙයි, විශේෂීඤ්ඤාය ප්‍රග්‍රහභාවයෙන් පරිවාර
වෙයි, සමානීඤ්ඤාය උපසංචානභාවයෙන් පරිවාර වෙයි, සමාධිඤ්ඤාය
අවික්‍ෂේපභාවයෙන් පරිවාර වෙයි. ප්‍රඥෙඤ්ඤාය දශීනභාවයෙන් පරිවාර
වෙයි. මනිඤ්ඤාය විජානනභාවයෙන් පරිවාර වෙයි, සොමනසසිඤ්ඤාය
අභිසංකතභාවයෙන් පරිවාර වෙයි, ජීවිතිඤ්ඤාය වතීමානසන්තතිකට අධි-
පතිභාවයෙන් පරිවාර වේ. ස්‍රොතාපතතිමාගීක්‍ෂණයෙහි උපන් ධර්මයෝ
චිත්තසමුත්ථානරූපය නමැ සියල්ලෝ මැ භූතල වෙති, සියල්ලෝ මැ
අනාසුච වෙති, සියල්ලෝ මැ නොයෙකිනික වෙති, සියල්ලෝ මැ
අපයවහාමී වෙති, සියල්ලෝ මැ ලොකුහාර වෙති, සියල්ලෝ මැ
නිජිණාලබ්ධි වෙති. ස්‍රොතාපතතිමාගීක්‍ෂණයෙහි අනඤ්ඤතඤ්ඤසං-
මිතිඤ්ඤායට මේ අට ඉන්ද්‍රියයෝ සහජාතභාවයෙන් පරිවාර වෙති,
අනොසාන්තභාවයෙන් පරිවාර වෙති, නිශ්‍රයභාවයෙන් පරිවාර වෙති,
සම්ප්‍රසුක්කභාවයෙන් පරිවාර වෙති, සහගත වෙති, සහජාත වෙති,
සංසාෂට වෙති, සම්ප්‍රසුක්ක වෙත්. ඒ අෂ්ටඉන්ද්‍රියයෝ මැ ඒ අනඤ්ඤ-
තඤ්ඤාසංමිතිඤ්ඤායට ආකාර ද පරිවාර ද වෙත්.

ස්‍රොතාපතතිඵලක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤාඤ්ඤායට ශ්‍රද්ධාඤ්ඤාය අධිමොක්‍ෂ-
භාවයෙන් පරිවාර වෙයි, විශේෂීඤ්ඤාය ප්‍රග්‍රහභාවයෙන් පරිවාර වෙයි,
සමානීඤ්ඤාය උපසංචානභාවයෙන් පරිවාර වෙයි, සමාධිඤ්ඤාය අවික්‍ෂේප-
භාවයෙන් පරිවාර වෙයි, ප්‍රඥෙඤ්ඤාය දශීනභාවයෙන් පරිවාර වෙයි,
මනිඤ්ඤාය විජානනභාවයෙන් පරිවාර වෙයි, සොමනසසිඤ්ඤාය අභිසංකත-
භාවයෙන් පරිවාර වෙයි, ජීවිතෙඤ්ඤාය වතීමානසන්තතිකට අධිපතිභාව-
යෙන් පරිවාර වේ. ස්‍රොතාපතතිඵලක්‍ෂණයෙහි උපන් ධර්මයෝ චිත්ත-
සමුත්ථානරූපය නමැ සියල්ලෝ මැ අව්‍යාකාශ වෙති, සියල්ලෝ මැ
අනාසුච වෙති, සියල්ලෝ මැ ලොකොත්තර වෙති, සියල්ලෝ මැ
නිජිණාලබ්ධි වෙති. ස්‍රොතාපතතිඵලක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤාඤ්ඤායට මේ අෂ්ට
ඉන්ද්‍රියයෝ සහජාතභාවයෙන් පරිවාර වෙති, අනොසාන්තභාවයෙන් පරිවාර
වෙති, නිශ්‍රයභාවයෙන් පරිවාර වෙති, සම්ප්‍රසුක්කභාවයෙන් පරිවාර වෙති,
සහගත වෙති, සහජාත වෙති, සංසාෂට වෙති, සම්ප්‍රසුක්ක වෙත්.
ඒ අෂ්ටඉන්ද්‍රියයෝ මැ ඒ අඤ්ඤාඤ්ඤායට ආකාර ද පරිවාර ද වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සකදගාමිමග්ගකකිණේ -පෙ- සකදගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අනාගාමි-
 මග්ගකකිණේ -පෙ- අනාගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අරහත්තමග්ගකකිණේ
 අඤ්ඤාච්ඡේදය සංකප්පය අධිමොක්ඛපරිවාරං හොති -පෙ- ජීවිතිච්ඡේදය
 පච්ඡන්දනසන්තකාබිපතෙය්‍යපරිවාරං හොති.

අරහත්තමග්ගකකිණේ ජාතා ධම්මා ධම්මා සපෙච්චා විත්තසමුට්ඨානං රූපං
 සබ්බේව කුසලා හොනති, සබ්බේව අනාසවා හොනති, සබ්බේව නිශ්ශ්‍රීතා
 හොනති, සබ්බේව අපච්චගාමිනො හොනති, සබ්බේව ලොකුත්තරා
 හොනති, සබ්බේව නිබ්බානාරම්මණා හොනති අරහත්තමග්ගකකිණේ
 අඤ්ඤාච්ඡේදය ඉමාති අට්ඨිච්ඡේදාති සහජාතපරිවාරා හොනති, අඤ්ඤා-
 මඤ්ඤාපරිවාරා හොනති, නිසංසපරිවාරා හොනති, සම්පයුත්තපරිවාරා
 හොනති, සහගතා හොනති, සහජාතා හොනති, සංසට්ඨා හොනති,
 සම්පයුත්තා හොනති. තෙව තස්ස ආකාරාලේඛ හොනති පරිවාරා ව.

අරහත්තඵලකකිණේ අඤ්ඤාච්ඡේදය සංකප්පය අධිමොක්ඛපරිවාරං
 හොති, විරිදිච්ඡේදය -පෙ- ජීවිතිච්ඡේදය පච්ඡන්දනසන්තකාබිපතෙය්‍යපරිවාරං
 හොති. අරහත්තඵලකකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බේව අභිසංකතා හොනති,
 ධම්මා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බේව අනාසවා හොනති, සබ්බේව
 ලොකුත්තරා හොනති, සබ්බේව නිබ්බානාරම්මණා හොනති. අරහත්ත-
 ඵලකකිණේ අඤ්ඤාච්ඡේදය ඉමාති අට්ඨිච්ඡේදාති සහජාතපරිවාරා
 හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිවාරා හොනති, නිසංසපරිවාරා හොනති, සම්ප-
 යුත්තපරිවාරා හොනති, සහගතා හොනති, සහජාතා හොනති, සංසට්ඨා
 හොනති, සම්පයුත්තා හොනති. තෙව තස්ස ආකාරා වෙච්ච හොනති
 පරිවාරා ව. ඉදං ඉමාති අට්ඨිච්ඡේදාති වතුසට්ඨි හොනති.

අසංකප්පාති කතමෙ තෙ ආසවා: කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො,
 අවිජ්ජාසවො.

කතෙතෙ ආසවා බ්බන්ති: සොවාපනතිමග්ගෙන අනවසෙසො
 දිට්ඨාසවො බ්බන්ති, අපායගමනියො කාමාසවො බ්බන්ති, අපායගමනියො
 භවාසවො බ්බන්ති, අපායගමනියො අවිජ්ජාසවො බ්බන්ති, එතෙතෙ ආසවා
 බ්බන්ති.

සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බ්බන්ති, තදෙකට්ඨො
 භවාසවො බ්බන්ති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බ්බන්ති, එතෙතෙ ආසවා
 බ්බන්ති.

අනාගාමිමග්ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බ්බන්ති, තදෙකට්ඨො
 භවාසවො බ්බන්ති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බ්බන්ති, එතෙතෙ ආසවා
 බ්බන්ති.

අරහත්තමග්ගෙන අනවසෙසො භවාසවො බ්බන්ති, අනවසෙසො
 අවිජ්ජාසවො බ්බන්ති, එතෙතෙ ආසවා බ්බන්ති.

තං ඤාතට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති:
 'චතුසට්ඨියා ආකාරෙති තිණ්ණො ඉඤ්ජානං වසිභාවතා පඤ්ඤා ආසවානං
 බයෙ ඤාණං'.

අසංකප්පාතිකකිණේ අඤ්ඤාච්ඡේදය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සකෘද්ගාමීමාගීක්‍ෂණයෙහි ... සකෘද්ගාමීඵලක්‍ෂණයෙහි ... අනාගාමී-
මාගීක්‍ෂණයෙහි... අනාගාමීඵලක්‍ෂණයෙහි ... අතීන්මාගීක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤාදි-
යට ශ්‍රද්ධානුයුත අධිමොක්‍ෂභාවයෙන් පරිවාර වෙයි ... ජීවිතෙත්‍යුයය
වනීමානසනතතියට අධිපතිභාවයෙන් පරිවාර වේ.

අතීන්මාගීක්‍ෂණයෙහි උපත් ධර්මයෝ විතතසමුප්පාතරූපය තබා
සියල්ලෝ මැ කුසල වෙති, සියල්ලෝ මැ අනාසුච වෙති, සියල්ලෝ මැ
නොයෙකිනක් වෙති, සියල්ලෝ මැ අපවයගාමී වෙති, සියල්ලෝ මැ
ලොකොත්තර වෙති, සියල්ලෝ මැ නිජාණාලබ්ධි වෙති. අතීන්මාගීක්‍ෂ-
ණයෙහි අඤ්ඤාදියට මේ අමෙත්‍යයයෝ සහජාතභාවයෙන් පරිවාර
වෙති, අනෝයා'න්‍යභාවයෙන් පරිවාර වෙති, නිශ්‍රයභාවයෙන් පරිවාර
වෙති, සම්ප්‍රසුක්ඛභාවයෙන් පරිවාර වෙති, සහගත වෙති. සහජාත වෙති,
සංසාම වෙති, සම්ප්‍රසුක්ඛ වෙති. ඒ අමෙත්‍යයයෝ මැ ඒ අඤ්ඤාදියට
ආකාර ද පරිවාර ද වෙත්.

අතීන්ඵලක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤාතාවිත්‍යයට ශ්‍රද්ධානුයුත අධිමොක්‍ෂභාවයෙන්
පරිවාර වෙයි, විශේෂිත්‍යය ... ජීවිතෙත්‍යුයය වනීමානසනතතියට අධිපති-
භාවයෙන් පරිවාර වේ. අතීන්ඵලක්‍ෂණයෙහි උපත් ධර්මයෝ සියල්ලෝ මැ
අව්‍යාකාත වෙති, විතතසමුප්පාතරූපය තබා සියල්ලෝ මැ අනාසුච වෙති,
සියල්ලෝ මැ ලොකොත්තර වෙති, සියල්ලෝ මැ නිජාණාලබ්ධි වෙත්.
අතීන්ඵලක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤාතාවිත්‍යයට මේ අමෙත්‍යයයෝ සහජාතභාවයෙන්
පරිවාර වෙති, අනෝයා'න්‍යභාවයෙන් පරිවාර වෙති, නිශ්‍රයභාවයෙන් පරිවාර
වෙති, සම්ප්‍රසුක්ඛභාවයෙන් පරිවාර වෙති, සහගත වෙති, සහජාත වෙති,
සංසාම වෙති, සම්ප්‍රසුක්ඛ වෙත්. ඒ අමෙත්‍යයයෝ මැ ඒ අඤ්ඤාතාවිත්‍යයට
ආකාර ද පරිවාර ද වෙත්. මෙසේ මේ අමොච්ඡායකය සුකාමෙක් වේ.

ආසව්‍ය යනු: ඒ ආසුචයෝ කවරහ යන්: කාමාසුච යැ භවාසුච යැ
දූෂට්‍යාසුච යැ අවිඤ්ඤාසුච යි.

තෙල ආසුචයෝ කොති ක්‍ෂය වෙති යත්: සෝවත්මහින් අනවශෙෂ වූ
දූෂට්‍යාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, අපායගාමී වූ කාමාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, අපායගාමී වූ
භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, අපායගාමී වූ අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය වෙයි. තෙල ආසුචයෝ
මෙහි ක්‍ෂය වෙත්.

සෙදගාමිමහින් ඔදරික වූ කාමාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, එය හා සමග එක් වැ
සිටි භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, එය හා සමග එක් වැ සිටි අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය
වෙයි. තෙල ආසුචයෝ මෙහි ක්‍ෂය වෙත්.

අනගාමී මහින් අනවශෙෂ වූ කාමාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, එය හා සමග
එක් වැ සිටි භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, එය හා සමග එක් වැ සිටි අවිඤ්ඤාසුචය
ක්‍ෂය වෙයි. තෙල ආසුචයෝ මෙහි ක්‍ෂය වෙත්.

අතීන්මාගීයෙන් අනවශෙෂ වූ භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, අනවශෙෂ වූ
අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය වෙයි. තෙල ආසුචයෝ මෙහි ක්‍ෂය වෙත්.

එය ඥානානුසංගත ඥාන යැ ප්‍රජානනානුසංගත ප්‍රඥ යි. එයින් තියනු
ලැබෙයි: 'වතුසට්ඨියා ආකාරෙහි තිණ්ණං ඉත්‍යිධානං වසීනාදිනා පඤ්ඤා
ආසවානා බසෙ ඤාණං' යි.

ආසුචක්‍ෂයඥාන නිර්දේශ යි.

56-63. සච්චසද්දණචතුක්කදවයං

කථං පරිසද්දාදෙව් පසද්දා දුකෙති සද්දණං, පභානදෙව් පසද්දා සමුදයෙ සද්දණං, සච්ඡිකිරියදෙව් පසද්දා නිරොධෙ සද්දණං, භාවනදෙව් පසද්දා මගෙහ සද්දණං:

දුක්ඛස්ස ඵ්ලනදෙව්, සංඛිතදෙව්, සත්තාපදෙව්, විපරිනාමදෙව්, පරිසද්දාදෙව්.

සමුදයස්ස ආයුභනදෙව්, තිද්ධතදෙව්, සංඝෙද්දාගදෙව්, පට්ඨිබ්බාදෙව්, පභානදෙව්.

නිරොධස්ස නිස්සරණදෙව්, විවෙකදෙව්, අසංඛිතදෙව්, අමතදෙව්, සච්ඡිකිරියදෙව්.

මග්ගස්ස නිශ්ශානදෙව්, හෙතුදෙව්, දස්සනදෙව්, ආබිජඤ්ඤාදෙව්, භාවනදෙව්.

තං සද්දතදෙව්න සද්දණං, පජානනදෙව්න පසද්දා. තෙන වුවවති 'පරිසද්දාදෙව් පසද්දා දුකෙති සද්දණං, පභානදෙව් පසද්දා සමුදයෙ සද්දණං, සච්ඡිකිරියදෙව් පසද්දා නිරොධෙ සද්දණං, භාවනදෙව් පසද්දා මගෙහ සද්දණං'.

කථං දුකෙති සද්දණං, දුක්ඛසමුදයෙ සද්දණං, දුක්ඛනිරොධෙ සද්දණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපද්දා සද්දණං:

මග්ගසමමිතිස්ස සද්දණං දුකෙතිපෙතං සද්දණං, දුක්ඛසමුදයෙපෙතං සද්දණං, දුක්ඛනිරොධෙපෙතං සද්දණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපද්දාපෙතං සද්දණං.

තත්ථ කතමං දුකෙති සද්දණං: දුක්ඛං ආරබ්භ යා උපපජ්ජති පසද්දා පජානනා විචයො පච්චයො ධම්මවිචයො සල්ලකකිණා උපල්ලකකිණා පච්චුපල්ලකකිණා පණ්ණිවිමං කොසල්ලං නෙපුසද්දාං වෙහව්සා විනතා උප-පරිකකා භූරි මේධා පරිනාශිකා විපස්සනා සමපජ්ජද්දාං පතොදෙ පසද්දා පසද්දාදිත්ථියං පසද්දාඛල්ලං පසද්දාසත්ථං පසද්දාපාසාදෙ පසද්දාආලොකො පසද්දාමහාසො පසද්දාපචේජාතො පසද්දාරතනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. ඉදං වුවවති දුකෙති සද්දණං. දුක්ඛසමුදයං ආරබ්භ -පෙ-දුක්ඛනිරොධං ආරබ්භ -පෙ-දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපද්දා ආරබ්භ -පෙ-අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. ඉදං වුවවති දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපද්දා සද්දණං.

තං සද්දතදෙව්න සද්දණං, පජානනදෙව්න පසද්දා. තෙන වුවවති: 'දුකෙති සද්දණං, දුක්ඛසමුදයෙ සද්දණං, දුක්ඛනිරොධෙ සද්දණං, දුක්ඛනිරොධ-ගාමිනියා පටිපද්දා සද්දණං'.

සච්චසද්දණචතුක්කදවයනිදෙද්දසො.

56-63. සත්‍යඥානවතුෂ්කදවය

කිසෙයින් (දූෂයාගේ පීඩනාදි වතුර්විධ අතීතත්) පරිඥෙයසවිභාව-
යෙහි ප්‍රඥව දූෂඥන වෙයි, ප්‍රභාතව්‍යසවිභාවයෙහි ප්‍රඥව සමුදයඥා
වෙයි, සාක්‍ෂාත්කතීව්‍යසවිභාවයෙහි ප්‍රඥව නිරෝධඥන වෙයි, භාවිතව්‍ය
සවිභාවයෙහි ප්‍රඥව මාගීඥන වෙයි යත්:

දූෂයාගේ පීඩනසවිභාවය ප්‍රත්‍යයන් විසින් රැස් වූ කරනලද සවිභාවය
සත්‍යාපසවිභාවය පෙරලෙන සවිභාවය පරිඥෙයසවිභාව වෙයි.

සමුදයාගේ දුක් රැස් කරන සවිභාවය දුකට කරුණු වන සවිභාවය
සංයෝග සවිභාවය වලභන සවිභාවය ප්‍රභාතව්‍ය සවිභාව වෙයි.

නිරෝධයාගේ සසරින් පහවූ සවිභාවය සාසකාරයක් කෙරෙත් ශුන්‍ය
සවිභාවය ප්‍රත්‍යයන් විසින් රැස් වූ නො කරනලද සවිභාවය අමරණ
සවිභාවය සාක්‍ෂාත්කතීව්‍ය සවිභාව වෙයි.

මාගීයාගේ නියතීණසවිභාවය ගෙතුසවිභාවය දභිතසවිභාවය
ආධිපත්‍යසවිභාවය භාවිතව්‍යසවිභාව වේ.

එය ඥානාභියෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු
ලැබෙයි: ‘පටිඤ්ඤායෙධි පඤ්ඤා දුකෙහි ඤාණං පනානායෙධි පඤ්ඤා සමුදයෙ
ඤාණං සවජ්ඣිනියෙධි පඤ්ඤා නිරෝධෙ ඤාණං භාවනායෙධි පඤ්ඤා
මග්ගෙ ඤාණං’ යි.

කිසෙයින් දූෂඥන, දූෂසමුදයඥන, දූෂනිරෝධඥන, දූෂනිරෝධ-
ගාමිනීප්‍රතිපදඥන වෙයි යත්:

මාගීසමඛිතිහුගේ යම් ඥානයක් වේ ද නෙල දූෂඥන නමුදු වෙයි
නෙල දූෂසමුදයඥන නමුදු වෙයි, නෙල දූෂනිරෝධඥන නමුදු වෙයි,
නෙල දූෂනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදඥන නමුදු වේ.

එහි දූෂඥනය කවරෙ යත්: දූෂසත්‍යය අරමුණු කොට යම් ප්‍රඥ-
යෙක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් විමසීමෙක් ප්‍රකාරයෙන් විමසීමෙක් සිව්සත්දහම්
විමසීමෙක් (අනිත්‍යාදිය ලක්ෂණ විසින්) සැලකීමෙක් උපලක්ෂණයෙක්
ප්‍රත්‍යපලක්ෂණයෙක් පාණ්ඩිත්‍යයෙක් කුශලභාවයෙක් නිපුණතාවයෙක්
(අනිත්‍යාදිය) විභාවනායෙක් වින්‍යායෙක් උපපරික්‍ෂායෙක් භූරිප්‍රඥයෙක්
මේධායෙක් (යථාසවිභාව ප්‍රතිවේධයෙහි නැමෙන) පරිණායකයෙක්
විදභිනායෙක් (අනිත්‍යාදිය ප්‍රකාරයෙන් දන්නා) සමයන්ඥනයෙක් පනොද-
ප්‍රඥයෙක් ප්‍රඥසංඛ්‍යාන ඉන්ද්‍රියයෙක් ප්‍රඥබලයෙක් ප්‍රඥසත්‍යයෙක් ප්‍රඥ
ප්‍රාසාදයෙක් ප්‍රඥ ආලෝකයෙක් ප්‍රඥ අවනාසයෙක් ප්‍රඥ ප්‍රද්‍යොතයෙක් ප්‍රඥ
රත්නයෙක් අමොහයෙක් ධර්මවිවෘදයෙක් සමයන්ද්‍රවිසයක් උපදී ද මේ
දූෂඥන යැ යි කියනු ලැබේ. දූෂසමුදයසත්‍යය අරමුණු කොට ... දූෂ
නිරෝධසත්‍යය අරමුණු කොට ... දූෂනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදසත්‍යය
අරමුණු කොට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් .. අමොහයෙක්
ධර්මවිවෘදයෙක් සමයන්ද්‍රවිසයෙක් උපදී ද මේ දූෂනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදඥන
යැ යි කියනු ලැබේ.

එය ඥානාභියෙන් ඥාන යැ ප්‍රජානනාභියෙන් ප්‍රඥ යි. එයින් කියනු
ලැබෙයි: ‘දුෂකම් ඤාණං, දුකම් සමුදයෙ ඤාණං, දුකම් නිරෝධෙ ඤාණං,
දුකම් නිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං’ යි.

සත්‍යඥානවතුෂ්කදවයනිර්දේශ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

64-67 සුද්ධිකපටිසමිද්දසූඤ්ඤා

කථං අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනි-
පටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, පටිභානපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං:

අත්ථෙසු සූඤ්ඤං අත්ථපටිසමිද්ද, ධම්මෙසු සූඤ්ඤං ධම්මපටිසමිද්ද,
නිරුත්තනිසු සූඤ්ඤං නිරුත්තනිපටිසමිද්ද, පටිභානෙසු සූඤ්ඤං පටිභානපටි-
සමිද්ද.

අත්ථානානතො පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මානානතො
පඤ්ඤා ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනානතො පඤ්ඤා නිරුත්ත-
නිපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං.

අත්ථවච්ඡානෙ පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මවච්ඡානෙ
පඤ්ඤා ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනිවච්ඡානෙ පඤ්ඤා නිරුත්ත-
නිපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, පටිභානවච්ඡානෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසමිද්දෙ
සූඤ්ඤං.

අත්ථසලලකකිණෙ පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මසලලකකිණෙ
පඤ්ඤා ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනිසලලකකිණෙ පඤ්ඤා නිරුත්ත-
නිපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, පටිභානසලලකකිණෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසමිද්දෙ
සූඤ්ඤං.

අත්ථුපලකකිණෙ පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මුපලකකිණෙ
පඤ්ඤා ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනුපලකකිණෙ පඤ්ඤා නිරුත්ත-
නිපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, පටිභානුපලකකිණෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසමිද්දෙ
සූඤ්ඤං.

අත්ථපභෙදෙ පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මපභෙදෙ පඤ්ඤා
ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනිපභෙදෙ පඤ්ඤා නිරුත්තනිපටිසමිද්දෙ
සූඤ්ඤං, පටිභානපභෙදෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං.

අත්ථපභාවනෙ පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මපභාවනෙ
පඤ්ඤා ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනිපභාවනෙ පඤ්ඤා නිරුත්තනිපටි-
සමිද්දෙ සූඤ්ඤං, පටිභානපභාවනෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං.

අත්ථජෝතනෙ පඤ්ඤා අත්ථපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, ධම්මජෝතනෙ පඤ්ඤා
ධම්මපටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං, නිරුත්තනිජෝතනෙ පඤ්ඤා නිරුත්තනිපටිසමිද්දෙ
සූඤ්ඤං, පටිභානජෝතනෙ පඤ්ඤා පටිභාන පටිසමිද්දෙ සූඤ්ඤං.

64-67. မုဋ်ခိသဗ္ဗဘိဓမ္မံစိဋ်ဇ္ဈာနံ

කිසිසේත් අප්‍රතිසංවිද්‍යෙන, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යෙන, තීරානනිප්‍රණයංවිද්-
 ඥෙන, ප්‍රතිහානප්‍රතිසංවිද්‍යෙන චෙයි යත්:

හෙතුවිල (අඵ)යන්හි ප්‍රහේදගතඥනය අඵප්‍රතිසංවිද් යෑ ප්‍රත්‍යය (ධම්) යන්හි ප්‍රහේදගතඥනය ධම්ප්‍රතිසංවිද් යෑ නිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රහේදගත ඥනය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද් යෑ ඥනයන්හි ප්‍රහේදගතඥනය ප්‍රතිභාන- ප්‍රතිසංවිද් යෑ.

අවිනානාඤ්ඤා ප්‍රභේදගතඥානං අවිප්‍රතිසංවිද්ඤානං ධම්මානාඤ්ඤා ප්‍රභේදගතඥානං ධම්මප්‍රතිසංවිද්ඤානං නිරුක්ඛිතානාඤ්ඤා ප්‍රභේදගතඥානං නිරුක්ඛිතප්‍රතිසංවිද්ඤානං ඥානානාඤ්ඤා ප්‍රභේදගතඥානං ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්ඤානං.

අඵඵඵඵඵඵඵ ප්‍රභෙදගතඥනය අඵප්‍රතිසංචිද්දෙන යඵ ධමිඵඵඵඵඵ ප්‍රභෙදගතඥනය ධමිප්‍රතිසංචිද්දෙන යඵ තිරුකතිඵඵඵඵඵ ප්‍රභෙදගතඥනය තිරුකතිප්‍රතිසංචිද්දෙන යඵ ඥනතිඵඵඵඵ ප්‍රභෙදගතඥනය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංචිද්දෙන යි.

අපිම මොනොවට දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය අභිප්‍රතිසංවිද්භූත යැ
 ධර්මය මොනොවට දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය ධර්මප්‍රතිසංවිද්භූත යැ
 නිරුක්තිය මොනොවට දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්භූත
 යැ භූතය මොනොවට දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිනානප්‍රතිසංවිද්භූතයි.

අවම අත්‍යවශ්‍ය දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය අවිප්‍රතිසංවිද්‍යාණය යැයි
 බමුණ අත්‍යවශ්‍ය දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය බමුප්‍රතිසංවිද්‍යාණය යැයි
 නිරුක්තිය අත්‍යවශ්‍ය දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යාණය
 යැයි භූතය අත්‍යවශ්‍ය දැකීමෙහි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යාණය
 යි.

අඵ්‍රහෙදයෙහි ප්‍රහෙදගතඥනය අඵ්‍රත්තියංවිද්ඥන යැ ධම්ප්‍රහෙදයෙහි ප්‍රහෙදගතඥනය ධම්ප්‍රත්තියංවිද්ඥන යැ නිරුක්තිප්‍රහෙදයෙහි ප්‍රහෙදගතඥනය නිරුක්තිප්‍රත්තියංවිද්ඥන යැ ඥනප්‍රහෙදයෙහි ප්‍රහෙදගතඥනය ප්‍රතිභානප්‍රත්තියංවිද්ඥන යි.

අර්ථ පහළ කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය අභිප්‍රතිසංවිද්ඤාන ය; ධර්ම පහළ කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්ඤාන ය; තීරුකතිය පහළ කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය තීරුකතිප්‍රතිසංවිද්ඤාන ය; ඥානය පහළ කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්ඤාන යි

අපි බැබ්‍රලීමෙහි ප්‍රභේදගතඥන ශ්‍රීප්‍රතිසංවිද්‍යන යැ වශීය බැබ්‍රලීමෙහි ප්‍රභේදගතඥනය වම්ප්‍රතිසංවිද්‍යන යැ නිරුක්තිය බැබ්‍රලීමෙහි ප්‍රභේදගතඥනය නිරුක්තියප්‍රතිසංවිද්‍යන යැ ඥනය බැබ්‍රලීමෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යන යි.

අත්විරෝචනෙ පඤ්ඤා අත්පරිසමිතිදෙ සූර්ණං, ධම්මවිරෝචනෙ පඤ්ඤා ධම්මපරිසමිතිදෙ සූර්ණං, නිරුතතිවිරෝචනෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපරිසමිතිදෙ සූර්ණං, පරිභානවිරෝචනෙ පඤ්ඤා පරිභානපරිසමිතිදෙ සූර්ණං.

අත්පපකාසනෙ පඤ්ඤා අත්පරිසමිතිදෙ සූර්ණං, ධම්මපපකාසනෙ පඤ්ඤා ධම්මපරිසමිතිදෙ සූර්ණං, නිරුතතිපපකාසනෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපරිසමිතිදෙ සූර්ණං, පරිභානපපකාසනෙ පඤ්ඤා පරිභානපරිසමිතිදෙ සූර්ණං.

තං සූර්‍යවෙඨන සූර්ණං, පජානනවෙඨන පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති: 'අත්පරිසමිතිදෙ සූර්ණං, ධම්මපරිසමිතිදෙ සූර්ණං, නිරුතතිපරිසමිතිදෙ සූර්ණං, පරිභානපරිසමිතිදෙ සූර්ණං'.

සුද්ධිකපමිසමිතිද්‍යා සූර්ණනිදෙද්‍යො.

68 ඉන්ද්‍රියපරොපරියතාකූර්ණං.

තතමං තථාගතස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියතතා¹ සූර්ණං.

ඉධ තථාගතො සතෙන පස්සති: අපරජකෙඛි මහාරජකෙඛි තිකඛිඤ්ඤො මුදිඤ්ඤො සවාකාරෙ ආකාරෙ සුචිඤ්ඤාපයෙ දුචිඤ්ඤාපයෙ අපෙකකෙච්ච පරලොකවජ්ඣනසදස්සාවිනො අපෙකකෙච්ච න පරලොකවජ්ඣනසදස්සාවිනො.

අපරජකෙඛි මහාරජකෙඛිති සද්ධො පුග්ගලො අපරජකෙඛි, අස්සද්ධො² පුග්ගලො මහාරජකෙඛි; ආරභ්විරියො පුග්ගලො අපරජකෙඛි, කුසිනො පුග්ගලො මහාරජකෙඛි; උපට්ඨිතස්සති පුග්ගලො අපරජකෙඛි, මුට්ඨස්සති පුග්ගලො මහාරජකෙඛි; සමාතිනො පුග්ගලො අපරජකෙඛි, අසමාතිනො පුග්ගලො මහාරජකෙඛි; පඤ්ඤාචා පුග්ගලො අපරජකෙඛි, දුප්පඤ්ඤා පුග්ගලො මහාරජකෙඛි.

තිකඛිඤ්ඤො මුදිඤ්ඤොති සද්ධො පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤො, අස්සද්ධො පුග්ගලො මුදිඤ්ඤො; ආරභ්විරියො පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤො, කුසිනො පුග්ගලො මුදිඤ්ඤො; උපට්ඨිතස්සති පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤො, මුට්ඨස්සති පුග්ගලො මුදිඤ්ඤො; සමාතිනො පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤො අසමාතිනො පුග්ගලො මුදිඤ්ඤො; පඤ්ඤාචා පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤො, දුප්පඤ්ඤා පුග්ගලො මුදිඤ්ඤො.

1. ඉන්ද්‍රියානං පරොපරියතතා - භ්‍යා, ඉන්ද්‍රියපරොපරියතතා - මජ්ඣිම, PTS, සි 1, 2, 3

2. අසද්ධො - PTS,

අභිය විවිධ කොට දින්න කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය අභිප්‍රතිසංවිද්ද-
ඥාන යැ ධර්මය විවිධ කොට දින්න කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය ධර්මප්‍රති-
සංවිද්දඥාන යැ නිරුක්තිය විවිධ කොට දින්න කිරීමෙහි ප්‍රහේදගතඥානය
නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්දඥාන යැ ඥානය විවිධ කොට දින්න කිරීමෙහි ප්‍රහේද-
ගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්දඥාන යි.

අභිප්‍රකාශනයෙහි ප්‍රහේදගතඥානය අභිප්‍රතිසංවිද්දඥාන යැ ධර්මප්‍රකාශන-
යෙහි ප්‍රහේදගතඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්දඥාන යැ නිරුක්තිප්‍රකාශනයෙහි
ප්‍රහේදගතඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්දඥාන යැ ඥානප්‍රකාශනයෙහි ප්‍රහේද-
ගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්දඥාන යි.

එය ඥානාචාර්ය ඥාන යැ ප්‍රජානනාචාර්යන් ප්‍රඥා යි. එයින් කියනු
ලැබෙයි: 'අනුපටිසම්භිද්දෙ ඤාණං, ධර්මපටිසම්භිද්දෙ ඤාණං, නිරුක්ති-
පටිසම්භිද්දෙ ඤාණං, පටිභානපටිසම්භිද්දෙ ඤාණං' යි.

සුද්ධිකපටිසම්භිද්ද ඥානනිජ්ඣෙය යි.

68. ඉන්ද්‍රියපරාවරතාඥානය

තථාගතයන් වහන්සේගේ (සත්ත්වයන් පිළිබඳ) ඉන්ද්‍රියපරාවරතාඥානය
කවරෙ යන්:

මෙහි තථාගත තෙම අලා වූ කෙලෙස් රජස් ඇති මහත් වූ කෙලෙස්
රජස් ඇති තියුණු වූ (ශ්‍රද්ධාදී) ඉන්ද්‍රියයන් ඇති මාද වූ ඉන්ද්‍රියයන් ඇති
සුඤ්ජර වූ ආකාර ඇති කුත්සිත වූ ආකාර ඇති සුවසේ භාග්‍යවිෂ්‍ය භාග්‍ය
දුක්ඛසේ භාග්‍යවිෂ්‍ය භාග්‍ය සත්ත්වයන් පරලොව ද (රාගාදී) වද්‍යය ද භය
වශයෙන් දක්නා වූ ඇතැම් සත්ත්වයන් පරලොව ද (රාගාදී) වද්‍යය ද
භය වශයෙන් නො දක්නා වූ ඇතැම් සත්ත්වයන් (ඉන්ද්‍රියපරාවරතාඥානයෙන්)
දකී.

අපසරජ්ඣෙ මහාරජ්ඣෙ යනු: ශ්‍රද්ධා ඇති පුද්ගල තෙම අලා-
රජ්ඣෙ යැ ශ්‍රද්ධා නැති පුද්ගල තෙම මහාරජ්ඣෙ යැ ආරාධ්‍යවිෂ්‍ය ඇති
පුද්ගල තෙම අලාරජ්ඣෙ යැ කුසිද පුද්ගල තෙම මහාරජ්ඣෙ යැ එළඹ
සිටි සිහි ඇති පුද්ගල තෙම අලාරජ්ඣෙ යැ මුලාසිහි ඇති පුද්ගල තෙම
මහාරජ්ඣෙ යැ සමාහිතපුද්ගල තෙම අලාරජ්ඣෙ යැ අසමාහිතපුද්ගල
තෙම මහාරජ්ඣෙ යැ (උදයව්‍යාසගාමිනී) ප්‍රඥව ඇති පුද්ගල තෙම අලා-
රජ්ඣෙ යැ දුෂ්ප්‍රඥ පුද්ගල තෙම මහාරජ්ඣෙ යි.

තික්ඛන්ද්‍රියෙ මුදිඤ්ද්‍රියෙ යනු: ශ්‍රද්ධා ඇති පුද්ගල තෙම තියුණු වූ
(ශ්‍රද්ධාදී) ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ ශ්‍රද්ධා නැති පුද්ගල තෙම මාද වූ ඉන්ද්‍රිය
ඇත්තේ යැ රුකුළු වැර ඇති පුද්ගල තෙම තියුණු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ
කුසිත වූ පුද්ගල තෙම මාද වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ එළඹසිටි සිහි ඇති
පුද්ගල තෙම තියුණු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ මුලාසිහි ඇති පුද්ගල තෙම
මාද වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ සමාහිත වූ පුද්ගල තෙම තියුණු වූ ඉන්ද්‍රිය
ඇත්තේ යැ අසමාහිත වූ පුද්ගල තෙම මාද වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ ප්‍රඥව
ඇති පුද්ගල තෙම තියුණු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ දුෂ්ප්‍රඥ වූ පුද්ගල තෙම
මාද වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විජයං යනු: හැම කෙලෙසයෝ වද්දයෝ යැ හැම දුශ්චරිතයෝ වද්දයෝ
 යැ හැම අභිසංසකාරයෝ වද්දයෝ යැ හැම භවගාමිකම්යෝ වද්දයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉති ඉමසම්ඤ්ච ලොකෙ ඉමසම්ඤ්ච වජ්ජි තිබ්බා හයසඤ්ඤා පච්චු-
පට්ඨිතා හොති, සෙය්‍යථාපි උක්ඛිතතාසිකෙ වධිකෙ. ඉමෙහි පඤ්ඤාසාය
ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්ඤාසායානි ජානාති, පස්සාති, අඤ්ඤාති, පටිච්ඡිකාති.

ඉදං තථාගතස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරිඤ්ඤාසායානං.

ඉන්ද්‍රියපරොපරිඤ්ඤාසායානං ඉති ඉදං.

69 ආසයානුසයඤ්ඤාණං.

කාමං තථාගතස්ස සත්තානං ආසයානුසයඤ්ඤාණං:

ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, වරිතං
ජානාති, අධිව්‍යුහාති ජානාති, හබ්බාහබ්බෙ සත්තෙ ජානාති.

කහමො ව සත්තානං ආසයො: 'සස්සතො ලොකො'ති වා 'අසස්සතො
ලොකො'ති වා 'අනන්තො ලොකො'ති වා 'අනන්තො ලොකො'ති වා නං
ජිවං තං සරීරන්ති වා 'අඤ්ඤා ජිවං අඤ්ඤා සරීර'න්ති වා 'හොති තථාගතො
පරමමරණාති' වා 'න හොති තථාගතො පරමමරණාති' වා 'හොති ව න
හොති ව¹ තථාගතො පරමමරණාති' වා 'තෙව හොති න න හොති
තථාගතො පරමමරණාති' වා. ඉති හවද්ධිසන්තිසිකා වා සත්තා හොන්ති
විහවද්ධිසන්තිසිකා වා.

එතෙ වා පන උතො අනෙක අනුපගමම ඉදපථවයතා පටිච්ච-
සමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අනුලොමිකා බන්ධ² පටිලභා හොති, යථාභූතං වා
ඤ්ඤාණං.

කාමං සෙවනනඤ්ඤා ව ජානාති 'අයං පුග්ගලො කාමගරුකො
කාමාසයො කාමාධිව්‍යුහො'ති, කාමං³ සෙවනනඤ්ඤා ව ජානාති අයං
පුග්ගලො නෙකනිම්මගරුකො නෙකනිම්මාසයො නෙකනිම්මාධිව්‍යුහො'ති,
නෙකනිම්මං සෙවනනඤ්ඤා ව ජානාති 'අයං පුග්ගලො නෙකනිම්මගරුකො
නෙකනිම්මාසයො නෙකනිම්මාධිව්‍යුහො'ති, නෙකනිම්මං සෙවනනඤ්ඤා ව
ජානාති 'අයං පුග්ගලො කාමගරුකො කාමාසයො කාමාධිව්‍යුහො'ති.

බ්‍යාපාදං සෙවනනඤ්ඤා ව ජානාති 'අයං පුග්ගලො බ්‍යාපාදගරුකො
බ්‍යාපාදාසයො බ්‍යාපාදාධිව්‍යුහො'ති, බ්‍යාපාදං සෙවනනඤ්ඤා ව ජානාති
'අයං පුග්ගලො අබ්‍යාපාදගරුකො අබ්‍යාපාදාසයො අබ්‍යාපාදාධිව්‍යුහො'ති,
අබ්‍යාපාදං සෙවනනඤ්ඤා ව ජානාති 'අයං පුග්ගලො අබ්‍යාපාදගරුකො
අබ්‍යාපාදාසයො අබ්‍යාපාදාධිව්‍යුහො'ති, අබ්‍යාපාදං සෙවනනමෙව ජානාති
'අයං පුග්ගලො බ්‍යාපාදගරුකො බ්‍යාපාදාසයො බ්‍යාපාදාධිව්‍යුහො'ති.

1. හොති ව න ව හොති - ඡජසං, ආස

2. අනුලොමිකා - සි 1, 2,

3. කාමං, PTS

මෙසෙයින් මේ ලෝකයෙහි ද මේ වද්‍යයෙහි ද බලවත් හයසංඥාව නගනලද අසිපත ඇති වඩකයකු කෙරෙහි සෙයින් එළඹිසිටියා වෙයි. මේ පනස් අසූරින් මේ (ගුණාදි) පඤ්චස්ත්‍රයයන් (නුවණින්) දැනිසි (දිවැසින්) දැනිසි. භාත්පසින් දැනිසි. ප්‍රතිවෙධ කෙරේ.

මේ තථාගතයන් වහන්සේගේ (සත්ත්වයන් පිළිබඳ) ඉන්ද්‍රියපරාවරතා-ඥාන නම්.

ඉන්ද්‍රියපරාවරතාඥානනිද්දෙහි යි.

69. ආශයානුශයඥානය

තථාගතයන් වහන්සේගේ සත්ත්වයන් පිළිබඳ ආශයානුශය දන්නා නුවණ කවරෙ යන්:

මෙහි තථාගත තෙම සත්ත්වයන්ගේ ආශය (සත්තානාය) දැනගනී. අනුශය (ථාමගත කාමරාගාදිය) දැනගනී. චරිතය (පුළුකාතකම්) දැනගනී. අබිමුක්තිය දැනගනී. හව්‍යාහව්‍යසත්ත්වයන් දැනගනී.

සත්ත්වයන්ගේ ආශය කවරෙ යන්: 'ලෝකය ශාඛිතා' යි හෝ 'ලෝකය අශාඛිතා' යි හෝ 'ලෝකය අත්ත ඇත්තේ යැ' යි හෝ 'ලෝකය අත්ත නැත්තේ යැ' යි හෝ 'එ මැ ජීව යැ එ මැ ගරීර යැ' යි හෝ 'ජීවය අනෙකෙකු ගරීරය අනෙකෙකු' යි හෝ 'සත්ත්ව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන වේ' යයි හෝ 'සත්ත්ව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන නො වේ' යයි හෝ 'සත්ත්ව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන වන්නේත් නො වන්නේත් වේ' යයි හෝ 'සත්ත්ව තෙම මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වේ' යයි හෝ මෙසෙයින් සත්ත්වයෝ ශාඛිතදූෂ්ටය ඇසිරි කලානු හෝ වෙති. උච්චේදදූෂ්ටය ඇසිරි කලානු හෝ වෙත්.

මේ උභයාත්තයට ද නො පැමිණ ඉදම්ප්‍රත්‍යතාප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්න-ධර්මයන්හි අනුලෝමඥානය ලබනලද වෙයි. යථාභූතඥානය හෝ ලබන ලද්දේ වේ.

කාමය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම කාමගරාක යැ කාමාශය ඇත්තේ යැ කාමාධිමුක්ත යැ' යි දැනගනියි. කාමය සෙවුණු මැ මේ පුද්ගල තෙම නේෂ්‍රමයගරාක යැ නේෂ්‍රමයාශය ඇත්තේ යැ නේෂ්‍රමයාධි-මුක්ත යැ' යි දැනගනියි. නේෂ්‍රමය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම නේෂ්‍රමයගරාක යැ නේෂ්‍රමයාශය ඇත්තේ යැ නේෂ්‍රමයාධිමුක්ත යැ' යි දැනගනියි. නේෂ්‍රමය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම කාම ගරාක යැ කාමාශය ඇත්තේ යැ කාමාධිමුක්ත යැ' යි දැනගනී.

ව්‍යාපාදය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම ව්‍යාපාදගරාක යැ ව්‍යාපාද-ශය ඇත්තේ යැ ව්‍යාපාදාධිමුක්ත යැ' යි දැනගනියි. ව්‍යාපාදය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම අව්‍යාපාදගරාක යැ අව්‍යාපාදශය ඇත්තේ යැ අව්‍යාපාදාධි-මුක්ත යැ' යි දැනගනියි. අව්‍යාපාදය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම අව්‍යාපාදගරාක යැ අව්‍යාපාදශය ඇත්තේ යැ අව්‍යාපාදාධිමුක්ත යැ' යි දැනගනියි. අව්‍යාපාදය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම ව්‍යාපාදගරාක යැ ව්‍යාපාදශය ඇත්තේ යැ ව්‍යාපාදාධිමුක්ත යැ' යි දැනගනී.

පිනම්ඳායා සෙවනකෙසෙසුව ජානාති 'අයං පුග්ගලො පිනම්ඳායාගරුකො පිනම්ඳායාසයො පිනම්ඳායාධිමුනෙතා'ති, පිනම්ඳායා සෙවනකෙසෙසුව ජානාති 'අයං පුග්ගලො ආලොකසකුසුගරුකො ආලොකසකුසුසයො අලොකසකුසුධිමුනෙතා'ති, ආලොකසකුසු සෙවනකෙසෙසුව ජානාති 'අයං පුග්ගලො ආලොකසකුසුගරුකො ආලොකසකුසුසයො ආලොකසකුසුධිමුනෙතා'ති, ආලොකසකුසු සෙවනකෙසෙසුව ජානාති 'අයං පුග්ගලො පිනම්ඳායාගරුකො පිනම්ඳායාසයො පිනම්ඳායාධිමුනෙතා'ති*. අයං සත්තානං ආසයො.

කතමො ච සත්තානං අනුසයො: සත්තානුසයො, කාමරාගානුසයො, පරිසානුසයො, මානානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො.

යං ලොකෙ පිටරුපං සාතරුපං, එත්ථ සත්තානං කාමරාගානුසයො අනුසෙති; යං ලොකෙ අපිටරුපං¹ අසාතරුපං, එත්ථ සත්තානං පරිසානුසයො අනුසෙති; ඉති ඉමෙසු ද්විසු ධම්මෙසු අවිජ්ජා අනුපතිතා තදෙකට්ඨො මානො ච දිට්ඨි ච විචිකිච්ඡා ච දට්ඨබ්බො. අයං සත්තානං අනුසයො.

කතමං ච සත්තානං චරිතං: පුසුසුභ්භිසංඛාරො, අපුසුසුභ්භිසංඛාරො, ආනෙසුභ්භිසංඛාරො පරිතතභූමකො වා මහාභූමකො වා, ඉදං සත්තානං චරිතං.

කතමා ච සත්තානං අධිමුතති: සන්ති සත්තා භීනාධිමුතතිකා, සන්ති සත්තා පඤ්ඤාධිමුතතිකා, භීනාධිමුතතිකා සත්තා භීනාධිමුතතිකෙ සතෙන සෙවනති භජනති පසිරුපාසනති, පඤ්ඤාධිමුතතිකා සත්තා පඤ්ඤාධිමුතතිකෙ සතෙන සෙවනති භජනති පසිරුපාසනති. අනිතමි අදානං භීනාධිමුතතිකා සත්තා භීනාධිමුතතිකෙ සතෙන සෙවිංසු භජ්ංසු පසිරුපාසිංසු, පඤ්ඤාධිමුතතිකා සත්තා පඤ්ඤාධිමුතතිකෙ සතෙන සෙවිංසු භජ්ංසු පසිරුපාසිංසු, අනාගතමි අදානං භීනාධිමුතතිකා සත්තා භීනාධිමුතතිකෙ සතෙන සෙවිස්සනති භජ්ස්සනති පසිරුපාසිස්සනති, පඤ්ඤාධිමුතතිකා සත්තා පඤ්ඤාධිමුතතිකෙ සතෙන සෙවිස්සනති භජ්ස්සනති පසිරුපාසිස්සනති. අයං සත්තානං අධිමුතති.

කතමෙ සත්තා අභබ්බො: යෙ තෙ සත්තා කම්මාවරණෙන සම්නාගතා, කිලෙසාවරණෙන සම්නාගතා, විපාකාවරණෙන සම්නාගතා, අසඬා අච්ඡිකා, දුප්පසුසු අභබ්බො නියාමං ඔක්කම්තුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මතං. ඉමෙ තෙ සත්තා අභබ්බො.

කතමෙ සත්තා භබ්බො: යෙ තෙ සත්තා න කම්මාවරණෙන සම්නාගතා, න කිලෙසාවරණෙන සම්නාගතා, න විපාකාවරණෙන සම්නාගතා, සඬා ච්ඡිකා පසුසුවනො, භබ්බො නියාමං ඔක්කම්තුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මතං. ඉමෙ තෙ සත්තා භබ්බො.

ඉදං තථාගතස්ස සත්තානං ආසයානුසයෙ සූඡනං.

ආසයානුසය සූඡන නිදේශයො.

*. 'කාම'නම්මාදි වාක්‍යප්පදෙසො - සො PTS පොත්පකසු ව කන්චි සිහලකාර පොත්පකසු ව ව්‍යාකූලො විසදිසො ව දිස්සතෙ.

1 අපිටරුපං - PTS.

පින්මිඳිය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම පින්මිඳියරුක යැ පින්මිඳිය-සය ඇත්තේ යැ පින්මිඳියාබිමුතන යැ'යි දැනගනියි. පින්මිඳිය සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම ආලෝකසංඥාගරුක යැ ආලෝකසංඥාය ඇත්තේ යැ ආලෝකසංඥාබිමුතන යැ'යි දැනගනියි. ආලෝකසංඥාව සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම ආලෝකසංඥාගරුක යැ ආලෝකසංඥාය ඇත්තේ යැ ආලෝකසංඥාබිමුතන යැ'යි දැනගනියි. ආලෝකසංඥාව සෙවුණු මැ 'මේ පුද්ගල තෙම පින්මිඳියරුක යැ පින්මිඳියය ඇත්තේ යැ පින්මිඳියාබිමුතන යැ'යි දැනගනී. මේ සත්ත්වයන්ගේ ආයය වේ.

සත්ත්වයන්ගේ අනුයය කවරේ යත්: අනුයයයෝ සන්දෙනෙකි: කාමරාගානුයය යැ ප්‍රතිසානුයය යැ මානානුයය යැ දෘෂ්ටානුයය යැ විචිකිත්තානුයය යැ භවරාගානුයය යැ අවිද්‍යානුයය යි.

යමක් ලෝකයෙහි ප්‍රියස්වභාව සාධස්වභාව ඇත්තේ ද මෙහි සත්ත්ව-යන්ගේ කාමරාගානුයය ලැගයි. යමක් ලෝකයෙහි අප්‍රියස්වභාව අසාධස්වභාව ඇත්තේ ද මෙහි සත්ත්වයන්ගේ ප්‍රතිසානුයය ලැගයි. මෙසෙයින් මේ දෙදහමිහි අවිද්‍යාව අනුවගියා ය. ඒ අවිද්‍යාව හා සමග (සහජෙකට්ඨවශයෙන්) එක් වැ සිටි මානය ද දෘෂ්ටය ද විචිකිත්තාව ද දතපුත්තාහ. මේ සත්ත්වයන්ගේ අනුයය වේ.

සත්ත්වයන්ගේ චරිතය කවරේ යත්: පරිත්තභූමක වූ හෝ මහාභූමක වූ හෝ පුණ්‍යාභිසංසකාර යැ අපුණ්‍යාභිසංසකාර යැ ආනෙය්‍යාභිසංසකාර යි. මේ සත්ත්වයන්ගේ චරිත යි.

සත්ත්වයන්ගේ අබිමුකති කවර යත්: හීන වූ අබිමුකති (අදහස්) ඇති සත්ත්වයෝ ඇත්තාහ. ප්‍රණීත වූ අබිමුකති ඇති සත්ත්වයෝ ඇත්තාහ. හීනාබිමුකතික සත්ත්වයෝ හීනාබිමුකතික සත්ත්වයන් සෙවන - හජන - පයථිපාසන කෙරෙහි. ප්‍රණීතාබිමුකතිකසත්ත්වයෝ ප්‍රණීතාබිමුකතිකසත්ත්ව-යන් සෙවන හජන පයථිපාසන කෙරෙහි. අතීතකාලයෙහි දු හීනාබි-මුකතිකසත්ත්වයෝ හීනාබිමුකතිකසත්ත්වයන් සෙවන -හජන- පයථිපාසන කළහ. ප්‍රණීතාබිමුකතිකසත්ත්වයෝ ප්‍රණීතාබිමුකතිකසත්ත්වයන් සෙවන -හජන- පයථිපාසන කළහ. අනාගතකාලයෙහි දු හීනාබිමුකතිකසත්ත්වයෝ හීනාබිමුකතිකසත්ත්වයන් සෙවන -හජන- පයථිපාසන කරන්නාහ. ප්‍රණී-තාබිමුකතිකසත්ත්වයෝ ප්‍රණීතාබිමුකතිකසත්ත්වයන් සෙවන -හජන- පයථිපාසන කරන්නාහ යි. මේ සත්ත්වයන්ගේ අබිමුකති යි.

අභව්‍යසත්ත්වයෝ කවරහ යත්: යම් සත්ත්ව කෙනෙක් කමාවරණ-යෙන් සමකාගතයෝ ද කෙලයාවරණයෙන් සමකාගතයෝ ද විපාකා-වරණයෙන් සමකාගතයෝ ද සාද්දහා නැත්තාහු ද කර්තුකම්‍යතාකුශ-ලවජ්ඣ නැත්තාහු ද භවාඛගප්‍රඥ රහිතයෝ ද කුශලධර්මයන්හි සම්‍යක්ක-තිසාම සංකිංසාන ආයඨිමාගීයට බැසගන්නට අභව්‍යයෝ ද මේ සත්ත්වයෝ අභව්‍යයෝ යි.

භව්‍යසත්ත්වයෝ කවරහ යත්: යම් සත්ත්ව කෙනෙක් කමාවරණයෙන් සමකාගත නො වූවාහු කෙලයාවරණයෙන් සමකාගත නො වූවාහු විපාකාවරණයෙන් සමකාගත නො වූවාහු සාද්දහා ඇත්තාහු කර්තු-කම්‍යතාකුශලවජ්ඣ ඇත්තාහු භවාඛගප්‍රඥ ඇත්තාහු කුශලධර්මයන්හි සම්‍යක්කතිසාම සංකිංසාන ආයඨිමාගීයට බැසගන්නට භව්‍ය වෙත් ද මේ සත්ත්වයෝ භව්‍යයෝ යි.

මේ තථාගතයන් වහන්සේගේ සත්ත්වයන් පිළිබඳ ආයය අනුයය දන්නා ක්‍රමය යි.

ආයයානුයයඥානනිජ්ඣෙය යි.

70 යමකප්‍රාතිහාය්‍යඥානය

තථාගතයන් වහන්සේගේ යමකප්‍රාතිහාය්‍යඥානය කවරේ යත්:

මෙහි තථාගත තෙම ශ්‍රාවකයන් හා අසාධාරණ වූ යමකප්‍රාති-
හාය්‍යය කෙරෙයි. උඩුකයින් ගිනිකද පවත්වයි, යටිකයින් දියදහර
පවත්වයි, යටිකයින් ගිනිකද පවත්වයි, උඩුකයින් දියදහර පවත්වයි;
පෙරපයින් ගිනිකද පවත්වයි, පසුපයින් දියදහර පවත්වයි; පසුපයින්
ගිනිකද පවත්වයි, පෙරපයින් දියදහර පවත්වයි; දකුණැසින් ගිනිකද
පවත්වයි, වමැසින් දියදහර පවත්වයි; වමැසින් ගිනිකද පවත්වයි,
දකුණැසින් දියදහර පවත්වයි; දකුණුකන්සිළින් ගිනිකද පවත්වයි, වම්
කන්සිළින් දියදහර පවත්වයි; වම්කන්සිළින් ගිනිකද පවත්වයි, දකුණු
කන්සිළින් දියදහර පවත්වයි; දකුණුනැහැසිළින් ගිනිකද පවත්වයි, වම්
නැහැසිළින් දියදහර පවත්වයි; වම්නැහැසිළින් ගිනිකද පවත්වයි, දකුණු
නැහැසිළින් දියදහර පවත්වයි; දකුණුදසරියෙන් ගිනිකද පවත්වයි,
වම්දසරියෙන් දියදහර පවත්වයි; වම්දසරියෙන් ගිනිකද පවත්වයි,
දකුණුදසරියෙන් දියදහර පවත්වයි; දකුණුයන් ගිනිකද පවත්වයි,
වමතින් දියදහර පවත්වයි; වමතින් ගිනිකද පවත්වයි, දකුණුයන්
දියදහර පවත්වයි; දකුණුපයින් ගිනිකද පවත්වයි, වම්පයින් දියදහර
පවත්වයි; වම්පයින් ගිනිකද පවත්වයි, දකුණුපයින් දියදහර පවත්වයි;
දකුණුපයින් ගිනිකද පවත්වයි, වම්පයින් දියදහර පවත්වයි; වම්පයින්
ගිනිකද පවත්වයි, දකුණුපයින් දියදහර පවත්වයි; එකෙකි ඇඟිල්ලෙන්
ගිනිකද පවත්වයි, ඇඟිල් අතුරින් දියදහර පවත්වයි; ඇඟිල් අතුරින්
ගිනිකද පවත්වයි, එකෙකි ඇඟිල්ලෙන් දියදහර පවත්වයි; එකෙකි
රොමයෙන් ගිනිකද පවත්වයි, එකෙකි රොමයෙන් දියදහර පවත්වයි;
එකෙකි රොමකුපයෙන් ගිනිකද පවත්වයි, එකෙකි රොමකුපයෙන් දිය-
දහර පවත්වයි; නිල යැ පිත යැ ලොහිත යැ අවදන යැ මාඤ්ජු යැ
ප්‍රභාසවර යැ යන අවිච්ඡිද්ධත්වේ රසමිත්‍ර සුභම වැ පවතිත්.

බුදුහු සක්මන් කෙරෙහි, නිර්මිත බුදුහු සිටිති හිඳිති ශයනය හෝ
කෙරෙහි; බුදුහු සිටිති, නිර්මිත බුදුහු සක්මන් කෙරෙහි හිඳිති ශයනය
හෝ කෙරෙහි; බුදුහු හිඳිති, නිර්මිත බුදුහු සක්මන් කෙරෙහි සිටිති
ශයනය හෝ කෙරෙහි; බුදුහු ශයනය කෙරෙහි, නිර්මිත බුදුහු සක්මන්
කෙරෙහි සිටිති නිසිදනය හෝ කෙරෙහි; නිර්මිත බුදුහු සක්මන්
කෙරෙහි, බුදුහු සිටිති හිඳිති ශයනය හෝ කෙරෙහි; නිර්මිත බුදුහු
සිටිති, බුදුහු සක්මන් කෙරෙහි හිඳිති ශයනය හෝ කෙරෙහි; නිර්මිත
බුදුහු හිඳිති, බුදුහු සක්මන් කෙරෙහි සිටිති ශයනය හෝ කෙරෙහි;
නිර්මිත බුදුහු ශයනය කෙරෙහි, බුදුහු සක්මන් කෙරෙහි සිටිති නිසි-
දනය හෝ කෙරෙහි යයි.

මේ තථාගතයන් වහන්සේගේ යමකප්‍රාතිහාය්‍යඥානය යි.

යමකප්‍රාතිහාය්‍යඥානනිර්දේශ යි.

71. මහාකරුණාසමාපතතිසද්දර්ශන

කතමං තථාගතස්ස මහාකරුණාසමාපතතියා සද්දර්ශනං:

බමුකෙහි ආකාරේහි පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති: 'ආදිවෙනා ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'උය්‍යවෙනා ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'පයානො ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'කුමග්ගපටි-පනො,¹ 'ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'උපනිසති ලොකො අද්වුචො'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'අතාණො² ලොකො අනනිස්සරො'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'අස්සකො ලොකො සබ්බං පභාස ගමනීය'නති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'උභො ලොකො අතිවෙනා තණ්හාදුසෝ'ති පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'අතායනො³ ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං -පෙ- 'අලෙණො ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං -පෙ- 'අසරණො ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං -පෙ- 'අසරණීභුතො ලොකසන්නිවාසෝ'ති පසුන්තානං -පෙ-

'උද්ධතො ලොකො අවුපසනො'ති පසුන්තානං -පෙ- 'සසලො ලොකසන්නිවාසො විඤ්ඤා පුට්ඨලෙහි, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි සලානං උද්ධතා⁴ අඤ්ඤා මයා'ති පසුන්තානං -පෙ- 'අවිජ්ජාකාරාවරණො ලොකසන්නිවාසො⁵ කිලෙසපඤ්ඤාපකිත්තො,⁶ තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි ආලොකං දුස්සො අඤ්ඤා මයා'ති පසුන්තානං -පෙ- 'අවිජ්ජාගතො ලොකසන්නිවාසො අණ්ඩභුතො⁷ පරියොනඤ්ඤා⁸ තන්තාකුලපජාතො⁹ ගුලාගුණ ඝිකජාතො¹⁰ මුඤ්ඤාබ්බජභුතො,¹¹ අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති'ති පසුන්තානං -පෙ- 'අවිජ්ජාච්ඡිසද්දසංලිතො,¹² ලොකසන්නිවාසො කිලෙසකලලිභුතො'ති¹³ පසුන්තානං -පෙ-

'රාගද්වේශමොහජටාජවිතො¹⁴ ලොකසන්නිවාසො, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි ජටං විජටෙතා¹⁵ අඤ්ඤා මයා'ති පසුන්තානං -පෙ- 'තණ්හා-සම්ඝාටපටිමුක්කො¹⁶ ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ- 'තණ්හා-ජාලෙන ඔත්ථෙටි¹⁷ ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ- 'තණ්හාසො-තෙන මුග්ගති ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ- 'තණ්හාසංයෝජ-තෙන සඤ්ඤාතො ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ- 'තණ්හාසංයෝජ-සයෙන අනුසට්ඨො¹⁸ ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ- 'තණ්හා-සන්තාපෙන සන්තප්පති ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ- තණ්හාපටිලාභෙන පටිබ්බන්ති¹⁹ ලොකසන්නිවාසො'ති පසුන්තානං -පෙ-

1. කුමග්ගපටිපනො - PTS, 2. අපායාණො - සා, 3. අතාණො - PTS
4. උද්ධතා - මජ්ඣ, උද්ධතො - PTS, උද්ධතො - සී 2, උද්ධතා - සා,
5. ... සන්නිවාසො අණ්ඩභුතො - මජ්ඣ, 6. පඤ්ඤා: පකිත්තො - සා,
7. අණ්ඩභුතො - PTS, 8. පරියොනසංයො - PTS, 9. තන්තාකුලපජාතො - සා, PTS
10. කුලාගුණඝිකජාතො - මජ්ඣ, ගුලාගුණඝික - සා, 11. චම්බජභුතො - PTS,
12. ... දෙසසලෙසො - PTS, 13. කිලෙසකලලිභුතො - PTS,
14. මොහජටිපතො - PTS, සා, 15. විජටිතො - සා, PTS.
16. සම්ඝාතපටිමුක්කො - සී 1,2, 17. මොහජටා - PTS,
18. අනුසට්ඨො - PTS, සී 2- 19. පටිබ්බන්ති - PTS.

71 මහාකරුණාසමාපත්තිඥානය

තථාගතයන් වහන්සේගේ මහාකරුණාසමාපත්තිඥානය කවරේ යත්:

බහුත්‍රකාරයෙන් (නුවණැසින් හා බුදු ඇසින් හා) බලන්නා වූ භාග්‍ය-වත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී: 'ලොක-සන්නිවාසය තෙම (රාගාදීන් විසින්) ආදීප්ත යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලොක-සන්නිවාසය තෙම (නොයෙක් කටයුත්තෙහි) උත්සාහ සහිත යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලොකසන්නිවාසය තෙම මරණයට නින්මැගියේ යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍ය-වත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලොකසන්නිවාසය තෙම නොමගට පිළිපත්තේ යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍ය-වත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. ලෝ-වැසි තෙම අසීර වූයේ ජරාවශයෙන් මරණයට ගෙනයනු ලැබේ යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලෝවැසි තෙම අස්වසාලිය හැක්කෙක් නැත්තේ අනාරක්ෂක වූයේ යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලෝවැසි තෙම (අයැති යයි ගන්නාලද) සියල්ල හැරපියා යායුතු යැ (එහෙයින් මැ) නමා අයැතියක් නැත්තේ යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලෝවැසි තෙම තෘෂ්ණාවට දාය වූයේ නොතින් වූයේ උභව වූයේ යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. 'ලොකසන්නිවාසය තෙම අනාරක්ෂක යැ'යි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්ත්වයන් කෙරෙහි බැසැගනී. ලොකසන්නිවාසය තෙම නිශ්‍රය රහිත යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නි-වාසය තෙම අසරණ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම අසරණ වූයේ යැ'යි දක්නා වූ ...

'ලෝවැසි තෙම නො සන්තුන් වූයේ උඛිත යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම බොහෝ වූ හුලින් විදනා ලද්දේ සශල්ප වූයේ යැ. මා තබා ඒ ලොකසන්නිවාසයාගේ හුල් උද්‍රන අන් කිසිවෙක් නැතැ'යි දක්නා වූ ... ලොකසන්නිවාසය තෙම කෙලෙස්මැදිරියෙහි බහාලනලද්දේ අවිද්‍යාකාර නැමැති ආවරණ ඇත්තේ යැ, මා තබා ඒ ලොකසන්නිවාස-යට ආලෝකය දක්වනසුලු අන් කිසිවෙක් නැතැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම අවිද්‍යාවට පිවිසියේ අවිද්‍යානිකොපයෙහි උපත්-තේ හාත්පසින් බදනාලද්දේ හුවටක් සෙයින් ආකුල වූයේ ලීඞ්ඞි-කසල්ලක් බදු වූයේ මුද්‍රනණබ්බුස්තණ බදු වූයේ අය සංඛ්‍යාත සැපයෙන් පහවූ දුකට ගති වූ විවස වැ පතිත වන සසර නො ඉක්මේ'යයි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම අවිද්‍යා සංඛ්‍යාත විෂදෙශයෙන් මොනොවට නැවැරැණේ හටගත් කෙලෙස්කල්ප ඇත්තේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොක-සන්නිවාසය තෙම රාගදොෂමොහ සංඛ්‍යාත ජටායෙන් මැසුණේ යැ, මා තබා ඒ ලොකසන්නිවාසයාගේ (කෙලෙස්) ජටා සිදුනා අන් කිසිවෙක් නැතැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණා නැමැති සතුළු-යෙහි පිවිසියේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණා නැමැති දැලින් හාත්පසින් වෙලන ලද්දේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොක-සන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණාසංසොජ්ජනකෙන් බදනාලදැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණාහ්‍රගයෙන් අනුගත යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණාසන්තාපයෙන් තවදුරු ලැබේ'යයි දක්නා වූ ... 'ලොකසන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණාපරිදාහයෙන් දවනුලැබේ'යයි දක්නා වූ ...

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘දිවයින සංස්කෘතිය’ ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ-
 දිවයින ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘දිවයින-
 කෙටි වූයෙහි ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘දිවයින-
 කෙටි සංස්කෘතිය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘දිවයින-
 සංස්කෘතිය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘දිවයින-
 පෙන සංස්කෘතිය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘දිවයින-
 පෙන සංස්කෘතිය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ-

‘ජාති’ අනුගතය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘ජාති-
 අනුගතය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘ආගම’ අනුගතය
 ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘මරණය’ අනුගතය ලෝක-
 සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘ප්‍රතිපත්ති’ ප්‍රතිපත්ති ලෝක සංස්කෘති-
 වාසය’ නි පසුපස - පෙ-

‘තනතුර’ උඩින් ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘ජාති-
 පාසල පරිසරය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘මවුපා-
 සෙන’ පරිසරය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘මහා-
 බලය’ ලෝක සංස්කෘතිය’ රාගය ලෝක සංස්කෘතිය මොහ
 බලය ලෝක සංස්කෘතිය දිවයින බලය කිලෝබලය දිවයින
 බලය, තනතුරු කෙටි බලය මොහොත් අනුගතය මා’ නි
 පසුපස - පෙ- ‘මහා බලය’ ලෝක සංස්කෘතිය, තනතුරු
 කෙටි බලය දෙසට අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ-
 ‘මහා ප්‍රතිපත්ති’ ප්‍රතිපත්ති ලෝක සංස්කෘතිය, තනතුරු කෙටි
 ප්‍රතිපත්ති ජාති’ අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ- ‘මහා ප්‍රතිපත්ති
 ප්‍රතිපත්ති ලෝක සංස්කෘතිය, තනතුරු කෙටි ප්‍රතිපත්ති උදාහරණ’
 අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ- ‘මහා ප්‍රතිපත්ති’ ලෝක සංස්කෘති-
 වාසය, තනතුරු කෙටි කතාරු තරුණ අනුගතය මා’ නි
 පසුපස - පෙ- ‘මහා සංස්කෘතිය’ ලෝක සංස්කෘතිය, තනතුරු
 කෙටි සංස්කෘතිය මොහොත් අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ-
 ‘මහා ප්‍රතිපත්ති’ ප්‍රතිපත්ති ලෝක සංස්කෘතිය, තනතුරු කෙටි
 ප්‍රතිපත්ති උදාහරණ’ අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ- ‘මහා ප්‍රතිපත්ති
 ප්‍රතිපත්ති ලෝක සංස්කෘතිය, තනතුරු කෙටි ප්‍රතිපත්ති උදාහරණ’
 අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ-

‘අනුගතය ලෝක සංස්කෘතිය’ නි පසුපස - පෙ- ‘ආගම’
 ලෝක සංස්කෘතිය රාගය ලෝක සංස්කෘතිය මොහොත් ජාති ජාති-
 මරණය සංස්කෘතිය ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිපත්ති උදාහරණ,
 තනතුරු කෙටි නිබන්ධය අනුගතය මා’ නි පසුපස - පෙ-
 උදාහරණ ලෝක සංස්කෘතිය හැඳින්වීම මොහොත් ප්‍රතිපත්ති

1 අනුගතය - PTS 2 අනුගතය - සං, PTS

3 ප්‍රතිපත්ති - සං, PTS 4 ප්‍රතිපත්ති - PTS, 5 බලය - PTS,

6 ජාති - මරණ, ජාති, PTS, 7 උදාහරණ - මරණ, උදාහරණ සං,

8 සංස්කෘතිය මොහොත් - මරණ, PTS, 9 ජාති මරණය - මරණ,

10 උදාහරණ - සං 11 නිබන්ධය - සං

‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටී නාමැති හඟුළුයෙහි පිහිසියේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටිඡාලයෙන් වෙළුනලදැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටිසූරාසින් අදනාලාබේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටිසංයෝජනයෙන් බිදනාලදැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටිසන්ධායෙන් අනුගත යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටිසන්නාපයෙන් නැවේ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුෂ්ටිපරිදාහයෙන් දැවේ’යි දක්නා වූ ...

‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම ජාතියෙන් අනුගත වූයේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම ජරායෙන් ලුහුබිදනා ලදැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම ව්‍යාධියෙන් මඩනාලද්දේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මරණයෙන් පහරන ලද්දේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම දුකෙහි පිහිටියේ යැ’යි දක්නා වූ ...

‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම තෘෂ්ණායෙන් නගනලද්දේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම ජරා නැමැති ප්‍රාකාරයෙන් පරික්ෂිප්තා යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මරණපාශයෙන් පරික්ෂිප්තා යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මහාවිකිනියෙන් බැඳුණේ යැ රාගබ්බිකයෙන් දෝෂබ්බිකයෙන් මොහබ්බිකයෙන් මානබ්බිකයෙන් දුෂ්ටිබ්බිකයෙන් කෙලබ්බිකයෙන් දුශ්චරිතබ්බිකයෙන් බැඳුණේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසයාගේ බ්බිකය වූදනා අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මහත් වූ කෙලශසම්බාධයට පිළිපත්තේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසයට අවකාශ දක්වන අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මහාපළිබෝධයෙන් ඇවුරුණේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසයාගේ පළිබෝධ සිදුනා අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම පක්ඛග්ගී සබ්බාසාන මහාප්‍රපාතයෙහි වැටුණේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය ප්‍රපාතයෙන් නගන්නා වූ අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම (ජාත්‍යාදි) මහකතරට පිළිපත්තේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය කතර තරවන්නා වූ අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මහසතරට පිළිපත්තේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය සසරින් මුදන්නා වූ අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම සංසාර සබ්බාසාන මහාදුගීයෙහි පරිවර්තන වෙයි, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය දුගීයෙන් නගාලන්නා වූ අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම මහමඩෙහි ලැගුණේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය මඩෙන් නගාලන්නා වූ අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ...

‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම (හැම උවදුරින්) මඩනාලද්දේ යැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම රාගාග්නියෙන් දෝෂාග්නියෙන් මොහාග්නියෙන් ජාතියෙන් ජරාමරණයෙන් ශොකයෙන් පරිදෙවයෙන් දුක්ත් දෙමනසින් දැඩිආයාසයෙන් ඇවිලගත්තේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය නිවාලන්නා වූ අත් කිසිවෙක් නැතැ’යි දක්නා වූ ... ‘ලෝකසන්නිවාසය තෙම (ජාතිය විසින් ජරාදි උපද්‍රවයට) මග්ගවාගෙනගනලද්දේ පැමිණි දඬුවම් ඇති සොර වූයේ නිරතුරු අනාරක්ෂක වූ පෙළේ යැ’යි

නිකක්කරෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'විජ්ඣානිකවිද්‍යා ලෝකසන්නිවාසෝ
 ආසාදනපවිත්‍රපට්ඨතො, තස්ස නන්දෙසුකු කොචි මොචෙනා¹ අසුකු
 මයා'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'අනාථො ලෝකසන්නිවාසෝ පරමකා-
 පසුකුපපතො² තස්ස නන්දෙසුකු කොචි නායෙනා³ අසුකු මයා'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'දුක්ඛාභිභූතො⁴ ලෝකසන්නිවාසෝ විරරතන-
 පිළිතො'හි⁵ පසුකතෘනාම - පෙ - 'නිව්වෙඨිතො⁶ ලෝකසන්නිවාසෝ
 නිව්වෙඨිපාසිකො'හි⁷ පසුකතෘනාම - පෙ -

'අකො ලෝකසන්නිවාසෝ අවකුක්කො'හි පසුකතෘනාම - පෙ -
 'භවතෙතො ලෝකසන්නිවාසෝ අපරිනායකො'හි පසුකතෘනාම - පෙ -
 'විපට්ඨකිනො⁸ ලෝකසන්නිවාසෝ අසුප්පාපරඥො, තස්ස නන්දෙසුකු
 කොචි අරියපථං ආනෙතා අසුකු මයා'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'මහොස-
 පකිනො ලෝකසන්නිවාසෝ, තස්ස නන්දෙසුකු කොචි ඔසා උද්ධාතා⁹
 අසුකු මයා'හි පසුකතෘනාම - පෙ -

'ද්විති දිට්ඨිගතෙහි පරිසුට්ඨිතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම -
 පෙ - 'නීති දුට්ඨිගතෙහි විපප්පිතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම -
 පෙ - 'චතුති යොගෙහි යුතො¹⁰ ලෝකසන්නිවාසෝ චතුරොගයොජ්ඣො'
 හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'චතුති ගතෙහි ගතීතො¹¹ ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'චතුති උපාදනෙහි උපාදිතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'පසුචගතිසමාරුලො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'පසුචගති කාමගුණෙහි රජ්ජති ලෝකසන්නිවාසෝ'
 හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'පසුචගති නිවරණෙහි ඔත්ථො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'ජති විවාදමුලෙහි විවාදති ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'ජති තණ්හාකායෙහි රජ්ජති ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'ජති දිට්ඨිගතෙහි පරිසුට්ඨිතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'සත්තති අනුසංයෙහි අනුසංයො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි
 පසුකතෘනාම - පෙ - 'සත්තති සංයොජනෙහි සසුකුතො ලෝකසන්නිවා-
 සෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'සත්තති මානෙහි උත්තො ලෝකසන්නිවා-
 සෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'අට්ඨති ලෝකධම්මෙහි සමපරිවත්තති ලෝක-
 සන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'අට්ඨති මිච්ඡතෙහි නිත්තො
 ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'අට්ඨති පුරිසදෙසෙහි දුස්සති
 ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'නවති ආසාදවඤ්චි ආසාදිතො
 ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'නවවිධමානෙහි උත්තො
 ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'නවති තණ්හාමුලකෙහි ධම්මෙහි
 රජ්ජති ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'දසති කිලෙසවඤ්චි
 කිලිසුති ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'දසති ආසාදවඤ්චි
 ආසාදිතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'දසති අකුසලකම්ම-
 පථෙහි සමත්තාගතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ - 'දසති
 සසුකුජ්ජනෙහි සසුකුතො ලෝකසන්නිවාසෝ'හි පසුකතෘනාම - පෙ -

1. බකිකං ඡොට්ඨං - මුත්තං, 2. පරමකාපසුකුපපතො - මුත්තං, සහ PTS

3. කාසිතා - කාසිතාති වා පාසා සුකුජ්ජනං - ස. (අට්ඨකට්ඨා)

4. දුක්ඛාභිභූතො PTS ස. 5. විරරතනං පිළිතො - මුත්තං. 6. ගතීතො - මුත්තං.

7. නිව්වෙඨි පිපාසිතො මුත්තං. 8. පකිකො - මුත්තං, පකිකතො - බකුසු

9. උද්ධාතො - මුත්තං, PTS, උද්ධාතො - සහ, 10. පුරිසො - සහ,

11. ගතෙහි ගතීතො - සහ.

දක්නා වූ ... ලෝකසන්නිවාසය තෙම (රාගාදී) වද්‍යබික්‍ෂිතයෙන් බඳනා-
ලද්දේ දම්ගෙහිය කරා එළඹ සිටියේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය
මුදලන අන් කිසිවෙක් නැතැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය
තෙම අනාථ වූයේ පරම දිළිඳු බවට පැමිණියේ යැ, මා තබා ඒ
ලෝකසන්නිවාසය රක්නා අන් කිසිවෙක් නැතැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝක-
සන්නිවාසය තෙම දුකින් පෙළනලද්දේ දිගුකලක් පෙළුණේ යැ'යි දක්නා
වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම (තෘෂ්ණායෙන්) තීරතුරු ගිජු වූයේ
තීරතුරු හටගත් පවස් ඇත්තේ යැ'යි දක්නා වූ ...

'ලෝකසන්නිවාසය තෙම (ප්‍රඥාවෙන් අභාවයෙන්) අකි වූයේ යැ
ඇස් නැත්තේ යැ'යි දක්නා වූ ... ලෝකසන්නිවාසය තෙම නට ඇස්
ඇත්තේ පරිනායකයකු රහිත වූයේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නි-
වාසය තෙම විපරිතමාගීයට බටුයේ සෘජුමාගීයෙහි වැරද්දේ යැ, මා
තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය ආයතීමාගීයට ගෙන එන්නා වූ අන් කිසිවෙක්
නැතැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම (කාමාදි) මහාඛසයට
පිවිසියේ යැ, මා තබා ඒ ලෝකසන්නිවාසය ඛසයෙන් නඟාලන්නා වූ
අන් කිසිවෙක් නැතැ'යි දක්නා වූ ...

'ලෝකසන්නිවාසය තෙම (ශාශ්වත-උචේද) දූෂිත දෙකින් පයඝ්‍රීභිත
වූයේ (හාත්පසින් ගෙන සිටියේ) යැ'යි දක්නා වූ ... ලෝකසන්නිවාසය
තෙම තුන් දුශ්චරිතයන් විසින් විප්‍රතිපන්න යැ'යි දක්නා වූ ... ලෝක-
සන්නිවාසය තෙම (කාමාදි) සතර යෝගයන් ගෙන් යුක්ත වූයේ සතර
යෝගයන් විසින් බඳනා ලද්දේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය
තෙම සතර ග්‍රන්ථයන් විසින් ගෙවුණේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නි-
වාසය තෙම සතර උපාදානයන් විසින් දූෂිත කොට ගන්නාලැබේ'යි
දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම පඤ්චගනියට සමාරාධි වූයේ යැ'යි
දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම පඤ්චකාමගුණයන් විසින් රදනා
ලැබේ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම පඤ්චනීවරණයන්
විසින් වතුරුවනලද්දි'යි දක්නා වූ ... ලෝකසන්නිවාසය තෙම සවැදූරුම්
විවාදමූලයන්ගෙන් විවාද කෙරේ'යි දක්නා වූ ... ලෝකසන්නිවාසය
තෙම සවැදූරුම් තෘෂ්ණාකායයෙන් ඇල්ලේ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝක-
සන්නිවාසය තෙම ඡච්ඡේදනීන් විසින් පයඝ්‍රීභිත යැ'යි දක්නා වූ ...
'ලෝකසන්නිවාසය තෙම සභා අනුයයයන් විසින් ලුහුබඳනාලද යැ'යි
දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම සත් සංයෝජනයන් විසින්
සංයුක්ත යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම සභාවිධ මානසන්
විසින් උත්තත වූයේ යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම අෂ්ට-
ලෝකධර්මයෙන් පෙරැල්ලේ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම
අෂ්ටමිථ්‍යාභියෙන් නිශ්චිත යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම
අටවැදූරුම් පුරුෂදෙව්‍යයෙන් දූෂ්‍ය මේ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නි-
වාසය තෙම නවවිධ ආභාතවස්තුයෙන් ගැටුණේ යැ'යි දක්නා වූ ...
ලෝකසන්නිවාසය තෙම නවවිධ මානයෙන් උත්තත වූයේ යැ'යි දක්නා
වූ ... ලෝකසන්නිවාසය තෙම නව තෘෂ්ණාමූලකධර්මයන්ගෙන් ඇල්ලේ'යි
දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දශ කෙලශවස්තුයෙන් කෙලෙසේ'යි
දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දශආභාතවස්තුයෙන් ගැටුණේ යැ'යි
දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දශඅනුයලකමිපථයෙන් සමන්වා-
ගත යැ'යි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දශ සංයෝජනයෙන්

බැඳුණේ යැයි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දහවිධමිථ්‍යාභයන් විසින් නියතීත යැයි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දහවසතුක මිථ්‍යාදෂ්ටියෙන් සමකාගත යැයි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දහවසතුක වූ අනනග්‍රාහිකදෂ්ටියෙන් සමකාගත යැයි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම 'දට්ඨුරාසියකැයි සලකනලද නාෂණාප්‍රපඤ්ච-සතයෙන් ප්‍රපඤ්ච කරනලද්දේ යැයි දක්නා වූ ... 'ලෝකසන්නිවාසය තෙම දෙසැටමිසදිවුයෙන් පයච්ඡින්න යැයි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ මහාකරුණාව සත්‍යයන් කෙරෙහි බැසාගනී.

මම වූකලී තරණය කෙළෙමි වෙමි, ලෝවාසි තෙමේ වැලින් තරණය නො කෙළේ යැ, මම වූකලී මිදුණෙමි වෙමි, ලෝවාසි තෙමේ වැලින් නො මිදුණේ යැ; මම වූකලී දූමුණෙමි වෙමි, ලෝවාසි තෙමේ වැලින් නො දූමුණේ යැ; මම වූකලී සිහිල් වූයෙමි වෙමි, ලෝවාසි තෙමේ වැලින් නො සිහිල් වූයේ යැ; මම වූකලී අස්වැසුණෙමි වෙමි, ලෝවාසි තෙමේ වැලින් නො අස්වැසුණේ යැ; මම වූකලී පිරිනිවිසෙමි වෙමි, ලෝවාසි තෙමේ වැලින් නො පිරිනිවිසේ යැ; එකත්තෙන් මම තරණය කෙළෙමි මෙරමා තරවන්නට, මිදුනෙමි මෙරමා බුදන්නට, දූමුණෙමි මෙරමා දමන්නට, සිහිල් වූයෙමි මෙරමා සිහිල් කරන්නට, අස්වැසුණෙමි මෙරමා අස්වසාලන්නට, පිරිනිවිසෙමි මෙරමා පිරිනිවැලන්නට සමථියෙමි දක්නා වූ භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ කරුණාව සත්‍යයන් කෙරෙහි බැසාගනී.

මේ තථාගතයන් වහන්සේගේ මහාකරුණාමාපනතියෙහි ඥාන සි.

මහාකරුණාමාපනතිඥානනිද්දේශ සි.

72-73 සඵඥානා - අනාවරණඥානයෝ

තථාගතයන් වහන්සේගේ සඵඥානාඥානය කවරේ යත්:

හැම සංකිතය අසංකිතය නිරවශේෂ කොට දනී නු සි සඵඥානාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ.

අතීත වූ සියල්ල දනී නු සි සඵඥානාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ.

අනාගත වූ සියල්ල දනී නු සි සඵඥානාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ.

ප්‍රත්‍යක්‍ෂතන වූ සියල්ල දනී නු සි සඵඥානාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ.

අස ද රූපයෝ ද යන තෙල සියල්ල දනී නු සි සඵඥානාඥාන යැ එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ. නත ද ශබ්දයෝ ද ... නැගැය ද ගන්ධයෝ ද ... දිව ද රසයෝ ද ... කස ද සප්තව්‍යයෝ ද ... මනස ද ධර්මයෝ ද යන තෙල සියල්ල දනී නු සි සඵඥානාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යාවතා අභිච්චයං දුක්ඛයං අනත්තයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං, තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං. යාවතා රූපස්ස අභිච්චයං දුක්ඛයං අනත්තයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛ-
නසූත්තං, තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං. යාවතා වේදනාය -පෙ-
යාවතා සංකෘතය -පෙ- යාවතා සංඛාරානං -පෙ- යාවතා විසූක්ඛණස්ස
-පෙ- යාවතා චක්ඛස්ස -පෙ- යාවතා ජරාමරණස්ස අභිච්චයං දුක්ඛයං
අනත්තයං. තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං, තත්ථ ආචරණං
නත්ති අනාවරණසූත්තං.

යාවතා අභිසංකප්ප අභිසංකප්පයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං,
තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං, යාවතා පරිසංකප්ප පරිසංකප්පයං
-පෙ- යාවතා පභානස්ස¹ පභානයං -පෙ- යාවතා භාවනාය භාවනායං
-පෙ- යාවතා සච්ඡිකිරියාය සච්ඡිකිරියයං -පෙ-

යාවතා ඛඩ්ධානං ඛඩ්ධයං -පෙ- යාවතා ඛානුතං ඛානුතං -පෙ-
යාවතා ආයතනානං ආයතනානං -පෙ- යාවතා සංඛිතානං සංඛිතයං
-පෙ- යාවතා අසංඛිතස්ස අසංඛිතයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං,
තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං.

යාවතා කුසලෙ ධම්මෙ සබ්බං* ජානාතීති සසූක්ඛබ්බසූත්තං, තත්ථ
ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං. යාවතා අකුසලෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා
අබ්භාකතෙ ධම්මෙ -පෙ-

යාවතා කාමාවච්චරෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා රූපාවච්චරෙ ධම්මෙ -පෙ-
යාවතා අරූපාවච්චරෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා අපරියාපනේන ධම්මෙ සබ්බං
ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං, තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං.

යාවතා දුක්ඛස්ස දුක්ඛයං -පෙ- යාවතා සමුදයස්ස සමුදයයං
-පෙ- යාවතා නිරෝධස්ස නිරෝධයං -පෙ- යාවතා මග්ගස්ස මග්ගයං,
තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං, තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං.

යාවතා අත්ථපරිසමිද්දය අත්ථපරිසමිද්දයං -පෙ- යාවතා ධම්මපරි-
සමිද්දය ධම්මපරිසමිද්දයං -පෙ- යාවතා නිරුත්තරිපරිසමිද්දය නිරුත්තරි-
පරිසමිද්දයං -පෙ- යාවතා පරිනානපරිසමිද්දය පරිනානපරිසමිද්දයං,
තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං, තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණසූත්තං.

යාවතා ඉන්ද්‍රියපරොපරියතේන සූත්තං -පෙ- යාවතා සත්තානං
ආසංයාසුසංයෙ සූත්තං -පෙ- යාවතා යමකපාරිච්ඡේන සූත්තං -පෙ- යාවතා
මහාකරුණාසමාපත්තිං සූත්තං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසූක්ඛසූත්තං,
තත්ථ ආචරණං නත්ති අනාවරණ සූත්තං.

1 පභානස - සෘ.

* “සබ්බ ජානාතීති ඛණ්ඩවචනපාඨො සුඤ්ඤා, එකවචනසංග්‍රහෙ පභිනත්තා පභ
රොජ්ඣෙසු එකවචනසංග්‍රහෙ ලිඛිතා.” යනු අටුවාවයි.

යම්නාක් අනිත්‍යස්වභාව දුඃඛස්වභාව අනාත්මස්වභාව චේ ද ඒ සියල්ල දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ, යම්නාක් රූපයාගේ අනිත්‍යස්වභාව දුඃඛස්වභාව අනාත්මස්වභාව චේ ද ඒ සියල්ල දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ. යම්නාක් වේදනාවගේ ... යම්නාක් සංඥාවගේ ... යම්නාක් සංසකාරයන්ගේ ... යම්නාක් පිඤ්ඤායාගේ ... යම්නාක් චක්ඛුස්ත්‍රගේ ... යම්නාක් ජරාමරණයාගේ අනිත්‍යස්වභාව දුඃඛස්වභාව අනාත්මස්වභාව චේ ද ඒ සියල්ල දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යම්නාක් අභිඤ්ඤාවගේ අභිඤ්ඤාස්වභාව චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ. යම්නාක් පරිඤ්ඤාවගේ පරිඤ්ඤාස්වභාව චේ ද ... යම්නාක් ප්‍රභාණයාගේ ප්‍රභාණස්වභාව .. යම්නාක් භාවනාවගේ භාවනාස්වභාව ... යම්නාක් සාක්ෂාත්ත්‍රියාවගේ සාක්ෂාත්ත්‍රියාස්වභාව ...

යම්නාක් සකකිංසන්ගේ සකකිංසාස්වභාව ... යම්නාක් ධාතුන්ගේ ධාතුස්වභාව ... යම්නාක් ආයතනකිංසන්ගේ ආයතනස්වභාව ... යම්නාක් සංඛිතකිංසන්ගේ සංඛිතස්වභාව ... යම්නාක් අසංඛිතයාගේ අසංඛිතස්වභාව චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යම්නාක් කුශලධම්මය චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යැ. යම්නාක් අකුශලධම්මය ... යම්නාක් අව්‍යාකානධම්මය ...

යම්නාක් කාමාවචරධම්මය ... යම්නාක් රූපාවචරධම්මය ... යම්නාක් අරූපාවචරධම්මය ... යම්නාක් අපයංගීපත්තධම්මය චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යම්නාක් දුඃඛයාගේ දුඃඛස්වභාව ... යම්නාක් සමුදයාගේ සමුදයස්වභාව ... යම්නාක් නිරෝධයාගේ නිරෝධස්වභාව ... යම්නාක් මාගීයාගේ මාගීස්වභාවය චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යම්නාක් අත්ථපටිසම්මසාර්ගයේ අත්ථපටිසම්මසාර්ගයාස්වභාව ... යම්නාත් ධම්මපටිසම්මසාර්ගයේ ධම්මපටිසම්මසාර්ගයාස්වභාව ... යම්නාත් නිරුත්තරපටිසම්මසාර්ගයේ නිරුත්තරපටිසම්මසාර්ගයාස්වභාව ... යම්නාත් පටිභානපටිසම්මසාර්ගයේ පටිභානපටිසම්මසාර්ගයාස්වභාව චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යම්නාත් ඉන්ද්‍රියපරාවරතාඥානය ... යම්නාත් සත්ත්වයන්ගේ ආයුසානුයුතඥානය ... යම්නාත් යම්කප්‍රාතිභායාඥානය ... යම්නාත් මහාකරුණාසමාපත්තිඥානය චේ ද එ හැම දැනී නු සි සඵලඥාඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු සි අනාවරණඥාන යි.

යාවතා සද්දෙවතාසා ලොකාසා සමාරකාසා සමුගමකාසා සසාමණ-
බ්‍රාහ්මණීයා පජාය සද්දෙවමනුසාය දිට්ඨිං සුතං මුතං විඤ්ඤානං පතනං
පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා, සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං,
තත්ථ ආචරණං නාමිති අනාවරණඤ්ඤාණං.

1. 'න තසා අද්දිට්ඨිමිධස්සි¹ කිඤ්චි
අපො අච්ඤ්ඤානමජානිතබ්බං,
සබ්බං අච්ඤ්ඤාසි යද්දං නෙය්‍යං²
තථාගතො තෙන සමනතචක්ඛු'ති.

සමනතචක්ඛුති තෙනටොන සමනතචක්ඛු:

පුද්ගල බුද්ධඤ්ඤාණානි: දුක්ඛ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා
පටිපදාය ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, අත්ථපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ධම්ම-
පටිසම්භිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, නිරුත්තරිපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං,
පටිභානපටිසම්භිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ඉන්ද්‍රියපරොපරියතො ඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, ආසයාභුසයෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, යමකපාරිතිරෙ ඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, මහාකරුණාසමාපතනියා ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, අනාවරණඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ඉමානි පුද්ගල බුද්ධඤ්ඤාණානි.
ඉමෙසං පුද්ගලනං බුද්ධඤ්ඤාණානං අට්ඨ ඤ්ඤාණානි සාවකසාධාරණානි,
ඡ ඤ්ඤාණානි අසාධාරණානි සාවකෙහි.

යාවතා දුක්ඛස්ස දුක්ඛටො: සබ්බො ඤ්ඤානො, අඤ්ඤානො දුක්ඛටො:
නාමිති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං. තත්ථ ආචරණං නාමිති අනාවරණඤ්ඤාණං.

යාවතා දුක්ඛස්ස දුක්ඛටො: සබ්බො දිට්ඨො-පෙ- සබ්බො විදිතො -පෙ-
සබ්බො සච්ඡිකතො -පෙ- සබ්බො ඵස්සිතො පඤ්ඤාය, අඵස්සිතො පඤ්ඤාය
දුක්ඛටො: නාමිති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, තත්ථ ආචරණං නාමිති අනාවරණ
ඤ්ඤාණං.

යාවතා සමුදයස්ස සමුදයටො: -පෙ- යාවතා නිරෝධස්ස නිරෝධටො:
-පෙ- යාවතා මග්ගස්ස මග්ගටො: -පෙ- යාවතා අත්ථපටිසම්භිදාය අත්ථ
පටිසම්භිදටො: -පෙ- යාවතා ධම්මපටිසම්භිදාය ධම්මපටිසම්භිදටො: -පෙ-
යාවතා නිරුත්තරිපටිසම්භිදාය නිරුත්තරිපටිසම්භිදටො: -පෙ- යාවතා
පටිභානපටිසම්භිදාය පටිභානපටිසම්භිදටො: සබ්බො ඤ්ඤානො -පෙ- සබ්බො
දිට්ඨො -පෙ- සබ්බො විදිතො -පෙ- සබ්බො සච්ඡිකතො -පෙ- සබ්බො
ඵස්සිතො පඤ්ඤාය, අඵස්සිතො පඤ්ඤාය පටිභානපටිසම්භිදටො: නාමිති
සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, තත්ථ ආචරණං නාමිති අනාවරණඤ්ඤාණං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යම්කාක් මරුන් සහිත වූ බඩුන් සහිත වූ සදෙවක ලොකයා විසින් මහණබඩුණන් සහිත වූ දෙවිමිනිසුන් සහිත ප්‍රජාව විසින් දන්නාලද රූපායනනසෙක් ශබ්දයනනසෙක් ගනුරසසප්‍රමව්‍යායනනසෙක් ධර්මායනනසෙක් පෘථිණෙනලද රූපාදියෙක් සොයනලද රූපාදියෙක් මනසින් විමසනලද රූපාදියෙක් වේ ද එ හැම දැනි නු යි සඵඤ්ජාඤ්ඤ යා, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු යි අනාවරණඤ්ඤ යි.

ඒ තථාගතයන් විසින් මේ හෙතෙමාතුක ලොකයෙහි (මෙකල හෝ) පානාසින් හුදු කිසිවෙක් නැත. යළි (අතීත වූ) නො දත් කිසිවෙක් නැත, (අනාගත වූ) නො දන්නෙ කිසි (විමර්ශනයකු) ද නැත, දකුණු වූ යම් විමර්ශනයක් වේ නම් ඒ සියල්ල අවබෝධ කළහ. එහෙයින් තථාගතයෝ සමන්තවකු වූහ.

සමනාවකු යනු: කවර අභිෂෙච් සමනාවකු වේ ද යත්:

බුද්ධිඥාන තුළසෙකි: දු:ඛසත්තයෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ දු:ඛසමුදය සත්තයෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ දු:ඛතිරොධසත්තයෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ දු:ඛතිරොධගාමිනීප්‍රතිපදාසත්තයෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ අත්පට්ඨසමුද්ධියෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ ධම්මපට්ඨසමුද්ධියෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ නිරුත්තරපට්ඨසමුද්ධියෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ පටිභානපට්ඨසමුද්ධියෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ ඉන්ද්‍රියපරාචරාතාඥානය බුද්ධිඥාන යැ ආශයානුශය-ඥානය බුද්ධිඥාන යැ යමකප්‍රාතිහායීඥානය බුද්ධිඥාන යැ මහාකරුණා-සමාපත්තියෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ සඵඤාතාඥානය බුද්ධිඥාන යැ අනා-වරණඥානය බුද්ධිඥාන යි. මොහු තුළස් බුද්ධිඥානයෝ යි. මේ තුළස් බුද්ධිඥානයන් අතුරෙන් ඥානයෝ අටදෙනෙක් ශ්‍රාවකසාධාරණ වෙති. ඥානයෝ සදෙනෙක් ශ්‍රාවකයන් හා සමග අසාධාරණ වෙත්.

යම්තාක් දුබ්‍යයේ දුබ්‍යභාවයෙන් වේ ද සියල්ල නුවණින් දන්නාලද්දේ යැ අසූන වූ දුබ්‍යභාවයෙන් නැත් නු සි සම්පූර්ණයෙන් යැ එහි ආවරණයෙන් නැත් නු සි අභාවරණයෙන් යි.

යම්තාක් දුඛයාගේ දුඛසමුපායයෙක් වේ ද සියල්ල (ඇසින් මෙන් නුවණින්) දක්නා ලද්දේ යැ ... සියල්ල ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දේ යැ ... සියල්ල සාක්ෂාත් කරනලද්දේ යැ ... සියල්ල නුවණින් සාධී කරනලද්දේ යැ, නුවණින් සාධී නොකරනලද දුඛාවියෙක් නැත් නු යි සම්ඥාන ඥාන යැ, එහි ආවරණයෙක් නැත් නු යි අනාවරණඥාන යි.

යම්තාක් සමුදයාගේ සමුදයසවභාවයෙන් ... යම්තාක් නිරෝධයාගේ නිරෝධසවභාවයෙන් ... යම්තාක් මාගීයාගේ මාගීසවභාවයෙන් ... යම්තාක් අත්පරිසමනිදුවගේ අත්පරිසමනිදුසවභාවයෙන් ... යම්තාක් ධම්මපරිසමනිදුවගේ ධම්මපරිසමනිදුසවභාවයෙන් ... යම්තාක් නිරුතනිපරිසමනිදුවගේ නිරුතනිපරිසමනිදුසවභාවයෙන් ... යම්තාක් පරිභානපරිසමනිදුවගේ පරිභානපරිසමනිදු සවභාවයෙන් වේද සියල්ල නුවණින් දන්නා ලද්දේ යැ - සියල්ල නුවණින් දන්නාලද්දේ යැ - සියල්ල ප්‍රභට කොට දන්නාලද්දේ යැ - සියල්ල සාක්ෂාත් කරනලද්දේ යැ - සියල්ල නුවණින් සසඟී කරනලද්දේ යැ - නුවණින් සසඟී නො කරනලද පරිභානපරිසමනිදුසවභාවයෙන් නැත් නු සි සමීඤ්ඤාභූත යැ. එහි අචරණයෙන් නැත් නු සි අනාචරණභූත සි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යාවතා ඉන්ද්‍රියපරොපරිතතො සද්දණං -පෙ- යාවතා සත්තානං ආස-
 යානුසයෙ සද්දණං -පෙ- යාවතා යමකපාටිභිරෙ සද්දණං -පෙ- යාවතා
 මහාකරුණාසමාපතතියා සද්දණං සබ්බං සද්දනං -පෙ- සබ්බං දිට්ඨං -පෙ-
 සබ්බං විදිතං -පෙ- සබ්බං සච්ඡිකතං -පෙ- සබ්බං ඵසසිතං පඤ්ඤාය,
 අඵසසිතං පඤ්ඤාය මහාකරුණාසමාපතතියා සද්දණං නත්ථි සබ්බසද්දන-
 සද්දණං, තත්ථ ආචරණං නත්ථි අනාවරණසද්දණං.

යාවතා සද්දෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්බමකස්ස සස්සමණ-
 බ්‍රාහ්මණීයා පජාය සද්දෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පතතං
 පරියෙසිතං අනුච්චිතං මනසා, සබ්බං සද්දනං -පෙ- සබ්බං දිට්ඨං -පෙ-
 සබ්බං විදිතං -පෙ- සබ්බං සච්ඡිකතං -පෙ- සබ්බං ඵසසිතං පඤ්ඤාය,
 අඵසසිතං පඤ්ඤාය නත්ථි සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නත්ථි
 අනාවරණසද්දණං.

න තස්ස අද්දිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි
 අපො අවිඤ්ඤාතමජාතිතබ්බං,
 සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදත්ථි තෙය්‍යං
 තථාගතො තෙන සමන්තවහ්ලි'ති.

සබ්බසද්දනසද්දණානිදෙදසො.

සද්දණකපාසමන්තො.

යමිනාක් ඉන්ද්‍රියපරාවරතාඥානසෙක් ... යමිනාක් සත්ත්වයන්ගේ ආශ-
 යානුශයඥානසෙක් ... යමිනාක් යමකප්‍රාතිහායඥානසෙක් ... යමිනාක්
 මහාකරුණාසමාපත්තිඥානසෙක් වේ ද සියල්ල නුවණින් දන්නාලද යැ ...
 සියල්ල නුවණින් දන්නාලද යැ ... සියල්ල ප්‍රකට කොට දන්නා ලද යැ ...
 සියල්ල සාක්ෂාත් කරනලද යැ ... සියල්ල නුවණින් සපයී කරනලද යැ.
 නුවණින් සපයී නො කරනලද මහාකරුණාසමාපත්තිඥානසෙක් නැත්
 නු යි සම්මතාඥාන යැ. එහි ආවරණසෙක් නැත් නු යි අනාවරණඥාන යි.

යමිනාක් මරුන් සහිත වූ බමුත් සහිත වූ සද්දෙවකලොකයා විසින්
 මහණබමුණන් සහිත වූ දෙවිමිනිසුන් සහිත ප්‍රජාව විසින් දන්නා ලද
 රූපායනසෙක් ශබ්දායනසෙක් ගති-රස-සප්‍රභවයායනසෙක් ධර්මා-
 යනසෙක් පාමිණෙනලද රූපාදිසෙක් සොයනලද රූපාදිසෙක් මනසින්
 විමසනලද රූපාදිසෙක් වේ ද සියල්ල නුවණින් දන්නාලද යැ ... සියල්ල
 නුවණින් දන්නාලද යැ ... සියල්ල ප්‍රකට කොට දන්නාලද යැ ... සියල්ල
 සාක්ෂාත් කරනලද යැ ... සියල්ල නුවණින් සපයී කරනලද යැ. නුවණින්
 සපයී නො කරන ලද රූපාදිසෙක් නැත් නු යි සම්මතාඥාන යැ. එහි ආවරණ-
 සෙක් නැත් නු යි අනාවරණඥාන යි.

ඒ තථාගතයන් විසින් මේ ත්‍රෛධාතුකලොකයෙහි (මෙකල හෝ)
 පැනැසින් නුදුටු කිසිවෙක් නැත. යළි (අතීත වූ) නො දත් කිසිවෙක්
 නැත. (අනාගත වූ) නො දූනෙන කිසි (ධර්මජාතයෙකු) දු නැත. දතුයුතු
 වූ යම් ධර්මජාතයෙක් වේ නම් ඒ සියල්ල අවබෝධ කළහ, එහෙයින්
 තථාගතයෝ 'සමන්තවකඤ්ඤා' වූහ'යි.

සම්මතාඥානනිද්දේශ යි.

ඥානකථා නිමි.

2

දිට්ඨිකථා

කා දිට්ඨි¹ කති දිට්ඨිච්ඡායානි, කති දිට්ඨිපරිසුච්ඡායානි, කති දිට්ඨියො, කති දිට්ඨාභිනිවෙසා, කතමො දිට්ඨිච්ඡායාන සමුග්ගානොති.

1. කාදිට්ඨිති: අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි².
2. කතිදිට්ඨිච්ඡායානානිති: අච්ඡ දිට්ඨිච්ඡායානානි.
3. කතිදිට්ඨිපරිසුච්ඡායානානිති: අච්ඡාරස දිට්ඨිපරිසුච්ඡායානානි,
4. කතිදිට්ඨියොති: සොළස දිට්ඨියො.
5. කතිදිට්ඨාභිනිවෙසානි: තිණි සතං³ දිට්ඨාභිනිවෙසා,
6. කතමො දිට්ඨිච්ඡායානසමුග්ගානොති: සොනාපතතිමග්ගො දිට්ඨිච්ඡායානසමුග්ගානො.

කථං⁴ අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි:

රූපා 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙස පරාමාසො දිට්ඨි, වේදනා 'එතං මම -පෙ- සඤ්ඤං එතං මම -පෙ- සංඛාරෙ 'එතං මම -පෙ- විඤ්ඤාණං 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

චක්ඛුං එතං මම -පෙ- සොනා එතං මම -පෙ- ඝානං එතං මම -පෙ- ජිව්හං එතං මම -පෙ- කායං එතං මම -පෙ- මනං 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, රූපෙ⁵ එතං මම -පෙ- සඤ්ඤං එතං මම -පෙ- ගඤ්ඤි එතං මම -පෙ- රසෙ එතං මම -පෙ- පොඨිබ්බෙ එතං මම -පෙ- ධම්මෙ 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

චක්ඛුවිඤ්ඤාණං එතං මම -පෙ- සොනවිඤ්ඤාණං එතං මම -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං එතං මම -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං එතං මම -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං එතං මම -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

චක්ඛුසම්ප්පං එතං මම -පෙ- සොනසම්ප්පං එතං මම -පෙ- ඝානසම්ප්පං එතං මම -පෙ- ජිව්හාසම්ප්පං එතං මම -පෙ- කායසම්ප්පං එතං මම -පෙ- මනොසම්ප්පං 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

1. කාදිට්ඨිති - අතා, තඤ්ඤි.

2. කති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි - සතා

3. තිංසංසතං - අතා'

4. කති - සතා

5. රූපං සඤ්ඤං (ඉමො) - සතා, සි 1.2.

2

දූෂිතභාවය

දූෂිත භවර යැ, දූෂිතකාරණයෝ කෙනෙකැ, දූෂිතයක්ෂිකානගෝ කෙනෙකැ, දූෂිත කෙනෙකැ, දූෂිතභාවිනිවෙගයෝ කෙනෙකැ, දූෂිතකාරණ-සමුද්දායකය භවරෙ යන්:

1. දූෂිතය භවර යනු: අභිනිවෙගපරාමගීය දූෂිත යැ.
2. දූෂිතකාරණයෝ කෙනෙකැ යනු: දූෂිතකාරණයෝ අපදෙනෙකි.
3. දූෂිතයක්ෂිකානගෝ කෙනෙකැ යනු: දූෂිතයක්ෂිකානගෝ අප-ලොස්දෙනෙකි.
4. දූෂිත කෙනෙකැ යනු: දූෂිත සොලොස්දෙනෙකි.
5. දූෂිතභාවිනිවෙගයෝ කෙනෙකැ යනු: දූෂිතභාවිනිවෙග හුන්-සියයෙකි.
6. දූෂිතකාරණසමුද්දායකය භවරෙ යනු හෝවන්මාගීය දූෂිත-කාරණසමුද්දායකය වේ.

කිසෙයින් අභිනිවෙගපරාමගීය දූෂිත වෙයි යන්:

රූපය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආතම යැ'යි අභිනිවෙගපරාමගීය දූෂිත යැ. වෙදනාව 'තෙල මාගේ යැ ... සංඥාව 'තෙල මාගේ යැ ... සංකාර 'තෙල මාගේ යැ ... විඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආතම යැ'යි අභිනිවෙගපරා-මගීය දූෂිත යැ.

චක්ෂුස 'තෙල මාගේ යැ ශ්‍රොත්‍රය 'තෙල මාගේ යැ ... ස්පර්ශය 'තෙල මාගේ යැ ... ජිහ්වාව 'තෙල මාගේ යැ ... කාය 'තෙල මාගේ යැ ... මනස 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආතම යැ'යි අභිනිවෙගපරාමගීය දූෂිත යැ. රූපයන් 'තෙල මාගේ යැ ... භක්ඛයන් 'තෙල මාගේ යැ ... ගතිකයන් 'තෙල මාගේ යැ ... උපායයන් 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මයන් 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආතම යැ'යි අභිනිවෙගපරාමගීය දූෂිත යැ.

චක්ෂුර්විඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ ... ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ ... ස්පර්ශවිඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ ... ජිහ්වාවිඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ ... කායවිඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ ... මනෝවිඤ්ඤා 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආතම යැ'යි අභිනිවෙගපරාමගීය දූෂිත යැ.

චක්ෂුසමථිසංඝය 'තෙල මාගේ යැ ... සොකසමථිසංඝය 'තෙල මාගේ යැ ... සානසමථිසංඝය 'තෙල මාගේ යැ ... ජිහ්වාසමථිසංඝය 'තෙල මාගේ යැ ... කායසමථිසංඝය 'තෙල මාගේ යැ ... මනෝසමථිසංඝය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආතම යැ'යි අභිනිවෙග පරාමගීය දූෂිත යැ.

චක්කුසම්පය්‍යජං වෙදනං එතං මම -පෙ- සොකසම්පය්‍යජං වෙදනං -පෙ- ඝාතසම්පය්‍යජං වෙදනං -පෙ- ජීව්‍යාසම්පය්‍යජං වෙදනං -පෙ- කායසම්පය්‍යජං වෙදනං -පෙ- මනෝසම්පය්‍යජං වෙදනං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

රූපසඤ්ඤං එතං මම -පෙ- සද්දසඤ්ඤං එතං මම -පෙ- ගඤ්ඤං එතං මම -පෙ- රසසඤ්ඤං එතං මම -පෙ- ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤං එතං මම -පෙ- ධම්මසඤ්ඤං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

රූපසඤ්චතනං එතං මම -පෙ- සද්දසඤ්චතනං එතං මම -පෙ- ගඤ්චතනං එතං මම -පෙ- රසසඤ්චතනං එතං මම -පෙ- ථොට්ඨබ්බසඤ්චතනං එතං මම -පෙ- ධම්මසඤ්චතනං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

රූපතණ්හං එතං මම -පෙ- සද්දතණ්හං එතං මම -පෙ- ගඤ්තණ්හං එතං මම -පෙ- රසතණ්හං එතං මම -පෙ- ථොට්ඨබ්බතණ්හං එතං මම -පෙ- ධම්මතණ්හං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

රූපවිතකකං එතං මම -පෙ- සද්දවිතකකං එතං මම -පෙ- ගඤ්විතකකං එතං මම -පෙ- රසවිතකකං එතං මම -පෙ- ථොට්ඨබ්බවිතකකං එතං මම -පෙ- ධම්මවිතකකං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

රූපවිචාරං එතං මම -පෙ- සද්දවිචාරං එතං මම -පෙ- ගඤ්විචාරං එතං මම -පෙ- රසවිචාරං එතං මම -පෙ- ථොට්ඨබ්බවිචාරං එතං මම -පෙ- ධම්මවිචාරං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

පඨවිධාතුං එතං මම -පෙ- ආපොධාතුං එතං මම -පෙ- තෙජෝධාතුං එතං මම -පෙ- වායොධාතුං එතං මම -පෙ- ආකාශධාතුං එතං මම -පෙ- විඤ්ඤාණධාතුං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

පඨවිකසිණං එතං මම -පෙ- ආපොකසිණං -පෙ- තෙජොකසිණං -පෙ- වායොකසිණං -පෙ- නිලකසිණං -පෙ- පිතකසිණං -පෙ- ලොහිතකසිණං -පෙ- ඔද්දකකසිණං -පෙ- ආකාශකසිණං -පෙ- විඤ්ඤාණකසිණං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

චක්‍රසංස්කරණයෙන් උපන් වෙදනාව 'තෙල මාගේ යැ ... සොන-සංස්කරණයෙන් උපන් වෙදනාව ... සාධකසංස්කරණයෙන් උපන් වෙදනාව ... ජීවනාසංස්කරණයෙන් උපන් වෙදනාව ... කායසංස්කරණයෙන් උපන් වෙදනාව ... මනෝසංස්කරණයෙන් උපන් වෙදනාව 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

රූපසංඥාව 'තෙල මාගේ යැ ... ශබ්දසංඥාව තෙල මාගේ යැ ... ගන්ධසංඥාව 'තෙල මාගේ යැ ... රසසංඥාව 'තෙල මාගේ යැ... සුභ්‍රමව්‍යසංඥාව 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මසංඥාව 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

රූපසංඥාවතනාව 'තෙල මාගේ යැ ... ශබ්දසංඥාවතනාව 'තෙල මාගේ යැ ... ගන්ධසංඥාවතනාව 'තෙල මාගේ යැ ... රසසංඥාවතනාව 'තෙල මාගේ යැ. ... සුභ්‍රමව්‍යසංඥාවතනාව 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මසංඥාවතනාව තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

රූපතෘණාව 'තෙල මාගේ යැ ... ශබ්දතෘණාව 'තෙල මාගේ යැ ... ගන්ධතෘණාව 'තෙල මාගේ යැ ... රසතෘණාව 'තෙල මාගේ යැ ... සුභ්‍රමව්‍යතෘණාව 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මතෘණාව 'තෙල මාගේ යැ තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

රූපවිතකීය තෙල මාගේ යැ ... ශබ්දවිතකීය 'තෙල මාගේ යැ ... ගන්ධවිතකීය 'තෙල මාගේ යැ ... රසවිතකීය 'තෙල මාගේ යැ ... සුභ්‍රමව්‍යවිතකීය 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මවිතකීය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

රූපවිචාරය 'තෙල මාගේ යැ ... ශබ්දවිචාරය 'තෙල මාගේ යැ ... ගන්ධවිචාරය 'තෙල මාගේ යැ ... රසවිචාරය 'තෙල මාගේ යැ ... සුභ්‍රමව්‍යවිචාරය 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මවිචාරය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

පාච්චිමානුව 'තෙල මාගේ යැ ... අබ්බිමානුව 'තෙල මාගේ යැ ... තෙජෝමානුව 'තෙල මාගේ යැ ... වායුමානුව 'තෙල මාගේ යැ ... ආකාශමානුව 'තෙල මාගේ යැ ... විඤ්ඤාමානුව 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

පඨවිකසිණය 'තෙල මාගේ යැ ... ආපොකසිණය... තෙජෝකසිණය ... වායොකසිණය .. නිලකසිණය ... පිතකසිණය ... ලොභිතකසිණය ... ඔද්‍යතකසිණය ... ආකාසකසිණය ... විඤ්ඤාණකසිණය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ.

කෙසේ වුවද මෙම -පෙ- ලෝමය එනම් මෙම -පෙ- නඩය එනම් මෙම -පෙ- දැනට එනම් මෙම -පෙ- නඩය එනම් මෙම -පෙ- ම. සං එනම් මෙම -පෙ- නඩය එනම් මෙම -පෙ- අධිකාරී. එනම් මෙම -පෙ- අධිකාරී. එනම්, මෙම -පෙ- වකවානුව එනම් මෙම -පෙ- හදාරය එනම් මෙම -පෙ- සකසන එනම් මෙම -පෙ- නිලෝමය එනම් මෙම -පෙ- පිසකය එනම් මෙම -පෙ- පළාත්, සං එනම් මෙම -පෙ- අනුමත එනම් මෙම -පෙ- අනුමතය එනම් මෙම -පෙ- උද්භිදය එනම් මෙම -පෙ- කාර්යය එනම් මෙම -පෙ- පිසකය එනම් මෙම -පෙ- සෙවන එනම් මෙම -පෙ- පුබුද්ධය එනම් මෙම -පෙ- ලෝමය එනම් මෙම -පෙ- සෙවන එනම් මෙම -පෙ- මෙවන එනම් මෙම -පෙ- අසුරය එනම් මෙම -පෙ- වසර එනම් මෙම -පෙ- බෙදා එනම් මෙම -පෙ- සිසිලනය එනම් මෙම -පෙ- ලසිකය එනම් මෙම -පෙ- මුහුණ එනම් මෙම -පෙ- මහලුබව 'එනම් මෙම' එසේ හමුවේ, එසේ මෙ අනුමත' අනිවාර්යපරාමාසය දිසානායක.

වකවානුව එනම් මෙම -පෙ- රූපයකය එනම් මෙම -පෙ- සොබාසකය එනම් මෙම -පෙ- සදාසකය එනම් මෙම -පෙ- සානාසකය එනම් මෙම -පෙ- ගතියකය එනම් මෙම -පෙ- ජීවනාසකය එනම් මෙම -පෙ- රසාසකය එනම් මෙම -පෙ- කායාසකය එනම් මෙම -පෙ- ඵලාධිකාරියකය එනම් මෙම -පෙ- මනාසකය එනම් මෙම -පෙ- බලාසකය 'එනම් මෙම, එසේ හමුවේ, එසේ මෙ අනුමත' අනිවාර්යපරාමාසය දිසානායක.

වකවානුව එනම් මෙම -පෙ- රූපයකය එනම් මෙම -පෙ- වකවානුව විකල්පයකය එනම් මෙම -පෙ- සොබාවකය එනම් මෙම -පෙ- සදාසකය -පෙ- සොබාවකයකය -පෙ- සානාවකය -පෙ- ගතියකය -පෙ- සානාවකයකය -පෙ- ජීවනාවකය -පෙ- රසාවකය -පෙ- ජීවනාවකයකය -පෙ- කායාවකය -පෙ- ඵලාධිකාරියකය -පෙ- කායාවකයකය -පෙ- මනාසාවකය එනම් මෙම -පෙ- බලාසකය එනම් මෙම -පෙ- මනාසාවකයකය 'එනම් මෙම, එසේ හමුවේ, එසේ මෙ අනුමත' අනිවාර්යපරාමාසය දිසානායක.

වකවානුව එනම් මෙම -පෙ- සොබාවකය එනම් මෙම -පෙ- සානාවකය එනම් මෙම -පෙ- ජීවනාවකය එනම් මෙම -පෙ- කායාවකය එනම් මෙම -පෙ- මනාසාවකය එනම් මෙම -පෙ- ජීවනාවකය එනම් මෙම -පෙ- රසාවකය එනම් මෙම -පෙ- ජීවනාවකයකය එනම් මෙම -පෙ- කායාවකය එනම් මෙම -පෙ- මනාසාවකය එනම් මෙම -පෙ- බලාසකය එනම් මෙම -පෙ- මනාසාවකයකය 'එනම් මෙම, එසේ හමුවේ, එසේ මෙ අනුමත' අනිවාර්යපරාමාසය දිසානායක.

කාමාවකය එනම් මෙම -පෙ- රූපයකය එනම් මෙම -පෙ- අරූපයකය එනම් මෙම -පෙ- කාමයකය එනම් මෙම -පෙ- රූපයකය එනම් මෙම -පෙ- අරූපයකය එනම් මෙම -පෙ- සකසන එනම් මෙම -පෙ- අසකසන එනම් මෙම -පෙ- නෙවසකසන සකසන එනම් මෙම -පෙ- එකවැනිකාරයකය එනම් මෙම -පෙ- වනුවැනිකාරයකය එනම් මෙම -පෙ- පසුවැනිකාරයකය එනම් මෙම -පෙ- .

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කෙසේ 'තෙල මාගේ යැ ... ලොම් 'තෙල මාගේ යැ ... නිය 'තෙල මාගේ යැ ... දත් 'තෙල මාගේ යැ ... සම් 'තෙල මාගේ යැ ... මස් 'තෙල මාගේ යැ ... නහර 'තෙල මාගේ යැ ... ඇට 'තෙල මාගේ යැ ... ඇටමිදුළු 'තෙල මාගේ යැ ... වතුගවුට 'තෙල මාගේ යැ ... හදවත 'තෙල මාගේ යැ ... අක්මාව 'තෙල මාගේ යැ ... දලවුට 'තෙල මාගේ යැ ... බඩදිව 'තෙල මාගේ යැ ... පපුව 'තෙල මාගේ යැ ... අතුනු 'තෙල මාගේ යැ ... අතුනුබහන 'තෙල මාගේ යැ ... නොපැසුණු අහර 'තෙල මාගේ යැ ... පැසුණු අහර 'තෙල මාගේ යැ ... පිත් 'තෙල මාගේ යැ ... සෙම් 'තෙල මාගේ යැ ... පුයා 'තෙල මාගේ යැ ... ලෙහෙ 'තෙල මාගේ යැ ... සෝදිය 'තෙල මාගේ යැ ... මෙදනෙල් 'තෙල මාගේ යැ ... කදුළු 'තෙල මාගේ යැ ... වුරුණුතෙල් 'තෙල මාගේ යැ ... කෙළ 'තෙල මාගේ යැ ... මුතුණු 'තෙල මාගේ යැ ... සදමිදුළු 'තෙල මාගේ යැ ... සුලුදිය 'තෙල මාගේ යැ ... හිත්මුල් 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමගීය දූෂිත යැ.

වකඩායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... රූපායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... සොබායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... සඳයතනය 'තෙල මාගේ යැ ... ඝාතායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... ගනිායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... ජීවහායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... රසායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... කායායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... සුප්‍රභවයායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... මනායතනය 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මායතනය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශ පරාමගීය දූෂිත යැ.

වක්‍රුර්ධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... රූපධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... වක්‍රුර්විඤ්ඤධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... ශ්‍රෝත්‍රධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... ශබ්දධාවුට ... ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤධාවුට ... ස්‍රාණධාවුට ... ගනිධාවුට ... ස්‍රාණ-විඤ්ඤධාවුට ... ජීවහාධාවුට ... රසධාවුට ... ජීවාවිඤ්ඤ ධාවුට ... කායධාවුට ... සුප්‍රභවධාවුට ... කායවිඤ්ඤධාවුට ... මනෝධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... ධර්මධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... මනෝවිඤ්ඤධාවුට 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශ-පරාමගීය දූෂිත යැ.

වක්‍රුර්ත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... ශ්‍රෝත්‍රෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... ස්‍රාණෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... ජීවෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... කායෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ... මනරුත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ... ජීවිතෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... සත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... පුරුෂෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... සුබෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... දුබෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ... සොමනස්සිත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... දෙමනස්සිත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ... උපෙක්‍ෂෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... ශ්‍රද්ධෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... විශ්වාත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... සමාත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... සමාධිත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ ... ප්‍රඥෙත්‍රියය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශපරාමගීය දූෂිත යැ.

කාමධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... රූපධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... අරූප-ධාවුට 'තෙල මාගේ යැ ... කාමහවය 'තෙල මාගේ යැ ... රූපහවය 'තෙල මාගේ යැ ... අරූපහවය 'තෙල මාගේ යැ ... සංඤ්භවය 'තෙල මාගේ යැ ... අසංඤ්භවය 'තෙල මාගේ යැ ... නෙවසංඤ්භාසංඤ්භවය 'තෙල මාගේ යැ ... එකවොකාරහවය 'තෙල මාගේ යැ ... වතුචොකාර-හවය 'තෙල මාගේ යැ ... පඤ්චවොකාරහවය 'තෙල මාගේ යැ...

ප්‍රථමධ්‍යානය 'තෙල මාගේ යැ ... ද්විතීයධ්‍යානය 'තෙල මාගේ යැ ... තෘතීයධ්‍යානය 'තෙල මාගේ යැ ... චතුර්ධ්‍යානය 'තෙල මාගේ යැ ... චෛත්‍යිකවිමුක්තිය 'තෙල මාගේ යැ ... කරුණාවිතතවිමුක්තිය 'තෙල මාගේ යැ... මාදුතාවිතතවිමුක්තිය 'තෙල මාගේ යැ... උපෙක්ෂාවිතතවිමුක්තිය 'තෙල මාගේ යැ ... ආකාශානුචායනනසමාපත්තිය 'තෙල මාගේ යැ ... විඤ්ඤාණානුචායනනසමාපත්තිය 'තෙල මාගේ යැ ... ආකිඤ්ඤානුචායනනසමාපත්තිය 'තෙල මාගේ යැ ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානනසමාපත්තිය 'තෙල මාගේ ය, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශ පරාමගීය දූෂිත යැ.

අවිද්‍යාව 'තෙල මාගේ යැ ... සංඝකාරයන් 'තෙල මාගේ යැ ... විඤ්ඤාණය 'තෙල මාගේ යැ ... නාමරූපය 'තෙල මාගේ යැ ... මහායනනය 'තෙල මාගේ යැ ... සප්තගීය 'තෙල මාගේ යැ ... වෙදනාව 'තෙල මාගේ යැ ... තෘෂණාව 'තෙල මාගේ යැ ... උපාදනය 'තෙල මාගේ යැ ... භවය 'තෙල මාගේ යැ ... ජාතිය 'තෙල මාගේ යැ ... ජරාමරණය 'තෙල මාගේ යැ, තෙල මම වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම යැ'යි අභිනිවේශ පරාමගීය දූෂිත යැ.

මෙසෙයින් අභිනිවේශපරාමගීය දූෂිත වේ.

දූෂිතකාරණයෝ අටදෙන කවරහ යත්:

සකඤ්ඤායෝ ද දූෂිතකාරණයෙක, අවිද්‍යාව ද දූෂිතකාරණයෙක, සප්තගීය ද දූෂිතකාරණයෙක, සංඤ්ච ද දූෂිතකාරණයෙක, විතකීය ද දූෂිතකාරණයෙක, අයෝනිසොමනසිකාරය ද දූෂිතකාරණයෙක, පාපමිත්‍ර තෙමේ ද දූෂිතකාරණයෙක, පරතොඝෝෂය ද දූෂිතකාරණයෙක.

සකඤ්ඤායෝ (ඡන්ත) හෙතු යැ සකඤ්ඤායෝ (උපසංචිතක) ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි. මෙසෙයින් සකඤ්ඤායෝ ද දූෂිතකාරණයෙක.

අවිද්‍යාව හෙතු යැ අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි. මෙසෙයින් අවිද්‍යාව ද දූෂිතකාරණයෙක.

සප්තගීය හෙතු යැ සප්තගීය ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි. මෙසෙයින් සප්තගීය ද දූෂිතකාරණයෙක.

සංඤ්ච හෙතු යැ සංඤ්ච ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි. මෙසෙයින් සංඤ්ච ද දූෂිතකාරණයෙක.

විතකීය හෙතු යැ විතකීය ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි. මෙසෙයින් විතකීය ද දූෂිතකාරණයෙක.

අයෝනිසොමනසිකාරය හෙතු යැ අයෝනිසොමනසිකාරය ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි. මෙසෙයින් අයෝනිසොමනසිකාරය ද දූෂිතකාරණයෙක.

පාපමිත්‍ර හෙතු යැ පාපමිත්‍ර ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි, මෙසෙයින් පාපමිත්‍ර තෙමේ ද දූෂිතකාරණයෙක.

පරතොඝෝෂය හෙතු යැ පරතොඝෝෂය ප්‍රත්‍යය යැ දූෂිතත්වේ උපාත්මට කාරණ බැවිනි, මෙසෙයින් පරතොඝෝෂය ද දූෂිතකාරණයෙකි.

මොහු අටදෙන දූෂිතකාරණයෝ යි.

කතමානි අට්ඨාඨස දිවයිනපරිසරධානානි:

යා දිවයි දිවයිගතං; දිවයිගතනං, දිවයිකන්තාදං, දිවයිවිසුකං¹ දිවයි-
විපථජිතං, දිවයිසංකේශජිතං, දිවයිසලලං, දිවයිසමබ්බං,² දිවයිපමිබ්බං,³
දිවයිබන්ධනං, දිවයිපපානං, දිවයිනුසංයං, දිවයිසන්තාපො, දිවයිපරිලාභො,
දිවයිගණො, දිවයිපාදනං, දිවයිහිතිවෙසො, දිවයිපරාමාසො.

ඉමානි අට්ඨාඨස දිවයිපරිසරධානානි.

කතමා සොලස දිවයිසො:

අසාදදිවයි, අන්තානුදිවයි, ඕච්ඡාදිවයි, සකකායදිවයි, සකකාය වජ්ජිකා
සසසකදිවයි, සකකාය වජ්ජිකා උච්චදිවයි, අන්තගාහිකා දිවයි, පුබ්බන්තානු
දිවයි, අපරන්තානුදිවයි, සංකේශජිතා දිවයි, 'අභ'නති මානමිතිබන්ධා දිවයි,
'මම'නති මානමිතිබන්ධා දිවයි, අන්තවාදපටිසංයුතනා දිවයි, ලොකවාද-
පටිසංයුතනා දිවයි, භවදිවයි, විභවදිවයි.

ඉමා සොලස දිවයිසො.

කතමෙ නිණි සතං දිවයිහිතිවෙසා:

අසාදදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

අන්තානුදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

ඕච්ඡාදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

සකකායදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

සකකායවජ්ජිකාය සසසකදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

සකකායවජ්ජිකාය උච්චදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

අන්තගාහිකාය දිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

පුබ්බන්තානුදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

අපරන්තානුදිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

සංකේශජිතාය දිවයිසා කතිහාකාරෙහි අභිතිවෙසො භොති:

1. දිවයිවිසුකායිකං - ධම්මසංගහි

2. දිවයිවිපථජිතං - සතං.

3. දිවයිපමිබ්බං - මජ්ඣං. සතං PTS

* "කතමෙ නිණි සතං දිවයිහිතිවෙසා"හි පුච්ඡා සතං - PTS, පොඤ්ඤා සංගහිකා

අටලොස් දූෂිතයෙකුගේ කවර හ යන්:

යම් දූෂවියෙක් දූෂවිගතයෙක් දූෂවිගහනායෙක් දූෂවිකාන්තාරයෙක් දූෂවි නමැති හුලෙක් දූෂවිහුගේ විරූප වූ චලනයෙක් දූෂවිසංයෝජනයෙක් දූෂවිශල්යයෙක් දූෂවිසම්බාධයෙක් දූෂවිපරිබෝධයෙක් දූෂවිබිඤ්ඤානයෙක් දූෂවිප්‍රපාතයෙක් දූෂවිසහසයෙක් දූෂවිසන්තාපයෙක් දූෂවිපරිදූතයෙක් දූෂවිග්‍රහනයෙක් දූෂවිප්‍රපාදනයෙක් දූෂවිසහිතිවේශයෙක් දූෂවිපරාමයෙක් වේ ද,

මමානු අමතලාස් දූපරිපතට් පිංතකෝ සි.

පොළොස් දූෂිත කවරහ සත්:

ආසාදයට යැ අනව්‍යාදයට යැ මිථ්‍යාදයට යැ සත්‍යාදයට යැ සත්‍යාදවස්තුක වූ ශාඛවදයට යැ සත්‍යාද වස්තුක වූ උචේදයට යැ අනන්‍යාසික දයට යැ පූජනාන්‍යාදයට යැ අපරාන්‍යාදයට යැ සංයෝජනිකදයට යැ ‘මම’ යයි (උපත්) මානයෙන් බැඳුණු දයට යැ ‘මාගේ යැ’යි (උපත්) මානයෙන් බැඳුණු දයට යැ ආත්මවාදයෙන් බැඳුණු දයට යැ ලොකවාදයෙන් බැඳුණු දයට යැ භවදයට යැ විභවදයට යි.

මමයු සොයලාස් දැව්නු වෙත්.

තුන්සියයක් දැමුවහිනිවෙනගේ කවරහ යන්:

කිහි අගුරෙකින් ආසාදනයවියෙහි අතිනිවේශය (බැසූ ගැනීම) වේ ද?

කිහි අසුරෙකින් ආතමානුදූෂිතයෙහි අහිනිවෙශය වේ ද?

කිහි අයුරෙකින් මිට්තාදූෂවියෙහි අහිනිවෙයය වේ ද?

කිහි අයුරෙකින් සහකාරයෙහි අහිනිවෙස වේ ද?

කිහි අමුරෙකින් සතකායවසතුක ශාශවතදූෂිතෙහි අහිනිවෙනය
මේ ද?

කිහි අයුරෙකින් සහකායවසනුක උචෙත්දද්දායෙහි අභිනිවේශය වේ ද?

කිහි අයුරෙකින් අනන්‍යාභිකද්‍රව්‍යයෙහි අභිනිවේශය මේ ද?

කිහි අයුරෙකින් ප්‍රමානානුකූලවයෙහි අභිතිවේශය වේ ද?

කිහි අයුරෙකින් අපරාධානුද්‍රව්‍යයෙහි අහිනිවෙශය වේ ද?

කිහි අයුරෙකින් සංයෝජන කළමිගෙහි අහිනිවෙගය වේ ද?

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘අභ’නති මානවිතිබ්බාය දිට්ඨියා කතිහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

‘මම’නති මානවිතිබ්බාය දිට්ඨියා කතිහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

අත්තවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා කතිහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

ලොකවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා කතිහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

භවදිට්ඨියා කතිහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

විභවදිට්ඨියා කතිහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

අස්සාදදිට්ඨියා පඤ්චනියාය ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

අත්තානුදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

මිච්ඡාදිට්ඨියා දසහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

සකකායදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

සකකායවජ්ජිකාය සසසතදිට්ඨියා පනාරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

සකකායවජ්ජිකාය උචෙත්තදිට්ඨියා පඤ්චහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

අත්තග්ගාතිකාය දිට්ඨියා පඤ්ඤාසාය ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා අට්ඨාරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

අපරන්තානුදිට්ඨියා චතුරන්තාලියාය ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

සඤ්ඤාජනිකාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

‘අභ’නති මානවිතිබ්බාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

‘මම’නති මානවිතිබ්බාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

අත්තවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

ලොකවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා අට්ඨති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

භවදිට්ඨියා එකෙන ආකාරෙන¹ අභිනිවෙසො හොති.

විභවදිට්ඨියා එකෙන ආකාරෙන¹ අභිනිවෙසො හොති.

1 එකභවිසතියා ආකාරෙති - සඤ්ඤා

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසි අයුරෙකින් 'මම' යයි මානසයෙන් බැලුණු දෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ ද?

කිසි අයුරෙකින් 'මාගේ යැ'යි මානසයෙන් බැලුණු දෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ ද?

කිසි අයුරෙකින් ආත්මවාද ප්‍රතිසංයුක්තදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ ද?

කිසි අයුරෙකින් ලෝකවාද ප්‍රතිසංයුක්තදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ ද?

කිසි අයුරෙකින් භවදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ ද?

කිසි අයුරෙකින් විභවදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ ද යත්:

පන්තිස් අයුරෙකින් ආත්මාදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

විසි අයුරෙකින් ආත්මානුදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

දස අයුරෙකින් මිථ්‍යාදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

විසි අයුරෙකින් සත්‍යාදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

පසළොස් අයුරෙකින් සත්‍යායවස්තුක ශාශ්වතදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

පස් අයුරෙකින් සත්‍යායවස්තුක උචේදදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

පනස් අයුරෙකින් අනන්‍යාභිකදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

අවලෝක අයුරෙකින් සුභින්නානුදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

සියුසාලිස් අයුරෙකින් අපරාන්නානුදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

අවලෝක අයුරෙකින් සංයෝජනිකදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

අවලෝක අයුරෙකින් 'මම' යයි මානසයෙන් බැලුණු දෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

අවලෝක අයුරෙකින් 'මාගේ යැ'යි මානසයෙන් බැලුණු දෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

විසි අයුරෙකින් ආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්තදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

අට අයුරෙකින් ලෝකවාදප්‍රතිසංයුක්තදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

එක් අයුරෙකින් භවදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වෙයි.

එක් අයුරෙකින් විභවදෘෂ්ටියෙහි අභිනිවේශය වේ.

2 - 1. අසාදිතය

අසාදිතයා කතමෙහි පසුවන සාය අකාරෙහි අභිනිවේසය හෙයින්:

‘යං රූපං පරිච්ඡා උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං රූපස්ස අසාදෙ’ති අභිනිවේසපරාමාසො දිවයි. දිවයි න අසාදෙ, අසාදෙ න දිවයි, අසාදෙ දිවයි, අසාදෙ අසාදෙ; යා ච දිවයි, යො ච අසාදෙ, අයං චුළුචිති අසාදෙ දිවයි.

අසාදිතය මිච්ඡාදිවයි, මිච්ඡාදිවයි¹ දිවයි විපකතී, නාය දිවයි විපකතියා සමන්තාගතො පුග්ගලො දිවයි විපකතො, දිවයි විපකතො පුග්ගලො න සෙවිතබ්බො න භජිතබ්බො න පබ්බරුපාසිතබ්බො. තං කිස්ස හෙතු: දිවයි හිස්ස පාපිකා. යො දිවයි යා රාගො,² සො න දිවයි, දිවයි න රාගො, අසාදෙ දිවයි, අසාදෙ රාගො; යා ච දිවයි යො ච රාගො, අයං චුළුචිති දිවයි රාගො. නාය ච දිවයි යා තෙන ච රාගෙන සමන්තාගතො පුග්ගලො දිවයි රාගරතෙනා³ දිවයි රාගරතෙන පුග්ගලො දිනනං දුතං න මහපථලං හොති න මහානිසංසං. තං කිස්ස හෙතු: දිවයි හිස්ස පාපිකා.

අසාදිතය මිච්ඡාදිවයි, මිච්ඡාදිවයිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස දොව ගතියො: තිරසො වා තිරච්ඡානසොති වා. මිච්ඡාදිවයිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස යඤ්චව කායකමමං යථාදිවයි සමන්තං.⁴ සමාදිනනං, යඤ්ච වචිකමමං - පෙ - යඤ්ච මනොකමමං යථාදිවයි සමන්තං සමාදිනනං, යා ච චේතනා, යා ච පඤ්ඤා, යො ච පඤ්ඤා, යො ච සබ්බාරා, සබ්බො තෙ ධම්මා අනිට්ඨාය අකන්තාය අමනාපාය අනිතාය දුක්ඛාය සංවහනන්ති. තං කිස්ස හෙතු: දිවයි හිස්ස පාපිකා. සෙය්සපාපි තිබ්බේජං වා කොසාතකිබ්බේජං වා තිත්තකාලාබ්බේජං⁵ වා අලාය පඨවියා නික්ඛිතං යඤ්චව පඨවිරසං උපාදිසති, යඤ්ච ආපොරසං උපාදිසති, සබ්බං තං තිත්තකන්තාය⁶ කට්ඨකන්තාය⁷ අසාතන්තාය⁸ සංවහනති. තං කිස්ස හෙතු: බිජං හිස්ස පාපකං. එවමෙව මිච්ඡාදිවයිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස යඤ්චව කායකමමං යථාදිවයි සමන්තං සමාදිනනං, යඤ්ච වචිකමමං - පෙ - යඤ්ච මනොකමමං යථාදිවයි සමන්තං සමාදිනනං, යා ච චේතනා යා ච පඤ්ඤා යො ච පඤ්ඤා, යො ච සබ්බාරා, සබ්බො තෙ ධම්මා අනිට්ඨාය අකන්තාය අමනාපාය අනිතාය දුක්ඛාය සංවහනන්ති. තං කිස්ස හෙතු: දිවයි හිස්ස පාපිකා.

අසාදිතය මිච්ඡාදිවයි, මිච්ඡාදිවයි⁹ දිවයිගතං, දිවයිගතං, දිවයිකන්තාරං, දිවයිවිසුකං, දිවයිවිපථඤ්ඤා, දිවයිසංඤ්ඤාජායං, දිවයිසල්ලං, දිවයිසම්මාධො, දිවයිපමිඤ්ඤාධො, දිවයිබ්බකිතං, දිවයිපපාතො, දිවයිනුසංයො, දිවයිසන්තාපො දිවයිපරිලාභො, දිවයිගන්තො, දිවයිපාදානං, දිවයිනිවේසො, දිවයිපරාමාසො,¹⁰ ඉමෙහි අවිච්ඡිද්ධානි ආකාරෙහි පරිසුට්ඨිතවිත්තස්ස සංඤ්ඤාගො.

1 ‘මිච්ඡාදිවයි’ ඉති ස්වයං පොඤ්ඤා කළී 2 යා දිවයිතො රාගො - ස්ව PTS

3 දිවයි රාගරතො - ස්ව 4 යථාදිවයි සමන්තං - සි 2 5 තිත්තකාලාබ්බේජං - බුද්ධ

6 තිත්තකන්තාය - ස්ව PTS 7 කට්ඨකන්තාය ස්ව PTS 8 අසාතන්තාය - ස්ව PTS

9 යා දිවයි - ස්ව 10 දිවයිනිවේසො පරිසුට්ඨිතවිත්තස්ස සංඤ්ඤාගො - ස්ව

2 - 1. ආසාදදූෂිතය

කවර පක්ෂීන් අයුරින් ආසාදදූෂිතයෙහි අහිනිවෙතය වෙයි යත්:

‘රූපසකතිය පිණිස යම් සුවයෙක් සොතිනසෙක් උපදී ද මේ රූප-
යාගේ ආසාදය ශුද්ධ අහිනිවෙතාරාමයීය දූෂිත යැ. දූෂිත ආසාද නො
වෙයි. ආසාදය දූෂිත නොවෙයි. දූෂිත අනෙකෙක, ආසාදය අනෙකෙක;
යම් දූෂිතෙකුත් යම් ආසාදයෙකුත් වේ ද, මේ ‘ආසාදදූෂිත’ යයි
කියනු ලැබේ.

ආසාදදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිතයෙක, මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතවිපතියෙක, ඒ
දූෂිතවිපතියෙන් සමකාලීන පුද්ගල තෙම දූෂිතවිපතන නම දූෂිතවිපතන
පුද්ගල තෙම සෙවනය නොකටයුත්තේ යැ, හත්තය නොකටයුත්තේ යැ,
පයස්සිපාසනය නොකටයුත්තේ යි. එකවර හෙයින් යත්: යම් හෙයකින්
ඔහුගේ දූෂිත ලාමක වූ ද එහෙයිනි. දූෂිතයෙහි (උපද්‍යා) යම් රාගයෙක්
වේ ද හෝ දූෂිත නොවෙයි. දූෂිත රාග නොවෙයි දූෂිත අනෙකෙක, රාගය
අනෙකෙකි. යම් දූෂිතෙකුත් යම් රාගයෙකුත් වේ ද මේ ‘දිට්ඨි රාගය’ යි
කියනු ලැබේ. ඒ දූෂිතෙකු ඒ රාගයෙකු සමකාලීන පුද්ගල තෙම
දූෂිතරාගරක්ක නම. දූෂිතරාගරක්ක පුද්ගලයා කෙරෙහි දෙන ලද දානය
මහත්ඵල නොවෙයි, මහානාශය නොවේ. ඒ කවර හෙයින් යත්:
යම් හෙයකින් ඔහුගේ දූෂිත ලාමක ද එහෙයිනි.

මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගලවට ගති දෙකෙක් මැ වෙයි. නිරය හෝ
නිරිසන් යෝග්‍යය හෝ යි. මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගල විසින් දූෂිතයනු-
රූප වැ පුරුෂලද ගන්නාලද යම් කායකමයෙකුත් වේ ද ... යම්
වාක්කමයෙකුත් වේ ද, දූෂිතයනුරූප වැ පුරුෂලද ගන්නා ලද යම්
මනාකමයෙකුත් වේ ද, යම් වෙතනාවකුත් යම් ප්‍රාථනාවකුත් යම්
ප්‍රණීතිසෙකුත් යම් සංසකාර කෙනෙකුත් වෙත් ද, එහාම ධර්මයෝ අභිෂට
බව පිණිස අකාන්ත බව පිණිස අමනාප බව පිණිස අහිත පිණිස දුක්
පිණිස පවතිත්. ඒ කවර හෙයින් යත්: යම් හෙයකින් ඔහුගේ දූෂිත
ලාමක වූ ද එහෙයිනි. යම්කෝ කොසොඹ බිජුවටෙක් හෝ තිත්ත
වැටකොළ බිජුවටෙක් හෝ තෙත් වූ පොළොවක රෝපණය කරන ලද්දේ
යම් පාචිවිරසයෙකුත් ගනු ලැබේද යම් අඛිරසයෙකුත් ගනු ලැබේ ද එ
හාම තිත්ත බවට කටුක බවට නොමිනිරි බවට වැටෙයි. ඒ කවර
හෙයින් යත්: යම් හෙයකින් ඒ කොසොඹ ආදියෙහි බිජුවට ලාමක ද
එහෙයිනි. එපරිද්දෙන් මැ මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගල විසින් දූෂිතයනු-
රූප වැ පුරුෂලද ගන්නාලද යම් කායකමයෙකුත් වේ ද .. යම් වාක්-
කමයෙකුත් වේ ද, දූෂිතයනුරූප වැ පුරුෂ ලද ගන්නා ලද යම්
මනාකමයෙකුත් වේ ද යම් වෙතනාවකුත් යම් ප්‍රාථනාවකුත් යම්
ප්‍රණීතිසෙකුත් යම් සංසකාර කෙනෙකුත් වෙත් ද එහාම ධර්මයෝ අභිෂට
බවට අකාන්ත බවට අමනාප බවට අහිතයට දුකට වැටෙත්. ඒ කවර
හෙයින් යත්: යම් හෙයකින් ඔහුගේ දූෂිත ලාමක ද එහෙයිනි.

ආසාදදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතගතයෙක, දූෂිතගත-
යෙක, දූෂිතකාන්තාරයෙක, දූෂිත නමැති හුලෙක, දූෂිතයෝ විරූප
චලනයෙක, දූෂිතසංයෝජනයෙක, දූෂිතලයෙක, දූෂිතමොඩයෙක,
දූෂිතපරිබෝධයෙක, දූෂිතබ්බිතයෙක, දූෂිතප්‍රපාතයෙක, දූෂිතයනුයෙක,
දූෂිතනාපයෙක, දූෂිතපරිදායෙක, දූෂිතග්‍රහයෙක, දූෂිතපාදනයෙක,
දූෂිතභිනිවෙතයෙක, දූෂිතපරාමයෙකි. මේ අවලෝඡ්‍ය අයුරින් සමුදායාරයට
පැමිණි සිත් ඇත්තනුගේ (සසර) සංයෝගය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපි සඳහායන්නානි වෙව දිවයිනෙ ව, අපි සඳහායන්නානි න ව දිවයිනෙ.

කතමානි සඳහායන්නානි වෙව දිවයිනෙ ව: සකකායදිවයිනි සිලබබන-පරාමාසො, ඉමානි සඳහායන්නානි වෙව දිවයිනෙ ව.

කතමානි සඳහායන්නානි න ව දිවයිනෙ: කාමරාගසඳහායන්නා පරිසරසඳහායන්නා මානසඳහායන්නා විවිධවිචාරසඳහායන්නා භාවරාග-සඳහායන්නා ඉසාසඳහායන්නා මව්පියසඳහායන්නා අනුනායසඳහායන්නා අවිචාරසඳහායන්නා, ඉමානි සඳහායන්නානි න ව දිවයිනෙ.*

යං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං සඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං සකකායෙ පටිච්ච -පෙ- යං විසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං චකුට්ඨං පටිච්ච -පෙ- යං සොභා පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතං පටිච්ච -පෙ- යං ජිව්හං පටිච්ච -පෙ- යං කායං පටිච්ච -පෙ- යං මනං පටිච්ච -පෙ- යං රූපෙ පටිච්ච -පෙ- යං සද්දෙ පටිච්ච -පෙ- යං ගන්ධෙ පටිච්ච -පෙ- යං රසෙ පටිච්ච -පෙ- යං ඵොට්ඨකබ්බං පටිච්ච -පෙ- යං ධර්මෙ පටිච්ච -පෙ- යං චකුට්ඨසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං සොභාවිසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතවිසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං ජිව්හාවිසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං කායවිසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං මනො විසඳහායන්නා පටිච්ච -පෙ- යං චකුට්ඨසමස්සං පටිච්ච -පෙ- යං සොභා-සමස්සං පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතසමස්සං පටිච්ච -පෙ- යං ජිව්හාසමස්සං පටිච්ච -පෙ- යං කායසමස්සං පටිච්ච -පෙ- යං මනොසමස්සං පටිච්ච -පෙ- යං චකුට්ඨසමස්සං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං සොභාසමස්සං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතසමස්සං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං ජිව්හා-සමස්සං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං කායසමස්සං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං මනොසමස්සං වෙදනං පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං මනොසමස්සං වෙදනාය අසාදෙති අනිතිවෙසපරාමාසො දිවයි. දිවයි න අසාදෙ, අසාදෙ න දිවයි. අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤා අසාදෙ. යා ව දිවයි යො ව අසාදෙ, අයං වුච්චති අසාදෙදිවයි.

අසාදෙදිවයි මිච්චාදිවයි, මිච්චාදිවයි දිවයිවිපතනි. නාය දිවයිවිපතනා සමනතාගතො පුග්ගලො දිවයිවිපතනා; දිවයිවිපතනා පුග්ගලො න සෙවිතබ්බො න භජිතබ්බො න පසිරුපාසිතබ්බො. නං කිසසු හෙතු දිවයි හිසසු පාපිකා. යො දිවයියා රාගො, සො න දිවයි, දිවයි න රාගො, අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤා රාගො. යා ව දිවයි, යො ව රාගො, අයං වුච්චති දිවයිරාගො. නාය ව දිවයියා තෙන ව රාගෙන සමනතාගතො පුග්ගලො දිවයිරාගරතො; දිවයිරාගරතො පුග්ගලො දිනනා දුතං න මහපථලං හොති න මහාතිසංසං. තං කිසසු හෙතු: දිවයි හිසසු පාපිකා.

* 'ඉමං අධාරසකි' ඇදි කමා යා ව 'න ව දිවයියො'හි - සා PTS පොතකසු දායං.

දාමය ද වූ සංයෝජනයක් ද ඇත. දාමය නො වූ සංයෝජනයක් ද ඇත.

දාමය ද වූ සංයෝජනයක් කවරහ යත්: සත්ත්වදාමය යැ හිමිවුම-පරාමසී යි. මොහු දාමය ද වූ සංයෝජනයක් යි.

දාමය නො වූ සංයෝජනයක් කවරහ යත්: කාමරාග සංයෝජන යැ ප්‍රතිසංයෝජන යැ මානසංයෝජන යැ විවික්තයා සංයෝජන යැ භවරාග-සංයෝජන යැ ජීවිත සංයෝජන යැ මාතෘකා සංයෝජන යැ අනුකූල-සංයෝජන යැ අවිද්‍යාසංයෝජන යි. මොහු දාමය නො වූ සංයෝජනයක් යි.

වෙදනාව නිසා ... සංඥාව නිසා ... සංසකාරයන් නිසා ... විඤ්ඤාන නිසා ... චක්‍ෂුස නිසා ... ශ්‍රෝත්‍රය නිසා ... ස්පර්ශය නිසා ... ජිහ්වාය නිසා ... කාය නිසා ... මනස නිසා ... උපයන් නිසා ... ඉන්ද්‍රියන් නිසා ... ගතියන් නිසා ... රසයන් නිසා ... උපපත්තියන් නිසා ... ධර්මයන් නිසා ... චක්‍ෂුර්-විඤ්ඤාන නිසා ... ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාන නිසා ... ස්පර්ශ විඤ්ඤාන නිසා ... ජිහ්වාවිඤ්ඤාන නිසා ... කාය විඤ්ඤාන නිසා ... මනෝවිඤ්ඤාන නිසා ... චක්‍ෂුසඵලය නිසා ... සොත්තඵලය නිසා ... සාත්තඵලය නිසා ... ජිහ්වාඵලය නිසා ... කායඵලය නිසා ... මනෝඵලය නිසා ... චක්‍ෂුසඵලයෙන් උපන් වෙදනාව නිසා ... සොත්තඵලයෙන් උපන් වෙදනාව නිසා ... සාත්තඵලයෙන් උපන් වෙදනාව නිසා ... ජිහ්වාඵලයෙන් උපන් වෙදනාව නිසා ... කායඵලයෙන් උපන් වෙදනාව නිසා ... මනෝ-ඵලයෙන් උපන් වෙදනාව නිසා යම් සුවයක් සොම්නසෙන් උපදී ද මේ මනෝඵලයෙන් උපන් වෙදනාවක් ආසාද යි. අනිතිවේශ පරාමසී දාමය යැ. දාමය ආසාද නො වෙයි. ආසාදය දාමය නො වෙයි. දාමය අනෙකෙක, ආසාදය අනෙකෙකි. යම් දාමයකුත් වේ ද යම් ආසාදයකුත් වේ ද මේ 'ආසාද දාමය යැ' යි කියනු ලැබේ.

ආසාදදාමය මිථ්‍යාදාමය යැ, මිථ්‍යාදාමය දාමයිප්පත්තිය යැ, ඒ දාමය-විප්පත්තියෙන් සමකාලීන පුද්ගලයෙකු මේ 'දාමයිප්පත්තිය' නම. දාමයිප්පත්තිය පුද්ගලයෙකු මේ සෙවනය නො කටයුත්තේ යැ, භවනය නො කටයුත්තේ යැ, පශ්චාත්තාපය නො කටයුත්තේ යි. ඒ කවර හෙයකින් යත්: යම් හෙයකින් ඔහුගේ දාමය ලාමක ද එහෙයකි. දාමයෙහි (උපදාය) යම් රාගයක් වේ ද හෝ දාමය නො වෙයි. දාමය රාග නො වෙයි. දාමය අනෙකෙක, රාගය අනෙකෙකි. යම් දාමයකුත් යම් රාගයකුත් වේ ද මේ 'දාමයරාග' යයි කියනු ලැබේ. ඒ දාමයෙහිද ඒ රාගයෙහිද සමකාලීන පුද්ගලයෙකු මේ 'දාමයරාගත්ත' නම් වෙයි. දාමයරාගත්ත පුද්ගලයා කෙරෙහි දුන් දත් මහත්ඵල නො වෙයි. මහ අනුසන්ධි ඇත්තේ නො වෙයි. ඒ කවර හෙයකින් යත්: යම් හෙයකින් ඔහුගේ දාමය ලාමක ද එහෙයකි.

ආසාදදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ. මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගලයාට ගති දෙකක් මැ වෙයි, නිරය හෝ තියාගියෝති හෝ යි. මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගල විසින් දූෂ්‍යානුරූප වැ පුරන ලද ගන්නා ලද යම් කායකමයෙකුත් වේ ද ... යම් වාක්කමයෙකුත් වේ ද, දූෂ්‍යානුරූප වැ පුරන ලද ගන්නා ලද යම් මනාකමයෙකුත් වේ ද යම් වෙනනාවකුත් යම් ප්‍රාථනාවකුත් යම් ප්‍රණීධියෙකුත් යම් සංසකාර කෙනෙකුත් වෙත් ද, එ හැම ධර්මයෝ අනිෂ්ටයට අකාන්තයට අමනාපයට අනිතයට දුකට වැටෙත්. ඒ කවර හෙයින් යත්: යම් හෙයකින් ඔහුගේ දූෂිත ලාමක ද එහෙයින්. යම්සේ කොසොඹ-බිජුවටෙක් වේවයි තිත්තවැටකොළ බිජුවටෙක් වේවයි තිත්තලබ්බිජුවටෙක් වේවයි තෙත් පොළොවිහි රොපණය කරන ලද්දේ යම් පාචිවිරසයෙකුත් ගන්නා ලැබේ ද, යම් අබිරසයෙකුත් ගන්නා ලැබේ ද, එ හැම තිත්ත බවට කටුක බවට අමධුර බවට වැටෙයි. ඒ කවර හෙයින් යත්: යම් හෙයකින් ඒ කොසොඹ ආදිහුගේ බිජුවට ලාමක ද එහෙයින්. එහෙයින් මැ මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගල විසින් දූෂ්‍යානුරූප වැ පුරන ලද ගන්නා ලද යම් කායකමයෙකුත් වේ ද ... යම් වාක්කමයෙකුත් වේ ද, දූෂ්‍යානුරූප වැ පුරන ලද ගන්නා ලද යම් මනාකමයෙකුත් වේ ද, යම් වෙනනාවකුත් යම් ප්‍රාථනාවකුත් යම් ප්‍රණීධියෙකුත් යම් සංසකාර කෙනෙකුත් වෙත් ද, එ හැම ධර්මයෝ අනිෂ්ටයට අකාන්තයට අමනාපයට අනිතයට දුකට වැටෙත්. ඒ කවර හෙයින් යත්: යම් හෙයකින් ඔහුගේ දූෂිත ලාමක ද එහෙයින්. ආසාදදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ. මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතගත යැ දූෂිතගත යැ ... දූෂ්‍යාභිතිවෙය යැ දූෂිතපරාමයී යි. මේ අටලොස් අයුරින් සමුද්‍යායට පැමිණි සිත් ඇත්තහුගේ සංයෝගය වේ.

දූෂිත ද වූ සංයෝජනයෝ ඇත. දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ ද ඇත. දූෂිත ද වූ සංයෝජනයෝ කවරය යත්: සතකායදූෂිත යැ ශීලව්‍රතපරාමයී යි. මොහු දූෂිත ද වූ සංයෝජනයෝ යි.

දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ කවරය යත්: කාමරාගසංයෝජන යැ ප්‍රතිසංයෝජන යැ මානසංයෝජන යැ විචිතිකාසංයෝජන යැ භවරාග සංයෝජන යැ ඊෂ්ඨාසංයෝජන යැ මාත්‍යයාසංයෝජන යැ අනුනස සංයෝජන යැ අවිද්‍යාසංයෝජන යි. මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

මේ පත්තිස් අයුරින් ආසාදදූෂිතයෙහි අභිතිවෙයය වේ.

2 - 2 ආතමානුදූෂිතය

කවර විසි අයුරින් ආතමානුදූෂිතයෙහි අභිතිවෙයය වෙයි යත්:

මේ ලොවිහි (බ්‍රහ්මාදි) ආයාසයන් නො දක්නාසුලු ආයාසවීමෙහි අදක්‍ෂ වූ ලායාසවීමෙහි අවිනිත වූ සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි අදක්‍ෂ වූ සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි අවිනිත වූ අශ්‍රැතවත් පාඨන්ජන තෙම රූපය ආතමවයයෙන් (විපරිතසංඥයෙන්) දකී. ආතමය රූපවත් කොට හෝ රූපය ආතමයෙහි ලා හෝ ආතමය රූපයෙහි ලා හෝ දකී. වෙදනාව ... සංඥාව ... සංසකාරයන් ... විඥනය ආතමවයයෙන් (විපරිතසංඥයෙන්) දකී. ආතමය විඥනාවත් කොට හෝ විඥනය ආතමයෙහි ලා හෝ ආතමය විඥනයෙහි ලා හෝ දකී.

කථං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො පඨවිකසිණං¹ අත්තතො සමනුපස්සති, යං පඨවිකසිණං, සො අහං, යො අහං, නං පඨවිකසිණං'නති පඨවිකසිණඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො 'යා අච්චි.² සො චණ්ණො, යො චණ්ණො, සා අච්චි'ති අච්චිඤ්ඤා චණ්ණඤ්ඤා අදායං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො පඨවිකසිණං අත්තතො සමනුපස්සති, 'යං පඨවිකසිණං, සො අහං; යො අහං නං පඨවිකසිණං'නති පඨවිකසිණඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපස්සති. අභිනිවේසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ත්‍රී, චන්ත්‍රී ආ දිට්ඨි. අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චන්ත්‍රී. යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤා චන්ත්‍රී, අයං පඨමා රූපචන්ත්‍රීකා අත්තානු දිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි ඕච්ඡාදිට්ඨි, ඕච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- අත්තානුදිට්ඨි ඕච්ඡාදිට්ඨි, ඕච්ඡාදිට්ඨිකස්ස පුරුසපුග්ගලස්ස දොව ගතියො -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති, න ච දිට්ඨියො.

ඉධෙකච්චො ආපොකසිණං -පෙ- තෙජෝකසිණං -පෙ- වායොකසිණං -පෙ- නීලකසිණං -පෙ- පීතකසිණං -පෙ- ලොභිතකසිණං -පෙ- ඔද්‍යානකසිණං අත්තතො සමනුපස්සති. 'යං ඔද්‍යානකසිණං සො අහං, යො අහං නං ඔද්‍යානකසිණං'නති ඔද්‍යානකසිණඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො 'යා අච්චි සො චණ්ණො, යො චණ්ණො සා අච්චි'ති අච්චිඤ්ඤා චණ්ණඤ්ඤා අදායං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො -පෙ- ඔද්‍යානකසිණඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපස්සති. අභිනිවේසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ත්‍රී චන්ත්‍රී න දිට්ඨි. අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චන්ත්‍රී. යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤා චන්ත්‍රී, අයං පඨමා රූපචන්ත්‍රීකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි ඕච්ඡාදිට්ඨි, ඕච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති, න ච දිට්ඨියො. එවං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති.

කථං රූපචන්තං අත්තානං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඬ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, නස්ස එවං භොති: 'අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිනා රූපෙන රූපවා'ති රූපචන්තං අත්තානං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකෙකා ඡායාසම්පන්නො අස්ස, නමෙන³ පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: 'අයං රුකෙකා, අයං ඡායා; අඤ්ඤා රුකෙකා, අඤ්ඤා ඡායා; සො ඛො පනායං රුකෙකා ඉමාය ඡායාය ඡායාවා'ති ඡායාචන්තං රුකං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඬ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, නස්ස එවං භොති: 'අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන අයං අත්තා ඉමිනා රූපෙන රූපවා'ති රූපචන්තං අත්තානං සමනුපස්සති. අභිනිවේසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ත්‍රී, චන්ත්‍රී න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චන්ත්‍රී; යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤා චන්ත්‍රී, අයං දුතියා රූපචන්ත්‍රීකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි ඕච්ඡාදිට්ඨි, ඕච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. එවං රූපචන්තං අත්තානං සමනුපස්සති.

1 පඨවිකසිණං - ජෛයං

2 අච්චි - භ්‍යා

3 කෂේකං - ඡයා, PTS

කිසෙයින් රූපය ආත්මවශයෙන් දකි ද යත්: මෙ ලොවිහි ඇතැමෙක් පඨවිකසිණය ආත්මවශයෙන් දකි. 'යම් පඨවිකසිණයෙක් වේ ද හේ මම යැ, යමෙක් මම වේ ද හේ පඨවිකසිණ යැ යි පඨවිකසිණයන් තමාත් එකක් මැ කොට දකි. යම්සේ දැල්වෙන තෙල්පහනක්හුගේ යම් සිළුවක් වේ ද හේ වණි යැ, යමෙක් වණිය වේ ද හේ සිළුවැ'යි සිළුවන් වණියන් එකක් මැ කොට දකි. එපරිද්දෙන් මැ මෙලොවිහි ඇතැමෙක් පඨවිකසිණය ආත්මවශයෙන් දකි. 'යම් පඨවිකසිණයෙක් වේ ද, හේ මම යැ, යමෙක් මම වේ ද හේ පඨවිකසිණය යැ යි පඨවිකසිණයන් තමාත් එකක් මැ කොට දකි. අනිතිවෛෂපරාමගීය දූෂිත යැ, දූෂිත වස්තු නො වෙයි. වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යමක් දූෂිත වේ ද යමෙකුත් වස්තු වේ ද මේ පළමු වැනි රූපවස්තුක ආත්මානුදූෂිත වෙයි. ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ... ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ. මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂපුද්ගලගට ගති දෙකෙක් මැ වෙයි ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

මෙ ලොවිහි ඇතැමෙක් ආපොකසිණය ... නෙජොකසිණය ... වායො-කසිණය... නීලකසිණය... පිතකසිණය... ලොහිතකසිණය... ඔද්‍යනකසිණය ආත්මවශයෙන් දකි. 'යම් ඔද්‍යනකසිණයෙක් වේ ද, හේ මම යැ, යමෙක් මම වේ ද, හේ ඔද්‍යනකසිණ යැ'යි ඔද්‍යනකසිණයන් තමාත් එකක් මැ කොට දකි. යම්සේ දැල්වෙන තෙල්පහනක්හුගේ යම් සිළුවක් වේ ද, හේ වණි යැ, යමෙක් වණිය වේ ද, හේ සිළුවැ'යි සිළුවන් වණියන් එකක් මැ කොට දකි. එපරිද්දෙන් මැ මෙලොවිහි ඇතැමෙක් ... ඔද්‍යනකසිණයන් තමාත් එකක් මැ කොට දකි. අනිතිවෛෂපරාමගීය දූෂිත යැ, දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකක. වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් වේ ද යම් වස්තුවකුත් වේ ද, මේ පළමු වැනි රූපවස්තුක ආත්මානුදූෂිත වෙයි. ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් රූපය ආත්මවශයෙන් දකි.

කිසෙයින් ආත්මය රූපවත් කොට දකි ද යත්: මෙ ලොවිහි ඇතැමෙක් වෙදනාව සංඥාව සංසකාරයන් විඤනය ආත්මවශයෙන් (විපරිතසංඥයෙන්) දකි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ වූකලී මාගේ ආත්ම යැ, මාගේ මේ ආත්ම මේ (ගරීරය කසිණ) රූපයෙන් රූපවත් යැ'යි ආත්මය රූපවත් කොට දකි. යම්සේ ඡායාසම්පන්නවාක්‍ෂයෙක් වන්නේ ද, ඒ වාක්‍ෂය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ යැ. 'මේ වාක්‍ෂය යැ, මේ ඡායා යැ, වාක්‍ෂය අනෙකෙක, ඡායාව අනෙකක, වැළිත් ඒ මේ වාක්‍ෂය මේ ඡායායෙන් ඡායාවත් යැ'යි (මෙසේ) වාක්‍ෂය ඡායාවක් කොට දකි ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙ ලොවිහි ඇතැමෙක් වෙදනාව-සංඥාව-සංසකාරයන්-විඤනය ආත්මවශයෙන් දකි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි. 'මේ වූකලී මාගේ ආත්ම යැ, මාගේ මේ ආත්මය මේ රූපයෙන් රූපවත් යැ'යි ආත්මය රූපවත් කොට දකි. අනිතිවෛෂපරාමගීය දූෂිත යැ, දූෂිත වස්තු නො වෙයි. වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද, මේ දෙවන වූ රූපවස්තුක ආත්මානුදූෂිත වෙයි. ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් ආත්මය රූපවත් කොට දකි.

කථං අත්තනි රූපං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමස්මිං ච පන අත්තනි ඉදං රූප’න්ති අත්තනි රූපං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි පුප්ථං ගක්ඛසම්පන්නං අස්ස, තමෙන¹පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ඉදං පුප්ථං, අයං ගඤ්ඤා, අඤ්ඤං පුප්ථං, අඤ්ඤං ගඤ්ඤා, සො බො පනායං ගඤ්ඤා ඉමස්මිං පුප්ථො’ති පුප්ථස්මිං ගක්ඛං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමස්මිං ච පන අත්තනි ඉදං රූප’න්ති අත්තනි රූපං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි, යඤ්ඤ චජ්ඣ; අයං තතියා රූපචජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති: -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඡන්‍යාති න ච දිට්ඨියො. එවා අත්තනි රූපං සමනුපසස්සති.

කථං රූපස්මිං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමස්මිං රූපෙ’ති රූපවත්තං අත්තානං සමනුපසස්සති, සෙය්‍යථාපි මණ්ඤි කරණඛකෙ පක්ඛිත්තො අස්ස, තමෙන¹පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඤි අයං කරණඛකො; අඤ්ඤා මණ්ඤි, අඤ්ඤා කරණඛකො, සො බො පනායං මණ්ඤි ඉමස්මිං කරණඛකො’ති කරණඛකස්මිං මණ්ඤිං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමස්මිං රූපෙ’ති රූපස්මිං අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි: අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි, යඤ්ඤ චජ්ඣ, අයං චතුස්ථා රූපචජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඡන්‍යාති න ච දිට්ඨියො. එවා රූපස්මිං අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථං වෙදනං අත්තතො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො චක්ඛුසම්පස්සඡං වෙදනං -පෙ- සොතසම්පස්සඡං වෙදනං -පෙ- ඝාතසම්පස්සඡං වෙදනං -පෙ- ජීවහාසම්පස්සඡං වෙදනං -පෙ- කායසම්පස්සඡං වෙදනං -පෙ- මනොසම්පස්සඡං වෙදනං අත්තතො සමනුපසස්සති, ‘යා මනොසම්පස්සඡා වෙදනා, සො අහං; යො අහං, සා මනොසම්පස්සඡා වෙදනා’ති මනොසම්පස්සඡං වෙදනඤ්ච අත්තඤ්ච අදායං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො යා අච්චි සො චණ්ණො, යො චණ්ණො සා අච්චි’ති අච්චිඤ්ච චණ්ණඤ්ච අදායං සමනුපසස්සති එවමෙව ඉධෙකච්චො මනොසම්පස්සඡං වෙදනං අත්තතො සමනුපසස්සති ‘යා මනොසම්පස්සඡා වෙදනා සො අහං, යො අහං සා මනොසම්පස්සඡා වෙදනා’ති මනොසම්පස්සඡං වෙදනඤ්ච අත්තඤ්ච අදායං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤං චජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤ චජ්ඣ, අයං පඨමො වෙදනාචජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඡන්‍යාති න ච දිට්ඨියො. එවා වෙදනං අත්තතො සමනුපසස්සති.

කිසෙයින් ආත්මයෙහි ලා රූපය දකි ද යත්: මෙ ලොව ඇතැමෙක් වෙදනාව සංඥාව සංසකාරයන් විඤ්ඤාය ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: මේ වූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මේ ආත්මයෙහි මේ රූපයැයි ආත්මයෙහි ලා රූපය දකී. යම්සේ ගනුසම්පන්න වූ පුෂ්පයෙක් වන්නේ ද, ඒ පුෂ්පය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ය: “මේ පුෂ්ප යැ, මේ ගනු යැ, පුෂ්පය අනෙකෙක්, ගනුය අනෙකෙක්. වැළිත් ඒ මේ ගනුය තෙමේ මේ පුෂ්පයෙහි වේ යයි. මෙසේ පුෂ්පයෙහි ලා ගනුය දකි ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් වෙදනාව සංඥාව සංසකාරයන් විඤ්ඤාය ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි. මේ වූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මේ ආත්මයෙහි මේ රූපය වේ” යයි ආත්මයෙහි ලා රූපය දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂිතය, දූෂිතය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකක්, වසනුව අනෙකෙක්. යම් දූෂිතයකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද, මේ තුන් වනු වූ රූපවසනුක ආත්මානුදූෂිත වෙයි. ආත්මානුදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් ආත්මයෙහි ලා රූපය දකී.

කිසෙයින් රූපයෙහි ලා ආත්මය දකි ද යත්: මෙ ලොව ඇතැමෙක් වෙදනාව සංඥාව සංසකාරයන් විඤ්ඤාය ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: ‘මේ වූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මාගේ මේ ආත්මය මේ රූපයෙහි වේ’ යයි රූපයෙහි ලා ආත්මය දකී. යම්සේ කරඬුවෙක බහාලන ලද මැණිකෙක් වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ය: ‘මේ මැණික යැ, මේ කරඬුව යැ, මැණික අනෙකෙක් කරඬුව අනෙකෙක්. වැළිත් ඒ මේ මැණික තෙමේ මේ කරඬුවෙහි වේ යයි මෙසේ කරඬුවෙහි ලා මැණික දකි ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් වෙදනාව සංඥාව සංසකාරයන් විඤ්ඤාය ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: ‘මේ වූකලී මාගේ ආත්ම යැ වැළිත් මාගේ මේ ආත්මය මේ රූපයෙහි වේ යයි රූපයෙහි ලා ආත්මය දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂිත වෙයි. දූෂිතය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකක්, වසනුව අනෙකෙක්. යම් දූෂිතයකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද, මේ සතර වන වූ රූපවසනුක ආත්මානුදූෂිත වෙයි. ආත්මානුදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් රූපයෙහි ලා ආත්මය දකී.

කිසෙයින් වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකි ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් වනඤ්ඤාසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව ... සොකසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව... සොකසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව... ජ්‍යෙෂ්ඨසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව ... කායසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව ... මනෝසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. යමක් මනෝසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනා වේ ද, හේ මම් වෙමි. යමක් මම් වේ ද, හේ මනෝසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනා වේ’ යයි මනෝසම්පන්නයේ වෙදනාවන් තමන් එකක් මැ කොට දකී. යම්සේ දූල්වෙන පහනක්හුගේ යම් සිළයෙක් වේ ද, ඒ වණි යැ, යම් වණියෙක් වේ ද, ඒ සිළ යැයි සිළවත් වණියත් එකක් මැ කොට දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් මනෝසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. යමක් මනෝසම්පන්නයෙන් උපන් වෙදනා වේ ද, හේ මම් වෙමි. යමක් මම් වේ ද, ඒ මනෝසම්පන්නයේ වෙදනා වේ’ යයි මනෝසම්පන්නයේ වෙදනාවන් තමන් එකක් මැ කොට දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂිත වෙයි. දූෂිතය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි. දූෂිතය අනෙකක්, වසනුව අනෙකෙක්. යම් දූෂිතයකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද, මේ පළමුවන වූ වෙදනා වසනුක ආත්මානුදූෂිත වේ. ආත්මානුදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී.

කථං වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනාය වෙදනාචා’ති වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකේනා ඡායාසම්පන්නො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං රුකේනා අං ඡායා, අඤ්ඤා රුකේනා අඤ්ඤා ඡායා, සො ඛො පනායං රුකේනා ඉමාය ඡායාය ඡායාචා’ති ඡායාවන්තං රුකේනා සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනාය වෙදනාචා’ති වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති. අනිති-වෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වන්තී, වන්තී න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වන්තී; යා ව දිට්ඨි, යඤ්ච වන්තී; අයං දුතියා වෙදනාවන්තො අත්තානුදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපකති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති.

කථං අත්තති වෙදනං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, ඉමසම්ඤ්ච පන අත්තති අයං වෙදනා’ති අත්තති වෙදනං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි පුප්ථං ගක්ඛසම්පන්නං අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘ඉදං පුප්ථං, අයං ගක්ඛො, අඤ්ඤා පුප්ථං අඤ්ඤා ගක්ඛො; සො ඛො පනායං ගක්ඛො ඉමසම්ඤ්ච පුප්ථා’ති පුප්ථසම්ඤ්ච ගක්ඛො සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා: ඉමසම්ඤ්ච පන අත්තති අයං වෙදනා’ති අත්තති වෙදනං සමනුපස්සති. අනිතිවෙස-පරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වන්තී, වන්තී න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වන්තී; යා ව දිට්ඨි, යඤ්ච වන්තී; අයං තතියා වෙදනාවන්තො අත්තානුදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපකති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤා-ජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං අත්තති වෙදනං සමනුපස්සති.

කථං වෙදනාය අත්තානං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනායා’ති වෙදනාය අත්තානං සමනුපස්සති. ‘සෙය්‍යථාපි මණ්ඤි කරණභකෙ පක්ඛිත්තො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඤි, අයං කරණභකො; අඤ්ඤා මණ්ඤි, අඤ්ඤා කරණභකො. සො ඛො පනායං මණ්ඤි ඉමසම්ඤ්ච කරණභකො’ති කරණභකසම්ඤ්ච මණ්ඤි සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනායා’ති වෙදනාය අත්තානං සමනුපස්සති. අනිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වන්තී, වන්තී න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වන්තී; යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වන්තී, අයං චතුත්තො වෙදනා වන්තී; අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨි-විපකති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො, එවං වෙදනාය අත්තානං සමනුපස්සති.

කිසෙයින් ආතමය වෙදනාවන් කොට දකි ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් සංඥව සංසකාරයන් විඤනය රූපය ආතමයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: 'මේ වූකලී මාගේ ආතම යැ, වැලින් මාගේ මේ ආතමය මේ වෙදනායෙන් වෙදනාවන් යැ' යි ආතමය වෙදනාවන් කොට දකී. යම්සේ ජායාසමපන්න රුකෙක් වන්නේ ද එරුක ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ යැ: 'මේ රුක යැ, මේ සෙවණලු යැ, රුක අනෙකෙක, සෙවණලුල අනෙකෙකි. වැලින් ඒ මේ රුක මේ සෙවණලුයෙන් සෙවණලු ඇත්තේ යැ' යි (මෙසේ) රුක සෙවණලු ඇත්තක් කොට දකි ද එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් සංඥව සංසකාරයන් විඤනය රූපය ආතමයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: මේ වූකලී මාගේ ආතම යැ, වැලින් මාගේ මේ ආතමය නෙම මේ වෙදනායෙන් වෙදනාවන් වේ' යයි ආතමය වෙදනාවන් කොට දකී. අභිනිවෙසපරාමගීය දූෂිත වෙයි. දූෂිත වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි. දූෂිත අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද මේ දෙවනු වූ වෙදනා වසනුක ආතමානුදූෂිත වේ. ආතමානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතවිපතනි යැ. මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් ආතමය වෙදනාවන් කොට දකී.

කිසෙයින් ආතමයෙහි ලා වෙදනාව දකි ද යත්: මෙ ලොව ඇතැමෙක් සංඥව සංසකාරයන් විඤනය රූපය ආතමයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: 'මේ වූකලී මාගේ ආතම යැ, වැලින් මේ ආතමයෙහි මේ වෙදනාව වේ' යයි ආතමයෙහි ලා වෙදනාව දකී. යම්සේ ගනුකමපනාපුෂ්පයෙක් වේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ යැ: 'මේ පුෂ්ප යැ, මේ ගනුක යැ, පුෂ්පය අනෙකෙක, ගනුක අනෙකෙකි. වැලින්, ඒ මේ ගනුක තෙමේ මේ පුෂ්පයෙහි වේ' යයි මෙසේ පුෂ්පයෙහි ලා ගනුක දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් සංඥව සංසකාරයන් විඤනය රූපය ආතමයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි. 'මේ වූකලී මාගේ ආතම යැ, වැලින් මේ ආතමයෙහි මේ වෙදනාව වේ' යයි ආතමයෙහි ලා වෙදනාව දකී. අභිනිවෙසපරාමගීය දූෂිත යැ, දූෂිත වසනු නො වෙයි. වසනුව දූෂිත නො වෙයි දූෂිත අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද, මේ තුන්වනු වූ වෙදනාවසනුක-ආතමානුදූෂිත වේ. ආතමානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් ආතමයෙහි ලා වෙදනාව දකී.

කිසෙයින් වෙදනායෙහි ලා ආතමය දකි ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් සංඥව සංසකාරයන් විඤනය රූපය ආතමයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: 'මේ වූ කලී මාගේ ආතම යැ, වැලින් මාගේ මේ ආතමය තෙමේ මේ වෙදනායෙහි වේ' යයි වෙදනායෙහි ලා ආතමය දකී. යම්සේ මැණිකෙක් කරඬුවෙක බහාලන ලද්දේ වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ යැ: මේ මැණික යැ, මේ කරඬු යැ, මැණික අනෙකෙක කරඬුව අනෙකෙකි. වැලින් මේ මැණික කරඬුයෙහි වේ යයි (මෙසේ) කරඬුයෙහි ලා මැණික දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් සංඥව සංසකාරයන් විඤනය රූපය ආතමයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බදු සිතෙක් වෙයි: 'මේ වූ කලී මාගේ ආතම යැ, වැලින් මාගේ මේ ආතමය තෙමේ මේ වෙදනායෙහි වේ' යයි වෙදනායෙහි ලා ආතමය දකී. අභි-නිවෙසපරාමගීය දූෂිත යැ, දූෂිත වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද, මේ සතරවනු වූ වෙදනාවසනුක ආතමානුදූෂිත වේ. ආතමානු-දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ, මිථ්‍යාදූෂිත දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් වෙදනායෙහි ලා ආතමය දකී.

කථං සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො චක්ඛුසම්පස්සජං සඤ්ඤං-පෙ- සොනසම්පස්සජං සඤ්ඤං-පෙ- ඤානසම්පස්සජං සඤ්ඤං-පෙ- ජ්ච්චාසම්පස්සජං සඤ්ඤං-පෙ- කායසම්පස්සජං සඤ්ඤං-පෙ- මනො-සම්පස්සජං සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති. 'යා මනොසම්පස්සජා සඤ්ඤා, සො අහං; යො අහං සා මනොසම්පස්සජා සඤ්ඤා'ති මනොසම්පස්සජං සඤ්ඤාඤච අත්තඤච අද්ධං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපප්පිපස්ස ක්කායතො යා අච්චි, සො චණ්ණො; යො චණ්ණො, සා අච්චි'ති අච්චිඤච චණ්ණඤච අද්ධං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො මනොසම්පස්සජං සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති, යා මනොසම්පස්සජා සඤ්ඤා සො අහං, යො අහං සා මනොසම්පස්සජා සඤ්ඤා'ති මනොසම්පස්සජං සඤ්ඤාඤච අත්තඤච අද්ධං සමනුපස්සති, අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤං චන්ද්‍ර; යා ච දිට්ඨි, යඤච චන්ද්‍ර, අයං පඝමා සඤ්ඤාචන්ද්‍රකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපනති-පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො, එවං සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති.

කථං සඤ්ඤවත්තං අත්තානං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤාඤං රූපං වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: 'අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය සඤ්ඤාය සඤ්ඤාචා'ති සඤ්ඤවත්තං අත්තානං සමනුපස්සති, සෙය්‍යථාපි රුකෙබ්බා ඡායාසමපන්නො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: 'අයං රුකෙබ්බා, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකෙබ්බා අඤ්ඤා ඡායා, සො ඛො පනායං රුකෙබ්බා ඉමාය ඡායාය ඡායාචා'ති ඡායාවත්තං රුකං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤාඤං රූපං වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: 'අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය සඤ්ඤාය සඤ්ඤාචා'ති සඤ්ඤවත්තං අත්තානං සමනුපස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චන්ද්‍ර. යා ච දිට්ඨි යඤච චන්ද්‍ර, අයං දුතියා සඤ්ඤාචන්ද්‍රකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි-පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. එවං සඤ්ඤවත්තං අත්තානං සමනුපස්සති.

කථං අත්තති සඤ්ඤං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤාඤං රූපං වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: 'අයං ඛො මෙ අත්තා, ඉමසමිං ච පන අත්තති අයං සඤ්ඤා'ති අත්තති සඤ්ඤං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි පුප්ථං ගක්ඛසමපන්නං අස්ස, තමෙනපුරිසො, එවං වදෙය්‍ය: 'ඉදං පුප්ථං, අයං ගඤ්ඤා, අඤ්ඤං පුප්ථං, අඤ්ඤා ගඤ්ඤා, සො ඛො පනායං ගඤ්ඤා ඉමසමිං පුප්ථා'ති පුප්ථසමිං ගඤ්ඤං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤාඤං රූපං වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: 'අයං ඛො මෙ අත්තා, ඉමසමිං ච පන අත්තති අයං සඤ්ඤා'ති අත්තති සඤ්ඤං සමනුපස්සති. අභිනිවෙස-පරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චන්ද්‍ර; යා ච දිට්ඨි, යඤච චන්ද්‍ර, අයං තතියා සඤ්ඤාචන්ද්‍රකා අත්තානුදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි-පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො, එවං අත්තති සඤ්ඤං සමනුපස්සති.

කිසෙය්තින් සංඥව ආත්මවශයෙන් දකී ද යත්: මෙලොවැ ඇතැමෙක් චක්ඛුසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ... සොතසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ... ඝාතසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ... ජිව්හාසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ... කායසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ... මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ආත්මවශයෙන් දකී. 'යම්කි මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥවේ ද හේ මම් වෙමි, යමෙක් මම් වේ ද, හෝ මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව වේ' යයි මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥවත් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. යම්කේ දූජ්වෙන තෙජ් පහනක්හුගේ යම්කි සිඵව වේ ද, ඒ වණි ය, යමෙක් වණි ය වේ ද, ඒ සිඵවැයි සිඵවත් වණියත් එකක් මැ කොට දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව ආත්මවශයෙන් දකී. 'යම්කි මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව වේ ද, හේ මම් වෙමි, යමෙක් මම් වේ ද හෝ මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥව වේ' යයි මනෝසම්මස්සයෙන් උපත් සංඥවත් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂි යැ, දූෂි ය වස්සු නො වෙයි, වස්සුව දූෂි නො වෙයි. දූෂිය අනෙකක, වස්සුව අනෙකෙකි. යම් දූෂියකුත් යම් වස්සුවකුත් වේ ද, මේ පලමුවන වූ සංඥවස්සුක ආත්මානුදූෂි වේ. ආත්මානුදූෂිය මිථ්‍යාදූෂි යැ මිථ්‍යාදූෂිය දූෂිවිපතති යැ ... මොහු දූෂි නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙය්තින් සංඥව ආත්මවශයෙන් දකී.

කිසෙය්තින් ආත්ම සංඥවත් කොට දකී ද යත්: මෙ ලොවැ ඇතැමෙක් සංඝකාරයන් විඤ්ඤාය රූපය වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි. 'මේ වූකලි මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආත්මය තෙමේ මේ සංඥයෙන් සංඥවත් වේ' යයි ආත්ම සංඥවත් කොට දකී. යම්කේ ඡායාසම්පන්නවාක්‍ෂයෙක් වන්නේ ද එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද 'මේ වාක්‍ෂ යැ, මේ ඡායා යැ, වාක්‍ෂය අනෙකෙක, ඡායාව අනෙකක; වැලිත් මේ වාක්‍ෂය තෙමේ මේ ඡායාගෙන් ඡායාවත් වේ' යයි (මෙසේ) වාක්‍ෂය ඡායාවත් කොට දකී ද එපරිද්දෙන් මැ මෙලොවැ ඇතැමෙක් සංඝකාරයන් විඤ්ඤාය රූපය වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි. මේ වූකලි මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආත්මය තෙමේ මේ සංඥයෙන් 'සංඥවත් වේ' යයි ආත්ම සංඥවත් කොට දකී අභිනිවේශපරාමගීය දූෂි යැ. දූෂිය වස්සු නො වෙයි, වස්සුව දූෂි නොවෙයි; දූෂිය අනෙකක, වස්සුව අනෙකෙකි. යම් දූෂියකුත් යම් වස්සුවකුත් වේ ද, මේ දෙවන වූ සංඥවස්සුක ආත්මානුදූෂි වේ. ආත්මානුදූෂිය මිථ්‍යාදූෂි යැ ... මොහු දූෂි නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙය්තින් ආත්ම සංඥවත් කොට දකී.

කිසෙය්තින් ආත්මයෙහි ලා සංඥව දකී ද යත්: මෙ ලොවැ ඇතැමෙක් සංඝකාරයන් විඤ්ඤාය රූපය වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ වූකලි මාගේ ආත්ම යැ වැලිත් මේ ආත්මයෙහි මේ සංඥව වේ' යයි ආත්මයෙහි ලා සංඥව දකී. යම්කේ ගඤ්ඤාසම්පන්න පුෂ්පයෙක් වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද 'මේ පුෂ්ප යැ, මේ ගඤ්ඤා යැ; පුෂ්පය අනෙකෙක, ගඤ්ඤා අනෙකෙකි. වැලිත් ඒ මේ ගඤ්ඤා මේ පුෂ්පයෙහි වේ' යයි (මෙසේ) පුෂ්පයෙහි ලා ගඤ්ඤා දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොවැ ඇතැමෙක් සංඝකාරයන් විඤ්ඤාය රූපය වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි. 'මේ වූකලි මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මේ ආත්මයෙහි මේ සංඥව වේ' යයි ආත්මයෙහි ලා සංඥව දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂි යැ දූෂිය වස්සු නො වෙයි. වස්සුව දූෂි නො වෙයි. දූෂිය අනෙකක, වස්සුව අනෙකෙකි. මේ තුන්වන වූ සංඥවස්සුක ආත්මානුදූෂි වේ. ආත්මානුදූෂි මිථ්‍යාදූෂි යැ ... මොහු දූෂි නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙය්තින් ආත්මයෙහි ලා සංඥව දකී.

කථං සඤ්ඤාය අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය සඤ්ඤායා’ති සඤ්ඤාය අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි මණ්ණි කරණකිකො පක්ඛිනො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ණි, අයං කරණකිකො අඤ්ඤා මණ්ණි, අඤ්ඤා කරණකිකො, සො බො පනායං මණ්ණි ඉමස්මිං කරණකිකො’ති කරණකිසමිං මණ්ණිං සමනුපසස්සති, එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය සඤ්ඤායා’ති සඤ්ඤාය අත්තානං සමනුපසස්සති, අනිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣි, චජ්ඣි න දිට්ඨි අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣි, යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්ඣි අයං චතුර්ථා සඤ්ඤාචජ්ඣිකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං සඤ්ඤාය අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථං සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො චක්ඛුසම්පස්සජං වෙනනං -පෙ- සොතසම්පස්සජං වෙනනං -පෙ- ඝාතසම්පස්සජං වෙනනං -පෙ- ජීවහාසම්පස්සජං වෙනනං -පෙ- කායසම්පස්සජං වෙනනං -පෙ- මනෝසම්පස්සජං වෙනනං අත්තතො සමනුපසස්සති: ‘යා මනෝසම්පස්සජං වෙනනා සො අහං, යො අහං සා මනෝසම්පස්සජං වෙනනා’ති මනෝසම්පස්සජං වෙනනඤ්ච අත්තනඤ්ච අභිසං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කියතො යා අච්චි, සො චණ්ණො; යො චණ්ණො, සා අච්චි’ති අච්චිඤ්ච චණ්ණඤ්ච අභිසං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො මනෝසම්පස්සජං වෙනනං අත්තතො සමනුපසස්සති; ‘යා මනෝසම්පස්සජං වෙනනා සො අහං යො අහං සා මනෝසම්පස්සජං වෙනනා’ති මනෝසම්පස්සජං වෙනනඤ්ච අත්තනඤ්ච අභිසං සමනුපසස්සති. අනිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣි, චජ්ඣි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣි; යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්ඣි, අයං පඨමා සඤ්ඤාචජ්ඣිකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡා-දිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති.

කථං සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමෙහි සඤ්ඤායා’ති සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකෙහි ඡායාසම්පන්නො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: අයං රුකෙහි, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකෙහි, අඤ්ඤා ඡායා; සො බො පනායං රුකෙහි ඉමාය ඡායාය ඡායාචා’ති ඡායාත්තං රුකං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමෙහි සඤ්ඤායා’ති සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති. අනිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣි, චජ්ඣි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣි; යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්ඣි, අයං දුතියා සඤ්ඤාචජ්ඣිකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං සඤ්ඤාය අත්තතො සමනුපසස්සති.

කිසෙසින් සංඥයෙහි ලා ආත්මය දකී ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් සංඝකාරයන් විඥනය රූපය වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බ්‍රහ්ම සිතෙක් වෙයි. 'මේ චූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආත්මය මේ සංඥයෙහි වේ' යයි සංඥයෙහි ලා ආත්මය දකී. යම්සේ මැණිකෙක් කරඬුවෙක බහාලන ලද්දේ වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද: 'මේ මැණික, මේ කරඬුව, මැණික අනෙකෙක්, කරඬුව අනෙකෙකි. වැලිත් මේ මැණික මේ කරඬුවෙහි වේ' යයි කරඬුවෙහි ලා මැණික දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙ ලොව ඇතැමෙක් සංඝකාරයන් විඥනය රූපය වෙදනාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බ්‍රහ්ම සිතෙක් වෙයි: 'මේ චූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආත්මය මේ සංඥයෙහි වේ' යයි සංඥයෙහි ලා ආත්මය දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂටි යැ, දූෂටිය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂටි නො වෙයි. දූෂටිය අනෙකක් වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂටියක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද මේ සතර වනු වූ සංඥාවසනුක ආත්මානුදූෂටි වේ. ආත්මානුදූෂටිය මිථ්‍යාදූෂටි යැ ... මොහු දූෂටි නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසින් සංඥයෙහි ලා ආත්මය දකී.

කිසෙසින් සංඝකාරයන් ආත්මවශයෙන් දකී ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් වකඬුසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ... සොනසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ... ඝානසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ... ජ්වහාසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ... කායසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ... මනෝසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ... ආත්මවශයෙන් දකී. යමක් මනෝසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව වේ ද හේ මම් වෙමි, යමෙක් මම් වේ ද හෝ මනෝසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව වේ' යයි මනෝසම්ප්‍රසාදවෙනනාවන් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. යම්සේ දූප්තවෙන නෙල් පහනක් හුගේ යම් සිළුවක් වේ ද ඒ වණි වෙයි. යමෙක් වණිය වේ ද ඒ සිළුව වේ' යයි සිළුවක් වණියක් එකක් මැ කොට දකී ද එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් මනෝසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව ආත්මවශයෙන් දකී. 'යමක් මනෝසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව වේ ද හේ මම් වෙමි. යමෙක් මම් වේ ද හෝ මනෝසම්ප්‍රසාදයෙන් උපන් වෙනනාව වේ' යයි මනෝසම්ප්‍රසාදවෙනනාවන් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂටි යැ, දූෂටිය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂටි නො වෙයි, දූෂටිය අනෙකක්, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂටියක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද, මේ පලමුවනු වූ සංඝකාර වසනුක ආත්මානුදූෂටි වේ. ආත්මානුදූෂටිය මිථ්‍යාදූෂටි යැ ... මොහු දූෂටි නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසින් සංඝකාරයන් ආත්මවශයෙන් දකී.

කිසෙසින් ආත්මය සංඝකාරවත් කොට දකී ද යත්: මෙ ලොව ඇතැමෙක් විඥනය රූපය වෙදනාව සංඥාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බ්‍රහ්ම සිතෙක් වෙයි: 'මේ චූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආත්මය තෙමේ මේ සංඝකාරයන්ගෙන් සංඝකාරවත් වේ' යයි ආත්මය සංඝකාරවත් කොට දකී. යම්සේ ඡායාසම්පන්න වාක්‍ෂයෙක් වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද, මේ වාක්‍ෂ යැ, මේ ඡායා යැ, වාක්‍ෂය අනෙකෙක්, ඡායාව අනෙකකි. වැලිත් මේ වාක්‍ෂය මේ ඡායායෙන් ඡායාවත් වේ' යයි මෙසේ වාක්‍ෂය ඡායාවත් කොට දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් විඥනය රූපය වෙදනාව සංඥාව ආත්මවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බ්‍රහ්ම සිතෙක් වෙයි. 'මේ චූකලී මාගේ ආත්ම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආත්මය මේ සංඝකාරයන්ගෙන් සංඝකාරවත් වේ' යයි ආත්මය සංඝකාරවත් කොට දකී. අභිනිවේශපරාමගීය දූෂටි යැ දූෂටිය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂටි නො වෙයි. දූෂටිය අනෙකක්, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂටියක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද, මේ දෙවනු වූ සංඝකාරවසනුක ආත්මානුදූෂටි වේ. ආත්මානුදූෂටිය මිථ්‍යාදූෂටි යැ ... මොහු දූෂටි නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසින් ආත්මය සංඝකාරවත් කොට දකී.

කථාං අතරින් සභිකයෙකු සමනලයෙකු: ඉබ්බන්දෙව්, විශ්වකර්ම රූපං වෙදනං සභිකයා අතරින් සමනලයෙකු, නමුත් එම භාග්: 'අයං බො මෙ අතරා, ඉබ්බන්දෙව් පන අතරින් ඉබ්බන්දෙව් සභිකයෙකු සමනලයෙකු. සෙය්‍යාපි පුප්පං ගතියමපනං අයං, නමෙත පුරිසො එම වෙදනා: 'ඉදං පුප්පං අයං ගතියා, අභිකර්ම පුප්පං අභිකර්ම ගතියා, සො බො පනායං ගතියා ඉබ්බන්දෙව් පුප්පං ගතියා සමනලයෙකු. එවමෙව ඉබ්බන්දෙව්, විශ්වකර්ම රූපං වෙදනං සභිකයා අතරින් සමනලයෙකු, නමුත් එම භාග්: 'අයං බො මෙ අතරා, ඉබ්බන්දෙව් පන අතරින් ඉබ්බන්දෙව් සභිකයෙකු සමනලයෙකු සමනලයෙකු, අතරින්වෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අභිකර්ම දිට්ඨි අභිකර්ම වජ්ඣ. යා ච දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං නමා සභිකයෙකු අතරානුදිට්ඨි. අතරානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සභිකයෙකුපනානි න ව දිට්ඨියො. එම අතරින් සභිකයෙකු සමනලයෙකු.

කථාං සභිකයෙකු අතරානං සමනලයෙකු: ඉබ්බන්දෙව්, විශ්වකර්ම රූපං වෙදනං සභිකයා අතරින් සමනලයෙකු, නමුත් එම භාග්: 'අයං බො මෙ අතරා, සො බො පන මෙ අයං අතරා ඉබ්බන්දෙව් සභිකයෙකු අතරානං සමනලයෙකු. සෙය්‍යාපි මඤ්ච කර්මකෙත පනතියො අයං, නමෙතපුරිසො එම වෙදනා: 'අයං මඤ්ච, අයං කර්මකෙත; අභිකර්ම මඤ්ච, අභිකර්ම කර්මකෙත; සො බො පනායං මඤ්ච ඉබ්බන්දෙව් කර්මකෙත'නි කර්මකෙතමි. මඤ්ච සමනලයෙකු. එවමෙව ඉබ්බන්දෙව්, විශ්වකර්ම රූපං වෙදනං සභිකයා අතරින් සමනලයෙකු. නමුත් එම භාග්: 'අයං බො මෙ අතරා, සො බො පන මෙ අයං අතරා ඉබ්බන්දෙව් සභිකයෙකු'නි සභිකයෙකු අතරානං සමනලයෙකු, අතරින්වෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි; අභිකර්ම දිට්ඨි අභිකර්ම වජ්ඣ; යා ච දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං වජ්ඣ සභිකයෙකු අතරානුදිට්ඨි. අතරානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සභිකයෙකුපනානි න ව දිට්ඨියො. එම සභිකයෙකු අතරානං සමනලයෙකු.

කථාං විශ්වකර්ම අතරානං සමනලයෙකු: ඉබ්බන්දෙව්, විශ්වකර්ම රූපං වෙදනං සභිකයා අතරින් සමනලයෙකු, නමුත් එම භාග්: 'අයං බො මෙ අතරා, සො බො පන මෙ අයං අතරා ඉබ්බන්දෙව් සභිකයෙකු'නි සභිකයෙකු අතරානං සමනලයෙකු, අතරින්වෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි; අභිකර්ම දිට්ඨි අභිකර්ම වජ්ඣ; යා ච දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං පඨමා විශ්වකර්ම වජ්ඣකා අතරානුදිට්ඨි. අතරානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, -පෙ- ඉමානි සභිකයෙකුපනානි න ව දිට්ඨියො. එම විශ්වකර්ම අතරානං සමනලයෙකු.

කිසිසෙයින් ආතමයෙහි ලා සංසකාරයන් දකි ද යත්: මෙලොව, ඇතැමෙක් විඥනය රූපය වෙදනාව සංඥාව ආතමවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි. 'මේ චූකලි මාගේ ආතම යැ, වැලිත් මේ ආතමයෙහි මේ සංසකාරයෝ' වෙති' ආතමයෙහි ලා සංසකාරයන් දකී. යම්සේ ගනිසමපතන පුෂ්පයෙක් වන්නේ ද එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද 'මේ පුෂ්ප යැ, මේ ගනිය යැ, පුෂ්පය අනෙකෙක, ගනිය අනෙකෙකි. වැලිත් මේ ගනිය මේ පුෂ්පයෙහි චේ'යයි පුෂ්පයෙහි ලා ගනිය දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් විඥනය රූපය වෙදනාව සංඥාව ආතමවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ චූකලි මාගේ ආතම යැ, වැලිත් 'මේ ආතමයෙහි මේ සංසකාරයෝ වෙති' ආතමයෙහි ලා සංසකාරයන් දකී. අභිනිවේශපරාමාශීය දූෂිත යැ. දූෂිත වස්තු නො වෙයි. වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද, මේ තුන්වනු වූ සංසකාරවස්තුක ආතමානුදූෂිත වේ. ආතමානුදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් ආතමයෙහි ලා සංසකාරයන් දකී.

කිසෙයින් සංසකාරයන්හි ලා ආතමය දකි ද යත්: මෙලොව ඇතැ-
මෙක් විඥනය රූපය වෙදනාව සංඥාව ආතමවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ චූකලි මාගේ ආතම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආතමය තෙමේ මේ සංසකාරයන්හි චේ'යයි සංසකාරයන්හි ලා ආතමය දකී. යම්සේ මැණිකෙක් කරඬුවෙක බහාලනලද්දේ වේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද: 'මේ මැණිකැ, මේ කරඬුවැ. මැණික අනෙකෙක, කරඬුව අනෙකෙකි. වැලිත් මේ මැණික මේ කරඬුවෙහි චේ' යයි (මෙසේ) කරඬුවෙහි ලා මැණික දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් විඥනය රූපය වෙදනාව සංඥාව ආතමවශයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි. 'මේ චූ කලි මාගේ ආතම යැ, වැලිත් මාගේ මේ ආතමය තෙමේ මේ සංසකාරයන්හි චේ'යයි සංසකාරයන්හි ලා ආතමය දකී. අභිනිවේශපරාමාශීය දූෂිත යැ, දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද, මේ සතර වනු වූ සංසකාරවස්තුක ආතමානුදූෂිත වේ. ආතමානුදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් සංසකාරයන්හි ලා ආතමය දකී.

කිසෙයින් විඥනය ආතමවශයෙන් දකී ද යත්: මෙලොව ඇතැ-
මෙක් වක්‍රවිඥනය, ග්‍රොත්‍රවිඥනය, ස්ත්‍රාවිඥනය, ජිකාවිඥනය, කායවිඥනය, මනෝවිඥනය ආතමවශයෙන් දකී. යමෙක් මනෝවිඥන වේ ද, හේ මම් වෙමි. යමෙක් මම් වේ ද ඒ මනෝවිඥන වේ' යයි මනෝවිඥනයත් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. යම්සේ දූල්වෙන තෙල් පහනක්හු හේ යම් සිළුවක් වේ ද හේ වණි යැ, යමෙක් වණි වේ ද; ඒ සිළුව' යි සිළුවක් වණියත් එකක් මැ කොට දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් මනෝවිඥනය ආතමවශයෙන් දකී. යමෙක් මනෝ-
විඥන වේ ද හේ මම් වෙමි. යමෙක් මම් වේ ද හේ මනෝවිඥන වේ' යයි මනෝවිඥනයත් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. අභිනිවේශපරාමාශීය දූෂිත යැ. දූෂිත වස්තුව නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද, මේ, පළමුවනු වූ විඥනවස්තුක ආතමානුදූෂිත වේ. ආතමානුදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙයින් විඥනය ආතමවශයෙන් දකී.

කථා විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිනා විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාණවා’ති විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකෙහි ඡායා සම්පන්නො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: අයං රුකෙහි, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකෙහි, අඤ්ඤා ඡායා; සො බො පනායං රුකෙහි ඉමාය ඡායාය ඡායාවා’ති ඡායාවන්තං රුකං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිනා විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාණවා’ති විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති, අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤං වජ්ඣ: යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං දුතියා විඤ්ඤාණවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාඡන්දානි න ච දිට්ඨියො, එවං විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථං අත්තනි විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති. ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසම් ච පන අත්තනි ඉදං විඤ්ඤාණ’න්ති අත්තනි විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි පුප්ථං ගක්ඛිසම්පන්නං අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘ඉදං පුප්ථං, අයං ගක්ඛො: අඤ්ඤං පුප්ථං අඤ්ඤා ගක්ඛො, සො බො පනායං ගක්ඛො ඉමසම් පුප්ථානි පුප්ථසම් ගක්ඛං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසම් ච පන අත්තනි ඉදං විඤ්ඤාණ’න්ති අත්තනි විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො’ දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං වජ්ඣ, යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං තුතියා විඤ්ඤාණවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාඡන්දානි න ච දිට්ඨියො. එවං අත්තනි විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති.

කථං විඤ්ඤාණසම් අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති. ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමසම් විඤ්ඤාණෙන’ති විඤ්ඤාණසම් අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි මණ්ඤිකරණිකෙ පක්ඛිනො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඤිකරණිකො; අඤ්ඤා මණ්ඤිකරණිකො; සො බො පනායං මණ්ඤිකරණිකො’ති කරණිකසම් මණ්ඤිකරණිකං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමසම් විඤ්ඤාණෙන’ති විඤ්ඤාණසම් අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤං වජ්ඣ, යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං චතුර්ථා විඤ්ඤාණවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාඡන්දානි න ච දිට්ඨියො. එවං විඤ්ඤාණසම් අත්තානං සමනුපසස්සති.

අත්තානුදිට්ඨියා ඉමෙති විසතියා ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

කිසෙසින් ආත්මය විඤ්ඤාවන් කොට දකී ද යත්: මෙලොවැ ඇතැ-
මෙක් රූපය, වෙදනාව, සංඥාව, සංස්කාරයන් ආත්මයයෙන් දකී.
ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ චුක්ඛි මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මාගේ
මේ ආත්මය නෙමේ මේ විඤ්ඤාවන් විඤ්ඤාවන් වේ' යයි ආත්මය විඤ්ඤා-
වන් කොට දකී. යම්කෙසේ ඡායාසම්පන්නවෑයෙක් වන්නේ ද, එය ගැන
පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද, 'මේ වෑයෙ යැ, මේ ඡායා යැ, වෑයෙය
අනෙකෙක, ඡායාව අනෙකෙකි. වැළිත් ඒ මේ වෑයෙය මේ ඡායායෙන්
ඡායාවන් වේ' යයි, මෙසේ වෑයෙය ඡායාවන් කොට දකී ද, එපරිද්දෙන්
මැ මෙලොවැ ඇතැමෙක් රූපය, වෙදනාව, සංඥාව, සංස්කාරයන්
ආත්මයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි, මේ චුක්ඛි මාගේ
ආත්ම යැ, වැළිත් මාගේ මේ ආත්මය නෙමේ මේ විඤ්ඤාවන් විඤ්ඤාවන්
වේ' යයි ආත්මය විඤ්ඤාවන් කොට දකී. අභිනිවේෂපරාමයීය දූෂිත යැ
දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක,
වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතක් හා යම් විස්තුවක් හා වේ ද, මේ
දෙවනු වූ විඤ්ඤාවස්තුක ආත්මානුදූෂිත වේ. ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ...
මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසින් ආත්මය විඤ්ඤාවන්
කොට දකී.

කිසෙසින් ආත්මයෙහි ලා විඤ්ඤාය දකී ද යත්: මෙලොවැ ඇතැ-
මෙක් රූපය වෙදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් ආත්මයයෙන් දකී.
ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ චුක්ඛි මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මේ
ආත්මයෙහි මේ විඤ්ඤාය වේ' යයි විඤ්ඤාය ආත්මයෙහි ලා දකී. යම්කෙසේ
ගක්ඛිසම්පන්න පුෂ්පයෙක් වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ
ද, මේ පුෂ්ප යැ, මේ ගක්ඛි යැ; පුෂ්පය අනෙකෙක, ගක්ඛිය
අනෙකෙකි, වැළිත් මේ ගක්ඛිය මේ පුෂ්පයෙහි වේ' යයි (මෙසේ)
ගක්ඛිය පුෂ්පයෙහි ලා දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙ ලොවැ ඇතැමෙක් රූපය
වෙදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් ආත්මයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු
සිතෙක් වෙයි: මේ චුක්ඛි මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මේ ආත්මයෙහි මේ
විඤ්ඤාය වේ' යයි ආත්මයෙහි ලා විඤ්ඤාය දකී. අභිනිවේෂපරාමයීය
දූෂිත යැ, දූෂිත වස්තුව නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත
අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද,
මේ හුත්වනු වූ විඤ්ඤාවස්තුක ආත්මානුදූෂිත වේ. ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යා-
දූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසින් ආත්මයෙහි
ලා විඤ්ඤාය දකී.

කිසෙසින් විඤ්ඤායෙහි ලා ආත්මය දකී ද යත්: මෙලොවැ ඇතැ-
මෙක් රූපය වෙදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් ආත්මයයෙන් දකී. ඔහුට
මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි: 'මේ චුක්ඛි මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මාගේ මේ
ආත්මය මේ විඤ්ඤායෙහි වේ' යයි විඤ්ඤායෙහි ලා ආත්මය දකී. යම්කෙසේ
මැණිකෙක් කරඬුවෙක බහාලන ලද්දේ වේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ
කියන්නේ ද, 'මේ මැණිකැ, මේ කරඬුවැ, මැණික අනෙකෙක, කරඬුව
අනෙකෙකි. වැළිත් මේ මැණික කරඬුවෙහි වේ' යයි. (මෙසේ) කරඬුවෙහි
ලා මැණික දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොවැ ඇතැමෙක් රූපය, වෙදනාව
සංඥාව, සංස්කාරයන් ආත්මයයෙන් දකී. ඔහුට මෙ බඳු සිතෙක් වෙයි:
'මේ චුක්ඛි මාගේ ආත්ම යැ, වැළිත් මාගේ මේ ආත්මය නෙමේ මේ විඤ්ඤා-
යෙහි වේ' යයි විඤ්ඤායෙහි ලා ආත්මය දකී. අභිනිවේෂපරාමයීය දූෂිත යැ.
දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වස්තුව
අනෙකෙකි. යම් දූෂිතක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද, මේ සතරවනු වූ
විඤ්ඤාවස්තුක ආත්මානුදූෂිත වේ. ආත්මානුදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු
දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසින් විඤ්ඤායෙහි ලා ආත්මය දකී

ආත්මානුදූෂිතයෙහි මේ විසි අයුරින් අභිනිවේෂය වේ.

2 - 3. මිච්ඡාදිට්ඨි

මිච්ඡාදිට්ඨියා කතමෙති දසහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

‘නඤ්ඤි දින්නා’නති වච්ඡු¹ එවංවාදෙ මිච්ඡාභිතිවෙසපරාමාසො² දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වච්ඡු; යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වච්ඡු, අයං පඨමා මිච්ඡාවච්ඡුකා මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි, න ව දිට්ඨියො.

‘නඤ්ඤි සිට්ඨි’නති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි හුන’නති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි සුකට්ඨකකවානං කමමානං ඵලං විපාකො’ති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි අයං ලොකො’ති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි පරො ලොකො’ති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි මාතා’ති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි පිතා’ති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි සත්තා ඔපපාතිකා’ති වච්ඡු -පෙ- ‘නඤ්ඤි ලොකෙ සමණත්වාභමණා සම්මග්ගතා සම්මාපට්ටිපත්තා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, පටිවෙදෙනති’ති වච්ඡු, එවංවාදෙ මිච්ඡාභිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වච්ඡු; යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වච්ඡු, අයං දසමා මිච්ඡාවච්ඡුකා මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස පුරිසප්පග්ගලස්ස ඥාතව ගතියො -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ව දිට්ඨියො. මිච්ඡාදිට්ඨියා ඉමෙති දසහාකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

2 - 4. සක්කායදිට්ඨි

‘සක්කායදිට්ඨියා කතමෙති විසතියා ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

ඉධ අයුත්තවා පුත්ථිජ්ජනො අරියානං අදස්සාවි අරියධම්මස්ස අකොච්ඤා අරියධම්මෙ අචිතීනො සප්පුරිසානං අදස්සාවි සප්පුරිසධම්මස්ස අකොච්ඤා සප්පුරිසධම්මෙ අචිතීනො රූපං අත්තනො සමනුපස්සති, රූපවතනං වා අත්තානං, අත්තති වා රූපං, රූපස්මි වා අත්තානං. වෙදනං -පෙ- ඤ්ඤාං -පෙ- සංඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තනො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණං -වතනං වා අත්තානං, අත්තති වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මි වා අත්තානං.

කථං රූපං අත්තනො සමනුපස්සති. ඉධෙකච්චො පඨවිකසිණං -පෙ- ඔද්ධතකසිණං අත්තනො සමනුපස්සති: ‘යං ඔද්ධතකසිණං සො අහං යො අහං නං ඔද්ධතකසිණන්ති ඔද්ධතකසිණඤ්ච අත්තනඤ්ච අභිතං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස කිංකරො -පෙ- එවිමෙව ඉධෙකච්චො ඔද්ධතකසිණං අත්තනො සමනුපස්සති, අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි -පෙ- අයං පඨමා රූපවච්ඡුකා සක්කායදිට්ඨි සක්කායදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ව දිට්ඨියො. එවං රූපං අත්තනො සමනුපස්සති -පෙ- සක්කායදිට්ඨියා ඉමෙති විසතියා ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

1. වත්ථු. - ස්‍යා. PTS සිහලකරපොඤ්ඤාසු කත්ථි.

2. මිච්ඡාදිට්ඨිභිතිවෙසපරාමාසො - ස්‍යා PTS

2 - 3. මිථ්‍යාදූෂිතය

මිථ්‍යාදූෂිතයෙහි කවර දස අයුරෙකින් අහිනිවෙත වෙයි යන්න:

‘දහසෙහි එළ නැත’ යනු වසනු යැ. මේ බඳු වාද ඇති මිථ්‍යාහි-නිවේශයාගේ පරාමර්ශීය දූෂිත නම්. දූෂිතය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි. දූෂිතය අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද, මේ පළමුවනු වූ මිථ්‍යාවසනුක මිථ්‍යාදූෂිත වේ. මිථ්‍යාදූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘යාගසෙහි එළ නැත’ යනු වසනු යැ ... ‘මහායාගසෙහි එළ නැත’ යනු වසනු යැ ... ‘සුකාන්තදුෂ්කාතකමයන්ගේ එළ විපාක නැත’ යනු වසනු යැ ... (පෙර කළ කමයෙන්) ‘මෙලොව නැත’ යනු වසනු යැ ... (මෙහි කළ කමයෙන්) ‘පරලොව නැත’ යනු වසනු යැ ... ‘මවු නැත’ යනු වසනු යැ ... ‘පියා නැත’ යනු වසනු යැ ... ‘ඔපපාතිකසන්නයෝ නැත’ යනු වසනු යැ ... ‘යම් කෙනෙක් මෙලොවත් පරලොවත් තුමු අභිඥයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ප්‍රකාශ කෙරෙත් නම් එ බඳු සමයන්ගත සමයක්ප්‍රතිපත්තා ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයෝ ලොවැ නැත’ යනු වසනු යැ මේ බඳු වාද ඇති මිථ්‍යාහි-නිවේශයාගේ පරාමර්ශීය දූෂිත නම්. දූෂිතය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද, මේ දසවනු වූ මිථ්‍යාවසනුක මිථ්‍යාදූෂිත වේ. මිථ්‍යා-දූෂිතය දූෂිතවිපතනි යැ ... මිථ්‍යාදූෂිත ඇති පුරුෂ පුද්ගලයාට ගති දෙකක් මැ වෙයි ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මිථ්‍යාදූෂිතයෙහි මේ දසඅයුරින් අහිනිවෙතය වේ.

2 - 4. සත්කායදූෂිතය

සත්කායදූෂිතයෙහි කවර විසි අයුරෙකින් අහිනිවෙතය වෙයි යන්න:

මෙලොවැ (බ්‍රහ්මාදි) ආයතීයන් නො දක්නාසුලු ආයතීධම්මයෙහි අදක්ෂ වූ ආයතීධම්මයෙහි අවිනිත වූ සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂ-ධම්මයෙහි අදක්ෂ වූ සත්පුරුෂධම්මයෙහි අවිනිත වූ අග්‍රානවත් පෘථන්ජන නෙම රූපය ආත්මවශයෙන් (විපරිතක්ෂයෙන්) දකී. ආත්මය රූපවත් කොට හෝ, රූප ආත්මයෙහි ලා හෝ, ආත්මය රූපයෙහි ලා හෝ වෙදනාව ... සංඥාව ... සංසකාරයන් ... විඤ්ඤාන ආත්මවශයෙන් දකී. ආත්මය විඤ්ඤානවත් කොට හෝ, විඤ්ඤාන ආත්මයෙහි ලා හෝ, ආත්මය විඤ්ඤානෙහි ලා හෝ දකී.

කිසෙයින් රූපය ආත්මවශයෙන් දකී ද යන්න: මෙලොවැ ඇතැමෙක් පඨවිකසිණය ... ඔදනකසිණය ආත්මවශයෙන් දකී. යමෙක් ඔදනකසිණ වේ ද හෝ මම් වෙමි, යමෙක් මම් වේ ද ඒ ඔදනකසිණ වේ’ යයි ඔදන-කසිණයත් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. යම්සේ දුල්වේන පහනක්හුගේ... එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් ඔදනකසිණය ආත්මවශයෙන් දකී. අහිනිවෙතපරාමර්ශීය දූෂිත යැ ... මේ පළමුවනු වූ රූපවසනුකසත්කායදූෂිත වේ. සත්කාය දූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිතය ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි මෙසෙයින් රූපය ආත්මවශයෙන් දකී. සත්කායදූෂිතයෙහි මේ විසිඅයුරින් අහිනිවෙතය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

2 - 5. සකකායවත්තකා සසානදිවයි.

සකකායවත්තකා සසානදිවයි යන කතමෙහි පනතරසහි ඇකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

ඉධ අස්සුතවා පුට්ඨජනො අරියානං අදස්සාථී අරියධම්මස්ස අකොච්ඡෙදො අරියධම්මෙ අච්ඡිනො, සප්පරිසානං අදස්සාථී සප්පරිසධම්මස්ස අකොච්ඡෙදො සප්පරිසධම්මෙ අච්ඡිනො රූපවනනං වා අත්තානං, අත්තනී වා රූපං, රූපසම්මං වා අත්තානං. වෙදනාවනනං වා අත්තානං -පෙ- සඤ්ඤාවනනං වා අත්තානං -පෙ- සංඛාරවනනං වා අත්තානං -පෙ- විඤ්ඤාණවනනං වා අත්තානං, අත්තනී වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණසම්මං වා අත්තානං.

කථං රූපවනනං අත්තානං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, තස්ස එවං හොති: 'අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිනා රූපෙන රූපවා'ති රූපවනනං අත්තානං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකෙකා ඡායා-සම්පන්නො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: 'අයං රුකෙකා, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකෙකා, අඤ්ඤා ඡායා. සො බො පනායං රුකෙකා ඉමාය ඡායාය ඡායාවා'ති ඡායාවනනං රුකං සමනුපස්සති, එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං -පෙ- අයං පඨමා සකකායවත්තකා සසානදිවයි සසානදිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිවයිසො. එවං රූපවනනං අත්තානං සමනුපස්සති. -පෙ- සකකායවත්තකා සසානදිවයි යන ඉමෙහි පනතරසහි ඇකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

2 - 6. සකකායවත්තකා උච්චේදදිවයි.

සකකායවත්තකා උච්චේදදිවයි යන කතමෙහි පඤ්චහි ඇකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

ඉධ අස්සුතවා පුට්ඨජනො අරියානං අදස්සාථී අරියධම්මස්ස අකොච්ඡෙදො අරියධම්මෙ අච්ඡිනො, සප්පරිසානං අදස්සාථී සප්පරිසධම්මස්ස අකොච්ඡෙදො සප්පරිසධම්මෙ අච්ඡිනො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, සඤ්ඤා අත්තතො සමනුපස්සති, සංඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති.

කථං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො පඨමිකසිණං -පෙ- ඔද්‍යතකසිණං අත්තතො සමනුපස්සති: යං ඔද්‍යතකසිණං සො අහං යො අහං නං ඔද්‍යතකසිණ'නති ඔද්‍යතකසිණඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අභිධං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො -පෙ- අයං පඨමා සසානවත්තකා උච්චේදදිවයි, උච්චේදදිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිවයිසො. එවං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති -පෙ- සකකායවත්තකා උච්චේදදිවයි යන ඉමෙහි පඤ්චහි ඇකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

2 - 5. සත්කාර්යවස්තුකර්මය

සත්කාර්යවස්තුකර්මයෙහි කවර පසළොස් අසුරෙකින් අභි-
නිවේශය වෙයි යන්න:

මෙලොව ආයතීයන් නො දක්නාසුලු ආයතීයයෙහි අදහස් වූ ආයතී-
යයෙහි අවිනිත වූ සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂයෙහි
අදහස් වූ සත්පුරුෂයෙහි අවිනිත වූ අශ්‍රැතවත් පාඨන්ජන නෙම ආත්මය
රූපවත් කොට හෝ රූපය ආත්මයෙහි ලා හෝ ආත්මය රූපයෙහි ලා හෝ
ආත්මය වේදනාවත් කොට හෝ ... ආත්මය සංඥාවත් කොට හෝ ...
ආත්මය සංසකාරවත් කොට හෝ ... ආත්මය විඤ්ඤාවත් කොට හෝ ...
විඤ්ඤාවත් ආත්මයෙහි ලා හෝ ... ආත්මය විඤ්ඤාවත් කොට හෝ දකී.

කිසිසේත් ආත්මය රූපවත් කොට දකී ද යන්න: මෙලොව ඇතැමෙක්
වේදනාව සංඥාව සංසකාරයන් විඤ්ඤාව ආත්මයෙහි දකී. ඔහුට මේ බල
සිතෙන්නේ වෙයි 'මේ වූකලී මාගේ ආත්මය, වැළිත් මාගේ මේ ආත්මය නෙම
මේ රූපයෙන් රූපවත් වේ' යයි ආත්මය රූපවත් කොට දකී. යම්සේ ඡායා-
සම්පන්නව්‍යාප්තියෙන් වන්නේ ද, එය ගැන පුරුෂයෙක් මෙසේ කියන්නේ ද:
'මේ ව්‍යාප්තිය, මේ ඡායා ය, ව්‍යාප්තිය අනෙකෙක, ඡායාව අනෙකෙකි.
වැළිත් ඒ මේ ව්‍යාප්තිය මේ ඡායායෙන් ඡායාවත් වේ' යයි (මෙසේ) ව්‍යාප්තිය
ඡායාවත් කොට දකී ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් වේදනාව ...
මේ පළමුවන වූ සත්කාර්යවස්තුකර්මය ශාශ්වතදූෂිත නම. ශාශ්වතදූෂිත
මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසේසිත්
ආත්මය රූපවත් කොට දකී ... සත්කාර්යවස්තුකර්මය ශාශ්වතදූෂිතයෙහි මේ
පසළොස් අසුරින් අභිනිවේශය වේ.

2 - 6. සත්කාර්ය වස්තුකර්මයේ දූෂිතත්වය

කවර පස් අසුරෙකින් සත්කාර්ය වස්තුකර්මයේ දූෂිතත්වය අභිනි-
වේ ද යන්න:

මෙලොව ආයතීයන් නො දක්නාසුලු ආයතීයයෙහි අදහස් වූ ආයතී-
යයෙහි අවිනිත වූ සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂයෙහි
අදහස් වූ සත්පුරුෂයෙහි අවිනිත වූ අශ්‍රැතවත් පාඨන්ජන නෙම රූපය
ආත්මයෙහි දකී. වේදනාව ආත්මයෙහි දකී, සංඥාව ආත්ම-
යෙහි දකී, සංසකාරයන් ආත්මයෙහි දකී, විඤ්ඤාව ආත්මයෙහි දකී.

කිසිසේත් රූපය ආත්මයෙහි දක්නේ ද යන්න: මෙලොව ඇතැමෙක්
පරිසරයෙහි ... ඔදනකසිතිය ආත්මයෙහි දකී. යමෙක් ඔදනකසිතිය
මේ ද හේ මම් වෙමි, යමෙක් මම් මේ ද ඒ ඔදනකසිතිය මේ' යයි
ඔදනකසිතියත් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. යම්සේ දැල්වෙන තෙල්
පහතක්නු හේ ... මේ පළමුවන වූ සත්කාර්ය වස්තුකර්මය උච්චේදදූෂිත නම.
උච්චේදදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.
මෙසේසිත් රූපය ආත්මයෙහි දකී ... මේ පස් අසුරින් සත්කාර්යවස්තුකර්මය
උච්චේදදූෂිතයෙහි අභිනිවේශය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘වෙදනා ලොකො වෙව අසසානා වා’ති -පෙ- ‘සසසානා ලොකො වෙව අසසානා වා’ති -පෙ- ‘සසසානා ලොකො වෙව අසසානා වා’ති -පෙ- විසසසානා ලොකො වෙව අසසානා වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි. නාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි, අනනගාතිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සසසසානාති න ව දිට්ඨියො. ‘අසසානො ලොකො’ති අනනගාතිකාය දිට්ඨියා ඉමෙති පසුබහාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

‘අනනවා ලොකො’ති අනනගාතිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පසුබහා-කාරෙහි අභිනිවෙසො හොති: ඉධෙකවෙව පරිත්තං ඔකාසං නිලකතො ඵරති, නසා ඵලං හොති: ‘අනනවා අයං ලොකො පරිවුට්ඨො’ති අනන-සසසානා හොති. ‘යං ඵරති, නං වජ්ඣ වෙව ලොකො ව, යෙන ඵරති, සො අනනා වෙව ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, නාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අසසසානා දිට්ඨි, අසසසානා වජ්ඣ, යා ව දිට්ඨි යසෙව වජ්ඣ, අයං පඨමා ‘අනනවා ලොකො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි, අනනගාතිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සසසසානාති න ව දිට්ඨියො.

ඉධෙකවෙව පරිත්තං ඔකාසං පිතකතො ඵරති -පෙ- ලොභිතකතො ඵරති -පෙ- ඔදනකතො ඵරති -පෙ- ඔහාසකතො ඵරති, නසා ඵලං හොති: ‘අනනවා අයං ලොකො පරිවුට්ඨො’ති අනනසසසානා හොති. ‘යං ඵරති නං වජ්ඣ වෙව ලොකො ව, යෙන ඵරති, සො අනනා වෙව ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි. නාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි -පෙ- ‘අනනවා ලොකො’ති අනනගාතිකාය දිට්ඨියා ඉමෙති පසුබහාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

‘අනනනවා ලොකො’ති අනනගාතිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පසුබහා-කාරෙහි අභිනිවෙසො හොති: ඉධෙකවෙව විපුලං ඔකාසං නිලකතො ඵරති. නසා ඵලං හොති: ‘අනනනවා අයං ලොකො අපරිසරෙනා’ති අනනනසසසානා හොති. ‘යං ඵරති, නං වජ්ඣ වෙව ලොකො ව, යෙන ඵරති, සො අනනා වෙව ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, නාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි. දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි. අසසසානා දිට්ඨි, අසසසානා වජ්ඣ. යා ව දිට්ඨි යසෙව වජ්ඣ, අයං පඨමා ‘අනනනවා ලොකො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි. අනනගාතිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සසසසානාති න ව දිට්ඨියො.

ඉධෙකවෙව විපුලං ඔකාසං පිතකතො ඵරති -පෙ- ලොභිතකතො ඵරති -පෙ- ඔදනකතො ඵරති -පෙ- ඔහාසකතො ඵරති, නසා ඵලං හොති. ‘අනනනවා අයං ලොකො අපරිසරෙනා’ති අනනනසසසානා හොති. ‘යං ඵරති, නං වජ්ඣ වෙව ලොකො ව, යෙන ඵරති, සො අනනා වෙව ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, නාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනනගාතිකා දිට්ඨි -පෙ- ‘අනනනවා ලොකො’ති අනනගාතිකාය දිට්ඨියා ඉමෙති පසුබහාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

‘වෙදනාව ලොක ද අශාඛන ද වේ’ යයි ... සංඥාව ලොක ද අශාඛන ද වේ යයි ... සංසකාරයෝ ලොක ද අශාඛන ද වෙත්’ යයි ... විඤ්ඤාන ලොක ද අශාඛන ද වේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ ... ඒ දූෂිත විසින් ඒ අන්තය ගන්නා ලද නු යි අන්තග්‍රාහික දූෂිත නම්. ... අන්තග්‍රාහික දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. ‘ලොකය අශාඛන යැ, යන අන්තග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

‘ලොකය අන්ත ඇත්තේ යැ’ යි අන්තග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි කවර පස් අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් අලං අවකාශ-යක් නිල වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි. ඔහුට මෙ බල සිතෙක් වෙයි: ‘මෙලොව අන්තවත් යැ පිරිසිදුම් ඇත්තේ ය’යි. අන්තසංඥ ඇත්තේ වෙයි. යම් කසිණරූපයක් අරමුණු කෙරේ ද ඒ කසිණරූපය වසනු (අරමුණ) ද ලොක ද වෙයි, යම් සිතෙකින් අරමුණු කෙරේ ද එ සිත ආත්ම ද ලොක ද වේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. දූෂිත වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද මේ පළමුවන වූ ‘ලොකය අන්තවත් යැ’ යන අන්තග්‍රාහිකදූෂිත වේ. අන්තග්‍රාහිකදූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

මෙ ලොව ඇතැමෙක් මද අවකාශයක් පිත වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි ... ලොහිතවශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි... අවදන වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි ... අවහාසවශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි. ඔහුට මෙ බල සිතෙක් වෙයි. ‘මෙලොව අන්තවත් යැ පිරිසිදුම් ඇත්තේ යැ’ යි අන්තසංඥ ඇත්තේ වෙයි. ‘යම් කසිණරූපයක් අරමුණු කෙරේ ද, ඒ කසිණරූපය වසනු ද ලොක ද වෙයි. යම් සිතෙකින් අරමුණු කෙරේ ද එ සිත ආත්ම ද ලොක ද වේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ, ඒ දූෂිත විසින් ඒ අන්තය ගන්නා ලද නු යි අන්තග්‍රාහික දූෂිත නම්. ... ‘ලොකය අන්තවත් යැ’ යන අන්තග්‍රාහික දූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

‘ලොකය අන්ත නැත්තේ යැ’ යි අන්තග්‍රාහික දූෂිතයෙහි කවර පස් අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද යත්: මෙලොව ඇතැමෙක් මහත් අවකාශයක් නිල වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි. ඔහුට මෙ බල සිතෙක් වෙයි. ‘මෙලොව අන්ත නැත්තේ යැ පරිවේෂ්ඨ නැත්තේ යැ’ යි අන්තසංඥ ඇත්තේ වෙයි. යම් කසිණරූපයක් අරමුණු කෙරේ ද ඒ කසිණරූපය වසනු ද ලොක ද වෙයි, යම් සිතෙකින් අරමුණු කෙරේ ද එ සිත ආත්ම ද ලොක ද වේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අන්තය ගන්නා ලද නු යි අන්තග්‍රාහික දූෂිත නම්. දූෂිත වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිත අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතක් හා යම් වසනුවක් හා වේ ද, මේ පළමුවන වූ ‘ලොකය අන්ත නැත්තේ යැ’ යන අන්ත-ග්‍රාහිකදූෂිත වේ. අන්තග්‍රාහික දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

මෙලොව ඇතැමෙක් මහත් අවකාශයක් පිත වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි ... ලොහිත වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි ... අවදනවශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි ... අවහාස වශයෙන් අරමුණු කෙරෙයි. ඔහුට මෙ බල සිතෙක් වෙයි. මෙලොව අන්තවත් නො වෙයි පරිවේෂ්ඨ නැත්තේ යැ’ යි අන්තසංඥ ඇත්තේ වෙයි. ‘යම් කසිණරූපයක් අරමුණු කෙරේ ද ඒ කසිණරූපය වසනු ද ලොක ද වෙයි, යම් සිතෙකින් අරමුණු කෙරේ ද එ සිත ආත්ම ද ලොක ද වේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ, ඒ දූෂිත විසින් ඒ අන්තය ගන්නා ලද නු යි අන්තග්‍රාහික දූෂිත යැ ... ලොකය අන්ත-නැත්තේ යැ’ යන අන්තග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

‘නං ජීවං නා සරීර’නති අනුග්‍යායිකාය දිව්‍යයා කතමෙති පඤ්ච භාකාරෙති අභිනිවෙසො භොති: ‘රූපං ජීවඤ්චව සරීරඤ්ච, යං ජීවං නා සරීරං, යං සරීරං නං ජීව නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිව්‍යී, නාය දිව්‍යියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී, දිව්‍යී න චජු, චජු න දිව්‍යී, අඤ්ඤා දිව්‍යී, අඤ්ඤං චජු. යා ච දිව්‍යී යඤ්ච චජු, අයං පඨමා ‘නං ජීවං නං සරීර’නති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී, අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී මිච්ඡාදිව්‍යී -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිව්‍යියො.

‘වෙදනා ජීවං¹ වෙව සරීරඤ්ච -පෙ- සඤ්ඤා ජීවං වෙව සරීරඤ්ච -පෙ- සඤ්ඤා ජීවං වෙව සරීරඤ්ච -පෙ- ‘විඤ්ඤාණං ජීවඤ්චව සරීරඤ්ච, යං ජීවං නං සරීරං, යං සරීරං නං ජීව’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිව්‍යී, නාය දිව්‍යියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී -පෙ- ‘නා ජීවං නං සරීර’නති අනුග්‍යායිකාය දිව්‍යියා ඉමෙති පඤ්චභාකාරෙති අභිනිවෙසො භොති.

‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අනුග්‍යායිකාය දිව්‍යියා කතමෙති පඤ්චභාකාරෙති අභිනිවෙසො භොති: ‘රූපං සරීරං න ජීවං, ජීවං න සරීරං. අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරනති අභිනිවෙසපරාමාසො දිව්‍යී, නාය දිව්‍යියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී. දිව්‍යී න චජු, චජු න දිව්‍යී. අඤ්ඤා දිව්‍යී, අඤ්ඤං චජු. යා ච දිව්‍යී යඤ්ච චජු, අයං පඨමා ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී මිච්ඡාදිව්‍යී -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිව්‍යියො.

වෙදනා සරීරං න ජීවං -පෙ- සඤ්ඤා සරීරං න ජීවං -පෙ- සඤ්ඤා සරීරං න ජීවං -පෙ- විඤ්ඤාණං සරීරං න ජීවං, ජීවං න සරීරං. අඤ්ඤං ජීවං, අඤ්ඤං සරීර’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිව්‍යී, නාය දිව්‍යියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී -පෙ- ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අනුග්‍යායිකාය දිව්‍යියා ඉමෙති පඤ්චභාකාරෙති අභිනිවෙසො භොති.

‘භොති තථාගතො පරමමරණා’ති අනුග්‍යායිකාය දිව්‍යියා කතමෙති පඤ්චභාකාරෙති අභිනිවෙසො භොති: ‘රූපං ඉධෙව මරණධම්මා, තථාගතො කායසං හෙද භොතිපි තිට්ඨතිපි උපපජ්ජතිපි තිබ්බත්තතිපි’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිව්‍යී, නාය දිව්‍යියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී, දිව්‍යී න චජු, චජු න දිව්‍යී, අඤ්ඤා දිව්‍යී, අඤ්ඤං චජු. යා ච දිව්‍යී යඤ්ච චජු, අයං පඨමා ‘භොති තථාගතො පරමරණා’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී, අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී මිච්ඡාදිව්‍යී -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිව්‍යියො.

‘වෙදනා ඉධෙව මරණධම්මා -පෙ- සඤ්ඤා ඉධෙව මරණධම්මා -පෙ- සඤ්ඤා ඉධෙව මරණධම්මා -පෙ- විඤ්ඤාණං ඉධෙව මරණධම්මං, තථාගතො කායසං හෙද භොතිපි තිට්ඨතිපි උපපජ්ජතිපි තිබ්බත්තතිපි’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිව්‍යී, නාය දිව්‍යියා සො අනෙතා ගතිතො’ති අනුග්‍යායිකා දිව්‍යී -පෙ- ‘භොති තථාගතො පරමමරණා’ති අනුග්‍යායිකාය දිව්‍යියා ඉමෙති පඤ්චභාකාරෙති අභිනිවෙසො භොති.

‘හෙ මැ ජීව යැ හෙ මැ ශරීර යැ’ යි අනනුරාගිකදූෂිතයෙහි කවර පස්-අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද යත්: ‘රූපය ජීව ද ශරීර ද වෙයි. යමෙක් ජීව ද හේ ශරීර යැ, යමෙක් ශරීර ද හේ ජීව යැ’ යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. දූෂිතය වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි; දූෂිතය අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද, මේ පළමුවනු වූ ‘හෙ මැ ජීව යැ හෙ මැ ශරීර යැ’ යන අනනුරාගිකදූෂිත වේ. අනනුරාගිකදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

වෙදනාව ජීව ද ශරීර ද වෙයි, සංඥාව ජීව ද ශරීර ද වෙයි, සංස්කාරයෝ ජීව ද ශරීර ද වෙති, විඤ්ඤානය ජීව ද ශරීර ද වෙයි. යමෙක් ජීව වේ ද, හේ ශරීර යැ, යමෙක් ශරීර වේ ද හේ ජීව යැ’ යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අනන්‍ය ගන්තෘලද නු යි අනනුරාගිකදූෂිත නම් ... ‘හෙ මැ ජීව යැ හෙ මැ ශරීර යැ’ යන අනනුරාගිකදූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

‘ජීවය අනෙකෙක, ශරීරය අනෙකෙකි’ යන අනනුරාගිකදූෂිතයෙහි කවර පස්අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද යත්: රූපය ශරීර යැ ජීව නො වෙයි, ජීවය ශරීර නො වෙයි, ජීවය අනෙකෙක, ශරීරය අනෙකෙකි යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අනන්‍ය ගන්තෘලද නු යි අනනුරාගිකදූෂිත නම්. දූෂිතය වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි, දූෂිතය අනෙකෙක වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද, මේ පළමුවනු වූ ‘ජීවය අනෙකෙක ශරීරය අනෙකෙකි’ යන අනනුරාගිකදූෂිත වේ. අනනුරාගිකදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘වෙදනාව ශරීර යැ ජීව නො වෙයි ... සංඥාව ශරීර යැ ජීව නො වෙයි ... සංස්කාරයෝ ශරීර යැ ජීව නො වෙයි ... විඤ්ඤානය ශරීර යැ ජීව නො වෙයි. ජීවය ශරීර නො වෙයි. ජීවය අනෙකෙක, ශරීරය අනෙකෙකි’ යි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අනන්‍ය ගන්තෘලද නු යි අනනුරාගික දූෂිත නම් ... ජීවය අනෙකෙක, ශරීරය අනෙකෙකි’ යන අනනුරාගිකදූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

‘සත්‍ය නෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන වෙයි’ යන අනනුරාගික දූෂිතයෙහි කවර පස්අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද යත්: රූපය මෙලොවන මැ නැසෙන සැඟවි යැ, සත්‍ය නෙම ශරීරගෙදයෙන් මත්තෙහි විද්‍යමාන වන්නේ ද (ශාශ්වත බැවින්) සිටුවනේ ද, (අණකිප් ජරායුප් විසින්) උපදනේ ද (සංසෙදප් ඔපපාතික විසින්) සකක පහළ වන්නේ ද මේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අනන්‍ය ගන්තෘලද නු යි අනනුරාගිකදූෂිත නම්. දූෂිතය වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි. දූෂිතය අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද මේ පළමුවනු වූ ‘සත්‍ය නෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන වෙයි’ යන අනනුරාගික දූෂිත වේ. අනනුරාගිකදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘වෙදනාව මෙහි මැ නැසෙන සැඟවි යැ ... සංඥාව මෙහි මැ නැසෙන සැඟවි යැ ... සංස්කාරයෝ මෙහි මැ නැසෙන සැඟවි යැ ... විඤ්ඤානය මෙහි මැ නැසෙන සැඟවි යැ. සත්‍ය නෙම ශරීරගෙදයෙන් මත්තෙහි විද්‍යමාන වන්නේ ද සිටුවනේ ද උපදනේ ද පහළවන්නේ ද මේ’ යයි අභිනිවේශපරාමයීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අනන්‍ය ගන්තෘලද නු යි අනනුරාගිකදූෂිත නම්. ... ‘සත්‍ය නෙම මරණින් මත්තෙහි වෙයි’ යන අනනුරාගිකදූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන නො වෙයි’ යන අන්‍යා-
ත්‍රායානුකූලවේදයෙහි කවර පස් අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද යත්: ‘රූපය
මෙහි මැ නැසෙනසැඟැවි යැ සත්‍යව තෙමේ ද ශරීරහෙදයෙන් මත්තෙහි
සිඳෙයි වැනැසෙයි සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන නො වේ’
යයි අභිනිවේශපරාමගීය දෘෂ්ටි යැ. ඒ දෘෂ්ටි විසින් ඒ අන්‍යාය ගන්නාලද
නු සි අන්‍යාත්‍රායානුකූලව නම. දෘෂ්ටිය වස්තු නො වෙයි වස්තුව දෘෂ්ටි නො
වෙයි. දෘෂ්ටිය අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දෘෂ්ටියක් හා යම් වස්තු-
වක් හා වේ ද මේ පළමු වනු වූ ‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන
නො වේ’ යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදය වේ. අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදය මිථ්‍යාදෘෂ්ටි යැ ...
මොහු දෘෂ්ටි නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

වේදනාව මෙහි මැ නැසෙනසැඟැවි යැ ... සංඥාව මෙහි මැ නැසෙන-
සැඟැවි යැ... සංසාරයෝ මෙහි මැ නැසෙනසැඟැවියහ... විඤ්ඤාය මෙහි මැ
නැසෙනසැඟැවි යැ. සත්‍යව තෙමේ ද ශරීරහෙදයෙන් මත්තෙහි සිඳෙයි
වැනැසෙයි සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන නො වේ’යයි අභිනි-
වේශපරාමගීය දෘෂ්ටි යැ. ඒ දෘෂ්ටි විසින් ඒ අන්‍යාය ගන්නාලද නු සි අන්‍යා-
ත්‍රායානුකූලව නම ‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි විද්‍යමාන නො වේ’
යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි වත්තේන් නො ද වත්තේන් වෙයි’
යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදයෙහි කවර පස් අයුරෙකින් අභිනිවේශය වෙයි යත්
රූපය මෙහි මැ නැසෙන සභාව ඇත්තේ යැ, සත්‍යව තෙමේ ශරීරහෙද-
යෙන් මත්තෙහි වත්තේන් නො ද වත්තේන් වේ’යයි අභිනිවේශපරාමගීය
දෘෂ්ටි යැ. ඒ දෘෂ්ටි විසින් ඒ අන්‍යාය ගන්නා ලද නු සි අන්‍යාත්‍රායානුක
දෘෂ්ටි නම. දෘෂ්ටිය වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දෘෂ්ටි නො වෙයි. දෘෂ්ටිය
අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දෘෂ්ටියක් හා යම් වස්තුවක් හා වේ ද
මේ පළමුවනු වූ ‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි වත්තේන් නො ද
වත්තේන් වේ’ යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදය වේ. අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදය මිථ්‍යාදෘෂ්ටි
යැ ... මොහු දෘෂ්ටි නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘වේදනාව මෙහි මැ නැසෙනපියවි ඇත්තේ යැ ... සංඥාව මෙහි මැ
නැසෙනපියවි ඇත්තේ යැ ... සංසාරයෝ මෙහි මැ නැසෙනපියවි ඇත්-
තාහ ... විඤ්ඤාය මෙහි මැ නැසෙනපියවි ඇත්තේ යැ. සත්‍යව තෙම ශරීර
හෙදයෙන් මත්තෙහි වත්තේන් නො ද වත්තේන් වේ’යයි අභිනිවේශ-
පරාමගීය දෘෂ්ටි යැ. ඒ දෘෂ්ටි විසින් ඒ අන්‍යාය ගන්නාලද නු සි
අන්‍යාත්‍රායානුකූලව නම ... ‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි වත්තේන්
නො ද වත්තේන් වෙයි’ යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදයෙහි මේ පස් අයුරින්
අභිනිවේශය වේ.

‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වෙයි’
යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදයෙහි කවර පස් අයුරෙකින් අභිනිවේශය වේ ද
යත්: රූපය මෙහි මැ නැසෙනපියවි ඇත්තේ යැ, සත්‍යව තෙම කාලින්-
මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වේ’ යයි අභිනිවේශපරා-
මගීය දෘෂ්ටි යැ. ඒ දෘෂ්ටි විසින් ඒ අන්‍යාය ගන්නාලද නු සි අන්‍යාත්‍රායානුක
දෘෂ්ටි නම. දෘෂ්ටිය වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දෘෂ්ටි නො වෙයි, දෘෂ්ටිය
අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දෘෂ්ටියකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද,
මේ පළමුවනු වූ ‘සත්‍යව තෙම මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද
නො වෙයි’ යන අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදය වේ. අන්‍යාත්‍රායානුකූලවේදය මිථ්‍යාදෘෂ්ටි
යැ ... මොහු දෘෂ්ටි නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘වෙදනා ඉඩුව මරණධම්මා -පෙ- සඤ්ඤා ඉඩුව මරණධම්මා -පෙ- සඤ්ඤා ඉඩුව මරණධම්මා -පෙ- විඤ්ඤා ඉඩුව මරණධම්මා, තථාගතො කායසා හෙද තෙව හොති න න හොති’ති අභිනිවේසපරාමාසො දිට්ඨි, කාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගතිනෝ’ති අනුගාහිකා දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්ඣ, අයං පඤ්චමි ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරා මරණ’ති අනුගාහිකා දිට්ඨි, අනුගාහිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරා මරණ’ති අනුගාහිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි පඤ්චායාකාරෙහි අභිනිවේසො හොති.

අනුගාහිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි පඤ්ඤායාය ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති.

2 - 8. පුබ්බන්තානුදිට්ඨි

පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා කතමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති:

චත්තාරො සසානවාද, චත්තාරො එකච්චසසානිකා, චත්තාරො අනන්තානන්තිකා, චත්තාරො අමරාවිකේඛිකා, ඥේ අධිච්චසමුප්පන්නිකා.

පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා ඉමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති.

2 - 9. අපරන්තානුදිට්ඨි

අපරන්තානුදිට්ඨියා කතමෙහි චතුරත්තාරප්‍රියාය ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති.

සොමස සඤ්ඤීවාද, අධි අසඤ්ඤීවාද, අධි නෙවසඤ්ඤී නාසඤ්ඤීවාද, සත්ත උච්චේදවාද, පඤ්ච දිට්ඨිමමතිබ්බානවාද.

අපරන්තානුදිට්ඨියා ඉමෙහි චතුරත්තාරප්‍රියාය ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති.

2 - 10. සඤ්ඤාජනිකා දිට්ඨි

සඤ්ඤාජනිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති:

යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං -පෙ- දිට්ඨානිනිවේසො දිට්ඨිපරාමාසො.

සඤ්ඤාජනිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවේසො හොති,

‘වෙදනාව මෙහි මැ නැසෙනපියව් ඇත්තේ යැ ... සංඥාව මෙහි මැ නැසෙනපියව් ඇත්තේ යැ ... සංසකාරයෝ මෙහි මැ නැසෙන පියව් ඇත්තාහ. ... විඤනය මෙහි මැ නැසෙනපියව් ඇත්තේ යැ, සත්ත්ව තෙම කාබුන්ඉරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වෙයි’ යන අභිනිවේශ පරාමගීය දූෂිත යැ. ඒ දූෂිත විසින් ඒ අන්තය ගන්නාලද හු සි අන්තග්‍රාහික දූෂිත ම. දූෂිතය වසනු නො වෙයි, වසනුව දූෂිත නො වෙයි; දූෂිතය අනෙකක, වසනුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයකුත් යම් වසනුවකුත් වේ ද මේ පස්වනු වූ ‘සත්ත්ව තෙම මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වෙයි’ යන අන්තග්‍රාහිකදූෂිත වේ. අන්තග්‍රාහිකදූෂිතය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ සි. ‘සත්ත්ව තෙම මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වෙයි’ යන අන්තග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි මේ පස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

අන්තග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි මේ පහස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

2 - 8. පූච්ඡාන්තානුදූෂිතය

පූච්ඡාන්තානුදූෂිතයෙහි කවර අටළොස් අයුරෙකින් අභිනිවේශය වෙයි යන්න:

චතුර්විධ ශාශ්වතවාද යැ චතුර්විධ එකත්‍යශාශ්වතවාද යැ චතුර්විධ අන්තානන්තිකවාද යැ චතුර්විධ අමරාවික්ෂෙපිකවාද යැ ද්විවිධ අධිත්‍ය-සමුත්පන්නිකවාද යි.

පූච්ඡාන්තානුදූෂිතයෙහි මේ අටළොස් අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

2 - 9. අපරාන්තානුදූෂිතය

අපරාන්තානුදූෂිතයෙහි කවර සියුසාලීස්අයුරින් අභිනිවේශය වෙයි යන්න:

මොඛශුක්‍රකාර සංඥිවාද යැ අමුත්‍රකාර අසංඥිවාද යැ අමුත්‍රකාර නෙවසංඥිනාසංඥිවාද යැ ස්පාත්‍රකාර උචේදවාද යැ පඤ්චුත්‍රකාර දූෂ්ටමිතිඒණ්ණවාද යි.

අපරාන්තානුදූෂිතයෙහි මේ සියුසාලීස්අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

2 - 10. සංයෝජනිකදූෂිතය

සංයෝජනිකදූෂිතයෙහි කවර අටළොස්අයුරෙකින් අභිනිවේශය වෙයි යන්න:

යම් දූෂිතයක් දූෂිතගතයෙක් දූෂිතගතයෙක් ... දූෂ්ටාභිනිවේශ-යෙක් දූෂිතපරාමගීයෙක් වේ ද,

සංයෝජනිකදූෂිතයෙහි මේ අටළොස්අයුරින් අභිනිවේශය වේ.

2 - 11. අභ්‍යන්තරමානවිනිබ්‍යාස දිවයි

‘අභ්‍යන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි යා කතමෙහි අධ්‍යාර්‍යහි අකාරෙහි අභ්‍යන්තරවෙසො හොති:

‘වකුටු අභ්‍යන්තර අභ්‍යන්තරවෙසපරාමාසො, ‘අභ්‍යන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, දිවයි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිවයි. අභ්‍යන්තර දිවයි අභ්‍යන්තර වච්ඡු. යා ව දිවයි යඤ්ච වච්ඡු, අයං පඨමා ‘අභ්‍යන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, මානවිනිබ්‍යාසය දිවයි මච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාප්තානි න ව දිවයි යො.

‘සොතං අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘ඝාතං අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘ජ්වහා අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘කායො අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘මනො අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘රූපා අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘ධම්මා අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘වකුටුච්ඡාදිවයි අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘මනොච්ඡාදිවයි අභ්‍යන්තර අභ්‍යන්තරවෙසපරාමාසො ‘අභ්‍යන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, දිවයි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිවයි, අභ්‍යන්තර දිවයි, අභ්‍යන්තර වච්ඡු, යා ව දිවයි යඤ්ච වච්ඡු, අයං අධ්‍යාර්‍යහි ‘අභ්‍යන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, මානවිනිබ්‍යාසය දිවයි මච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාප්තානි න ව දිවයි යො.

‘අභ්‍යන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි යා ඉමෙහි අධ්‍යාර්‍යහි අකාරෙහි අභ්‍යන්තරවෙසො හොති:

2 - 12. මමන්තරමානවිනිබ්‍යාස දිවයි

‘මමන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි යා කතමෙහි අධ්‍යාර්‍යහි අකාරෙහි අභ්‍යන්තරවෙසො හොති:

‘වකුටු මමන්තර අභ්‍යන්තරවෙසපරාමාසො, ‘මමන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, දිවයි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිවයි. අභ්‍යන්තර දිවයි, අභ්‍යන්තර වච්ඡු. යා ව දිවයි යඤ්ච වච්ඡු, අයං පඨමා ‘මමන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, මානවිනිබ්‍යාසය දිවයි මච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාප්තානි න ව දිවයි යො.

‘සොතං මමන්තර -පෙ- ‘ඝාතං මමන්තර -පෙ- ‘ජ්වහා මමන්තර -පෙ- ‘කායො මමන්තර -පෙ- ‘මනො මමන්තර -පෙ- ‘රූපා මමන්තර -පෙ- ‘ධම්මා මමන්තර -පෙ- ‘වකුටුච්ඡාදිවයි මමන්තර -පෙ- ‘මනොච්ඡාදිවයි මමන්තර ‘අභ්‍යන්තරවෙසපරාමාසො මමන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, දිවයි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිවයි. අභ්‍යන්තර දිවයි, අභ්‍යන්තර වච්ඡු යා ව දිවයි යඤ්ච වච්ඡු, අයං අධ්‍යාර්‍යහි ‘මමන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි, මානවිනිබ්‍යාසය දිවයි මච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාප්තානි න ව දිවයි යො.

‘මමන්තර මානවිනිබ්‍යාසය’ දිවයි යා ඉමෙහි අධ්‍යාර්‍යහි අකාරෙහි අභ්‍යන්තරවෙසො හොති:

2 - 11 අභනතිමානවිනිබ්බදාමය

‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිතයෙහි කවර අප්ප්ලොක්ඛයුරෙකින් අභිතිවෙහෙය වෙයි යත්:

‘අභ මම වෙමි’ අභිතිවෙහෙපරාමයීය ‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත යැ. දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි; දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද, මේ පළමුවනු වූ ‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත යැ. මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘කන මම වෙමි’ ... ‘නැහැය මම වෙමි’ ... ‘දිව මම වෙමි’ ... ‘කය මම වෙමි’ ... ‘මනස මම වෙමි’ ... ‘රූපයෝ මම වෙමි’ ... ‘ධර්මයෝ මම වෙමි’ ... ‘වක්ඛුර්විඤ්ඤාන මම වෙමි’ ... ‘මනොවිඤ්ඤාන මම වෙමි’ අභිතිවෙහෙපරාමයීය ‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත යැ. දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි; දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වස්තුවකුත් වේද, මේ අප්ප්ලොක්ඛයුරු වූ ‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත වේ. මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිතයෙහි මේ අප්ප්ලොක්ඛයුරින් අභිතිවෙහෙය වේ.

2 - 12. මමනතිමානවිනිබ්බදාමය

‘මාගේ යැ’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිතයෙහි කවර අප්ප්ලොක්ඛයුරෙකින් අභිතිවෙහෙය වෙයි යත්:

‘අභ මාගේ යැ’ යි අභිතිවෙහෙපරාමයීය ‘මාගේ යැ’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත යැ. දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි; දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද, මේ පළමුවනු වූ ‘මාගේ යැ’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත යැ. මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘කන මාගේ යැ’ යි ... ‘නැහැය මාගේ යැ’ යි ... ‘දිව මාගේ යැ’ යි ... ‘කය මාගේ යැ’ යි ... ‘මනස මාගේ යැ’ යි ... ‘රූපයෝ මාගේ යැ’ යි ... ‘ධර්මයෝ මාගේ යැ’ යි ... ‘වක්ඛුර්විඤ්ඤාන මාගේ යැ’ යි ... ‘මනොවිඤ්ඤාන මාගේ යැ’ යි අභිතිවෙහෙපරාමයීය ‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත යැ. දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි; දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද, මේ අප්ප්ලොක්ඛයුරු වූ ‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත වේ. මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

‘මම’ යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිතයෙහි මේ අප්ප්ලොක්ඛයුරින් අභිතිවෙහෙය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

2 - 13. අතනවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි.

අතනවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි යනු කතමෙහි විසඳිය යුතු ආකාරයේ අහිනිවෙසෙහි හෙයකි.

ඉහි අසන්නවා පුළුල්වන අර්ථය අදහස් වී අර්ථගම්ය අකොට්ඨක අර්ථගම්ය අවිනිවේදන, සපුරුසාන අදහස් වී සපුරුසානගම්ය අකොට්ඨක සපුරුසානගම්ය අවිනිවේදන, රූප අතනවා සමනුපයන, රූපවනන වා අතනවා, අතනන වා රූප, රූපයම වා අතනවා - පෙ - වේදන - පෙ - සකුකු - පෙ - සකුකු - පෙ - විකුකුණ අතනවා සමනුපයන, විකුකුණවනන වා අතනවා අතනන වා විකුකුණ විකුකුණයම වා අතනවා - පෙ -

කපං රූප අතනවා සමනුපයන:

ඉබෙකවෙව පඨවිකසිණ - පෙ - ඔදනකසිණ අතනවා සමනුපයන, 'යං ඔදනකසිණ සො අහං, යො අහං තං ඔදනකසිණ' නති ඔදනකසිණකුල අතනකුල අභයං සමනුපයන. සෙය්ථාපි 'නෙලපප්පිසං කියායතො යා අවි, සො වණ්ණො, යො වණ්ණො සා අවි' නි අවිකුල වණ්ණකුල අභයං සමනුපයන. එවමෙව ඉබෙකවෙව ඔදනකසිණ අතනවා සමනුපයන - පෙ - අයං පඨමා රූපවනන අතනවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි අතනවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි මිච්ඡාදිවයි - පෙ - ඉමානි සකුකුණනන න ව දිවයි යො, එවං රූප අතනවා සමනුපයන - පෙ -

අතනවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි යනු කතමෙහි විසඳිය යුතු ආකාරයේ අහිනිවෙසෙහි හෙයකි.

2 - 14. ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි

ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි යනු කතමෙහි අවධිති ආකාරයේ අහිනිවෙසෙහි හෙයකි.

'සසංකො අතනා ව ලොකො වා' නි අහිනිවෙසපරාමාසො ලොකවාද - පරිසර සංයුතතා දිවයි, දිවයි න වනු, වනු න දිවයි, අකුකු දිවයි, අකුකු වනු, යා ව දිවයි, යකු වනු, අයං පඨමා ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි. ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි මිච්ඡාදිවයි - පෙ - ඉමානි සකුකුණනන න ව දිවයි යො.

'අසසංකො අතනා ව ලොකො වා' නි - පෙ - 'සසංකො ව අසසංකො ව අතනා ව ලොකො වා' නි - පෙ - 'නෙව සසංකො නාසසංකො අතනා ව ලොකො වා' නි - පෙ - 'අතනවා අතනා ව ලොකො වා' නි - පෙ - 'අනනවා අතනා ව ලොකො වා' නි - පෙ - 'නෙව අනනවා න අනනවා අතනා ව ලොකො වා' නි අහිනිවෙසපරාමාසො ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි, දිවයි න වනු, වනු න දිවයි, අකුකු දිවයි, අකුකු වනු. යා ව දිවයි යකු වනු, අයං අවධිති ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි, ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි මිච්ඡාදිවයි - පෙ - ඉමානි සකුකුණනන න ව දිවයි යො.

ලොකවාද පරිසර සංයුතතා දිවයි යනු කතමෙහි අවධිති ආකාරයේ අහිනිවෙසෙහි හෙයකි.

2 - 13. ආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය

ආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය කවර විසි අයුරෙකින් අහිනිවෙත යැයි සිතමු:

මෙලොව (බ්‍රහ්මාණ්ඩ) ආයතීයත් නො දක්නාසුලු ආයතීයවීමෙහි අදහස වූ ආයතීයවීමෙහි අහිනිත වූ සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂවීමෙහි අදහස වූ සත්පුරුෂවීමෙහි අහිනිත වූ අශ්‍රැතවත් පාචන්ද්‍රික නෙම රූපය ආත්මවශයෙන් දකී. ආත්මය රූපවත් කොට හෝ රූපය ආත්මයෙහි ලා හෝ ආත්මය රූපයෙහි ලා හෝ ... වෙදනාව ... සංඥාව ... සංසකාරයන් ... විඤනය ආත්මවශයෙන් දකී. ආත්මය රූපවත් කොට හෝ විඤනය ආත්මයෙහි ලා හෝ ආත්මය විඤනයෙහි ලා හෝ ...

කිසිසිත් රූපය ආත්මවශයෙන් දක්නේ ද යත්:

මෙලොව ඇතැමෙක් පරිසරකිසිත් ... ඔදනකිසිත් ආත්මවශයෙන් දකී. “යමෙක් ඔදනකිසිත් වේ ද, හේ මම වෙමි. යමෙක් මම වේ ද හේ ඔදනකිසිත් වේ” යයි ඔදනකිසිත්යන් තමාත් එකක් මැ කොට දකී. යම්ගේ දූෂ්ටවන තෙජප්‍රභවයක්ගෙන් යම් සිළුවක් වේ ද හේ වර්ණ වෙයි. යමෙක් වර්ණ වේ ද හෝ සිළුව වේ” යයි සිළුවක් වර්ණයන් එකක් මැ කොට දක්නේ ද, එපරිද්දෙන් මැ මෙලොව ඇතැමෙක් ඔදනකිසිත් ආත්මවශයෙන් දකී ... මේ පළමුවන වූ රූපවස්තුකආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය වේ. ආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි. මෙසෙසිත් රූපය ආත්මවශයෙන් දකී ...

ආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය මේ විසිඅයුරින් අහිනිවෙත යැයි වේ.

2 - 14. ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය

ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය කවර අවඅයුරෙකින් අහිනිවෙත යැයි සිතමු:

“ආත්මයන් ලොකයන් ශාශ්වත යැ” යි අහිනිවෙතපරාමර්ශය ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය. දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි. දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද, මේ පළමුවන වූ ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය වේ. ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

“ආත්මයන් ලොකයන් අශාශ්වත යැ” යි ... “ආත්මයන් ලොකයන් ශාශ්වත ද අශාශ්වත ද වේ” යයි ... “ආත්මයන් ලොකයන් නො මැ ශාශ්වත වූගේ අශාශ්වත නො වේ” යයි ... “ආත්මයන් ලොකයන් අනත ඇත්තේ යැ” යි ... “ආත්මයන් ලොකයන් අනත නැත්තේ යැ” යි ... “ආත්මයන් ලොකයන් අනත ඇත්තේ ද අනත නැත්තේ ද වේ” යයි ... ආත්මයන් ලොකයන් නො මැ අනත ඇත්තේ අනත නැත්තේ නො වේ” යයි අහිනිවෙතපරාමර්ශය ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය. දූෂිත වස්තු නො වෙයි, වස්තුව දූෂිත නො වෙයි. දූෂිත අනෙකක, වස්තුව අනෙකෙකි. යම් දූෂිතයකුත් යම් වස්තුවකුත් වේ ද මේ අටවන වූ ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය වේ. ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය මිථ්‍යාදූෂිත යැ ... මොහු දූෂිත නො වූ සංයෝජනයෝ යි.

ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතභාවය මේ අවඅයුරින් අහිනිවෙත යැයි වේ.

2 - 15, 16. හවදිටියි - විහවදිටියියෝ.

ඔලියනාතිනිවෙසෝ¹ හවදිටියි, අතිධාවනාතිනිවෙසෝ විහවදිටියි, අසාදදිටියියා පඤ්චනියා අකාරෙති අතිනිවෙසෝ කති හවදිටියියෝ, කති විහවදිටියියෝ. අනනානුදිටියියා විසතියා අකාරෙති අතිනිවෙසෝ කති හවදිටියියෝ, කති විහවදිටියියෝ - පෙ- ලොකවාදපටිසංයුතතාය දිටියියා අට්ඨති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ කති හවදිටියියෝ, කති විහවදිටියියෝ.

අසාදදිටියියා පඤ්චනියා අකාරෙති අතිනිවෙසෝ සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. අනනානුදිටියියා විසතියා අකාරෙති අතිනිවෙසෝ පනතරස හවදිටියියෝ, පඤ්ච විහවදිටියියෝ, මච්ඡාදිටියියා දසති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ සබ්බාව නා විහවදිටියියෝ. සකකායදිටියියා විසතියා අකාරෙති අතිනිවෙසෝ පනතරස හවදිටියියෝ, පඤ්ච විහවදිටියියෝ. සකකායවඤ්ඤාය සසානදිටියියා පනතරසති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ සබ්බාව නා හවදිටියියෝ. සකකායවඤ්ඤාය උච්චේදදිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිටියියෝ.

සසානො ලොකෝති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා හවදිටියියෝ. 'අසසානො ලොකෝති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිටියියෝ. 'අනනවා ලොකෝති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. 'අනනවා ලොකෝති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ. සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. නං ජීවං නං සරීර'නති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිටියියෝ. 'අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර'නති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා හවදිටියියෝ. 'භොති තථාගතො පරං මරණ'නති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා හවදිටියියෝ. 'න භොති තථාගතො පරං මරණ'නති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ සබ්බාව නා විහවදිටියියෝ. 'භොති ච න ච භොති තථාගතො පරං මරණ'නති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. 'නෙව භොති න න භොති තථාගතො පරං මරණ'නති අනනගාතිකාය දිටියියා පඤ්චාකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ.

පුබ්බනානුදිටියියා අට්ඨාරසති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. අපරනානුදිටියියා චතුරතනාලියාය අකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. සඤ්ඤාජනිකාය දිටියියා අට්ඨාරසති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ. 'අභ'නති මානවිනිබ්බාය දිටියියා අට්ඨාරසති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිටියියෝ. 'මම'නති මානවිනිබ්බාය දිටියියා අට්ඨාරසති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ. සබ්බාව නා හවදිටියියෝ. අනනවාද-පටිසංයුතතාය දිටියියා විසතියා අකාරෙති අතිනිවෙසෝ, පනතරස හවදිටියියෝ, පඤ්ච විහවදිටියියෝ. ලොකවාදපටිසංයුතතාය දිටියියා අට්ඨති අකාරෙති අතිනිවෙසෝ සියා හවදිටියියෝ, සියා විහවදිටියියෝ.

1. ඔලියනාතිනිවෙසෝ - සා.

2 - 15, 16. හව - විහවදූෂිත

(ශාශවතසංඥ හෙයින් නිමාණයෙන් සිත) හැකිමෙහි අහිනිවෙයය හවදූෂිත නම. (උචේදසංඥ හෙයින් නිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි) අති-ඛාවනෙයෙහි අහිනිවෙයය විහවදූෂිත නම. ආස්වාදදූෂිතයෙහි පත්තිස් අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. (එහි) හවදූෂිත කෙනෙක් ද, විහවදූෂිත කෙනෙක් ද, ආනමානදූෂිතයෙහි විසිඅයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. (එහි) හවදූෂිත කෙනෙක් ද, විහවදූෂිත කෙනෙක් ද, ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්ත-දූෂිතයෙහි අටඅයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. (එහි) හවදූෂිත කෙනෙක් ද, විහව දූෂිත කෙනෙක් ද යත්:

ආස්වාදදූෂිතයෙහි පත්තිස්අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ. ආනමානදූෂිතයෙහි විසිඅයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. (එහි) හවදූෂිත පසලොසෙක, විහවදූෂිත පසෙකි. මිථ්‍යාදූෂිතයෙහි දසඅයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එ හැම විහවදූෂිත වෙති. සත්කායදූෂිතයෙහි විසිඅයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. (එහි) හවදූෂිත පසලොසෙක, විහවදූෂිත පසෙකි. සත්කායවස්තුකයාශ්වා-දූෂිතයෙහි පසලොස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එ හැම හවදූෂිත වෙයි. සත්කායවස්තුකඋචේදදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එහැම විහවදූෂිත වෙති.

“ලොකය ශාශවත යැ” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එහැම හවදූෂිත යැ. “ලොකය අශාශවත යැ” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එහැම විහව දූෂිත යැ. “ලොකය අනන ඇත්තේ යැ” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ. ‘ලොකය අනන නැත්තේ යැ’ යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ. “හෙ මැ ජීව යැ හෙ මැ ශරීර යැ” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එහැම විහවදූෂිත යැ. “ජීවය අනෙකෙක, ශරීරය අනෙකෙක” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි, එහැම හවදූෂිත යැ. “සත්ත වෙම මරණින් මත්තෙහි විදුමාන වෙයි” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එ හැම හවදූෂිත යැ. “සත්ත වෙම මරණින් මත්තෙහි විදුමාන නො වෙයි” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි, එහැම විහවදූෂිත යැ. “සත්ත වෙම මරණින් මත්තෙහි වන්නේත් නො වන්නේත් වෙයි” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස් අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ. “සත්ත වෙම මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි නො ද නො වෙයි” යන අනනග්‍රාහිකදූෂිතයෙහි පස්අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ යැ.

සුඵානනානුදූෂිතයෙහි අටලොස් අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද, වන්නාහ. අපරානනානුදූෂිතයෙහි සියුසාලිස්-අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ. සංයෝජිකදූෂිතයෙහි අටලොස් අයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂිත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ. “මම” යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිත-යෙහි අටලොස් අයුරින් අහිනිවෙයය වෙයි. එ හැම විහවදූෂිත යැ, “මාගේ යැ” යි මානසෙන් බැඳුණු දූෂිතයෙහි අටලොස් අයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. එහැම හවදූෂිත යැ ආනමවාද ප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතයෙහි විසිඅයුරෙකින් අහිනිවෙයය වෙයි. (එහි) හවදූෂිත පසලොසෙක, විහවදූෂිත පසෙකි. ලොකවාදප්‍රතිසංයුක්තදූෂිතයෙහි අටඅයුරින් අහිනිවෙයය හවදූෂි-ත ද වන්නාහ. විහවදූෂිත ද වන්නාහ ය.

සබ්බාව නා දිවයිනො අසාදදිවයිනො. සබ්බාව නා දිවයිනො අනන්තානු දිවයිනො. සබ්බාව නා දිවයිනො ඔව්ඡාදිවයිනො. සබ්බාව නා දිවයිනො සකකායදිවයිනො. සබ්බාව නා දිවයිනො අනන්තානිකා දිවයිනො. සබ්බාව නා දිවයිනො සංකොද්දිවයිනො. සබ්බාව නා දිවයිනො අනන්තාදපටිසංයුතනා දිවයිනො.

“හවඤ්ච දිවයිං විහවඤ්ච දිවයිං¹

එතං අභයං නාකතිකා නිසසිතා සෙ²

තෙසා නිරොධමති න හන්ති³ ඤාණං

ඤ්චායං ලොකො විපරිතසංකොද්දි⁴”ති.

“ද්විති භික්ඛවෙ දිවයිගතෙති පරිසුට්ඨිතා දෙවමනුස්සා ඔලියනති⁵ එකෙ, අතිධාවනති එකෙ, වකුමුමනො ව පසානති.

කප්ඤ්ච භික්ඛවෙ, ඔලියනති එකෙ: හවාරාමා භික්ඛවෙ, දෙවමනුස්සා හවරතා හවසම්මුදිතා, තෙසා හවතිරොධාය ධම්මෙ දෙසියමානෙ විතතං න පකානුති නපසිද්දති⁶ න සනතිට්ඨති නාධිමුච්චති. එවා බො භික්ඛවෙ ඔලියනති එකෙ.

කප්ඤ්ච භික්ඛවෙ, අතිධාවනති එකෙ: හවෙනෙව⁷ බො පනෙකෙ අට්ඨියමානා.⁸ හරායමානා ජගුච්ඡමානා විහවං අභිනන්දනති: ‘යතො කීර්තො අයං අනන්තා කායස්ස හෙද්⁹ උච්ඡ්ඡති විනස්සති න හොති පරං මරණං, එතං සනතං එතං පණ්ණිතං එතං යාපාවනති¹⁰ එවා බො භික්ඛවෙ අතිධාවනති එකෙ.

කප්ඤ්ච භික්ඛවෙ වකුමුමනො ව පසානති: ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු භුතං භුතතො පසානති, භුතං භුතතො දිස්වා භුතස්ස නිබ්බිද්ධය විරාගාය නිරොධාය පටිපනො හොති. එවා බො භික්ඛවෙ වකුමුමනො ව පසානති.

‘යො භුතං භුතතො දිස්වා භුතස්ස ව අතිකකමං,
ඤ්චාභුතෙ’ධිමුච්චති හවතණ්හා පරිකකිතා’ (1)

ස වෙ¹¹ භුත පරිඤ්ඤානො¹² විතතණ්හා හවාහවෙ
භුතස්ස විහවා භික්ඛු නාගච්ඡති පුනබ්බව”නති (2)

තයො පුග්ගලා විපනනදිවයි, තයො පුග්ගලා සමපනනදිවයි.

කතමෙ තයො පුග්ගලා විපනනදිවයි. තිත්ථියො ව තිත්ථියසාවකො ව යො ව ඔව්ඡාදිවයිකො. ඉමෙ තයො පුග්ගලා විපනනදිවයි.

කතමෙ තයො පුග්ගලා සමපනනදිවයි. තථාගතො ව තථාගතසාවකො ව යො ව සම්මාදිවයිකො, ඉමෙ තයො පුග්ගලා සමපනනදිවයි.

1 හවඤ්චයො විහවඤ්චයො - සො PTS 2 නිසසිතා යෙ - සො PTS

3 හන්ති - සො PTS 4 ඔලියනති - සො PTS

5 න පසිද්දති - මජ්ඣං PTS න සමපසිද්දති - සො

6 හවෙති - සො 7 අට්ඨියමානා - සො PTS 8 හෙද පරං මරණං - මජ්ඣං

9 යාපාවනති - සො PTS

10 සවෙ - සො 11 භුතස්ස පරිඤ්ඤානො - PTS භුතස්ස පරිඤ්ඤානො සො-සො

එහෙම දූෂිත ආසාද දූෂිත වෙති. එහෙම දූෂිත ආතමානුදූෂිත වෙති. එහෙම දූෂිත මිථ්‍යාදූෂිත වෙති. එහෙම දූෂිත සන්කායදූෂිත වෙති. එහෙම දූෂිත අන්තරායකදූෂිත වෙති. එහෙම දූෂිත සංයෝජනික දූෂිත වෙති. එහෙම දූෂිත ආත්මවාදප්‍රතිසංයුක්ත දූෂිත වෙති.

“කාර්කිකයෝ තුමු හවදූෂිතය ද, විහවදූෂිතය ද යන මෙ දෙක ඇසුරු කළාහු වෙති. යම් කාරුණිකයින් මේ ලෝවාසි තෙම යම් නිරෝධ-සුඛයෙකිනි විපරිතසංඥ ඇත්තේ ද, ඔවුනට ඒ නිරෝධයෙහි ඥානයක් නැද්ද එහෙයිනි.”

“මහණෙනි, ද්විවිධ දූෂිතභාවයන් විසින් සමුද්‍යවාරයට පත් දෙවිමිනිස්සු ඇතැම් කෙනෙක් ඔලියන (ශාචන සංඥා හෙයින් නිජාණයෙන් හැකිලීම) කෙරෙහි. ඇතැම් කෙනෙක් (උච්චේද හෙයින් නිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදායෙහි) අතිධාවන කෙරෙත්. නුවණැස් ඇත්තාහු මැ දකිත්.

මහණෙනි, කිසෙයින් ඇතැම් කෙනෙක් ඔලියන කෙරෙහි යන් මහණෙනි, දෙවිමිනිස්සු හවය අතිරමණස්ථානය කොට ඇත්තාහු ය. හවයෙහි ඇලුණාහු ය, හවයෙන් සතුටු වුවාහු ය. හවතිරෝධය පිණිස දහම් දෙසනු ලබන කල්හි ඔවුන්ගේ සිත (ධම්මදෙශනාවට හෝ හව-තිරෝධයට) නොපිවිසෙයි. නොපහදී නොපිහිටයි අධිමුක්ත නොවේ. මහණෙනි, මෙසෙයින් ඇතැම් කෙනෙක් ඔලියන කෙරෙත්.

මහණෙනි, කිසෙයින් ඇතැම් කෙනෙක් අතිධාවන කෙරෙහි. යන්: තවද ඇතැම් කෙනෙක් හවයෙන් මැ පෙළෙහු ලබන්නාහු ලජ්ජාවට පැමිණෙන්නාහු ප්‍රඥාසාවට පැමිණෙන්නාහු උච්චේදයට සතුටු වෙත්. හවන්ති, යම් නානක පටන් මේ ආත්මය කාලුත් මරණින් මත්තෙහි සිද්දේද වානායේද මරණින් මත්තෙහි විදුමාන නොවේද තෙල (සිද්ධිම) ශාන්ත යැ තෙල ප්‍රණීත යැ තෙල යථාස්ථතාවය ලැබේ. මහණෙනි, මෙසෙයින් ඇතැම් කෙනෙක් අතිධාවන කෙරෙත්.

මහණෙනි, කිසෙයින් ඇත් ඇත්තාහු මැ දකිති යන්: මහණෙනි, මෙසස්තෙහි මහණ තෙම භූතය (හෙතුයෙන් උපන් සකකපඤ්චක සංඛ්‍යාත දූෂය) භූත (දූෂ) වශයෙන්, දකී. භූතය භූතවශයෙන් දැක භූතයාගේ නිවේදය පිණිස විරාගය පිණිස නිරෝධය පිණිස පිළිපත්තේ වේ. මහණෙනි, මෙසෙයින් ඇත් ඇත්තාහු මැ දකිත්.

“යමෙක් භූතය භූතවශයෙන් දැක භූතයාගේ ඉක්මවීම (නිරෝධය) ද දැක හවතාමණාවගේ ඝෂය කිරීමෙන් යථාස්ථතාව වූ නිරෝධයෙහි අධිමුක්ත වේ ද, (1)

ඒ අතීත් නෙමේ එකාන්තයෙන් භූත සංඛ්‍යාත දූෂය පිරිසිදු දත්තේ කුදුමභත් හවයෙහි පහවූ තාමණා ඇත්තේ භූත සංඛ්‍යාත වර්ත දූෂයාගේ සිද්ධිමත් පුනභීවයට නොපැමිණේ” යයි. (2)

පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් විරූපභාවයට ගිය දූෂි ඇත්තාහු ය. පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් සුඤ්ඤභාවයට ගිය දූෂි ඇත්තාහු ය.

කවර පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් විරූපභාවයට ගිය දූෂි ඇත්තාහු ද යන්: නිජික යැ නිජිකශ්‍රාවක යැ යමෙකුත් මිථ්‍යාදූෂි ඇත්තේ නම් හේ ය. මොහු විරූපභාවයට ගිය දූෂි ඇති තුන් පුතුලෝ යි.

කවර පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් සුඤ්ඤභාවයට ගිය දූෂි ඇත්තාහු ද යන්: තථාගත යැ තථාගතශ්‍රාවක යැ යමෙකුත් සමයන්දූෂි ඇත්තේ නම් හේ ය. මොහු සුඤ්ඤභාවයට ගිය දූෂි ඇති තුන් පුතුලෝ යි.

‘කොධිනො උපනාහි ව පාපමකි ව යො නරො,
විපනනදිට්ඨි මායාචී තං ජඤ්ඤා වසලො ඉති, (1)

අකෙකාධිනො අනුපනාහි විසුඥො¹ සුඤ්ඤානං ගතො,
සම්පනනදිට්ඨි මෙධාචී තං ජඤ්ඤා අරියො ඉති’ති, (2)

තිස්සො විපනනදිට්ඨියො, තිස්සො සම්පනනදිට්ඨියො.

කතමා තිස්සො විපනනදිට්ඨියො: ‘එතං මමා’ති² විපනනදිට්ඨි
‘එසො හමසමිති විපනනදිට්ඨි, ‘එසො මෙ අතතා’ති විපනනදිට්ඨි, ඉමා
තිස්සො විපනනදිට්ඨියො.

කතමා තිස්සො සම්පනනදිට්ඨියො. ‘නෙතං මමා’ති³ සම්පනනදිට්ඨි,
‘නෙසො හමසමිති සම්පනනදිට්ඨි, ‘න මෙසො අතතා’ති සම්පනනදිට්ඨි,
ඉමා තිස්සො සම්පනනදිට්ඨියො.

‘එතං මමා’ති² කා දිට්ඨි. කති දිට්ඨියො: කතමනානුග්ගතිතා තා
දිට්ඨියො. ‘එසො හමසමිති කා දිට්ඨි. කති දිට්ඨියො. කතමනානුග්ගතිතා
තා දිට්ඨියො. ‘එසො මෙ අතතා’ති කා දිට්ඨි. කති දිට්ඨියො. කත-
මනානුග්ගතිතා තා දිට්ඨියො.

‘එතං මමා’ති පුබ්බනානුදිට්ඨි, අධාරස දිට්ඨියො, පුබ්බනානුග්ගතිතා
තා දිට්ඨියො, ‘එසො හමසමිති අපරනානුදිට්ඨි, වතුචනතාලීසං දිට්ඨියො,
අපරනානුග්ගතිතා තා දිට්ඨියො, ‘එසො මෙ අතතා’ති විසතිවනුකා
අතතානුදිට්ඨි, විසති වනුකා සකකායදිට්ඨි, සකකායදිට්ඨිපට්ඨිකා³
ආසට්ඨිදිට්ඨිගතාති, පුබ්බනානුපරනානුග්ගතිතා තා දිට්ඨියො.

‘යෙ කෙච්ඡි භික්ඛවෙ, මගි නිට්ඨං ගතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිසම්පනනා,
තෙසං දිට්ඨිසම්පනනානං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා, පඤ්චනං ඉධ විභාය
නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා: සත්තකඛතපුරමස්ස, කොලං-
කොලස්ස, එකච්ඡස්ස, සකදගාමීස්ස, යො ච දිට්ඨොච ධම්මෙ අරහා. ඉමෙසං
පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා: අනාරාපරිනිබ්බායස්ස,
උපභව්වපරිනිබ්බායස්ස, අසඛාරපරිනිබ්බායස්ස, සසඛාරපරිනිබ්බායස්ස,
උඤ්ඤාසංගතස්ස අකතිට්ඨිගාමිනො, ඉමෙසං පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා.

1. අමකි - සෘ: PTS.

2. මමාති - සෘ: PTS.

3. දිට්ඨිපට්ඨිකා - සෘ:

යම් මිනිසෙක් කිපෙන සුලු ද බඳුනෙවර ඇත්තේ ද ලාමක වූ මතුගුණ ඇත්තේ ද විරූපභාවයට ගිය දූෂිත ඇත්තේ ද කල වරද වසන-සුලු ද ඔහු 'වසල' යයි දන්නේ යැ. (1)

(යමෙක්) නො කිපෙන සුලු ද බඳුනෙවර නැත්තේ ද (ඉහදගීන-විශුද්ධියෙන්) විශුද්ධ වූයේ ද, (මාගීඵල සංඛ්‍යාත) ශුද්ධභාවයට ගියේ ද සුදුරභාවයට ගිය දූෂිත ඇත්තේ ද ප්‍රඥ ඇත්තේ ද ඔහු 'ආයතී' යයි දන්නේ යැයි. (2)

විපනනදූෂිත නිදෙනෙක, සමපනනදූෂිත නිදෙනෙකි.

තුන් විපනනදූෂිත කවරහ යන්: 'තෙල මාගේ යැ' යනු විපනනදූෂිත යැ 'තෙල මම වෙමි' යනු විපනනදූෂිත යැ 'තෙල මාගේ ආත්ම යැ' යනු විපනනදූෂිත යි. මොහු තුන් විපනනදූෂිත වෙත්.

තුන් සමපනනදූෂිත කවරහ යන්: 'තෙල මාගේ නො වෙයි' යනු සමපනනදූෂිත යැ, 'තෙල මම නො වෙමි' යනු සමපනනදූෂිත යැ. 'තෙල මාගේ ආත්මය නො වෙයි' යනු සමපනනදූෂිත යි. මොහු තුන් සමපනනදූෂිත වෙත්.

'තෙල මාගේ යැ' යනු කවර දූෂිත ද, දූෂිත කෙනෙක් ද, ඒ දූෂිත කවර අනායෙකින් අනුගාහිත වූවානු ද, 'තෙල මම වෙමි' යනු කවර දූෂිත ද, දූෂිත කෙනෙක් ද, ඒ දූෂිත කවර අනායෙකින් අනුගාහිත වූවානු ද, 'තෙල මාගේ ආත්ම යැ' යනු කවර දූෂිත ද, දූෂිත කෙනෙක් ද, ඒ දූෂිත කවර අනායෙකින් අනුගාහිත වූවානු ද යන්:

'තෙල මාගේ යැ' යනු පුළුන් නානදූෂිත යැ දූෂිත අටළොසෙකි. ඒ දූෂිත පුළුන් නානෙක් අනුගාහිතය. 'තෙල මම වෙමි' යනු අපරානානදූෂිත යැ. දූෂිත සිසුසාලිසෙකි. ඒ දූෂිත අපරානානෙක් අනුගාහිතය. 'තෙල මාගේ ආත්ම යැ' යනු විංශද්වයක ආත්මානුදූෂිත යැ. විංශද්වයක සතකායදූෂිත යැ, සතකායදූෂිත ප්‍රමුඛ කොට ඇති දූෂිත දෙකටෙකි. ඒ දූෂිත පුළුන් නානාපරානානෙක් අනුගාහිත වෙත්.

මහණෙනි, යම් කිසි කෙනෙක් මා කෙරෙහි ('භාග්‍යවත්තු සමයක්-සමුදාහරයා'යි) මාගීඥනවශයෙන් නිෂ්චයට ගියානු ද ඒ සියල්ලෝ දූෂිත-සමපනනෙක් යි. ඒ දූෂිත සමපනනෙක් අතුරින් පස්දෙනකුත් හට මේ කාමධාතුයෙහි නිෂ්චය (පරිනිවෘත්තය) වෙයි. පස්දෙනකුත් හට මේ කාම-භවය හැරපියා නිෂ්චය වෙයි.

කවර පස්දෙනකුත් හට මෙහි නිෂ්චය වේ ද යන්: සතකකිත්තු-පරමහට යැ කොලංකොලහට යැ එකඛිඪ්ඨහට යැ සකදගාමිහට යැ යමෙකුත් මේ අත්බැවිහි මැ අතීත් වේ ද ඔබට යැ යන මේ පස්දෙනා හට මෙහි නිෂ්චය වේ.

කවර පස්දෙනකුත් හට මේ කාමධාතුව හැරපියා නිෂ්චය වේ ද යන්: අනාරාපරිනිබ්බාසිහට යැ උපහව්වපරිනිබ්බාසිහට යැ අසංඛාරපරිනිබ්බාසි-හට යැ සංඛාරපරිනිබ්බාසිහට යැ උද්ධංගොත අකතිට්ඨගාමිහට යැ යන මේ පස්දෙනා හට මේ කාමධාතුව හැරපියා නිෂ්චය වේ.

යෙ කෙවි භික්ඛවෙ මසි නිට්ඨං ගතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිසම්පන්නා,
තෙසං දිට්ඨිසම්පන්නානං ඉමෙසං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා, ඉමෙසං
පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා.

යෙ කෙවි භික්ඛවෙ මසි අවෙච්චප්පසන්නා, සබ්බෙ තෙ සොනා-
පන්නා, තෙසං සොනාපන්නානං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා, පඤ්චනං ඉධ
විභාය නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා: සත්තකකතනුපරමස්ස, කොලං-
කොලස්ස, එකබ්බිකස්ස, සකද්දගාමීස්ස, යො ච දිට්ඨෙච ධම්මෙ අරහා, ඉමෙසං
පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා: අනාරාපරිනිබ්බාසිස්ස,
උපභව්වපරිනිබ්බාසිස්ස, අසඬාරපරිනිබ්බාසිස්ස, සසඬාර පරිනිබ්බාසිස්ස,
උඤ්ඤාසොනස්ස අකනිට්ඨගාමීනො, ඉමෙසං පඤ්චනං ඉධ විභාය
නිට්ඨා.

යෙ කෙවි භික්ඛවෙ මසි අවෙච්චප්පසන්නා, සබ්බෙ තෙ සොනාපන්නා,
තෙසං සොනාපන්නානං ඉමෙසං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා, ඉමෙසං
පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා.”

දිට්ඨිකථා සමත්තා.

මහණෙනි, යම් කිසි කෙනෙක් මා කෙරෙහි නිශ්චයවට ගියාහු ද එහැම දෙන දූෂිතයෙන් සුඤ්ඤා ඛවට ගියාහු ය. ඒ දූෂිතයෙන් සුඤ්ඤා ඛවට ගියවුන් අතුරින් මොවුන් පස්දෙනෙහට ඉඩනිශ්චයා ය. මොවුන් පස්දෙනෙහට ඉඩ-විභාස[නික්මා යි.

මහණෙනි, යම් කිසි කෙනෙක් මා කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයෙන් ප්‍රසන්නයෝ වෙත් ද, එහැම දෙන ආයාසිමාගීශ්‍රෝතසට පැමිණියාහු ය. ඒ ආයාසිමාගීශ්‍රෝතසට පැමිණියවුන් අතුරින් පස්දෙනෙකුන්හට මේ කාම-ධාතූයෙහි නිශ්චය වෙයි. පස් දෙනෙකුන්හට මේ කාමධාතුව හැරපියා නිශ්චය වෙයි.

කවර පස්දෙනෙකුන්හට මේ කාමධාතූයෙහි නිශ්චය වෙයි යත්: සන්නකඛන්තපරමහට ය. කොල:කොලහට ය. එකබ්බිහට ය. සකදගාමී-හට ය. යමෙකුත් මෙ අත්ඛැවීහි මැ අතීත් වේ ද ඛබ්බ ය. යන මොවුන් පස්දෙනෙහට මේ කාමධාතූයෙහි නිශ්චය වේ.

කවර පස්දෙනෙකුන්හට මේ කාමධාතුව හැරපියා නිශ්චය වෙයි යත්: අනාරාපරිනිබ්බාසිහට ය. උපහච්චපරිනිබ්බාසිහට ය. අසඛාරපරිනිබ්බාසි-හට ය. සසඛාරපරිනිබ්බාසිහට ය. උභංසොතඅකතිට්ඨගාමීහට ය. යන මොවුන් පස්දෙනෙහට මේ කාමධාතුව හැරපියා නිශ්චය වේ.

මහණෙනි, යම් කිසි කෙනෙක් මා කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයෙන් ප්‍රසන්නයෝ වෙත් ද එහැම දෙන ආයාසිමාගීශ්‍රෝතසට පැමිණියාහු වෙති. ඒ ආයාසිමාගීශ්‍රෝතසට පැමිණියවුන් අතුරෙන් මොවුන් පස්දෙනෙහට මේ කාමධාතූයෙහි නිශ්චය වෙයි. මොවුන් පස්දෙනෙහට මේ කාමධාතුව හැරපියා නිශ්චය වේ යයි.

දූෂිතකථා නිමි.

3

ආනාපානසතිකථා.

3 - 1. ගණනුදෙදසො

සොළසවන්ත්‍රකං ආනාපානසති සමාධිං¹ භාවයතො සමධිකානි² දො ඤාණසතානි උපපජ්ජන්ති: අට්ඨ පරිපජ්චෙ ඤාණානි, අට්ඨ³ උපකාරෙ ඤාණානි, අට්ඨාරස උපකක්ඛලෙසෙ ඤාණානි, තෙරස වොදනෙ ඤාණානි, බ්‍රහ්මිංස⁴ සතොකාරිසු⁵ ඤාණානි, චතුර්විසති සමාධිවසෙන ඤාණානි, දොසතතති විපස්සනාවසෙන ඤාණානි, අට්ඨ නිබ්බිදඤාණානි, අට්ඨ නිබ්බිදනුලොමඤාණානි, අට්ඨ නිබ්බිදපටිපස්සද්ධිඤාණානි, එකවිසති විමුක්තිසුඛෙ ඤාණානි.

ගණනුදෙදසො සමනෙතා

3 - 2. පරිපජ්ච - උපකාරසොළස ඤාණානි

කතමානි අට්ඨ පරිපජ්චෙ ඤාණානි, අට්ඨ ච උපකාරෙ ඤාණානි.

කාමච්ඡන්දෙ සමාධිසු පරිපජ්චො, නෙකධම්මං සමාධිසු උපකාරං; බ්‍යාපාදෙ සමාධිසු පරිපජ්චො, අබ්‍යාපාදෙ සමාධිසු උපකාරං; චිත්තමිද්ධං⁶ සමාධිසු පරිපජ්චො, ආලොකසඤ්ඤා සමාධිසු උපකාරං; උද්ධච්චං සමාධිසු පරිපජ්චො, අවිකේධපො සමාධිසු උපකාරං; විජිකිච්ඡා සමාධිසු පරිපජ්චො, ධම්මවච්ඡානං සමාධිසු උපකාරං; අවිජ්ජා සමාධිසු පරිපජ්චො, ඤාණං සමාධිසු උපකාරං; අරති සමාධිසු පරිපජ්චො, පාමොජ්ජං සමාධිසු උපකාරං; සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා සමාධිසු පරිපජ්චො, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා සමාධිසු උපකාරා. ඉමානි අට්ඨ පරිපජ්චෙ ඤාණානි, අට්ඨ ච උපකාරෙ ඤාණානි.

ඉමෙහි සොළසති ආකාරෙහි උද්චිතං විතතං⁷ සමුද්චිතං⁸ එකතෙන සන්තිට්ඨති, නිවරණෙහි විසුජ්ඣති.

කතමෙ තෙ එකතා: නෙකධම්මං එකතතං, අබ්‍යාපාදෙ එකතතං, ආලොකසඤ්ඤා එකතතං, අවිකේධපො එකතතං, ධම්මවච්ඡානං එකතතං, ඤාණං එකතතං, පාමොජ්ජං එකතතං, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා එකතතා.

කතමෙ⁹ තෙ නිවරණා: කාමච්ඡන්දෙ නිවරණං, බ්‍යාපාදෙ නිවරණං, චිත්තමිද්ධං නිවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චං නිවරණං, විජිකිච්ඡා නිවරණං, අවිජ්ජා නිවරණං, අරති නිවරණං, සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා නිවරණා.

1. ආනාපානසතිසමාධිං - මජ්ඣං, සෘ 2 සමාධිකානි - මජ්ඣං, සෘ PTS,

3. අට්ඨ ච - මජ්ඣං, 4. බ්‍රහ්මිංසං - මජ්ඣං, බ්‍රහ්මිංසං - PTS, සෘ

5. සතොකාරිසු - සෘ, PTS, 6. චිත්තමිද්ධං - මජ්ඣං.

7. උද්ධච්චං විතතං - PTS උද්ධච්චං විතතං - සෘ,

8. සමුද්චිතං විතතං - මජ්ඣං, සමුද්චිතං විතතං - සෘ සමුද්චිතං - PTS උද්චිතං විතතං - සමුද්චිතං - පු, උද්චිතං විතතං සමුද්චිතං - පු.

9. නිවරණානි කතමෙ - මජ්ඣං.

3

ආනාපාන ස්මාරක කථා

3 - 1. ගණනවාරය

මොඩියවසනුක ආනාපාන සමාජික සමාජිය වඩන්හුට සාහිරෙක දෙසියක් ඉනියෝ උපදිති. උවදුරු අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙනෙක, උපකාර අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙනෙක, උපකේලය අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙනෙක, වොදන ඉනියෝ තුදුසෙක, සිහි ඇති වූ කරන්හුගේ ඉනියෝ දෙකිසෙක, සමාජියෙකගේ පැවැති ඉනියෝ සුවිස්සෙක, විදහිනාවකගේ පැවැති ඉනියෝ දෙසැත්තැවෙක, නිවේදනියෝ අට දෙනෙක, නිවේදයට අනුලෝම වූ ඉනියෝ අට දෙනෙක, නිවේදයාගේ සන්තිදීමෙහි ඉනියෝ අට දෙනෙක, විමුක්ති සුඛ සම්ප්‍රසාදන - ඉනියෝ එක්විස්සෙකි.

ගණනවාරය හිමි.

3 - 2. පරිපත් උපකාර මොඩිය ඉනියෝ

උවදුරු අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙන, උපකාර අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙන කවරහ යන්:

කාමච්ඡදය සමාජියට උවදුරු යැ, නෙත්‍රානුමාය සමාජියට උපකාර යැ. ව්‍යාපාදය සමාජියට උවදුරු යැ, අව්‍යාපාදය සමාජියට උපකාර යැ. ජිනමිඳිය සමාජියට උවදුරු යැ, ආලෝකසංඥාව සමාජියට උපකාර යැ. ඔභික්කය සමාජියට උවදුරු යැ, අවික්ෂේපය සමාජියට උපකාර යැ. විවික්කය සමාජියට උවදුරු යැ, ධර්මිකය සමාජියට උපකාර යැ. අවිඤ්චා සමාජියට උවදුරු යැ, ඉතය සමාජියට උපකාර යැ. අරහිය සමාජියට උවදුරු යැ, ප්‍රාමොද්‍ය සමාජියට උපකාර යැ. හැම අකුශලධර්මයෝ සමාජියට උවදුරු වෙති, හැම කුශලධර්මයෝ සමාජියට උපකාර වෙත්. මොහු උවදුරු අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙන ද උපකාර අරමුණු කොට පැවැති ඉනියෝ අට දෙන ද වෙත්.

මේ සොළොස් අයුරින් මතුමන්තෙහි කළ පරිවය ඇති මොනොවට මතුමන්තෙහි කළ පරිවය ඇති සිත එකකියෙහි පිහිටයි, නිවරණයන් කෙරෙන් විශුද්ධ වෙයි.

ඒ එකකියෝ කවරහ යන්: නෙත්‍රානුමාය එකකි යැ අව්‍යාපාදය එකකි යැ ආලෝකසංඥාව එකකි යැ අවික්ෂේපය එකකි යැ ධර්මිකය එකකි යැ ඉතය එකකි යැ ප්‍රාමොද්‍ය එකකි යැ හැම කුශලධර්මයෝ එකකියෝ යි.

ඒ නිවරණයෝ කවරහ යන්: කාමච්ඡදය නී රණ යැ ව්‍යාපාදය නිවරණ යැ ජිනමිඳිය නිවරණ යැ උභිවිකුක්කුභිවය නිවරණ යැ විවි- කිව්ච්ච නිවරණ යැ අවිඤ්චා නිවරණ යැ අරහිය නිවරණ යැ හැම අකුශලධර්මයෝ නිවරණයෝ යි.

නිවරණා'ති කෙනටෙයන¹ නිවරණා: නියසානාවරණටෙයන² නිවරණා.

කතමෙ තෙ නියසානා: තෙකකමමං අරියානං නියසානං, තෙත ව තෙකකමමෙන අරියා නියනති;³ කාමච්ඡෙදො නියසානාවරණං, තෙත ව කාමච්ඡෙදෙන නිවුතතතා තෙකකමමං අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති⁴ කාමච්ඡෙදො නියසානාවරණං, අබ්‍යාපාදො අරියානං නියසානං, තෙත ව අබ්‍යාපාදෙන අරියා නියනති;³ බ්‍යාපාදො නියසානාවරණං, තෙත ව බ්‍යාපාදෙන නිවුතතතා අබ්‍යාපාදං අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති⁴, බ්‍යාපාදො නියසානාවරණං. ආලොකසඤ්ඤා අරියානං නියසානං, තාය ව ආලොකසඤ්ඤාය අරියා නියනති; පිනමිඨං නියසානාවරණං, තෙත ව පිනමිඨෙන නිවුතතතා අලොකසඤ්ඤා අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති පිනමිඨං නියසානාවරණං. අවිකෙඛපො අරියානං නියසානං, තෙත ව අවිකෙඛපෙන අරියා නියනති; උඤ්චං නියසානාවරණං, තෙත ව උඤ්චෙවෙන නිවුතතතා අවිකෙඛපං අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති උඤ්චං නියසානාවරණං. ධම්මවච්ඡානං අරියානං නියසානං, තෙත ව ධම්මවච්ඡානෙන අරියා නියනති; විචිකිච්ඡා නියසානාවරණං, තාය ව විචිකිච්ඡාය නිවුතතතා ධම්මවච්ඡානං අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති විචිකිච්ඡා නියසානාවරණං, ඤ්ඤානං අරියානං නියසානං, තෙත ව ඤ්ඤානෙන අරියා නියනති; අවිජ්ජා නියසානාවරණං, තාය ව අවිජ්ජාය නිවුතතතා ඤ්ඤානං අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති අවිජ්ජා නියසානාවරණං, පාමොජ්ජං⁵ අරියානං නියසානං තෙත ව පාමොජ්ජෙන අරියා නියනති; අරතී නියසානාවරණං, තාය ව අරතියා නිවුතතතා පාමොජ්ජං අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති අරතී නියසානාවරණං, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා අරියානං නියසානං, තෙති ව කුසලෙහි ධම්මෙහි අරියා නියනති; සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා නියසානාවරණං, තෙති ව අකුසලෙහි ධම්මෙහි නිවුතතතා කුසලෙ ධම්මෙ අරියානං නියසානං නප්පජානාතීති සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා නියසානාවරණං.

සොලසඤ්ඤාන්තිද්දෙසො සමනෙතා.

3 - 3. උපකකිලෙසඤ්ඤානානි.

ඉමෙහි ව පන නිවරණෙහි විසුඬවිතතස්ස සොලසවඤ්ඤානං⁶ ආනා-පානසතිසමාධිං භාවයතො බණ්ඩසමොධානා කතමෙ අධාරස උපකකිලෙසා උපපජ්ජන්ති:

1. කෙනටෙයන - සා.

2. නියසානාවරණටෙයන - පු.

3. නියනති - මජ්ඣ., PTS

4. න පජානාතීති - PTS

5. පාමුජ්ජං - සා,

6. සොලසකවඤ්ඤානං - සී 2

නිවරණා යනු: කවර අරුතින් නිවරණ වෙයි යත්: නියතීණා-වරණාච්ඡෙත් නිවරණ යැ.

ඒ නියතීණයෝ කවරහ යත්: නෛෂ්ට්‍යය ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ නෛෂ්ට්‍යය හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (කාමයෙන්) තික්ම යෙති. කාමවෘත්තය නියතීණාවරණයෙක. ඒ කාමවෘත්තයෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ නෛෂ්ට්‍යය නො දනී නු සි කාමවෘත්තය නියතීණාවරණ යැ. අව්‍යාපාදය ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ අව්‍යාපාදය හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (ව්‍යාපාදයෙන්) තික්ම යෙති. ව්‍යාපාදය නියතීණයට ආවරණයෙක. ඒ ව්‍යාපාදයෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ අව්‍යාපාදය නො දනී නු සි ව්‍යාපාදය නියතීණාවරණ යැ. ආලෝකසංඥව ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ ආලෝකසංඥව හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (පිනමිඳියෙන්) තික්ම යෙති. පිනමිඳිය නියතීණයට ආවරණයෙක. ඒ පිනමිඳියෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ ආලෝකසංඥව නො දනී නු සි පිනමිඳිය නියතීණාවරණ යැ. අවික්ෂේපය ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ අවික්ෂේපය හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (ඔදාධිකාරයෙන්) තික්ම යෙති. ඔදාධිකාරය නියතීණයට ආවරණයෙක. ඒ ඔදාධිකාරයෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ අවික්ෂේපය නො දනී නු සි ඔදාධිකාරය නියතීණාවරණ යැ. ධම්මිඛවය ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ ධම්මිඛවය හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (විචිකිත්තයෙන්) තික්ම යෙති. විචිකිත්තය නියතීණයට ආවරණයෙක. ඒ විචිකිත්තයෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ ධම්මිඛවය නො දනී නු සි විචිකිත්තය නියතීණාවරණ යැ. ඥානය ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ ඥානය හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (අවිද්‍යායෙන්) තික්ම යෙති. අවිද්‍යාව නියතීණයට ආවරණයෙක. ඒ අවිද්‍යායෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ ඥානය නො දනී නු සි අවිද්‍යාව නියතීණාවරණ යැ. ප්‍රාමොද්‍ය ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ ප්‍රාමොද්‍ය හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (අරතියෙන්) තික්ම යෙති. අරතිය නියතීණාවරණයෙක. ඒ අරතියෙහි වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ ප්‍රාමොද්‍ය නො දනී නු සි අරතිය නියතීණාවරණ යැ. භෑම කුශලධම්මෝ ආර්යයන්ගේ නියතීණයෙක. ඒ කුශලධම්මන් හෙතුකොටගෙන ද ආර්යයෝ (භෑම අකුශලයෙන්) තික්ම යෙති. භෑම අකුශල ධම්මෝ නියතීණාවරණයෝ යැ. ඒ අකුශලධම්මන් විසිනුදු වැසුණු බැවින් ආර්යයන්ගේ නියතීණය වූ කුශලධම්මන් නො දනී නු සි භෑම අකුශලධම්මෝ නියතීණාවරණයෝ යි.

මොඛඥානනිදේශය නිමි.

3 - 3. උපකෙලයඥාන

තවද මේ නිවරණයන් කෙරෙන් (උපචාරභූමියෙහි) විශුද්ධ වූ සිත් ඇති, මොඛඥානක ආනාපානසමාඛිත වෘත්තනුට ඤාණිකසම්මානස (උපකෙලයසමාගමය) හෙතුකොටගෙන කවර අටළොස් උපකෙලයෝ උපදනානු ද යත්:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අසාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡන්තො අජ්ඣත්තවිකෙකප-
ගතං විතතං සමාධියං පරිපඤ්ඤා, පසාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා
අනුගච්ඡන්තො බහිද්ධාවිකෙකපගතං විතතං සමාධියං පරිපඤ්ඤා, අසාස-
පරිකඛිනා නිකන්තිනණ්ඩාවරියා සමාධියං පරිපඤ්ඤා, පසාසපරි-
කඛිනා නිකන්තිනණ්ඩාවරියා සමාධියං පරිපඤ්ඤා, අසාසෙනාහිතුන්තසං
පසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා සමාධියං පරිපඤ්ඤා, පසාසෙනාහිතුන්තසං
අසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා සමාධියං පරිපඤ්ඤා.

“අනුගච්ඡන්තා ච අසාසං පසාසං අනුගච්ඡන්තා,
සති අජ්ඣත්තවිකෙකපා කඛිනා බහිද්ධා විකෙකපපඤ්ඤා¹ (1)

අසාසෙනාහිතුන්තසං පසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා,
පසාසෙනාහිතුන්තසං අසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා² (2)

ඡ එතෙ උපකාසිලෙසා ආනාපානසති³ සමාධියං,
යෙහි විකම්පමානසා⁴ නො ච⁵ විතතං විමුච්චති
විමොක්ඛං අපපජානන්තා තෙ භොනති පරපතතියා⁶ති. (3)

පඨමං ඡන්දං.

නිමිත්තං ආවජ්ඣන්තො අසාසෙ විතතං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
අසාසං ආවජ්ඣන්තො නිමිත්තෙ විතතං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා,
නිමිත්තං ආවජ්ඣන්තො පසාසෙ විතතං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
පසාසං ආවජ්ඣන්තො නිමිත්තෙ විතතං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
අසාසං ආවජ්ඣන්තො පසාසෙ විතතං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
පසාසං ආවජ්ඣන්තො අසාසෙ විතතං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා.

“නිමිත්තං ආවජ්ඣමානසං අසාසෙ විකම්පතො¹මනො
අසාසං ආවජ්ඣමානසං නිමිත්තෙ විතතං විකම්පති (4)

නිමිත්තං ආවජ්ඣමානසං පසාසෙ විකම්පතො මනො,
පසාසං ආවජ්ඣමානසං නිමිත්තෙ විතතං විකම්පති, (5)

අසාසං ආවජ්ඣමානසං පසාසෙ විකම්පතො මනො,
පසාසං ආවජ්ඣමානසං අසාසෙ විතතං විකම්පති. (6)

ඡ එතෙ උපකාසිලෙසා ආනාපානසතිසමාධියං,
යෙහි විකම්පමානසා නො ච විතතං විකම්පති,
විමොක්ඛං අපපජානන්තා තෙ භොනති පරපතතියා²ති, (7)

ද්විතීයං ඡන්දං.

1. විකෙකපපඤ්ඤා - සසා 2. 'අසාසෙනාහි අයං භාජා සසාම පෙඤ්ඤා ක දිස්සතෙ
3. ආනාපානසති - මජ්ඣිම සසා 4. විකෙකපමානසං - PTS, සසා, කම්පමානසං - සසා
5. නොමෙ - සසා 6. විකම්පතෙ - මජ්ඣිම, PTS.

ආශ්වාසයෙන් ආදි-මධ්‍ය-පඤ්චසානය සිතියෙන් අනුව යන්නහුගේ අධ්‍යාත්මයෙහි වික්ෂේපයට ගිය සිත සමාධියට උවදුරෙක. ප්‍රශ්වාසයෙන් ආදි-මධ්‍ය-පඤ්චසානය සිතියෙන් අනුව යන්නහුගේ වාහ්‍යායතනයෙහි වික්ෂේපයට ගිය සිත සමාධියට උවදුරෙක. ආශ්වාසය පිළිබඳ ප්‍රාථමික සංකල්පය නිකාමය වූ තෘෂ්ණාවගේ පැවැත්ම සමාධියට උවදුරෙක. ප්‍රශ්වාසය පිළිබඳ ප්‍රාථමික සංකල්පය නිකාමය වූ තෘෂ්ණාවගේ පැවැත්ම සමාධියට උවදුරෙක. ආශ්වාසයෙන් පෙළඹෙනුගේ ප්‍රශ්වාසප්‍රතිලාභයෙහි ඇලීම සමාධියට උවදුරෙක. ප්‍රශ්වාසයෙන් පෙළඹෙනුගේ ආශ්වාසප්‍රතිලාභයෙහි ඇලීම සමාධියට උවදුරෙකි.

ආශ්වාසය අනුව යන්නා වූ අධ්‍යාත්මවික්ෂේපයට හෙතු වූ සමාභීය ද, ප්‍රශ්වාසය අනුව යන්නා වූ බාහ්‍යවික්ෂේපයට හෙතු වූ සමාභීය ද, අධ්‍යාත්ම-වික්ෂේපය (ආශ්වාසය) පිළිබඳ ප්‍රාථමික ද, බාහ්‍යවික්ෂේපය (ප්‍රශ්වාසය) පිළිබඳ ප්‍රාථමික ද, (1)

ආශ්වාසයෙන් මධ්‍යාලද්දහුගේ ප්‍රශ්වාසප්‍රතිලාභයෙහි ඇලීම ද, ප්‍රශ්වාසයෙන් මධ්‍යාලද්දහුගේ ආශ්වාසප්‍රතිලාභයෙහි ඇලීම ද, යන (2)

මොහු සදෙන ආනාපානසමාතිකමාධියට උපකේශය වෙති. යම් උපකේශය කෙනකුත් විසින් වික්ෂේපයට පවුණුවනුලබන්නහුගේ සිත (කෙලෙසුත් කෙරෙත්) නො මිදේ නම් (ආශ්වාසප්‍රශ්වාසාලම්බනයෙහි ද) නො බැඳේ නම් ඔහු ය. විමොක්ෂය නො දන්නා වූ ඔහු පරප්‍රත්‍යයට (මෙරමා හැඳහීමට) සුදුසු වෙත්. (3)

ප්‍රථම අවස්ථාව සි.

(ආශ්වාස) නිමිත්ත ආවර්තා කරන්නාහට ආශ්වාසයෙහි සිත සැලෙයි. ඒ සමාධියට උවදුරෙක. ආශ්වාසය ආවර්තා කරන්නාහට නිමිත්තයෙහි සිත සැලෙයි. ඒ සමාධියට උවදුරෙක. (ප්‍රශ්වාස) නිමිත්ත ආවර්තා කරන්නාහට ප්‍රශ්වාසයෙහි සිත සැලෙයි, ඒ සමාධියට උවදුරෙක. ප්‍රශ්වාසය ආවර්තා කරන්නාහට නිමිත්තයෙහි සිත සැලෙයි, ඒ සමාධියට උවදුරෙක. ආශ්වාසය ආවර්තා කරන්නාහට ප්‍රශ්වාසයෙහි සිත සැලෙයි. ඒ සමාධියට උවදුරෙක. ප්‍රශ්වාසය ආවර්තා කරන්නාහට ආශ්වාසයෙහි සිත සැලෙයි, ඒ සමාධියට උවදුරෙකි.

නිමිත්ත ආවර්තා කරන්නහුගේ සිත ආශ්වාසයෙහි විසිරෙයි. ආශ්වාසය ආවර්තා කරන්නහුගේ සිත නිමිත්තයෙහි සැලෙයි. (4)

නිමිත්ත ආවර්තා කරන්නහුගේ සිත ප්‍රශ්වාසයෙහි විසිරෙයි. ප්‍රශ්වාසය ආවර්තා කරන්නහුගේ සිත නිමිත්තයෙහි සැලෙයි. (5)

ආශ්වාසය ආවර්තා කරන්නහුගේ සිත ප්‍රශ්වාසයෙහි විසිරෙයි. ප්‍රශ්වාසය ආවර්තා කරන්නහුගේ සිත ආශ්වාසයෙහි සැලෙයි. (6)

මොහු සදෙන ආනාපානසමාතිකමාධියට උපකේශය වෙති. යම් උපකේශය කෙනකුත් විසින් වික්ෂේපයට පවුණුවනුලබන්නහුගේ සිත (කෙලෙසුත් කෙරෙත්) නො මිදේ නම් (ආශ්වාසප්‍රශ්වාසාලම්බනයෙහි ද) නො බැඳේ නම් ඔහු ය. විමොක්ෂය නො දන්නා වූ ඔහු පරප්‍රත්‍යයට සුදුසු වෙත්. (7)

ද්විතීය අවස්ථාව සි.

අතීතානුචිතං විතතං විකේතපානුපතීතං සමාධිස්ස පරිපණේ,
අනාගතපරිකම්බනං විතතං විකම්පිතං¹ සමාධිස්ස පරිපණේ, ලීනං විතතං
කොසල්යානුපතීතං සමාධිස්ස පරිපණේ, අතිපග්ගතිතං විතතං උඤ්චිමානු-
පතීතං සමාධිස්ස පරිපණේ, අභිනතං² විතතං රාගානුපතීතං සමාධිස්ස
පරිපණේ, අපනතං³ විතතං බ්‍යාපාදානුපතීතං සමාධිස්ස පරිපණේ.

“අතීතානුචිතං විතතං - අනාගතපරිකම්බනං ලීනං,
අතිපග්ගතිතං අභිනතං² - අපනතං³ විතතං න සමාධිස්සති. (8)

ඡ එතෙ උපකම්පිතො - අනාපානසතිසමාධිස්ස,
යෙහි උපකම්පිතොසම්බුද්ධො - අබිවිතතං නපජානාති”ති. (9)

ගතිං ඡක්කං.

අස්සාසාදිමඤ්ඤාපරියොසානං සතියා අනුගමිකො අඤ්ඤාතං විකේත-
ගතෙන විතෙන න කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව
එජ්ඣිතා ව, පස්සාසාදිමඤ්ඤාපරියොසානං සතියා අනුගමිකො බුද්ධො
විකේතපගතෙන විතෙන න කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව
එජ්ඣිතා ව; අස්සාසපරිකම්බනාය නිකන්තියා තණ්හාවරියාය කායොපි විතතමපි
සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව, පස්සාසපරිකම්බනාය නිකන්තියා
තණ්හාවරියාය කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා
ව; අස්සාසෙනාභිතුන්තාස්ස පස්සාසපරිලාභෙ මුච්ඡිතත්තා කායොපි විතතමපි
සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව, පස්සාසෙනාභිතුන්තාස්ස අස්සාස-
පරිලාභෙ මුච්ඡිතත්තා කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව
එජ්ඣිතා ව; නිමිත්තං ආවජ්ජතො අස්සාසෙ විතතං විකම්පිතත්තා කායොපි
විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව, අස්සාසං ආවජ්ජතො
නිමිත්තෙන විතතං විකම්පිතත්තා කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති
ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව; නිමිත්තං ආවජ්ජතො පස්සාසෙ විතතං විකම්පි-
තත්තා කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව,
පස්සාසං ආවජ්ජතො නිමිත්තෙන විතතං විකම්පිතත්තා කායොපි විතතමපි
සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව; අස්සාසං ආවජ්ජතො පස්සාසෙ
විතතං විකම්පිතත්තා කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා
ව එජ්ඣිතා ව, පස්සාසං ආවජ්ජතො අස්සාසෙ විතතං විකම්පිතත්තා
කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව; එජ්ඣිතා ව අතීතානු-
චිතෙන විතෙන විකේතපානුපතීතෙන කායොපි විතතමපි සාරථො ව
භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව, අනාගතපරිකම්බනෙන විතෙන
විකම්පිතෙන කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව,
ලීනෙන විතෙන කොසල්යානුපතීතෙන කායොපි විතතමපි සාරථො ව
භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව, අතිපග්ගතිතෙන විතෙන උඤ්චිමානු-
පතීතෙන කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව;
අභිනතෙන විතෙන රාගානුපතීතෙන කායොපි විතතමපි සාරථො ව
භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව, අපනතෙන විතෙන බ්‍යාපාදානුපතීතෙන
කායොපි විතතමපි සාරථො ව භොනති ඉඤ්ඤාතා ව එජ්ඣිතා ව.

1 ‘විකම්පිතං’ - PTS 2. ‘අභිනතං’ - PTS. අභිඤ්ඤාතං - ස්‍යා.

3 අපනතං - PTS, අපඤ්ඤාතං - ස්‍යා.

අතීත (ආශෝසප්‍රශෝස) ය ලුහුබඳනා සිත විකේෂපය අනුව ගියේ සමාධියට උවදුරෙක, අනාගත (ආශෝසප්‍රශෝස) ය ප්‍රාචීනාකරනු ලබන සිත සාලුණේ සමාධියට උවදුරෙක, ලීන වූ සිත කෞසිද්‍යය අනුව ගියේ සමාධියට උවදුරෙක, ඉතා දූෂිත ගන්තාරද සිත ඔෆ්‍යායය අනුව ගියේ සමාධියට උවදුරෙක, වෙසෙසින් නැමුණු සිත රාගය අනුව ගියේ සමාධියට උවදුරෙක, නතු නො වූ සිත ව්‍යාපාදය අනුව ගියේ සමාධියට උවදුරෙකි.

අතීතය ලුහුබඳනා සිත ද අනාගතය ප්‍රාචීනා කරන සිත ද ලීන සිත ද ඉතා දූෂිත වූ ගන්තාරද සිත ද වෙසෙසින් නැමුණු සිත ද සමාතික නො නො වේ (8)

යම් උපකෙලන කෙනකුත් විසින් කෙලසනලද සංකල්ප ඇත්තේ අභිවිතනය නො දැනී කම් නෙල සදෙන ආනාපානසමාතිසමාධියට උපකෙලනයෝ සි. (9)

තෘතීය ෂමිකය සි.

ආශෝසයාගේ ආදිමධ්‍යපයවිවසානය සිහියෙන් අනු වූ යත්නනුගේ අධ්‍යානයෙහි විකේෂපයට ගිය සිහින් කයත් සිතත් (මහත් කාලසීමා - මෙන්) දර්ථ සහිත ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ප්‍රශෝසයාගේ ආදිමධ්‍යපයවිවසානය සිහියෙන් අනු වූ යත්නනුගේ බාහ්‍යාලම්බනයෙහි විකේෂපයට ගිය සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ආශෝසය ප්‍රාචීනා කරන්නා වූ නිකානති සංඛ්‍යාත කෘෂ්ණාචය්‍යායෙන් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ප්‍රශෝසය ප්‍රාචීනා කරන්නා වූ නිකානති සංඛ්‍යාත කෘෂ්ණාචය්‍යායෙන් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ආශෝසයෙන් පිහින වූවනුගේ ප්‍රශෝසප්‍රතිලාභයෙහි ඇලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ප්‍රශෝසයෙන් පිහින වූවනුගේ ආශෝසප්‍රතිලාභයෙහි ඇලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. නිමිත්ත ආවර්ජනා කරන්නනුගේ ආශෝසයෙහි සිත වෙසෙසින් සාලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ආශෝසය ආවර්ජනා කරන්නනුගේ නිමිත්තෙහි සිත වෙසෙසින් සාලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. නිමිත්ත ආවර්ජනා කරන්නනුගේ ප්‍රශෝසයෙහි සිත වෙසෙසින් සාලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ප්‍රශෝසය ආවර්ජනා කරන්නනුගේ නිමිත්තෙහි සිත වෙසෙසින් සාලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ආශෝසය ආවර්ජනා කරන්නනුගේ ප්‍රශෝසයෙහි සිත වෙසෙසින් සාලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ප්‍රශෝසය ආවර්ජනා කරන්නනුගේ ආශෝසයෙහි සිත වෙසෙසින් සාලුණු බැවින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. විකේෂපය අනු වූ ගිය අතීතය ලුහුබඳනා සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. අනාගතය ප්‍රාචීනා කරන්නා වූ විකම්පිත වූ සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ලීන වූ කෞසිද්‍යය අනු වූ ගිය සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. ඉතා දූෂිත ගන්තාරද ඔෆ්‍යායය අනු වූ ගිය සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. වෙසෙසින් නැමුණු රාගය අනු වූ ගිය සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති. නතු වූ ව්‍යාපාදය අනු වූ ගිය සිහින් කයත් සිතත් දර්ථ සහිත වූවාහු ද කම්පිත වූවාහු ද සාලුණාහු ද වෙති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“අනාපානසති යස්ස පරිපුණ්ණං¹ අභාවිතා
කායොපි ඉඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති ඉඤ්ජිතං
කායොපි එඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති එඤ්ජිතං (10)

අනාපානසති යස්ස පරිපුණ්ණං සුභාවිතා
කායොපි අතිඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති අතිඤ්ජිතං
කායොපි අඑඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති අඑඤ්ජිතං”නති, (11)

තෙහි ව පන නිවරණෙහි විසුඳුවිතතස්ස සොලසවඤ්ඤා අනාපාන-
සතිසමාධිං භාවයතො ඛණිකාසමොධානා ඉමෙ අධාරස් උපකක්ඛිලොසා
උපපජ්ජන්ති.

උපකක්ඛිලොසඤ්ඤා නිදදෙසො.

3 - 4. වොදනඤ්ඤානාති

කතමාති තෙරස වොදනෙ ඤ්ඤානාති: අනිකානුධාවනං විතතං විකෙට්ඨ-
පානුපතිතං, තං විචජ්ජයිතො එකධාරිනො සමාදාහති, එවමපි විතතං න
විකෙට්ඨං ගච්ඡති, අනාගතපරිකඩ්ඛිතං විතතං විකමපිතං,² තං විචජ්ජයිතො,
තඤ්ඤො අධිමොචෙති, එවමපි විතතං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති, ලීනං විතතං
කොසජ්ජානුපතිතං, තං පග්ගණ්ඨිතො කොසජ්ජං පජ්ඣති, එවමපි විතතං න
විකෙට්ඨං ගච්ඡති. අතිපග්ගණිතං විතතං උභවවානුපතිතං, තං නිග්ගණ්ඨිතො,³
උභවමං පජ්ඣති, එවමපි විතතං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති, අභිනතං විතතං
රාගානුපතිතං, තං සමපජානො හුතො රාගං පජ්ඣති, එවමපි විතතං න
විකෙට්ඨං ගච්ඡති අපනතං විතතං බ්‍යාපාදනුපතිතං, තං සමපජානො
හුතො, බ්‍යාපාදං පජ්ඣති, එවමපි විතතං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති, ඉමෙහි ඡ්ඨි
ඨානෙහි පරිසුඳුං විතතං පරියොදනං එකත්තගතං හොති.

කතමෙ තෙ එකත්තා: දුතවොස්සග්ගපට්ඨානෙකත්තං,⁴ සමථනිමිතතු
පට්ඨානෙකත්තං, වසලකකිණ්ණපට්ඨානෙකත්තං, නිරෝධුපට්ඨානෙකත්තං.

දුතවොස්සග්ගපට්ඨානෙකත්තං වාගාධිමුත්තානං, සමථනිමිතතු-
පට්ඨානෙකත්තඤ්ඤා අධිවිතතමනුසුත්තානං, වසලකකිණ්ණපට්ඨානෙකත්තඤ්ඤා
විපස්සකානං, නිරෝධුපට්ඨානෙකත්තඤ්ඤා අරියපුග්ගලානං, ඉමෙහි චතුර්ඨි
ඨානෙහි එකත්තගතං විතතං පරිපදවිසුඳුධිපකත්තඤ්ඤාව⁵ හොති,
උපෙකත්තානුමුඛිතඤ්ඤා ඤ්ඤානෙත ව සමපගංසිතං.

පඨමස්ස ක්කානස්ස කො ආදි, කිං මජ්ඣෙ, කිං පරියොසානං: පඨමස්ස
ක්කානස්ස පරිපදවිසුඳුධි ආදි, උපෙකත්තානුමුඛිතා මජ්ඣෙ, සමපගංසනා
පරියොසානං.

1. අනාපානසති යස්ස පරිපුණ්ණං - මජ්ඣිමනිකායෙ අපරිපුණ්ණං - සො, PTS,
2. විකමපිතං - PTS, ඕ 2
3. විනිග්ගණ්ඨිතො - මජ්ඣිමනිකායෙ,
4. දුතවොස්සග්ගපට්ඨානෙකත්තං - මජ්ඣිමනිකායෙ,
5. පකක්ඛිලොසඤ්ඤාව - මජ්ඣිමනිකායෙ පසකක්ඛිලොසඤ්ඤාව - සො PTS,

යමක්නු විසින් ආනාපානසමානීය පරිපූර්ණ කොට අභාවිත වුවා ද (ඔහුගේ) කයත් කමපිත වූයේ වෙයි. සිතත් කමපිත වූයේ වෙයි. කයත් සැලුණේ වෙයි. සිතත් සැලුණේ වේ. (10)

යමක්නු විසින් ආනාපානසමානීය පරිපූර්ණ කොට මොනොවට වඩනලද ද (ඔහුගේ) කයත් කමපිත නො වූයේ වෙයි. සිතත් කමපිත නො වූයේ වෙයි. කයත් නො සැලුණේ වෙයි. සිතත් නො සැලුණේ වේ. (11)

තවද මේ නිවරණයත් කෙරෙත් (උපචාරභූමියෙහි) විශුද්ධ වූ සිත් ඇති, ඡොඩ්‍යවස්තුකආනාපානසමානිකමානීය වඩන්තනුට ඤාණිකසමව-ධානය (උපකෙලයසමාගමය) හෙතු කොට ගෙන මේ අටළොස් උපකෙලයයෝ උපදිත්.

උපකෙලයඥානනිදේශ සි.

3 - 4. ව්‍යවදානඥාන

තෙළෙස් ව්‍යවදානඥානයෝ කවරහ යත්: අතීතය ලුහුබඳනා වික්ෂේපය අනු වැ ගිය සිතෙක් වේ ද, එය භාරපියා (ආචාර්යාසප්‍රයෝගයෙන් අතුරෙන්) එක්තැනෙක පිහිටුවයි. මෙසේත් සිත වික්ෂේපයට නො යෙයි. අනාගතය ප්‍රාචීනා කරන වෙසෙසින් කමපිත වූ සිතෙක් වේ ද, එය භාරපියා එහි මැ සිතිවුහත් කෙරෙයි. මෙසේත් සිත වික්ෂේපයට නො යෙයි. ලීන වූ කොසිදුය අනු වැ ගිය සිතෙක් වේ ද, එය ප්‍රග්‍රහණය කොට කොසිදුය දුරු කෙරෙයි, මෙසේත් සිත වික්ෂේපයට නො යෙයි. ඉතා දෘඪ කොට ගන්නා ලද ඖද්ධිතය අනු වැ ගිය සිතෙක් වේද, එය නිග්‍රහ කොට ඖද්ධිතය දුරු කෙරෙයි. මෙසේත් සිත වික්ෂේපයට නො යෙයි. වෙසෙසින් නැඹුණු රාගය අනු වැ ගිය සිතෙක් වේද, සම්මන්ඥන ඇති වැ ඒ රාගය දුරු කෙරෙයි. මෙසේත් සිත වික්ෂේපයට නො යෙයි. නතු නො වූ ව්‍යාපාදය අනු වැ ගිය සිතෙක් වේ ද, සම්මන්ඥන ඇති වැ ඒ ව්‍යාපාදය දුරු කෙරෙයි. මෙසේත් සිත වික්ෂේපයට නො යෙයි. මේ සකරුණින් පිරිශුද්ධ වූ සිත ප්‍රභාසවර වූයේ එකකියට ගියේ වේ.

ඒ එකකියෝ කවරහ යත්: දහවස්තුපරිත්‍යාගයාගේ එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකියැ ශමඵතිමිත්ත එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකියැ භග්ගලක්ෂණය එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකියැ නිරෝධය එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකිය යි.

දහවස්තුපරිත්‍යාගයාගේ එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකිය දහයෙහි අසි-මුක්තයනට වෙයි. විදර්ශනාපාදකසමානීය අනු වැ යෙදුණවුනට ශමඵතිමිත්ත එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකිය ද විදර්ශකයනට භග්ගලක්ෂණය එළඹි-සිටීමෙන් වූ එකකිය ද අයභිප්‍රදානලාභනට නිරෝධය එළඹිසිටීමෙන් වූ එකකිය ද වෙයි. මේ සතර කරුණින් එකකියට ගිය සිත ප්‍රතිපද්-විශුද්ධියට පිවිසියේ ද වෙයි. උපෙක්‍ෂායෙන් වඩනලද්දේත් ඥානයෙන් විනෝධිත වූයේත් වේ.

ප්‍රථමධ්‍යානයාගේ ආදිය කවරෙ යැ මධ්‍යය කවරෙ යැ පයථිව්‍යානය කවරෙ යත්: ප්‍රතිපද්විශුද්ධිය ප්‍රථමධ්‍යානයාගේ ආදී යැ උපෙක්‍ෂානුක්‍රාමණය මධ්‍ය යැ සමප්‍රභූමිණය පයථිව්‍යානය යි.

පඨමස්ස ක්කානස්ස පටිපදවිසුද්ධි ආදි, ආදියස්ස කති ලක්කණාති; ආදියස්ස තිණ්ණි ලක්කණාති: යො තස්ස පටිපජ්ඣො තනො විතතං විසුජ්ඣති, විසුද්ධිතතා විතතං මජ්ඣිමං සමථනිමිතතං පටිපජ්ජති, පටිපන්නතතා තත්ථ විතතං පක්කන්ති; යඤ්ච පටිපජ්ඣනො විතතං විසුජ්ඣති, යඤ්ච විසුද්ධිතතා විතතං මජ්ඣිමං සමථනිමිතතං පටිපජ්ජති, යඤ්ච පටිපන්නතතා තත්ථ විතතං පක්කන්ති, පඨමස්ස ක්කානස්ස පටිපදවිසුද්ධි ආදි, ආදියස්ස ඉමාති තිණ්ණි ලක්කණාති, තෙන වුච්චති පඨමං ක්කානං ආදිකල්‍යාණඤ්චෙව හොති ලක්කණසම්පන්නඤ්ච.

පඨමස්ස ක්කානස්ස උපෙක්කානුමුඛනා මජ්ඣේ, මජ්ඣස්ස කති ලක්කණාති. මජ්ඣස්ස තිණ්ණි ලක්කණාති: විසුද්ධං විතතං අජ්ඣුපෙක්කති, සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්කති, එකත්තපඨානං අජ්ඣුපෙක්කති; යඤ්ච විසුද්ධං විතතං අජ්ඣුපෙක්කති, යඤ්ච සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්කති, යඤ්ච එකත්තපඨානං අජ්ඣුපෙක්කති, පඨමස්ස ක්කානස්ස උපෙක්කානුමුඛනා මජ්ඣේ, මජ්ඣස්ස ඉමාති තිණ්ණි ලක්කණාති, තෙන වුච්චති පඨමං ක්කානං මජ්ඣේකල්‍යාණඤ්චෙව හොති ලක්කණසම්පන්නඤ්ච.

පඨමස්ස ක්කානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං පරියොසනස්ස කති ලක්කණාති; පරියොසානස්ස චත්තාරි ලක්කණාති; තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිචත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන සම්පහංසනා, තදුපගචිරියවාහනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනා; පඨමස්ස ක්කානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස ඉමාති චත්තාරි ලක්කණාති, තෙන වුච්චති පඨමං ක්කානං පරියොසානකල්‍යාණඤ්චෙව හොති ලක්කණසම්පන්නඤ්ච.

එවං තිච්චතග්ගං විතතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්කණසම්පන්නං විතක්කසම්පන්නඤ්චෙව හොති විචාරසම්පන්නඤ්ච පීතිසම්පන්නඤ්ච සුඛසම්පන්නඤ්ච විතතස්ස අභිධානසම්පන්නඤ්ච සද්ධාසම්පන්නඤ්ච විරියසම්පන්නඤ්ච සතිසම්පන්නඤ්ච සමාධිසම්පන්නඤ්ච පඤ්ඤසම්පන්නඤ්ච.

දුතියස්ස ක්කානස්ස කො ආදි, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං: දුතියස්ස ක්කානස්ස පටිපදවිසුද්ධි ආදි, උපෙක්කානුමුඛනා මජ්ඣේ, සම්පහංසනා පරියොසානං -පෙ- එවං තිච්චතග්ගං විතතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්කණසම්පන්නං පීතිසම්පන්නඤ්චෙව හොති සුඛසම්පන්නඤ්ච විතතස්ස අභිධානසම්පන්නඤ්ච සද්ධාසම්පන්නඤ්ච විරියසම්පන්නඤ්ච සතිසම්පන්නඤ්ච සමාධිසම්පන්නඤ්ච පඤ්ඤසම්පන්නඤ්ච.

තතියස්ස ක්කානස්ස කො ආදි, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං: -පෙ- එවං තිච්චතග්ගං විතතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්කණසම්පන්නං සුඛසම්පන්නඤ්චෙව හොති විතතස්ස අභිධානසම්පන්නඤ්ච සද්ධාසම්පන්නඤ්ච විරියසම්පන්නඤ්ච සතිසම්පන්නඤ්ච සමාධිසම්පන්නඤ්ච පඤ්ඤසම්පන්නඤ්ච.

ප්‍රතිපද්විභූතිය ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් ආදිය. ආදිහුගේ ලක්ෂණ කෙතෙක් ද යත්: ආදිහුගේ ලක්ෂණ තුනෙකි. යමෙක් ඒ ප්‍රථමධ්‍යානයට පරිපත් වේ නම් එයින් සිත විභූතිය වෙයි. විභූතිය බැවින් සිත මධ්‍යමයමථ-නිමිතතට (අපිණාසමාධියට) පැමිණෙයි. පිළිපත් බැවින් එහි සිත පිවිසෙයි. පරිපත්යෙන් යම් විතතවිභූතියකුත් වේ ද විභූතිය බැවින් විතතය මධ්‍යමයමථනිමිතතට යම් බැසගැනීමකුත් වේ ද පිළිපත් බැවින් එහි යම් සිත පිවිසගැනීමකුත් වේ ද, ප්‍රතිපද්විභූතිය ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් ආදිය. ආදිහුගේ මේ තුන් ලක්ෂණයෝ වෙති. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'ප්‍රථම-ධ්‍යානය ආදිකල්‍යාණ ද ලක්ෂණසමපන්න ද වේ' යයි.

උපෙක්ෂානුමුඛණය ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් මධ්‍යය වෙයි. මධ්‍යයෙන් ලක්ෂණ කෙතෙක් ද යත්: මධ්‍යයෙන් ලක්ෂණ තුනෙකි. විභූතිය සිත අධ්‍යපෙක්ෂා කෙරෙයි. ශමථයට පිළිපත් සිත අධ්‍යපෙක්ෂා කෙරෙයි. එකතියෙන් එලඹිසිරි සිත අධ්‍යපෙක්ෂා කෙරෙයි. යම් විභූතිය සිතක් අධ්‍යපෙක්ෂා කෙරේ ද යම් ශමථයට පිළිපත් සිතක් අධ්‍යපෙක්ෂා කෙරේ ද යම් එකතියෙන් එලඹිසිරි සිතක් අධ්‍යපෙක්ෂා කෙරේ ද, ඒ උපෙක්ෂානු-මුඛණය ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් මධ්‍යය වෙයි. මධ්‍යයෙන් මේ තුන් ලක්ෂණයෝ වෙති. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'ප්‍රථමධ්‍යානය මධ්‍යකල්‍යාණ ද ලක්ෂණ-සමපන්න ද වේ' යයි.

සමප්‍රහමිණය ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් පයඝීවසානය වෙයි. පයඝීවසානයෙන් ලක්ෂණ කෙතෙක් ද යත්: පයඝීවසානයෙන් ලක්ෂණ සතරෙකි. ඒ භාවනාවිශේෂයෙහි උපත් (සමාධිප්‍රඥ සංකීර්ණයක යුගනථ) ධර්මයන් (මවුනොවුන්) නො ඉක්ම පවත්නා ස්වභාවයෙන් සමප්‍රහමිණ යැ (ශ්‍රද්ධාදි) ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකකාන්තභාවයෙන් සමප්‍රහමිණ යැ තදනුවන්වික-විකර්මයන් ස්වභාවයෙන් සමප්‍රහමිණ යැ ආසෙවන ස්වභාවයෙන් සමප්‍රහමිණ යි. සමප්‍රහමිණය ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් පයඝීවසානය වෙයි. පයඝීවසානයෙන් මේ සතර ලක්ෂණයෝ වෙති. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'ප්‍රථමධ්‍යානය පයඝීවසානකල්‍යාණ ද ලක්ෂණසමපන්න ද වේ' යයි.

මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධකල්‍යාණ ඇත්තේ දෘශ්‍යලක්ෂණ-සමපන්න වූයේ විතකීසමපන්න ද විචාරසමපන්න ද ප්‍රීතිසමපන්න ද සුඛ-සමපන්න ද විතතයාගේ අභිෂ්ඨානසමපන්න ද ශ්‍රද්ධාසමපන්න ද විශ්වාසමපන්න ද සමාතිසමපන්න ද සමාධිසමපන්න ද ප්‍රඥාසමපන්න ද වේ.

ද්විතීයධ්‍යානයෙන් ආදිය කවරෙ යැ මධ්‍යය කවරෙ යැ පයඝීවසානය කවරෙ යැ යත්: ප්‍රතිපද්විභූතිය ද්විතීයධ්‍යානයෙන් ආදිය. උපෙක්ෂානු-මුඛණය මධ්‍යය යැ සමප්‍රහමිණය පයඝීවසානය යි ... මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධකල්‍යාණ ඇත්තේ දෘශ්‍යලක්ෂණසමපන්න වූයේ ප්‍රීතිසමපන්න ද සුඛසමපන්න ද විතතයාගේ අභිෂ්ඨානසමපන්න ද ශ්‍රද්ධාසමපන්න ද විශ්වාසමපන්න ද සමාතිසමපන්න ද සමාධිසමපන්න ද ප්‍රඥාසමපන්න ද වේ.

තෘතීයධ්‍යානයෙන් ආදිය කවරෙ යැ මධ්‍යය කවරෙ යැ පයඝීව-සානය කවරෙ යැ යත්: ... මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධ-කල්‍යාණ ඇත්තේ දෘශ්‍යලක්ෂණසමපන්න වූයේ සුඛසමපන්න ද විතතයාගේ අභිෂ්ඨානසමපන්න ද ශ්‍රද්ධාසමපන්න ද විශ්වාසමපන්න ද සමාතිසමපන්න ද සමාධිසමපන්න ද ප්‍රඥාසමපන්න ද වේ.

වතුන් සහ කුමන්ත්‍රණ කොට ඇදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං - පෙ- එවං නිවහනගතං විතතං නිවිධිකල්පාණකං දසලක්කණසම්පන්නං උපෙක්ඛාසම්පන්නාදොව හොති විතතස්ස අභිධ්මානසම්පන්නාදො සඤ්ඤාසම්පන්නාදො විරියසම්පන්නාදො සතිසම්පන්නාදො සමාධිසම්පන්නාදො පඤ්ඤාසම්පන්නාදො.

ආකාසානාදොයනනසමාපතති යා - පෙ- විඤ්ඤාණාදොයනනසමා- පතති යා - පෙ- ආකිඤ්ඤාදොයනනසමාපතති යා - පෙ- නෙව සඤ්ඤානා- සඤ්ඤායනනසමාපතති යා කො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං - පෙ- එවං නිවහනගතං විතතං නිවිධිකල්පාණකං දසලක්කණසම්පන්නං උපෙක්ඛාසම්පන්නාදොව හොති විතතස්ස අභිධ්මානසම්පන්නාදො - පෙ- පඤ්ඤාසම්පන්නාදො.

අනිව්‍යානුපස්සනාය කො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං - පෙ- එවං නිවහනගතං විතතං නිවිධිකල්පාණකං දසලක්කණසම්පන්නං විතකක- සම්පන්නාදොව හොති විචාරසම්පන්නාදො පීතිසම්පන්නාදො සුඛසම්පන්නාදො විතතස්ස අභිධ්මානසම්පන්නාදො සඤ්ඤාසම්පන්නාදො විරියසම්පන්නාදො සතිසම්පන්නාදො සමාධිසම්පන්නාදො පඤ්ඤාසම්පන්නාදො.

දුක්ඛානුපස්සනාය - පෙ- අනන්තානුපස්සනාය - පෙ- නිබ්බිදුනුපස්ස- නාය - පෙ- විරාගානුපස්සනාය - පෙ- නිරෝධානුපස්සනාය - පෙ- පරි- නිස්සංගානුපස්සනාය - පෙ- ඛයානුපස්සනාය - පෙ- වයානුපස්සනාය - පෙ- විපරිණාමානුපස්සනාය - පෙ- අනිමිත්තානුපස්සනාය - පෙ- අපඤ්ඤිතානු- පස්සනාය - පෙ- සුඤ්ඤානුපස්සනාය - පෙ- අභිපඤ්ඤාබ්මමවිපස්සනාය - පෙ- යථාභූතඤ්ඤාදස්සනාය - පෙ- ආදීනවානුපස්සනාය - පෙ- පරිසංඛිතානු- පස්සනාය - පෙ- විච්චිනානුපස්සනාය - පෙ-

සොතාපතති මග්ගස්ස - පෙ- සකදගාමි මග්ගස්ස - පෙ - අනාගාමි මග්ගස්ස - පෙ- අරහත්තමග්ගස්ස කො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං: අරහත්තමග්ගස්ස පරිපදවිසුද්ධි ආදී, උපෙක්ඛානුබුද්ධතා මජ්ඣේ, සම්ප- භංගනා පරියොසානං. අරහත්තමග්ගස්ස පරිපදවිසුද්ධි ආදී, ආදිස්ස කති ලක්කණාති: ආදිස්ස නිඤ්ඤා ලක්කණාති: යො තස්ස පරිපජ්ඣො, තතො විතතං විසුද්ධිති, විසුද්ධිතතා විතතං මජ්ඣේමං සමථනිමිතතං පටිපජ්ජති, පටිපන්නතතා තස්ස විතතං පක්ඛන්දති: යදොව පටිපජ්ජතො විතතං විසුද්ධිති, යදොව විසුද්ධිතතා විතතං මජ්ඣේමං සමථනිමිතතං පටිපජ්ජති, යදොව පටිපන්නතතා තත් විතතං පක්ඛන්දති. අරහත්තමග්ගස්ස පරිපදවිසුද්ධි ආදී, ආදිස්ස ඉමාති නිඤ්ඤා ලක්කණාති. තෙන වුවිති අරහත්තමග්ගො ආදිකල්පාණො චෙව හොති ලක්කණසම්පන්නො ව.

අරහත්තමග්ගස්ස උපෙක්ඛානුබුද්ධතා මජ්ඣේ. මජ්ඣස්ස කති ලක්කණාති: මජ්ඣස්ස නිඤ්ඤා ලක්කණාති: විසුද්ධිං විතතං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති. යදොව විසුද්ධිං විතතං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යදොව සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යදොව එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති තෙන වුවිති අරහත්තමග්ගො මජ්ඣේකල්පාණො චෙව හොති ලක්කණසම්පන්නො ව.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

චතුර්විධානයාගේ ආදිය කවරේ යැ මධ්‍යය කවරේ යැ පය්වසානය කවරේ යැ යත්: ... මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධකල්‍යාණ ඇත්තේ දශලක්ෂණසමපන්න වූයේ උපෙක්ෂාසමපන්න ද විතතයාගේ අධිෂ්ඨානසමපන්න ද ශ්‍රද්ධාසමපන්න ද වියඝ්‍රීසමපන්න ද සමාධිසමපන්න ද ප්‍රඥසමපන්න ද වේ.

ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතිහුගේ ... විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතති-හුගේ ... ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතිහුගේ ... නෙවසඤ්ඤානාභඤ්ඤායතන සමාපතතිහුගේ ආදිය කවරේ යැ මධ්‍යය කවරේ යැ පය්වසානය කවරේ යැ යත්: ... මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධකල්‍යාණ ඇත්තේ දශලක්ෂණසමපන්න වූයේ උපෙක්ෂාසමපන්න ද විතතයාගේ අධිෂ්ඨාන-සමපන්න ද ... ප්‍රඥසමපන්න ද වේ.

අතිව්‍යානුපසංයනාවගේ ආදිය කවරේ යැ මධ්‍යය කවරේ යැ පය්වසානය කවරේ යැ යත්: ... මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධකල්‍යාණ ඇත්තේ දශලක්ෂණසමපන්න වූයේ විතකීසමපන්න ද විචාරසමපන්න ද ප්‍රීතිසමපන්න ද සුඛසමපන්න ද විතතයාගේ අධිෂ්ඨානසමපන්න ද ශ්‍රද්ධා-සමපන්න ද වියඝ්‍රීසමපන්න ද සමාධිසමපන්න ද සමාධිසමපන්න ද ප්‍රඥ-සමපන්න ද වේ.

දුක්ඛානුපසංයනාවගේ ... අනත්තානුපසංයනාවගේ ... නිබ්බිදනුපසංයනා-වගේ ... විරාගානුපසංයනාවගේ ... නිරෝධානුපසංයනාවගේ ... පච්චික්ඛානා-නුපසංයනාවගේ ... ඛයානුපසංයනාවගේ ... වයානුපසංයනාවගේ ... විපරිණා-මානුපසංයනාවගේ ... අතිමිත්තානුපසංයනාවගේ ... අපඤ්ඡිතානුපසංයනා-වගේ ... සුඤ්ඤානුපසංයනාවගේ ... අභිපඤ්ඤාමමවිපසංයනාවගේ ... යථාභුතඤ්ඤාදසංයනාගේ ... ආදීනවානුපසංයනාවගේ ... පච්චික්ඛානු පසංයනාවගේ ... විච්චානුපසංයනාවගේ ...

ශ්‍රොතෘපට්ඨාමාගීයාගේ ... සංකාදගාමිමාගීයාගේ ... අනාගාමිමාගීයාගේ ... අභීනමාගීයාගේ ආදිය කවරේ යැ මධ්‍යය කවරේ යැ පය්වසානය කවරේ යැ යත්: ප්‍රතිපද්විගුද්ධිය අභීනමාගීයාගේ ආදී යැ උපෙක්ෂානුමුඛණය මධ්‍යය සමප්‍රභූතිය පය්වසානය යි. ප්‍රතිපද්විගුද්ධිය අභීනමාගීයාගේ ආදිය වෙයි. ආදිහුගේ ලක්ෂණ කෙතෙක් ද ආදිහුගේ ලක්ෂණ තුනෙකි. යම් ධම්මයෙක් ඒ ප්‍රතිපද්විගුද්ධියට පරිපඤ්ච වේ ද එයින් සිත විගුද්ධ වෙයි. විගුද්ධ බැවින් සිත මධ්‍යමගමථතිත්තට පැමිණෙයි. පිළිපත් බැවින් එහි සිත පිවිසගනී. පරිපඤ්චයෙන් යම් විතතවිගුද්ධියකුත් වේ ද විගුද්ධ බැවින් සිත මධ්‍යමගමථතිත්තට යම් පැමිණීමෙකුත් වේ ද පිළිපත් බැවින් එහි යම් සිත පිවිසගනීමෙකුත් වේ ද ඒ ප්‍රතිපද්විගුද්ධිය අභීනමාගීයාගේ ආදිය වෙයි. ආදිහුගේ මේ තුන් ලක්ෂණයෝ වෙති. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'අභීනමාගීය ආදිකල්‍යාණ ද ලක්ෂණසමපන්න ද වේ' යයි.

උපෙක්ෂානුමුඛණය අභීනමාගීයාගේ මධ්‍යය වෙයි, මධ්‍යයාගේ ලක්ෂණ කෙතෙක් ද යත්: මධ්‍යයාගේ ලක්ෂණ තුනෙකි: විගුද්ධ සිත අධ්‍යුපෙක්ෂා කෙරෙයි. ශමථයට පිළිපත් සිත අධ්‍යුපෙක්ෂා කෙරෙයි. එකභවයෙන් එළඹ-සිරි සිත අධ්‍යුපෙක්ෂා කෙරෙයි. යම් විගුද්ධ සිතක් අධ්‍යුපෙක්ෂා කෙරේ නම් යම් ශමථයට පිළිපත් සිතක් අධ්‍යුපෙක්ෂා කෙරේ නම් යම් එකභවයෙන් එළඹසිරි සිතක් අධ්‍යුපෙක්ෂා කෙරේ නම් එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අභීනමාගීය මධ්‍යකල්‍යාණ ද ලක්ෂණසමපන්න ද වේ' යයි.

සමප්‍රහර්ෂය අභිනමාගීයාගේ පයඝ්‍රීවසානාය වෙයි. පයඝ්‍රීවසානායාගේ ලක්ෂණ කෙතෙක් ද යත්: පයඝ්‍රීවසානායාගේ ලක්ෂණ සතරෙකි. ඒ භාවනා විශේෂයෙහි උපත් (සමාගි-ප්‍රඥ සංකිප්පාන සුගතඥ) ධර්මයන් (ඔවුනොවුන්) නො ඉක්ම පවත්නා සංභාවයෙන් සමප්‍රහර්ෂය යැ ඉන්ද්‍රියයන් ගේ එක-කාන්‍යසංභාවයෙන් සමප්‍රහර්ෂය යැ තදනුවල්විකවීයඝ්‍රීවසංභාවයෙන් සමප්‍රහර්ෂය යැ, ආසෙවනසංභාවයෙන් සමප්‍රහර්ෂය යි. සමප්‍රහර්ෂය අභිනමාගීයාගේ පයඝ්‍රීවසානාය වෙයි. පයඝ්‍රීවසානායාගේ මේ සතර ලක්ෂණයෝ වෙති. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'අභිනමාගීය පයඝ්‍රීවසානලක්ෂණ ද ලක්ෂණසම්පන්න ද වේ' යයි. මෙසෙයින් ත්‍රිවිධභාවයට ගිය සිත ත්‍රිවිධ-කල්‍යාණ ඇත්තේ දශලක්ෂණසම්පන්න වූයේ විකෘතිසම්පන්න ද විචාර සම්පන්න ද ප්‍රීතිසම්පන්න ද සුඛසම්පන්න ද විතතයාගේ අධිෂ්ඨානසම්පන්න ද ශ්‍රද්ධාසම්පන්න ද විශ්වාසසම්පන්න ද සමාතිසම්පන්න ද සමාධිසම්පන්න ද ප්‍රඥසම්පන්න ද වේ.

නිමිත්ත යැ ආශ්වාසප්‍රඥාසයෝ යැ යන මොහු එක් සිතට අරමුණු නො වන්නාහු වෙති. (නිමිත්තාදි) තුන් ධර්මයන් නො දන්නාහට (ආනා-පානසතිසමාධි) භාවනාව නො ලැබෙයි. (1)

නිමිත්ත යැ ආශ්වාසප්‍රඥාසයෝ යැ යන මොහු එක් සිතට අරමුණු නො වන්නාහු වෙති. (නිමිත්තාදි) තුන් ධර්මයන් දන්නාහට වැළිත් (ආනාපානසතිසමාධි) භාවනාව ලැබේ යයි. (2)

කිසෙයින් මේ තුන් ධර්මයෝ එක් සිතට අරමුණු නො වන්නාහු ද, මේ තුන් ධර්මයෝ නො ද අවිදිතයෝ වෙත් ද, සිත වික්ෂේපයට නො ද යෙයි. ප්‍රදහන ද පැනෙයි. ප්‍රයෝගය (නිවරණවිෂ්කම්භකධ්‍යානය) ද සාධයි. මාගීයට පැමිණෙයි යත්:

යම්ඥේ සම වූ භූමිභාගයෙහි රොපණය කරන ලද වාක්ෂයෙක් වේ ද, ඒ මේ වාක්ෂය පුරුෂයෙක් තෙම කියතින් සිදුනේ නම් වාක්ෂයෙහි ස්පර්ශී කරන ලද කියත්දත් වශයෙන් පුරුෂයාගේ සිහිය එළඹයිවියා වෙයි. (වාක්ෂය ස්පර්ශී කොට තමා වෙතට) ආවා වූ හෝ (වාක්ෂය ස්පර්ශී කොට පරහාගයට) ගියා වූ හෝ කියත්දත් නො මෙනෙහි කෙරෙයි. ආවා වූ හෝ ගියා වූ හෝ කියත්දත් නො දන්නා ලද්දහු නො වෙති, ප්‍රදහන ද පැනෙයි, ප්‍රයෝගය ද සාධයි. සම වූ භූමිභාගයෙහි රොපණය කරනලද වාක්ෂය යම්බඳු ද උපනිබ්බන්ධා (සමාති) නිමිත්ත එබඳු යැ කියත්දත් යම් බඳු ද ආශ්වාසප්‍රඥාසයෝ එබඳු යැ. යම්ඥේ වාක්ෂයෙහි ස්පර්ශී කරනලද කියත්දත් වශයෙන් පුරුෂයාගේ සමාතිය එළඹයිවියා වේ ද ආගිය කියත්දත් නො මෙනෙහි කෙරේ ද ආගිය කියත්දත් නොදන්නාලද්දහු නො වෙත් ද ප්‍රදහනත් පැනේ ද ප්‍රයෝගයත් සාධා ද, එසෙයින් මැ මහණ තෙම නාසිකාග්‍රයෙහි හෝ මුඛ-නිමිත්තෙහි හෝ සිහි එළවා හුන්නේ වෙයි. ආවා වූ හෝ ගියා වූ හෝ ආශ්වාසප්‍රඥාසයන් නො මෙනෙහි කෙරෙයි. ආවා වූ හෝ ගියා වූ හෝ ආශ්වාසප්‍රඥාසයන් නො දන්නාලද්දහු නො වෙති, ප්‍රදහන ද පැනෙයි, ප්‍රයෝගය ද සාධයි, විශේෂයට (මාගීයට) පැමිණේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පබානං යනු: ප්‍රදහන කවරෙ යන්: ආරබ්ධිසීය ඇත්තනුගේ කයන් සිතත් කමිණි වෙයි. මේ ප්‍රදහන වෙයි. ප්‍රයෝග කවරෙ යන්: ආරබ්ධිසී ඇත්තනුගේ උපකෙලයයෝ ප්‍රතිණ වෙති. විතකියෝ සන්තිදෙන්. මේ ප්‍රයෝගය වෙයි. විශෙෂ කවරෙ යන්: ආරබ්ධිසී ඇත්තනුගේ සංයෝජනයෝ ප්‍රතිණ වෙති. අනුයයයෝ විගත වෙත්. මේ විශෙෂය වෙයි.

මෙසෙයින් මේ තුන් ධර්මයෝ එක් සිතට අරමුණු නො වෙති. මේ තුන් ධර්මයෝ නො දන්නාලද්දනු නො ද වෙති. සිත වික්ෂෙපයට නො ද යෙයි. ප්‍රදහන ද පැනෙයි. ප්‍රයෝගය ද සංඛයි විශෙෂයට පැමිණේ.

යමක්නු විසින් ආනාපානසමානීය බුද්ධන් වදාළ සෙයින් පරිපූණි වුවා මොනොවට වඩනලද ද පිළිවෙළින් ප්‍රගුණ කරනලද ද හෙතෙම වලායෙන් මිදුණු සද සෙයින් මෙලොභ දිප්ත කෙරේ. (3)

ආනං යනු. ආයාස යැ ප්‍රයාසය නො වෙයි. අපාන යනු: ප්‍රයාස යැ ආයාසය නො වෙයි, ආයාස වශයෙන් ඵලබ්ධිවිම සමානි යැ, ප්‍රයාස වශයෙන් ඵලබ්ධි විම සමානි යි. යමෙක් ආයාස කෙරේ ද ඔහුගේ සිහිය ආයාසයට ඵලබ්ධිවිම. යමෙක් ප්‍රයාස කෙරේ ද ඔහුගේ සිහිය ප්‍රයාසයට ඵලබ්ධිවිම.

පරිපුණ්ණා යනු: පරිග්‍රහසම්භාවයෙන් පරිපූණි යැ පරිවාරසම්භාවයෙන් පරිපූණි යැ (භාවනා) පරිපූර සම්භාවයෙන් පරිපූණි යි.

සුභාවිතා යනු: භාවනා සතරෙකි: ඒ භාවනා විශෙෂයෙහි උපන් (සමාධි - ප්‍රඥ සංකාන යුගනඛ) ධර්මයන් (ඔටුනොවුන්) නො ඉක්ම පවත්නා සම්භාවයෙන් භාවනා යැ, ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකකායසම්භාවයෙන් භාවනා යැ තදනුච්ඡික විශ්විධුර සම්භාවයෙන් භාවනා යැ ආසෙවන සම්භාවයෙන් භාවනා යි. ඔහු විසින් මේ සතර භාවනාවන් සුක්ක-යානසක් මෙන් කරනලද්දනු (ප්‍රතික්ෂාපිතයෙන්) වාසනාවක් මෙන් කරන-ලද්දනු ඵලබ්ධිවිමයනු හත්පයින් රැස්කරන ලද්දනු මොනොවට කරන ලද්දනු වෙත්.

යානිකතා යනු: යම් යම් ධ්‍යානවිදගීනායෙක්හි කැමැති වේ නම් ඒ ඒ ධ්‍යානවිදගීනායෙහි වශයට පැමිණියේ බලයට පැමිණියේ විශාරද බවට පැමිණියේ වෙයි. ඔහුගේ ඒ (යමච්චිදගීනා) ධර්මයෝ ආචර්ජනප්‍රතිබඬ-වුවානු ආකාඛික්ෂාප්‍රතිබඬ වුවානු මනසිකාරප්‍රතිබඬ වුවානු විතොනාතපාද-ප්‍රතිබඬ වුවානු වෙත්. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'යානිකතා' යි.

වසුකතා යනු: යම් යම් වසනුයෙකැ සිත මොනොවට පිහිටියේ වේ ද ඒ ඒ වසනුයෙහි සිහි ඵලබ්ධිවිමය වෙයි. තවද යම් යම් වසනුයෙකැ සිහි ඵලබ්ධිවිමය වේ ද ඒ ඒ වසනුයෙහි සිත මොනොවට පිහිටියේ වෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'වසුකතා' යි.

අනුට්ඨිතා යනු: යම් යම් භාවනාවිශෙෂයෙක්හි සිත ඵලවා ද ඒ ඒ භාවනාවිශෙෂයෙහි සිහිය අනුකූල වැ පවතී. තවද යම් යම් භාවනා-විශෙෂයෙක්හි සිහිය අනුකූල වැ පෙරැළේ ද ඒ ඒ භාවනාවිශෙෂයෙහි සිත ඵලවයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'අනුට්ඨිතා' යි.

පරිසරවිද්‍යා පරිගණකවේදය පරිසරවිද්‍යා, පරිසරවේදය පරිසරවිද්‍යා, පරිසරවේදය පරිසරවිද්‍යා, සහයා පරිගණකවේදය ජීවනාති පාපකෙ අකුසලෙ ධර්ම. තෙත වුවමනි: 'පරිසරවිද්‍යා'නි.¹

සුසමාරද්ධානි වතනාරො සුසමාරද්ධානි: තත් ජාතානං ධර්මානං අනති-
වතනනවේදය සුසමාරද්ධානි, ඉන්ද්‍රියානං එකරසවේදය සුසමාරද්ධානි, නදුපග-
විරසවාහනවේදය සුසමාරද්ධානි, තප්පවතීකානං කිලෙසානං සමුග්ගාතතතා²
'සුසමාරද්ධානි.'

සුසමනති අති සමං, අති සුසමං. කතමං සමං: යෙ තත් ජාතා අන-
වජ්ජා කුසලා බොධිපක්ඛි³,⁴ ඉදං සමං. කතමං සුසමං: යං තෙසං තෙසං
ධර්මානං ආරම්භං නිරෝධො නිබ්බානං, ඉදං සුසමං, ඉති ඉදංකුසල සමං
ඉදංකුසල සුසමං කුසලං හොති දිට්ඨිං⁴ විදිතං සච්ඡිකතං එසසිතං පඤ්ඤා,
ආරථං හොති විරිඤ්ඤා, උපට්ඨිතා සති අපමුඛි⁵, පසාදො,
කායො අසාරදො, සමාහිතං විතතං එකගං. තෙත වුවමනි: 'සුසමා-
රද්ධානි'නි.

අනුපුබ්බං පරිසරවිද්‍යා දිසං අසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡිමා පච්ඡිමා අනුපරිසරවිද්‍යා, දිසං පසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡිමා පච්ඡිමා අනුපරිසරවිද්‍යා. රසං අසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡිමා පච්ඡිමා අනුපරිසරවිද්‍යා. රසං පසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡිමා පච්ඡිමා අනුපරිසරවිද්‍යා -පෙ- පරිනිසංයානානුපසංගි අසාසවසෙන
පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා, පච්ඡිමා පච්ඡිමා අනුපරිසරවිද්‍යා. පරිනිසංයානානුපසංගි
පසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා, පච්ඡිමා පච්ඡිමා අනුපරිසරවිද්‍යා.
සබ්බාපි සොලසවජ්ජිකා ආනාපානසතිකො අඤ්ඤාමඤ්ඤා පරිසරවිද්‍යා වෙච්ඡි
හොනති අනුපරිසරවිද්‍යා ච. තෙත වුවමනි: 'අනුපුබ්බං පරිසරවිද්‍යා'නි.

යථානි දස යථාතා: අනතදම්ඵලො, යථාතො, අනතසම්ඵලො,
යථාතො, අනතපරිනිබ්බාපනවො, යථාතො, අතිඤ්ඤාමො⁶ යථාතො,
පරිඤ්ඤාමො, යථාතො, පහානවො, යථාතො, භාවනවො, යථාතො,
සච්ඡිකිරිතවො, යථාතො, සම්මානිසමංකවො, යථාතො, නිරෝධෙ පතිට්ඨා-
පකවො, යථාතො.

1 ධර්ම පරිසරවිද්‍යා - මජ්ඣ. 2 සුසමුග්ගාතතා - මජ්ඣ. සුසමුග්ගාතතා - සා, PTS.
3 බොධිපක්ඛිකා - PTS. 4 ඉදං - PTS. 5 අපමුඛිකා මජ්ඣ. අපමුඛිකා - සා, PTS.
6 අතිඤ්ඤාමො - මජ්ඣ.

පරිච්ඡා යනු: පරිග්‍රහස්වභාවයෙන් හාත්පසින් රැස්කරන ලද්දකු යැ පරිවාරස්වභාවයෙන් හාත්පසින් රැස් කරනලද්දකු යැ පරිපුරස්වභාවයෙන් හාත්පසින් රැස්කරනලද්දකු යැ සමානියෙන් පරිග්‍රහ කරනුයේ ලාමක අකුල මිථියන් දිනා නු යි පරිච්ඡයෝ යි.

සුසමාරඛයා යනු: සුසමාරඛයෝ (මොනොවට කරනලද්දකු) සතර දෙනෙකි: ඒ භාවනාවිශේෂයෙහි උපන් සුගතභූමියන් නොගුණම පවත්නාස්වභාවයෙන් සුසමාරඛයා, ඉන්ද්‍රියයන්ගේ එකකාන්‍යස්වභාවයෙන් සුසමාරඛයා. තදනුවෂ්ඨිකවිෂ්ඨුරස්වභාවයෙන් සුසමාරඛයා, ඒ බ්‍යාන-විදගීනාමාගීයන්ට ප්‍රතිපක්‍ෂ වූ කෙලයෙන් මොනොවට නැසු බැවින් සුසමාරඛයා යි.

සුසමං යනු: ශමයෙක් ඇති සුශමයෙක් ඇති. 'ශම' නම් කවරෙ යන්: ඒ භාවනාවිශේෂයෙහි උපන් යම් නිරවද්‍ය වූ කුලය වූ බොධිපාක්‍ෂිකබව කෙනෙක් වෙත් ද මේ ශම නම. සුශම' නම් කවරෙ යන්: ඒ ඒ බවියන්ට අරමුණු වූ යම් නිරෝධ සංඛ්‍යාන නිවෘණයෙක් වේ ද, මේ සුශම නම් මෙසෙයින් මේ ශමයන් මේ සුශමයන් දන්නා ලද්දේ දක්නා ලද්දේ විදින වූයේ ප්‍රඥයෙන් සාක්‍ෂාත් කරන ලද්දේ සප්තී කරන ලද්දේ වෙයි. නො හැකුළුණු වීර්‍යය පටන්ගන්නාලද වෙයි, නො නට සිහි එළඹිසිරියා වෙයි. දර්ථ රහිත කය නිවුණේ වෙයි. එකඟ වූ සිත (අරමුණෙහි) සම වූ තබනලද යා. එයින් කියනු ලැබෙයි 'සුසමාරඛයා' යි.

අනුපුබ්බං පරිච්ඡා යනු: දිඝි කොට ආශාස කිරීම් වශයෙන් පළමු පළමු සතිය ප්‍රගුණ කරන ලද යැ පැසුළු පැසුළු සතිය පුනපුනා ප්‍රගුණ කරන ලද යැ, දිඝි කොට ප්‍රශාස කිරීම් වශයෙන් පළමු පළමු සතිය ප්‍රගුණ කරන ලද යැ පැසුළු පැසුළු සතිය පුනපුනා ප්‍රගුණ කරන ලද යැ, භ්‍රස්ව කොට ආශාස කිරීම් වශයෙන් පළමු පළමු සතිය ප්‍රගුණ කරන ලද යැ. පැසුළු පැසුළු සතිය පුනපුනා ප්‍රගුණ කරන ලද යැ භ්‍රස්ව කොට ප්‍රශාස කිරීම් වශයෙන් පළමු පළමු සතිය ප්‍රගුණ කරන ලද යැ. පැසුළු පැසුළු සතිය පුනපුනා ප්‍රගුණ කරනලද යැ, ... පරිනිස්සජනග අනු වූ බලමින් ආශාස කිරීම් වශයෙන් පළමු පළමු සතිය ප්‍රගුණ කරන ලද යැ පැසුළු පැසුළු සතිය පුනපුනා ප්‍රගුණ කරන ලද යැ, පරි-නිස්සජනග අනු වූ බලමින් ප්‍රශාස කිරීම් වශයෙන් පළමු පළමු සතිය ප්‍රගුණ කරන ලද යැ පැසුළු පැසුළු සතිය පුනපුනා ප්‍රගුණ කරන ලද යැ, හැම මොඩගවසතුක ආනාපානසමාතික ඔවුනොවුන් ප්‍රගුණ කරන ලද්දකු ද පුනපුනා ප්‍රගුණ කරන ලද්දකු ද වෙත්, එයින් කියනු ලැබෙයි. අනු-පුබ්බං පරිච්ඡා'යි.

යථා යනු: යථාස්වභාවයෝ දශ දෙනෙකි: ආත්මදමනස්වභාවය යථාස්වභාවයා ආත්මශමනස්වභාවය යථාස්වභාවයා ආත්මපරිනිවෘත්ත-ස්වභාවය යථාස්වභාවයා අභිඤ්ඤස්වභාවය යථාස්වභාවයා පරිඤ්ඤස්වභාවය යථාස්වභාවයා ප්‍රහාණස්වභාවය යථාස්වභාවයා භාවනාස්වභාවය යථා-ස්වභාවයා සාක්‍ෂාත්ත්වියාස්වභාවය යථාස්වභාවයා සත්‍යප්‍රතිවේධස්වභාවය යථාස්වභාවයා නිරෝධයෙහි පිහිටුවන ස්වභාවය යථාස්වභාවය යි

බුද්ධො යනු: යමෙක් භාග්‍යවත් වූයේ තෙමේ (සත්‍යයන්) අවබෝධ කෙළේ ආවායතීයන් නැත්තේ පෙර නො ඇසුවීරු දහමිනි තෙමේ සත්‍යයන් අවබෝධ කෙළේ ඒ සත්‍යයන්හි දු සමීඤ්ඤයට පැමිණියේ බලධර්මයන්හිදු චිඤ්ඤාවයට පැමිණියේ වේ ද හේ යැ.

බුද්ධො යනු: කවර අභියෝගන් බුද්ධ වෙයි යත්: සත්‍යයන් අවබෝධ කෙළේ නු යි බුද්ධ යැ ප්‍රජාවට අවබෝධ කරවා නු යි බුද්ධ යැ, සමීඤ්ඤ බැවින් බුද්ධ යැ, සියල්ල දක්නාසුලු බැවින් බුද්ධ යැ, අනුන් විසින් අවබෝධ නො කැරැවිය යුතු බැවින් බුද්ධ යැ, (නානාගුණ) විසවනය කරන හෙයින් බුද්ධ යැ, ක්‍ෂිණාසුච සංඛ්‍යායෙන් බුද්ධ යැ, තෘෂ්ණාලොප රහිත සංඛ්‍යායෙන් බුද්ධ යැ, එකාන්තයෙන් විතරාග නු යි බුද්ධ යැ, එකාන්තයෙන් විතරෙය නු යි බුද්ධ යැ, එකාන්තයෙන් විතමොග නු යි බුද්ධ යැ, එකාන්තයෙන් නිකෙලය නු යි බුද්ධ යැ, එකාන්තමාගීයට ගියේ නු යි බුද්ධ යැ, එකලා වැ අනුත්තර සමාස් සමොඛිය අභිසමොඛ කෙළේ නු යි බුද්ධ යැ, අබුද්ධය නැසූ බැවින් බුද්ධප්‍රතිලාභ හෙයින් බුද්ධ යැ, බුද්ධ යන තෙල නාමය මව විසින් නො කරනලද යැ පියා විසින් නො කරනලද යැ බැයා විසින් නො කරන ලද යැ බුන විසින් නො කරනලද යැ සහයහච්චන් විසින් නො කරන ලද යැ නැ සහලේනැයන් විසින් නො කරනලද යැ මහණබමුණන් විසින් නො කරනලද යැ දෙවියන් විසින් නො කරනලද යැ යම් බුද්ධ යන නමෙක් වී ද තෙල බුද්ධ නාමය භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ට විමොක්‍ෂාන්තයෙහි බෝවුල සමීඤ්ඤානුසාරයෙන් ප්‍රතිලාභය හා සමග අභිත්ථලය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියකි.

දෙසිනා යනු: ආත්ම දමනසව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය යම් ප්‍රකාරයෙකින් බුද්ධත් විසින් දෙශනා කරනලද ද, ආත්මයමනසව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය යම් ප්‍රකාරයෙකින් බුද්ධත් විසින් දෙශනා කරනලද ද, ආත්මපරිනිෂ්පණසව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය යම් ප්‍රකාරයෙකින් බුද්ධත් විසින් දෙශනා කරනලද ද ... නිරෝධයෙහි පිහිටුවන සව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය යම් ප්‍රකාරයෙකින් බුද්ධත් විසින් දෙශනා කරනලද ද,

සො යනු: ගිහියෙක් හෝ පැවිද්දෙක් හෝ වෙයි.

ලොකො යනු: සකකිලොක යැ ඛාතුලොක යැ ආයතනලොක යැ විපතතිහව (අපාය) ලොක යැ විපතතිසමිහව (අපායුපගකමි) ලොක යැ සමපතතිහව (සුගති) ලොක යැ සමපතතිසමිහවලොක යැ එක් ලොවෙක: හැම සත්ත්‍ව ආහාරයෙන් සිටුනානු යැ; ... අටලොස් ලොවෙක. අටලොස් ඛාතුනු යැ.

පභාසෙති යනු: ආත්මදමනසව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය ප්‍රතිවේධ කළ බැවින් හෙතෙම මේ ලොකය අවහාසනය කෙරෙයි, භාසනය කෙරෙයි, ප්‍රභාසනය කෙරෙයි. ආත්මයමන සව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය ප්‍රතිවේධ කළ බැවින් හෙතෙම මේ ලොව අවහාසනය කෙරෙයි, භාසනය කෙරෙයි, ප්‍රභාසනය කෙරෙයි. ආත්මපරිනිෂ්පණසව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය ප්‍රතිවේධ කළ බැවින් හෙතෙම මේ ලොව අවහාසනය කෙරෙයි, භාසනය කෙරෙයි, ප්‍රභාසනය කෙරෙයි ... නිරෝධයෙහි පිහිටුවන සව්‍යාව වූ යථාසව්‍යාවය ප්‍රතිවේධ කළ බැවින් හෙතෙම මේ ලොව අවහාසනය කෙරෙයි, භාසනය කෙරෙයි, ප්‍රභාසනය කෙරේ.

අබ්බාමුත්තොව වජ්ඣමානි යථා අබ්බා ඵලං කිලෙසා, යථා චන්ද්‍ර ඵලං අරියඤ්ඤං, යථා වජ්ඣමා දෙවපුත්තො ඵලං භික්ඛු, යථා චන්ද්‍ර අබ්බා මුත්තො මහිකා, මුද්දො¹ ධුමරජා මුත්තො² රාහුගගණා³ විප්පමුත්තො භාසනෙ⁴ ච තපනෙ⁵ ච විරොචනෙ⁶ ච, ඵලමෙව භික්ඛු සබ්බකිලෙසෙති විප්පමුත්තො භාසනෙ ච තපනෙ ච විරොචනෙ ච. තෙන ටුට්ඨති: 'අබ්බා මුත්තොව වජ්ඣමා'ති. ඉමාති තෙරස වොදනෙ ඤ්ඤාති.

වොදනඤ්ඤාතිදදුකො.

3 - 5. සන්තොකාරිඤ්ඤාති

කතමාති බන්ධිංස සන්තොකාරිඤ්ඤාති ඤ්ඤාති:

ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පලලඛකං ආතුජ්ඣා උජ්ජං කායං පණ්ඩාරය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨං-පෙත්වා, සො සන්තොව අස්සසති, සන්තො පස්සසති, දීඝං වා අස්සසන්තො 'දීඝං අස්සසාමි'ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො 'දීඝං පස්සසාමි'ති පජානාති, රසං වා අස්සසන්තො 'රසං අස්සසාමි'ති පජානාති, රසං වා පස්සසන්තො 'රසං පස්සසාමි'ති පජානාති 'සබ්බකායපට්ඨංවෙදී අස්ස-සිස්සාමි'ති සිකති. 'සබ්බකායපට්ඨංවෙදී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'පස්සමහං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි'ති සිකති 'පස්සමහං කායසංඛාරං පස්සසිස්සාමි'ති සිකති 'පිතිපට්ඨංවෙදී අස්සසිස්සාමි'ති -පෙ- 'සුඛපට්ඨං-වෙදී -පෙ- විතතසංඛාරපට්ඨංවෙදී -පෙ- පස්සමහං විතතසංඛාරං -පෙ- විතතපට්ඨංවෙදී -පෙ- අභිප්පමොදයං විතතං -පෙ- සමාදහං විතතං -පෙ- විමොචයං විතතං -පෙ- අතිව්වානුපසයි -පෙ- විරාගානුපසයි -පෙ- නිරෝධානුපසයි -පෙ- 'පටිතිස්සාග්ගානුපසයි අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'පටිතිස්සාග්ගානුපසයි පස්සසිස්සාමි'ති සිකති.

ඉධාති ඉමස්සා දිට්ඨියා, ඉමස්සා බන්ධියා, ඉමස්සා රුචියා, ඉමස්මිං ආදයෙ, ඉමස්මිං ධම්මෙ, ඉමස්මිං විනයෙ, ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ, ඉමස්මිං පාවචනෙ, ඉමස්මිං බ්‍රහ්මචරියෙ, ඉමස්මිං සඤ්ඤාසංඛෙ. තෙන ටුට්ඨති: 'ඉධා'ති.

භික්ඛුති පුජ්ජජනකල්‍යාණකො වා හොති භික්ඛු සෙකෙකා වා අරහා වා අකුප්පධම්මො.

අරඤ්ඤාති නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්ද්‍රියො, සබ්බමෙතං අරඤ්ඤං.

1 මහිකා මුත්තො-පු, PTS, මහිකා - ස්‍යා 2 ධුමරජමුත්තො - ස්‍යා
3 රාහුගගණා - ස්‍යා 4 භාසනි - ස්‍යා PTS 5 තපනි - ස්‍යා PTS
6 විරොචනි - ස්‍යා TPS 7 සන්තොකාරිඤ්ඤා - ස්‍යා TPS

අඛණ්ඩවෙනාව වැඩිමා යනු: වලාවෝ යම් බඳු ද කෙලෙස් එබඳු යැ වනුයා යම් බඳු ද ආයතීභූතය එබඳු යැ වැඩිම දිව්‍යපුත්‍ර යම් බඳු ද මහණ එබඳු යැ යම්තේ වනු තෙම වලායෙන් මිදුණේ මිහිදුමින් මිදුණේ දුම්-රජයින් මිදුණේ රාහුග්‍රහණයෙන් මිදුණේ බැබැලේ ද නැවේ ද දිලේ ද එසෙයින් මා මහණ තෙම හැම කෙලෙසුන් කෙරෙන් වෙසෙයින් මිදුණේ බැබැලෙන්තේ ද නැවෙන්තේ ද දිලෙන්තේ ද වෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අඛණ්ඩවෙනාව වැඩිමා'යි. මොහු තෙලෙස් ව්‍යවදානභූතයෝ යි.

ව්‍යවදානභූතනිදේශ යි.

3 - 5. සතොකාරිභූතනිදේශය

සතොකාරිත්‍ර (සිහි ඇති වැ කරන්නාහු) ගේ දෙතිස් භූතයෝ කවරහ යත්:

මෙසත්තෙහි මහණ තෙම අරනට ගියේ හෝ රුක්වූලට ගියේ හෝ ශුන්‍යාභාරයට ගියේ හෝ පලක් බැඳ (උඩු) කය සෘජු කොට තබා කමට-හනට අභිමුඛ වැ සිහි එළුවාතබා හිඳියි. හෙතෙම සිහි ඇති වැ මා ආශාස කෙරෙයි. සිහි ඇති වැ ප්‍රයාස කෙරෙයි. දික් කොට හෝ ආශාස කරන්නේ දික් කොට ආශාස කෙරෙමි දනියි. දික් කොට හෝ ප්‍රයාස කරන්නේ දික් කොට ප්‍රයාස කෙරෙමි දනියි. ලුහුඬු කොට හෝ ආශාස කරන්නේ ලුහුඬු කොට ආශාස කෙරෙමි දනියි. ලුහුඬු කොට හෝ ප්‍රයාස කරන්නේ ලුහුඬු කොට ප්‍රයාස කෙරෙමි දනියි. සියලු ආශාසප්‍රයාස කය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශාස කරන්නෙමි හික්මෙයි. සියලු ආශාසප්‍රයාස-කය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රයාස කරන්නෙමි හික්මෙයි. (ඔදාරික ආශාස ප්‍රයාස සංකාරය) කායසංකාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශාස කරන්නෙමි හික්මෙයි. කායසංකාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රයාස කරන්නෙමි හික්මෙයි. ප්‍රීතිය ප්‍රකට කෙරෙමින් ... සුඛය ප්‍රකට කෙරෙමින් ... විතතසංකාරය (වේදනාසංඝසකකු) ප්‍රකට කෙරෙමින් ... විතතසංකාරය සන්තිද්‍රවමින් ... විතතය ප්‍රකට කෙරෙමින් ... සිත සනුටු කෙරෙමින් ... සිත (අරමුණෙහි) සම වැ තබමින් ... සිත (නිවරණයෙන්) මුදමින් .. අනිත්‍යය අනු වැ බලමින් ... විරාගය අනු වැ බලමින් ... තිරෝධය අනු වැ බලමින් ... පරිනිස්සර්පනය අනු වැ බලමින් ආශාස කරන්නෙමි හික්මෙයි, පරිනිස්සර්පනය අනු වැ බලමින් ප්‍රයාස කරන්නෙමි හික්මේ.

ඉඛ යනු: (බුදුන්ගේ) මේ දෘෂ්ටියෙහි මේ ඝෘතනියෙහි මේ රූපියෙහි මේ ග්‍රහණයෙහි මේ ධර්මයෙහි මේ විතරෙහි මේ ධර්මවිතරෙහි මේ ප්‍රචචත-යෙහි මේ බ්‍රහ්මචරියෙහි මේ ශාස්තෘශාසනයෙහි යි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'ඉඛ' යි.

හික්කු යනු: පෘථන්ජනකල්‍යාණක මහණ හෝ වෙයි. ශෛක්‍ෂ මහණ හෝ වෙයි. අකොප්‍ය (අභිත්ඵල) ධර්ම ඇති රහතුන් වහන්සේ හෝ වෙත්.

අරසංකාර යනු: ඉන්ද්‍රියයෙන් නික්ම පිටත්හි හෙල සියල්ල අරණ්‍ය වේ.

රාක්කවුල නම් යන්ත්‍ර භික්ෂුන්ගේ ආසනය පසුසුරුවන බැවින්, මඤ්චා වා පිඬු වා හිසි වා තට්ටිකා වා වම්බනෙකු¹ වා තිණසන්ථාරො² වා පණ්ණසන්ථාරො³ වා පලාලසන්ථාරො⁴ වා තන්ත්‍ර භික්ෂු වර්තමාන වා තිට්ඨති වා තිසිද්ධි වා සෙය්‍යං වා කප්පෙති.

සුඤ්ඤානම් කෙනවි අනාතිණ්ණං හොති ගහවේදි වා පබ්බජිතෙති වා.

අනාරනති⁴ විහාරො අසිසියොගො පාසාදො හමමියං ගුහා.

තිසිද්ධි පලලඛකං ආභුජිකාති නිසිනො හොති පලලඛකං ආභුජිතා.

උජ්‍රං කායං පණ්ණාසාති උජ්‍රකො හොති කායො ධිතො⁵ පණ්ණිතො.⁶

පටිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙකාති: පටිති පරිග්‍රහවේදි, මුඛනම් නියානවේදි, සතිති උපට්ඨනවේදි. තෙන වුවහි: 'පටිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙකා'ති.

සත්තොව අසසති සත්තො පසසතිති⁷ බ්‍රහ්මිකාය⁸ ආකාරෙහි සත්තොකාරී හොති:⁹ දිස් අසසාවසෙන විතතස්ස එකග්‍රහණං අවිනේශ්වං පජානතො සති¹⁰ උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සත්තොකාරී හොති, දිස් පසසාවසෙන විතතස්ස එකග්‍රහණං අවිනේශ්වං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සත්තොකාරී හොති, රස්සං අසසාවසෙන විතතස්ස එකග්‍රහණං අවිනේශ්වං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සත්තොකාරී හොති, රස්සං පසසාවසෙන විතතස්ස එකග්‍රහණං අවිනේශ්වං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සත්තොකාරී හොති -පෙ- පටිතිස්සග්‍රහණානුපසිද්ධි අසසාවසෙන-පෙ- පටිතිස්සග්‍රහණානු-පසිද්ධි පසසාවසෙන විතතස්ස එකග්‍රහණං අවිනේශ්වං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සත්තොකාරී හොති.

කථං දිස් අසසනතො 'දිස් අසසාමි'ති පජානාති, දිස් පසසනතො 'දිස් පසසාමි'ති පජානාති: දිස් අසසාසං අධ්‍යානසංකිතො අසසති, දිස් පසසාසං අධ්‍යානසංකිතො පසසති, දිස් අසසාසපසසාසං අධ්‍යාන-සංකිතො අසසති පසසතිපි; දිස් අසසාසපසසාසං අධ්‍යානසංකිතො අසසනොපි පසසනොපි ඡන්දො උපපජ්ජති.

1 වම්බනෙකු - සි 1, 2 සන්ථාරො - මජ්ඣිම, ස, සන්ථාරො - සා

3. පලාලසන්ථාරො - සා 4. අනාරනති - PTS, සා

5. පටිමුඛො - සා 6. සුපණ්ණිතො - මජ්ඣිම, PTS සා

7 'සත්තො පසසති' - නාගිපොඤ්ඤා නිකාය 8. බ්‍රහ්මිකාය - මජ්ඣිම

9. 'හොති' - සා පොඤ්ඤා නිකාය. 10. සති - සා

රුක්ඛමූලං යනු: යම් රුක්ඛමූලෙකා මහණහට මැස්සෙක් වේවයි පුටුසෙක් වේවයි බිස්සෙක් වේවයි තට්ටිකායෙක් වේවයි සම්මකඛෙක් වේවයි ඇතිරියෙක් වේවයි කොළඇතිරියෙක් වේවයි පිදුරැඇතිරියෙක් වේවයි අසුනෙක් පනවනලද වේ ද, එහි මහණ තෙම සක්මන් කෙරේ හෝ සිටුනේ හෝ හිඳිනේ හෝ ශයනය හෝ කෙරේ.

සුඤ්ඤං යනු: හිහිත් විසිත් හෝ පැවිද්දන් විසිත් හෝ කිසිවකු විසිත් අනායාසී වූයේ වෙයි.

අභාරං යනු: විහාර යා ගරුඛාකාරසෙවෙනි ඇති හේ යා ප්‍රාසාද යා සදලු ඇති හේ යා ගුහා යි.

තිසිදන්ති පලලබ්බං ආභුජිට්වා යනු: පලක් බැඳ හිඳිනේ වෙයි.

උජුං කායං පනිබාය යනු: කය මොනොවට තබනලද්දේ සෘජු වැ සිටියේ වෙයි.

පටිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙට්ඨා යනු: පටි යනු: පරිග්‍රහාථ යා, මුඛං යනු. තිස්සාණාථ යා, සති යනු: උපස්ථානාථ යා, එයින් කියනු ලැබෙයි: 'පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙට්ඨා' යි.

සතොව අස්සසන්ති සතො සස්සසන්ති: යනු දෙතිස් අසුරින් සිහි ඇති වැ කරනසුලු වෙයි. දික් කොට ආශාස කිරීම් වසයෙන් විත්තයා-හේ එකඟ බව අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් සිහි ඇති වැ කරනසුලු වෙයි. දික්කොට ප්‍රශාස කිරීම් වසයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹ සිටියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් සිහි ඇති වැ කරනසුලු වෙයි. ලුහුඬු කොට ආශාස කිරීම් වසයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් සිහි ඇති වැ කරනසුලු වෙයි. ලුහුඬු කොට ප්‍රශාස කිරීම් වසයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් සිහි ඇති වැ කරනසුලු වෙයි. ... පටිතිස්සජනය අනු වැ දක්නේ ආශාස කිරීම් වසයෙන් ... පටිතිස්සජනය අනු වැ දක්නේ ප්‍රශාස කිරීම් වසයෙන් විත්තයාගේ එකඟ බව අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් සිහි ඇති වැ කරනසුලු වේ

කිසෙයින් දික් කොට ආශාස කරන්නේ දික් කොට ආශාස කෙරෙමි දනී ද, දික් කොට ප්‍රශාස කරන්නේ දික්කොට ප්‍රශාස කෙරෙමි දනී ද යත්: දිසී වූ ආශාසය දිසීකාලයෙහි ආශාස කෙරෙයි. දිසී වූ ප්‍රශාසය දිසීකාලයෙහි ප්‍රශාස කෙරෙයි. දිසී ආශාසප්‍රශාසය දිසීකාලයෙහි ආශාස ද කෙරෙයි, ප්‍රශාස ද කෙරෙයි. දිසී වූ ආශාස ප්‍රශාස දිසීකාලයෙහි ආශාස කරන්නාහට ද ප්‍රශාස කරන්නාහට ද ඡන්දය උපදියි.

ඡන්දවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං අස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො අස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං පස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො පස්සසති, ඡන්දවසෙන තතොසුබ්‍රමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො අස්සසතිපි පස්සසතිපි. ඡන්දවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො අස්සසතොපි පස්සසතොපි පාමොජ්ජං උපජ්ජති.

පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං අස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො අස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං පස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො පස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො අස්සසතිපි පස්සසතිපි, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්‍රමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අභ්‍යානසඛ්‍යාතො අස්සසතොපි පස්සසතොපි දීඝං අස්සාසපස්සාසාපි විහතං විවට්ඨති¹ උපෙක්ඛා සණ්ඨාති.

ඉමෙහි නවහාකාරෙහි දීඝං අස්සාසපස්සාසං කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, කායො උපට්ඨානං, නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චව සති ච, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති, තෙන චුළුති: ‘කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා’ති.

අනුපස්සනීති කථං තං කායං අනුපස්සති: අතිච්චතො අනුපස්සති, නො නිච්චතො; දුක්ඛතො අනුපස්සති, නො සුඛතො; අනතතතො අනුපස්සති, නො අතතතො; නිබ්බිද්දති, නො නන්දති, චිරජ්ජති, නො රජ්ජති; නිරොධෙති, නො සමුද්දෙති, පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදියති; අතිච්චතො අනුපස්සනො නිච්චසඤ්ඤං පජ්ඣති, දුක්ඛතො අනුපස්සනො සුඛසඤ්ඤං පජ්ඣති, අනතතතො අනුපස්සනො අතතසඤ්ඤං පජ්ඣති, නිබ්බිද්දනො නන්දිං පජ්ඣති, චිරජ්ජනො රාගං පජ්ඣති, නිරොධෙනො සමුද්දං පජ්ඣති, පටිනිස්සජ්ජනො ආද්‍යං පජ්ඣති. එවං තං කායං අනුපස්සති.

භාවනාති චතස්සො භාවනා: හත්ථි ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන භාවනා, තදුපගච්චිතවාහනට්ඨෙන භාවනා, ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා.

දීඝං අස්සාසපස්සාසවසෙන විහතස්ස එකග්ගතං අවිනෙඛපං පජානතො විදිතා වෙදනා උපපජ්ජනති, විදිතා උපට්ඨහනති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති, විදිතා සඤ්ඤා උපපජ්ජනති, විදිතා උපට්ඨහනති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති, විදිතා විතකකා උපපජ්ජනති, විදිතා උපට්ඨහනති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති.

1 විමකතති - මජ්ඣිම; සෘ, ,

ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ආශ්වාසය දිසීකාල-යෙහි ආශ්වාස කෙරෙයි. ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ප්‍රශ්වාසය දිසීකාලයෙහි ප්‍රශ්වාස කෙරෙයි. ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා සියුම් වූ දිසී වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසය දිසීකාලයෙහි ආශ්වාස ද කෙරෙයි. ප්‍රශ්වාස ද කෙරෙයි. ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසය දිසීකාලයෙහි ආශ්වාස කරන්නාහට ද ප්‍රශ්වාස කරන්නාහට ද ප්‍රාමොද්‍යය උපදියි.

ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ආශ්වාසය දිසීකාල-යෙහි ආශ්වාස කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ප්‍රශ්වාසය දිසීකාලයෙහි ප්‍රශ්වාස කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසය දිසීකාලයෙහි ආශ්වාස ද කෙරෙයි. ප්‍රශ්වාස ද කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ දිසී වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසය දිසීකාලයෙහි ආශ්වාස කරන්නාහට ද ප්‍රශ්වාස කරන්නාහට ද දිසී යැ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන් කෙරෙනුදු සිත පෙරළෙයි. උපෙක්‍ෂාව පිහිටා සිටියි.

මේ නව අයුරින් දිසී යයි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයේ කාය නම. (අරමුණට) එළඹිසිටීම සහිත නම. අනුපසන්නාව ඥාන නම. කාය උපසන්නා යැ සහිත නො වෙයි. සහිත උපසන්නා ද සහිත ද වෙයි. ඒ සහිතයෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ කාය අනු වැ ගොස් බලයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'කායෙ කායානුපසන්නා සහිතථානභාවනා' යි.

අනුපසන්නා යනු: කිසෙයින් ඒ කාය අනුපසන්නා කෙරේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසන්නා කෙරෙයි, නිත්‍ය හෙයින් අනුපසන්නා නො කෙරෙයි. දුඃඛ හෙයින් අනුපසන්නා කෙරෙයි, සුඛ හෙයින් අනුපසන්නා නො කෙරෙයි. අනාත්ම හෙයින් අනුපසන්නා කෙරෙයි, ආත්ම හෙයින් අනුපසන්නා නො කෙරෙයි, කලකිරෙයි, සතුටු නො වෙයි. විරක්‍ෂා වෙයි නො ඇලෙයි. නිරුද්ධ කෙරෙයි. සමුදය නො කෙරෙයි. හැරපියයි. ග්‍රහණය නො කෙරෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසන්නා කරන්නේ නිත්‍ය සංඥාව දුරු කෙරෙයි. දුඃඛ හෙයින් අනුපසන්නා කරන්නේ සුඛසංඥාව දුරු කෙරෙයි, අනාත්ම හෙයින් අනුපසන්නා කරන්නේ ආත්මසංඥාව දුරු කෙරෙයි. කලකිරෙනුයේ නාස්තිය දුරු කෙරෙයි. විරක්‍ෂා වනුයේ රාගය දුරු කෙරෙයි. නිරුද්ධ කරනුයේ සමුදය දුරු කෙරෙයි. පරිනිසං-ජනය කරනුයේ ග්‍රහණය දුරු කෙරෙයි. මෙසෙයින් ඒ කාය අනුපසන්නා කෙරේ.

භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි: ඒ භාවනා විශේෂයෙහි උපන් යුගනද්ධිමයින් නො ඉක්ම පවත්නා ස්වභාවයෙන් භාවනා යැ, ඉන්ද්‍රිය-යන්ගේ එකකාන්තභාවයෙන් භාවනා යැ, තදනුවර්ණවිකල්පිකාධිකාරස්වභාවයෙන් භාවනා යැ, ආසේවනස්වභාවයෙන් භාවනා යි.

දිසී යයි කියනලද ආශ්වාසප්‍රශ්වාස වශයෙන් විතතයාගේ එකඟ බව අවික්‍ෂේපය දන්නාහට ප්‍රකට කොට දන්නාලද වෙදනාවෝ උපදිති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු වැටහෙති ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු විනාශයට යෙහි. ප්‍රකට කොට දන්නාලද සංඥාවෝ උපදිති. ප්‍රකට කොට දන්නා ලද්දු වැටහෙති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු විනාශයට යෙහි. ප්‍රකට කොට දන්නාලද විතතියෝ උපදිති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු වැටහෙති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු විනාශයට යෙහි.

කථං විදිතා වෙදනා උපපජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ධං ගච්ඡන්ති. කථං වෙදනාය උප්පාදෙ, විදිතො හොති: 'අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො හොති. 'තණ්හාසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති -පෙ- 'කම්මසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති -පෙ- 'ඵසාසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො හොති. නිබ්බතතිලක්ඛණං පස්සනොපි වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො හොති. එවං වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො හොති.

කථං වෙදනාය උපට්ඨානං විදිතං හොති: අනිච්චතො මනසිකරොතො ඛයතූපට්ඨානං විදිතං හොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතූපට්ඨානං විදිතං හොති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතූපට්ඨානං විදිතං හොති. එවං වෙදනාය උපට්ඨානං විදිතං හොති.

කථං වෙදනාය අත්ථඛ්‍යමො විදිතො හොති: 'අවිජ්ජාතිරොධා වෙදනා තිරොධො'ති පච්චයතිරොධට්ඨෙන වෙදනාය අත්ථඛ්‍යමො විදිතො හොති. 'තණ්හාතිරොධා වෙදනාතිරොධො'ති -පෙ- 'කම්මතිරොධා වෙදනා තිරොධො'ති-පෙ- ඵසාතිරොධා වෙදනාතිරොධො'ති පච්චයතිරොධට්ඨෙන වෙදනාය අත්ථඛ්‍යමො විදිතො හොති, විපරිනාමලක්ඛණං පස්සනොපි වෙදනාය අත්ථඛ්‍යමො විදිතො හොති එවං වෙදනාය අත්ථඛ්‍යමො විදිතො හොති.

එවං විදිතා වෙදනා උපපජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ධං ගච්ඡන්ති.

කථං විදිතා සඤ්ඤා උපපජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ධං ගච්ඡන්ති. කථං සඤ්ඤාය උප්පාදෙ, විදිතො හොති: 'අවිජ්ජාසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො හොති, 'තණ්හාසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො'ති -පෙ- 'කම්මසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො'ති -පෙ- 'ඵසාසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො හොති, නිබ්බතතිලක්ඛණං පස්සනොපි සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො හොති. එවං සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො හොති.

කථං සඤ්ඤාය උපට්ඨානං විදිතං හොති: අනිච්චතො මනසිකරොතො ඛයතූපට්ඨානං විදිතං හොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතූපට්ඨානං විදිතං හොති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතූපට්ඨානං විදිතං හොති. එවං සඤ්ඤාය උපට්ඨානං විදිතං හොති.

කිසෙසින් ප්‍රකට කොට දන්තාලද වෙදනාවෝ උපදිත් ද, ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු වැටහෙත් ද, ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු විනාශයට යෙත් ද: කිසෙසින් වෙදනාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වේ ද යත්: අවිඤ්ඤාසමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යයි ප්‍රත්‍යයසමුදයසමායයෙන් වෙදනාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වෙයි. තෘෂ්ණාසමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යයි ... කම්මසමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යයි සප්ඨසමුදයෙන් වෙදනාසමුදය වේ යයි ප්‍රත්‍යයසමුදය සමායයෙන් වෙදනාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වෙයි. නිළීතනිලක්‍ෂණය දක්නු විසින් ද වෙදනාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වේ. මෙසෙසින් වෙදනාවගේ උත්පාදය දන්තාලද්දේ වේ.

කිසෙසින් වෙදනාවගේ වැටහීම දන්තාලද වේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහිකරන්නු විසින් ඝෂය වශයෙන් වැටහීම දන්තාලද වෙයි. දුඃඛ හෙයින් මෙනෙහිකරන්නු විසින් භය වශයෙන් වැටහීම දන්තාලද වෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහිකරන්නු විසින් ශුන්‍යවශයෙන් වැටහීම දන්තාලද වෙයි. මෙසෙසින් වෙදනාවගේ වැටහීම දන්තාලද වේ.

කිසෙසින් වෙදනාවගේ විනාශය දන්තාලද වේ ද යත්: අවිඤ්ඤානිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යයි ප්‍රත්‍යයනිරෝධසමායයෙන් වෙදනාවගේ විනාශය දන්තාලද වෙයි. තෘෂ්ණානිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යයි ... කම්මනිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යයි ... සප්ඨනිරෝධයෙන් වෙදනානිරෝධය වේ යයි ප්‍රත්‍යයනිරෝධසමායයෙන් වෙදනාවගේ විනාශය දන්තාලද වෙයි. විපරිණාමලක්‍ෂණය දක්නු විසින් ද වෙදනාවගේ විනාශය දන්තාලද වෙයි. මෙසෙසින් වෙදනාවගේ විනාශය දන්තාලද වේ.

මෙසෙසින් ප්‍රකට කොට දන්තාලද වෙදනාවෝ උපදිති. ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු වැටහෙති. ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු විනාශයට යෙත්.

කිසෙසින් ප්‍රකට කොට දන්තාලද සංඥාවෝ උපදිත් ද, ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු වැටහෙත් ද, ප්‍රකට කොට දන්තාලද්දු විනාශයට යෙත් ද: කිසෙසින් සංඥාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වේ ද යත්: අවිඤ්ඤාසමුදයෙන් සංඥාසමුදය වේ යයි ප්‍රත්‍යයසමුදයසමායයෙන් සංඥාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වෙයි. තෘෂ්ණාසමුදයෙන් සංඥාසමුදය වේ යයි ... කම්මසමුදයෙන් සංඥාසමුදය වේ යයි ... සප්ඨසමුදයෙන් සංඥාසමුදය වේ යයි ප්‍රත්‍යයසමුදයසමායයෙන් සංඥාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වෙයි. නිළීතනිලක්‍ෂණය දක්නු විසින් ද සංඥාවගේ උත්පාදය දන්තාලද වෙයි. මෙසෙසින් සංඥාවගේ උත්පාදය දන්තාලද්දේ වේ.

කිසෙසින් සංඥාවගේ වැටහීම දන්තාලද වේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහිකරන්නු විසින් ඝෂයවශයෙන් වැටහීම දන්තාලද වෙයි. දුඃඛ හෙයින් මෙනෙහිකරන්නු විසින් භයවශයෙන් වැටහීම දන්තාලද වෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙනෙහිකරන්නු විසින් ශුන්‍යවශයෙන් වැටහීම දන්තාලද වෙයි. මෙසෙසින් සංඥාවගේ වැටහීම දන්තාලද්දේ වේ.

කළු සතුන්ගේ අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්: ‘අවිජ්‍යාතිරෝධා සතුන්-
තිරෝධෝ’ති පව්‍යතිරෝධවේන සතුන්ගේ අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්,
‘තණ්හාතිරෝධා සතුන්තිරෝධෝ’ති -පෙ- ‘කම්මතිරෝධා සතුන්තිරෝ-
ධෝ’ති -පෙ- ‘ඵසාතිරෝධා සතුන්තිරෝධෝ’ති පව්‍යතිරෝධවේන
සතුන්ගේ අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්, විපරිනාමලක්ෂණ පසුබිමේ
සතුන්ගේ අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින් එම සතුන්ගේ අත්හිඟමේ විදිනේ
හෙයින්.

එම විදින සතුන් උපපජ්ජති, විදින උපපජ්ජති, විදින අභිභවං
ගමන්ති.

කළු විදින විතකකා උපපජ්ජති, විදින උපපජ්ජති, විදින අභිභවං
ගමන්ති: කළු විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ හෙයින්: ‘අවිජ්‍යාසමුදයා
විතකකසමුදයෝ’ති පව්‍යසමුදයවේන විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ
හෙයින්, ‘තණ්හාසමුදයා විතකකසමුදයෝ’ති -පෙ- ‘කම්මසමුදයා විතකක-
සමුදයෝ’ති -පෙ- ‘සතුන්සමුදයා විතකකසමුදයෝ’ති පව්‍යසමුදයවේන
විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ හෙයින්, නිබ්බන්ධලක්ෂණ පසුබිමේ
විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ හෙයින්. එම විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ
හෙයින්.

කළු විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ හෙයින්. අනිච්ඡා මනසි-
කරොතො ඛයතූපට්ඨානං විදිනේ හෙයින්, දුක්ඛතො මනසිකරොතො
භයතූපට්ඨානං විදිනේ හෙයින්, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතූපට්ඨානං
විදිනේ හෙයින්, එම විතකකානං උපපාදෙ විදිනේ හෙයින්.

කළු විතකකානං අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්: ‘අවිජ්‍යාතිරෝධා
විතකකතිරෝධෝ’ති පව්‍යතිරෝධවේන විතකකානං අත්හිඟමේ විදිනේ
හෙයින්, ‘තණ්හාතිරෝධා විතකකතිරෝධෝ’ති -පෙ- ‘කම්මතිරෝධා
විතකකතිරෝධෝ’ති -පෙ- ‘සතුන්තිරෝධා විතකකතිරෝධෝ’ති පව්‍ය-
තිරෝධවේන විතකකානං අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්, විපරිනාමලක්ෂණ
පසුබිමේ විතකකානං අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්. එම විතකකානං
අත්හිඟමේ විදිනේ හෙයින්.

එම විදින විතකකා උපපජ්ජති, විදින උපපජ්ජති, විදින අභිභවං
ගමන්ති.

දීඝං අසාසපසාසවසෙන විතකසා එකගතො අවිකේපං පජා-
නතො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරස්ස පජානාති, සමත්ස්ස
පටිවිජ්ඣති. [බ්‍රාහ්මි -පෙ- බොජ්ඣංගික -පෙ- මග්ගං] -පෙ- ධම්ම
සමොධානෙති, ගොචරස්ස පජානාති, සමත්ස්ස පටිවිජ්ඣති.

කිසෙසින් සංඥවගේ විනාශය දන්නාලද වේ ද යත්: අවිඤ්ඤානිරෝධයෙන් සංඥනිරෝධය වේ යයි ප්‍රත්‍යයනිරෝධස්වභාවයෙන් සංඥවගේ විනාශය දන්නා ලද වෙයි. නාමරූපනිරෝධයෙන් සංඥනිරෝධය වේ යයි ... කමිනිරෝධයෙන් සංඥනිරෝධය වේ යයි ... සප්ඨනිරෝධයෙන් සංඥනිරෝධය වේ යයි ප්‍රත්‍යයනිරෝධස්වභාවයෙන් සංඥවගේ විනාශය දන්නාලද වෙයි. විපරිණාමලක්ෂණය දක්නු විසින් ද සංඥවගේ විනාශය දන්නා ලද වෙයි. මෙසෙසින් සංඥවගේ විනාශය දන්නා ලද්දේ වේ.

මෙසෙසින් ප්‍රකට කොට දන්නාලද සංඥවෝ උපදිති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු වටහති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු විනාශයට යෙත්.

කිසෙසින් ප්‍රකට කොට දන්නාලද විතකියෝ උපදිත් ද, ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු වැටහෙත් ද, ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු විනාශයට යෙත් ද, කිසෙසින් විතකියන්ගේ උත්පාදය දන්නාලද වේ ද යත්: අවිඤ්ඤාසමුදයෙන් විතකිසමුදය වේ යයි ප්‍රත්‍යයසමුදයස්වභාවයෙන් විතකියන්ගේ උත්පාදය දන්නාලද වෙයි. නාමරූපසමුදයෙන් විතකිසමුදය වේ යයි ... කමිසමුදයෙන් විතකිසමුදය වේ යයි ... සංඥසමුදයෙන් විතකිසමුදය වේ යයි ප්‍රත්‍යයසමුදයස්වභාවයෙන් විතකියන්ගේ උත්පාදය දන්නාලද වෙයි. නිමිත්තානි ලක්ෂණය දක්නු විසින් ද විතකියන්ගේ උත්පාදය දන්නාලද වෙයි. මෙසෙසින් විතකියන්ගේ උත්පාදය දන්නාලද්දේ වේ.

කිසෙසින් විතකියන්ගේ වැටහීම දන්නා ලද වේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙෂෙනිකරන්නු විසින් ක්‍ෂයවශයෙන් වැටහීම දන්නාලද වෙයි. දුඃඛ හෙයින් මෙහෙනිකරන්නු විසින් භයවශයෙන් වැටහීම දන්නාලද වෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙහෙනි කරන්නු විසින් ශුන්‍ය වශයෙන් වැටහීම දන්නාලද වෙයි. මෙසෙසින් විතකියන්ගේ වැටහීම දන්නාලද්දේ වේ.

කිසෙසින් විතකියන්ගේ විනාශය දන්නාලද වේ ද යත්: අවිඤ්ඤානිරෝධයෙන් විතකිනිරෝධය වේ යයි ප්‍රත්‍යයනිරෝධස්වභාවයෙන් විතකියන්ගේ විනාශය දන්නාලද වෙයි. නාමරූපනිරෝධයෙන් විතකිනිරෝධය වේ යයි ... කමිනිරෝධයෙන් විතකිනිරෝධය වේ යයි ... සංඥනිරෝධයෙන් විතකිනිරෝධය වේ යයි ප්‍රත්‍යයනිරෝධස්වභාවයෙන් විතකියන්ගේ විනාශය දන්නාලද වෙයි. විපරිණාමලක්ෂණය දක්නු විසින් ද විතකියන්ගේ විනාශය දන්නාලද වෙයි. මෙසෙසින් විතකියන්ගේ විනාශය දන්නාලද්දේ වේ.

මෙසෙසින් ප්‍රකට කොට දන්නාලද විතකියෝ උපදිති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු වටහති. ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු විනාශයට යෙත්.

දීඝී යයි කියනලද ආශාසප්‍රශාසවශයෙන් විතතයාගේ එකඟ බව අවික්ෂේපය දැනගන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් (අරමුණෙහි) පිහිටුවයි. ආලම්භනය ද දැනගනියි. ශමාභීය ද ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි ... මාභීය සමවධානය කෙරෙයි. ධර්මයන් සමවධානය කෙරෙයි. ගොචරය ද දැනගනියි. ශමාභීය ද ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙතීති කථං ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති: අභිමොක්ඛවෙය්න සද්ධිත්‍රියං සමොධානෙති, පග්ගහවෙය්න විරිසිත්‍රියං සමොධානෙති, උපට්ඨානවෙය්න සතිත්‍රියං සමොධානෙති, අවිකෙකපවෙය්න සමාඛිත්‍රියං සමොධානෙති, දස්සනවෙය්න පඤ්ඤාත්‍රියං සමොධානෙති. අයං පුග්ගලො ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි ඉමසම් ආරම්මණෙ සමොධානෙති. තෙන වුවවති: ‘ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති’ති.

ගොවරඤ්ච පජානාතීති යං තස්ස ආරම්මණං, තං තස්ස ගොවරං; යං තස්ස ගොවරං, තං තස්ස ආරම්මණං, පජානාතීති පුග්ගලො, පජානනා පඤ්ඤා.

සමනනි ආරම්මණස්ස උපට්ඨානං සමං, විත්තස්ස අවිකෙකපො සමං, විත්තස්ස අභිට්ඨානං සමං, විත්තස්ස වොදනං සමං. අනෙකානි අනවජ්ඣවෙය්න නිකානිලෙසවෙය්න වොදනවෙය්න පරමවෙය්න.

පටිවිජ්ඣාතීති ආරම්මණස්ස උපට්ඨානවං පටිවිජ්ඣාති, විත්තස්ස අවිකෙකපවං පටිවිජ්ඣාති, විත්තස්ස අභිට්ඨානවං පටිවිජ්ඣාති, විත්තස්ස වොදනවං පටිවිජ්ඣාති. තෙන වුවවති: ‘සමන්තං පටිවිජ්ඣාති’ති.

බලානි යමොධානෙතීති කථං බලානි සමොධානෙති: අස්සද්ධියෙ අකම්පියවෙය්න සද්ධාබලං සමොධානෙති, කොසප්පේ අකම්පියවෙය්න විරියබලං සමොධානෙති, පමාදෙ අකම්පියවෙය්න සතිබලං සමොධානෙති, උද්ධවෙ අකම්පියවෙය්න සමාඛිබලං සමොධානෙති, අවිජ්ජාය අකම්පියවෙය්න පඤ්ඤාබලං සමොධානෙති. අයං පුග්ගලො ඉමානි බලානි ඉමසම් ආරම්මණෙ සමොධානෙති. තෙන වුවවති: ‘බලානි සමොධානෙති’ති. ගොවරඤ්ච පජානාතීති -පෙ- තෙන වුවවති: ‘සමන්තං පටිවිජ්ඣාති’ති.

බොජ්ඣංගෙහ සමොධානෙතීති කථං බොජ්ඣංගෙහ සමොධානෙති: උපට්ඨානවෙය්න සතිසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති, පච්චයවෙය්න ඛම්ම-විචයසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති, පග්ගහවෙය්න විරියසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති, ඵරණවෙය්න පීතිසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති, උපසමවෙය්න පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති, අවිකෙකපවෙය්න සමාඛිසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති පටිසම්බානවෙය්න උපෙකඛාසම්බොජ්ඣංගං සමොධානෙති, අයං පුග්ගලො ඉමෙ බොජ්ඣංගෙහ ඉමසම් ආරම්මණෙ සමොධානෙති. තෙන වුවවති: ‘බොජ්ඣංගෙහ සමොධානෙති’ති. ගොවරඤ්ච පජානාතීති -පෙ- තෙන වුවවති: ‘සමන්තං පටිවිජ්ඣාති’ති.

ඉන්ද්‍රියානි සමෝධානෙති යනු: කිසෙයින් ඉන්ද්‍රියයන් සමවධානය කෙරේ ද යත්: අධිමෝක්‍ෂ ස්වභාවයෙන් ශ්‍රද්ධාන්‍යය සමවධාන කෙරෙයි ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙන් විශේෂීන්‍යය සමවධාන කෙරෙයි. එළඹ සිටීම් ස්වභාවයෙන් සමාතින්‍යය සමවධාන කෙරෙයි. අවික්‍ෂේපස්වභාවයෙන් සමාතින්‍යය සමවධාන කෙරෙයි. දශීනස්වභාවයෙන් ප්‍රඥාන්‍යය සමවධාන කෙරෙයි. මේ පුද්ගල තෙම මේ ඉන්‍ද්‍රියයන් මේ අරමුණෙහි සමවධාන කෙරෙයි. (පිභිට්‍ඨවයි) එයින් කියනු ලැබෙයි. 'ඉන්‍ද්‍රියානි සමෝධානෙති'යි.

ගොවරස්ථ පජානාති යනු: යමෙක් ඔහුට ආලම්බන වේ ද ඒ ඔහුට ගොවර වෙයි. යමෙක් ඔහුට ගොවර වේ ද ඒ ඔහුට ආලම්බන වේ **පජානාතිති පුභගලො පජානනා පස්සා** යනු: පුද්ගල තෙම ප්‍රඥයෙන් දැනගනී.

සමං යනු: ආලම්බනයාගේ එළඹසිටීම ශම යැ විතතයාගේ අවික්‍ෂේපය ශම යැ විතතයාගේ අධිෂ්ඨානය ශම යැ විතතයාගේ ව්‍යවදානය ශම යි. **අප්‍රේයා** යනු: අනවද්‍යස්වභාව යැ තිකෙලයස්වභාව යැ පරිශුද්ධස්වභාව යැ උත්තමස්වභාව යි.

පටිච්ඡක්ඛති යනු: ආලම්බනයාගේ එළඹසිටීම ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. විතතයාගේ අවික්‍ෂේපස්වභාව ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. විතතයාගේ අධිෂ්ඨාන ස්වභාව ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. විතතයාගේ පරිශුද්ධස්වභාව ප්‍රතිවේධ කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'සමත්ථස්ථ පටිච්ඡක්ඛති' යි.

බලානි සමෝධානෙති යනු: කිසෙයින් බලයන් සමවධාන කෙරේ ද යත්: අශ්‍රද්ධායෙහි සලකු නො හැකි ස්වභාවයෙන් ශ්‍රද්ධාබලය සමවධාන කෙරෙයි. කෝපීද්‍යායෙහි සලකු නො හැකි ස්වභාවයෙන් විශ්චිලය සමවධාන කෙරෙයි. ප්‍රමාදයෙහි සලකු නො හැකි ස්වභාවයෙන් සමාති-බලය සමවධාන කෙරෙයි. උද්ධතතාවයෙහි සලකු නො හැකි ස්වභාවයෙන් සමාධිබලය සමවධාන කෙරෙයි. අවිද්‍යායෙහි සලකු නො හැකි ස්වභාවයෙන් ප්‍රඥාබලය සමවධාන කෙරේ. මේ පුද්ගල තෙම මේ බලයන් මේ අරමුණෙහි සමවධාන කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'බලානි සමෝධානෙති'යි. **ගොවරස්ථ පජානාති** යනු: එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමත්ථස්ථ පටිච්ඡක්ඛති'යි.

බොජ්ඣංගික සමෝධානෙති යනු: කිසෙයින් බොධ්‍යභිගයන් සමවධාන කෙරේ ද යත්: එළඹසිටිනා ස්වභාවයෙන් සමාතිසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරෙයි. ප්‍රතිවේදස්වභාවයෙන් ධර්මවිවේකසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරෙයි. ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙන් විශ්චිලසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරෙයි. පැතිරීම් ස්වභාවයෙන් ප්‍රීතිසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරෙයි. ව්‍යුපශම-ස්වභාවයෙන් ප්‍රශ්නවිසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරෙයි. අවික්‍ෂේප ස්වභාවයෙන් සමාධිසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරෙයි. සමවිනිතස්වභාවයෙන් උපෙක්‍ෂාසම්බොධ්‍යභිගය සමවධාන කෙරේ. මේ පුද්ගල තෙම මේ බොධ්‍යභිගයන් මේ අරමුණෙහි සමවධාන කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'බොජ්ඣංගික සමෝධානෙති'යි. **ගොවරස්ථ පජානාති** යනු: ... එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමත්ථස්ථ පටිච්ඡක්ඛති'යි.

මග්ගං සමොධානෙනීති කථං මග්ගං සමොධානෙනී: දස්සනට්ඨෙන සමොද්ධිං සමොධානෙනී, අවිකේඛපට්ඨෙන සමමාසඛිතපං සමොධානෙනී, පරිග්‍රහණට්ඨෙන සමමාචාරං සමොධානෙනී, සමුට්ඨානට්ඨෙන සමමාකම්මනං සමොධානෙනී, චෝදනට්ඨෙන සමමාආජීවං සමොධානෙනී, පග්ගහට්ඨෙන සමමාචාරාමං සමොධානෙනී, උපට්ඨානට්ඨෙන සමමාසතිං සමොධානෙනී, අවිකේඛපට්ඨෙන සමමාසමාධිං සමොධානෙනී. අයං පුග්ගලො ඉමං මග්ගං ඉමසමිං ආරම්මණේ සමොධානෙනී. තෙන වුච්චති: 'මග්ගං සමොධානෙනී'ති. **ගොචරඤ්ච පජානාතීති** -පෙ- තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ච පරිච්ඡකිති'ති.

ධම්මෙ සමොධානෙනීති කථං ධම්මෙ සමොධානෙනී: ආධිපතෙය්‍ය-ට්ඨෙන¹ ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙනී, අකම්පිතට්ඨෙන බලාති සමොධානෙනී, තිස්සානට්ඨෙන බොජ්ඣකියෙ සමොධානෙනී, හෙතුට්ඨෙන මග්ගං සමොධානෙනී, උපට්ඨානට්ඨෙන සතිපට්ඨානං සමොධානෙනී, පදහනට්ඨෙන සම්මප්පඛානං සමොධානෙනී, ඉජ්ඣිනට්ඨෙන ඉද්ධිපාදං සමොධානෙනී, තථට්ඨෙන සච්චං සමොධානෙනී, අවිකේඛපට්ඨෙන සමථං සමොධානෙනී, අනුපස්සනට්ඨෙන විපස්සනං සමොධානෙනී, එකරතට්ඨෙන සමථවිපස්සනං සමොධානෙනී, අනන්තිතතනට්ඨෙන සුගතභිං² සමොධානෙනී, සංචරට්ඨෙන සීලවිසුද්ධිං සමොධානෙනී, අවිකේඛපට්ඨෙන විතතවිසුද්ධිං සමොධානෙනී, දස්සනට්ඨෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිං සමොධානෙනී, විමුක්තනට්ඨෙන³ විමොක්ඛං සමොධානෙනී, පරිච්චෙධට්ඨෙන විජ්ජං සමොධානෙනී, පරිච්චාගට්ඨෙන විමුක්තං සමොධානෙනී, සමුච්ඡේදට්ඨෙන බයෙ ඤ්ඤං සමොධානෙනී, පරිප්පසඤ්ඤාට්ඨෙන⁴ අනුප්පාදෙ ඤ්ඤං සමොධානෙනී, ඡන්දං මූලට්ඨෙන සමොධානෙනී, මනසිකාරං සමුට්ඨානට්ඨෙන සමොධානෙනී, එස්සං සමොධානට්ඨෙන සමොධානෙනී, වෙදනං සමොසරණට්ඨෙන සමොධානෙනී, සමාධිං පමුඛට්ඨෙන සමොධානෙනී, සතිං ආධිපතෙය්‍ය-ට්ඨෙන¹ සමොධානෙනී, පඤ්ඤං⁵ තතුත්තරට්ඨෙන සමොධානෙනී, විමුක්තිං සාරට්ඨෙන සමොධානෙනී, අමනෝගමං තිබ්බානං පරියොසානට්ඨෙන සමොධානෙනී. අයං පුග්ගලො ඉමෙ ධම්මෙ ඉමසමිං ආරම්මණේ සමොධානෙනී. තෙන වුච්චති: 'ධම්මෙ සමොධානෙනී'ති.

1. අධිපතෙය්‍යට්ඨෙන - PTS 2. සුගතභිං - සත්ථවි.

3. මුක්තනට්ඨෙන - ස්‍යා. 4. පරිපසඤ්ඤාට්ඨෙන - PTS.

5. සතිසම්පජ්ඤා - ස්‍යා.

බලමම සමෝධානෙතී යනු: කිසෙයින් බලියන් සමවධාන කෙරේ ද යත්: ආධිපත්‍යසවභාවයෙන් ඉන්ද්‍රියයන් සමවධාන කෙරෙයි, අකම්ප්‍ය සවභාවයෙන් බලයන් සමවධාන කෙරෙයි, තිය්‍ය්‍යාණ සවභාවයෙන් බොධ්‍යබ්‍යයන් සමවධාන කෙරෙයි. හෙතු සවභාවයෙන් මාගීය සමවධාන කෙරෙයි, (අරමුණට) එලඹ සිටීම සවභාවයෙන් සතිපට්ඨාන ය සමවධාන කෙරෙයි. ප්‍රදහන සවභාවයෙන් සමාක්ප්‍රධානය සමවධාන කෙරෙයි. සමාධි වන සවභාවයෙන් සාධිපාදය සමවධාන කෙරෙයි, තථසවභාවයෙන් සත්‍යය සමවධාන කෙරෙයි. අවික්ෂෙපසවභාවයෙන් සමථය සමවධාන කෙරෙයි. අනුපසන්ධානසවභාවයෙන් විදභීතාව සමවධාන කෙරෙයි, එකකාන්තසවභාවයෙන් ශමථවිදභීතා සමවධාන කෙරෙයි, නො ඉක්ම පවත්නා සවභාවයෙන් සුගතධ්‍යය (ශමථ-විදභීතා) සමවධාන කෙරෙයි, සංවරසවභාවයෙන් ශීලවිශුද්ධි ය සමවධාන කෙරෙයි. අවික්ෂෙප-සවභාවයෙන් විතතවිශුද්ධිය සමවධාන කෙරෙයි, දභීතසවභාවයෙන් දූෂට්විශුද්ධිය සමවධාන කෙරෙයි. විමුක්තිසවභාවයෙන් විමොක්ඛය සමවධාන කෙරෙයි, ප්‍රතිවෙධසවභාවයෙන් විද්‍යව සමවධාන කෙරෙයි, පරිත්‍යාග-සවභාවයෙන් විමුක්තිය සමවධාන කෙරෙයි, සමුච්චේදසවභාවයෙන් ක්ෂයඤ්ඤාන ය සමවධාන කෙරෙයි, ප්‍රතිප්‍රයුඛියසවභාවයෙන් අනුතපාද ඤානය සමවධාන කෙරෙයි, ඡන්දය මූලසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, මනසිකාරය සමුත්ථානසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, ස්වර්ගීය සමවධානසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, වෙදනාව සමවසරණසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, සමාධිය ප්‍රමුඛසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, සමාතිය ආධිපත්‍යසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, ප්‍රඥව නනුත්තර සවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, විමුක්තිය සාරසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, අමනොගඛතීථ්‍යාණය පය්‍යවසානසවභාවයෙන් සමවධාන කෙරෙයි, මේ පුද්ගල තෙම මේ බලියන් මේ අරමුණෙහි සමවධාන කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘බලමම සමෝධානෙතී’යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ගොවරකුළු පජානානි යනු: යමක් ඒ පුද්ගලයාට ආලම්බන වේ ද ඒ ආලම්බන තෙම ඒ පුද්ගලයාට ගොවර වෙයි, යමක් ඒ පුද්ගලයාට ගොවර වේ ද ඒ ගොවරය තෙම ඒ පුද්ගලයාට ආලම්බන වේ. **පජානානි** යනු: (හෙ තෙම) පුද්ගල ය, පජානනා ප්‍රඥ ය, පුද්ගල ප්‍රඥයෙන් දැනගනී යනු යි.

සමං යනු: අරමුණ එලඹිසිටීම යම් ය විත්තයාගේ අවික්ෂේපය යම් ය, විත්තයාගේ අභිමානය යම් ය, විත්තයාගේ ව්‍යවදානය යම් යි. **අක්කො** යනු: අනවද්‍යාභාව ය, නිකේලනාභාව ය, ව්‍යවදානාභාව ය, උත්තම භාව යි. **පටිච්ඡකිති** යනු: ආලම්බනයාගේ එලඹිසිටීම ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. විත්තයාගේ අවික්ෂේපාභාවය ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි, විත්තයාගේ අභිමාන භාවය ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි, විත්තයාගේ පරිශුද්ධාභාවය ප්‍රතිවේධ කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමත්ඤ්ඤ පටිච්ඡකිති' යි. (1)

කිසෙයින් ලුහුඬු කොට ආශාස කරනුයේ 'ලුහුඬු කොට ආශාස කෙරෙමි' යි දැනගනී ද, 'ලුහුඬු කොට ප්‍රශාස කරනුයේ ලුහුඬු කොට ප්‍රශාස කෙරෙමි' යි දැනගනී ද යත්:

ලුහුඬු වූ ආශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස කෙරෙයි, ලුහුඬු වූ ප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ප්‍රශාස කෙරෙයි, ලුහුඬු වූ ආශාස-ප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස ද කෙරෙයි, ප්‍රශාස ද කෙරෙයි. ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස කරන්නාහට ද ප්‍රශාස කරන්නාහට ද ඡන්දය උපදී.

ඡන්දවශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ආශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස කෙරෙයි. ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ප්‍රශාස කෙරෙයි. ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස ද කෙරෙයි, ප්‍රශාස ද කෙරෙයි. ඡන්ද වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස කරන්නාහට ද ප්‍රශාස කරන්නාහට ද ප්‍රාමොද්‍යය උපදී.

ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ආශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ප්‍රශාස කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස ද කෙරෙයි, ප්‍රශාස ද කෙරෙයි. ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් එයට වඩා ඉතා සියුම් වූ ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසය අලාසඛියාන කාලයෙහි ආශාස කරන්නාහට ද ප්‍රශාස කරන්නාහට ද ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසයෙන් සිත පෙරළෙයි. උපෙක්‍ෂාව පිහිටයි.

මේ නව අයුරින් ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසයෝ කාය නම, (අරමුණට) එලඹිසිටීම සමාන නම, අනුපසානාව ඥාන නම, කාය උපසාන ය, සමානි නො වෙයි. සමානි ය උපසාන ද සමානි ද වෙයි. ඒ සමානියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ කාය අනුපසානා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'කායෙ කායානුපසානා සතිපට්ඨානභාවනා' යි.

අනුසෙසනි යනු: කිසෙයින් ඒ කාය අනුපසානා කෙරේ ද යත්: ... මෙසෙයින් ඒ කාය අනුපසානා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආවේනසාධනයෙන් භාවනා යි. ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාසවශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සඛියාන අවික්ෂේපය දන්නාහට ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේදනාවෝ උපදිති ... ලුහුඬු වූ ආශාසප්‍රශාස වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සඛියාන අවික්ෂේපය දැනගන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සමවඩාන කෙරෙයි ... එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමත්ඤ්ඤ පටිච්ඡකිති' යි. (2)

කථාං 'සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සාදිස්සාමි'ති සිකති, 'සබ්බකායපටිසංවෙදී පස්ස සිස්සාමි'ති සිකති:

කාශොභී ඥාතායා: නාමකායො ච රූපකායො ච කතමො නාමකායො: වෙදනා සඤ්ඤා වෙනනා එස්සො මනසිකාරො, නාමඤ්ච නාමකායො ච, යෙ ච වුච්චන්ති විතනසංඛාරා, අයං නාමකායො. කතමො රූපකායො: වර්තාරො ච මහාභූතා චතුර්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං අස්සාසො ච පස්සාසො ච නිමිත්තඤ්ච උපතිබ්බිනා, යෙ ච වුච්චන්ති කායසංඛාරා, අයං රූපකායො.

කථාං තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති: දීඝං අස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, දීඝං පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, රස්සං අස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, රස්සං පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති.

ආවජ්ජතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, පජානතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, පස්සතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, පච්චවෙකිකතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, විතතං අඛිට්ඨානතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, සද්ධියා අඛිමුච්චතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, විරියං පග්ගණතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, සතිං උපට්ඨාපයතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, විතතං සමාදහතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, පඤ්ඤාය පජානතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, අභිඤ්ඤායං අභිජානතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, පටිඤ්ඤායං පරිජානතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, පභාතබ්බං පජ්ඣන්තො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, භාවෙනබ්බං භාවයතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, සව්ඡිකානබ්බං සව්ඡිකාරොතො තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති, එවාං තෙ කායා පටිච්චිදානා හොන්ති.

සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤ්ඤං, කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ච ච සති ච, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන තං කායං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානනාචනා'ති.

කිසෙයින් 'සියලු ආශ්වාසප්‍රශ්වාසකය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි' භික්ෂේ ද, 'සියලු ආශ්වාසප්‍රශ්වාසකය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' භික්ෂේ ද යත්:

කාශො යනු: දෙ කයෙකි: නාමකය ද රූපකය දූ යි. නාමකය කවරෙ යත්: වෙදනා ය, සංඥා ය, වේදනා ය, ස්පර්ශා ය, මනසිකාර යි. නාමය ද නාමකාය ද යම් ධර්ම කෙනෙක් විතතසංස්කාරයහ යි කියනු ලැබෙත් නම් ඔහු දූ යි මේ නාමකාය නම් වෙයි. රූපකාය කවරෙ යත්: සතර මහාභුත ය, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූප ය, ආශ්වාස ය, ප්‍රශ්වාස ය, නිව්තන ය, උපනිබ්බන්ධා (ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන් ස්පර්ශා කරන නැන) ය, යම් ධර්ම කෙනෙක් කායසංස්කාරයහ/යි කියනු ලැබෙත් නම් ඔහු ය, යන මේ රූපකාය නම්.

කිසෙයින් ඒ (ආශ්වාසප්‍රශ්වාස) කායයෝ දන්නාලද්දහු වෙත් ද යත්: දික් කොට ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවිසා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ කායයෝ දන්නාලද්දහු වෙති. දික් කොට ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවිසා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ කායයෝ දන්නාලද්දහු වෙති. ලුහුඬු කොට ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවිසා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ කායයෝ දන්නාලද්දහු වෙති. ලුහුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවිසා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ කායයෝ දන්නාලද්දහු වෙත්.

ආචර්ජනා කරන්නාහට ඒ (ආශ්වාසප්‍රශ්වාස) කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. දන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. දක්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. විතතය අධිෂ්ඨාන කරන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. ශ්‍රද්ධායෙහි අධිවූක්කතයහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. විශ්වාස දූහි කොට හත්තාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. සිහි එළවන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. සිත (අරමුණෙහි) පිහිටුවන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. ප්‍රඥයෙන් දන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. ස්වලක්ෂණ විසින් දතයුත්ත ස්වලක්ෂණ විසින් දන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. සාමාන්‍යලක්ෂණ විසින් දතයුත්ත සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. ප්‍රභාවව්‍යය ප්‍රභාණය කරන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. භාවිතව්‍යය භාවනා කරන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. සාක්ෂාත්කර්මව්‍යය සාක්ෂාත් කරන්නාහට ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙති. මෙසෙයින් ඒ කායයෝ ප්‍රකට වූවාහු වෙත්.

සියලු ආශ්වාසප්‍රශ්වාසකය ප්‍රකට කරන්නා වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයෝ කාය නම. (ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන්ට) එළඹ සිටීම සමාති නම. අනුපසංනාව ඥාන නම කය උපසංචාන වෙයි. සමාති නො වෙයි. සමාතිය උපසංචාන ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ කාය අනුපසංනා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'කායෙ කායානුපසංනාසතිපට්ඨානභාවනා' යි.

අනුපස්සාතීති කථං තං කායං අනුපස්සති. -පෙ- එවං තං කායං අනුපස්සති, භාෂෙතීති චතස්සො භාවනා: -පෙ- ආසෙවනාටොඨන භාවනා, සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං¹ සංවරටොඨන සීලවිසුද්ධිං අවිකේඛපටොඨන විතත විසුද්ධි, දස්සනටොඨන දිට්ඨිවිසුද්ධි, යො තත්ථ සංවරටොඨා, අයං අභිසීලසිකා, යො තත්ථ අවිකේඛපටොඨා, අයං අභිවිතත-සිකා, යො තත්ථ දස්සනටොඨා, අයං අධිපඤ්ඤාසිකා, ඉමා තිස්සො සිකායො ආචර්ජනො සිකති, ජානනො සිකති, පස්සනො සිකති පච්චවේකනනො සිකති, විතතං අභිධම්මනනො සිකති සද්ධාය අභිමුච්චනො සිකති, චිරියං පග්ගණනො සිකති, සතිං උපට්ඨපෙනො සිකති, විතතං සමාදහනො සිකති, පඤ්ඤාය පජානනො සිකති, අභිඤ්ඤායං අභිජානනො සිකති, පරිඤ්ඤායං පරිජානනො සිකති, පභාතබ්බං පජ්ඣනො සිකති, භාවෙනබ්බං භාවෙනො සිකති, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකති.

සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකේඛං පජානනො විදිතා වෙදනා උප්පජ්ජන්ති -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකේඛං පජානනො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති -පෙ- තෙන වුවවති: 'සමත්ඤ්ච පටිච්ජකිති'ති. (3)

කථං 'පස්සමග්ගං කායසඤ්ඤාරං අස්සාසස්සාමි'ති සිකති, 'පස්සමග්ගං කායසඤ්ඤාරං පස්සාසස්සාමි'ති සිකති.

කතමො කායසඤ්ඤාරො: දිසං අස්සාසා කාසිකා, එතෙ ධම්මා කායපටිබ්භා කායසඤ්ඤාරා, තෙ කායසඤ්ඤාරෙ පස්සමෙනනො නිරොධෙනො වූපසමෙනො සිකති. දිසං පස්සාසා කාසිකා, එතෙ ධම්මා කායපටිබ්භා කායසඤ්ඤාරා, තෙ කායසඤ්ඤාරෙ පස්සමෙනනො නිරොධෙනො වූපසමෙනො සිකති. රස්සං අස්සාසා -පෙ- රස්සං පස්සාසා -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සාසා -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී පස්සාසා කාසිකා, එතෙ ධම්මා කායපටිබ්භා කායසඤ්ඤාරා, තෙ කායසඤ්ඤාරෙ පස්සමෙනනො නිරොධෙනො වූපසමෙනො සිකති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනුපසාදි යනු: කිසෙයින් ඒ කය අනුපසාදනා කෙරේ ද යත් ... මෙසෙයින් ඒ කය අනුපසාදනා කෙරේ. භාවෙනි යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සවහාවයෙන් භාවනා යි. සියලු ආශාසප්‍රඥාස කය ප්‍රකට කරන්නා වූ ආශාසප්‍රඥාසයන් ගේ සංවරසවහාවයෙන් ශිලවිගුද්ධි ය, අවික්‍ෂෙපසවහාවයෙන් විතතවිගුද්ධි ය, දශීන සවහාවයෙන් දූෂිවිගුද්ධි යි. එහි යම් සංවරසවහාවයෙක් වේ ද මේ අධිශිලශ්‍රික්‍ෂා ය. එහි යම් අවික්‍ෂෙපසවහාවයෙක් වේ ද මේ අධිවිතතශ්‍රික්‍ෂා ය. එහි යම් දශීන-සවහාවයෙක් වේ ද මේ අධිප්‍රඥශ්‍රික්‍ෂා යි. මේ තුන් ශ්‍රික්‍ෂාවන් ආවර්ජනා කෙරෙමින් හික්මෙයි, දනිමින් හික්මෙයි, දනිමින් හික්මෙයි, ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කෙරෙමින් හික්මෙයි, අධිභූත කෙරෙමින් හික්මෙයි, ශ්‍රද්ධායෙහි අධි-මුක්ත වෙමින් හික්මෙයි, විශ්‍රාම දූෂි කොට ගනිමින් හික්මෙයි, සිහි එළවමින් හික්මෙයි, සිත (අරමුණෙහි) පිහිටුවමින් හික්මෙයි, ප්‍රඥයෙන් ප්‍රජානනය කෙරෙමින් හික්මෙයි, සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දතයුත්ත සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දනිමින් හික්මෙයි, සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දතයුත්ත සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දනිමින් හික්මෙයි, ප්‍රභාතව්‍යය ප්‍රභාණය කෙරෙමින් හික්මෙයි, භාවිතව්‍යය භාවනා කෙරෙමින් හික්මෙයි, සාක්‍ෂාත් කථිව්‍යය සාක්‍ෂාත් කෙරෙමින් හික්මේ.

සියලු ආශාසප්‍රඥාස කය ප්‍රකට කරන්නා වූ ආශාසප්‍රඥාසයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව යයි කියනලද අවික්‍ෂෙපය දන්නාහට ප්‍රකට වූ වෙදනාවෝ උපදිත්. ... සියලු ආශාසප්‍රඥාස කය ප්‍රකට කරන්නා වූ ආශාසප්‍රඥාසයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව යයි කියන ලද අවික්‍ෂෙපය දැනගත්තේ ඉන්ද්‍රියයන් සමෝධානය කෙරෙයි. ... එයින් කියනු ලබෙයි: “සමන්තසං පරිච්ඡෙදි” යි.(3)

කිසෙයින් ‘කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද, ‘කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද යත්:

කායසංසකාර කවරෙ යත්: රූපකයෙහි උපන් දීඝී යයි කියන ලද ආශාස කෙනෙක් වෙන් ද තෙල ධර්මයෝ කය පිළිබඳ වූවාහු කායසංසකාර නම් වෙති. ඒ කායසංසකාරයන් සන්තිද්‍රවමින් නිරුද්ධ කෙරෙමින් ව්‍යුපගමනය කෙරෙමින් හික්මෙයි. රූපකයෙහි උපන් දීඝී යයි කියන ලද ප්‍රඥාස කෙනෙක් වෙන් ද තෙල ධර්මයෝ කය පිළිබඳ වූවාහු කායසංසකාර නම් වෙති. ඒ කායසංසකාරයන් සන්තිද්‍රවමින් නිරුද්ධ කෙරෙමින් ව්‍යුපගමනය කෙරෙමින් හික්මෙයි. භ්‍රස්ථ යයි කියන ලද ආශාසයෝ ... භ්‍රස්ථ යයි කියන ලද ප්‍රඥාසයෝ ... සියලු ආශාසප්‍රඥාස කය ප්‍රකට කරන්නා වූ ආශාසයෝ ... සියලු ආශාසප්‍රඥාස කය ප්‍රකට කරන්නා වූ කායික ප්‍රඥාස කෙනෙක් වෙන් ද තෙල ධර්මයෝ කය පිළිබඳ වූවාහු කායසංසකාර නම් වෙති. ඒ කායසංසකාරයන් සන්තිද්‍රවමින් නිරුද්ධ කෙරෙමින් ව්‍යුපගමනය කෙරෙමින් හික්මෙයි.

උපාර්ජපෙති කායසංඛාරෙති යා කායස්ස ආනමනා විනමනා සන්නමනා පනමනා ඉක්ඛානා ඵඤ්ඤානා චලනා පකමපනා,¹ ‘පස්සමහං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි’ති සිකති, ‘පස්සමහං කායසංඛාරං පස්සසිස්සාමි’ති සිකති. උපාර්ජපෙති කායසංඛාරෙති යා කායස්ස න ආනමනා න විනමනා න සන්නමනා න පනමනා² අතික්ඛානා අඵඤ්ඤානා අචලනා අකමපනා, ‘සන්නං සුමුමං පස්සමහං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි’ති සිකති, ‘පස්සමහං කායසංඛාරං පස්සසිස්සාමි’ති සිකති. ඉති කීර් පස්සමහං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි’ති සිකති, ‘පස්සමහං කායසංඛාරං පස්සසිස්සාමි’ති සිකති. එවං සනෙත වාතුපලද්ධියා³ ච පභාවනා න භොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා න භොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා න භොති, ආනාපානසතිසමාධියා ච පභාවනා න භොති, න ච නං නං⁴ සමාපත්තිං පණ්ණිනා සමාපජ්ජන්ති ප්‍රධානන්ති. ඉති කීර් ‘පස්සමහං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි’ති සිකති, ‘පස්සමහං කායසංඛාරං පස්සසිස්සාමි’ති සිකති. එවං සනෙත වාතුපලද්ධියා³ ච පභාවනා භොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතිසමාධියා ච පභාවනා භොති, නඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ණිනා සමාපජ්ජන්ති ප්‍රධානන්ති.

උපාං කථං විය: සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොට්ඨෙ පඨමං. ඔලාරිකා සද්ද පචත්තන්ති, ඔලාරිකානං සද්දං නිමිත්තං සුගග්ගිතත්තා සුමනසිකත්තා සුපඛාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔලාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුමුමකා සද්ද පචත්තන්ති, සුමුමකානං සද්දං නිමිත්තං සුගග්ගිතත්තා සුමනසිකත්තා නිරුද්ධෙපි සුමුමෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුමුමසද්දනිමිත්තාරමමණකාපි⁵ විත්තං සුපඛාරිතත්තා පචත්තති. එවමෙව පඨමං. ඔලාරිකා අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පචත්තන්ති ඔලාරිකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුගග්ගිතත්තා සුමනසිකත්තා සුපඛාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔලාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුමුමකා අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පචත්තන්ති, සුමුමකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුගග්ගිතත්තා සුමනසිකත්තා සුපඛාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුමුමකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුමුමකඅස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තාරමමණකාපි⁶ විත්තං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති.

එවං සනෙත වාතුපලද්ධියා ච පභාවනා භොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතිසමාධියා ච පභාවනා භොති, නඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ණිනා සමාපජ්ජන්ති ප්‍රධානන්ති.

1. කමපනා - සා, PTS,

2. නපජ්ජන්ති - සා,

3. වාතුපලද්ධියා - සා,

4. න ච නං - සා - නඤ්ච නං PTS

5. සුමුමනිමිත්තාරමමණකාපි - සා. සුමුමසද්දනිමිත්තාරමමණකාපි - PTS

6. නිමිත්තාරමමණකාපි - සා, PTS.

යම්බඳු කායසංසකාර කෙනකුත් කරණ කොටගෙන කාය පිළිබඳ යම් ආපසු නැමීමක් දෙපසට නැමීමක් මොනොවට නැමීමක් පෙරට නැමීමක් කම්පනයක් මද වූ චලනයක් බලවත් චලනයක් ප්‍රකම්පනයක් වේ ද එබඳු කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි හික්මෙයි. 'කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. යම්බඳු කායසංසකාර කෙනකුත් කරණ කොට ගෙන කාය පිළිබඳ යම් ආපසු නො නැමීමක් දෙපසට නො නැමීමක් මොනොවට නො නැමීමක් පෙරට නො නැමීමක් අනිඤ්ඤනයක් අඵඤ්ඤනයක් අචලනයක් අකම්පනයක් වේ ද එබඳු වූ ශාන්ත වූ සුක්‍ෂම වූ කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. 'කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. ඉදින් මෙසෙයින් 'කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි හික්මේ ද 'කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද මෙසේ ඇති කල්හි වාතොපලබ්ධි විඤ්ඤායාගේ ද ඉපදීමෙන් නො වේ නම් ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන්ගේ ද ඉපදීමෙන් නො වේ නම් ආනාපානසමාතියගේ ද ඉපදීමෙන් නො වේ නම් ආනාපානසමාතිය සමාධිත්‍රයේ ද ඉපදීමෙන් නො වේ නම් නුවණැතියෝ ඒ සමචතට සමචදනාහු ද (ඉන්) නැඟිසිටුනාහු ද නො ද වෙයි. ඉදින් මෙසෙයින් 'කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි, හික්මේ ද 'කායසංසකාරය සන්තිද්‍රවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද මෙසේ ඇති කල්හි වාතොපලබ්ධි විඤ්ඤායාගේ ද ඉපදීම වේ නම් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ ද ඉපදීම වේ නම් ආනාපානසමාතියගේ ද ඉපදීම වේ නම් ආනාපානසමාතිය සමාධිත්‍රයේ ද ඉපදීම වේ නම් නුවණැතියෝ වැලිත් ඒ සමචතට සමචදනාහු ද ඉන් නැඟි සිටුනාහු ද වෙත්.

ඒ කිසෙයින් යත්: යම්සේ කස්බඳුන පහළ, කල්හි පළමු වැ ඖදරික ශබ්දයෝ පවතිත්. ඖදරික වූ ශබ්දයන්ගේ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නා ලද බැවින් මොනොවට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් මොනොවට සිත්හි තබන ලද බැවින් ඖදරික ශබ්දය නිරුද්ධ කල්හිද එයින් පසු සුක්‍ෂම වූ ශබ්දයෝ පවතිත්. සුක්‍ෂම ශබ්දයන්ගේ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නා ලද බැවින් මොනොවට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් මොනොවට සිත්හි තබන ලද බැවින් සුක්‍ෂම ශබ්දය නිරුද්ධ කල්හිද එයින් පසු සුක්‍ෂම ශබ්ද නිමිත්තාලම්භ බැව්නුද සිත පවතී ද, එසෙයින් මැ පළමු වැ ඖදරික වූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෝ පවතිත්. ඖදරික වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන්ගේ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නා ලද බැවින් මොනොවට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් මොනොවට සිත්හි තබන ලද බැවින් ඖදරික වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසය නිරුද්ධ කල්හිද එයින් පසු සුක්‍ෂම වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයෝ පවතිත්. සුක්‍ෂම වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන්ගේ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නා ලද බැවින් මොනොවට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් මොනොවට සිත්හි තබන ලද බැවින් සුක්‍ෂම වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසය නිරුද්ධ කල්හිද එයින් පසු සුක්‍ෂම වූ ආශ්වාසප්‍රශ්වාසයන්ගේ නිමිත්තාලම්භ බැව්නුද සිත වික්‍ෂෙපයට නො යෙයි.

මෙසේ ඇති කල්හි වාතොපලබ්ධි විඤ්ඤායාගේ ද ඉපදීම වෙයි, ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ ද ඉපදීම වෙයි, ආනාපානසමාතියගේ ද ඉපදීම වෙයි. ආනාපානසමාතිය සමාධිත්‍රයේ ද ඉපදීම වෙයි. නුවණැතියෝ වැලිත් ඒ සමචතට සමචදනාහු ද ඉන් නැඟිසිටුනාහු ද වෙත්.

පසුපසයා කායසංකාරය අසායනපසායන කායය, උපධානං සති, අනුපසායනා ඤාණං, කායය උපධානං නො සති, සති උපධානාඤ්ච සති ව, කාය සතියා නෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපසායති, තෙන වුවහි: 'කායෙ කායානුපසායනාසතිපධානභාවනා'ති.

අනුපසායනීති කපං තං කායං අනුපසායති. -පෙ- එවං තං කායං අනුපසායති, භාවනානි විතර්කා භාවනා -පෙ- ආසෙවනාදොභාවනා, පසුපසයා කායසංකාරය අසායනපසායනා¹ සංවරදොභාවනා සිලවිසුද්ධි, අවිකේමපදොභාවනා විතර්කවිසුද්ධි, දස්සනදොභාවනා දිට්ඨිවිසුද්ධි, යො තත්ථ සංවරදොභාවනා, අයං අධිසීලසිකිකා. යො තත්ථ අවිකේමපදොභාවනා, අයං අධිවිතර්කසිකිකා, යො තත්ථ දස්සනදොභාවනා, අයං අධිපඤ්ඤාසිකිකා. ඉමා තිස්සො සිකිකායො ආවජ්ජනො සිකිකති -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකිකති.

පසුපසයා කායසංකාරය අසායනපසායනවසෙන විතර්කා එකගතං අවිකේමපං පජානනො විදිතා වෙදනා උපපජ්ජති -පෙ- පසුපසයා කායසංකාරය අසායනපසායනවසෙන විතර්කා එකගතං අවිකේමපං, පජානනො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති -පෙ- තෙන වුවහි: 'සමත්ඤ්ච පටිවිජ්ඣති. (4)

අධි අනුපසායනෙ² ඤාණාති, අධි ව උපධානානුසන්ධියො,³ විතර්ක සුතතනතිකවද්දිති කායෙ කායානුපසායනාය.

පටිමචතුකකං.

කපං පිතිපටිසංවෙදී අසායනපසායනීති සිකිකති, 'පිතිපටිසංවෙදී පසායනපසායනී'ති සිකිකති.

කතමා පිති: දීඝං අසායනවසෙන විතර්කා එකගතං අවිකේමපං පජානනො උපපජ්ජති පිතිපාමොජ්ජං, යා පිති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතර්කා ඔදග්ගං අතතමනනා විතර්කා දීඝං පසායනවසෙන විතර්කා එකගතං අවිකේමපං පජානනො උපපජ්ජති පිති පාමොජ්ජං -පෙ- රස්සං අසායනවසෙන -පෙ- රස්සං පසායනවසෙන -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී අසායනවසෙන -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී පසායනවසෙන -පෙ- පසුපසයා කායසංකාරය අසායනවසෙන -පෙ- පසුපසයා කායසංකාරය පසායනවසෙන විතර්කා එකගතං අවිකේමපං පජානනො උපපජ්ජති පිතිපාමොජ්ජං, යා පිති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතර්කා⁴ ඔදග්ගං⁵ අතතමනනා විතර්කා අයං පිති.

1. අසායනපසායනා - සායන

2. අනුපසායනා - මජ්ඣිමනිකායෙ,

3. අධි ව උපධානානුසන්ධියො - චූළාංක

4. විතර්කා - සායන,

5. ඔදග්ගං - ස.

‘පසුභ්‍යාසය කායසංකාර’යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාසයෝ කාය නම්, (අරමුණට) එළඹියිටිම සමාති නම්, අනුපසංනාව ඥාන නම්, කය උපසංනාවෙයි. සමාති නොවෙයි. සමාතිය උපසංනා ද සමාති ද වෙයි, ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ ආශ්වාසප්‍රඥාස කය අනුපසංනා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘කායෙ කායානුපසංනා සතිපට්ඨානභාවනා’යි.

අනුපසංනා යනු: කියෙයින් ඒ කය අනුපසංනා කෙරේ ද යත්. ... මෙසෙයින් ඒ කය අනුපසංනා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි: ... ආසෙවන සවභාවයෙන් භාවනා යි. ‘පසුභ්‍යාසය කායසංකාර’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාසයන්ගේ සංවර සවභාවයෙන් ශිලවිශුද්ධි යැ අවික්ෂේප සවභාවයෙන් විතතවිශුද්ධි යැ දභීන සවභාවයෙන් දෘටිවිශුද්ධි යි. එහි යම් සංවරසවභාවයක් වේ ද මේ අධිශීල ශික්ෂා යැ එහි යම් අවික්ෂේප සවභාවයක් වේ ද මේ අධිවිතත ශික්ෂා යැ එහි යම් දභීන සවභාවයක් වේ ද මේ අධිප්‍රඥාශික්ෂා යි. මේ තුන් ශික්ෂාවන් ආවර්ජනා කෙරෙමින් තිත්මෙයි ... සාක්ෂාත්කතීව්‍යය සාක්ෂාත් කෙරෙමින් තිත්මේ.

‘පසුභ්‍යාසය කායසංකාර’ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාසයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට ප්‍රකට වූ වෙදනාවෝ උපදිති ... ‘පසුභ්‍යාසය කායසංකාර’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාසයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟ බව වූ අවික්ෂේපය දැනගත්තේ ඉන්ද්‍රියයන් සමවධාන කෙරෙයි ... එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පටිවිජ්ඣති’ යි. (4)

කයෙහි කය අනුවැ බැලීමෙහි අනුදභීනාඥානයෝ අට දෙනෙක, උපසංනානුසමානීහු ද අටදෙනෙක, සෞත්‍රානතික වඳානු සතරදෙනෙකි.

ප්‍රථමවතුෂකය යි.

කියෙයින් ‘ප්‍රීතිය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි’ තිත්මේ ද ‘ප්‍රීතිය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ තිත්මේ ද යත්:

ප්‍රීති කවරැ යත්: ‘දිඝං’ යි කියන ලද ආශ්වාසයා ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟ බව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට ප්‍රීතිප්‍රාමෝද්‍යය උපදී. යම් ප්‍රීතියක් ප්‍රමුද්ධ බවෙක් ආමෝදනාකාරයෙක් ප්‍රමෝදනාකාරයෙක් හමියෙක් ප්‍රහමියෙක් (ධනය වැනි බැවින්) විතතියක් උදග්‍ර බවෙක් විතතයාගේ සියමන බවෙක් වේ ද, ‘දිඝං’ යි කියනලද ප්‍රඥාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟබව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට ප්‍රීතිය ප්‍රාමෝද්‍යය උපදී ... ‘රසං’ යි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් ‘රසං’ යි ... කියනලද ප්‍රඥාසයාගේ වශයෙන් ... ‘සබ්බකායපටිසංවෙදී’ යි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් ... සබ්බකායපටිසංවෙදී’ යි කියනලද ප්‍රඥාසයාගේ වශයෙන් ... ‘පසුභ්‍යාසය කායසංකාර’ යි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් ... ‘පසුභ්‍යාසය කායසංකාර’ යි කියනලද ප්‍රඥාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකඟ බව වූ අවික්ෂේපය දන්නාහට ප්‍රීතිය ප්‍රාමෝද්‍යය උපදී. යම් ප්‍රීතියක් ප්‍රමුද්ධ බවෙක් ආමෝදනාකාරයෙක් ප්‍රමෝදනාකාරයෙක් හමියෙක් ප්‍රහමියෙක් විතතියක් උදග්‍ර බවෙක් විතතයාගේ සියමනබවෙක් වේ ද මේ ප්‍රීති නමු.

කපං සා පිති¹ පරිවිදිතා හොති. දීඝං අස්සාසවසෙන² විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙබ්බං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පිති පරිවිදිතා හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙබ්බං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පිති පරිවිදිතා හොති, රස්සං අස්සාසවසෙන -පෙ- රස්සං පස්සාසවසෙන -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී අස්සාසවසෙන -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී පස්සාසවසෙන -පෙ- පස්සමග්ගං කායසංඛාරං අස්සාසවසෙන -පෙ- පස්සමග්ගං කායසංඛාරං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙබ්බං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පිති පරිවිදිතා හොති, ආවජ්ජනො සා පිති පරිවිදිතා හොති, ජානතො -පෙ- පස්සතො -පෙ- පට්ඨවේක්ඛතො -පෙ- විත්තං අධිට්ඨානතො -පෙ- සද්ධාය අධිමුච්චතො -පෙ- විරියං පග්ගණ්හතො -පෙ- සතිං උපට්ඨාපයතො -පෙ- විත්තං සමාදහතො -පෙ- පඤ්ඤාය පජානතො -පෙ- අභිඤ්ඤායං අභිජානතො -පෙ- පරිඤ්ඤායං පරිජානතො -පෙ- පහාතබ්බං පජ්ඣතො -පෙ- භාවෙනබ්බං භාවයතො -පෙ- සව්ජ්ජාතබ්බං සව්ජ්ජරොතො සා පිති පරිවිදිතා හොති. එවා සා පිති පරිවිදිතා හොති.

පිතිපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන වෙදනා, උපට්ඨානං සති, අනු-පස්සනා ඤාණං, වෙදනා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤාව සති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං වෙදනං අනුපස්සති. තෙන වුවහි: 'වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනාති.

අනුපස්සතීති කපං නං වෙදනං අනුපස්සති: අතිව්වතො අනුපස්සති -පෙ- එවං නං වෙදනං අනුපස්සති, භාවනාතී චතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

පිතිපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං³ සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- පිතිපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙබ්බං පජානතො -පෙ- පජානතො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති, තෙන වුවහි: 'සමන්ඤ්ඤා පරිවිජ්ඣති'ති.

කපං 'සුඛපරිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි'ති සිකඛති,⁴ 'සුඛපරිසංවෙදී පස්සසිස්සාමි'ති සිකඛති.

සුඛනති ථෙව සුඛාති: කායිකඤ්ඤා සුඛං, වේදනසිකඤ්ඤා සුඛං. කතමං කායිකං සුඛං. යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ප්පාදං සාතං සුඛං⁵ වේදනිකං කායසම්ප්පාදං සාතං සුඛං වේදනා, ඉදං කායිකං සුඛං. කතමං වේදනසිකං සුඛං: යං වේදනසිකං සාතං⁶ වේදනසිකං සුඛං වේදනා සම්ප්පාදං සාතං සුඛං වේදනිකං, වේදනාසම්ප්පාදං සාතං සුඛං වේදනා, ඉදං වේදනසිකං සුඛං.

1. 'කපං සා පිති' තායි පරාජනක න දිස්සති,
2. අස්සාසපස්සාසවසෙන - මජ්ඣිමං.
3. අස්සාසපස්සාසා - සා, අස්සාසපස්ස සංවරට්ඨන - සී 1,
4. 'සුඛ - පෙ- සිකඛති' තායි පරාජනක නති.
5. කායසම්ප්පාදං සාතං සුඛං' තායි පරාජනක නති.
6. මේතසිකං සුඛං' තායි පරාජනක නති.

කිසෙයින් ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ ද යත්: 'දීඝං' යි කියන ලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ. 'දීඝං' යි කියන ලද ප්‍රශෝසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ. 'රසං' යි කියන ලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් ... 'රසං' යි කියන ලද ප්‍රශෝසයාගේ වශයෙන් ... 'සබ්බකායපරිසවේදී' යි කියන ලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් ... සබ්බකායපරිසවේදී' යි කියන ලද ප්‍රශෝසයාගේ වශයෙන් ... පසංගමයං කායසංකාරං' යි කියන ලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් ... 'පසංගමයං කායසංකාරං' යි කියන ලද ප්‍රශෝසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ. ආවර්තා කරන්නාහට ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට වුවා වේ. දන්නාහට ... දක්නාහට ... ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නාහට ... විත්තය අභිමාන කරන්නාහට ... ශ්‍රද්ධායෙහි අභිමුක්තයාහට ... විශේෂ දැනීම කොට ගන්නාහට ... සිහි එළවන්නාහට ... සිත (අරමුණෙහි) පිහිටුවන්නාහට ... ප්‍රඥයෙන් ප්‍රකට කොට දන්නාහට ... සංඛ්‍යාවලක්ෂණ විසින් දනුන්නාහට සංඛ්‍යාවලක්ෂණ විසින් දන්නාහට ... සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දනුන්නාහට සාමාන්‍ය ලක්ෂණ විසින් දන්නාහට ... ප්‍රභාතව්‍යය ප්‍රභාණය කරන්නාහට ... භාවිතව්‍යය භාවනා කරන්නාහට ... සාක්ෂාත්කර්මව්‍යය සාක්ෂාත් කරන්නාහට ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට වුවා වේ. මෙසෙයින් ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ.

'පිතිපරිසවේදී' යි කියන ලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ වශයෙන් වේදනා වේ. උපසංඛ්‍යා සමාති යා අනුපසංඛ්‍යාව ඥාන ය. වේදනාව උපසංඛ්‍යා වේ, සමාති නො වේ, සමාතිය උපසංඛ්‍යා ද සමාති ද වේ. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ වේදනාව අනුපසංඛ්‍යා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබේ: 'වේදනාසු වේදනානුපසංඛ්‍යාසංඛිපට්ඨානභාවනා' යි.

අනුපසංඛි යනු; කිසෙයින් ඒ වේදනාව අනුපසංඛ්‍යා කෙරේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසංඛ්‍යා කෙරෙයි. ... මෙසෙයින් ඒ වේදනාව අනුපසංඛ්‍යා කෙරෙයි. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සංඛ්‍යාවෙන් භාවනා යි.

'පිතිපරිසවේදී' යි කියන ලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ සංවරසංඛ්‍යාවෙන් ගිලිහෙයි වේ ... 'පිතිපරිසවේදී' යි කියන ලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සමවධාන කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබේ. 'සමත්ඤ්ඤා පරිවිජ්ඣති' යි. (1)

කිසෙයින් 'සුඛය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශෝස කරන්නෙමි' හික්මේ ද, 'සුඛය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශෝස කරන්නෙමි' හික්මේ ද යත්:

සුඛං යනු: සුඛයෝ දෙදෙනෙකි: කායිකසුඛය ද චේතසිකසුඛය ද යි. කායිකසුඛය කවරු යත්: යම් කායිකසාන්ධයෙක් (මිහිරෙක්) කායිකසුඛයෙක් කායසම්ප්‍රයෝගයෙන් උපන් සාත-සුඛවේදයකින් කායසම්ප්‍රයෝගයෙන් උපන් සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ කායිකසුඛ නම් වේ. චේතසිකසුඛ කවරු යත්: යම් චේතසිකසාන්ධයෙක් චේතසිකසුඛයෙක් වේතො-සම්ප්‍රයෝගයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයකින් වේතොසම්ප්‍රයෝගයෙන් උපන් සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද මේ චේතසිකසුඛ නම් වේ.

කථං තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා හොනති: දීඝං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා හොනති, දීඝං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා හොනති -පෙ- සච්ඡිකාතඛබ්බං සච්ඡිකරොතො තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා හොනති, එවං තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා හොනති.

සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන වෙදනා, උපට්ඨානං සති, අනු-පස්සනා ඤාණං. වෙදනා උපට්ඨානං නො සති, සතිඋපට්ඨානඤ්ඤාව සති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තා වෙදනං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සන්ති කථං තං වෙදනං අනුපස්සති: අනිච්චතො අනුපස්සති -පෙ- එවං තං වෙදනං අනුපස්සති. භාවනානි වතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡිද්ධති'ති. (2)

කථං 'විත්තසංඛාරපරිසංවෙදී අස්සාසිස්සාමි'ති සිකති, 'විත්තසංඛාර-පරිසංවෙදී පස්සාසිස්සාමි'ති සිකති.

කතමො විත්තසංඛාරො: දීඝං අස්සාසවසෙන සඤ්ඤා ව වෙදනා ව චෙතසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපරිබඳ්ධා විත්තසංඛාරා; දීඝං පස්සාසවසෙන සඤ්ඤා ව වෙදනා ව චෙතසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපරිබඳ්ධා විත්තසංඛාරා. -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසවසෙන -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී පස්සාසවසෙන සඤ්ඤා ව වෙදනා ව චෙතසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපරිබඳ්ධා විත්ත-සංඛාරා. අයං විත්තසංඛාරො.

කථං තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා හොනති: දීඝං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා හොනති, දීඝං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා හොනති. -පෙ- සච්ඡිකාතඛබ්බං සච්ඡිකරොතො තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා හොනති, එවං තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා හොනති.

කිසෙයින් ඒ සුඛයෝ ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු වෙන් ද යත්: 'දිසං'සි කියන ලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ සුඛයෝ ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු වෙති. 'දිසං'සි කියනලද ප්‍රශ්නාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ සුඛයෝ ප්‍රකට කොට දන්නා ලද්දහු වෙති ... සාක්ෂාත්කර්මය සාක්ෂාත් කරන්නාහට ඒ සුඛයෝ ප්‍රකට වුවාහු වෙති. මෙසෙයින් ඒ සුඛයෝ ප්‍රකට වුවාහු වෙත්.

'සුඛපරිසංවෙදී'සි කියනලද ආශ්වාසප්‍රශ්නාසයන්ගේ වශයෙන් වෙදනා වෙයි. (අරමුණට) එළඹයිවීම සමාති යැ අනුපසංඝනාව ඥාන යැ වෙදනාව උපසංඝනා වෙයි. සමාති නො වෙයි. සමාතිය උපසංඝනා ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ වෙදනාව අනුපසංඝනා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'වෙදනාසු වෙදනානුපසංඝනාසතිපට්ඨානභාවනා'යි.

අනුපසංඝනී යනු: කිසෙයින් ඒ වෙදනාව අනුපසංඝනා කෙරේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසංඝනා කෙරෙයි ... මෙසෙයින් ඒ වෙදනාව අනුපසංඝනා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන-සමභාවයෙන් භාවනා යි.

'සුඛපරිසංවෙදී'සි කියනලද ආශ්වාසප්‍රශ්නාසයන්ගේ සංවරසමභාවයෙන් ශීලවිශුද්ධි වෙයි ... 'සුඛපරිසංවෙදී'සි කියනලද ආශ්වාසප්‍රශ්නාසයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්බන්ධ නොකෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමන්තසුඛ පරිච්ඡිකිති'යි. (2)

කිසෙයින් විතතසංසකාරය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද 'විතතසංසකාරය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්නාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද යත්:

විතතසංසකාර කවරු යත්: 'දිසං'සි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් සංඥාවන් ඡවදනාවන් චෛතසික වෙති. තෙල ධර්මයෝ සිත පිළිබඳ වුවාහු විතතසංසකාර වෙති. 'දිසං'සි කියනලද ප්‍රශ්නාසයාගේ වශයෙන් සංඥාවන් ඡවදනාවන් චෛතසික වෙති. තෙල ධර්මයෝ සිත පිළිබඳ වුවාහු විතතසංසකාර වෙති. ... 'සුඛපරිසංවෙදී'සි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් - සුඛපරිසංවෙදී'සි කියනලද ප්‍රශ්නාසයාගේ වශයෙන් සංඥාවන් ඡවදනාවන් චෛතසික වෙති. තෙල ධර්මයෝ සිත පිළිබඳ වුවාහු විතතසංසකාර වෙති. මේ විතතසංසකාර නම් වේ.

කිසෙයින් ඒ විතතසංසකාරයෝ ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු වෙන් ද යත්: 'දිසං'සි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ විතතසංසකාරයෝ ප්‍රකට කොට දන්නා ලද්දහු වෙති. 'දිසං'සි කියනලද ප්‍රශ්නාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹයිවියා වෙයි, ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ විතතසංසකාරයෝ ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දහු වෙති. ... සාක්ෂාත් කර්මය සාක්ෂාත් කරන්නාහට ඒ විතතසංසකාරයෝ ප්‍රකට වුවාහු වෙති. මෙසෙයින් ඒ විතතසංසකාරයෝ ප්‍රකට වුවාහු වෙත්.

‘විත්තසංකාරපරිසංවේදී’යි කියනලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ වශයෙන් වෙදනා වෙයි. උපසාදාන සමාති යැ අනුපසාදනාච ඥාන යැ වෙදනාව උපසාදාන වෙයි. සමාති නො වෙයි, සමාතිය උපසාදාන ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ වෙදනාව අනුපසාදනා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි; ‘වෙදනාසු වෙදනානුපසාදනාසතිපට්ඨානභාවනා’යි.

අනුපසාදනී යනු: කිසෙයින් ඒ වෙදනාව අනුපසාදනා කෙරේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසාදනා කෙරෙයි. ... මෙසෙයින් ඒ වෙදනාව අනුපසාදනා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සවහාවයෙන් භාවනා යි.

‘විත්තසංකාරපරිසංවේදී’යි කියනලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ සංවර සවහාවයෙන් ශීලවිභූතී වෙයි. ... ‘විත්තසංකාරපරිසංවේදී’යි කියනලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මත කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡකිති’යි. (3)

කිසෙයින් ‘විත්තසංකාරය සන්තිද්‍රවමිත් ආශෝස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද ‘විත්තසංකාරය සන්තිද්‍රවමිත් ප්‍රශෝස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද යත්:

විත්තසංකාර කවරැ යත්: ‘දිඝං’ යි කියනලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් සංඥාවන් වෙදනාවන් වෛතසික වෙති. තෙල ධර්මයෝ සිත පිළිබඳ වුවාහු විත්තසංකාර වෙති. ඒ විත්තසංකාරයන් සන්තිද්‍රවමිත් නිරුඳ්ධ කෙරෙමින් ව්‍යුපශමනය කෙරෙමින් හික්මෙයි. ‘දිඝං’ යි කියනලද ප්‍රශෝසයාගේ වශයෙන් සංඥාවන් වෙදනාවන් වෛතසික වෙති. තෙල ධර්මයෝ සිත පිළිබඳ වුවාහු විත්තසංකාර වෙති. ඒ විත්තසංකාරයන් සන්තිද්‍රවමිත් නිරුඳ්ධ කෙරෙමින් ව්‍යුපශමනය කෙරෙමින් හික්මෙයි. ‘විත්තසංකාරපරිසංවේදී’යි කියනලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් ... ‘විත්තසංකාරපරිසංවේදී’යි කියනලද ප්‍රශෝසයාගේ වශයෙන් සංඥාවන් වෙදනාවන් වෛතසික වෙති. තෙල ධර්මයෝ සිත පිළිබඳ වුවාහු විත්තසංකාර වෙති. ඒ විත්තසංකාරයන් සන්තිද්‍රවමිත් නිරුඳ්ධ කෙරෙමින් ව්‍යුපශමනය කෙරෙමින් හික්මේ.

‘පසංමහං විත්තසංකාරං’යි කියනලද ආශෝසයාගේ වශයෙන් වෙදනා වෙයි (අරමුණට) එළඹිසිටීම සමාති යැ. අනුපසාදනාච ඥාන යැ, වෙදනාව උපසාදාන වෙයි. සමාති නො වෙයි. සමාතිය උපසාදාන ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ වෙදනාව අනුපසාදනා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘වෙදනාසු වෙදනානුපසාදනාසතිපට්ඨානභාවනා’යි.

අනුපසාදනී යනු: කිසෙයින් ඒ වෙදනාව අනුපසාදනා කෙරේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසාදනා කෙරෙයි. ... මෙසෙයින් ඒ වෙදනාව අනුපසාදනා කෙරේ. භාවනා යනු භාවනා සතරෙකි: ... ආසෙවනසවහාවයෙන් භාවනා යි.

‘පසංමහං විත්තසංකාරං’යි කියනලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ සංවර සවහාවයෙන් ශීලවිභූතී යැ ... ‘පසංමහං විත්තසංකාරං’ යි කියනලද ආශෝසප්‍රශෝසයන්ගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මත කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡකිති’ යි. (4)

වෙදනාවන්හි වෙදනාව අනුවැ බැලීමෙහි අනුදර්ශනාඥානයෝ අට දෙනෙක, උපසාදානානුසමාතිනු ද අටදෙනෙක, සෞත්‍රානතික වස්තුනු සතර දෙනෙකි.

ද්විතීයවග්‍යඝෝෂ යි.

කථාං 'විත්තපරිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, විත්තපරිසංවෙදී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති.

කතමා නං විත්තාං දිසං අස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විත්තං,¹ යං විත්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩිරං මනෝ² මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තප්පාමනෝ³ විඤ්ඤාණධාතු,⁴ දිසං පස්සාසවසෙන -පෙ- පස්සමහයං විත්තසංඛාරං අස්සාසවසෙන -පෙ- පස්සමහයං විත්තසංඛාරං පස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විත්තං¹ යං විත්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩිරං මනෝ මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තප්පා මනෝ³ විඤ්ඤාණධාතු⁴ ඉදං විත්තං.

කථාං තා විත්තං පරිච්ඡිදිතා භොති: දිසං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤාණෙන තං විත්තං පරිච්ඡිදිතං භොති, දිසං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤාණෙන තා විත්තං පරිච්ඡිදිතං භොති -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොතො තං විත්තං පරිච්ඡිදිතං භොති, එවා තං විත්තං පරිච්ඡිදිතං භොති.

විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විත්තං,¹ උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤ්ඤාණං, විත්තං උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤවච සති ව, තාය සතියා තෙන විඤ්ඤාණෙන තං විත්තං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'විත්තෙ විත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සතිති කථාං තං විත්තං අනුපස්සති: අනිච්චතො අනුපස්සති -පෙ- එවං තං විත්තං අනුපස්සති. භාමනාති චතස්සො භාවනා -පෙ- අපෙචනට්ඨෙන භාවනා.

විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨෙන සීලවිසුද්ධි. -පෙ- විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං- පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමන්ඤ්ඤ පරිච්ඡිදිති'ති. (1)

කථාං 'අභිප්පමොදයං විත්තං අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'අභිප්පමොදයං විත්තං පස්සසිස්සාමි'ති සිකති:

කතමෝ විත්තස්ස අභිප්පමොදො. දිසං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො උප්පජ්ජති විත්තස්ස අභිප්පමොදො. යා විත්තස්ස ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති⁶ ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස. දිසං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො උප්පජ්ජති විත්තස්ස අභිප්පමොදො, යා විත්තස්ස ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස -පෙ- විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසවසෙන -පෙ- විත්තපරිසංවෙදී පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො උප්පජ්ජති විත්තස්ස අභිප්පමොදො, යා විත්තස්ස ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස, අයං විත්තස්ස අභිප්පමොදො.

1. විඤ්ඤාණවිත්තං - ස්‍යා, PTS. 2. 'මනෝ' තාසිපොක්ඛක නළී,

3. තප්පමනෝ - PTS, 4. විඤ්ඤාණධාතු - PIS

5. කතමො ව - ස්‍යා 6. විත්තස්ස - ස්‍යා

කිසෙයින් 'විත්තය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශාස කරන්නෙමි' යි හික්මේ ද 'විත්තය ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශාස කරන්නෙමි' යි හික්මේ ද යත්:

ඒ විත්තය කවරු යත්: 'දිසං' යි කියනලද ආශාසයාගේ වශයෙන් විඥනය විත්ත නම. යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් හෘදයෙක් පණ්ඩුර වූ භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනිත්‍රිය-යෙක් විඥනයෙක් විඥනයකකියෙක් තදනුරූප මනෝවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, 'දිසං' යි කියනලද ප්‍රශාසයාගේ වශයෙන් ... 'පසංමායං විත්ත-සංඛාරං' යි කියනලද ආශාසයාගේ වශයෙන් ... 'පසංමායං විත්ත-සංඛාරං' යි කියනලද ප්‍රශාසයාගේ වශයෙන් විඥනය විත්ත නම. යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් හෘදයෙක් පණ්ඩුර වූ භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනිත්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනයකකියෙක් තදනුරූප මනෝවිඥනධාතුයෙක් වේ ද මේ විත්ත නම වේ.

කිසෙයින් ඒ විත්තය ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ ද යත්: 'දිසං' යි කියනලද ආශාසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹ සිටියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ සිත ප්‍රකට කොට දන්නාලද වෙයි. 'දිසං' යි කියනලද ප්‍රශාසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහි එළඹ සිටියා වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් ඒ සිත ප්‍රකට කොට දන්නාලද වෙයි ... සාක්ෂාත්කතීව්‍යය සාක්ෂාත් කරන්නාහට ඒ සිත ප්‍රකට වූයේ වෙයි. මෙසෙයින් ඒ සිත ප්‍රකට කොට දන්නාලද වේ.

'විත්තපරිසංවේදී' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාසයන්ගේ වශයෙන් විඥනය විත්ත නම. (අරමුණට) එළඹ සිටීම සමාති යා. අනුපසංභාව ඥාන යා. විත්තය උපසංභාව වෙයි සමාති නො වෙයි. සමාතිය උපසංභාව ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ සිත අනුපසංභාව කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'විතො විත්තානුපසංභාවා සතිපට්ඨානභාවනා' යි.

අනුපසංභාවී යනු: කිසෙයින් ඒ සිත අනුපසංභාවා කෙරේ ද යත්: අතින්‍ය හෙයින් අනුපසංභාවා කෙරෙයි ... මෙසෙයින් ඒ සිත අනුපසංභාවා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි... ආසෙවනසම්භාවයෙන් භාවනා යි.

'විත්තපරිසංවේදී' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාසයන්ගේ සංවරසම්භාව-යෙන් ශීලවිශුද්ධි යා ... 'විත්තපරිසංවේදී' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාස-යන්ගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මධාන කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමත්ඤ්ඤා පරිපිට්ඨකි' යි. (1)

කිසෙයින් 'සිත ප්‍රමුදිත කෙරෙමින් ආශාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද, 'සිත ප්‍රමුදිත කෙරෙමින් ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද යත්:

විත්තයාගේ ප්‍රමෝදය (අධික තූෂටිය) කවරු යත්: 'දිසං' යි කියනලද ආශාසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය දන්නාහට විත්තයාගේ ප්‍රමෝදය උපදී. විත්තයාගේ යම් ආමෝදනාකාර-යෙක් ප්‍රමෝදනාකාරයෙක් හමියෙක් ප්‍රහමියෙක් (ධනය වැනි බැවින්) විත්තියක් උදග්‍ර බවෙක් විත්තයාගේ සියමන බවෙක් වේ ද, 'දිසං' යි කියනලද ප්‍රශාසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය දන්නාහට විත්තයාගේ ප්‍රමෝදය උපදී. විත්තයාගේ යම් ආමෝදනාකාර-යෙක් ප්‍රමෝදනාකාරයෙක් හමියෙක් ප්‍රහමියෙක් විත්තියක් උදග්‍ර බවෙක් විත්තයාගේ සියමන බවෙක් වේ ද ... 'විත්තපරිසංවේදී' යි කියනලද ආශාසයාගේ වශයෙන් ... 'විත්තපරිසංවේදී' යි කියනලද ප්‍රශාසයාගේ වශයෙන් විත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංඛ්‍යාත අවික්ෂේපය දන්නාහට විත්තයාගේ ප්‍රමෝදය උපදී. විත්තයාගේ යම් ආමෝදනාකාරයෙක් ප්‍රමෝදනාකාරයෙක් හමියෙක් ප්‍රහමියෙක් විත්තියක් උදග්‍ර බවෙක් විත්තයාගේ සියමන බවෙක් වේ ද මේ විත්තයාගේ ප්‍රමෝදය යි.

අභිප්පමොදයං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විතතං, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, විතතං උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤව භති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං විතතං අනුපස්සති. තෙන වුවවති: 'විතෙත විතතානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සනීති කථං නං විතතං අනුපස්සති: -පෙ- එවං නං විතතං අනුපස්සති, භාවනාති වතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා.

අභිප්පමොදයං විතතං අස්සාසපස්සාසනං සංවරට්ඨෙන සීලවිප්පදි-පෙ- අභිප්පමොදයං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති, තෙන වුවවති: 'සමත්ඤ්ඤ පටිවිජ්ඣති'ති. (2)

කථං 'සමාදහං විතතං අස්සසියාමි'ති සිකති, 'සමාදහං විතතං පස්සසියාමි'ති සිකති:

කතමො සමාධි.¹ දීඝං අස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි, යා විතතස්ස සීති සණ්ඨිති අවට්ඨිති². අවිසාභාරො අවිකෙඛපො අවිසාභට්ඨානසතා³ සමථො සමාධිත්ථිතං සමාධිබලං සමමාසමාධි. දීඝං පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි -පෙ- සමාදහං විතතං අස්සාසවසෙන -පෙ- සමාදහං විතතං පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි, යා විතතස්ස සීති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාභාරො අවිකෙඛපො අවිසාභට්ඨානසතා සමථො සමාධිත්ථිතං සමාධිබලං සමමාසමාධි, අයං සමාධි.

සමාදහං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විතතං, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, විතතං උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤව භති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං විතතං අනුපස්සති, තෙන වුවවති: 'විතෙත විතතානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සනීති කථං නං විතතං අනුපස්සති: -පෙ- එවං නං විතතං අනුපස්සති. භාවනාති වතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා.

සමාදහං විතතං අස්සාසපස්සාසනං සංවරට්ඨෙන සීලවිප්පදි -පෙ- සමාදහං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන වුවවති: 'සමත්ඤ්ඤ පටිවිජ්ඣති'ති. (3)

1 කතමඤ්ඤ සමාධිත්ථිතං - සතා

2 අවිට්ඨිති -පෙ- සතා,

3 අවිසාභගමානසතා - සතා.

‘අභිප්පමොදයං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයාගේ වශයෙන් විඤ්ඤාන විතත නම්. උපස්ථානය සමාභි සැ. අනුපසංඝනාව ඥාන යැ. විතතය උපස්ථාන වෙයි, සමාභි නො වෙයි. සමාභිය උපස්ථාන ද සමාභි ද වෙයි. ඒ සමාභියෙන් ඒ ඥානයෙන් එ සිත අනුපසංඝනා කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘විතෙත විතතානුපසංඝනාසතිපට්ඨානභාවනා’ යි.

අනුපසංඝනී යනු: කිසෙයින් එ සිත අනුපසංඝනා කෙරේ ද යත්: ... මෙසෙයින් එ සිත අනුපසංඝනා කෙරේ භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සම්භාවයෙන් භාවනා යි.

‘අභිප්පමොදයං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයාගේ සංවර-සම්භාවයෙන් ශීලවිශුද්ධි යැ ... ‘අභිප්පමොදයං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාස ප්‍රඥාපයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණාන අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මධාන කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡිකිති’ යි. (2)

කිසෙයින් ‘සිත (අරමුණෙහි) පිහිටුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද, ‘සිත පිහිටුවමින් ප්‍රඥාප කරන්නෙමි’ හික්මේ ද යත්:

සමාභි කවරැ යත්: ‘දීඝං’ යි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණාන අවික්ෂේපය සමාභි නම්. විතතයාගේ යම් (අරමුණෙහි) සිටීමෙන් මොනොවට සිටීමෙන් බැසගෙන සිටීමෙන් නො විසිරී යෑමෙන් අවික්ෂේපයෙන් නො විසුළුයින් ඇති බවෙන් ශමථයෙන් සමාභිඤ්ජයයෙන් සමාභිබලයෙන් සමාභිසමාභියෙන් වේ ද, ‘දීඝං’ යි කියන ලද ප්‍රඥාපයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණාන අවික්ෂේපය සමාභි නම් ... ‘සමාදහං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාසයාගේ වශයෙන් ... ‘සමාදහං විතතං’ යි කියනලද ප්‍රඥාපයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණාන අවික්ෂේපය සමාභි නම්. විතතයාගේ යම් (අරමුණෙහි) සිටීමෙන් මොනොවට සිටීමෙන් බැසගෙන සිටීමෙන් නො විසිරීමෙන් අවික්ෂේපයෙන් නො විසුළුයින් ඇති බවෙන් ශමථයෙන් සමාභිඤ්ජයයෙන් සමාභිබලයෙන් සමාභිසමාභියෙන් වේ ද මේ සමාභි නම් වේ.

‘සමාදහං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයාගේ වශයෙන් විඤ්ඤාන විතත නම්. උපස්ථානය සමාභි යැ අනුපසංඝනාව ඥාන යැ. විතතය උපස්ථාන වෙයි, සමාභි නො වෙයි. සමාභිය උපස්ථාන ද සමාභි ද වෙයි. ඒ සමාභි-යෙන් ඒ ඥානයෙන් එ සිත අනුපසංඝනා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘විතෙත විතතානුපසංඝනාසතිපට්ඨානභාවනා’ යි.

අනුපසංඝනී යනු: කිසෙයින් එ සිත අනුපසංඝනා කෙරේ ද යත්: ... මෙසෙයින් එ සිත අනුපසංඝනා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සම්භාවයෙන් භාවනා යි.

‘සමාදහං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයාගේ සංවරසම්භාවයෙන් ශීලවිශුද්ධි යැ ... ‘සමාදහං විතතං’ යි කියනලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණාන අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මධාන කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡිකිති’ යි. (3)

කිසෙයින් 'සිත මුදමින් ආශාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද, 'සිත මුදමින් ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද යත්: රාගයෙන් සිත මුදමින් ආශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'රාගයෙන් සිත මුදමින් ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'දෝෂයෙන් සිත මුදමින් ආශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'දෝෂයෙන් සිත මුදමින් ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'මොහයෙන් සිත මුදමින් ආශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'මානසෙන් සිත මුදමින් ... දෂටියෙන් සිත මුදමින් ... විවිකිත්‍යයෙන් සිත මුදමින් ... ස්‍යානසෙන් සිත මුදමින් ... ඖදායෙන් සිත මුදමින් ... අභිරුකයෙන් සිත මුදමින් ... අනොත්තපයෙන් සිත මුදමින් ආශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. අනොත්තපයෙන් සිත මුදමින් ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මේ.

'විමොචයං චිත්තං' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාසයන්ගේ වශයෙන් විඥනය චිත්ත නම්. උපස්ථානය සමාති යැ ...

අනුපසංකති යනු: කිසෙයින් එ සිත අනුපසංකතා කෙරේ ද යත්: ... මෙසෙයින් එ සිත අනුපසංකතා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි .. ආසෙවනස්වභාවයෙන් භාවනා යි.

'විමොචයං චිත්තං' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාසයන්ගේ සංවරස්ථානවයෙන් ශීලවිභූතිය යැ ... 'විමොචයං චිත්තං' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාසයන්ගේ වශයෙන් චිත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකල්පන අවික්ෂේපය දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මතයා කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡිකිති' යි. (4)

සිතෙහි සිත අනුවැ බැලීමෙහි අනුදර්ශනාදෙනගේ අවදේනෙක, උපස්ථානානුසමාතිනු අවදේනෙක, සෞත්‍රානතිකච්ඡතුනු සතර දෙනෙකි.

තෘතීයවතුණෙක යි.

කිසෙයින් අතිත්‍යානුදර්ශී (අතිත්‍ය අනු වැ බලනසුලු) වැ ආශාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද, 'අතිත්‍යානුදර්ශී වැ ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මේ ද යත්:

අතිවිමං යනු: අතිත්‍ය කවර යත්: පඤ්චසකකියෝ අතිත්‍යයහ. කවර අරුතින් අතිත්‍යයහ යත්: උත්පාදව්‍යයස්වභාවයෙන් අතිත්‍යයහ. පඤ්චසකකියෝගේ උදය දක්නේ කෙනෙක් ලක්ෂණයන් දක්නේ ද, ව්‍යය දක්නේ කෙනෙක් ලක්ෂණයන් දක්නේ ද, උදයව්‍යය දක්නේ කෙනෙක් ලක්ෂණයන් දක්නේ ද යත්: පඤ්චසකකියන්ගේ උදය දක්නේ පස්විසි ලක්ෂණයන් දකී. ව්‍යය දක්නේ පස්විසි ලක්ෂණයන් දකී පඤ්චසකකියන්ගේ උදයව්‍යය දක්නේ මේ පනස් ලක්ෂණයන් දකී.

'රූපයෙහි අතිත්‍යානුදර්ශී වැ ආශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'රූපයෙහි අතිත්‍යානුදර්ශී වැ ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, වේදනායෙහි ... සංඥයෙහි ... සංස්කාරයන්හි ... විඥනයෙහි ... චක්ෂුසෙහි ... 'ජරා-මරණයෙහි අතිත්‍යානුදර්ශී වැ ආශාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි, 'ජරාමරණයෙහි අතිත්‍යානුදර්ශී වැ ප්‍රශාස කරන්නෙමි' හික්මේ.

'අතිවිමංග්‍රහණිය' යි කියනලද ආශාසප්‍රශාසයන්ගේ වශයෙන් ධර්මයෝ වෙති. උපස්ථානය සමාති යැ අනුපසංකතාව ඥාන යැ. ධර්මයෝ උපස්ථානය සමාති නොවෙයි. සමාතිය උපස්ථාන ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ ධර්මයන් අනුපසංකතා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපසංකතාසතිපට්ඨානභාවනා' යි.

අනුපසාදිති කථා තෙ ධම්මෙ අනුපසාදිති -පෙ- එවං තෙ ධම්මෙ අනු-
පසාදිති, භාවනාති චතසො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

අනිච්චානුපසාදි අසාසපසාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ-
අනිච්චානුපසාදි අසාසපසාසාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං
පජානතො -පෙ- පජානන්තො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති, තෙන වුවචති:
'සමස්ඤ්ඤ පරිච්ඡකිති' (1)

කථං 'විරාගානුපසාදි අසාසසියාමි'ති සිකති, 'විරාගානුපසාදි පසා-
සියාමි'ති සිකති:

රූපෙ ආදීනවං දිස්වා රූපවිරාගෙ ඡන්දජාතො භොති සද්ධාධිමුතො,
විතතඤ්ඤාසාසාධිට්ඨිතං, 'රූපෙ විරාගානුපසාදි අසාසසියාමි'ති සිකති,
'රූපෙ විරාගානුපසාදි පසාසියාමි'ති සිකති, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය
-පෙ- සඤ්ඤායෙරසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසම් -පෙ- ජරාමරණෙ
ආදීනවං දිස්වා ජරාමරණවිරාගෙ ඡන්දජාතො භොති සද්ධාධිමුතො,
විතතඤ්ඤාසාසාධිට්ඨිතං, 'ජරාමරණෙ විරාගානුපසාදි අසාසසියාමි'ති
සිකති, 'ජරාමරණෙ විරාගානුපසාදි පසාසියාමි'ති සිකති,

විරාගානුපසාදි අසාසපසාසාසවසෙන ධම්මා, උපට්ඨානං සති,
අනුපසාදනාඤ්ඤං, ධම්මා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤවච
සති ච, තාය සතිසා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ ධම්මෙ අනුපසාදිති, තෙන
වුවචති: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපසාදනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපසාදිති කථා තෙ ධම්මෙ අනුපසාදිති -පෙ- එවං තෙ ධම්මෙ
අනුපසාදිති. භාවනාති. චතසො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

විරාගානුපසාදි අසාසපසාසාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- විරා-
ගානුපසාදි අසාසපසාසාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො
-පෙ- පජානන්තො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන වුවචති: 'සමස්ඤ්ඤ
පරිච්ඡකිති' (2)

කථං 'නිරෝධානුපසාදි අසාසසියාමි'ති සිකති, 'නිරෝධානුපසාදි
පසාසසියාමි'ති සිකති:

රූපෙ ආදීනවං දිස්වා රූපනිරෝධෙ ඡන්දජාතො භොති සද්ධාධි-
මුතො¹, විතතඤ්ඤාසාසාධිට්ඨිතං. 'රූපෙ නිරෝධානුපසාදි අසා-
සියාමි'ති සිකති, 'රූපෙ නිරෝධානුපසාදි පසාසසියාමි'ති සිකති,
වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සඤ්ඤායෙරසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසම්
-පෙ- ජරාමරණෙ ආදීනවං දිස්වා ජරාමරණනිරෝධෙ ඡන්දජාතො භොති
සද්ධාධිමුතො,¹ විතතඤ්ඤාසාසාධිට්ඨිතං, 'ජරාමරණෙ නිරෝධානුපසාදි
අසාසසියාමි'ති සිකති, 'ජරාමරණෙ නිරෝධානුපසාදි පසාසසියාමි'ති
සිකති.

අනුපසංහි යනු: කිසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසංහා කෙරේ ද යත් ... මෙසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසංහා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සමභාවයෙන් භාවනා යි.

‘අනිච්චානුපසංහි’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ සංවර්ධනය වූයේ යැයි සිතිය හැකිය. ‘අනිච්චානුපසංහි’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ වශයෙන් විනයයාගේ එකාග්‍රතා සංකල්පය අවිකල්පය දන්නා හට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මතය කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡිකිති’ යි (1)

කිසෙයින් විරාගානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද, විරාගානුදර්ශී වූ ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද යත්:

රූපයෙහි ආදිතව දැක රූපවිරාගයෙහි උපත් ඡන්ද ඇත්තේ ශ්‍රද්ධාබිබුක්ක වෙයි. ඔහුගේ සිත ද මොනොවට පිහිටියේ වෙයි. ‘රූපයෙහි විරාගානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මෙයි. ‘රූපයෙහි විරාගානුදර්ශී වූ ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මෙයි, වෙදනායෙහි ... සංඤ්ඤාසංසකාරයන්හි - විඤ්ඤායෙහි - චක්ඛුසෙහි ... ජරාමරණයෙහි ආදිතව දැක ජරාමරණවිරාගයෙහි උපත් ඡන්ද ඇත්තේ ශ්‍රද්ධාබිබුක්ක වෙයි. ඔහුගේ සිත ද මොනොවට පිහිටියේ වෙයි, ජරාමරණයෙහි විරාගානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මෙයි. ‘ජරාමරණයෙහි විරාගානුදර්ශී වූ ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මේ.

විරාගානුපසංහි’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ වශයෙන් ධර්මයෝ වෙති. උපසංචාය සමානිය, අනුපසංහා වූ ඥාන යැයි ධර්ම උපසංචාය වෙයි. සමානි නො වෙයි. සමානිය උපසංචාය ද සමානි ද වෙයි, ඒ සමානියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ ධර්මයන් අනුපසංහා කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘ධම්මෙසු ධම්මානුපසංහාපතිට්ඨානභාවනා’ යි.

අනුපසංහි යනු: කිසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසංහා කෙරේ ද යත්: ... මෙසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසංහා කෙරේ. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි ... ආසෙවන සමභාවයෙන් භාවනා යි.

‘විරාගානුපසංහි’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ සංවර්ධනය වූයේ යැයි සිතිය හැකිය. ‘විරාගානුපසංහි’ යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ වශයෙන් විනයයාගේ එකාග්‍රතා සංකල්පය අවිකල්පය ප්‍රකට කොට දන්නා හට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මතය කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤා පරිච්ඡිකිති’ යි. (2)

කිසෙයින් නිරෝධානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද, නිරෝධානුදර්ශී වූ ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මේ ද යත්:

රූපයෙහි ආදිතව දැක රූපනිරෝධයෙහි උපත් ඡන්ද ඇත්තේ ශ්‍රද්ධාබිබුක්ක වෙයි. ඔහුගේ සිත ද මොනොවට පිහිටියේ වෙයි. ‘රූපයෙහි නිරෝධානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මෙයි. ‘රූපයෙහි නිරෝධානුදර්ශී වූ ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මෙයි, වෙදනායෙහි ... සංඤ්ඤාසංසකාරයන්හි - විඤ්ඤායෙහි - චක්ඛුසෙහි ... ජරාමරණයෙහි ආදිතව දැක ජරාමරණනිරෝධයෙහි උපත් ඡන්ද ඇත්තේ ශ්‍රද්ධාබිබුක්ක වෙයි. ඔහුගේ සිත ද මොනොවට පිහිටියේ වෙයි. ජරාමරණයෙහි නිරෝධානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙමි’ හික්මෙයි. ‘ජරාමරණයෙහි නිරෝධානුදර්ශී වූ ප්‍රඥාස කරන්නෙමි’ හික්මේ.

කිහි අයුරෙකින් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වේ ද? කිහි අයුරෙකින් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වේ ද යත්: පස් අයුරෙකින් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වෙයි. අට අයුරෙකින් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වේ.

කවර පස් අයුරෙකින් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වේ ද යත්: අනිත්‍යස්වභාවයෙන් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වෙයි. දුඃඛස්වභාවයෙන් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වෙයි. අනාත්මස්වභාවයෙන් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වෙයි. සත්‍යාපස්වභාවයෙන් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වෙයි. විපරිණාමස්වභාවයෙන් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වේ. මේ පස් අයුරින් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව වේ.

කවර අට අයුරෙකින් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වේ ද යත්: මූලප්‍රත්‍යය නිරෝධයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි, ආසන්නප්‍රත්‍යය නිරෝධයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි, මූලප්‍රත්‍යයාගේ උත්පත්තිනිරෝධයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි, ආසන්නප්‍රත්‍යයාගේ උත්පත්තිනිරෝධයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි, ජනක ප්‍රත්‍යය නිරෝධයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි: උපස්ථානකප්‍රත්‍යය නිරෝධයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි, (විදගීනා-මාගී) ශුද්ධොත්පාදයෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි. නිරෝධය එළඹිසිටීමෙන් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙයි. මේ අට අයුරින් අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වේ. මේ පස් අයුරින් අවිද්‍යායෙහි ආදීනව දැක මේ අට අයුරින් අවිද්‍යානිරෝධයෙහි හටගත් ඡන්ද ඇත්තේ ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි. ඔහුගේ සිත ද මොනොවට පිහිටියේ වෙයි. 'අවිද්‍යාවගේ නිරෝධය අනුවැ බලමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. 'අවිද්‍යාවගේ නිරෝධය අනුවැ බලමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' හික්මේ.

කිහි අයුරෙකින් 'සංසකාරයන්හි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් සංසකාරයෝ නිරුද්ධ වෙත් ද, ... කිහි අයුරෙකින් විඤ්ඤායෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් විඤ්ඤා නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් නාමරූපයෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් නාමරූපය නිරුද්ධ වේ ද? කිහි අයුරෙකින් සලායතනයෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් සලායතනය නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් සංගීයෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් සංගීය නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් වේදනායෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් වේදනාව නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් තෘෂ්ණාවගේ ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් තෘෂ්ණාව නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් උපාදානෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් උපාදානය නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් භවයෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් භවය නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් ජාතියෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් ජාතිය නිරුද්ධ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් ජරාමරණයෙහි ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් ජරාමරණය නිරුද්ධ වේ ද යත්: පස් අයුරෙකින් ජරාමරණයෙහි ආදීනව වෙයි. අට අයුරෙකින් ජරාමරණය නිරුද්ධ වේ.

කවර පස් අයුරින් ජරාමරණයෙහි ආදීනව වේ ද යත්: අනිත්‍ය ස්වභාවයෙන් ජරාමරණයෙහි ආදීනව වෙයි. දුඃඛස්වභාවයෙන් ... අනාත්ම ස්වභාවයෙන් ... සත්‍යාපස්වභාවයෙන් .. විපරිණාමස්වභාවයෙන් ජරාමරණයෙහි ආදීනව වෙයි. මේ පස් අයුරින් ජරාමරණයෙහි ආදීනව වේ.

කනමෙහි අධිකාරකාරෙහි ජරාමරණං නිරුපකිති: නිදනනිරෝධෙන ජරාමරණං නිරුපකිති, සමුදයනිරෝධෙන -පෙ- ජාතිනිරෝධෙන -පෙ- පහමනිරෝධෙන¹ -පෙ- හෙතුනිරෝධෙන -පෙ- පච්චයනිරෝධෙන -පෙ- සද්දන්තාදෙන -පෙ- නිරෝධානපට්ඨානෙන ජරාමරණං නිරුපකිති. ඉමෙහි අධිකාරකාරෙහි ජරාමරණං නිරුපකිති.

ඉමෙහි පඤ්චාසාරෙහි ජරාමරණෙ ආදීනවා දිස්වා ඉමෙහි අධිකාරකාරෙහි ජරාමරණනිරෝධෙ ඡන්දජාතො හොති සද්ධාධිමුක්තො,² විතතඤ්චස්ස සාධිට්ඨනා, 'ජරාමරණෙ නිරෝධානුපස්සි අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, ජරාමරණෙ නිරෝධානුපස්සි පස්සසිස්සාමි'ති සිකති.

නිරෝධානුපස්සි අස්සාසපස්සාසවසෙන ධම්මා, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා සද්දන්තං, ධම්මා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චව සති ච, නාය සතිසා තෙන සද්දන්තෙ තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සනිති කථං තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති -පෙ- එවං තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති. භාවනාති චතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

නිරෝධානුපස්සි අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- නිරෝධානුපස්සි අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඨං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමස්ඤ්ච පරිච්ඡකිති'ති. (3)

කථං 'පරිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'පරිනිස්සග්ගානුපස්සි පස්සසිස්සාමි'ති සිකති:

පරිනිස්සග්ගානි ඤේ පරිනිස්සග්ගා: පරිච්චාගපරිනිස්සග්ගො ච, පකකුතපරිනිස්සග්ගො ච. 'රූපං පරිච්චජනී'ති පරිච්චාගපරිනිස්සග්ගො 'රූපනිරෝධෙ නිබ්බානෙ'විතතං පකකුතී'ති පකකුතපරිනිස්සග්ගො, රූපෙ පරිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, රූපෙ 'පරිනිස්සග්ගානුපස්සි පස්සසිස්සාමි'ති සිකති. වෙදනං -පෙ- සද්දන්තං -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- 'ජරාමරණං පරිච්චජනී'ති පරිච්චාගපරිනිස්සග්ගො, 'ජරාමරණනිරෝධෙ නිබ්බානෙ'විතතං පකකුතී'ති පකකුතපරිනිස්සග්ගො.

'ජරාමරණෙ පරිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'ජරාමරණෙ පරිනිස්සග්ගානුපස්සි පස්සසිස්සාමි'ති සිකති. පරිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සාසපස්සාසවසෙන ධම්මා, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා සද්දන්තං, ධම්මා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චව සති ච. නාය සතිසා තෙන සද්දන්තෙ තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

1. භවනිරෝධන - සෘ, සි 1

2. සද්ධාධිමුක්තො - සි 1.

කවර අට අයුරින් ජරාමරණය නිරුද්ධ වේ ද යත්: නිදනනිරෝධයෙන් ජරාමරණය නිරුද්ධ වෙයි. සමුදයනිරෝධයෙන් ... ජාතිනිරෝධයෙන් ... පහවනිරෝධයෙන් ... හෙතුනිරෝධයෙන් ... ප්‍රත්‍යයනිරෝධයෙන් ... ඥානොත්තරයෙන් ... නිරෝධය එළඹිදිවීමෙන් ජරාමරණය නිරුද්ධ වෙයි. මේ අට අයුරින් ජරාමරණය නිරුද්ධ වේ. මේ පස් අයුරින් ජරාමරණයෙහි ආදීනව දැක මේ අට අයුරින් ජරාමරණනිරෝධයෙහි හටගත් ඡන්ද ඇත්තේ ශ්‍රද්ධායෙහි අධිමුක්ත වෙයි. ඔහුගේ සිත ද මොනොවට පිහිටියේ වෙයි. 'ජරාමරණයෙහි නිරෝධය අනුවා බලමින් ආයොස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. ජරාමරණයෙහි නිරෝධය අනුවා බලමින් ප්‍රයොස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. 'නිරෝධානුපය්‍යී'යි කියන ලද ආයොස-ප්‍රයොසයන්ගේ වශයෙන් ධර්මයෝ වෙයි. උපසංඛානය සමාති යැ අනුපසංඛානාච ඥාන යැ ධර්ම උපසංඛාන වෙයි. සමාති නො වෙයි. සමාතිය උපසංඛාන ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ ධර්මයන් අනුපසංඛානා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'ධම්මෙසු ධම්මානුපසංඛානාසතිපට්ඨානභාවනා'යි.

අනුපසංඛති යනු: කිසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසංඛානා කෙරේ ද යත්: ... මෙසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසංඛානා කෙරෙයි. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙහි ... ආසෙවනසමාචාරයෙන් භාවනා යි. 'නිරෝධානුපය්‍යී'යි කියන ලද ආයොසප්‍රයොසයන්ගේ වශයෙන් සංවර සමාචාරයෙන් ශීලවිගුණි යැ ... 'නිරෝධානුපය්‍යී'යි කියන ලද ආයොසප්‍රයොසයන්ගේ වශයෙන් චිත්තයාගේ එකාග්‍රතා සංකිප්පය අවික්ෂේපය ප්‍රකට කොට දන්නාහට ... ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සමවධාන කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. සමත්ඤ්ච පරිච්ඡක්ඛයි'යි.

කිසෙයින් 'පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී වා ආයොස කරන්නෙමි' හික්මේ ද, 'පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී වා ප්‍රයොස කරන්නෙමි' හික්මේ ද යත්: **පරිනිසංග්‍යාන** යනු: ප්‍රතිනිසංගීයෝ දෙදෙනෙකි: පරිත්‍යාගප්‍රතිනිසංගී යැ ප්‍රසංග්‍යානප්‍රතිනිසංගී යැ යි. රූපය පරිත්‍යාග කෙරේ නු යි පරිත්‍යාග ප්‍රතිනිසංගී වෙයි. රූපනිරෝධ සංකිප්පය නිව්‍යාණයෙහි විතතය ප්‍රසංග්‍යාන කෙරේ නු යි ප්‍රසංග්‍යානප්‍රතිනිසංගී වෙයි. 'රූපයෙහි පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී වා ආයොස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. 'රූපයෙහි පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී වා ප්‍රයොස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. වෙදනාව ... සංඥාව ... සංසකාරයන් ... විඤ්ඤාය ... චක්ඛුෂ් ... ජරාමරණය පරිත්‍යාග කෙරේ නු යි පරිත්‍යාගප්‍රතිනිසංගී වෙයි, ජරාමරණනිරෝධ සංකිප්පය නිව්‍යාණයෙහි විතතය ප්‍රසංග්‍යාන කෙරේ නු යි ප්‍රසංග්‍යානප්‍රතිනිසංගී වෙයි. 'ජරාමරණයෙහි පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී වා ආයොස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. ජරාමරණයෙහි පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී වා ප්‍රයොස කරන්නෙමි' හික්මෙයි. පරිනිසංග්‍යානුපය්‍යී'යි කියන ලද ආයොසප්‍රයොසයන්ගේ වශයෙන් ධර්මයෝ වෙයි. උපසංඛානය සමාති යැ, අනුපසංඛානාච ඥාන යැ, ධර්ම උපසංඛාන වෙයි. සමාති නො වෙයි. සමාතිය උපසංඛාන ද සමාති ද වෙයි. ඒ සමාතියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ ධර්මයන් අනුපසංඛානා කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි. 'ධම්මෙසු ධම්මානුපසංඛානාසතිපට්ඨානභාවනා'යි.

අනුපය්‍යයාණී කථාං තෙ ධම්මෙ අනුපය්‍යයාණී: අනිච්චතො අනුපය්‍යයාණී, නො නිච්චතො -පෙ- පරිනිස්සථ්‍යාණී, නො ආදියති. අනිච්චතො අනුපය්‍යයාණො නිච්චසඤ්ඤං පජ්ඣති -පෙ- පරිනිස්සථ්‍යාණො ආදිනං පජ්ඣති. එවං තෙ ධම්මෙ අනුපය්‍යයාණී. භාවනානි චතස්සො භාවනා: තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනන්තවත්තනට්ඨන භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

පරිනිස්සයානානුපය්‍යී අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි, අවිකේතපට්ඨන විතතවිසුද්ධි, දස්සනට්ඨන දිට්ඨිවිසුද්ධි, යො තත්ථ සංවරට්ඨා, අයං අධිසීලසිකිං. යො තත්ථ අවිකේතපට්ඨා, අයං අධිවිතතසිකිං, යො තත්ථ දස්සනට්ඨා, අයං අධිපඤ්ඤාසිකිං. ඉමා භික්ඛො සිකිංසො ආචර්ණෙනා සිකිංසති, ජානෙනා සිකිංසති -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකාරොනෙනා සිකිංසති.

පරිනිස්සයානානුපය්‍යී අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකේතපං පජානෙනා විදිනා වෙදනා උපපජ්ජති, විදිනා උපට්ඨගන්ති, විදිනා අබ්භන්තං ගච්ඡන්ති -පෙ- පරිනිස්සයානානුපය්‍යී අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකේතපං පජානෙනා ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පරිච්ඡිකිති, බලාති සමොධානෙති, බොජ්ඣඤ්ච සමොධානෙති, මග්ගං සමොධානෙති, ධම්මෙ සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පරිච්ඡිකිති.

ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති කථාං ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති: අබ්මොක්ඛට්ඨන සද්ධිඤ්ඤා සමොධානෙති -පෙ- තෙන වුච්චති: 'සමන්ඤ්ච පරිච්ඡිකිති'ති. (4)

අධ්‍යයන අනුපය්‍යයෙන් ඤාණානි, අධ්‍යයන ව උපට්ඨානානුස්සන්ධියො, වහනාරි සුත්තනතිකවණ්ණි ධම්මෙසු ධම්මානුපය්‍යනාය.

ඉමානි බ්‍රහ්මික සතොකාරිස්ස ඤාණානි.

එතුන්ද්‍රිය චතුක්කං.

සතොකාරිඤ්ඤානි භිද්දසො.

අනුපසාදන යනු: කිසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසාදනා කෙරේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසාදනා කෙරෙයි. නිත්‍ය හෙයින් අනුපසාදනා නො, කෙරෙයි. ... පරිත්‍යාග කෙරෙයි. ශුභණය නො, කෙරෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් අනුපසාදනා කරනුයේ නිත්‍යසංඥාව දුරු කෙරෙයි ... පරිත්‍යාග කරනුයේ ආදාය දුරු කෙරෙයි. මෙසෙයින් ඒ ධර්මයන් අනුපසාදනා කෙරෙයි. භාවනා යනු: භාවනා සතරෙකි: ඒ භාවනාවිශේෂයෙහි උපත් යුගනද්වි (සමාධි-ප්‍රඥ) ධර්මයන්ගේ නො, ඉක්ම පවත්නා ස්වභාවයෙන් භාවනා යා ... ආසෙවනස්වභාවයෙන් භාවනා යි.

‘පරිතිස්සග්ගානුපසස්සි’යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ වශයෙන් සංවරස්වභාවයෙන් ශිලවිශුද්ධි යැ අවික්ෂෙපස්වභාවයෙන් විතතවිශුද්ධි යැ දශීනස්වභාවයෙන් දුෂ්ටවිශුද්ධි යැ, එහි යම් සංවරස්වභාවයක් වේ ද මේ අධිශිලශික්ෂා යැ, එහි යම් අවික්ෂෙපස්වභාවයක් වේ ද මේ අධිවිතතශික්ෂා, යැ එහි යම් දශීනස්වභාවයක් වේ ද මේ අධිප්‍රඥශික්ෂා යි. මේ තුන් ශික්ෂාවන් ආවර්ජනා කරන්නේ හික්මෙයි දන්නේ හික්මෙයි. ... සාක්ෂාත්-කථිව්‍යය සාක්ෂාත් කරන්නේ හික්මේ.

‘පරිතිස්සග්ගානුපසස්සි’යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකිරාන අවික්ෂෙපය දන්නාහට ප්‍රකට කොට දන්නාලද වෙදනාවෝ උපදිති, ප්‍රකට කොට දන්නාලද්දු වටහැති ප්‍රකට කොට දන්නා ලද්දු අත්‍යයට යෙති ... ‘පරිතිස්සග්ගානුපසස්සි’යි කියන ලද ආශ්වාසප්‍රඥාපයන්ගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකිරාන අවික්ෂෙපය ප්‍රකට කොට දන්නේ ඉන්ද්‍රියයන් සම්මධාන කෙරෙයි. ගොවරය ද ප්‍රකට කොට දැනගනී. ශමාභීය ද ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. බලයන් සම්මධාන කෙරෙයි. බොධ්‍යභයන් සම්මධාන කෙරෙයි. මායීය සම්මධාන කෙරෙයි. ධර්මයන් සම්මධාන කෙරෙයි. ගොවරය ද ප්‍රකට කොට දැනගනී. ශමාභීය ද ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

ඉන්ද්‍රියානි සමෝධානෙති යනු: කිසෙයින් ඉන්ද්‍රියයන් සම්මධාන කෙරෙයි, යත්: අධිමොක්ෂස්වභාවයෙන් ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රියය සම්මධාන කෙරෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘සමත්ඤ්ඤ පරිච්ඡක්ඛිති’යි.

ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශිතායෙහි අනුදර්ශිතාඥනයෝ අටදෙනෙක උපස්ථා-නානුසමාතිනු ද අට දෙනෙක, සොත්‍රානතිකවස්තුනු සතර දෙනෙකි.

මොහු සතොකාරීහුගේ දෙතිස් ඥානයෝ යි.

චතුඤ්ඤ චතුෂ්කය යි.

සතොකාරීඥානභිදේශය නිමි.

3 - 6, 11. සූරාසිල්කය

(6) කතමානි වතුපිසති සමාධිවසෙන සූරානි:

දීඝං අසාසවසෙන විතතස්ස එකගතො අවිකෙබ්බො සමාධි, දීඝං පසාසවසෙන විතතස්ස එකගතො අවිකෙබ්බො සමාධි -පෙ- විමොචයං විතතං අසාසවසෙන විතතස්ස එකගතො අවිකෙබ්බො සමාධි, විමොචයං විතතං පසාසවසෙන විතතස්ස එකගතො අවිකෙබ්බො සමාධි.

ඉමානි වතුපිසති සමාධිවසෙන සූරානි.

(7) කතමානි ඥෙසහතති විපස්සනාවසෙන සූරානි:

දීඝං අසාසං අනිච්චතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, දුක්ඛතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, අනතතතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, දීඝං පසාසං අනිච්චතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, දුක්ඛතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, අනතතතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා -පෙ- විමොචයං විතතං අසාසං -පෙ- විමොචයං විතතං පසාසං අනිච්චතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, දුක්ඛතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා, අනතතතො අනුපස්සනවෙඨන විපස්සනා.

ඉමානි ඥෙසහතති විපස්සනාවසෙන සූරානි.

(8) කතමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දසූරානි:

අනිච්චානුපය්සී අසාසං යථාභූතං ජානාති පස්සතීති නිබ්බිද්දසූරානි, අනිච්චානුපය්සී පසාසං යථාභූතං ජානාති පස්සතීති නිබ්බිද්දසූරානි -පෙ- පටිතිස්සග්ගානුපය්සී අසාසං යථාභූතං ජානාති පස්සතීති නිබ්බිද්දසූරානි, පටිතිස්සග්ගානුපය්සී පසාසං යථාභූතං ජානාති පස්සතීති නිබ්බිද්දසූරානි.

ඉමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දසූරානි.

(9) කතමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දනුලොමෙ සූරානි.

අනිච්චානුපය්සී අසාසං භගවුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සූරානි, අනිච්චානුපය්සී පසාසං භගවුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සූරානි -පෙ- පටිතිස්සග්ගානුපය්සී අසාසං භගවුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සූරානි, පටිතිස්සග්ගානුපය්සී පසාසං භගවුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සූරානි.

ඉමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දනුලොමෙ සූරානි.

3 - 6, 11. ඥානරාශිපටික

සමාධිවශයෙන් සුවිසි ඥානයෝ කවරහ යන්:

‘දිඝං’යි කියනලද ආයෝගයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවිකේෂපය සමාධි යැ ‘දිඝං’යි කියනලද ප්‍රයෝජනයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවිකේෂපය සමාධි යැ ... ‘විමෝචයං විතතං’යි කියනලද ආයෝගයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවිකේෂපය සමාධි යැ ‘විමෝචයං විතතං’යි කියනලද ප්‍රයෝජනයාගේ වශයෙන් විතතයාගේ එකාග්‍රතා සංකීර්ණ අවිකේෂපය සමාධි යි.

මොහු සමාධි වශයෙන් සුවිසි ඥානයෝ යි. (1)

විදගීනා වශයෙන් දෙසැත්තැ ඥානයෝ කවරහ යන්:

දිඝී වූ ආයෝගය අනිත්‍ය හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ දුඛ හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ අනාත්ම හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ දිඝී වූ ප්‍රයෝජනය අනිත්‍ය හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ දුඛ හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ අනාත්ම හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ... සිත මුදමින් ආයෝගය ... සිත මුදමින් ප්‍රයෝජනය අනිත්‍ය හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ දුඛ හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යැ අනාත්ම හෙයින් අනුදගීනාසම්භාවයෙන් විදගීනා යි.

මොහු විදගීනා වශයෙන් දෙසැත්තැ ඥානයෝ යි. (2)

අභට්ඨිච්ඡේදඥානයෝ කවරහ යන්:

අනිත්‍යානුදර්ශී වැ ආයෝග කරනුයේ ඇති සැටියෙන් දැනී දකී නු යි නිච්ඡේදඥාන යැ අනිත්‍යානුදර්ශී වැ ප්‍රයෝජනය කරනුයේ ඇති සැටියෙන් දැනී දකී නු යි නිච්ඡේදඥාන යැ ... ප්‍රතිතිඝ්ඤානුදර්ශී වැ ආයෝගකරනුයේ ඇති සැටියෙන් දැනී දකී නු යි නිච්ඡේදඥාන යැ ප්‍රතිතිඝ්ඤානුදර්ශී වැ ප්‍රයෝජන කරනුයේ ඇති සැටියෙන් දැනී දකී නු යි නිච්ඡේදඥාන යි.

මොහු අභට්ඨි ච්ඡේදඥානයෝ යි. (3)

අභට්ඨිච්ඡේදනුලෝමඥානයෝ කවරහ යන්:

අනිත්‍යානුදර්ශී වැ ආයෝග කරන්නනුට භය හෙයින් වැටිමේ ප්‍රඥව නිච්ඡේදනුලෝමඥාන යැ අනිත්‍යානුදර්ශී වැ ප්‍රයෝජන කරන්නනුට භය හෙයින් වැටිමේ ප්‍රඥව නිච්ඡේදනුලෝමඥාන යැ ... පරිතිස්සග්ගානුපස්සී වැ ආයෝග කරන්නනුට භය හෙයින් වැටිමේ ප්‍රඥව නිච්ඡේදනුලෝමඥාන යැ පරිතිස්සග්ගානුපස්සී වැ ප්‍රයෝජන කරන්නනුට භය හෙයින් වැටිමේ ප්‍රඥව නිච්ඡේදනුලෝමඥාන යි.

මොහු අභට්ඨි ච්ඡේදනුලෝමඥානයෝ යි. (4)

අනිමානුපයසී අසාංඝං පටිසඛිං සනත්ථිනාං පඤ්ඤා නිබ්බිද-
පටිපසාසාද්ධිඤ්ඤං, අනිමානුපයසී පසාංඝං පටිසඛිං සනත්ථිනාං පඤ්ඤා
නිබ්බිදපටිපසාසාද්ධිඤ්ඤං -ලෙ- පටිනිසායානානුපයසී අසාංඝං පටිසඛිං
සනත්ථිනාං පඤ්ඤා නිබ්බිදපටිපසාසාද්ධිඤ්ඤං, පටිනිසායානානුපයසී
පසාංඝං පටිසඛිං සනත්ථිනාං පඤ්ඤා නිබ්බිදපටිපසාසාද්ධිඤ්ඤං.

සෞභාෂනීම්මයෙන සකකායදිට්ඨියා පභිනතතා සමුච්ඡින්නතතා උපපජ්ඣති විමුත්තිසුඛෙ ඤාණං, විචිකිල්පාය පභිනතතා සමුච්ඡින්නතතා උපපජ්ඣති විමුත්තිසුඛෙ ඤාණං, සීලබ්බපරාමාසස්ස -පෙ- දිට්ඨිානුසයස්ස -පෙ- විචිකිල්පානුසයස්ස පභිනතතා සමුච්ඡින්නතතා උපපජ්ඣති විමුත්තිසුඛෙ ඤාණං, සකද්දගාමිම්මයෙන ඔලාරිකස්ස කාමරාගසඤ්ඤාජනස්ස -පෙ- පටිඝසඤ්ඤාජනස්ස -පෙ- ඔලාරිකස්ස කාමරාගානුසයස්ස, පටිඝානුසයස්ස පභිනතතා සමුච්ඡින්නතතා උපපජ්ඣති විමුත්තිසුඛෙ ඤාණං, අනාගාමි- මයෙන අනුසභගගතස්ස කාමරාගසඤ්ඤාජනස්ස -පෙ- පටිඝසඤ්ඤා- ජනස්ස, අනුසභගගතස්ස කාමරාගානුසයස්ස, පටිඝානුසයස්ස පභිනතතා සමුච්ඡින්නතතා උපපජ්ඣති විමුත්තිසුඛෙ ඤාණං, අරහතමයෙන රූපරාගස්ස -පෙ- අරූපරාගස්ස, මානස්ස, උග්ගච්චස්ස, අච්ඡාරාය මානානුසයස්ස, භවරාගානුසයස්ස, අච්ඡාරානුසයස්ස පභිනතතා සමුච්ඡින්නතතා උපපජ්ඣති විමුත්තිසුඛෙ ඤාණං.

සෞලසවනුකං ආනාපානසතිසමාධිං භාවයතො සමධිකානි ඉමානි
ඥා සද්ධනසතානි උපපජ්ජන්ති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිෂේදප්‍රතිප්‍රග්‍රහණයෙන් අවදේන කවරහ යන්:

අනිත්‍යානුදර්ශී වූ ආශ්වාස කරන්නෙකුට පරිසරබාසනාවිධානා ප්‍රඥව නිෂේදප්‍රතිප්‍රග්‍රහණය වෙයි, අනිත්‍යානුදර්ශී වූ ප්‍රශ්වාස කරන්නෙකුට පරිසරබාසනාවිධානා ප්‍රඥව නිෂේදප්‍රතිප්‍රග්‍රහණය වෙයි, පරිනිස්සග්‍යානුපය්‍යී වූ ආශ්වාස කරන්නෙකුට පරිසරබාසනාවිධානා ප්‍රඥව නිෂේදප්‍රතිප්‍රග්‍රහණය වෙයි, පරිනිස්සග්‍යානුපය්‍යී වූ ප්‍රශ්වාස කරන්නෙකුට පරිසරබාසනාවිධානා ප්‍රඥව නිෂේදප්‍රතිප්‍රග්‍රහණය වේ.

මොහු නිෂේදඥනයෙන් අවදේන වෙත්. (5)

එක්විසි විමුක්තිසුඛඥනයෙන් කවරහ යන්:

ප්‍රොතාපනනිමාගීයෙන් සතකායදෂටිය පුහුන් බැවින් මුලුසුන් කරන ලද බැවින් විමුක්තිසුඛඥනය උපදී. විවිකිත්තාව පුහුන් බැවින් මුලුසුන් කරන ලද බැවින් විමුක්තිසුඛඥනය උපදී. ශීලව්‍යපරාමගීය ... දූෂටානුයය විවිකිත්තානුයය පුහුන් බැවින් මුලුසුන් කරන ලද බැවින් විමුක්තිසුඛඥනය උපදී සකාදගාමිමාගීයෙන් ඔෆදරිකකාමරාගසංයෝජනය ... ප්‍රතිසසංයෝජනය ඔෆදරික වූ කාමරාගානුයය ප්‍රතිසානුයය පුහුන් බැවින් මුලුසුන් කරන ලද බැවින් විමුක්තිසුඛඥනය උපදී. අනාගාමිමාගීයෙන් අනුසහගත වූ කාමරාගසංයෝජනය...ප්‍රතිසසංයෝජනය අනුසහගත වූ කාමරාගානුයය ප්‍රතිසානුයය පුහුන් බැවින් මුලුසුන් කරන ලද බැවින් විමුක්තිසුඛඥනය උපදී. අභිනමාගීයෙන් රූපරාගය .. අරූපරාගය මානය ඔෆද්ධානය අවිද්‍යාව මානානුයය භවරාගානුයය අවිද්‍යානුයය පුහුන් බැවින් මුලුසුන් කරන ලද බැවින් විමුක්තිසුඛඥනය උපදී.

මොහු එක්විසි විමුක්තිඥනයෙන් යි.

මොහුගේ වස්තුක වූ ආනාපානසතිසමාධිය වඩන්නාහට සාධික වූ මේ ඥනයෙන් දෙසියදෙන උපදිත්.

ආනාපානසමාධිකථා නමි

4

ඉන්ද්‍රිය කථා.

4 - 1. පඨමසුත්තං

එවං මෙ සුත්තං: එකං සමයං භගවා සාවඤ්ඤියං විහරති ජේතවනෙ අනාපිඤ්ඤායා ආරාමෙ. තඤ්ඤාං භගවා භික්ඛූ ආමනොසි 'භික්ඛවො'ති. 'භද්දනො'ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොස්සං. භගවා එතදවොච:

පඤ්චමානි භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි, කතමානි පඤ්ච: සද්ධිත්‍රියං විරිතිත්‍රියං සතිත්‍රියං සමාධිත්‍රියං පඤ්ඤිත්‍රියං. ඉමානි ඛො භික්ඛවෙ, පඤ්චිත්‍රියානි.

ඉමානි පඤ්චිත්‍රියානි කතිභාකාරෙහි විසුජ්ඣිතානි: ඉමානි පඤ්චිත්‍රියානි පනාරසහි ආකාරෙහි විසුජ්ඣිතානි. අස්සඤ්ඤා පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, සද්ධා පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, පසාදනීයෙ සුත්තනො පච්චවෙකකතො, ඉමෙහි තිභාකාරෙහි සද්ධිත්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

කුසිනෙ පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, ආරභිවිරිතෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, සමමපට්ඨානෙ පච්චවෙකකතො, ඉමෙහි තිභාකාරෙහි විරිතිත්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

මුට්ඨස්සනි පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, උපට්ඨිතසනි¹, පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, සතිපට්ඨානෙ පච්චවෙකකතො, ඉමෙහි තිභාකාරෙහි සතිත්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

අසමාහිතෙ පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, සමාහිතෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, කුසිනෙ පච්චවෙකකතො, ඉමෙහි තිභාකාරෙහි සමාධිත්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

දුප්පඤ්ඤා පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, පඤ්ඤාවනො පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, ගමිතරඤ්ඤාචරිතං පච්චවෙකකතො, ඉමෙහි තිභාකාරෙහි පඤ්ඤිත්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

ඉති ඉමෙ පඤ්ච පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, පඤ්ච පුග්ගලෙ සෙවතො භාජතො පසිරු පාසතො, පසාදනීයෙ සුත්තනො² පච්චවෙකකතො, ඉමෙහි පනාරසහි ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්චිත්‍රියානි විසුජ්ඣිතානි.

කතිභාකාරෙහි පඤ්චිත්‍රියානි භාවිතානි³, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනා ඉන්ද්‍රියානං භාවනා භොති: දසභාකාරෙහි පඤ්චිත්‍රියානි භාවිතානි,⁴ දසභාකාරෙහි පඤ්චනා ඉන්ද්‍රියානං භාවනා භොති.

1. විරිතිත්‍රියං - මජ්ඣං.

2. උපට්ඨිතසනි - මජ්ඣං, සෘණං.

3. පඤ්ච සුත්තනානිකකතං - මජ්ඣං, සෘණං.

4. භාවිතානි - මජ්ඣං, සෘණං.

4

ඉන්ද්‍රියකපා

4 - 1. ප්‍රථම සූත්‍රය

“මා විසින් මෙසේ අසනලද නොහොත් මා ගේ ඇසීම මෙසේ යි. කෙසේද යත්: එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සාවැත්නුවර සමීපයෙහි වූ ජේතවන නම් වූ අනේපිඬුසිටුහුගේ අරමිහි වාසය කරන සේක. එසමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ‘මහණෙනි’ යි හිඤ්ඤාත් ඇමතු සේක. ‘සමාමිති භාග්‍යවතුන් වහන්සැ’ යි ඒ හිඤ්ඤා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් ඇස්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ ඉන්ද්‍රියසූත්‍රය වදාළ සේක.

මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක. කවර පස්දෙනෙක් ද යත්: ශ්‍රවණේන්ද්‍රිය යැ විශේෂීන්ද්‍රිය යැ සමාභිජ්‍රිය යැ සමාධිජ්‍රිය යැ ප්‍රඥේන්ද්‍රිය යි. මහණෙනි, මොහු පඤ්චේන්ද්‍රියයෝ යි.

මේ පඤ්චේන්ද්‍රියයෝ කිහි අයුරෙකින් විශුද්ධ වෙත් ද යත්: මේ පඤ්චේන්ද්‍රියයෝ පසළොස් අයුරෙකින් විශුද්ධ වෙති. ශ්‍රවණ-නැති පුද්ගලයන් දුර්ලත්තාභට ශ්‍රවණ ඇති පුද්ගලයන් සෙවන-භජන-පයඤ්චාසන කරන්නාභට ප්‍රසාද එළවන සූත්‍රාන්තයන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාභට, මේ තුන් අයුරින් ශ්‍රවණේන්ද්‍රියය විශුද්ධ වෙයි.

කුසිදපුද්ගලයන් දුර්ලත්තාභට, ආරබ්ධිපියඝී පුද්ගලයන් සෙවන-භජන-පයඤ්චාසන කරන්නාභට, සමාසංප්‍රදහනෙන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාභට, මේ තුන් අයුරින් විශේෂීන්ද්‍රියය විශුද්ධ වෙයි.

මූලාසිති ඇති පුද්ගලයන් දුර්ලත්තාභට, එළඹයිවි සිති ඇති පුද්ගලයන් සෙවන-භජන-පයඤ්චාසන කරන්නාභට, සිව්වත් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාභට, මේ තුන් අයුරින් සමාභිජ්‍රියය විශුද්ධ වෙයි.

අසමාභිත පුද්ගලයන් දුර්ලත්තාභට, සමාභිතපුද්ගලයන් සෙවන-භජන-පයඤ්චාසන කරන්නාභට, ධ්‍යාන-විමෝක්‍ෂයන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාභට, මේ තුන් අයුරින් සමාධිජ්‍රියය විශුද්ධ වෙයි.

ප්‍රඥ නැති පුද්ගලයන් දුර්ලත්තාභට, ප්‍රඥ ඇති පුද්ගලයන් සෙවන-භජන-පයඤ්චාසන කරන්නාභට, ගම්භීරඥතාවයඝී ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාභට මේ තුන් අයුරින් ප්‍රඥේන්ද්‍රියය විශුද්ධ වෙයි.

මෙසෙයින් මේ පඤ්චපුද්ගලයන් දුර්ලත්තාභට පඤ්චපුද්ගලයන් සෙවන-භජන-පයඤ්චාසන කරන්නාභට පඤ්චසූත්‍රාන්තයන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාභට මේ පසළොස් අයුරින් මේ පඤ්චේන්ද්‍රියයෝ විශුද්ධ වෙත්.

කිහි අයුරෙකින් පඤ්චේන්ද්‍රියයෝ වඩනුලැබෙත් ද කිහි අයුරෙකින් පඤ්චේන්ද්‍රියයන්ගේ භාවනාව මේ ද යත්: දසඅයුරෙකින් පඤ්චේන්ද්‍රියයෝ වඩනු ලැබෙති. දසඅයුරෙකින් පඤ්චේන්ද්‍රියයන්ගේ භාවනාව වෙයි.

අසාදනය ප්‍රජනන සංවිධානය භාවිතය, සංවිධානය භාවිතය, අසාදනය ප්‍රජනන. කොසලය ප්‍රජනන විවිධත්වය භාවිතය, විවිධත්වය භාවිතය, කොසලය ප්‍රජනන. පමාදා ප්‍රජනන සංවිධානය භාවිතය, සංවිධානය භාවිතය පමාදා ප්‍රජනන. උදාහරණ ප්‍රජනන සංවිධානය භාවිතය, සංවිධානය භාවිතය, උදාහරණ ප්‍රජනන. අවිජ්‍ය ප්‍රජනන ප්‍රජනන භාවිතය, ප්‍රජනන භාවිතය අවිජ්‍ය ප්‍රජනන.

ඉමෙහි දසහාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය, ඉමෙහි දසහාකාරයේ ප්‍රජනන ඉන්ද්‍රජයකර්ම භාවිතය.

කතිහාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය: දසහාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය.

අසාදනය ප්‍රජනන සංවිධානය භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය, සංවිධානය භාවිතය සුභාවිතය අසාදනය ප්‍රජනන හෙතෙම සුභාවිතය, කොසලය ප්‍රජනන සුභාවිතය, විවිධත්වය භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය, විවිධත්වය භාවිතය සුභාවිතය කොසලය ප්‍රජනන හෙතෙම සුභාවිතය, පමාදා ප්‍රජනන සංවිධානය භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය, සංවිධානය භාවිතය පමාදා ප්‍රජනන හෙතෙම සුභාවිතය, සංවිධානය භාවිතය පමාදා ප්‍රජනන හෙතෙම සුභාවිතය, උදාහරණ ප්‍රජනන සංවිධානය භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය, සංවිධානය භාවිතය උදාහරණ ප්‍රජනන හෙතෙම සුභාවිතය, අවිජ්‍ය ප්‍රජනන ප්‍රජනන ප්‍රජනන ප්‍රජනන භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය, ප්‍රජනන භාවිතය සුභාවිතය අවිජ්‍ය ප්‍රජනන හෙතෙම සුභාවිතය.

ඉමෙහි දසහාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය හෙතෙම සුභාවිතය.

කතිහාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය,¹ කතිහාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය වෙම හෙතෙම සුභාවිතය ව, පරිපූරකයා ව සුපරිපූරකයා ව: චතුරාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය, චතුරාකාරයේ ප්‍රජනන භාවිතය වෙම හෙතෙම සුභාවිතය ව, පරිපූරකයා ව සුපරිපූරකයා ව.

සොභාවතමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය, සොභාවතමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය වෙම හෙතෙම සුභාවිතය ව,² පරිපූරකයා ව සුපරිපූරකයා ව, සකදගාමිමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය, සකදගාමිමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය වෙම හෙතෙම සුභාවිතය ව, පරිපූරකයා ව සුපරිපූරකයා ව, අනාගාමිමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය, අනාගාමිමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය වෙම හෙතෙම සුභාවිතය ව පරිපූරකයා ව සුපරිපූරකයා ව, අරහතමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය, අරහතමයකකණේ ප්‍රජනන භාවිතය වෙම හෙතෙම සුභාවිතය ව, පරිපූරකයා ව සුපරිපූරකයා ව.

1 භාවිතය - මජ්ඣිම, සූත

2. සුභාවිතය - සී 1, 2,

ශ්‍රද්ධා නැති බව දුරුලබ්‍යයේ ශ්‍රද්ධාන්‍යය වඩයි. ශ්‍රද්ධාන්‍යය වඩනුයේ ශ්‍රද්ධා නැති බව දුරුලබ්‍යයේ කුසිද බව දුරුලබ්‍යයේ විශේෂීන්‍යය වඩයි. විශේෂීන්‍යය වඩනුයේ කුසිද බව දුරුලබ්‍යයේ ප්‍රමාදය දුරුලබ්‍යයේ සමානීන්‍යය වඩයි, සමානීන්‍යය වඩනුයේ ප්‍රමාදය දුරුලබ්‍යයේ උභයානාමය දුරුලබ්‍යයේ සමානීන්‍යය වඩයි. සමානීන්‍යය වඩනුයේ උභයානාමය දුරුලබ්‍යයේ අවිඤ්චා දුරුලබ්‍යයේ ප්‍රඥාන්‍යය වඩයි. ප්‍රඥාන්‍යය වඩනුයේ අවිඤ්චා දුරුලබ්‍යයේ.

මේ දස අයුරින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනු ලැබෙත්. මේ දස අයුරින් පඤ්චන්‍යයන්ගේ භාවනාව වේ.

කිහි අයුරෙකින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලද්දහු මොනොවට වඩනා ලද්දහු වෙත් ද යත්: දස අයුරෙකින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලද්දහු මොනොවට වඩනාලද්දහු වෙති.

ශ්‍රද්ධා නැති බව ප්‍රතිණ බැවින් මොනොවට ප්‍රතිණ බැවින් ශ්‍රද්ධාන්‍යය වඩනාලද්දේ මොනොවට වඩනාලද්දේ වෙයි. ශ්‍රද්ධාන්‍යය වඩනාලද බැවින් මොනොවට වඩනාලද බැවින් ශ්‍රද්ධා නැති බව ප්‍රතිණ වූයේ මොනොවට ප්‍රතිණ වූයේ වෙයි. කුසිද බව ප්‍රතිණ බැවින් මොනොවට ප්‍රතිණ බැවින් විශේෂීන්‍යය වඩනාලද්දේ මොනොවට වඩනා ලද්දේ වෙයි. විශේෂීන්‍යය වඩනාලද බැවින් මොනොවට වඩනාලද බැවින් කුසිද බව ප්‍රතිණ වූයේ මොනොවට ප්‍රතිණ වූයේ වෙයි. ප්‍රමාදය ප්‍රතිණ බැවින් මොනොවට ප්‍රතිණ බැවින් සමානීන්‍යය වඩනාලද්දේ මොනොවට වඩනාලද්දේ වෙයි. සමානීන්‍යය වඩනාලද බැවින් මොනොවට වඩනා ලද බැවින් ප්‍රමාදය ප්‍රතිණ වූයේ මොනොවට ප්‍රතිණ වූයේ වෙයි. උභයානාමය ප්‍රතිණ බැවින් මොනොවට ප්‍රතිණ බැවින් සමානීන්‍යය වඩනා ලද්දේ මොනොවට වඩනාලද්දේ වෙයි. සමානීන්‍යය වඩනාලද බැවින් මොනොවට වඩනාලද බැවින් උභයානාමය ප්‍රතිණ වූයේ මොනොවට ප්‍රතිණ වූයේ වෙයි. අවිඤ්චා ප්‍රතිණ බැවින් මොනොවට ප්‍රතිණ බැවින් ප්‍රඥාන්‍යය වඩනාලද්දේ මොනොවට වඩනාලද්දේ වෙයි. ප්‍රඥාන්‍යය වඩනාලද බැවින් මොනොවට වඩනාලද බැවින් අවිඤ්චා ප්‍රතිණ වූවා මොනොවට ප්‍රතිණ වූවා වෙයි.

මේ දස අයුරින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලද්දහු මොනොවට වඩනා ලද්දහු වෙත්.

කිහි අයුරෙකින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලැබෙත් ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලද්දහු ද මොනොවට වඩනා ලද්දහු ද සත්-තිදුණාහු ද මොනොවට සත්තිදුණාහු ද වෙති යත්: සියු අයුරෙකින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලැබෙති. සියුඅයුරෙකින් පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලද්දහු ද මොනොවට වඩනා ලද්දහු ද සත්තිදුණාහු ද මොනොවට සත්-තිදුණාහු ද වෙති.

ප්‍රොතාපනම්මාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලැබෙති. ප්‍රොතා-පනම්මාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලද්දහු ද මොනොවට වඩනා ලද්දහු ද සත්තිදුණාහු ද මොනොවට සත්තිදුණාහු ද වෙති. සකාදගාමී මාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලැබෙති. සකාදගාමීමාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලද්දහු ද මොනොවට වඩනාලද්දහු ද සත්තිදුණාහු ද මොනොවට සත්තිදුණාහු ද වෙති. අනාගාමීමාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලැබෙති. අනාගාමීමාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලද්දහු ද මොනොවට වඩනාලද්දහු ද සත්තිදුණාහු ද මොනොවට සත්තිදුණාහු ද වෙති. අභිනාමාභික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනා ලැබෙති. අභිනාමා-භික්‍ෂණයෙහි පඤ්චන්‍යයෝ වඩනාලද්දහු ද මොනොවට වඩනාලද්දහු ද සත්තිදුණාහු ද මොනොවට සත්තිදුණාහු ද වෙත්.

ඉති වනයේ, මගහිසුද්ධිය, වනයේ, ඵලිසුද්ධිය, වනයේ සමුළුවේදිසුද්ධිය, වනයේ පරිපාසයාදිසුද්ධිය. ඉමෙහි වතුනාකාරෙහි පසුදිසුද්ධිය හිමිනන, ඉමෙහි වතුනාකාරෙහි පසුදිසුද්ධිය හිමිනන වෙව හොනන සුනාවිනන ව, පරිපාසයාදිසුද්ධිය ව සුපරිපාසයාදිසුද්ධිය ව.

කතින්තා,¹ පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා, කති පුග්ගලා භාවිතීන්ද්‍රියා,
අධිත්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා, නයො පුග්ගලා භාවිතීන්ද්‍රියා.

කතමෙසං අට්ඨන්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා: සත්තන්තස්සවි
 සෙකබ්බං පුප්ථුඤ්ඤානකල්‍යාණකස්ස ච² ඉමෙසං අට්ඨන්තං පුග්ගලානං
 ඉන්ද්‍රියභාවනා, කතමෙ තයෙ පුග්ගලා භාවිතීන්ද්‍රියා: සචනෙන බුද්ධෝ³
 තථාගතස්ස සාවකෝ⁴ බිණ්ණසවො භාවිතීන්ද්‍රියො, සං භුතට්ඨෙන⁵
 පච්චෙකබුද්ධෝ⁶ භාවිතීන්ද්‍රියො, අප්පමෙය්‍යට්ඨෙන තථාගතො අරහං සම්මා-
 සම්බුද්ධෝ භාවිතීන්ද්‍රියො. ඉමෙ තයෙ පුග්ගලා භාවිතීන්ද්‍රියා.

ඉති ඉමෙසං අට්ඨන්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා, ඉමෙ තසො පුග්ගලා භාවිතින්ද්‍රියා.

සංස්කෘත නිදර්ශන.

4 - 2. ငွေကြေးဖွဲ့စည်းမှု

[සංවිකිතිද්‍රව්‍යං.]

පඤ්චමානි භික්කුවෝ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච: සද්ධිත්‍රියං චිත්තිත්‍රියං සතිත්‍රියං සමාධිත්‍රියං පඤ්ඤිත්‍රියං.

යෙහි කෙරී⁷ තිකිකවෙ සමණා වා, බ්‍රාහ්මණා වා, ඉමෙසා පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ඤා අත්ථිගමඤ්ඤා අසායාදඤ්ඤා අදිනවඤ්ඤා නිසසරණඤ්ඤා යථාභුතං නප්පජානන්ති, නමෙතෙහි තිකිකවෙ, සමණා වා, බ්‍රාහ්මණා වා, සමණෙසු වා සමණසම්මතා, බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පන තෙ⁸ ආයසමනොතා සාමඤ්ඤත්ථං වා⁹ බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්ති උපසම්පජ් චිහරන්ති.

තෙ ව බො කෙවි¹⁰ භික්කුවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ඛගමඤ්ච අසායාදඤ්ච අඤ්චානඤ්ච නිසාරණඤ්ච ඥාතානං පජානන්ති, තෙ බොමෙ¹¹ භික්කුවෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා, බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ව පනායසමනෙත,¹² සාමඤ්ඤත්ථා වා,¹³ බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථා වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සං අභිඤ්ඤා සමිත්තඤ්ච උපසම්පජ්ජ විහරන්ති'ති.

1. සාහිත්‍ය - ඉන්සං, සෑය.

2. පුද්ගලිකයන් ව සලකාගැනීම - සී 1

3. **ආවේණිකත්වය සහ බුද්ධිමාහි - සභා, සි 1, 2,**

4. ත්‍යාගවන්තාවය - සභා

5. සහතිකයාගේ නම - සී 1.

6 ප්‍රවේශකය මුද්‍රාදායා - මජ්ඣිම, ප්‍රවේශකය මුද්‍රාදායා - සී 1, 2.

7. අයා හි කොට්ඨාස - සී 2,

8. නිව් ප්‍රකාශන - මිලිය.,

9. සාම්ප්‍රදායිකතා - සී. 1

10. ගණකම් කඩ - සර:

11. නෙ බො - ඩී. 1

12. ප්‍රකාශයට එනවා - මජ්ඣිම, සන්දා

13. ගාමි කැසිඩ් එකතුව - මිනිසා සහ

මෙසෙයින් මාගීවිගුද්ධි සතරෙක, ඵලවිගුද්ධි සතරෙක, සමුවෙස්ද විගුද්ධි සතරෙක, ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිවිගුද්ධි සතරෙකි. මේ සියු අයුරින් පඤ්චානු-යයෝ වඩනාලැබෙති. මේ සියු අයුරින් පඤ්චානුයයෝ වඩනාලද්දහු ද මොනොවට වඩනාලද්දහු ද සන්තිදුණහු ද මොනොවට සන්තිදුණහු ද වෙත්.

කෙනෙක් පුද්ගලයනට ඉන්ද්‍රියභාවනා වේ ද, කෙනෙක් පුද්ගලයෝ භාවිතඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු වෙත් ද යත්: පුද්ගලයන් අටදෙනකුත්හට ඉන්ද්‍රිය භාවනා වෙයි. පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් භාවිතඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු වෙති.

කවර පුද්ගලයන් අටදෙනෙකුත්හට ඉන්ද්‍රියභාවනා වේ ද යත්: සඤ්ඤාසංයමයට ද පාඨන්ජනකල්‍යාණකභට දෑ යි මේ පුද්ගලයන් අට-දෙනෙහට ඉන්ද්‍රියභාවනා වෙයි. කවර පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු ද, යත්: ශ්‍රවණයෙන් වතුසසන්ධායාමය කලා වූ තථා-ගතශ්‍රාවක වූ ක්ෂීණාසුචි නෙමේ භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ වෙයි. තමා මැ ආයාසිජාතිකයෙහි ජාතසම්භාවයෙන් පස්බුද්ධහු භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු වෙති. අප්‍රමේය සම්භාවයෙන් තථාගත වූ අතීත් වූ සම්මාසම්බුද්ධහු භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු වෙත්. මේ පුද්ගලයෝ තිදෙන භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු වෙත්. මෙසෙයින් මේ පුද්ගලයන් අටදෙනෙහට ඉන්ද්‍රියභාවනා වෙයි. මේ තුන් පුද්ගලයෝ භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇත්තාහු වෙත්.

ප්‍රථම සුත්‍රානතනිදේය යි.

4 - 2. දව්තියසුත්‍රය

[සාවකවිදාන යි]

මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රියයෝ පස්දෙනෙක් වෙති. කවර පස්දෙනෙක යත්: ශ්‍රවේන්ද්‍රිය යැ විශේෂීන්ද්‍රිය යැ සමානීන්ද්‍රිය යැ සමාධීන්ද්‍රිය යැ ප්‍රඥේන්ද්‍රිය යි.

මහණෙනි, යම්කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණු කෙනෙක් හෝ මේ පඤ්චානුයයන්ගේ සමුදය (ප්‍රත්‍යය)ත් අසාධාරණයත් ආශාදයත් ආදිනවයත් නිසාරණයත් ස්වාසම්භාවයෙන් නො දනිත් ද, මහණෙනි, මා විසින් ඒ මහණහු වේවයි බමුණහු වේවයි ශම්බපාපි ශ්‍රමණයන් කෙරෙහි හෝ 'ශ්‍රමණ යැයි' සම්මතයෝ නො වෙති. බාහිතපාපි බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි හෝ 'බ්‍රාහ්මණ යැ'යි සම්මතයෝ නො වෙති. තවද තෙල ආයුෂමත්ත ශ්‍රමණභාවාපීය හෝ බ්‍රාහ්මණභාවාපීය හෝ මේ අත්බැවිහි මැ තුමු අභිඤ්ඤෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට එයට පැමිණ නො ද වාසය කෙරෙති.

තවද මහණෙනි, යම්කිසි ශ්‍රමණ කෙනෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණ කෙනෙක් හෝ මේ පඤ්චානුයයන්ගේ සමුදයත් අසාධාරණයත් ආශාදයත් ආදින-වයත් නිසාරණයත් ස්වාසම්භාවයෙන් දැනගනිත් ද, මහණෙනි, මා විසින් වැලිත් ඒ මහණහු වේවයි බමුණහු වේවයි (ශම්බපාපි) ශ්‍රමණයන් කෙරෙහි 'ශ්‍රමණ යැ'යි සම්මතයෝ වෙති. (බාහිතපාපි) බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි 'බ්‍රාහ්මණ යැ'යි සම්මතයෝ වෙති. තවද තෙල ආයුෂමත්ත ශ්‍රමණ-භාවාපීය ද බ්‍රාහ්මණභාවාපීය ද මේ අත්බැවිහි මැ තුමු අභිඤ්ඤෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට එයට පැමිණ වාසය කෙරෙත් යයි.

කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයො භොති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයං පජානාති. කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛගමො භොති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛගමං පජානාති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදෙ භොති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදං පජානාති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවො භොති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවං පජානාති, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං නිස්සරණං භොති. කතිභාකාරෙහි පඤ්චනාං ඉන්ද්‍රියානං නිස්සරණං පජානාති:

ව්‍යාපාරිකයා ආකාරෙහි පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයො භෝති,
 ව්‍යාපාරිකයා ආකාරෙහි සමුදයං පජානාති. ව්‍යාපාරිකයා ආකාරෙහි
 පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛ්‍යමො භෝති. ව්‍යාපාරිකයා ආකාරෙහි
 පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛ්‍යමං පජානාති. පසුවිසාය ආකාරෙහි
 පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං අසාදෙ භෝති, පසුවිසාය ආකාරෙහි පසුවනනං
 ඉන්ද්‍රියානං අසාදං පජානාති, පසුවිසාය ආකාරෙහි පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං
 ආදීනවො භෝති, පසුවිසාය ආකාරෙහි පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවං
 පජානාති, අසීතිසතං ආකාරෙහි¹ පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං නිසසරණං භෝති,
 අසීතිසතං ආකාරෙහි¹ පසුවනනං ඉන්ද්‍රියානං නිසසරණං පජානාති.

කතමෙහි වගකාරීභාවය ආකාරෙහි පසුබිමක ඉන්ද්‍රියානු සම්ප්‍රදායයා, කතමෙහි වගකාරීභාවය ආකාරෙහි පසුබිමක ඉන්ද්‍රියානු සම්ප්‍රදායය පැහැදිලි කරයි:

අධිමොකකන්දාය ආචර්ජනාය සමුදයො සද්ධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, අධිමොකකවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයො සද්ධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, අධිමොකකවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයො සද්ධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, සද්ධිත්‍රියස්ස වසෙන එකත්තුපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, පග්ගහන්දාය ආචර්ජනාය සමුදයො විරිසිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, පග්ගහවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයො විරිසිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, පග්ගහවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයො විරිසිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, විරිසිත්‍රියස්ස වසෙන එකත්තුපට්ඨානං විරිසිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති. උපට්ඨානන්දාය ආචර්ජනාය සමුදයො සතිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, උපට්ඨානවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයො සතිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, උපට්ඨානවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයො සතිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, සතිත්‍රියස්ස වසෙන එකත්තුපට්ඨානං සතිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, අවිකෙකපන්දාය ආචර්ජනාය සමුදයො සමාධිත්‍රිෂ්ඨස්ස සමුදයො භොති, අවිකෙකපවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයො සමාධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, අවිකෙකපවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයො සමාධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, සමාධිත්‍රියස්ස වසෙන එකත්තුපට්ඨානං සමාධිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, දස්සනන්දාය ආචර්ජනාය සමුදයො පඤ්ඤිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, දස්සනවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයො පඤ්ඤිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, දස්සනවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයො පඤ්ඤිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති, පඤ්ඤිත්‍රියස්ස වසෙන එකත්තුපට්ඨානං පඤ්ඤිත්‍රියස්ස සමුදයො භොති.

1. අභිනිසතාකාරෙහි - සඃ, අභිනිසතඥාකාරෙහි - සි 1.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ සමුදය වේ ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ සමුදය දැනගනී ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ අසාධාරණතාවය වේ ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ අසාධාරණතාවය දැනගනී ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ ආසවාදය වේ ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ ආසවාදය දැනගනී ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ ආදීනව වේ ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ ආදීනව දැනගනී ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ නිසසරණය වේ ද, කිහි අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයාසනගේ නිසසරණය දැනගනී ද යත්:

සතලීස් අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ සමුදය වෙයි, සතලීස් අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ සමුදය දැනගනී. සතලීස් අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ අසාධාරණය වෙයි, සතලීස් අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ අසාධාරණය දැනගනී. පස්විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ ආසාදය වෙයි, පස්විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ ආසාදය දැනගනී. පස්විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ ආදිනව වෙයි, පස්විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ ආදිනව දැනගනී. එක්සියය අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ නිසාරණය වෙයි. එක්සියය අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ නිසාරණය දැනගනී.

කවර සතලීස් අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයයනයෙන් සමුදය වේ ද, කවර සතලීස් අයුරෙකින් පඤ්ඤානුයයනයෙන් සමුදය ද නගනී ද යත්:

අධිමොක්ෂය (ගුණාව) පිණිස පැවැති මනෝආරාමිකවිත්තයාගේ සමූදය ශ්‍රද්ධෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. (ඡන්දසම්ප්‍රසූත) අධිමොක්ෂයාගේ වශයෙන් පැවැති ධර්මවිෂ්ණුයාගේ සමූදය ශ්‍රද්ධෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි, අධි-මොක්ෂයාගේ වශයෙන් පැවැති මනසිකාරයාගේ සමූදය ශ්‍රද්ධෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් පැවැති එකාලමිනියෙහි අව-ලබයෙන් සිටීම ශ්‍රද්ධෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. ප්‍රග්‍රහ පිණිස පැවැති මනෝආරාමිකවිත්තයාගේ සමූදය විශේෂීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. (ඡන්ද-සම්ප්‍රසූත) ප්‍රග්‍රහයාගේ වශයෙන් පැවැති ධර්මවිෂ්ණුයාගේ සමූදය විශේෂීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. ප්‍රග්‍රහයාගේ වශයෙන් පැවැති මනසිකාරයාගේ සමූදය විශේෂීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. විශේෂීක්‍රියයාගේ වශයෙන් පැවැති එකා-ලමිනියෙහි අවලභාවයෙන් සිටීම විශේෂීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි (අරමුණට) එළඹසිටීම පිණිස පැවැති මනෝආරාමිකවිත්තයාගේ සමූදය සමානීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. (අරමුණට) එළඹසිටීම වශයෙන් පැවැති ධර්මවිෂ්ණුයාගේ සමූදය සමානීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. (අරමුණට) එළඹසිටීම වශයෙන් පැවැති මනසිකාරයාගේ සමූදය සමානීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. සමානීක්‍රියයාගේ වශයෙන් එකාලමිනියෙහි අවලභාවයෙන් සිටීම සමානීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. අවික්ෂේපය පිණිස පැවැති මනෝආරාමිකවිත්තයාගේ සමූදය සමාධීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි අවික්ෂේපයාගේ වශයෙන් පැවැති ධර්මවිෂ්ණුයා-ගේ සමූදය සමාධීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. අවික්ෂේපයාගේ වශයෙන් පැවැති මනසිකාරයාගේ සමූදය සමාධීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. සමාධීක්‍රියයාගේ වශ-යෙන් පැවැති එකාලමිනියෙහි අවලභාවයෙන් සිටීම සමාධීක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. දශීනස පිණිස පැවැති මනෝආරාමිකවිත්තයාගේ සමූදය ප්‍රඥෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. දශීනයාගේ වශයෙන් පැවැති ධර්මවිෂ්ණුයාගේ සමූදය ප්‍රඥෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි දශීනයාගේ වශයෙන් පැවැති මනසිකාරයාගේ සමූදය ප්‍රඥෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් පැවැති එකාලමිනියෙහි අවලභාවයෙන් සිටීම ප්‍රඥෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි.

අධිමෝකනිකත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ සද්ධිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
පග්ගහත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ විරිසිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
උපට්ඨානත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ සතිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
අවිකේතපත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ සමාධිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
දස්සනත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ පඤ්ඤිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
අධිමෝකනවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයෝ සද්ධිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
පග්ගහවසෙන ඡන්දස්ස සමුදයෝ විරිසිත්‍රියය සමුදයෝ හොති, උපට්ඨාන-
වසෙන ඡන්දස්ස සමුදයෝ සතිත්‍රියය සමුදයෝ හොති, අවිකේතපවසෙන
ඡන්දස්ස සමුදයෝ සමාධිත්‍රියය සමුදයෝ හොති, දස්සනවසෙන ඡන්දස්ස
සමුදයෝ පඤ්ඤිත්‍රියය සමුදයෝ හොති.

අධිමෝකනවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයෝ සද්ධිත්‍රියය සමුදයෝ
හොති, පග්ගහවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයෝ විරිසිත්‍රියය සමුදයෝ
හොති, උපට්ඨානවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයෝ සතිත්‍රියය සමුදයෝ
හොති, අවිකේතපවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයෝ සමාධිත්‍රියය සමුදයෝ
හොති, දස්සනවසෙන මනසිකාරස්ස සමුදයෝ පඤ්ඤිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
සද්ධිත්‍රියය වසෙන එකත්තූපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
විරිසිත්‍රියය වසෙන එකත්තූපට්ඨානං විරිසිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
සතිත්‍රියය වසෙන එකත්තූ පට්ඨානං සතිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
සමාධිත්‍රියය වසෙන එකත්තූපට්ඨානං සමාධිත්‍රියය සමුදයෝ හොති,
පඤ්ඤිත්‍රියය වසෙන එකත්තූපට්ඨානං පඤ්ඤිත්‍රියය සමුදයෝ හොති.

ඉමෙහි චත්තාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයෝ
හොති, ඉමෙහි චත්තාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයෝ
පජානාති.

කතමෙහි චත්තාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛිනමෝ
හොති, කතමෙහි චත්තාරීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛිනමං
පජානාති:

අධිමෝකනිකත්වය ආවර්ණනය අත්ඛිනමෝ සද්ධිත්‍රියය අත්ඛිනමෝ
හොති, අධිමෝකනවසෙන ඡන්දස්ස අත්ඛිනමෝ සද්ධිත්‍රියය අත්ඛිනමෝ
හොති, අධිමෝකනවසෙන මනසිකාරස්ස අත්ඛිනමෝ සද්ධිත්‍රියය
අත්ඛිනමෝ හොති, සද්ධිත්‍රියය වසෙන එකත්තූපට්ඨානං¹, සද්ධිත්‍රියය
අත්ඛිනමෝ හොති.

පග්ගහත්වය ආවර්ණනය අත්ඛිනමෝ විරිසිත්‍රියය අත්ඛිනමෝ හොති,
පග්ගහවසෙන ඡන්දස්ස අත්ඛිනමෝ විරිසිත්‍රියය අත්ඛිනමෝ හොති,
පග්ගහවසෙන මනසිකාරස්ස අත්ඛිනමෝ විරිසිත්‍රියය අත්ඛිනමෝ හොති,
විරිසිත්‍රියය වසෙන එකත්තූපට්ඨානං විරිසිත්‍රියය අත්ඛිනමෝ හොති.

1 එකත්තූපට්ඨානං - සෘෂ්.

අධිමොක්ෂය පිණිස පැවැති මනෝආරාමීකරණයන් සමුදය
 ශ්‍රද්ධානුරූප ප්‍රත්‍යය වෙයි. ප්‍රග්‍රහ පිණිස පැවැති මනෝආරාමීකරණ-
 යාගේ සමුදය විශේෂීන්ට ප්‍රත්‍යය වෙයි. අරමුණට එළඹයිවීම පිණිස
 පැවැති මනෝආරාමීකරණයාගේ සමුදය සමානීන්ට ප්‍රත්‍යය වෙයි.
 අවික්ෂේපය පිණිස පැවැති මනෝආරාමීකරණයාගේ සමුදය සමාධිනු-
 යට ප්‍රත්‍යය වෙයි. දශීනස පිණිස පැවැති මනෝආරාමීකරණයාගේ
 සමුදය ප්‍රඥානුරූප ප්‍රත්‍යය වෙයි. අධිමොක්ෂයාගේ වශයෙන් පැවැති
 ධර්මවිඤ්ඤාගේ සමුදය ශ්‍රද්ධානුරූප ප්‍රත්‍යය වෙයි ප්‍රග්‍රහවශයෙන් පැවැති
 ධර්මවිඤ්ඤාගේ සමුදය විශේෂීන්ට ප්‍රත්‍යය වෙයි. අරමුණට එළඹයිවීම
 වශයෙන් ධර්මවිඤ්ඤාගේ සමුදය සමානීන්ට ප්‍රත්‍යය වෙයි. අවික්ෂේපයාගේ
 වශයෙන් ධර්මවිඤ්ඤාගේ සමුදය සමාධිනුරූප ප්‍රත්‍යය වෙයි. දශීනසාගේ
 වශයෙන් ධර්මවිඤ්ඤාගේ සමුදය ප්‍රඥානුරූප ප්‍රත්‍යය වෙයි.

අභිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් මනසිකාරයාගේ සමුදය ශ්‍රද්ධෙක්‍රියාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. ප්‍රග්‍රහවශයෙන් මනසිකාරයාගේ සමුදය චියෝභීක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. අරමුණට එශ්‍රමසිටීම වශයෙන් මනසිකාරයාගේ සමුදය සමානීක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. අවික්ෂේපයාගේ වශයෙන් මනසිකාරයාගේ සමුදය සමාධීක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. දශීනියාගේ වශයෙන් මනසිකාරයාගේ සමුදය ප්‍රඥෙක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් එකාලමිනගෙහි අචලභාවයෙන් සිටීම ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. චියෝභීක්‍රියයාගේ වශයෙන් එකාලමින - ගෙහි අචලභාවයෙන් සිටීම ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. සමානීක්‍රියයාගේ වශයෙන් එකාලමිනගෙහි අචලභාවයෙන් සිටීම සමානීක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. සමාධීක්‍රියයාගේ වශයෙන් එකාලමිනගෙහි අචලභාවයෙන් සිටීම සමාධීක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් එකාලමිනගෙහි අචලභාවයෙන් සිටීම ප්‍රඥෙක්‍රියයට ප්‍රත්‍යය වේ.

මේ සතලිස් අයුරින් පඤ්චායුග්ගයන්ගේ සමුදය වෙයි. මේ සතලිස් අයුරින් පඤ්චායුග්ගයන්ගේ සමුදය දැනගනී.

කවර සතලිස් අයුරෙකින් පසෙදොඩුසයන්ගේ අභ්‍යවිමලය වේ ද,
කවර සතලිස් අයුරෙකින් පසෙදොඩුසයන්ගේ අභ්‍යවිමලය දැනගනී ද යත්:

අධිමොක්ෂය පිණිස පැවැති මනෝඥායාවර්තවිභ්වයාගේ අන්තර්ගතය
 ශ්‍රද්ධානුකූලයාගේ අන්තර්ගතය වෙයි. අධිමොක්ෂයාගේ වශයෙන් පැවැති
 ධර්මවිච්ඡේදයාගේ අන්තර්ගතය ශ්‍රද්ධානුකූලයාගේ අන්තර්ගතය වෙයි. අධි-
 මොක්ෂයාගේ වශයෙන් පැවැති මනසිකාරයාගේ අන්තර්ගතය ශ්‍රද්ධානුකූල-
 යාගේ අන්තර්ගතය වෙයි. ශ්‍රද්ධානුකූලයාගේ වශයෙන් එකතියෙහි නො-
 සිටීම ශ්‍රද්ධානුකූලයාගේ අන්තර්ගතය වෙයි.

ප්‍රග්‍රහ පිණිස පැවැති මනෝඥාතවර්තනිත්‍යයාගේ අසාධනමය විශේෂීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. ප්‍රග්‍රහ වශයෙන් පැවැති ධර්මව්‍යුත්තයාගේ අසාධනමය විශේෂීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. ප්‍රග්‍රහ වශයෙන් පැවැති ඉන්‍යාසාරයාගේ අසාධනමය විශේෂීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. විශේෂීන්‍යයාගේ වශයෙන් එකතියෙහි නො සිටීම විශේෂීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සඳුබිඳුය සහ වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං සඳුබිඳුය සහ අත්භිගමො
ගොති. විරිසිඤ්ඤාය වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං විරිසිඤ්ඤාය අත්භිගමො
ගොති, සතිඤ්ඤාය වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං සතිඤ්ඤාය අත්භිගමො
ගොති, සමාධිඤ්ඤාය වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං සමාධිඤ්ඤාය
අත්භිගමො ගොති, පඤ්ඤාඤ්ඤාය වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං පඤ්ඤාඤ්ඤා-
ය සහ අත්භිගමො ගොති.

ඉමෙහි වත්තාලිසාය ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අත්භිගමො
ගොති, ඉමෙහි වත්තාලිසාය ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අත්භිගමං
පජානාති.

කතමෙහි පඤ්චවිසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදො
ගොති, කතමෙහි පඤ්චවිසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදො
පජානාති.

අස්සාදධිය අනුපට්ඨානං සඳුබිඳුය සහ අස්සාදො ගොති, අස්සාදධිය
පරිලාභස්ස අනුපට්ඨානං සඳුබිඳුය සහ අස්සාදො ගොති, අධිමොක්ඛචරියාය
වෙසාරජ්ජං සඳුබිඳුය සහ අස්සාදො ගොති, සනෙතා ව විහාරාධිගමො
සඳුබිඳුය සහ අස්සාදො ගොති, යං සඳුබිඳුයං පරිච්ච උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං සඳුබිඳුය සහ අස්සාදො.

කොසල්ජස්ස අනුපට්ඨානං විරිසිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, කොසල්ජ-
පරිලාභස්ස අනුපට්ඨානං විරිසිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, පග්ගභචරියාය
වෙසාරජ්ජං විරිසිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, සනෙතා ව විහාරාධිගමො
විරිසිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, යං විරිසිඤ්ඤායං පරිච්ච උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං විරිසිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො.

පමාදස්ස අනුපට්ඨානං සතිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, පමාදපරිලාභස්ස
අනුපට්ඨානං සතිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, උපට්ඨානචරියාය වෙසාරජ්ජං
සතිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, සනෙතා ව විහාරාධිගමො සතිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො
ගොති, යං සතිඤ්ඤායං පරිච්ච උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං
සතිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො.

උද්ධවස්ස අනුපට්ඨානං සමාධිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, උද්ධව-
පරිලාභස්ස අනුපට්ඨානං සමාධිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, අභිකෙඛචරියාය
වෙසාරජ්ජං සමාධිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, සනෙතා ව විහාරාධිගමො
සමාධිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, යං සමාධිඤ්ඤායං පරිච්ච උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං සමාධිඤ්ඤාය සහ අස්සාදො.

අභිජ්ජාය අනුපට්ඨානං පඤ්ඤාඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, අභිජ්ජා-
පරිලාභස්ස අනුපට්ඨානං පඤ්ඤාඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, අස්සානචරියාය
වෙසාරජ්ජං පඤ්ඤාඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, සනෙතා ව විහාරාධිගමො
පඤ්ඤාඤ්ඤාය සහ අස්සාදො ගොති, යං පඤ්ඤාඤ්ඤායං පරිච්ච උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං පඤ්ඤාඤ්ඤාය සහ අස්සාදො.

ඉමෙහි පඤ්චවිසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදො
ගොති, ඉමෙහි පඤ්චවිසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදො
පජානාති.

ශ්‍රද්ධාන්තයාගේ වගයෙන් එකතියෙහි නොසිටීම ශ්‍රද්ධාන්තයාගේ අසාධනමය වෙයි. විශේෂීන්‍යයාගේ වගයෙන් එකතියෙහි නොසිටීම විශේෂීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. සමානීන්‍යයාගේ වගයෙන් එකතියෙහි නොසිටීම සමානීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. සමානීන්‍යයාගේ වගයෙන් එකතියෙහි නොසිටීම සමානීන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. ප්‍රඥාන්‍යයාගේ වගයෙන් එකතියෙහි නොසිටීම ප්‍රඥාන්‍යයාගේ අසාධනමය වේ.

මේ සහලීන් අයුරින් පඤ්චන්‍යයාගේ අසාධනමය වෙයි. මේ සහලීන් අයුරින් පඤ්චන්‍යයාගේ අසාධනමය දැනගනී.

කවර පස්විසි අයුරින් පඤ්චන්‍යයාගේ ආසාදය වේ ද, කවර පස්විසි අයුරින් පඤ්චන්‍යයාගේ ආසාදය දැනගනී ද යත්:

අශ්‍රද්ධාන්තයාගේ නොඑළඹිවීම ශ්‍රද්ධාන්තයට ආසාදය වෙයි. අශ්‍රද්ධාන්ත සංකල්පය පරිද්දකින් නොඑළඹිවීම ශ්‍රද්ධාන්තයට ආසාදය වෙයි. අධිමොක්ෂවේදියාගේ විශාරද බව ශ්‍රද්ධාන්තයට ආසාදය වෙයි. ශාන්තවිහාරාධිපති (ශම්ප්‍රදේශීයානුකූලයා) ශ්‍රද්ධාන්තයට ආසාදය වෙයි. ශ්‍රද්ධාන්තය නිසා යම් සුවයක් සොම්නසක් උපදී ද, මේ ශ්‍රද්ධාන්තයට ආසාදය වේ.

කෝපියාගේ නොඑළඹිවීම විශේෂීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. කෝපියා පරිද්දකින් නොඑළඹිවීම විශේෂීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ප්‍රග්‍රහවේදියාගේ විශාරද බව විශේෂීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ශාන්තවිහාරාධිපති විශේෂීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. විශේෂීන්‍යය නිසා යම් සුවයක් සොම්නසක් උපදී ද, මේ විශේෂීන්‍යයට ආසාදය වේ.

ප්‍රමාදයාගේ නොඑළඹිවීම සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ප්‍රමාද-පරිද්දකින් නොඑළඹිවීම සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. උපසංචාර-වේදියාගේ විශාරද බව සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ශාන්තවිහාරාධිපති සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. සමානීන්‍යය නිසා යම් සුවයක් සොම්නසක් උපදී ද, මේ සමානීන්‍යයට ආසාදය වේ.

ඔශ්‍රද්ධාන්තයාගේ නොඑළඹිවීම සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ඔශ්‍රද්ධාන්ත-පරිද්දකින් නොඑළඹිවීම සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. අවික්ෂේපවේදියාගේ විශාරද බව සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ශාන්තවිහාරාධිපති සමානීන්‍යයට ආසාදය වෙයි. සමානීන්‍යය නිසා යම් සුවයක් සොම්නසක් උපදී ද, මේ සමානීන්‍යයට ආසාදය වේ.

අවිද්‍යාවගේ නොඑළඹිවීම ප්‍රඥාන්‍යයට ආසාදය වෙයි. අවිද්‍යා-පරිද්දකින් නොඑළඹිවීම ප්‍රඥාන්‍යයට ආසාදය වෙයි. දශ්‍යවේදියාගේ විශාරද බව ප්‍රඥාන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ශාන්තවිහාරාධිපති ප්‍රඥාන්‍යයට ආසාදය වෙයි. ප්‍රඥාන්‍යය නිසා යම් සුවයක් සොම්නසක් උපදී ද, මේ ප්‍රඥාන්‍යයට ආසාදය වේ.

මේ පස්විසි අයුරින් පඤ්චන්‍යයාගේ ආසාදය වෙයි. මේ පස්විසි අයුරින් පඤ්චන්‍යයාගේ ආසාදය දැනගනී. (1)

කතමෙති පඤ්චවිසතියා ආකාරෙති පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවො හොති, කතමෙති පඤ්චවිසතියා ආකාරෙති පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවං පජානාති:

අසුඤ්ඤියං උපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, අසුඤ්ඤියං - පරිලාභස්‍ය උපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, අනිච්චට්ඨෙන සද්ධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන සද්ධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, අනත්තට්ඨෙන සද්ධිත්‍රියං ආදීනවො හොති.

කොසල්‍යං උපට්ඨානං චිරිධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, කොසල්‍යං - පරිලාභස්‍ය උපට්ඨානං චිරිධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, අනිච්චට්ඨෙන චිරිධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන - පෙ - අනත්තට්ඨෙන චිරිධිත්‍රියං ආදීනවො හොති.

පමාදස්‍ය උපට්ඨානං සතිත්‍රියං ආදීනවො හොති, පමාදපරිලාභස්‍ය උපට්ඨානං සතිත්‍රියං ආදීනවො හොති, අනිච්චට්ඨෙන සතිත්‍රියං ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන - පෙ - අනත්තට්ඨෙන සතිත්‍රියං ආදීනවො හොති.

උග්ගිච්චස්‍ය උපට්ඨානං සමාධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, උග්ගිච්ච - පරිලාභස්‍ය උපට්ඨානං සමාධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, අනිච්චට්ඨෙන සමාධිත්‍රියං ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන - පෙ - අනත්තට්ඨෙන සමාධිත්‍රියං ආදීනවො හොති.

අපිජ්ජාස්‍ය උපට්ඨානං පඤ්ඤාත්‍රියං ආදීනවො හොති, අපිජ්ජා - පරිලාභස්‍ය උපට්ඨානං පඤ්ඤාත්‍රියං ආදීනවො හොති, අනිච්චට්ඨෙන පඤ්ඤාත්‍රියං ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන - පෙ - අනත්තට්ඨෙන පඤ්ඤාත්‍රියං ආදීනවො හොති.

ඉමෙති පඤ්චවිසතියා ආකාරෙති පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවො හොති, ඉමෙති පඤ්චවිසතියා ආකාරෙති පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවං පජානාති.

කතමෙති අසීතිසතං ආකාරෙති¹ පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං නිස්සරණං හොති. කතමෙති අසීතිසතං ආකාරෙති පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං නිස්සරණං පජානාති.

අධිමොහකට්ඨෙන සද්ධිත්‍රියං අසුඤ්ඤියං නිස්සං² හොති, අසුඤ්ඤියං - පරිලාභා නිස්සං² හොති නදනුවනකකඤ්ඤෙසෙති ච බන්ධෙති ච නිස්සං හොති, බන්ධා ච සබ්බන්තිමත්තෙති නිස්සං හොති, තතො පණිතතර - සද්ධිත්‍රියං පටිලාභා පුරිමතරසද්ධිත්‍රියා නිස්සං හොති.

පග්ගහට්ඨෙන චිරිධිත්‍රියං කොසල්‍යං නිස්සං හොති, කොසල්‍යං - පරිලාභා නිස්සං හොති, නදනුවනකකඤ්ඤෙසෙති ච බන්ධෙති ච නිස්සං හොති, බන්ධා ච සබ්බන්තිමත්තෙති නිස්සං හොති, තතො පණිතතර චිරිධිත්‍රියං පටිලාභා පුරිමතරචිරිධිත්‍රියා නිස්සං හොති.

1 අසීතිසතාකාරෙති - සතා

2 නිස්සං - සි 1

කවර පස්විසි අයුරෙකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද, කවර පස්විසි අයුරෙකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද, අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

කෙසේ වෙතත් එලෙසින්ම විශේෂයෙන්ම අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

ප්‍රමාදයෙන් එලෙසින්ම සමාජයෙන්ම අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

මහජනයාගේ එලෙසින්ම සමාජයෙන්ම අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

මේ පස්විසි අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: මේ පස්විසි අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: (2)

කවර එක්සියය අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: කවර එක්සියය අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

ප්‍රමාදයෙන් එලෙසින්ම විශේෂයෙන්ම අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්: අනිකුත් අයුරකින් පසුව අනිකුත් අයුරකින් ද දැනගනී ද යත්:

උපට්ඨානවේදීන් සතියුග්‍රයං පමාද නිසංචං හොති. පමාදපරිලාහා නිසංචං හොති, තදනුවතතකකිලෙසෙති ච බකෙති ච නිසංචං හොති, බිහිඬා ච සබ්බතිමිතෙතති නිසංචං හොති, තතො පණීතතරසතින්ද්‍රියසං පරිලාහා පුරිමතරසතින්ද්‍රියං නිසංචං හොති.

අවිකේතවේදීන් සමාධිනිද්‍රියං උභව්වා නිසංචං හොති, උභව්වා-පරිලාහා නිසංචං හොති, තදනුවතතකකිලෙසෙති ච බකෙති ච නිසංචං හොති, බිහිඬා ච සබ්බතිමිතෙතති නිසංචං හොති, තතො පණීතතර-සමාධිනිද්‍රියසං පරිලාහා පුරිමතරසමාධිනිද්‍රියං නිසංචං හොති.

දසසනවේදීන් පඤ්ඤානිද්‍රියං අවිජ්ජාය නිසංචං හොති, අවිජ්ජා-පරිලාහා නිසංචං හොති, තදනුවතතකකිලෙසෙති ච බකෙති ච නිසංචං හොති, බිහිඬා ච සබ්බතිමිතෙතති නිසංචං හොති, තතො පණීතතර-පඤ්ඤානිද්‍රියසං පරිලාහා පුරිමතරපඤ්ඤානිද්‍රියං නිසංචං හොති.

පුබ්බහාගෙ පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති පඨමජ්ඣානවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, පඨමෙ ක්කානෙ¹ පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති² දුතියජ්ඣාන-වසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, දුතියෙ ක්කානෙ³, පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති⁴ තතියජ්ඣානවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, තතියෙ ක්කානෙ පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති චතුර්ථාජ්ඣානවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, චතුර්ථෙ ක්කානෙ පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති ආකාසානඤ්චා-යතනසමාපතතිවසෙන⁵ පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති. ආකාසානඤ්චා-යතනසමාපතතියා පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතිවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතියා පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතිවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්චති ඉන්ද්‍රියෙති අතිච්චානුපසංඝාතවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති හොනති,

1. පඨමජ්ඣානෙ - සූ. සි 1,

2. පඤ්චතින්ද්‍රියෙති - මජ්ඣ., සූ. පඤ්චන්ද්‍රියෙති - සි 1.

3. දුතියජ්ඣානෙ - සූ. සි 1

4. සමාපතතියා වසෙන - සි 1,

උපසථාන සවිභාවයෙන් සමාතින්ද්‍රියය ප්‍රමාදය කෙරෙන් නික්මුණේ වෙයි. ප්‍රමාදපරිද්දකයෙන් නික්මුණේ වෙයි. තදනුවභීතක කෙලෙසයන් කෙරෙන් ද සකකියන් කෙරෙන් ද නික්මුණේ වෙයි. බාහ්‍ය වූ ද සියලු කෙලෙසුන් කෙරෙන් නික්මුණේ වෙයි. එයට වඩා අභියසින් ප්‍රණීත වූ සමාතින්ද්‍රියයාගේ ප්‍රතිලාභයෙන් පූර්ණසමාතින්ද්‍රිය කෙරෙන් නික්මුණේ වේ.

අවකේෂපසාභාවයෙන් සමාධිප්‍රියය ඖද්ධානයෙන් නික්මුණේ වෙයි. ඖද්ධානයපරිදහයෙන් නික්මුණේ වෙයි. තදනුවර්තකතෙලයාන තෙරෙන් ද සංකූයන් කෙරෙන් ද නික්මුණේ වෙයි. බාහ්‍ය වූ ද හැම කෙලෙසුන් කෙරෙන් නික්මුණේ වෙයි. එයට වඩා අභියසින් ප්‍රණීත වූ සමාධිප්‍රියයාගේ ප්‍රතිලාභයෙන් පූර්වතරසමාධිප්‍රිය කෙරෙන් නික්මුණේ වේ.

දශීනසාවතයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රියය අවිඤ්ඤෙන් නික්මුණේ වෙයි. අවිඤ්ඤ-පරිදහසෙන් නික්මුණේ වෙයි. තදනුවර්තකලයෙන් කෙරෙන් ද සකකි-යන් කෙරෙන් ද නික්මුණේ වෙයි. බාහ්‍ය වූ ද භූමි කෙලෙසුන් කෙරෙන් නික්මුණේ වෙයි. එයට වඩා අභියසින් ප්‍රණීත වූ ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ ප්‍රතිලාභ-යෙන් පුමිතරප්‍රඥෙත්‍රිය කෙරෙන් නික්මුණේ වේ.

ප්‍රථිභාගයෙහි (ප්‍රථමධ්‍යානොපවාරයෙහි) පැවැති පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් ප්‍රථමධ්‍යානයාගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් ද්විතීයධ්‍යානයාගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. ද්විතීයධ්‍යානයෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් තෘතීයධ්‍යානයාගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. තෘතීයධ්‍යානයෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් චතුර්ථධ්‍යානයාගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. චතුර්ථධ්‍යානයෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් අධ්‍යාසානඤ්චායතනසමාපතතිහුගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. අධ්‍යාසානඤ්චායතනසමාපතතියෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතිහුගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතියෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් ආභිඤ්ඤායතනසමාපතතිහුගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. ආභිඤ්ඤායතනසමාපතතියෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් නෙවසඤ්ඤායතනසමාපතතිහුගේ වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. නෙවසඤ්ඤායතනසමාපතතියෙහි පඤ්චක්‍රියයන් කෙරෙන් අතිතානුදර්ශනා වශයෙන් පඤ්චක්‍රියයෝ නික්මුණාහු වෙති. (3)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

[illegible]

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙන්නුමයෙහි පසෙවනුයෙහි සාමවිච්ඡේදය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. අව්‍යාපාදයෙහි පසෙවනුයෙහි ව්‍යාපාදයෙන් නික්මුණාහු වෙති. ආරෝහකසංඥයෙහි පසෙවනුයෙහි විනම්ඳිය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. අවික්ෂේපයෙහි පසෙවනුයෙහි ඔඛාධ්‍රැවය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ධර්මනිශ්චයෙහි පසෙවනුයෙහි විවිකිත්තාව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ඥානයෙහි පසෙවනුයෙහි අවිඤ්ඤාව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ප්‍රාමොද්‍යයෙහි පසෙවනුයෙහි අරතිය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති.

ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි පසෙවනුයෙහි නිවරණයන් කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ද්විතීයධ්‍යානයෙහි පසෙවනුයෙහි විකෘතිවිචාරයන් කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. තෘතීයධ්‍යානයෙහි පසෙවනුයෙහි ප්‍රීතිය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. චතුර්ථධ්‍යානයෙහි පසෙවනුයෙහි සුඛප්‍රීතියන් කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ආකාශානඤ්චායතනසමාපතියෙහි පසෙවනුයෙහි රූපසංඥ, ප්‍රතිසංඥ, නානාභිසංඥ කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතියෙහි පසෙවනුයෙහි ආකාශානඤ්චායතනසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ආකිඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතියෙහි පසෙවනුයෙහි විඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. නෙවසංඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතියෙහි පසෙවනුයෙහි ආකිඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති.

අතිත්‍යාග්‍රදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි නිත්‍යසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. දුඛානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි සුඛසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. අනාත්‍යානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි ආත්මසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. නිජේද්‍යානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි නාමික කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. විරාගානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි රාගය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. නිරෝධානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි සමුදය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. පටිනිසංග්‍රහපසංඝාතයෙහි පසෙවනුයෙහි ආදීනවය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ඝෂ්ටානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි සන්තප්තිය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ව්‍යායානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි ආයුහනය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. විපරිණාමානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි ධ්‍රැවසංඥව කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. අතිමිත්‍යානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි නිමිත්ත කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. අප්‍රණීතිනානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි ප්‍රණීතිය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ශුන්‍යනානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි අභිනිවේශය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. අධිප්‍රඥධර්මිදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි නිත්‍යසාරග්‍රහණානිතිවේශය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ස්වාභාවිකානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි සමමුඛානිතිවේශය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. ආදීනව්‍යානුදශීනයෙහි පසෙවනුයෙහි ආලයානිතිවේශය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. පරිසංඝාතපසංඝාතයෙහි පසෙවනුයෙහි අප්‍රතිසංඝාත (අසමවානිතභාවය) කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති. විවර්ධනපසංඝාතයෙහි පසෙවනුයෙහි සංයෝගානිතිවේශය කෙරෙන් නික්මුණාහු වෙති.

සොතාපත්තිමයො පඤ්චිත්‍රියාති දිට්ඨකට්ඨති කිලෙසෙති නිසංවාති හොනති, සකදාමමයො පඤ්චිත්‍රියාති ඔලාරිකෙති කිලෙසෙති නිසංවාති හොනති, අනාගාමිමයො පඤ්චිත්‍රියාති අණුසහගතෙති කිලෙසෙති නිසංවාති හොනති, අරහත්තමයො පඤ්චිත්‍රියාති සබ්බකිලෙසෙති නිසංවාති හොනති, සබ්බසංඤ්ඤාව ඛිණාසවානං තත් තත් පඤ්චිත්‍රියාති නිසංවාති වෙව හොනති සුතිසංවාති ච පටිපසංඛාති ච සුපටිපසංඛාති ච.

ඉමෙති අසීතිසතංආකාරෙති පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං නිසංරණං හොති. ඉමෙති අසීතිසතං ආකාරෙති පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං නිසංරණං පජානාති.

දුතියස්සත්තනිදදුසො.

භාගවාරො පඨමො.

4 - 3. තතියස්සත්තං

[සාවජ්ඣතිදුතං:]

“පඤ්චමාති භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියාති, කතමාති පඤ්ච: සද්ධිත්‍රියං විරිසිත්‍රියං සතිත්‍රියං සමාධිත්‍රියං පඤ්ඤිත්‍රියං.

කත්ථ ච භික්ඛවෙ, සද්ධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං: චතුසු සොතාපත්තියඛෙගසු එත්ථ සද්ධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ, විරිසිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, චතුසු සමමප්පධානෙසු, එත්ථ විරිසිත්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ, සතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු, එත්ථ සතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ, සමාධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං. චතුසු ක්කානෙසු, එත්ථ සමාධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං කත්ථ ච භික්ඛවෙ, පඤ්ඤිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, චතුසු අරියසම්මෙසු එත්ථ පඤ්ඤිත්‍රියං දට්ඨබ්බං;^a

චතුසු සොතාපත්තියඛෙගසු සද්ධිත්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති: චතුසු සමමප්පධානෙසු විරිසිත්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිත්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු ක්කානෙසු සමාධිත්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු අරියසම්මෙසු පඤ්ඤිත්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති.

චතුසු සොතාපත්තියඛෙගසු සද්ධිත්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු සමමප්පධානෙසු විරිසිත්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිත්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු ක්කානෙසු සමාධිත්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති, චතුසු අරියසම්මෙසු පඤ්ඤිත්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙති පඤ්චිත්‍රියාති දට්ඨබ්බාති.

^a ඉන්ද්‍රියසංග්‍රහන - සුද්ධිකවග්ගෙ.

සෞතාපතනිමාගීයෙහි පඤ්චෙත්තියයෝ දූෂටිය හා සමග එක් වූ සිටි කෙලෙසුන් කෙරෙත් නික්මුණාහු වෙති. සකාදාගාමිමාගීයෙහි පඤ්චෙත්තියයෝ ඔෆදරික වූ කෙලෙසුන් කෙරෙත් නික්මුණාහු වෙති. අනාගාමි මාගීයෙහි පඤ්චෙත්තියයෝ අණුසහගත වූ කෙලෙසුන් කෙරෙත් නික්මුණාහු වෙති. අභිනමාගීයෙහි පඤ්චෙත්තියයෝ හැම කෙලෙසුන් කෙරෙත් නික්මුණාහු වෙති. හැම රහත්තට මැ ඒ ඒ තත්ති පඤ්චෙත්තියයෝ නික්මුණාහු ද මොනොවට නික්මුණාහු ද සන්තිදුණාහු ද මොනොවට සන්තිදුණාහු ද වෙත්.

මේ එක්සියඅසු අයුරින් පඤ්චෙත්තියයන්ගේ නිසාරණය වෙයි, මේ එක්සියඅසු අයුරින් පඤ්චෙත්තියයන්ගේ නිසාරණය දැනගනී.

ද්විතීයසුත්‍රනිදේශය යි.

පළමුවන බණවර යි

4 - 3. තෘතීය සූත්‍රය

සැවැත් නිදන යි.

“මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රියයෝ පස්දෙනෙක් වෙති. කවර පස්දෙනෙක් ද යත්: ශ්‍රවණේන්ද්‍රියය යැ, විශේෂේන්ද්‍රියය යැ, සමාභිජේන්ද්‍රියය යැ, සමාධිජේන්ද්‍රියය යැ, ප්‍රඥේන්ද්‍රියය යි.

මහණෙනි, කොතැන්හි ලා ශ්‍රවණේන්ද්‍රියය දනගනු ද යත්: සතර ශ්‍රොතාපතනිඅඛගයන්හි යැ, මෙහි ලා විශේෂේන්ද්‍රියය දනගනු යැ. මහණෙනි, කොතැන්හි ලා විශේෂේන්ද්‍රියය දනගනු ද යත්: සතර සමාසක්ප්‍රධානයන්හි යැ, මෙහි ලා විශේෂේන්ද්‍රියය දනගනු යැ. මහණෙනි, කොතැන්හි ලා සමාභිජේන්ද්‍රියය දනගනු ද යත්: සතර සතිපට්ඨානයන්හි යැ, මෙහි ලා සමාභිජේන්ද්‍රියය දනගනු යැ. මහණෙනි, කොතැන්හි ලා සමාධිජේන්ද්‍රියය දනගනු ද යත්: සතර ධ්‍යානයන්හි යැ, මෙහි ලා සමාධිජේන්ද්‍රියය දනගනු යැ. මහණෙනි, කොතැන්හි ලා ප්‍රඥේන්ද්‍රියය දනගනු ද යත්: සතර ආර්‍ය-සත්‍යයන්හි යැ, මෙහි ලා ප්‍රඥේන්ද්‍රියය දනගනු”.

සතර ශ්‍රොතාපතනිඅඛගයන්හි ශ්‍රවණේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් කිහි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු ද, සතර සමාසක්ප්‍රධානයන්හි විශේෂේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් කිහි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු ද, සතර සතිපට්ඨානයන්හි සමාභිජේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් කිහි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු ද, සතර ධ්‍යානයන්හි සමාධිජේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් කිහි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු ද, සතර ආර්‍ය-සත්‍යයන්හි පඤ්චෙත්තියයාගේ වශයෙන් කිහි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු ද යත්:

සතර ශ්‍රොතාපතනිඅඛගයන්හි ශ්‍රවණේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු, සතර සමාසක්ප්‍රධානයන්හි විශේෂේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු. සතර සතිපට්ඨානයන්හි සමාභිජේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු. සතර ධ්‍යානයන්හි සමාධිජේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු. සතර ආර්‍යසත්‍යයන්හි ප්‍රඥේන්ද්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චෙත්තියයෝ දනගනුයාහු යි.

චතුසු සොනාපතනියඛෙහසු සද්ධිනුයස්ස වසෙන කතමෙහි විසතිං ආකාරෙහි පඤ්චනුයාති දට්ඨබ්බාති:

සප්පුරිසසංසෙවෙ සොනාපතනියඛෙහ අධිමොක්ඛාධිපතෙය්‍යට්ඨෙන සද්ධිනුයං දට්ඨබ්බං, සද්ධිනුයස්ස වසෙන පග්ගහට්ඨෙන චිරිසිනුයං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතිනුයං දට්ඨබ්බං, අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිනුයං දට්ඨබ්බං, දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤානුයං දට්ඨබ්බං, සද්ධිමත්තවනෙ සොනාපතනියඛෙහ -පෙ- යොතිසො මනසිකාරෙ සොනාපතනියඛෙහ -පෙ- ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා සොනාපතනියඛෙහ අධිමොක්ඛාධිපතෙය්‍යට්ඨෙන සද්ධිනුයං දට්ඨබ්බං, සද්ධිනුයස්ස වසෙන පග්ගහට්ඨෙන චිරිසිනුයං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතිනුයං දට්ඨබ්බං, අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිනුයං දට්ඨබ්බං, දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤානුයං දට්ඨබ්බං.

චතුසු සොනාපතනියඛෙහසු සද්ධිනුයස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතිං ආකාරෙහි පඤ්චනුයාති දට්ඨබ්බාති.

චතුසු සමමප්පධානෙසු චිරිසිනුයස්ස වසෙන කතමෙහි විසතිං ආකාරෙහි පඤ්චනුයාති දට්ඨබ්බාති:

අනුප්පන්නානං පාපනානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය සමමප්පධානෙ පග්ගහට්ඨෙන විරිසිනුයං දට්ඨබ්බං, චිරිසිනුයස්ස වසෙන උපට්ඨානට්ඨෙන සතිනුයං දට්ඨබ්බං, අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිනුයං දට්ඨබ්බං, දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤානුයං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධිනුයං දට්ඨබ්බං, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සහානාය සමමප්පධානෙ -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය සමමප්පධානෙ -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොක්ඛාය භියෙය්‍යාභාවාය චෙට්ඨලාය භාවනාය පාරිපුරියා සමමප්පධානෙ පග්ගහට්ඨෙන විරිසිනුයං දට්ඨබ්බං, චිරිසිනුයස්ස වසෙන උපට්ඨානට්ඨෙන සතිනුයං දට්ඨබ්බං, අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිනුයං දට්ඨබ්බං, දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤානුයං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධිනුයං දට්ඨබ්බං.

චතුසු සමමප්පධානෙසු චිරිසිනුයස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතිං ආකාරෙහි පඤ්චනුයාති දට්ඨබ්බාති.

චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිනුයස්ස වසෙන කතමෙහි විසතිං ආකාරෙහි පඤ්චනුයාති දට්ඨබ්බාති:

කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙ උපට්ඨානාධිපතෙය්‍යට්ඨෙන සතිනුයං දට්ඨබ්බං, සතිනුයස්ස වසෙන අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිනුයං දට්ඨබ්බං, දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤානුයං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධිනුයං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසිනුයං දට්ඨබ්බං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙ -පෙ- විතෙත විතනානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙ -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙ උපට්ඨානාධිපතෙය්‍යට්ඨෙන සතිනුයං දට්ඨබ්බං, සතිනුයස්ස වසෙන අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිනුයං දට්ඨබ්බං, දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤානුයං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධිනුයං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසිනුයං දට්ඨබ්බං.

සතර ශ්‍රෝතෘපත්‍රාසනයන්හි ශ්‍රද්ධාන්තයන් වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පසෙකින්ද දනවන්නාහු ද යත්:

සත්පුරුෂසංඝවා සංඝාසන ශ්‍රෝතෘපත්‍රාසනයෙහි අධිමොක්ෂාධිපති භාවාදියෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය දනවනු යැ, ශ්‍රද්ධාන්තයන් වශයෙන් ප්‍රග්‍රහාදියෙන් විශේෂීන්තය දනවනු යැ, උපසංඝාදියෙන් (එළඹිසිටුනාසංඝාව)-යෙන් සමානීන්තය දනවනු යැ, අවික්ෂේපාදියෙන් සමාධීන්තය දනවනු යැ, දශීනාදියෙන් ප්‍රඥාන්තය දනවනු යැ. සත්පුරුෂ සංඝාසන ශ්‍රෝතෘපත්‍රාසනයෙහි ... යෝගිකානුකූල සංඝාසන ශ්‍රෝතෘපත්‍රාසනයෙහි ... ධර්මානුකූල සංඝාසන ශ්‍රෝතෘපත්‍රාසනයෙහි අධිමොක්ෂාධිපති භාවාදියෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය දනවනු යැ' ශ්‍රද්ධාන්තයන් වශයෙන් ප්‍රග්‍රහාදියෙන් විශේෂීන්තය දනවනු යැ, උපසංඝාදියෙන් සමානීන්තය දනවනු යැ, අවික්ෂේපාදියෙන් සමාධීන්තය දනවනු යැ, දශීනාදියෙන් ප්‍රඥාන්තය දනවනු යැ.

සතර ශ්‍රෝතෘපත්‍රාසනයන්හි ශ්‍රද්ධාන්තයන් වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පසෙකින්ද දනවන්නාහු යි.

සතර සමානීන්තයන්හි විශේෂීන්තයන් වශයෙන් කවර විසි අයුරින් පසෙකින්ද දනවන්නාහු ද යත්:

නුපත් ලාමක වූ අකුලාභධර්මයන් නුපදනා පිණිස සමානීන්තයෙහි ප්‍රග්‍රහාධිපති භාවාදියෙන් විශේෂීන්තය දනවනු යැ, විශේෂීන්තයන් වශයෙන් උපසංඝාදියෙන් සමානීන්තය දනවනු යැ, අවික්ෂේපාදියෙන් සමාධීන්තය දනවනු යැ, දශීනාදියෙන් ප්‍රඥාන්තය දනවනු යැ, අධිමොක්ෂාදියෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය දනවනු යැ, උපත් ලාමක වූ අකුලාභධර්මයන් ප්‍රග්‍රහාධිපති කරනු පිණිස සමානීන්තයෙහි ... නුපත් කුලාභධර්මයන් උපදනා පිණිස සමානීන්තයෙහි ... උපත් කුලාභධර්මයන් සිටුනා පිණිස නොනස්නා පිණිස බහුලභාවය පිණිස විප්‍රල බව පිණිස වැඩිම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස සමානීන්තයෙහි ප්‍රග්‍රහාධිපති භාවාදියෙන් විශේෂීන්තය දනවනු යැ, විශේෂීන්තයන් වශයෙන් උපසංඝාදියෙන් සමානීන්තය දනවනු යැ, අවික්ෂේපාදියෙන් සමාධීන්තය දනවනු යැ, දශීනාදියෙන් ප්‍රඥාන්තය දනවනු යැ, අධිමොක්ෂාදියෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය දනවනු යැ.

සතර සමානීන්තයන්හි විශේෂීන්තයන් වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පසෙකින්ද දනවන්නාහු යි.

සතර සතිපට්ඨානනයන්හි සමානීන්තයන් වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පසෙකින්ද දනවන්නාහු ද යත්:

කයෙහි කායානුපස්සනා සංඝාසන සතිපට්ඨානනයෙහි උපසංඝාධිපති භාවාදියෙන් සමානීන්තය දනවනු යැ; සමානීන්තයන් වශයෙන් අවික්ෂේපාදියෙන් සමාධීන්තය දනවනු යැ, දශීනාදියෙන් ප්‍රඥාන්තය දනවනු යැ, අධිමොක්ෂාදියෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය දනවනු යැ, ප්‍රග්‍රහාදියෙන් විශේෂීන්තය දනවනු යැ, වේදනාවන්හි වේදනානුපස්සනා සංඝාසන සතිපට්ඨානනයෙහි ... චිත්තයෙහි චිත්තානුපස්සනා සංඝාසන සතිපට්ඨානනයෙහි ... ධර්මයන්හි ධර්මානුපස්සනා සංඝාසන සතිපට්ඨානනයෙහි උපසංඝාධිපති භාවාදියෙන් සමානීන්තය දනවනු යැ. සමානීන්තයන් වශයෙන් අවික්ෂේපාදියෙන් සමාධීන්තය දනවනු යැ, දශීනාදියෙන් ප්‍රඥාන්තය දනවනු යැ, අධිමොක්ෂාදියෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය දනවනු යැ, ප්‍රග්‍රහාදියෙන් විශේෂීන්තය දනවනු යැ.

චතුසු සතිපට්ඨානෙනසු සතින්ද්‍රියස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බාති.

චතුසු කුසලෙනසු සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බාති:

පඨමෙ කුසලෙන අවිකේධපාඨිපතෙය්‍යට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, දුතියෙ කුසලෙන -පෙ- තතියෙ කුසලෙන -පෙ- චතුසෙ කුසලෙන අවිකේධපාඨිපතෙය්‍යට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං.

චතුසු කුසලෙනසු සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බාති.

චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බාති:

දුකේධ අරියසච්චෙ දස්සනාධිපතෙය්‍යට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකේධ-පට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, දුකඛසමුදයෙ අරියසච්චෙ -පෙ- දුකඛ-නිරොධෙ අරියසච්චෙ -පෙ- දුකඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චෙ දස්සනාධිපතෙය්‍යට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකේධපට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං.

චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බාති.

චතුසු සොතාපතතියඛෙහසු සද්ධින්ද්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා, චතුසු සම්මප්පධානෙනසු -පෙ- චතුසු සතිපට්ඨානෙනසු -පෙ- චතුසු කුසලෙනසු -පෙ- චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා: චතුසු සොතාපතතියඛෙහසු සද්ධින්ද්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා, චතුසු සම්මප්පධානෙනසු -පෙ- චතුසු සතිපට්ඨානෙනසු -පෙ- චතුසු කුසලෙනසු -පෙ- චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

සතර සතිපට්ඨානගත්ති සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චක්‍රියයෝ දතයුත්තාහු වෙත්.

සතර ධ්‍යානයන්හි සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයෝ දතයුත්තාහු ද යත්:

ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි අවික්‍ෂේපාධිපතිභාවාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු යැ, සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් දශීනාදීයෙන් ප්‍රඥෙක්‍රියය දතයුතු යැ, අබිමෝක්‍ෂාදීයෙන් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියය දතයුතු යැ, ප්‍රග්‍රහාදීයෙන් චියෙතීක්‍රියය දතයුතු යැ, උපසංචානාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු යැ. ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි ... තෘතීය ධ්‍යානයෙහි ... චතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි අවික්‍ෂේපාධිපතිභාවාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු යැ, සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් දශීනාදීයෙන් ප්‍රඥෙක්‍රියය දතයුතු යැ, අබිමෝක්‍ෂාදීයෙන් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියය දතයුතු යැ, ප්‍රග්‍රහාදීයෙන් චියෙතීක්‍රියය දතයුතු යැ, උපසංචානාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු.

සතර ධ්‍යානයන්හි සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චක්‍රියයෝ දතයුත්තාහු වෙත්.

සතර ආර්ය සත්‍යයන්හි ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් කවර විසි අයුරින් පඤ්චක්‍රියයෝ දතයුත්තාහු ද යත්:

දුඛායතී සත්‍යයෙහි දශීනාධිපතිභාවාදීයෙන් ප්‍රඥෙක්‍රියය දතයුතු යැ, ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් අබිමෝක්‍ෂාදීයෙන් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියය දතයුතු යැ, ප්‍රග්‍රහාදීයෙන් චියෙතීක්‍රියය දතයුතු යැ, උපසංචානාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු යැ, අවික්‍ෂේපාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු. දුඛසමුදයායතී-සත්‍යයෙහි ... දුඛනිරෝධායතී සත්‍යයෙහි ... දුඛනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදායතී-සත්‍යයෙහි දශීනාධිපතිභාවාදීයෙන් ප්‍රඥෙක්‍රියය දතයුතු යැ, ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් අබිමෝක්‍ෂාදීයෙන් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියය දතයුතු යැ, ප්‍රග්‍රහාදීයෙන් චියෙතීක්‍රියය දතයුතු යැ, උපසංචානාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු යැ, අවික්‍ෂේපාදීයෙන් සමාධික්‍රියය දතයුතු.

සතර ආර්ය සත්‍යයන්හි ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චක්‍රියයෝ දතයුත්තාහු වෙත්.

සතර ශ්‍රෝතෘපනත්‍යාගයන්හි ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් කිසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ වයභාව දතයුතු ද, සතර සමයක් ප්‍රධානයන්හි ... සතර සතිපට්ඨානගත්ති ... සතර ධ්‍යානයන්හි ... සතර ආර්ය සත්‍යයන්හි ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් කිසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ වයභාව දතයුතු ද යත්: සතර ශ්‍රෝතෘපනත්‍යාගයන්හි ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ වයභාව දතයුතු යැ, සතර සමයක් ප්‍රධානයන්හි ... සතර සතිපට්ඨානගත්ති ... සතර ධ්‍යානයන්හි ... සතර ආර්ය සත්‍යයන්හි ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් විසි අයුරෙකින් පඤ්චක්‍රියයන්ගේ වයභාව දතයුතු.

වතු සෞභාෂනවිද්‍යාමයෙහි සඳහා වසන කතමෙහි විසඟියා
ආකාරෙහි පැහැදිලි කරනු ලබනු ලබන වර්ගය දැක්වේ.

සමස්ත සංසන්දන සෞභාෂනවිද්‍යාමයෙහි අධ්‍යයනයට ලක්වන
සඳහා වර්ගය දැක්වේ, සමස්ත සංසන්දන පරිසරවිද්‍යාමයෙහි
වර්ගය දැක්වේ, උපරිකතවන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ,
අධ්‍යයනයට ලක්වන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන
වර්ගය දැක්වේ. සමස්ත සංසන්දන සෞභාෂනවිද්‍යාමයෙහි -පෙ- සොති-
සොතිකයෙහි සෞභාෂනවිද්‍යාමයෙහි -පෙ- බලවත් බලවත් පරිසරවිද්‍යාමයෙහි
සෞභාෂනවිද්‍යාමයෙහි අධ්‍යයනයට ලක්වන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය
දැක්වේ, සමස්ත සංසන්දන පරිසරවිද්‍යාමයෙහි විසඟියා වර්ගය දැක්වේ,
උපරිකතවන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන
වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන පරිසරවිද්‍යාමයෙහි වර්ගය දැක්වේ.

වතු සෞභාෂනවිද්‍යාමයෙහි සඳහා වසන ඉන්ද්‍රජිත් විසඟියා
ආකාරෙහි පැහැදිලි කරනු ලබනු ලබන වර්ගය දැක්වේ.

වතු සමස්ත සංසන්දන විසඟියා වසන කතමෙහි විසඟියා
ආකාරෙහි පැහැදිලි කරනු ලබනු ලබන වර්ගය දැක්වේ:

අනුප්‍රාප්තයා පාපකාරයා අනුප්‍රාප්තයා බලවත් අනුප්‍රාප්ත සමස්ත-
බලවත් පරිසරවිද්‍යාමයෙහි විසඟියා වර්ගය දැක්වේ, විසඟියා වසන
වසන උපරිකතවන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන
සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන පරිසරවිද්‍යාමයෙහි
වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ,
අධ්‍යයනයට ලක්වන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, උපරිකතයා
පාපකාරයා අනුප්‍රාප්තයා බලවත් පරිසරවිද්‍යාමයෙහි -පෙ-
අනුප්‍රාප්තයා කුසලයා බලවත් උපරිකත සමස්ත සංසන්දන -පෙ-
උපරිකතයා කුසලයා බලවත් සිතියා අධ්‍යයනයට ලක්වන සිතියා
වෙනුවෙන් භාවිතය පරිසරවිද්‍යාමයෙහි පරිසරවිද්‍යාමයෙහි
වර්ගය දැක්වේ -පෙ-

වතු බලවත් සංසන්දන විසඟියා වසන ඉන්ද්‍රජිත් විසඟියා
ආකාරෙහි පැහැදිලි කරනු ලබනු ලබන වර්ගය දැක්වේ.

වතු සමස්ත සංසන්දන සමස්ත සංසන්දන වසන කතමෙහි විසඟියා
ආකාරෙහි පැහැදිලි කරනු ලබනු ලබන වර්ගය දැක්වේ:

කාසේ කාසේ පරිසරවිද්‍යාමයෙහි උපරිකතවන සමස්ත සංසන්දන
සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, සමස්ත සංසන්දන වසන
සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන පරිසරවිද්‍යාමයෙහි
වර්ගය දැක්වේ, අධ්‍යයනයට ලක්වන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ,
පරිසරවිද්‍යාමයෙහි වර්ගය දැක්වේ, වෙනුවෙන් වෙනුවෙන් පරිසරවිද්‍යාමයෙහි
-පෙ- විසඟියා විසඟියා පරිසරවිද්‍යාමයෙහි -පෙ- බලවත් බලවත්
සමස්ත සංසන්දන උපරිකතවන සමස්ත සංසන්දන වර්ගය දැක්වේ-පෙ-

වතු සමස්ත සංසන්දන සමස්ත සංසන්දන වසන ඉන්ද්‍රජිත් විසඟියා
ආකාරෙහි පැහැදිලි කරනු ලබනු ලබන වර්ගය දැක්වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සතර ශ්‍රෝතූපතන්‍යාමයයන්හි ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පඤ්චාන්‍යයන්ගේ වයභාව දතයුතු ද යත්:

සත්පුරුෂසංඛ්‍යා සංඛ්‍යාත ශ්‍රෝතූපතන්‍යාමයෙහි අධිමොක්‍ෂාධි-පතිභාවාදීයෙන් ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වශයෙන් ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙන් වීර්‍යාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, උපස්ථානස්වභාවයෙන් සමානීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, අවික්‍ෂේප-ස්වභාවයෙන් සමාධීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, දශීනස්වභාවයෙන් ප්‍රඥාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු. සංඛ්‍යාත ශ්‍රෝතූපතන්‍යාමයෙහි ... ගම්‍යානු-ධම්‍යානුපතති සංඛ්‍යාත ශ්‍රෝතූපතන්‍යාමයෙහි අධිමොක්‍ෂාධිපතිභාවාදී-යෙන් ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වශයෙන් ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙන් වීර්‍යාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, උපස්ථානස්වභාව-යෙන් සමානීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, අවික්‍ෂේපස්වභාවයෙන් සමාධීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, දශීනස්වභාවයෙන් ප්‍රඥාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු.

සතර ශ්‍රෝතූපතන්‍යාමයයන්හි ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චාන්‍යයන්ගේ වයභාව දතයුතු.

සතර සමානිප්‍රධානයන්හි වීර්‍යාන්‍යයාගේ වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පඤ්චාන්‍යයන්ගේ වයභාව දතයුතු ද යත්:

නූපත් ලාමක වූ අකුශලධර්මයන් නූපදනාපිණිස සමානිප්‍රධානයෙහි ප්‍රග්‍රහාධිපතිභාවාදීයෙන් වීර්‍යාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, වීර්‍යාන්‍යයාගේ වශයෙන් උපස්ථානස්වභාවයෙන් සමානීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, අවික්‍ෂේපස්වභාවයෙන් සමාධීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, දශීනස්වභාවයෙන් ප්‍රඥාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, අධිමොක්‍ෂාධි-පතිභාවයෙන් ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, උපත් ලාමක වූ අකුශල ධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස සමානිප්‍රධානයෙහි ... නූපත් කුශලධර්මයන් වූපදනා පිණිස සමානිප්‍රධානයෙහි ... උපත් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස බහුල බව පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩිම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස සමානිප්‍රධානයෙහි ප්‍රග්‍රහාධිපතිභාවාදීයෙන් වීර්‍යාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු. ...

සතර සමානිප්‍රධානයන්හි වීර්‍යාන්‍යයාගේ වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චාන්‍යයන්ගේ වයභාව දතයුතු.

සතර සතිපට්ඨානයන්හි සමානීන්‍යයාගේ වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පඤ්චාන්‍යයන්ගේ වයභාව දතයුතු ද යත්:

කයෙහි කායානුපස්සනා සංඛ්‍යාත සතිපට්ඨානයෙහි උපස්ථානාධි-පතිභාවාදීයෙන් සමානීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, සමානීන්‍යයාගේ වශයෙන් අවික්‍ෂේපස්වභාවයෙන් සමාධීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, දශීනස්වභාවයෙන් ප්‍රඥාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, අධිමොක්‍ෂා-ධිපතිභාවයෙන් ශ්‍රද්ධාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, ප්‍රග්‍රහස්වභාවයෙන් වීර්‍යාන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු ය, වෛදනාවන්හි වෛදනානුපස්සනා සංඛ්‍යාත සතිපට්ඨානයෙහි ... විතතයෙහි විතතානුපස්සනා සංඛ්‍යාත සතිපට්ඨානයෙහි ... ධර්මයන්හි ධර්මානුපස්සනා සංඛ්‍යාත සතිපට්ඨානයෙහි උපස්ථානාධිපතිභාවාදීයෙන් සමානීන්‍යයාගේ වයභාව දතයුතු. ...

සතර සතිපට්ඨානයන්හි සමානීන්‍යයාගේ වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චාන්‍යයන්ගේ වයභාව දතයුතු.

සතර ධ්‍යානයන්හි සමාධිපතිත්වයෙන් වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පඤ්චාස්ත්‍රයෙන් වයභාව දහසතු ද යත්:

ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි අවික්ෂේපාධිපතිභාවානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ, සමාධිපතිත්වයෙන් වශයෙන් දශිකානුසාරයෙන් ප්‍රඥාප්තියෙන් වයභාව දහසතු යැ. අධිමොක්ෂානුසාරයෙන් ශ්‍රද්ධාප්තියෙන් වයභාව දහසතු යැ, ප්‍රග්‍රහානුසාරයෙන් විශේෂිතත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ, උපසංඛානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ. ද්විතීයධ්‍යානයෙහි ... තෘතීය ධ්‍යානයෙහි ... චතුර්තීයධ්‍යානයෙහි අවික්ෂේපාධිපතිභාවානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු. ...

සතර ධ්‍යානයන්හි සමාධිපතිත්වයෙන් වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චාස්ත්‍රයෙන් වයභාව දහසතු.

සතර ආයතීයධ්‍යානයන්හි ප්‍රඥාප්තියෙන් වශයෙන් කවර විසි අයුරෙකින් පඤ්චාස්ත්‍රයෙන් වයභාව දහසතු ද යත්:

දූෂ්ඨධ්‍යානයෙහි දශිකාධිපතිභාවානුසාරයෙන් ප්‍රඥාප්තියෙන් වයභාව දහසතු යැ, ප්‍රඥාප්තියෙන් වශයෙන් අධිමොක්ෂානුසාරයෙන් ශ්‍රද්ධාප්තියෙන් වයභාව දහසතු යැ, ප්‍රග්‍රහානුසාරයෙන් විශේෂිතත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ, උපසංඛානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ, අවික්ෂේපානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ. දූෂ්ඨධ්‍යානයෙහි ... දූෂ්ඨධ්‍යානයෙහි ... දූෂ්ඨධ්‍යානයෙහි ... දූෂ්ඨධ්‍යානයෙහි දශිකාධිපතිභාවානුසාරයෙන් ප්‍රඥාප්තියෙන් වයභාව දහසතු යැ, ප්‍රඥාප්තියෙන් වශයෙන් අධිමොක්ෂානුසාරයෙන් ශ්‍රද්ධාප්තියෙන් වයභාව දහසතු යැ, ප්‍රග්‍රහානුසාරයෙන් විශේෂිතත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ, උපසංඛානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු යැ, අවික්ෂේපානුසාරයෙන් සමාධිපතිත්වයෙන් වයභාව දහසතු.

සතර ආයතීයධ්‍යානයන්හි ප්‍රඥාප්තියෙන් වශයෙන් මේ විසි අයුරින් පඤ්චාස්ත්‍රයෙන් වයභාව දහසතු.

වයභාව ද විහරණය ද අනුමානයෙන් දත්තාලෝකයේ ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දත්තාලෝකයේ වෙයි. යම් පරිද්දෙකින් හැසිරෙන්නාහු යම් පරිද්දෙකින් වෙසෙන්නාහු 'එකත්තෙන් මේ ආයුෂ්මත් තෙම අධිගම කෙලේ යැ'යි හෝ අධිගම කරන්නේ යැ'යි හෝ නුවණැති සමුච්ඡාරය ධ්‍යානාදි ගැඹුරු තත්වයන් හදනන්නාහු යි.

විශේෂය යනු: වයභාවෝ අධිදේහනි: ඊශානපථවයභාව යැ ආයතන-වයභාව යැ සමාතිවයභාව යැ සමාතිවයභාව යැ ඥානවයභාව යැ මානවයභාව යැ ඵලවයභාව යැ ලොකානුසාරවයභාව යි.

ඉතිහාසවිශේෂය යනු: සතර ඉතිහාසවිශේෂය යි.

ආයතනවිශේෂය යනු: සමාදුරුම ආයතනවිශේෂය බාහිර ආයතනවිශේෂය යි.

සතිවිශේෂය යනු: සතර සතිවිශේෂය යි.

සමාධිවිශේෂය යනු: සතර සමාධිවිශේෂය යි.

ඤාණවිශේෂය යනු: සතර ආයතීයධ්‍යානයන්හි යි.

මහනුවරයානි වනුයේ අරියමයෙකුය.

පනතිවරියානි වනුයේ සාමඤ්ඤඵලෙය.

ලොකස්ථවරියානි නම්ගතෙකු අරහතෙකු සම්මානමුද්‍රේය, පදෙසෙ¹ පච්චෙකමුද්‍රේය, පදෙසෙ¹ සාවකෙය.

ඉරියාපථවරියා ව පණ්ඩිතමපනනානං. ආයතනවරියා ව ඉන්ද්‍රියෙයු ගුණගුණාරානං. සත්වරියා ව අපමාදවිහාරිනං. සමාධිවරියා ව අධි- විනිමත්තසුත්තානං, ඤාණවරියා ව බුද්ධිසම්පන්නානං, මහනුවරියා ව සම්මාපටිපන්නානං,³ පනතිවරියා ව අභිගතඵලානං, ලොකස්ථවරියා ව නම්ගතානං අරහතානං සම්මාසම්බුද්ධානං, පදෙසෙ¹ පච්චෙකමුද්‍රේයානං, පදෙසෙ¹ සාවකානං, ඉමා අට්ඨ වරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො: අභිමුච්චනො සද්ධාය වරති, පග්ගණනො විරියෙන වරති, උපට්ඨාපෙනො සතියා වරති, අවිකේඨං කාරොනො සමාධිනා වරති, පජානනො පඤ්ඤාය වරති, විජානනො විඤ්ඤාණ- වරියාය⁴ වරති, එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධර්මා ආයාපෙනාදීනි⁵ ආයතනවරියාය වරති, එවං පටිපන්නො විසේසමභිග්ගච්ඡතී විසේස- වරියාය වරති, ඉමා අට්ඨ වරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො: දස්සනවරියා ව සම්මාදිට්ඨියා, අභිතිරොපන- වරියා ව සම්මාසංකප්පස්ස, පරිග්ගහවරියා ව සම්මාචාරියා, සමුට්ඨාන- වරියා ව සම්මාකම්මනාස්ස, චොදනවරියා ව සම්මාආජිවස්ස, පග්ගහවරියා ව සම්මාචාරියාස්ස, උපට්ඨානවරියා ව සම්මාසතියා, අවිකේඨපවරියා ව සම්මාසමාධියා, ඉමා අට්ඨ වරියායො.

විහාරොති අභිමුච්චනො සද්ධාය විහරති, පග්ගණනො විරියෙන විහරති, උපට්ඨාපෙනො සතියා විහරති, අවිකේඨං කාරොනො සමාධිනා විහරති, පජානනො පඤ්ඤාය විහරති.

අනුමුදෙති සද්ධිත්‍රියස්ස අධිමොක්ඛට්ඨො අනුමුදො හොති, විරිසිත්‍රියස්ස පග්ගහට්ඨො අනුමුදො හොති, සතිත්‍රියස්ස උපට්ඨානට්ඨො අනුමුදො හොති, සමාධිත්‍රියස්ස අවිකේඨපට්ඨො අනුමුදො හොති, පඤ්ඤාත්‍රියස්ස දස්සනට්ඨො අනුමුදො හොති.

පටිච්ඡෙදාති සද්ධිත්‍රියස්ස අධිමොක්ඛට්ඨො පටිච්ඡෙදා හොති, විරිසිත්‍රියස්ස පග්ගහට්ඨො පටිච්ඡෙදා හොති, සතිත්‍රියස්ස උපට්ඨානට්ඨො පටිච්ඡෙදා හොති, සමාධිත්‍රියස්ස අවිකේඨපට්ඨො පටිච්ඡෙදා හොති, පඤ්ඤාත්‍රියස්ස දස්සනට්ඨො පටිච්ඡෙදා හොති.

1. පදෙසො - සො, සපපදෙසො - සී 1,
2. පදෙසො - සො, සපපදෙසු - සී 1,
3. සමාපතනිකමපනනානං - සී 1,
4. විඤ්ඤාණං - සො, විඤ්ඤාණවරියා - සී;
5. අභාපෙනාදීනි - සී 1,

මග්ගවිධියා යනු: සතර ආර්යමාර්ගයන්හි යැ.

පනතිවිධියා යනු: සතර ශ්‍රාමණ්ඩලයන්හි යැ.

ලෝකසම්මුඛියා යනු: තථාගත වූ අතීන් වූ සමාක් සම්බුද්ධයන් කෙරෙහි (නිපපදෙසයෙහි) ප්‍රත්‍යාකූලධර්මයන් දෙවරෙහි (ලෝකාච්චයනී පිළිබඳ) එකදෙයකෙක්හි, ශ්‍රාවකයන් කෙරෙහි (ලෝකාච්චයනී පිළිබඳ) එකදෙයකෙක්හි යැ.

පුණ්ඩසම්පන්නයනට ඊයනීපථවයනීව ද ඉන්ද්‍රියයන්හි පියනලද දොර ඇතියනට ආයතනවයනීව ද අප්‍රමාදවිහාර ඇතියනට සමානිවයනීව ද සමාධියෙහි අනුසුක්කයනට සමාධිවයනීව ද බුද්ධිසම්පන්නයනට ඥාන-වයනීව ද සමාක්ප්‍රතිපන්නයනට මාර්ගවයනීව ද පාමිණි එල ඇතියනට ප්‍රාප්තිවයනීව ද තථාගත වූ අතීන් වූ සමාක්සම්බුද්ධයනට (නිපපදෙසයෙහි) ලෝකාච්චයනීව ද ප්‍රත්‍යාකූලධර්මයනට එකදෙයකෙහි (ලෝකාච්චයනීව) ද ශ්‍රාවකයනට එකදෙයකෙහි (ලෝකාච්චයනීව) ද යන මොහු වයනීවෝ අටදෙන වෙත්.

අනෙකුදු වයනීවෝ අටදෙනෙකි: නිශ්චය කරනුයේ ශ්‍රද්ධාවශයෙන් පවතී. ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ විශ්වාශයෙන් පවතී. (අරමුණෙහි) එළවනුයේ සමානිවශයෙන් පවතී. අවික්ෂේප කරනුයේ සමාධිවශයෙන් පවතී. දූත-ගන්තේ ප්‍රඥවශයෙන් පවතී. (ආවර්ත ශිතීන්) විජානනය කරනුයේ විඤ්ඤාවයනීවයෙන් පවතී. මෙසෙයින් පිළිපත්නුට කුසලධර්මයෝ අතීතයින් යැපෙත් නු යි ආයතනවයනීවයෙන් පවතී. මෙසෙයින් පිළිපත්තේ විශේෂයට පාමිණි නු යි විශේෂවයනීවයෙන් පවතී. මොහු වයනීවෝ අටදෙන වෙත්.

අනෙකුදු වයනීවෝ අටදෙනෙකි: සමන්ද්‍රෂ්ටියෙන් දර්ශනවයනී යැ සමාක්සංකල්පයාගේ අභිනිරෝපණ (අරමුණට නැගිම්) වයනී යැ සමන්-වචනයාගේ පරිග්‍රහවයනී යැ සමාක්සමානනයාගේ සමුත්ථානවයනී යැ සමාගාජිවයාගේ පරිග්‍රහවයනී යැ සමන්ව්‍යායාමයාගේ ප්‍රග්‍රහවයනී යැ සමාක්සමානියෙන් උපසංචානවයනී යැ සමාක්සමාධිනුගේ අවික්ෂේපවයනී යි. මොහු වයනීවෝ අටදෙන වෙත්.

විහාරො යනු: නිශ්චය කරනුයේ ශ්‍රද්ධාවශයෙන් වෙසෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ විශ්වාශයෙන් වෙසෙයි. (අරමුණෙහි) එළවනුයේ සමානිවශයෙන් වෙසෙයි. අවික්ෂේප කරනුයේ සමාධිවශයෙන් වෙසෙයි. දූතගන්තේ ප්‍රඥ-වශයෙන් වෙසේ.

අනුබුද්ධො යනු: ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රියයාගේ අධිමොක්ෂසම්භාවය අනුමානයෙන් දත්තාලද වෙයි. විශේෂීන්ද්‍රියයාගේ ප්‍රග්‍රහසම්භාවය අනුමානයෙන් දත්තාලද වෙයි, සමානීන්ද්‍රියයාගේ උපසංචානසම්භාවය අනුමානයෙන් දත්තාලද වෙයි, සමාධීන්ද්‍රියයාගේ අවික්ෂේපසම්භාවය අනුමානයෙන් දත්තාලද වෙයි, ප්‍රඥන්ද්‍රියයාගේ දර්ශනසම්භාවය අනුමානයෙන් දත්තාලද වේ.

පච්චිද්ධො යනු: ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රියයාගේ අධිමොක්ෂසම්භාවය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දත්තාලද වෙයි., විශේෂීන්ද්‍රියයාගේ ප්‍රග්‍රහසම්භාවය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දත්තාලද වෙයි, සමානීන්ද්‍රියයාගේ උපසංචානසම්භාවය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දත්තාලද වෙයි. සමාධීන්ද්‍රියයාගේ අවික්ෂේපසම්භාවය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දත්තාලද වෙයි. ප්‍රඥන්ද්‍රියයාගේ දර්ශනසම්භාවය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දත්තාලද වේ.

සථාවරනනනනි¹ එවං සද්ධාය වරනනං, එවං විරියෙන වරනනං, එවං සතියා වරනනං, එවං සමාධිනා වරනනං, එවං පඤ්ඤාය වරනනං.

සථාවිහරනනනනි එවං සද්ධාය විහරනනං, එවං විරියෙන විහරනනං, එවං සතියා විහරනනං, එවං සමාධිනා විහරනනං, එවං පඤ්ඤාය විහරනනං.

විඤ්ඤාති විඤ්ඤා විහාපී මෙධාපී පණ්ණිනා බුද්ධිසම්පන්නා.

භවුහමවාට්ඨති එකකම්මං,² එකුද්දෙසො සම්පිකකතා³

ගම්මිරෙසු ධානෙසුති ගම්මිරාති ධානාති වුච්චන්ති: කුණා⁴ ච විමොක්ඛා ච සමාධි⁵ ච සමාපන්නියො ච මග්ගා ච එලාති ච අභිඤ්ඤායො ච පටිසම්බද්ධි ච.

ඛිතපෙසයග්ගනති සද්දහෙයග්ගං අබිබ්බවෙවයග්ගං.

අද්ධාති එකංසවචනමෙතං, නිසංසවචනමෙතං, නිකකඛවචනමෙතං,⁶ අද්ධෙස්සවචනමෙතං, අද්ධෙස්සකවචනමෙතං, නියොගවචනමෙතං,⁷ අපණ්ණකවචනමෙතං, අවජාපනවචනමෙතං 'අද්ධා'ති.

ආයසමාති පියවචනමෙතං, ගරු වචනමෙතං, සගාරවසපථස්සාධිවචන⁸ මෙතං 'ආයසමා' ති.

පතෙතා චාති අබිගතො වා⁹.

පාපුණ්ණිකාති චාති අබිගම්සසති වා.¹⁰

තතිසසුතනනිද්දෙසො.

4 - 4. චතුස්ථස්සනං.

[සාවජ්ඣනිදානං.¹¹]

පඤ්ඤාමාති භික්ඛවො, ඉන්ද්‍රියාති: කතමාති පඤ්ඤා. සද්ධිත්‍රියං, විරිතිත්‍රියං, සතිත්‍රියං, සමාධිත්‍රියං, පඤ්ඤාත්‍රියං, ඉමාති බො භික්ඛවො, පඤ්ඤාත්‍රියාති.

ඉමාති පඤ්ඤාත්‍රියාති කතියාකාරෙති කෙනටෙය්න¹² දට්ඨබ්බාති: ඉමාති පඤ්ඤාත්‍රියාති ඡහාකාරෙති තෙනටෙය්න¹³ දට්ඨබ්බාති. ආධිපතෙය්නටෙය්න, ආදිවිසොධනටෙය්න, අබිමතනටෙය්න, අධිට්ඨානටෙය්න, පරිසාදනටෙය්න, පනිට්ඨාපකටෙය්න.

කථං ආධිපතෙය්නටෙය්න ඉන්ද්‍රියාති දට්ඨබ්බාති:

අසුද්ධියං පජ්ඣතො අධිමොක්ඛාධිපතෙය්නටෙය්න සද්ධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, සද්ධිත්‍රියස්ස විතෙත පග්ගහටෙය්න විරිතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානටෙය්න සතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකෙතපටෙය්න සමාධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, දස්සනටෙය්න පඤ්ඤාත්‍රියං දට්ඨබ්බං.

1 සථාවරනනනි - සී 1, 2 එකං කම්මං - සී, 3 සම්පිකකතා - සෘ

4 කුණාති-සෘ PTS, 5 සමාධි-සෘ, සී 1, 6 නිකකඛවචනමෙතං-සෘ, සී 1,

7 නියොගවචනමෙතං - සෘ, 8 සප්පට්ඨස්සාධිවචනං - සෘ,

9 අබිගතො - සෘ PTS, 10 අබිගම්සසති - සෘ, PTS,

11 පටිසම්බද්ධිදානං - සෘ, සී, PTS, 12 කතියාකාරෙති - සෘ PTS,

13 ඡහාකාරෙති - සෘ,

යථා වරතනා යනු: මෙසේ ශ්‍රද්ධාවශයෙන් පවත්නා, මෙසේ විශ්වාසයෙන් පවත්නා, මෙසේ සමාතිවශයෙන් පවත්නා, මෙසේ සමාතිවශයෙන් පවත්නා, මෙසේ ප්‍රඥාවශයෙන් පවත්නා ය.

යථා විහරතනා යනු: මෙසේ ශ්‍රද්ධාවශයෙන් වෙසෙන්නා, මෙසේ විශ්වාසයෙන් වෙසෙන්නා, මෙසේ සමාතිවශයෙන් වෙසෙන්නා, මෙසේ සමාතිවශයෙන් වෙසෙන්නා, මෙසේ ප්‍රඥාවශයෙන් වෙසෙන්නා ය.

විඤ්ඤා යනු: විඤ්ඤා වුවාහු විමංසක වුවාහු ධාරණප්‍රඥා ඇත්තාහු පණ්ණින වුවාහු බුද්ධිමත් වුවාහු ය.

සමුගමවාදී යනු: එකකම එකොදෙක සමානශික්ෂා ඇති බව යි.

ගමහිරෙසු ධාතෙසු යනු: ධ්‍යානයෝ ද විමොක්ෂයෝ ද සමාධිහු ද සමාපත්තිහු ද මාගියෝ ද ඵලයෝ ද අභිඤ්ඤා ද ප්‍රතිසංවිද්‍යාවෝ ද ගමහිර-සමානතා යි කියනු ලැබෙත්.

මහපෙසයග්ගා යනු: හදහන්නාහු යැ අධිමුක්ත වන්නාහු යි.

අද්ධා යනු: තෙල 'අද්ධා' යනු එකානතවචන යැ නිසංඝයවචන යැ නිසංඝ වචන යැ අද්ධෙධවචන යැ නො දෙතිත් වචන යැ නිකායවචන යැ අචිරාද්ධවචන යැ සතිධුතත් වචන යි.

ආයසමා යනු: තෙල 'ආයසමා' යනු: ප්‍රියවචන යැ ගරාවචන යැ සගෞරවසප්‍රතිශ්‍රද්ධාවචන යි.

පතෙතා වා යනු: පැමිණියේ හෝ යැ.

පාපුණ්ණිකා වා යනු: පැමිණෙන්නේ හෝ යි.

තාභිසසුත්තදේශ යි.

4 - 4. චතුර්ථස්සත්තය

[සැවැත්තිද්‍යාන යි:]

මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රියයෝ පස්දෙනෙකි: කවර පස්දෙනෙක් ද යත්: ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රියය යැ විශ්වාසන්ද්‍රියය යැ සමාතින්ද්‍රියය යැ සමාතින්ද්‍රියය යැ ප්‍රඥාන්ද්‍රියය යි. මහණෙනි, මොහු පඤ්ඤාන්ද්‍රියයෝ යි.

මේ පඤ්ඤාන්ද්‍රියයෝ කිහි අසුරෙකින් කවර අරුතෙකින් දතයුත්තාහු ද යත්: මේ පඤ්ඤාන්ද්‍රියයෝ සරසුරෙකින් එ මැ අරුතින් දතයුත්තාහු. අධිපතිභාවානුසංඝාදිවිශෝධනානුසංඝාදිවිශෝධන අධිමාත්‍රානුසංඝාදිවිශෝධන පඤ්ඤානුසංඝාදිවිශෝධන ප්‍රතිසංඝාදිවිශෝධන යි.

කිසෙයින් අධිපතිභාවානුසංඝාදිවිශෝධන දතයුත්තාහු ද යත්:

අශ්‍රද්ධාව දුරුකරන්නාහුට අධිමොක්ෂාධිපතිභාවානුසංඝාදිවිශෝධන ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රියය දතයුතු යැ ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රියයෙන් වශයෙන් දුග්‍රහානුසංඝාදිවිශෝධන විශ්වාසන්ද්‍රියය දතයුතු යැ විශ්වාසන්ද්‍රියයෙන් වශයෙන් දුග්‍රහානුසංඝාදිවිශෝධන සමාතින්ද්‍රියය දතයුතු යැ සමාතින්ද්‍රියයෙන් වශයෙන් දුග්‍රහානුසංඝාදිවිශෝධන සමාතින්ද්‍රියය දතයුතු යැ ප්‍රඥාන්ද්‍රියය දතයුතු යැ ප්‍රඥාන්ද්‍රියයෙන් වශයෙන් දුග්‍රහානුසංඝාදිවිශෝධන ප්‍රඥාන්ද්‍රියය දතයුතු යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සාමවිෂ්කය දුරු කරන්නාහට නෛෂ්ටමාමයයෙන් දැනියාබසනි-
නාවාබියෙන් ප්‍රඥෙත්‍රියය දනසුතු යැ ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ මයයෙන් දබි-
මොක්කාවාබියෙන් ශ්‍රද්ධෙත්‍රියය දනසුතු යැ ප්‍රභාවාබියෙන් විශ්විත්‍රියය
දනසුතු යැ උපසානාවාබියෙන් සමානිත්‍රියය දනසුතු යැ අවික්කාවාබියෙන්
සමාධිත්‍රියය දනසුතු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බ්‍යාපාරය ප්‍රජනනය අභ්‍යාපාරය වන - පෙ - විනිමිදීම ප්‍රජනනය ආලෝක සහයෝගය වන - පෙ - සබ්බකිලෙසෙ ප්‍රජනනය අරහතනමගන - වන අධිමොක්ෂාධිපතෙය්‍යවෙයන සද්ධිත්‍රියය දවස්බලය, සද්ධිත්‍රියය වන පග්ගවෙයන විරිසිත්‍රියය දවස්බලය, උපට්ඨානවෙයන සතිත්‍රියය දවස්බලය, අවිකෙට්‍යවෙයන සමාධිත්‍රියය දවස්බලය, දස්සනවෙයන පඤ්ඤාත්‍රියය දවස්බලය, - පෙ - සබ්බකිලෙසෙ ප්‍රජනනය අරහතනමගනවසෙන දස්සනාධි - පතෙය්‍යවෙයන පඤ්ඤාත්‍රියය දවස්බලය, පඤ්ඤාත්‍රියය වන අධිමොක්ෂා - වෙයන සද්ධිත්‍රියය දවස්බලය, පග්ගවෙයන විරිසිත්‍රියය දවස්බලය, උපට්ඨා - නවෙයන සතිත්‍රියය දවස්බලය, අවිකෙට්‍යවෙයන සමාධිත්‍රියය දවස්බලය.

එවං අධිපතෙය්‍යවෙයන ඉන්ද්‍රියානි දවස්බලානි.

කථං ආදිවිසොධනවෙයන ඉන්ද්‍රියානි දවස්බලානි:

අධිමොක්ෂාවෙයන සද්ධිත්‍රියය අස්සද්ධිය¹ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි සද්ධිත්‍රියය ආදිවිසොධනා, පග්ගවෙයන විරිසිත්‍රියය කොසජ්ජ² සංව - රවෙයන සීලවිසුද්ධි විරිසිත්‍රියය ආදිවිසොධනා, උපට්ඨානවෙයන සතිත්‍රියය පමාද³ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි සතිත්‍රියය ආදිවිසොධනා, අවිකෙට්‍යවෙයන සමාධිත්‍රියය උභව⁴ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි සමාධිත්‍රියය ආදිවිසොධනා දස්සනවෙයන පඤ්ඤාත්‍රියය අභිජ්ජා⁵ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤාත්‍රියය ආදිවිසොධනා.

නෙකකමෙම පඤ්ඤාත්‍රියානි ක.මච්ඡන්ද⁶ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා, අභ්‍යාපාරය පඤ්ඤාත්‍රියානි බ්‍යාපාර⁷ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා, ආලෝක - සහයෝග පඤ්ඤාත්‍රියානි විනිමිදීම⁸ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා, අරහතනමගන පඤ්ඤාත්‍රියානි සබ්බකිලෙස⁹ සංවරවෙයන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා.

එවං ආදිවිසොධනවෙයන ඉන්ද්‍රියානි දවස්බලානි.

කථං අධිමතනවෙයන ඉන්ද්‍රියානි දවස්බලානි:

සද්ධිත්‍රියය භාවනාය ඡන්දො උපපජ්ජති, *ඡන්දවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, ඡන්දවසෙන පාමොජ්ජං උපපජ්ජති, පාමොජ්ජ - වසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, පාමොජ්ජවසෙන පිති - උපපජ්ජති, පිතිවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, පිතිවසෙන පස්සද්ධි උපපජ්ජති, පස්සද්ධිවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, පස්සද්ධිවසෙන සුඛං උපපජ්ජති, සුඛවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, සුඛවසෙන ඔහාසො උපපජ්ජති, ඔහාසවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, ඔහාසවසෙන සංවෙගො උපපජ්ජති, සංවෙගවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, සංවෙජ්ජනා විතතං සමාදහති, සමාධිවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති. තථා සමානිතං විතතං සාධුකං පග්ගන්තාති, පග්ගවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියය අධිමතනං ගොති, තථාපග්ගන්තං විතතං සාධුකං අජ්ඣුපෙකඛති. උපෙකඛාවසෙන සද්ධාවසෙන

1. අස්සද්ධිය - සෘ, සි 1 PTS. 2. කොසජ්ජ - සෘ, සි 1, PTS.
3. පමාද - සෘ, සි 1,2, PTS. 4. උභව - සෘ, සි 1,2, PTS. 5. අභිජ්ජා - සෘ, PTS
අභිජ්ජා සි 2. 6. කාමච්ඡන්ද - සෘ, සි 1, PTS. 7. බ්‍යාපාරය - සෘ, සි 1 PTS
8. විනිමිදීම - සෘ, සි 1,2, PTS, විනිමිදීම - මජ්. 9, සබ්බකිලෙස - සෘ සි 1, PTS.
* 'ඡන්දවසෙනා' යනු ආදි කතා යනු 'අස්සද්ධිය' යනු පද සෘ PTS පොතක සු
ක දිසා ති.

ව්‍යාපාදය දුරු කරන්නාහට අව්‍යාපාද වශයෙන් ... චිත්තමිඳිය දුරු කරන්නාහට ආලෝකසංඥා වශයෙන් ... හැම කෙලෙසුන් දුරු කරන්නාහට අභිනමාගීයාගේ වශයෙන් අභිමොක්‍ෂාභිපතිභාවානීයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය දනවුනු යැ ශ්‍රද්ධෝන්‍යයාගේ වශයෙන් ප්‍රග්‍රහානීයෙන් විශේෂීන්‍යය දනවුනු යැ උපසංචාරානීයෙන් සමානීන්‍යය දනවුනු යැ අවික්‍ෂේපානීයෙන් සමාධීන්‍යය දනවුනු යැ දශීනානීයෙන් ප්‍රඥෝන්‍යය දනවුනු යැ ... හැම කෙලෙසුන් දුරු කරන්නාහට අභිනමාර්ගයාගේ වශයෙන් දශීනාභිපතිභාවානීයෙන් ප්‍රඥෝන්‍යය දනවුනු යැ ප්‍රඥෝන්‍යයාගේ වශයෙන් අභිමොක්‍ෂානීයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය දනවුනු යැ ප්‍රග්‍රහානීයෙන් විශේෂීන්‍යය දනවුනු යැ උපසංචාරානීයෙන් සමානීන්‍යය දනවුනු යැ අවික්‍ෂේපානීයෙන් සමාධීන්‍යය දනවුනු යැ.

මෙසෙයින් අභිපතිභාවනීයෙන් ඉන්‍ද්‍රියයෝ දනවුන්නාහ යි.

කිසෙයින් ආදිවිශෝධනානීයෙන් ඉන්‍ද්‍රියයෝ දනවුන්නාහු ද යත්:

අභිමොක්‍ෂානීයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය වෙයි. අශ්‍රද්ධා සංවරානීයෙන් ශීල-විශුද්ධිය ශ්‍රද්ධෝන්‍යයට ආදි (ශීල) විශෝධන යැ ප්‍රග්‍රහානීයෙන් විශේෂීන්‍යය වෙයි. කෞසිද්‍ය සංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය විශේෂීන්‍යයට ආදිවිශෝධන යැ උපසංචාරානීයෙන් සමානීන්‍යය වෙයි. ප්‍රමාද සංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය සමානීන්‍යයට ආදිවිශෝධන යැ අවික්‍ෂේපානීයෙන් සමාධීන්‍යය වෙයි. භ්‍යාදිත්‍යසංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය සමාධීන්‍යයට ආදිවිශෝධන යැ දශීනානීයෙන් ප්‍රඥෝන්‍යය වෙයි, අවිද්‍යාසංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය ප්‍රඥෝන්‍යයට ආදිවිශෝධන යි.

නෙත්‍රානුමායෙහි පඤ්චෝන්‍යයෝ වෙති, කාමච්ඡද්‍යසංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය පඤ්චෝන්‍යයනට ආදිවිශෝධන යැ, අව්‍යාපාදයෙහි පඤ්චෝන්‍යයෝ වෙති, ව්‍යාපාද සංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය පඤ්චෝන්‍යයනට ආදිවිශෝධන යැ, ආලෝකසංඥායෙහි පඤ්චෝන්‍යයෝ වෙති, චිත්තමිඳි සංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය පඤ්චෝන්‍යයනට ආදිවිශෝධන යැ අභිනමාගීයෙහි පඤ්චෝන්‍යයෝ වෙති, සම්මේලනසංවරානීයෙන් ශීලවිශුද්ධිය පඤ්චෝන්‍යයනට ආදිවිශෝධන යි.

මෙසෙයින් ආදිවිශෝධනානීයෙන් ඉන්‍ද්‍රියයෝ දනවුන්නාහ.

කිසෙයින් අභිමාත්‍රානීයෙන් ඉන්‍ද්‍රියයෝ දනවුන්නාහු ද යත්:

ශ්‍රද්ධෝන්‍යයාගේ භාවනායෙහි කුශලච්ඡද්‍ය උපදී. ඡද්‍ය වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර (බලවත්) වෙයි, ඡද්‍ය වශයෙන් ප්‍රාමොද්‍ය උපදී. ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන් ප්‍රීතිය උපදී, ප්‍රීතිවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, ප්‍රග්‍රහිවශයෙන් සුඛය උපදී, සුඛවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, සුඛවශයෙන් ඥානාවහාසය උපදී. අවහාසවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, අවහාස වශයෙන් සංවේගය උපදී, සංවේගවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, සංවේග උපදවා සිත සමාහිත කෙරෙයි, සමාහි වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, එසෙයින් සමාහිත වූ සිත (ලිනොභිතභාවයෙන් වූද) මොනොවට ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධෝන්‍යය අභිමාත්‍ර වෙයි, එසෙයින් ප්‍රග්‍රහ කරන ලද සිත මොනොවට අභිප්‍රපේක්‍ෂා කෙරෙයි, උපේක්‍ෂාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන්

සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති, උපෙක්ඛාවසෙන නානත්තකිලෙසෙහි විතතං විමුච්චති, විමොක්ඛාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති, විමුත්තත්තා තෙ ධම්මා එකරසා හොන්ති, එකරසවෙය්න භාවනාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති, භාවිතත්තා තතො පණීතතරෙ විචට්ඨන්ති, විචට්ඨනාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති, විචට්ඨිතත්තා තතො වොස්සජ්ජති.¹ වොස්සග්ගාවසෙන² සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති, වොස්සජ්ජිතත්තා³ තතො නිරුජ්ඣන්ති, නිරොධාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති, නිරොධාවසෙන දො වොස්සග්ගා: පරිච්චාගවොස්සග්ගො ච පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො ච, කිලෙසෙ ච ඛන්ධෙ ච පරිච්චජ්ජති පරිච්චාගවොස්සග්ගො, නිරොධනිබ්බානං ධාතුයා විතතං පක්ඛන්දනීති පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො, නිරොධාවසෙන ඉමෙ දො වොස්සග්ගා.

අස්සද්ධියස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- අස්සද්ධියපරිලාභස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- දිවෙය්කට්ඨානං කිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- ඔලාරිකානං කිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- අණ්ඤාසහගතානං කිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- සබ්බ-කිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති, ඡන්දවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍යයං අභිමතතං හොති -පෙ-

විරිදිත්‍යයස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- කොසජ්ජස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- කොසජ්ජපරිලාභස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- දිවෙය්කට්ඨානං කිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- සබ්බ-කිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ-

සතිත්‍යයස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- පමාදස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- පමාදපරිලාභස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- සබ්බකිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ-

සමාධිත්‍යයස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- උද්ධච්චස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- උද්ධච්ච පරිලාභස්ස පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ- සබ්බකිලෙසානං පභානාය ඡන්දෙ උප්පජ්ජති -පෙ-

1. වොස්සජ්ජති - ඡේතසං,

2. වොස්සග්ගාවසෙන - ඡේතසං,

3. වොස්සජ්ජිතත්තා - ඡේතසං,

ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි, උපෙක්‍ෂාවශයෙන් නානාසමභාව වූ කෙලෙසුන් කෙරෙන් සිත මිදෙයි, විමොක්‍ෂවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි, (නානාසමභාව කෙලෙසුන් කෙරෙන්) විමුක්ත බැවින් ඒ (ඡන්ද්‍ර) ධර්මයේ එකරස (එකකාන්ත) වෙති. එකරසානුයෙන් භාවනා-වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි, භාවිත බැවින් ඒ විදාහිතාලම්බනයට වඩා ප්‍රණීතතර (නිවිණාලම්බන) යෙහි නවතින්. විවතීත වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි, විවතීත (නාලානුණ) බැවින් එහෙයින් මෑ (කෙලෙසුන් හා සකකියන් හා) දුරු කෙරෙයි, දුරුලීම් වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි, දුරුලු බැවින් එකරුණෙන් මෑ (කෙලෙස් හා සකකියෝ හා) නිරුඬ වෙති, නිරොධ-වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි, නිරොධවශයෙන් වොස්සග්ග දෙකෙකි: පරිවාගවොස්සග්ග යෑ පක්කන්දනවොස්සග්ග යි. කෙලෙසුන් හා සකකියන් හා දුරු කෙරේ නු යි පරිවාගවොස්සග්ග නම්. නිරොධ සංඛ්‍යාත නිවිණ්ණානුයෙහි සිත ප්‍රක්කන්දනය කෙරේ නු යි පක්කන්දන වොස්සග්ග නම්. නිරොධවශයෙන් මේ වොස්සග්ගයෝ දෙදෙන වෙත්.

අශ්‍රද්ධාභාවයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... අශ්‍රද්ධාපරිදහයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... දූෂ්ටය හා එකසමභාව වූ කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... ඔදාරික කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... අණුසහගත කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... සියලු කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී, ඡන්දවශයෙන් ශ්‍රද්ධා වශයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමාත්‍ර වෙයි ...

විශේෂීන්ද්‍රියයාගේ භාවනායෙහි ඡන්දය උපදී ... කෞසිද්දයාගේ දුරුලීම් පිණිස ඡන්දය උපදී ... කෞසිද්දපරිදහයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... දූෂ්ටය හා එකසමභාව වූ කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... සම්මතකෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ...

සමාතින්ද්‍රියයාගේ භාවනායෙහි ඡන්දය උපදී ... ප්‍රමාදයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... ප්‍රමාදපරිදහයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... සියලු කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ...

සමාධින්ද්‍රියයාගේ භාවනායෙහි ඡන්දය උපදී ... ඔදාරිකයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... ඔදාරිකපරිදහයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... සියලු කෙලෙසුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ...

ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ භාවනායෙහි ඡන්දය උපදී ... අවිද්‍යාවගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... අවිද්‍යාපරිද්‍යායාගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... දෘෂ්ටිය හා එකසව්‍යාව වූ කෙලෙසයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... ඔෆදරික කෙලෙසයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ... අණුසහගත කෙලෙසයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී ...

සමීකෙලෙසයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදී, ඡන්දවශයෙන් ප්‍රඥ වශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වෙයි. ඡන්දවශයෙන් ප්‍රාමොද්‍යය උපදී, ප්‍රාමොද්‍ය වශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන් ප්‍රීතිය උපදී, ප්‍රීතිවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. ප්‍රීති වශයෙන් ප්‍රශ්‍රබ්ධිය උපදී. ප්‍රශ්‍රබ්ධිවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. ප්‍රශ්‍රබ්ධිවශයෙන් සුඛය උපදී, සුඛවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. සුඛවශයෙන් අවහාසය උපදී, අවහාස වශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. අවහාස වශයෙන් සංවේගය උපදී, සංවේගවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. සංවේග දනවා සිත සමාහිත කෙරෙයි, සමාහිතවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. එසේ සමාහිත වූ සිත මොනොවට ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි. ප්‍රග්‍රහවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. එසේ ප්‍රග්‍රහ වූ සිත මොනොවට අධ්‍යපෙක්‍ෂා කෙරෙයි, උපෙක්‍ෂා වශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. උපෙක්‍ෂාවශයෙන් නානාසව්‍යාව වූ කෙලෙසුන් කෙරෙන් සිත මිදෙයි, විමොක්‍ෂවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. විමුක්ත බැවින් ඒ (ඡන්දදී) ධර්මයෝ එකකාන්‍ය වෙති, එකකාන්‍ය වූ භාවනාවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. භාවිත බැවින් එයට වඩා ප්‍රණීතතර වූ අරමුණෙහි නවතින්. විවතීනාවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. විවර්තිත බැවින් එයින් මෑ (කෙලෙසුන් ද සකකියන් ද) දුරු කෙරෙයි. වොස්සග්ගවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. දුරු ලූ බැවින් එකරුණින් මෑ කෙලෙසුන් හා සකකියන් හා අනුත්පාද නිරෝධවශයෙන් නිරුඳ්‍රි වෙති. නිරෝධවශයෙන් ප්‍රඥවශයෙන් ප්‍රඥෙත්‍රිය අධිමාත්‍ර වේ. නිරෝධවශයෙන් වොස්සග්ගයෝ දෙදෙනෙහි: පරිවාගවොස්සග්ග යැ පක්ඛන්දනවොස්සග්ග යි. කෙලෙසුන් ද සකකියන් ද දුරු කෙරේ නු යි පරිවාගවොස්සග්ග නම්, නිරෝධ සබ්බාසාන නිව්‍යාණධාතූන්හි සිත ප්‍රසක්ඛන්දනය කෙරේ නු යි පක්ඛන්දනවොස්සග්ග නම්. නිරෝධවශයෙන් මේ වොස්සග්ගයෝ දෙදෙන වෙත්.

මෙසේ අධිමාත්‍රාධීයෙන් ඉන්ද්‍රියයෝ දහයුත්තාහ.

දෙවැනි බණවර යි.

කිසෙයින් අධිමාත්‍රාධීයෙන් ඉන්ද්‍රියයෝ දහයුත්තාහ ද යත්:

ශ්‍රද්ධාත්‍රියයාගේ භාවනායෙහි කුශල්පඡන්දය උපදී. ඡන්දවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාත්‍රියය පිහිටයි. ඡන්දවශයෙන් ප්‍රාමොද්‍යය උපදී. ප්‍රාමොද්‍යවශයෙන් ශ්‍රද්ධාවශයෙන් ශ්‍රද්ධාත්‍රිය පිහිටයි ...

මෙසෙයින් අධිමාත්‍රාධීයෙන් ඉන්ද්‍රියයෝ දහයුත්තාහ යි.

කළා පරිසරයද නැවත දැක්වීමට:

අධිමත්කරුවන් සඳහා අධිකාරිය පරිසරයයි. අධිකාරිය පරි-
ලාභය පරිසරයයි. පරිසරයෙන් විරිසිතිය කොටස් පරිසරයයි, කො-
ටස් පරිසරය පරිසරයයි. උපයෝගයෙන් සහිතය පමාදා පරිසරයයි,
පමාදා පරිසරය පරිසරයයි. අවිකේතයෙන් සමාධිතය උදාවන පරිසර-
යයි, උදාවන පරිසරය පරිසරයයි. දැක්වීමෙන් පසුදැක්වීම අවිසර-
පරිසරයයි, අවිසර පරිසරය පරිසරයයි.

නෙකෙහිම පසුදැක්වීම කාමයෙන් පරිසරයෙන්, අධිකාරියද
පසුදැක්වීමට බාධාදා පරිසරයෙන්. අධිකාරිය පසුදැක්වීමට
විනිසිතිය පරිසරයෙන්. අවිකේතය පසුදැක්වීමට උදාවන පරිසරයෙන්.
-පෙ- අර්ථයෙන්ම පසුදැක්වීමට සමාධිතයෙන් පරිසරයෙන්.

එම පරිසරයෙන් දැක්වීමට.

කළා පරිසරයෙන් දැක්වීමට:

සඳහා සඳහා අධිකාරිය පරිසරයෙන්, සඳහා සඳහා අධි-
කාරිය පරිසරයෙන්. විරිසිතිය විරිසිතිය පරිසරයෙන් පරිසරයෙන්
විරිසිතිය විරිසිතිය පරිසරයෙන්. සහිතය සහිතය උපයෝ-
ගය පරිසරයෙන්, සහිතය සහිතය උපයෝගය පරිසරයෙන්. සමා-
ධිතය සමාධිතය අවිකේතය පරිසරයෙන්, සමාධිතය සමාධිතය
අවිකේතය පරිසරයෙන්. පසුදැක්වීම පසුදැක්වීම දැක්වීම පරිසරයෙන්,
පසුදැක්වීම පසුදැක්වීම දැක්වීම පරිසරයෙන්.

යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට නෙකෙහිම පරිසරයෙන්, :යොග්‍යවීම-
රසය පසුදැක්වීමට නෙකෙහිම පරිසරයෙන්. යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට
අධිකාරිය පරිසරයෙන්, යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට අධිකාරිය පරිසරයෙන්
පරිසරයෙන්. යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට අධිකාරිය පරිසරයෙන්,
යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට අධිකාරිය පරිසරයෙන්. යොග්‍යවීමට
පසුදැක්වීමට අධිකාරිය පරිසරයෙන්, යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට
අධිකාරිය පරිසරයෙන් -පෙ- යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට අර්ථයෙන්
පරිසරයෙන්, යොග්‍යවීමට පසුදැක්වීමට අර්ථයෙන් පරිසරයෙන්.

එම පරිසරයෙන් දැක්වීමට.

විකල්පයෙන් දැක්වීමට.

පුළුල්කරන සමාධිතය හා වෙනත්¹ කතිහාසයෙන් උපයෝගය
හොඳින්, සෙකෙහි² සමාධිතය හා වෙනත් කතිහාසයෙන් උපයෝගය
හොඳින්, විකල්පය සමාධිතය හා වෙනත් කතිහාසයෙන් උපයෝගය
හොඳින්:

පුළුල්කරන සමාධිතය හා වෙනත් සහිතය අධිකාරියෙන් උපයෝග-
ය හොඳින්. සෙකෙහි සමාධිතය හා වෙනත් අධිකාරිය අධිකාරියෙන්
උපයෝගය හොඳින්. විකල්පය සමාධිතය හා වෙනත් අධිකාරිය
උපයෝගය හොඳින්.

කිසිසේත් පරිසර හිමිකම්-ඉන්ද්‍රියයෙන් ඉන්ද්‍රියයෙන් දනසුන්තා හු ද යත්:

අධිමොක්ෂාභීයෙන් ශ්‍රද්ධාන්තය නෙමේ අශ්‍රද්ධාව සහ කෙරෙයි, අශ්‍රද්ධාව පරිසර හිමිකම් කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහාභීයෙන් විශ්වාසීන්තය නෙමේ කුසිද බව සහ කෙරෙයි, කොසිදු පරිසර හිමිකම් කෙරෙයි, උපසාධාභීයෙන් සමානීන්තය නෙමේ ප්‍රමාදය සහ කෙරෙයි, ප්‍රමාද පරිසර හිමිකම් කෙරෙයි, අවික්ෂේපාභීයෙන් සමානීන්තය නෙමේ උද්ධතභාවය සහ කෙරෙයි, ඉද්ධතභාවය පරිසර හිමිකම් කෙරෙයි, දශිනාභීයෙන් ප්‍රඥාන්තය නෙමේ අවිද්‍යාව සහ කෙරෙයි, අවිද්‍යාව පරිසර හිමිකම් කෙරෙයි.

තෙහෙණ්‍රමයෙහි පඤ්ඤාන්තයෙන් කාමච්ඡදය සහ කෙරෙත්, අවසාපාදයෙහි පඤ්ඤාන්තයෙන් ව්‍යාපාදය සහ කෙරෙත්, ආලෝකසංඥා-යෙහි පඤ්ඤාන්තයෙන් පිනම්භාවය සහ කෙරෙත්, අවික්ෂේපයෙහි පඤ්ඤාන්තයෙන් උද්ධතභාවය සහ කෙරෙත් ... අභිනිවේශයෙහි පඤ්ඤාන්තයෙන් හැම කෙලෙසුන් සහ කෙරෙත්.

මෙසේසිත් පරිසර හිමිකම්-ඉන්ද්‍රියයෙන් දනසුන්තා හ.

කිසිසේත් ප්‍රතිසංසාරකාභීයෙන් ඉන්ද්‍රියයෙන් දනසුන්තා හු ද යත්:

ශ්‍රද්ධා ඇත්තේ ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමොක්ෂයෙහි පිහිටුවයි, ශ්‍රද්ධා ඇතිනුගේ ශ්‍රද්ධාන්තය අධිමොක්ෂයෙහි පිහිටුවයි, විශ්වාසී ඇත්තේ විශ්වාසීන්තය ප්‍රග්‍රහ-යෙහි පිහිටුවයි, විශ්වාසී ඇතිනුගේ විශ්වාසීන්තය ප්‍රග්‍රහයෙහි පිහිටුවයි, සිහි ඇත්තේ සමානීන්තය උපසාධායෙහි පිහිටුවයි, සිහි ඇතිනුගේ සමානීන්තය උපසාධායෙහි පිහිටුවයි, සමානීන වූයේ සමානීන්තය අවික්ෂේපයෙහි පිහිටුවයි, සමානීන වූවනුගේ සමානීන්තය අවික්ෂේපයෙහි පිහිටුවයි, ප්‍රඥා ඇත්තේ ප්‍රඥාන්තය දශිනායෙහි පිහිටුවයි, ප්‍රඥා ඇතිනුගේ ප්‍රඥාන්තය දශිනායෙහි පිහිටුවයි.

යොගාවචර නෙම පඤ්ඤාන්තයෙන් තෙහෙණ්‍රමයෙහි පිහිටුවයි, යොගා-වචරයාගේ පඤ්ඤාන්තයෙන් තෙහෙණ්‍රමයෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචර නෙම පඤ්ඤාන්තයෙන් අවසාපාදයෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචරයාගේ පඤ්ඤාන්තයෙන් අවසාපාදයෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචර නෙම පඤ්ඤාන්තයෙන් ආලෝකසංඥා-යෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචරයාගේ පඤ්ඤාන්තයෙන් ආලෝකසංඥායෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචර නෙම පඤ්ඤාන්තයෙන් අවික්ෂේපයෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචරයාගේ පඤ්ඤාන්තයෙන් අවික්ෂේපයෙහි පිහිටුවයි.. යොගාවචර නෙම පඤ්ඤාන්තයෙන් අභිනිවේශයෙහි පිහිටුවයි, යොගාවචරයාගේ පඤ්ඤා-න්තයෙන් අභිනිවේශයෙහි පිහිටුවයි.

මෙසේසිත් ප්‍රතිසංසාරකාභීයෙන් ඉන්ද්‍රියයෙන් දනසුන්තා හ.

වතුභික්ෂුහු නිදේශ සි.

පාඨන්ජන නෙම (නිජේදහාගිය) සමාධිය වඩනුයේ කිසි අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, ශෛක්ෂ නෙම සමාධිය වඩනුයේ කිසි අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, විතරාග (රහත්) නෙම සමාධිය වඩනුයේ කිසි අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද යත්:

පාඨන්ජන නෙම සමාධිය වඩනුයේ සත් අයුරෙකින් අරමුණට එළඹ-සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. ශෛක්ෂ නෙම සමාධිය වඩනුයේ අට අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. විතරාග නෙම සමාධිය වඩනුයේ දස අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ.

පුටුප්පනො සමාධිං භාවෙනො කතමෙති සත්තභාකාරෙති උපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

ආවජ්ඣතනා ආරම්භණුපට්ඨානකුසලො හොති, සම්පන්නිමිතකුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, පග්ගහතිමිතකුපට්ඨානකුසලො හොති, අවිකෙඛිපුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, ඔනාසුපට්ඨානකුසලො හොති, සම්පභංසනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, උපෙකක්ඛුපට්ඨානකුසලො හොති. පුටුප්පනො සමාධිං
භාවෙනො ඉමෙති සත්තභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති.

සෙකෙඛා සමාධිං භාවෙනො කතමෙති අට්ඨභා'කාරෙති උපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

ආවජ්ඣතනා ආරම්භණුපට්ඨානකුසලො හොති, -පෙ- උපෙකක්ඛු-
පට්ඨානකුසලො හොති, එකතකුපට්ඨානකුසලො හොති. සෙකෙඛා සමාධිං
භාවෙනො ඉමෙති අට්ඨභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති.

වීතරාගො සමාධිං භාවෙනො කතමෙති දසභාකාරෙති උපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

ආවජ්ඣතනා ආරම්භණුපට්ඨානකුසලො හොති -පෙ- එකතකු-
පට්ඨානකුසලො හොති, සද්දණුපට්ඨානකුසලො හොති, විමුත්තකුපට්ඨාන-
කුසලො³ හොති. වීතරාගො සමාධිං භාවෙනො ඉමෙති දසභා'කාරෙති
උපට්ඨානකුසලො හොති.

පුටුප්පනො විපස්සනං භාවෙනො¹ කතිභා'කාරෙති උපට්ඨාන-
කුසලො හොති, කතිභා'කාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හොති, සෙකෙඛා²
විපස්සනං භාවෙනො කතිභා'කාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති, කති-
භා'කාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හොති, වීතරාගො විපස්සනං භාවෙනො
කතිභා'කාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති, කතිභාකාරෙති අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

පුටුප්පනො විපස්සනං භාවෙනො නවභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො
හොති, නවභාකාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හොති. සෙකෙඛා විපස්සනං
භාවෙනො දසභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති, දසභාකාරෙති අනු-
පට්ඨානකුසලො හොති. වීතරාගො විපස්සනං භාවෙනො ආදසති
ආකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති, ආදසති ආකාරෙති අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති.

පුටුප්පනො විපස්සනං භාවෙනො¹ කතමෙති නවභාකාරෙති
උපට්ඨානකුසලො හොති, කතමෙති නවභා'කාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො
හොති:

අනිච්චතො උපට්ඨානකුසලො හොති, නිච්චතො අනුපට්ඨානකුසලො
හොති, දුක්ඛතො උපට්ඨානකුසලො හොති, සුඛතො අනුපට්ඨානකුසලො
හොති, අනත්තතො උපට්ඨානකුසලො හොති, අත්තතො අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, ඛයතො උපට්ඨානකුසලො හොති, සන්තො අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. වයතො උපට්ඨානකුසලො හොති, ආයුත්තානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. විපරිනාමුපට්ඨානකුසලො හොති, ධ්‍රුවතො අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, අනිමිතකුපට්ඨානකුසලො හොති, නිමිත්තානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. අප්පණ්ණිකුපට්ඨානකුසලො හොති, පණ්ණිකුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, සුඤ්ඤකුපට්ඨානකුසලො හොති, අනිතිවේසානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. පුටුප්පනො විපස්සනං භාවෙනො ඉමෙති නවභාකාරෙති
උපට්ඨානකුසලො හොති, ඉමෙති නවභාකාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො
හොති.

1. භාවෙනො - PTS. 2. සෙකෙඛා - PTS, සී. 3. විතකුපට්ඨානකුසලො - 220.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පාඨශ්‍රවණ තෙම සමාධිය වඩනුයේ කවර සත් අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි යත්:

ආවර්ණා කළ බැවින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ශබ්ද-නිමිත්තට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ප්‍රග්‍රහනිමිත්තට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, අවික්ෂේපයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, අවහාසයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, සම්ප්‍රග්‍රහණයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, උපෙක්ෂාවට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, පාඨශ්‍රවණ තෙම සමාධිය වඩනුයේ මේ සත් අයුරින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ.

ශෛක්‍ෂා තෙම සමාධිය වඩනුයේ කවර අටඅයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි යත්:

ආවර්ණා කළ බැවින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි ... උපෙක්ෂාවට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. (නෙය්‍යානුමාරාදි) එකකයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ශෛක්‍ෂා තෙම සමාධිය වඩනුයේ මේ අටඅයුරින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ.

චිතරාග තෙම සමාධිය වඩනුයේ කවර දස අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි යත්:

ආවර්ණා කළ බැවින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි ... එකකයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, (අසමෝහ) ඥානයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, (දර්ශන) විමුක්තියට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. චිතරාග තෙම සමාධිය වඩනුයේ මේ දස අයුරින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ.

පාඨශ්‍රවණ තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ කිහි අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, ශෛක්‍ෂා තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ කිහි අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, චිතරාග (රහත්) තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ කිහි අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, කිහි අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද යත්:

පාඨශ්‍රවණ තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ කව අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, නව අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. ශෛක්‍ෂා තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ දස අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, දස අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. චිතරාග තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ දෙළොස් අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, දෙළොස් අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ.

පාඨශ්‍රවණ තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ කවර නව අයුරෙකින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, කවර නව අයුරෙකින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ ද යත්:

අනිත්‍ය විසින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, නිත්‍ය විසින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. දෘඪ විසින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, සුඛ විසින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. අනාත්ම විසින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ආත්ම විසින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. ක්ෂය විසින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, සන්ධි විසින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ව්‍යය විසින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, අයුහනයට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. විපරිණාමයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ධ්‍රැව විසින් නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. අනිමිත්තයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, නිමිත්තයට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. අප්‍රණීතිතයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ප්‍රණීතියට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, ශුන්‍යතාවයට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, අභිනිවේදනයට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. පාඨශ්‍රවණ තෙම විදර්ශනා වඩනුයේ මේ නවඅයුරින් අරමුණට එළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, මේ නවඅයුරින් අරමුණට නොඑළඹිසිටීමෙහි නිපුණ වේ.

සෛකෙති විපක්ෂනං භාවෙනො කතමෙති දසභා'කාරෙති උපට්ඨාන-කුසලො හෙති, කතමෙති දසභා'කාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හෙති:

අනිච්චතො උපට්ඨානකුසලො හෙති, නිච්චතො අනුපට්ඨානකුසලො හෙති -පෙ- සුඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලො හෙති, අභිනිවේසානුපට්ඨානකුසලො හෙති. ඤාණුපට්ඨානකුසලො හෙති, අඤ්ඤාණානුපට්ඨානකුසලො හෙති. සෛකෙති විපක්ෂනං භාවෙනො ඉමෙති දසභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හෙති, ඉමෙති දසභාකාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හෙති.

චිත්තාගො විපක්ෂනං භාවෙනො කතමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හෙති, කතමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති අනුපට්ඨාන-කුසලො හෙති:

අනිච්චතො උපට්ඨානකුසලො හෙති, නිච්චතො අනුපට්ඨානකුසලො හෙති -පෙ- ඤාණුපට්ඨානකුසලො හෙති, අඤ්ඤාණානුපට්ඨානකුසලො හෙති, විසඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලො හෙති, සඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලො හෙති. නිරෝධුපට්ඨානකුසලො හෙති, සංඛාරානුපට්ඨානකුසලො හෙති. චිත්තාගො විපක්ෂනං භාවෙනො ඉමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති උපට්ඨාන-කුසලො හෙති, ඉමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හෙති.

ආචර්‍යතනා ආරම්භණුපට්ඨානකුසලවසෙන ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමත්ඤ්ච පටිවිජ්ඣති, -පෙ-ධම්මෙ සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමත්ඤ්ච පටිවිජ්ඣති.

ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති කථං ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති: අධි-මොක්ඛවේදන සඤ්ඤානං සමොධානෙති, -පෙ- සමථනිමිතනුපට්ඨාන-කුසලවසෙන -පෙ- පග්ගන්තිමිතනුපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- අවිකේ-පුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ඔනාසුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- සමපගංසනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- උපෙක්ඛුපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- එකතනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ඤාණුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- විමුක්තනුපට්ඨාන¹ කුසලවසෙන -පෙ-.

අනිච්චතො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- නිච්චතො අනුපට්ඨානකුසල-වසෙන -පෙ- දුක්ඛතො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- සුඛතො අනුපට්ඨාන-කුසලවසෙන -පෙ- අනතතො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අතතතො අනුපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- බයතො උපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- ඝනතො අනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- වයතො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ආසුන්හානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- විපරිනාමුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ධුවතො අනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අනිමිතනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- නිමිතනානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අපඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- පඤ්ඤානුපට්ඨාන² කුසලවසෙන -පෙ- සුඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ-අභිනිවේසානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ඤාණුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අඤ්ඤාණානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- විසඤ්ඤානුපට්ඨානකුසල-වසෙන -පෙ- සඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- නිරෝධුපට්ඨාන-කුසලවසෙන -පෙ- සංඛාරානුපට්ඨානකුසලවසෙන ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමත්ඤ්ච පටිවිජ්ඣති.

1 විතනුපට්ඨාන - සහ,

2 පඤ්ඤානුපට්ඨාන - මජ්ඣ.

කෙසේ නමුත් විද්‍යාත්මකව වඩාත් කවර දස අයුරකින් අරමුණට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, කවර දස අයුරකින් අරමුණට නො එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වේ ද යත්:

අනිත්‍ය විසින් අරමුණට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, නිත්‍ය විසින් අරමුණට නො එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි ... ශුන්‍යතාවට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, අනිත්‍යතාවට නො එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. ඥානයට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, අඥානයට නො එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි. කෙසේ නමුත් විද්‍යාත්මකව වඩාත් කවර දස අයුරකින් අරමුණට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, මේ දස අයුරින් අරමුණට නො එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වේ.

විතරාග නමුත් විද්‍යාත්මකව වඩාත් කවර දෙදොස් අයුරකින් අරමුණට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වේ ද, කවර දෙදොස් අයුරකින් අරමුණට නො එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වේ ද යත්:

අනිත්‍ය විසින් අරමුණට එළඹ සිටීමෙහි නිපුණ වෙයි, නිත්‍ය විසින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි ... ඥානයට එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි, අඥානයට නො එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි. විශාලතාවට එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි, සංයෝගයට නො එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි. නිරෝධයට එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි, සංසාරයට නො එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි. විතරාග නමුත් විද්‍යාත්මකව වඩාත් කවර දෙදොස් අයුරින් අරමුණට එළඹීමෙහි නිපුණ වෙයි, මේ දෙදොස් අයුරින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි නිපුණ වේ.

ආවේණික කළ බැවින් ආලම්බනොපසාදනයෙහි කෞශල්‍ය (නිපුණ බව) වශයෙන් ඉංජිනේරු සම්මත කෙරෙයි, (අරමුණෙහි පිහිටුවයි) අරමුණ ද දැනගනී, ශමානීය ද ප්‍රතිචේද කෙරෙයි ... ධර්මයන් සම්මත කෙරෙයි, අරමුණ ද දැනගනී, ශමානීය ද ප්‍රතිචේද කෙරේ.

ඉංජිනේරු සමාධානතාවය යනු: කිසිදු දේ ඉංජිනේරු සම්මත කෙරෙයි යන්න: අධිමානවයෙන් ප්‍රදේශනය සම්මත කෙරෙයි ... සම්මත නීතියකට පසාදනයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ප්‍රගති නීතියකට පසාදනයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අවිනිශ්චයකට පසාදනයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අවිනිශ්චයකට පසාදනයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... සම්ප්‍රතිනිෂ්පාදනයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... උපකරණකරණයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... උපකරණකරණයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... උපකරණකරණයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... විද්‍යාත්මක පසාදනයෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ...

අනිත්‍ය විසින් අරමුණට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... නිත්‍ය විසින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... දූෂිත විසින් අරමුණට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... සුඛ විසින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අනාත් විසින් අරමුණට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ආනාත් විසින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... කෘත විසින් අරමුණට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... සත්‍ය විසින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ව්‍යය විසින් අරමුණට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ආයුතයට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... විපරිණාමයට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ධ්‍රැව විසින් අරමුණට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අනිත්‍යතාවට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... නිත්‍යතාවට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අප්‍රතිනිෂ්පාදනයට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ප්‍රතිනිෂ්පාදනයට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ශුන්‍යතාවට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අනිත්‍යතාවට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ඥානයට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... අඥානයට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... විශාලතාවට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... සංයෝගයට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... නිරෝධයට එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... සංසාරයට නො එළඹීමෙහි කෞශල්‍ය වශයෙන් ... ඉංජිනේරු සම්මත කෙරෙයි, අරමුණ ද දැනගනී, ශමානීය ද ප්‍රතිචේද කෙරේ.

වතුසට්ඨියා ආකාරෙහි තිණ්ණන්තා ඉන්ද්‍රියානං වසීභාවනා පඤ්ඤා ආසවානං බ්‍යෙඤ්ඤං, කතමෙසං තිණ්ණන්තං ඉන්ද්‍රියානං: අනඤ්ඤා-නඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියස්ස අඤ්ඤාන්ද්‍රියස්ස අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස.

අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියං කති ධානාති ගව්ඡති, අඤ්ඤාන්ද්‍රියං කති ධානාති ගව්ඡති, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං කති ධානාති ගව්ඡති:

අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියං එකං ධානං ගව්ඡති, සොතාපතතිමග්‍ගං. අඤ්ඤාන්ද්‍රියං ඡ ධානාති ගව්ඡති, සොතාපතතිඵලං. සකදගාමිමග්‍ගං සකදගාමිඵලං අනාගාමිමග්‍ගං අනාගාමිඵලං අරහත්තමග්‍ගං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං එකං ධානං ගව්ඡති, අරහත්තඵලං.

සොතාපතතිමග්‍ගකකිණේ අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අබිමොක්ඛපරිවාරං හොති, විරිසීන්ද්‍රියං පග්ගහපරිවාරං හොති, සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානපරිවාරං හොති, සමාධින්ද්‍රියං අවිකේඛපපරිවාරං හොති, පඤ්ඤාන්ද්‍රියං දස්සනපරිවාරං හොති, මනින්ද්‍රියං විජානනපරිවාරං හොති, සොමනසසීන්ද්‍රියං අභිසංඤ්ඤාපරිවාරං¹ හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං පච්චත්තසන්නතාධි-පතෙය්‍යපරිවාරං හොති. සොතාපතතිමග්‍ගකකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව කුසලා හොන්ති ධ්වෙසා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා හොන්ති, සබ්බෙව නිද්‍යාතිකා හොන්ති, සබ්බෙව අපචයගාමිනො හොන්ති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොන්ති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොන්ති. සොතාපතතිමග්‍ගකකිණේ අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජාතපරිවාරා හොන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිවාරා හොන්ති, නිස්සය-පරිවාරා හොන්ති, සම්පයුත්තපරිවාරා හොන්ති, සහගතා හොන්ති, සහජාතා හොන්ති, සංසට්ඨා හොන්ති, සම්පයුත්තා හොන්ති. තෙව තස්ස ආකාරා චේව හොන්ති පරිවාරා ව.²

සොතාපතතිඵලකිණේ -පෙ- අරහත්තඵලකිණේ අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අබිමොක්ඛපරිවාරං හොති -පෙ- ජීවිතින්ද්‍රියං පච්චත්තසන්න-තාධිපතෙය්‍යපරිවාරං හොති. අරහත්තඵලකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව අබ්‍යාකතා හොන්ති ධ්වෙසා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා හොන්ති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොන්ති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොන්ති. අරහත්තඵලකිණේ අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජාතපරිවාරා හොන්ති. -පෙ- තෙව තස්ස ආකාරා චේව හොන්ති පරිවාරා ව. ඉති ඉමාති අට්ඨට්ඨිකානි³ වතුසට්ඨි හොන්ති.

ආසවානී කතමෙ තෙ ආසවා: කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො.

කතේතෙ අ:සවා බ්‍යෙත්ති: සොතාපතතිමග්‍ගෙන අනවසෙසො දිට්ඨා-සවො බ්‍යෙත්ති, අපායගමනියො කාමාසවො බ්‍යෙත්ති, අපායගමනියො භවා-සවො බ්‍යෙත්ති, අපායගමනියො අවිජ්ජාසවො බ්‍යෙත්ති; එතේ'තෙ ආසවා බ්‍යෙත්ති. සකදගාමිමග්‍ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බ්‍යෙත්ති, තදෙකට්ඨො භවාසවො බ්‍යෙත්ති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බ්‍යෙත්ති. එතේ'තෙ ආසවා බ්‍යෙත්ති. අනාගාමිමග්‍ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බ්‍යෙත්ති, තදෙකට්ඨො භවාසවො බ්‍යෙත්ති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බ්‍යෙත්ති. එතේ'තෙ ආසවා බ්‍යෙත්ති; අරහත්තමග්‍ගෙන අනවසෙසො භවාසවො බ්‍යෙත්ති, අනවසෙසො අවිජ්ජාසවො බ්‍යෙත්ති. එතේ'තෙ ආසවා බ්‍යෙත්ති.

1 අභිකඤ්ඤාපරිවාරං - ංෂා, PTS 2. පරිවාරා - සි 1, 3. අට්ඨිකානි - PTS, අට්ඨිඅට්ඨිකානි - මජ්ඣං, අට්ඨිභිකානි - සි 1

සුභාට අයුරෙකින් තුන් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ වගිහාවයෙහි පැවැති ප්‍රඥව ආශ්‍රවයන්ගේ ක්‍ෂයඤන වෙයි. කවර තුන් ඉන්ද්‍රිය කෙනතුන්ගේ ද යත්: අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියයාගේ ය, අඤ්ඤන්ද්‍රියයාගේ ය, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියයාගේ ය.

අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය කිහි තැනෙක උපදී ද, අඤ්ඤන්ද්‍රිය කිහි තැනෙක උපදී ද, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය කිහි තැනෙක උපදී ද යත්:

අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය එක් තැනෙක උපදී: සොතාපතනිමාගී-යෙහි ය, අඤ්ඤන්ද්‍රිය සතැනෙක උපදී: ප්‍රොතාපතනිඵලයෙහි ය, සකාද-ගාමිමාගීයෙහි ය, සකාදගාමිඵලයෙහි ය, අනාගාමිමාගීයෙහි ය, අනාගාමි-ඵලයෙහි ය, අභිනමාගීයෙහි ය. අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය එක් තැනෙක උපදී: අභිත්ඵලයෙහි ය.

ප්‍රොතාපතනිමාගීක්‍ෂණයෙහි අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියට යුග්‍යෙන් නෙමේ අධිමොක්‍ෂාභීයෙන් පිරිවර වෙයි, ජිවේන්ද්‍රිය නෙමේ ප්‍රග්‍රහාභීයෙන් පිරිවර වෙයි, සමානිත්‍රිය නෙමේ උපසාදානාභීයෙන් පිරිවර වෙයි, සමා-තින්ද්‍රිය නෙමේ අවික්‍ෂේපාභීයෙන් පිරිවර වෙයි, ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය නෙමේ දර්ශනාභීයෙන් පිරිවර වෙයි, මනිත්‍රිය නෙමේ විජානනාභීයෙන් පිරිවර වෙයි, සොමනසිත්‍රිය නෙමේ අනිසන්ධ (විතතවෛතසිකයන් නෙමන) අභීයෙන් පිරිවර වෙයි, ජිවිතින්ද්‍රිය නෙමේ ප්‍රවෘත්තිසන්තතියට අධිපති භාවයෙන් පිරිවර වෙයි, ප්‍රොතාපතනිමාගීක්‍ෂණයෙහි උපන් ධර්මයෝ විතතසමුප්පාදනරූපය තබා සියල්ලෝ ම කුසල් වෙති, සියල්ලෝ ම අනාසුච වෙති, සියල්ලෝ ම නෙෙය්‍යාණික වෙති, සියල්ලෝ ම අපවයගාමී වෙති, සියල්ලෝ ම ලොභොත්තර වෙති, සියල්ලෝ ම නිජාණාලබ්‍ධ වෙති, ප්‍රොතාපතනිමාගීක්‍ෂණයෙහි අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියට මේ අමෙටන්ද්‍රියයෝ සහජාතභාවයෙන් පිරිවර වෙති, අනෙයා'න්‍යභාවයෙන් පිරිවර වෙති. නිශ්‍රයභාවයෙන් පිරිවර වෙති, සමප්‍රසුක්‍ෂාතභාවයෙන් පිරිවර වෙති, සහගත වෙති, සහජාත වෙති, සංසාෂට වෙති, සමප්‍රසුක්‍ෂාත වෙති, ඒ අමෙටන්ද්‍රිය ධර්මයෝ ම ඒ අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියට ආකාර ද පරිවාර ද වෙත්.

ප්‍රොතාපතනිඵලක්‍ෂණයෙහි ... අභිත්ඵලක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියට යුග්‍යෙන් නෙමේ අධිමොක්‍ෂාභීයෙන් පිරිවර වෙයි ... ජිවිතින්ද්‍රිය නෙමේ ප්‍රවෘත්තිසන්තතියට අධිපතිභාවයෙන් පිරිවර වෙයි, අභිත්ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන් ධර්මයෝ විතතසමුප්පාදනරූපය තබා සියල්ලෝ ම අවයාකාත වෙති, සියල්ලෝ ම අනාසුච වෙති, සියල්ලෝ ම ලොභොත්තර වෙති, සියල්ලෝ ම නිජාණාලබ්‍ධ වෙති, අභිත්ඵලක්‍ෂණයෙහි අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියට මේ අමෙටන්ද්‍රියයෝ සහජාතභාවයෙන් පිරිවර වෙති ... ඒ ධර්මයෝ ම ඒ අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියට ආකාර ද පරිවාර ද වෙති. මෙසේ මේ අමකයෝ අටදෙන සුභාටක් වෙත්.

ආසවා යනු: ඒ ආසුචයෝ කවරහ යත්: කාමාසුච ය, භවාසුච ය, දෂට්ඨාසුච ය, අවිඤ්ඤාසුච ය.

කොතැන්හි තෙල ආසුචයෝ ක්‍ෂය වෙති යත්: ප්‍රොතාපතනිමාගීයෙන් නිරවශේෂ වූ දෂට්ඨාසුචය ක්‍ෂය වෙයි. අපායගමනීය වූ කාමාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, අපායගමනීය වූ භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, අපායගමනීය වූ අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, මෙතැන්හි තෙල ආසුචයෝ ක්‍ෂය වෙති. සකාදගාමිමාගීයෙන් ඔදරික වූ කාමාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, එය හා සමග එක් වැ සිරි භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, එය හා සමග එක් වැ සිරි අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, මෙතැන්හි තෙල ආසුචයෝ ක්‍ෂය වෙති, අනාගාමිමාගීයෙන් නිරවශේෂ වූ කාමාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, තදෙකසථ වූ භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, තදෙකසථ වූ අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, මෙතැන්හි තෙල ආසුචයෝ ක්‍ෂය වෙති, අභිනමාගීයෙන් නිරව-ශේෂ වූ භවාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, නිරවශේෂ වූ අවිඤ්ඤාසුචය ක්‍ෂය වෙයි, මෙතැන්හි තෙල ආසුචයෝ ක්‍ෂය වෙත්.

ඒ කථාගතයන් වහන්සේ විසින් නුවණැසින් නො දක්නා කිසි බලිජාතයෙක් මේ ත්‍රෛමාභුකලොකධාතූයෙහි නැත, තවද නො දන් (අනාගතයෙහි) නො දනගුතු කිසි බලිජාතයෙක් නැත, දනගුතු වූ යම් බලිජාතයෙක් ඇද්ද ඒ සියල්ල වෙසෙසින් දනුවන. එහෙයින් කථාගතයන් වහන්සේ 'සමන්තවකු' නම් වෙත්.

සමන්තවකු යනු: කවර අරුතින් 'සමන්තවකු' වෙයි යත්: බුද්ධිඥාන භූදුසෙකි: දුෂ්ඨාසාදයෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ දුෂ්ඨාසාදයෙහි ඥානය බුද්ධිඥාන යැ ... සමාදානාදානය බුද්ධිඥාන යැ අනාමරණඥානය බුද්ධිඥාන යි. මොහු භූදුස් බුද්ධිඥානයෝ යි. මේ භූදුස් බුද්ධිඥානයන් අතුරින් ඥානයෝ අටදෙනෙක් ශ්‍රාවකසාධාරණ වෙති. ඥානයෝ සදෙනෙක් ශ්‍රාවකයන් හා සමග අසාධාරණ වෙත්.

යම් පමණ දුෂ්ඨාසාදයේ දුෂ්ඨාසාදය වේ ද ඒ දක්නාලද යැ නො දක්නාලද දුෂ්ඨාසාදයෙක් නැත් නු යි 'සමන්තවකු' යැ යමක් සමන්තවකු වේ ද ඒ ප්‍රඥෙත්‍රිය වෙයි, ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වෘත්තයන් අධිමොක්‍ෂානුබෝධයෙන් ශ්‍රද්ධෙත්‍රිය වෙයි, ප්‍රග්‍රහානුබෝධයෙන් විශේෂීත්‍රිය වෙයි, උපසංඛානානුබෝධයෙන් සමානීත්‍රිය වෙයි, අවික්‍ෂේපානුබෝධයෙන් සමානීත්‍රිය වේ.

යම් පමණ දුෂ්ඨාසාදයේ දුෂ්ඨාසාදය වේ ද ඒ දක්නාලද යැ ප්‍රකට කරන ලද යැ සාක්‍ෂාත් කරනලද යැ ප්‍රඥයෙන් පහස්නාලද යැ ප්‍රඥයෙන් නො පහස්නාලද දුෂ්ඨාසාදයෙක් නැත් නු යි 'සමන්තවකු' යැ. යමක් 'සමන්ත - වකු' වේ ද, ඒ ප්‍රඥෙත්‍රිය වෙයි, ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වෘත්තයන් අධිමොක්‍ෂානුබෝධයෙන් ශ්‍රද්ධෙත්‍රිය වෙයි, ප්‍රග්‍රහානුබෝධයෙන් විශේෂීත්‍රිය වෙයි, උපසංඛානානුබෝධයෙන් සමානීත්‍රිය වෙයි, අවික්‍ෂේපානුබෝධයෙන් සමානීත්‍රිය වේ.

යම් පමණ සමුදයාගේ සමුදයානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ නිරෝධයාගේ නිරෝධානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ මාගීයාගේ මාගීයානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ අනුප්‍රතිසංවිද්‍යාවගේ අනුප්‍රතිසංවිද්‍යානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ බලිජාතසංවිද්‍යාවගේ බලිජාතසංවිද්‍යානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යාවගේ නිරුක්ති - ප්‍රතිසංවිද්‍යානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ ප්‍රතිහානප්‍රතිසංවිද්‍යාවගේ ප්‍රතිහානප්‍රතිසං - විද්‍යානුබෝධය වේ ද ... යම් පමණ ඉන්ද්‍රියපරාවර්තාඥානය වේ ද ... යම් පමණ සත්ත්වයන්ගේ ආයය අනුයය දත්තා ඥානය වේ ද ... යම් පමණ යමක - ප්‍රාතිහාසීඥානය වේ ද ... යම් පමණ මහාකරුණාසමාපත්තිඥානය වේ ද ... යම් පමණ මරුත් සහිත වූ බලුත් සහිත වූ සද්දෙවනලොකයා විසින් මහණ බලුණත් සහිත වූ දෙවිමිනිසුන් සහිත වූ ප්‍රජාව විසින් දක්නාලද රූපායන - නයෙක් අසනලද ශබ්දයනනෙක් ගඤ්ඤ - රස - සප්තව්‍යායනනෙක් දත්තා ලද බලිජාතයෙක් (සොයා හෝ නො සොයා හෝ) ලබනලද්දෙක් (ලබන ලද හෝ නො ලබනලද හෝ) සොයන ලද්දෙක් සිටින් විමසනලද්දෙක් වේ ද ඒ දක්නාලද යැ දක්නාලද යැ ප්‍රකට කරනලද යැ සාක්‍ෂාත් කරන ලද යැ ප්‍රඥයෙන් පහස්නාලද යැ, ප්‍රඥයෙන් නො පහස්නාලද්දෙක් නැත් නු යි 'සමන්තවකු' යැ. යමක් 'සමන්තවකු' වේ ද, ඒ ප්‍රඥෙත්‍රිය වෙයි, ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වෘත්තයන් අධිමොක්‍ෂානුබෝධයෙන් ශ්‍රද්ධෙත්‍රිය වෙයි, ප්‍රග්‍රහානුබෝධයෙන් විශේෂීත්‍රිය වෙයි, උපසංඛානානුබෝධයෙන් සමානීත්‍රිය වෙයි, අවික්‍ෂේපානුබෝධයෙන් සමානීත්‍රිය වේ.

සද්දහනෝ පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනෝ සද්දහති. සද්දහනෝ උපට්ඨාපෙති, උපට්ඨාපෙනෝ සද්දහති. සද්දහනෝ සමාදහති, සමාදහනෝ සද්දහති. සද්දහනෝ පජානාති, පජානනෝ සද්දහති. පග්ගණ්හනෝ උපට්ඨාපෙති, උපට්ඨාපෙනෝ පග්ගණ්හාති. පග්ගණ්හනෝ සමාදහති, සමාදහනෝ පග්ගණ්හාති. පග්ගණ්හනෝ පජානාති, පජානනෝ පග්ගණ්හාති. පග්ගණ්හනෝ සද්දහති, සද්දහනෝ පග්ගණ්හාති. උපට්ඨාපෙනෝ සමාදහති, සමාදහනෝ උපට්ඨාපෙති. උපට්ඨාපෙනෝ පජානාති, පජානනෝ උපට්ඨාපෙති. උපට්ඨාපෙනෝ සද්දහති, සද්දහනෝ උපට්ඨාපෙති. උපට්ඨාපෙනෝ පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනෝ උපට්ඨාපෙති. සමාදහනෝ පජානාති, පජානනෝ සමාදහති. සමාදහනෝ සද්දහති, සද්දහනෝ සමාදහති. සමාදහනෝ පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනෝ සමාදහති. සමාදහනෝ උපට්ඨාපෙති, උපට්ඨාපෙනෝ සමාදහති. පජානනෝ සද්දහති, සද්දහනෝ පජානාති. පජානනෝ පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනෝ පජානාති. පජානනෝ උපට්ඨාපෙති උපට්ඨාපෙනෝ පජානාති. පජානනෝ සමාදහති, සමාදහනෝ පජානාති.

සද්දහිතතා පග්ගහිතං, පග්ගහිතතා සද්දහිතං; සද්දහිතතා උපට්ඨාපිතං, උපට්ඨාපිතතා සද්දහිතං; සද්දහිතතා සමාදහිතං, සමාදහිතතා සද්දහිතං; සද්දහිතතා පජාතිතං, පජාතිතතා සද්දහිතං; පග්ගහිතතා උපට්ඨාපිතං, උපට්ඨාපිතතා පග්ගහිතං; පග්ගහිතතා සමාදහිතං, සමාදහිතතා පග්ගහිතං; පජාතිතතා පග්ගහිතං; පග්ගහිතතා සද්දහිතං, සද්දහිතතා පග්ගහිතං; උපට්ඨාපිතතා සමාදහිතං, සමාදහිතතා උපට්ඨාපිතං; උපට්ඨාපිතතා පජාතිතං, පජාතිතතා උපට්ඨාපිතං; උපට්ඨාපිතතා සද්දහිතං, සද්දහිතතා උපට්ඨාපිතං; උපට්ඨාපිතතා පග්ගහිතං, පග්ගහිතතා උපට්ඨාපිතං; සමාදහිතතා පජාතිතං, පජාතිතතා සමාදහිතං; සමාදහිතතා සද්දහිතං, සද්දහිතතා සමාදහිතං; සමාදහිතතා පග්ගහිතං, පග්ගහිතතා සමාදහිතං; සමාදහිතතා උපට්ඨාපිතං, උපට්ඨාපිතතා සමාදහිතං; පජාතිතතා සද්දහිතං, සද්දහිතතා පජාතිතං; පජාතිතතා පග්ගහිතං, පග්ගහිතතා පජාතිතං; පජාතිතතා උපට්ඨාපිතං, උපට්ඨාපිතතා පජාතිතං; පජාතිතතා සමාදහිතං, සමාදහිතතා පජාතිතං.

යං බුද්ධචක්ඛා, තං බුද්ධඤ්ඤං; යං බුද්ධඤ්ඤං, තං බුද්ධචක්ඛා, යෙන චක්ඛා තථාගතො සත්තො පස්සති අපාරජකෙහි මහාරජකෙහි තිකම්ඤ්ඤෙ ඉදිඤ්ඤෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤපයෙ දුච්ඤ්ඤපයෙ අපෙකවෙව පරලොකවජ්ඣාසදස්සාවිනෝ¹ අපෙකවෙව න පරලොකවජ්ඣාසදස්සාවිනෝ.

1. සද්දහිතං - සද්ද,

හදහනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ හදහයි, හදහනුයේ (අරමුණෙහි සිත) එළවයි, (අරමුණෙහි සිත) එළවනුයේ හදහයි, හදහනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ හදහයි, හදහනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ හදහයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ සිත එළවයි, සිත එළවනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ හදහයි, හදහනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, සිත් එළවනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ සිත එළවයි, සිත එළවනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ සිත එළවයි, සිත එළවනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ සිත එළවයි, සිත පිහිටුවනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ හදහයි, හදහනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ සිත එළවයි, සිත එළවනුයේ සිත පිහිටුවයි, දැනගනුයේ හදහයි, හදහනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ ප්‍රග්‍රහ කෙරෙයි, ප්‍රග්‍රහ කරනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ සිත එළවයි, සිත එළවනුයේ දැනගනී, දැනගනුයේ සිත පිහිටුවයි, සිත පිහිටුවනුයේ දැනගනී.

හදහනලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද, ප්‍රග්‍රහකරනලද වන බැවින් හදහනලද; හදහනලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද, අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් හදහනලද; හදහනලද වන බැවින් පිහිටුවනලද, පිහිටුවනලද වන බැවින් හදහනලද; හදහනලද වන බැවින් දන්නාලද, දන්නාලද වන බැවින් හදහනලද; ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද, අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද; ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් පිහිටුවනලද, පිහිටුවනලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද; ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් දන්නාලද, දන්නාලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද; ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් හදහනලද; හදහනලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද; අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් පිහිටුවනලද, සමාදානිත බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද; අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් දන්නාලද; දන්නාලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද; අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් හදහනලද; හදහනලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද; අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද, ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද; (අරමුණෙහි) පිහිටුවනලද වන බැවින් දන්නාලද, දන්නාලද වන බැවින් පිහිටුවනලද; පිහිටුවනලද වන බැවින් හදහනලද; හදහනලද වන බැවින් පිහිටුවනලද; පිහිටුවනලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද, ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් පිහිටුවනලද; පිහිටුවනලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද, අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් පිහිටුවනලද; දන්නාලද වන බැවින් හදහනලද, හදහනලද වන බැවින් දන්නාලද; දන්නාලද වන බැවින් ප්‍රග්‍රහ කරනලද, ප්‍රග්‍රහ කරනලද වන බැවින් දන්නාලද; දන්නාලද වන බැවින් අරමුණෙහි එළවනලද, අරමුණෙහි එළවනලද වන බැවින් දන්නාලද; දන්නාලද වන බැවින් පිහිටුවනලද, පිහිටුවනලද වන බැවින් දන්නාලද.

යමක් 'බුද්ධවක්‍ෂු' වේ ද, ඒ බුද්ධඥාන වෙයි, යමක් බුද්ධඥාන වේ ද, ඒ බුද්ධවක්‍ෂු වෙයි, යම් නුවණැසෙකින් තථාගතයන් වහන්සේ සත්ත්වයන් අලා වූ (රාගාදී) රජස් ඇතියත් මහත් වූ රාගාදී රජස් ඇතියත් තිසුණු වූ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය ඇතියත් මාදු වූ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය ඇතියත් සුඤ්ඤා වූ ශ්‍රද්ධාදී ආකාර ඇතියත් ගර්භිත වූ ශ්‍රද්ධාදී ආකාර ඇතියත් සුවසේ හැඟවීම හැකි දුකසේ හැඟවීමහැකි ඇතැමකුන් පරලොකවද්‍යයෙහි භය දක්නාසුල්ලන් ඇතැමකුන් පරලොකවද්‍යයෙහි භය යොා දක්නාසුල්ලන් දකිත් ද ඒ බුද්ධවක්‍ෂු යි.

අපරජනක මහාරජනකයා සඳහා ප්‍රශ්නලෝ අපරජනකයා, අසාදනා ප්‍රශ්නලෝ මහාරජනකයා; අරභිවිජයෝ ප්‍රශ්නලෝ අපරජනකයා, නුභිවෝ ප්‍රශ්නලෝ මහාරජනකයා; උපධිකයා¹, ප්‍රශ්නලෝ අපරජනකයා, මුඛයා ප්‍රශ්නලෝ මහාරජනකයා; සමාභිවෝ ප්‍රශ්නලෝ අපරජනකයා, අසමාභිවෝ ප්‍රශ්නලෝ මහාරජනකයා; පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ අපරජනකයා, දුප්පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ මහාරජනකයා.

නිකම්භිදයෝ මුදිභිදයෝ. සඳහා ප්‍රශ්නලෝ නිකම්භිදයෝ, අසාදනා ප්‍රශ්නලෝ මුදිභිදයෝ -පෙ- පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ නිකම්භිදයෝ, දුප්පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ මුදිභිදයෝ.

සමාභිවෝ ආභිවෝ සඳහා ප්‍රශ්නලෝ සමාභිවෝ, අසාදනා ප්‍රශ්නලෝ ආභිවෝ -පෙ- පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ සමාභිවෝ, දුප්පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ ආභිවෝ.

සුච්ඡාදකයෝ දුච්ඡාදකයෝ සඳහා ප්‍රශ්නලෝ සුච්ඡාදකයෝ, අසාදනා ප්‍රශ්නලෝ දුච්ඡාදකයෝ -පෙ- පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ සුච්ඡාදකයෝ, දුප්පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ දුච්ඡාදකයෝ.

අප්‍රසංගමය පරලෝකවර්ණයදසාභිවෝ අප්‍රසංගමය න පරලෝකවර්ණයදසාභිවෝ සඳහා ප්‍රශ්නලෝ පරලෝකවර්ණයදසාභිවෝ, අසාදනා ප්‍රශ්නලෝ න පරලෝකවර්ණයදසාභිවෝ -පෙ- පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ පරලෝකවර්ණයදසාභිවෝ, දුප්පඤ්ඤා ප්‍රශ්නලෝ න පරලෝකවර්ණයදසාභිවෝ.

ලෝකයා නිකම්භිදයෝ මානුෂ්‍යයෝ අසත්‍යයෝ විපත්තිවලෝකයෝ විපත්තිසමාවලෝකයෝ සමපත්තිවලෝකයෝ සමපත්තිසමාවලෝකයෝ.

එකෝ ලෝකයා: සබ්බ සත්‍යා ආහාරධිනිකා, දො ලෝකයා: නාමරූපරූපඤ්ඤා, තයෝ ලෝකයා: තිස්සෝ වෙදනා, විතතාරෝ ලෝකයා: විතතාරෝ ආහාරා, පඤ්ඤා ලෝකයා: පඤ්ඤාපදනකයා, ඡ ලෝකයා: ඡ අභිකම්මනානි ආයතනානි, සත්‍ය ලෝකයා: සත්‍ය විඤ්ඤාණධිනිදයෝ, අධි ලෝකයා: අධි ලෝකධිමමා, නව ලෝකයා: නව සත්‍යාභිසා, දස ලෝකයා: දසායතනානි, දොදස ලෝකයා: දොදසායතනානි, අධිාරස ලෝකයා: අධිාරසධාතූයෝ.

විජ්ජානි සබ්බ නිලෙසා වජ්ජා, සබ්බ දුච්චිතා වජ්ජා, සබ්බ අභිසංඝාරා වජ්ජා, සබ්බ භවිතාමිකමමා වජ්ජා. ඉති ඉමසම්ඤ්ඤා ලෝකෙ ඉමසම්ඤ්ඤා වජ්ජා තිබ්බා භයසඤ්ඤා පච්චුප්චිතා හොනති, සෙය්‍යථාපි උකම්මනාසිකෙ වධකෙ.

ඉමෙහි පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්ඤාසායානි ජානානි පසුන් අඤ්ඤානි පරිච්ඡින්නිති.

තනිගො හාණවාණො.

ඉන්ද්‍රිය කළා සමනතා

1. උපධිකයා - උපකා.

අපරජකෙක මහාරජකෙක යනු: සාද්දහානි පුද්ගල තෙම අලාරජකක යැ සාද්දහා නානි පුද්ගල තෙම මහාරජකක යැ ආරබ්බවිසාඪී ඇති පුද්ගල තෙම අලාරජකක යැ කුසිත වූ පුද්ගල තෙම මහාරජකක යැ එළඹ-සිටි සිති ඇති පුද්ගල තෙම අලාරජකක යැ මූලාසිති ඇති පුද්ගල තෙම මහාරජකක යැ සමාහිත වූ පුද්ගල තෙම අලාරජකක යැ සමාහිත නො වූ පුද්ගල තෙම මහාරජකක යැ ප්‍රඥ ඇති පුද්ගල තෙම අලාරජකක යැ ප්‍රඥ නානි පුද්ගල තෙම මහාරජකක යි.

නිකතිඡන්ද්‍රියෙ මුදිඡන්ද්‍රියෙ යනු: ශ්‍රද්ධා ඇති පුද්ගල තෙම තිසුණු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ ශ්‍රද්ධා නානි පුද්ගල තෙම මාදු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ ... ප්‍රඥ ඇති පුද්ගල තෙම තිසුණු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ ප්‍රඥ නානි පුද්ගල තෙම මාදු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යි.

ඤාකාරෙ ආකාරෙ යනු: ශ්‍රද්ධා ඇති පුද්ගල තෙම සුඤ්ජරාකාර ඇත්තේ යැ. ශ්‍රද්ධා නානි පුද්ගල තෙම ගර්භිත ආකාර ඇත්තේ යැ ... ප්‍රඥ ඇති පුද්ගල තෙම සුඤ්ජරාකාර ඇත්තේ යැ ප්‍රඥ නානි පුද්ගල තෙම ගර්භිත ආකාර ඇත්තේ යි.

සුචික්ඛාසකය දුචික්ඛාසකය යනු: ශ්‍රද්ධා ඇති පුද්ගල තෙම සුචක්ඛෙ හාභාවිය හැක්කේ යැ ශ්‍රද්ධා නානි පුද්ගල තෙම දුකක්ඛෙ හාභාවිය හැක්කේ යැ ... ප්‍රඥ ඇති පුද්ගල තෙම සුචක්ඛෙ හාභාවිය හැක්කේ යැ ප්‍රඥ නානි පුද්ගල තෙම දුකක්ඛෙ හාභාවිය හැක්කේ යි.

අපෙකකමෙව පරලොකවජ්ජහයදසාඨනො අපෙකකමෙව න පර-ලොකවජ්ජහයදසාඨනො යනු: ශ්‍රද්ධා ඇති පුද්ගල තෙම පරලොකවද්දහය දක්නාසුලු යැ ශ්‍රද්ධා නානි පුද්ගල තෙම පරලොකවද්දහය දක්නාසුලු නො වෙයි. ආරබ්බවිසාඪී ඇති පුද්ගල තෙම පරලොකවද්දහයදක්නාසුලු යැ කුසිද පුද්ගල තෙම පරලොකවද්දහය දක්නාසුලු නො වෙයි ... ප්‍රඥ ඇති පුද්ගල තෙම පරලොකවද්දහය දක්නාසුලු යැ ප්‍රඥ නානි පුද්ගල තෙම පරලොකවද්දහය දක්නාසුලු නො වේ.

ලොකො යනු: සකකිලොක යැ ඛාතුලොක යැ ආයතනලොක යැ විපතතිහව (අපාය) ලොක යැ විපතතිසමහව (අපායොපගතමී) ලොක යැ සමපතතිහව (සුගති) ලොක යැ සමපතතිසමහව (සුගතූපගතමම) ලොක යි.

ලෝ එකෙක් වෙයි: හැම සත්ත්‍ර ආහාරයෙන් සිටුනාහු යැ, ලොචිත්‍ර දෙදෙනෙක් වෙති: නාමය හා රූපය හා යැ, ලොචිත්‍ර තිදෙනෙක් වෙයි: තුන් වෙදනා යැ, ලොචිත්‍ර සතර දෙනෙක් වෙති: සතර ආහාරයෝ යැ, ලොචිත්‍ර පස්දෙනෙක් වෙති: පඤ්චාපාදනසකකියෝ යැ, ලොචිත්‍ර සදෙනෙක් වෙති: ආර්‍යාත්මිකආයතනයෝ සදෙන යැ, ලොචිත්‍ර සත් දෙනෙක් වෙති: සප්තවිඤ්ඤාසමිතිහු යැ, ලොචිත්‍ර අටදෙනෙක් වෙති: අෂටලොකධම්මියෝ යැ, ලොචිත්‍ර නවදෙනෙක් වෙති: නවසත්තාචාර්යයෝ යැ, ලොචිත්‍ර දසදෙනෙක් වෙති: දශආයතනයෝ යැ, ලොචිත්‍ර දෙළොස් දෙනෙකි: දෙළොස් ආයතනයෝ යැ, ලොචිත්‍ර අටළොස් දෙනෙකි: අටළොස්ඛාතුහු යි.

වජ්ජං යනු: හැම කෙලෙස්සු වද්දයෝ යැ, හැම දුෂ්ටත්ත්‍ර වද්දයෝ යැ. හැම අභිසංසකාරයෝ වද්දයෝ යැ, හැම භවගාමිකමියෝ වද්දයෝ යි. මෙසේ මෙලෙව්නි ද මේ වද්දයෙහි ද බලවත් වූ 'හය' සංඥාවෝ ඔසවනලද අසිපත් ඇති වධකයකු කෙරෙහි සෙසින් එළඹිසිටියාහු වෙති.

මේ පනස් අසුරින් මේ පඤ්චන්ද්‍රියයන් (තථාගතයෝ) දැනගනිති, දකිති, හාත්පසින් දැනගනිති, ප්‍රතිවේධ කෙරෙත්.

තුන්වැනි බණවර යි.

ඉන්ද්‍රියකාථා නිමි.

5

විමොක්ඛකපා

[සාමප්තිහිදුනා:]¹

5-1. “තයොමෙ භික්ඛවෙ, විමොක්ඛා, කතමෙ තයො: සුඤ්ඤානො විමොක්ඛො, අනිමිත්තො විමොක්ඛො, අප්පණ්ණිතිනො විමොක්ඛො. ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, තයො විමොක්ඛො.”

අපිව- අවස්සට්ඨි විමොක්ඛා: සුඤ්ඤානො විමොක්ඛො, අනිමිත්තො විමොක්ඛො, අප්පණ්ණිතිනො විමොක්ඛො, අජ්ඣත්තවුට්ඨානො විමොක්ඛො, ඛණ්ඩාට්ඨානො විමොක්ඛො, දුභතොට්ඨානො විමොක්ඛො, අජ්ඣත්ත-වුට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා, ඛණ්ඩාට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා, දුභතොට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා, අජ්ඣත්තවුට්ඨානානං අනුලොමා චත්තාරො විමොක්ඛො, ඛණ්ඩාට්ඨානානං අනුලොමා චත්තාරො විමොක්ඛා, දුභතොට්ඨානානං අනුලොමා චත්තාරො විමොක්ඛා, අජ්ඣත්තවුට්ඨාන-පට්ටපසුද්ධි² චත්තාරො විමොක්ඛා, ඛණ්ඩාට්ඨානපට්ටපසුද්ධි චත්තාරො විමොක්ඛා, දුභතොට්ඨානපට්ටපසුද්ධි චත්තාරො විමොක්ඛා. ‘රුපී රූපානි පසුනි’ති විමොක්ඛො, ‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤා ඛණ්ඩාරූපානි පසුනි’ති විමොක්ඛො, ‘සුභතො’ව අබ්බුතො හොති’ති විමොක්ඛො. ආකාසානඤ්චායනනසමාපත්තිවිමොක්ඛො, විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපත්ති-විමොක්ඛො, ආනිඤ්චායනනසමාපත්තිවිමොක්ඛො, නෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤායනනසමාපත්තිවිමොක්ඛො, සඤ්ඤාවෙදසිත්තිරොධසමාපත්තිවිමො-ක්ඛො. සමයවිමොක්ඛො, අසමයවිමොක්ඛො, සාමයිකො³ විමොක්ඛො, අසාමයිකො විමොක්ඛො. කුප්පො විමොක්ඛො, අකුප්පො විමොක්ඛො. ලොකියො විමොක්ඛො, ලොකුත්තරො විමොක්ඛො, සාසවො විමොක්ඛො, අනාසවො විමොක්ඛො. සාමසො විමොක්ඛො, නිරුමසො විමොක්ඛො, නිරාමිසා⁴ නිරාමිසතරො විමොක්ඛො, පණ්ණිතිනො විමොක්ඛො, අප්පණ්ණි-තිනො විමොක්ඛො, පණ්ණිග්ගපට්ටපසුද්ධි විමොක්ඛො. සඤ්ඤානො විමොක්ඛො, විසඤ්ඤානො විමොක්ඛො, එකත්තවිමොක්ඛො, නානත්ත-විමොක්ඛො, සඤ්ඤාවිමොක්ඛො, ඤ්ඤාවිමොක්ඛො, සීඨිසියාවිමොක්ඛො,⁵ ක්කානවිමොක්ඛො, අනුපාද විතසු විමොක්ඛො.

විමොක්ඛදෙදසො.

කතමො සුඤ්ඤානො විමොක්ඛො: “ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා ඉති පරිසඤ්චිකති: ‘සුඤ්ඤමිදං අත්තන වා අත්තනියෙන වා’ති. ‘සො තථ අනිතිවෙසං න කරොති’ති සුඤ්ඤානො විමොක්ඛො. අයං සුඤ්ඤානො විමොක්ඛො.

1. පරිපුණ්ණිහිදුනා - සො, සි, PTS, පුරිච්ඡිදුනං - මජ්ඣං, 2 අජ්ඣත්තවුට්ඨානා පට්ටපසුද්ධි - සො, PTS, සි, 3. සාමයිකො - පු.

4 ‘නිරාමිසා’ති තායිපොථසෙ තථි. 5 සීඨිසියාවිමොක්ඛො - පු.

5

විමෝක්ෂකථා

[සැවැත්නිදන සි:]

5-1. “මහණෙනි, මේ විමෝක්ෂයෝ තිදෙනෙක් වෙති. කවර තිදෙනෙක් ද යත්: ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂ යැ අනිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ අප්‍රණීතිතවිමෝක්ෂ යි. මහණෙනි, මොහු තුන්විමෝක්ෂයෝ යි.”

තවද විමෝක්ෂයෝ අටසැට දෙනෙක් වෙති: ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂ යැ අනිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ අප්‍රණීතිතවිමෝක්ෂ යැ (සතර ධ්‍යානයෝ අධ්‍යානමයෙහි නිවරණාදියෙන් නැගීසිටුනා හෙයින්) අර්ක්කතවුට්ඨානවිමෝක්ෂ යැ (සතර අරූපසමාපත්තිහු ආලම්බනයන් කෙරෙන් නැගීසිටුනා හෙයින්) ඛණ්ඩාටුට්ඨානවිමෝක්ෂ යැ දුභතොටුට්ඨාන (සමුච්ඡේද) විමෝක්ෂ යැ අර්ක්කතවුට්ඨාන වූ ධ්‍යාන සංඛ්‍යාත සතර විමෝක්ෂයෝ යැ ඛණ්ඩාටුට්ඨාන වූ අරූපසමාපතති සංඛ්‍යාත සතර විමෝක්ෂයෝ යැ දුභතොටුට්ඨාන වූ සතර විමෝක්ෂයෝ යැ අර්ක්කතවුට්ඨානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමෝක්ෂයෝ යැ ඛණ්ඩාටුට්ඨානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමෝක්ෂයෝ යැ දුභතොටුට්ඨානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමෝක්ෂයෝ යැ අර්ක්කතවුට්ඨානයන්ගේ සන්තිදීම් සංඛ්‍යාත සතර විමෝක්ෂයෝ යැ ඛණ්ඩාටුට්ඨානයන්ගේ සන්තිදීම් සංඛ්‍යාත සතර විමෝක්ෂයෝ යැ දුභතොටුට්ඨානයන්ගේ සන්තිදීම් සංඛ්‍යාත සතර විමෝක්ෂයෝ යැ රූපධ්‍යාන ඇත්තේ (කසිණාදී බාහිර) රූපයන් (ධ්‍යානවක්ෂ්‍යයින්) දකී නු’යි විමෝක්ෂ යැ අධ්‍යානමයෙහි ‘රූප’ යැ යන සංඥා නැත්තේ බාහිරරූපයන් දකී නු’යි විමෝක්ෂ යැ ‘ශුන්‍ය’ යැ යි අභිමුක්ත වේ නු’යි විමෝක්ෂ යැ ආකාශාකාශාදියතනසමාපතති විමෝක්ෂ යැ වික්ෂාද්‍යානාදියතනසමාපතති විමෝක්ෂ යැ ආකිඤ්ඤාදියතනසමාපතති විමෝක්ෂ යැ නෙවසඤ්ඤානාසංඝ්‍යාදියතනසමාපතති විමෝක්ෂ යැ සංඥාවේදයිතනිරෝධසමාපතති විමෝක්ෂ යැ සමය විමෝක්ෂ යැ අසමය විමෝක්ෂ යැ සාමසිකවිමෝක්ෂ යැ අසාමසික විමෝක්ෂ යැ කොපාවිමෝක්ෂ යැ අකොපාවිමෝක්ෂ යැ ලොභික විමෝක්ෂ යැ ලොකොත්තර විමෝක්ෂ යැ සාසුචි විමෝක්ෂ යැ අනාසුචි විමෝක්ෂ යැ සාමිෂ විමෝක්ෂ යැ නිරාමිෂ විමෝක්ෂ යැ නිරාමිෂයට වඩා අතිශයින් නිරාමිෂ වූ විමෝක්ෂ යැ ප්‍රණීතිත විමෝක්ෂ යැ අප්‍රණීතිතවිමෝක්ෂ යැ ප්‍රණීති සන්තිදීම් සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ යැ සංයුක්ත විමෝක්ෂ යැ විසංයුක්තවිමෝක්ෂ යැ එකකි විමෝක්ෂ යැ නානාකි විමෝක්ෂ යැ සංඥාවිමෝක්ෂ යැ ඥානවිමෝක්ෂ යැ (විදර්ශනාඥානය මැ) ‘සිහිල් වන්නේ යැ’යි පවත්නා විමෝක්ෂ යැ ධ්‍යාන විමෝක්ෂ යැ උපාදාන නොකොට විතතයාගේ විමෝක්ෂ යි.

විමෝක්ෂාද්දෙය සි.

ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂ කවරේ යත්: මෙසේතෙහි මහණ තෙම අරනට ගියේ හෝ රුක්මුලට ගියේ හෝ ශුන්‍යාභාරයට ගියේ හෝ මෙසෙයින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කෙරෙයි: ‘මේ පඤ්චස්කන්ධ තෙම ආත්මයෙන් හෝ ආත්මියයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ’ යයි. හෙතෙම එහි අතීතිවෙල නො කෙරේ නු’ යි ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂ නම්. මේ ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

කතමො අනිමිතොනා විමොක්ඛො: ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා ඉති පරිසඤ්චිකකති: 'සුඤ්ඤාමිදං අත්තො වා අත්තනියෙන වා'ති. සො තස්ස නිමිත්තං න කරොති'ති අනිමිතොනා විමොක්ඛො. අයං අනිමිතොනා විමොක්ඛො.

කතමො අප්පණ්ණිතො විමොක්ඛො: ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා ඉති පරිසඤ්චිකකති: 'සුඤ්ඤාමිදං අත්තො වා අත්තනියෙන වා'ති. සො තස්ස පණ්ණිං න කරොති'ති අප්පණ්ණිතො විමොක්ඛො. අයං අප්පණ්ණිතො විමොක්ඛො.

කතමො අජ්ඣන්තවුට්ඨානො විමොක්ඛො: චත්තාරි කුංචාති. අයං අජ්ඣන්තවුට්ඨානො විමොක්ඛො.

කතමො බහිද්ධාවුට්ඨානො විමොක්ඛො: චතස්සො අරුපසමාපතනියො, අයං බහිද්ධාවුට්ඨානො විමොක්ඛො.

කතමො දුභතොවුට්ඨානො විමොක්ඛො: චත්තාරො අරියමග්ගා. අයං දුභතොවුට්ඨානො විමොක්ඛො.

කතමෙ අජ්ඣන්තවුට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා: පඨමං කුංචං¹ නිවරණෙති වුට්ඨාති, දුතියං කුංචං විතක්ඛවිවාරෙති වුට්ඨාති, තතියං කුංචං පිතියං වුට්ඨාති, චතුර්ථං කුංචං සුඛදුක්ඛෙති වුට්ඨාති. ඉමෙ අජ්ඣන්තවුට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා.

කතමෙ බහිද්ධාවුට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා: ආසාසානඤ්චායනසමාපතති රුපසඤ්ඤාය පරිසසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය වුට්ඨාති, විඤ්ඤාණඤ්චායනසමාපතති ආසාසානඤ්චායනසඤ්ඤාය වුට්ඨාති, ආකිඤ්චායනසමාපතති විඤ්ඤාණඤ්චායනසඤ්ඤාය වුට්ඨාති, නෙවසඤ්ඤායාසඤ්ඤායනසමාපතති ආකිඤ්චායනසඤ්ඤාය වුට්ඨාති. ඉමෙ බහිද්ධාවුට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා.

කතමෙ දුභතො වුට්ඨානා චත්තාරො විමොක්ඛා: සොනාපතනිමග්ගො සක්කායදිට්ඨිවිච්ඡිව්ජාසීලබ්බතපරාමාසා දිට්ඨානුසංගි විච්ඡිව්ජානුසංගි වුට්ඨාති, තදනුවහතකකිලෙසෙති ච බෙඤ්ඤිති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති; සකදගාමිමග්ගො ඔලාරිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පරිසසඤ්ඤාජනා ඔලාරිකා කාමරාගානුසංගි පරිසානුසංගි වුට්ඨාති, තදනුවහතකකිලෙසෙති ච බෙඤ්ඤිති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති; අනාගාමිමග්ගො අණ්ණසහගතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පරිසසඤ්ඤාජනා අණ්ණසහගතා කාමරාගානුසංගි පරිසානුසංගි වුට්ඨාති, තදනුවහතකකිලෙසෙති ච බෙඤ්ඤිති ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බන්තිමිත්තෙති වුට්ඨාති,

1. පඨමෙකං - PTS.

අනිමිත්තවිමෝක්ෂ කවරෙ යන්: මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම අරනට හිඟේ හෝ රුක්මුලට හිඟේ හෝ ශුන්‍යාගාරයට හිඟේ හෝ මෙසෙසින් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙයි: “මේ පඤ්චස්කන්ධය තෙම ආත්මයෙන් හෝ ආත්මියයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ” යයි. හෙතෙම එහි (නිත්‍ය) නිමිත්ත නො කෙරේ නු’යි අනිමිත්තවිමෝක්ෂ නම. මේ අනිමිත්තවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

අප්‍රණීතිවිමෝක්ෂ කවරෙ යන්: මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම අරනට හිඟේ හෝ රුක්මුලට හිඟේ හෝ ශුන්‍යාගාරයට හිඟේ හෝ මෙසෙසින් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙයි: “මේ පඤ්චස්කන්ධය තෙම ආත්මයෙන් හෝ ආත්මිය-යෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ” යයි. හෙතෙම එහි ප්‍රණීති නො කෙරේ නු’යි. අප්‍රණීතිවිමෝක්ෂ නම. මේ අප්‍රණීතිවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

අඤ්ඤානුට්ඨානවිමෝක්ෂ කවරෙ යන්: සතර ධ්‍යානයෝ යි. මේ අඤ්ඤානුට්ඨානවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

බහිර්ධ්‍යානුට්ඨානවිමෝක්ෂ කවරෙ යන්: සතර අරුපසමාපනතිනු යි. මේ බහිර්ධ්‍යානුට්ඨානවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

දුභතොට්ඨානවිමෝක්ෂ කවරෙ යන්: සතර ආයතීයෝ යි. මේ දුභතොට්ඨානවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

අධ්‍යාත්මව්‍යුත්ථාන වූ සතර විමෝක්ෂයෝ කවරහ යන්: ප්‍රථමධ්‍යානය (අධ්‍යාත්මයෙහි) නිවරණයන් කෙරෙත් නැහෙයි, ද්විතීයධ්‍යානය විතකී-විචාරයන් කෙරෙත් නැහෙයි, තෘතීයධ්‍යානය ප්‍රීතිය කෙරෙත් නැහෙයි, චතුර්ථධ්‍යානය සුබද්‍රෘඪයන් කෙරෙත් නැහේ. මොහු අධ්‍යාත්මව්‍යුත්ථාන වූ සතර විමෝක්ෂයෝ වෙති.

බහිර්ව්‍යුත්ථාන වූ සතර විමෝක්ෂයෝ කවරහ යන්: ආකාසානඤ්චා-යනනසමාපතතිය රූපසංඥයෙන් ප්‍රතිසංඥයෙන් නානාච්ඡංඤයෙන් නැහෙයි, විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපතතිය ආකාසානඤ්චායනනසංඥව කෙරෙත් නැහෙයි, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපතතිය විඤ්ඤාණඤ්චායනන සංඥව කෙරෙත් නැහෙයි, තෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤායනනසමාපතතිය ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසංඥව කෙරෙත් නැහේ. මොහු බහිර්ව්‍යුත්ථාන වූ සතර විමෝක්ෂයෝ වෙති.

දුභතොට්ඨාන වූ සතර විමෝක්ෂයෝ කවරහ යන්: ස්‍රෝතාපනතිමාගීය සත්තකායදූෂටිවිචිතිකාශීලවුහපරාමගී කෙරෙත් දූෂ්‍යානුශය කෙරෙත් විචි-කිත්තානුශය කෙරෙත් නැහෙයි, එය අනුව පවත්නා කෙලෙසුන් කෙරෙත් ද සකඤ්ඤානුශය කෙරෙත් ද නැහෙයි, බාහිර වූ ත් සියලු නිමිති කෙරෙත් නැහෙයි, සකාදුගාමිමාගීය ඔද්දරික වූ කාමරාගසංයෝජනය කෙරෙත් ප්‍රතිසංයෝජනය කෙරෙත් ඔද්දරික වූ කාමරාගානුශය කෙරෙත් ප්‍රතිසං-නුශය කෙරෙත් නැහෙයි, එය අනුව පවත්නා කෙලෙසුන් කෙරෙත් ද සකඤ්ඤානුශය කෙරෙත් ද නැහෙයි. බාහිර වූ ත් සියලු නිමිති කෙරෙත් නැහෙයි, අනාගාමිමාගීය අණුසහගත වූ කාමරාගසංයෝජනය කෙරෙත් ප්‍රතිසංයෝජනය කෙරෙත් අණුසහගත වූ කාමරාගානුශය කෙරෙත් ප්‍රතිසංනුශය කෙරෙත් නැහෙයි. එය අනුව පවත්නා කෙලෙසුන් කෙරෙත් ද සකඤ්ඤානුශය කෙරෙත් ද නැහෙයි. බාහිර වූ ත් සියලු නිමිති කෙරෙත් නැහෙයි;

අරභනතමයෝ රූපරාගෝ අරූපරාගෝ මානෝ උද්ධමනෝ අවිජ්ජාය මානාත්මකයෝ භවරාගාත්මකයෝ අවිජ්ජාත්මකයෝ වුට්ඨාති, නදත්තවත්තක-කිලෙසෙති ච බකෙති ච වුට්ඨාති, බ්‍රහ්මා ච සබ්බත්තිකෙතෙති වුට්ඨාති, ඉමෙ දුභතෝ වුට්ඨානා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

කතමෙ අර්ඛකතවුට්ඨානානං අනුලොමා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා: පථමං ක්කානං පටිලාභත්ථාය විතකෙකා ච විචාරෝ ච පිති ච සුබ්බසුච විතෙතකග්ගතා ච, දුතියං ක්කානං පටිලාභත්ථාය -පෙ- තතියං ක්කානං පටිලාභත්ථාය -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං පටිලාභත්ථාය විතකෙකා ච විචාරෝ ච පිති ච සුබ්බසුච විතෙතකග්ගතා ච, ඉමෙ අර්ඛකතවුට්ඨානානං අනු-ලොමා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

කතමෙ බ්‍රහ්මාත්මකවුට්ඨානානං අනුලොමා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා: ආකාසානසුචායතනසමාපතතිං පටිලාභත්ථාය විතකෙකා ච විචාරෝ ච පිති ච සුබ්බසුච විතෙතකග්ගතා ච, විඤ්ඤාණසුචායතනසමාපතතිං -පෙ- ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතිං -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිං පටිලාභත්ථාය විතකෙකා ච විචාරෝ ච පිති ච සුබ්බසුච විතෙතකග්ගතා ච, ඉමෙ බ්‍රහ්මාත්මකවුට්ඨානානං අනුලොමා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

කතමෙ දුභතෝ වුට්ඨානානං අනුලොමා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා: සොකාපතතිමග්ගං පටිලාභත්ථාය අනිච්චානුපස්සනා දුක්ඛානුපස්සනා අනත්තානුපස්සනා, සකදගාමිමග්ගං පටිලාභත්ථාය -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලාභත්ථාය -පෙ- අරභනතමග්ගං පටිලාභත්ථාය අනිච්චානුපස්සනා දුක්ඛානුපස්සනා අනත්තානුපස්සනා. ඉමෙ දුභතෝ වුට්ඨානානං අනුලොමා වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

කතමෙ අර්ඛකතවුට්ඨානා¹ පටිපස්සද්ධි වත්තාරෝ විමෝක්ෂා: පථමස්ස ක්කානස්ස² පටිලාභො වා විපාකො වා, දුතියස්ස ක්කානස්ස -පෙ- තතියස්ස ක්කානස්ස -පෙ- චතුත්ථස්ස ක්කානස්ස පටිලාභො වා විපාකො වා, ඉමෙ අර්ඛකතවුට්ඨානපටිපස්සද්ධි වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

කතමෙ බ්‍රහ්මාත්මකවුට්ඨානා³ පටිපස්සද්ධි වත්තාරෝ විමෝක්ෂා: ආකාසා-නසුචායතනසමාපතතියා පටිලාභො වා විපාකො වා, විඤ්ඤාණසුචායතන-සමාපතතියා -පෙ- ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතියා -පෙ- නෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා පටිලාභො වා විපාකො වා, ඉමෙ බ්‍රහ්මාත්මකවුට්ඨානපටිපස්සද්ධි වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

කතමෙ දුභතෝ වුට්ඨානපටිපස්සද්ධි වත්තාරෝ විමෝක්ෂා: සොකා පතතිමග්ගස්ස සොකාපතතිඵලං, සකදගාමිමග්ගස්ස සකදගාමිඵලං, අනා-ගාමිමග්ගස්ස අනාගාමිඵලං, අරභනතමග්ගස්ස අරභනතඵලං. ඉමෙ දුභතෝ වුට්ඨානපටිපස්සද්ධි වත්තාරෝ විමෝක්ෂා.

1 අර්ඛකතවුට්ඨානා - සෘ, PTS,

2 පථමජ්ඣානස්ස - සෘ, PTS,

3 බ්‍රහ්මාත්මකවුට්ඨානා - සෘ, PTS,

අභිනමාගීය රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන් මානසයෙන් ඔහුදායකයෙන් අවිද්‍යායෙන් මානානුශයෙන් භවරාගානුශයෙන් අවිද්‍යානුශයෙන් නාහෙසි, එය අනුව පවත්නා කෙලෙසුන් කෙරෙන් ද සකකයන් කෙරෙන් ද නාහෙසි, බාහිර වූත් සියලු නිමිති කෙරෙන් නාහේ. මොහු දුහතොට්ඨාන වූ සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

අධ්‍යාත්මව්‍යුත්ථානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමොක්ඛයෝ කවරහ යත්: ප්‍රථමධ්‍යානය ලැබීම පිණිස විතකීය ද විචාරය ද ප්‍රීතිය ද සුඛය ද විතේතකාග්‍රතාව ද, ද්විතීයධ්‍යානය ලැබීම පිණිස ... තෘතීයධ්‍යානය ලැබීම පිණිස ... චතුර්ථධ්‍යානය ලැබීම පිණිස විතකීය ද විචාරය ද ප්‍රීතිය ද සුඛය ද විතේතකාග්‍රතාව ද යන මොහු අධ්‍යාත්මව්‍යුත්ථානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

බාහිර ව්‍යුත්ථානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමොක්ඛයෝ කවරහ යත්: ආකාශානඤ්ඤායතන සමාපත්තිය ලැබීම පිණිස විතකීය ද විචාරය ද ප්‍රීතිය ද සුඛය ද විතේතකාග්‍රතාව ද, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන සමාපත්තිය ... ආකිඤ්ඤායතන සමාපත්තිය ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය ලැබීම පිණිස විතකීය ද විචාරය ද ප්‍රීතිය ද සුඛය ද විතේතකාග්‍රතාව ද යන මොහු බාහිර ව්‍යුත්ථානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

දුහතොට්ඨානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමොක්ඛයෝ කවරහ යත්: ස්‍රෝතාපත්තිමාගීය ලැබීම පිණිස අනිත්‍යානුදර්ශනය දුඛානුදර්ශනය අනාත්මානුදර්ශනය යැ, සකාදගාමිමාගීය ලැබීම පිණිස ... අනාගාමිමාගීය ලැබීම පිණිස ... අභිනමාර්ගය ලැබීම පිණිස අනිත්‍යානුදර්ශනය දුඛානුදර්ශනය අනාත්මානුදර්ශනය යි. මොහු දුහතොට්ඨානයන්ට අනුලොම වූ සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

අධ්‍යාත්මව්‍යුත්ථානයන්ගේ සන්තිදීම සංඛ්‍යාත සතර විමොක්ඛයෝ කවරහ යත්: ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යැ, ද්විතීය-ධ්‍යානයෙන් ... තෘතීයධ්‍යානයෙන් ... චතුර්ථධ්‍යානයෙන් ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යි. මොහු අධ්‍යාත්මව්‍යුත්ථානයන්ගේ සන්තිදීම සංඛ්‍යාත සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

බාහිර ව්‍යුත්ථානයන්ගේ සන්තිදීම සංඛ්‍යාත සතර විමොක්ඛයෝ කවරහ යත්: ආකාශානඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන් ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යැ, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන් ... ආකිඤ්ඤායතන සමාපත්තිය-ගේ ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන් ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යි. මොහු බාහිර ව්‍යුත්ථානයන්ගේ සන්තිදීම සංඛ්‍යාත සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

දුහතොට්ඨානයන්ගේ සන්තිදීම සංඛ්‍යාත සතර විමොක්ඛයෝ කවරහ යත්: ස්‍රෝතාපත්තිමාගීයට ස්‍රෝතාපත්තිඵල යැ, සකාදගාමිමාගීයට සකාදගාමිඵල යැ, අනාගාමිමාගීයට අනාගාමිඵල යැ, අභිනමාගීයට අභිත්ඵල යි. මොහු දුහතොට්ඨානයන්ගේ සන්තිදීම සංඛ්‍යාත සතර විමොක්ඛයෝ වෙති.

කථාං ‘රුපි රූපානි පසුන්ති’¹ විමොක්ඛො: ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං නිලනිමිත්තං මනසිකරොති, නිලසඤ්ඤං පටිලහති, සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති² සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති,¹ සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තස්ස එවං හොති: ‘අජ්ඣන්තඤ්ච බහිද්ධා ව උභයමිදං රූප’න්ති රූපසඤ්ඤී හොති.

ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං පිතනිමිත්තං -පෙ- ලොභිතනිමිත්තං. -පෙ- ඔද්දනනිමිත්තං මනසිකරොති, ඔද්දනනිමිත්තං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති,¹ සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, බහිද්ධා ඔද්දනනිමිත්තෙ වින්තං උපසංහරති, ඔද්දනසඤ්ඤං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති: සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තස්ස එවං හොති: ‘අජ්ඣන්තඤ්ච බහිද්ධා ව උභයමිදං රූප’න්ති රූපසඤ්ඤී හොති. එවං ‘රුපි රූපානි පසුන්ති’ විමොක්ඛො.

කථාං ‘අජ්ඣන්තං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපානි පසුන්ති’ විමොක්ඛො: ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං නිලනිමිත්තං න මනසි කරොති, නිලසඤ්ඤං න පටිලහති, බහිද්ධා නිලනිමිත්තෙ වින්තං උපසංහරති, නිලසඤ්ඤං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති. සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තස්ස එවං හොති: ‘අජ්ඣන්තං අරූපං³ බහිද්ධා රූපමිද’න්ති රූපසඤ්ඤී හොති.

ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං පිතනිමිත්තං -පෙ- ලොභිතනිමිත්තං. -පෙ- ඔද්දනනිමිත්තං න මනසි කරොති, ඔද්දනසඤ්ඤං න පටිලහති, බහිද්ධා ඔද්දනනිමිත්තෙ වින්තං උපසංහරති, ඔද්දනසඤ්ඤං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති; සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තස්ස එවං හොති: ‘අජ්ඣන්තං අරූපං බහිද්ධා රූපමිද’න්ති රූපසඤ්ඤී, හොති, එවං ‘අජ්ඣන්තං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපානි පසුන්ති’ විමොක්ඛො.

1. වචන්තාපෙති - පු,

2. ස්වාච්ඡිතං - සි 2

3. අරූපසඤ්ඤී - සෞ සි 1, 2,

කිසෙයින් රූපධ්‍යාන ඇත්තේ රූපයන් දකිනු'යි විමෝක්ෂ වෙයි යත්: මෙසස්නෙහි ඇතැමෙක් තමා කෙරෙහි පවත්නා තමා පිණිස පවත්නා නිලනිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි, 'නිල' යැ යන සංඥාව ලබයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කෙරෙයි, සුපධාරිත කොට විමසයි, සුනිශ්චිත කොට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කොට සුපධාරිත කොට විමසා සුනිශ්චිත වූ නිශ්චය කොට බාහිර වූ නිල (කසිණ) නිමිත්තෙහි සිත එළවයි. 'නිල' යැ යන සංඥාව ලබයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කෙරෙයි, සුපධාරිත කොට විමසයි, සුනිශ්චිත කොට නිශ්චය කෙරෙයි, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කොට සුපධාරිත කොට විමසා සුනිශ්චිත වූ නිශ්චය කොට ආසෙවන කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: "අධ්‍යානම වූත් බාහිර වූත් මෙදෙක රූප වේ" යයි. 'රූප' යැ යන සංඥා ඇත්තේ වෙයි.

මෙසස්නෙහි ඇතැමෙක් තමා කෙරෙහි පවත්නා තමා පිණිස පවත්නා පිත නිමිත්ත ... ලොභිතනිමිත්ත ... ඔදන නිමිත්ත මෙනෙහි කෙරෙයි, ඔදන නිමිත්ත ලබයි; හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කෙරෙයි, සුපධාරිත කොට විමසයි, සුනිශ්චිත කොට නිශ්චය කෙරෙයි; හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කොට සුපධාරිත කොට විමසා සුනිශ්චිත වූ නිශ්චය කොට බාහිර වූ ඔදන (කසිණ) නිමිත්තෙහි සිත එළවයි. ඔදන යැ යන සංඥාව ලබයි; හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නා ලද්දක් කෙරෙයි. සුපධාරිත කොට විමසයි, සුනිශ්චිත කොට නිශ්චය කෙරෙයි; හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නා ලද්දක් කොට සුපධාරිත කොට විමසා සුනිශ්චිත වූ නිශ්චය කොට ආසෙවන කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි; ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: "අධ්‍යානම වූත් බාහිර වූත් මෙදෙක රූප වේ" යයි. 'රූප' යැ යන සංඥා ඇත්තේ වෙයි. මෙසෙයින් 'රූපධ්‍යාන ඇත්තේ රූපයන් දකිනු'යි විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

කිසෙයින් "අධ්‍යානමයෙහි 'රූප' යැ යන සංඥා නැත්තේ බාහිර රූපයන් දකිනු' යි විමෝක්ෂ වෙයි යත්: මෙසස්නෙහි ඇතැමෙක් තමා කෙරෙහි පවත්නා තමා පිණිස පවත්නා නිලනිමිත්ත නො මෙනෙහි කෙරෙයි, 'නිල' යැ යන සංඥාව නො ලබයි, බාහිර වූ නිලනිමිත්තෙහි සිත එළවයි, 'නිල' යැ යන සංඥාව ලබයි, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කෙරෙයි, සුපධාරිත කොට විමසයි, සුනිශ්චිත කොට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කොට සුපධාරිත කොට විමසා සුනිශ්චිත වූ නිශ්චය කොට ආසෙවන කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: "අධ්‍යානමයෙහි 'රූප' නො වෙයි, මේ බාහිර රූපය වේ" යයි 'රූප' යැ යන සංඥා ඇත්තේ වෙයි.

මෙසස්නෙහි ඇතැමෙක් තමා කෙරෙහි පවත්නා තමා පිණිස පවත්නා 'පිත' නිමිත්ත ... 'ලොභිත' නිමිත්ත ... 'ඔදන' නිමිත්ත නො මෙනෙහි කෙරෙයි, 'ඔදන' යැ යන සංඥාව නො ලබයි, බාහිර වූ ඔදන නිමිත්තෙහි සිත එළවයි, 'ඔදන' යැ යන සංඥාව ලබයි; හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කෙරෙයි. සුපධාරිත කොට විමසයි, සුනිශ්චිත කොට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත මොනොවට ගන්නාලද්දක් කොට සුපධාරිත කොට විමසා සුනිශ්චිත වූ නිශ්චය කොට ආසෙවන කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: "අධ්‍යානමයෙහි රූප නො වෙයි, මේ බාහිර රූපය වේ" යයි රූපය යන සංඥා ඇත්තේ වෙයි. මෙසෙයින් 'අධ්‍යානමයෙහි රූපය යන සංඥා නැත්තේ බාහිර රූපයන් දකිනු'යි විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

කම. සුභනෙන් ව අධිමුද්‍රා¹ හොඳින් විමර්ශනය: ඉඩ හිකුලු මෙතන: සහගතවන වෙනස: එක. දිස. එරිනි, විහරනි, තථා දුර්ග, තථා තනිග, තථා චතුර්. ² ඉති උභයමධො තිරිග. සබ්බධි සබ්බතතතාය සබ්බවනතං ලොකං මෙතන: සහගතවන වෙනස: විපුලෙන මහගතවන අපමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජන³ එරිනි, විහරනි, මෙතනාය භාවිතතා සතතා අපට්ඨකුලා⁴ හොනනි. කරුණාසහගතවන වෙනස: එක. දිස. -පෙ- කරුණාය භාවිතතා සතතා අපට්ඨකුලා හොනනි. මුදිතා-සහගතවන වෙනස: එක. දිස. -පෙ- මුදිතාය භාවිතතා සතතා අපට්ඨකුලා හොනනි. උපෙකධාසහගතවන වෙනස: එක. දිස. -පෙ- උපෙකධාය භාවිතතා සතතා අපට්ඨකුලා හොනනි. එම 'සුභනෙන් ව අධිමුද්‍රා හොනනි' විමර්ශනය.

කතමො ආකාසානඤ්චායතනසමාපතති විමර්ශනය: ඉඩ හිකුලු සබ්බසො රුපසඤ්ඤනං සමතිකකමං පටිසසඤ්ඤනං අත්ථගමං නානතත-සඤ්ඤනං අමනසිකාරා 'අනන්තො ආකාසො'ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං ආකාසානඤ්චායතනසමාපතති විමර්ශනය.

කතමො විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතති විමර්ශනය: ඉඩ හිකුලු සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතිකකමං 'අනන්තං විඤ්ඤාණ'නති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතති විමර්ශනය.

කතමො ආකිඤ්චඤ්චායතනසමාපතති විමර්ශනය: ඉඩ හිකුලු සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතිකකමං 'නපි තිඤ්චි'ති ආකිඤ්චඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං ආකිඤ්චඤ්චායතනසමාපතති විමර්ශනය.

කතමො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති විමර්ශනය: ඉඩ හිකුලු සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්චායතනං සමතිකකමං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති විමර්ශනය.

කතමො සඤ්ඤාචේදයිනතිරොධසමාපතති විමර්ශනය: ඉඩ හිකුලු සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතිකකමං සඤ්ඤාචේදයිනතිරොධං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං සඤ්ඤාචේදයිනතිරොධසමාපතති විමර්ශනය.

කතමො සමයවිමර්ශනය: වතනාරි ව ක්කානාති, වතසො ව අරුප-සමාපතතියො අයං සමයවිමර්ශනය.

කතමො අසමයවිමර්ශනය: වතනාරො ව අරියමග්ගා, වතනාරි ව සාමඤ්ඤාඵලාති, තිබ්බානඤ්චො අයං අසමයවිමර්ශනය.

කතමො සාමසිකො විමර්ශනය: වතනාරි ව ක්කානාති, වතසො ව අරුපසමාපතතියො. අයං සාමසිකො විමර්ශනය.

1. අධිමුද්‍රා - PTS අධිමර්ශනය - සි 1, 2. 2. චතුර් - මජ්ඣිම, සං, සි 1, PTS

3. අබ්‍යාපජ්ජන - සං, සි 1, PTS. 4. අපට්ඨකුලා - සි 1, 2.

කිසෙයින් 'ශුභ' යයි අභිමුක්ත වේ නු යි විමෝක්ෂ වේ ද යත්: මේ සස්තෙනගී මහණ තෙම මෙමෙත්‍රි සහගිය සිතින් එක් දිශායෙක්ගි සත්ත්වයන් අරමුණු කොට වෙසෙයි, එසෙයින් දෙවැනි තුන්වැනි සතරවැනි දිශායෙහි සත්ත්වයන් අරමුණු කොට වෙසෙයි, මෙසෙයින් උඩ යට සරස හැමතන්හි හැම සතුන් ඇති ලොව සිප්පලත් ආත්මසමතායෙන් යුතු වෑ විප්‍රල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අවෙර වූ අව්‍යාපාද වූ මෙමෙත්‍රිසහගිය සිතින් අරමුණු කොට වෙසෙයි, මෙමෙත්‍රිය වැඩු බැවින් සත්ත්වයෝ නො පිළිකුල් වෙති. කරුණාසහගිය සිතින් එක් දිශායෙක්ගි සත්ත්වයන් ... කරුණාව වැඩු බැවින් සත්ත්වයෝ නො පිළිකුල් වෙති. මාදුතා සහගිය සිතින් එක් දිශායෙක්ගි සත්ත්වයන් ... මාදුතාව වැඩු බැවින් සත්ත්වයෝ නො පිළිකුල් වෙති. උපෙක්ෂා සහගිය සිතින් එක් දිශායෙක්ගි සත්ත්වයන් ... උපෙක්ෂාව වැඩු බැවින් සත්ත්වයෝ නො පිළිකුල් වෙත්. මෙසෙයින් 'ශුභ' යැ යි අභිමුක්ත වේ' නු යි විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

ආකාසානඤ්චායතනසමාපතති සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ කවරෙ යත්: මේ සස්තෙනගී මහණ තෙම සමාකාරයෙන් රූපසංඥවත් ඉක්මවීමෙන් ප්‍රතිසංඥවත් ප්‍රභාණයෙන් නානාත්වසංඥවත් නො මෙනෙහි කිරීමෙන් 'ආකාශය අනන්ත යැ'යි ආකාසානඤ්චායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ ආකාසානඤ්චායතනසමාපතති සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතති සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ කවරෙ යත්: මේ සස්තෙනගී මහණ තෙම සමාකාරයෙන් ආකාසානඤ්චායතනය ඉක්මවා 'විඤ්ඤය අනන්ත යැ'යි විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතති විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

ආකිඤ්චායතනසමාපතති සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ කවරෙ යත්: මේ සස්තෙනගී මහණ තෙම සමාකාරයෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතනය ඉක්මවා 'කිසිවක් නැතැ'යි ආකිඤ්චායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ ආකිඤ්චායතනසමාපතති විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ කවරෙ යත්: මෙසස්තෙනගී මහණ තෙම සමාකාරයෙන් ආකිඤ්චායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

සංඥවෙදසිත්තිරොධසමාපතති සංඛ්‍යාත විමෝක්ෂ කවරෙ යත්: මේ සස්තෙනගී මහණ තෙම සමාකාරයෙන් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සංඥවෙදසිත්තිරොධයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ සංඥවෙදසිත්තිරොධසමාපතති විමෝක්ෂ නම් වෙයි.

සමයවිමෝක්ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරූප-සමාපතතිහු ද යන මේ සමයවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

අසමයවිමෝක්ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිව්‍යාණය ද යන මේ අසමයවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

සාමසිකවිමෝක්ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරූප-සමාපතතිහු ද යන මේ සාමසිකවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

කතමො අසාමයිකො විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං අසාමයිකො විමොක්ඛො.

කතමො ඤාපෙසා විමොක්ඛො: වතතාරි ච ක්ඛානාති, වතස්සො ච අරුපසමාපනතියො. අයං ඤාපෙසා විමොක්ඛො.

කතමො අඤාපෙසා විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං අඤාපෙසා විමොක්ඛො.

කතමො ලොකියො විමොක්ඛො: වතතාරි ච ක්ඛානාති, වතස්සො ච අරුපසමාපනතියො. අයං ලොකියො විමොක්ඛො.

කතමො ලොකුත්තරො විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං ලොකුත්තරො විමොක්ඛො.

කතමො සාසවො විමොක්ඛො: වතතාරි ච ක්ඛානාති, වතස්සො ච අරුපසමාපනතියො. අයං සාසවො විමොක්ඛො.

කතමො අනාසවො විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං අනාසවො විමොක්ඛො.

කතමො සාමිසො විමොක්ඛො: රුපපට්ඨසඤ්ඤානො¹ විමොක්ඛො. අයං සාමිසො විමොක්ඛො.

කතමො නිරුමිසො විමොක්ඛො: අරුපපට්ඨසඤ්ඤානො² විමොක්ඛො. අයං නිරුමිසො විමොක්ඛො.

කතමො නිරුමිසා³ නිරුමිසග්ගරො විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං නිරුමිසා නිරුමිසග්ගරො විමොක්ඛො.

කතමො පණ්ණිතිකො විමොක්ඛො: වතතාරි ච ක්ඛානාති, වතස්සො ච අරුපසමාපනතියො. අයං පණ්ණිතිකො විමොක්ඛො.

කතමො අප්පණ්ණිතිකො විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං අප්පණ්ණිතිකො විමොක්ඛො.

කතමො පණ්ණිතිකපට්ඨපසංග්ගා⁴ විමොක්ඛො: පඨමස්ස ක්ඛානං⁵ පටිලාභො වා විපාකොවා -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපනතියා පටිලාභො වා විපාකො වා. අයං පණ්ණිතිකපට්ඨපසංග්ගාවිමොක්ඛො.

කතමො සඤ්ඤානො විමොක්ඛො: වතතාරි ච ක්ඛානාති, වතස්සො ච අරුපසමාපනතියො. අයං සඤ්ඤානො විමොක්ඛො.

කතමො විසඤ්ඤානො විමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං විසඤ්ඤානො විමොක්ඛො.

කතමො එකත්තවිමොක්ඛො: වතතාරො ච අරියමග්ගා, වතතාරි ච සාමඤ්ඤථලාති, නිබ්බානඤ්ච. අයං එකත්තවිමොක්ඛො.

1. රුපපට්ඨසඤ්ඤානො - මජ්ඣිම, සූ, PTS 2. අරුපපට්ඨසඤ්ඤානො - මජ්ඣිම, සූ, PTS
3. නිරුමිසා³ නිරුමිසොප්පාදකො නාමි 4. පණ්ණිතිකපට්ඨපසංග්ගා - මජ්ඣිම, සූ, PTS
5. පඨමස්ස ක්ඛානං - සූ, සි 1;2. PTS

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අසාමයිකවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ අසාමයිකවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

කොප්‍යවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරුප-සමාපත්තිහු ද යන මේ කොප්‍යවිමොක්‍ෂ නම් වේ.

අකොප්‍යවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ අකොප්‍යවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

ලොකිකවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරුප-සමාපත්තිහු ද යන මේ ලොකිකවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

ලොකොත්තරවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ ලොකොත්තරවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

සාසුච්චිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරුප-සමාපත්තිහු ද යන මේ සාසුච්චිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

අනාසුච්චිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ අනාසුච්චිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

සාමිෂ විමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: රූපධ්‍යානප්‍රතිසංයුක්ත වූ විමොක්‍ෂ-ය යි. මේ සාමිෂ විමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

නිරාමිෂවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: අරුපසමාපත්තිප්‍රතිසංයුක්ත වූ විමොක්‍ෂය යි. මේ නිරාමිෂවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

නිරාමිෂයට වඩා අධිශබ්ද නිරාමිෂ වූ විමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ නිරාමිෂයට වඩා නිරාමිෂතර වූ විමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

ප්‍රණීතිතවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරුප-සමාපත්තිහු ද යන මේ ප්‍රණීතිතවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

අප්‍රණීතිතවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ අප්‍රණීතිතවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

ප්‍රණීධි සන්තිදිම් සංඛ්‍යාත විමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: ප්‍රථමධ්‍යාන-යාගේ ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යැ ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන-සමාපත්තියගේ ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යි. මේ ප්‍රණීධි සන්තිදිම් සංඛ්‍යාත විමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

සංයුක්තවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරුප-සමාපත්තිහු ද යන මේ සංයුක්තවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

විසංයුක්තවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ විසංයුක්තවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

ඵකත්තිවිමොක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: සතර ආයතීමාගීයෝ ද සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයෝ ද නිජ්‍යාණය ද යන මේ ඵකත්තිවිමොක්‍ෂ නම් වෙයි.

කතමෝ නානතත්වමෝකෝ: චතතාරි ච ක්කානාති, චතසො ච අරුපසමාපතියො. අයං නානතත්වමෝකෝ,

කතමෝ සඤ්ඤවිමෝකෝ: සියා එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ දස සඤ්ඤවිමෝකෝ භොනති, දස සඤ්ඤවිමෝකෝ එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.¹

සියාති කපඤ්ඤා සියා: අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං² නිව්චතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති³ සඤ්ඤවිමෝකෝ, දුක්ඛානුපස්සනා ඤාණං සුඛතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති³ සඤ්ඤවිමෝකෝ, අනත්තානුපස්සනා ඤාණං අත්තතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ, නිබ්බිදානුපස්සනා ඤාණං නන්දියා සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ, විරාගානුපස්සනා ඤාණං රාගතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ, නිරෝධානුපස්සනා ඤාණං සමුදයතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ. පටිනිසංගානුපස්සනා ඤාණං ආදානතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ, අනිමිත්තානුපස්සනා ඤාණං නිමිත්තතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ අප්පණ්ණිතානුපස්සනා ඤාණං පණ්ණියා සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ, සුඤ්ඤානානුපස්සනා ඤාණං අභිනිවේසතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ.

එවං සියා එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ දස සඤ්ඤවිමෝකෝ භොනති, දස සඤ්ඤවිමෝකෝ එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

රූපෙ අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං නිව්චතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනා ඤාණං අභිනිවේසතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ. එවං සියා එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ දසසඤ්ඤවිමෝකෝ භොනති, දස සඤ්ඤවිමෝකෝ එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

වේදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසම් -පෙ- ජරාමරණෙ අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං නිව්චතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ -පෙ- ජරාමරණෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනා ඤාණං අභිනිවේසතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති සඤ්ඤවිමෝකෝ, එවං සියා එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ දස සඤ්ඤවිමෝකෝ භොනති, දස සඤ්ඤවිමෝකෝ එකො සඤ්ඤවිමෝකෝ භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන. අයං සඤ්ඤවිමෝකෝ.

කතමෝ ඤාණවිමෝකෝ: සියා එකො ඤාණවිමෝකෝ දස ඤාණවිමෝකෝ භොනති. දස ඤාණවිමෝකෝ එකො ඤාණවිමෝකෝ භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.¹

1 පරියායෙන සියාති - මජ්ඣිම, 2 අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං නිව්චතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති - සංඛාරානුපස්සනා ඤාණං නිව්චතො සඤ්ඤාය මුච්චතීති - අට්ඨකපා, 3 විමුච්චතීති - සි 2,

නානාකවිමෝක්ෂ නම් කවරෙ යන්: සතර ධ්‍යානයෝ ද සතර අරූපසමාපත්තිහු ද යන මේ නානාකවිමෝක්ෂ නම් වෙයි.

සංඥවිමෝක්ෂ නම් කවරෙ යන්: එක් සංඥවිමෝක්ෂය දශසංඥ-විමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශසංඥවිමෝක්ෂයෝ එක් සංඥවිමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන්, පයඝායයෙන් වන්නේ යි.

සියා යනු: කිසෙයින් වන්නේ ද යන්: අතිච්චානුපස්සනාඤ්ඤාය නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති සංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, දුක්ඛානුපස්සනාඤ්ඤාය සුඛසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, අනත්තානුපස්සනාඤ්ඤාය ආත්මසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, නිබ්බිදානුපස්සනාඤ්ඤාය නන්දි වශයෙන් පැවැති සංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, විරාගානුපස්සනා ඤාණය රාගසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, නිරෝධානුපස්සනා ඤාණය සමුදයසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, පටිනිසංගතානුපස්සනා ඤාණය ආද්‍යතසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, අනිමිත්තානුපස්සනා ඤාණය නිමිත්තසංඥ-යෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, අපජණීතිතානුපස්සනා ඤාණය ප්‍රණීධි සංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම, සුඤ්ඤාතානුපස්සනා ඤාණය අනිතිවෛශසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම.

මෙසෙයින් එක් සංඥවිමෝක්ෂය දශසංඥවිමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශසංඥ විමෝක්ෂයෝ එක් සංඥවිමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පයඝායයෙන් වන්නේ යි.

රූපයෙහි අතිච්චානුපස්සනා ඤාණය නිත්‍යසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම ... රූපයෙහි සුඤ්ඤාතානුපස්සනා ඤාණය අනිතිවෛශ සංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම. මෙසෙයින් එක් සංඥවිමෝක්ෂය දශසංඥවිමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශසංඥවිමෝක්ෂයෝ එක් සංඥවිමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පයඝායයෙන් වන්නේ යි.

වේදනායෙහි ... සංඥයෙහි ... සංසකාරයන්හි ... විඤ්ඤායෙහි ... චක්ෂුසෙහි ... ජරාමරණයෙහි අතිච්චානුපස්සනාඤ්ඤාය නිත්‍යසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම ... ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤාතානුපස්සනාඤ්ඤාය අනිතිවෛශසංඥයෙන් මිදේ නු' යි සංඥවිමෝක්ෂ නම. මෙසෙයින් එක් සංඥවිමෝක්ෂය දශසංඥවිමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශසංඥවිමෝක්ෂයෝ එක් සංඥවිමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තුවශයෙන් පයඝායයෙන් වන්නේ යි. මේ සංඥවිමෝක්ෂ නම.

ඤානවිමෝක්ෂ නම් කවරෙ යන්: එක් ඤානවිමෝක්ෂය දශ ඤාන-විමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශ ඤානවිමෝක්ෂයෝ එක් ඤානවිමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පයඝායයෙන් වන්නේ යි.

සියයනි කපකුටු සියය: අනිච්චානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං නිව්චතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, දුක්ඛානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං සුඛතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා. අනන්තා-නුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං අනන්තො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, නිබ්බිදනුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං නන්දියා සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, විරාගානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං රාගතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, නිරෝධානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං සමුදයතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, පටිනිස්සග්ගානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං ආදානතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, අනිමිත්තානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං නිමිත්තතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, අප්පණීභිතානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං පණ්ණියා සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා, සුඤ්ඤානානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං අනිනිවෙසතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා.

එවං සියය එකො සද්දණවිමෝකෙබ්බා දස සද්දණවිමෝකෙබ්බා හොනති, දස සද්දණවිමෝකෙබ්බා එකො සද්දණවිමෝකෙබ්බා හොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

රූපෙ අනිච්චානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං නිව්චතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති, සද්දණවිමෝකෙබ්බා -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං අනිනිවෙසතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා. එවං සියය එකො සද්දණවිමෝකෙබ්බා දස සද්දණවිමෝකෙබ්බා හොනති, දස සද්දණවිමෝකෙබ්බා එකො සද්දණවිමෝකෙබ්බා හොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

වේදනාය -පෙ- සකුඤ්ඤාය -පෙ- සංකාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ -පෙ- චක්ඛුසම්මං -පෙ- ජරාමරණේ අනිච්චානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං නිව්චතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා -පෙ- ජරාමරණේ සුඤ්ඤානානුපසංහතා යථාභූතං සද්දණං අනිනිවෙසතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමෝකෙබ්බා. එවං සියය එකො සද්දණවිමෝකෙබ්බා දස සද්දණවිමෝකෙබ්බා හොනති, දස සද්දණවිමෝකෙබ්බා එකො සද්දණවිමෝකෙබ්බා හොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන, අයං සද්දණවිමෝකෙබ්බා.

කතමො සීතිසියා විමෝකෙබ්බා: සියය එකො සීතිසියාවිමෝකෙබ්බා දස සීතිසියාවිමෝකෙබ්බා හොනති, දස සීතිසියාවිමෝකෙබ්බා එකො සීතිසියාවිමෝකෙබ්බා හොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සියය යනු: කිසෙයින් වන්නේ ද යත්: අනිවාර්‍යානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති සම්මාන සංඛ්‍යාත නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, දුක්ඛානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය සුඛ වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, අනත්තානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය ආත්ම වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, නිබ්බදනු-පසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය නන්දි වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, විරාගානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය උග වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, නිරෝධානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය සමුදය වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥාන-විමෝක්‍ෂ නම, පටිනිස්සග්ගානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය අද්‍යත වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, අනිමිත්තානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය තිමිත්ත වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, අප්පණ්ණිකානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය ප්‍රණිධි වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම, සුඤ්ඤානානු-පසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම.

මෙසෙයින් එක් ඥානවිමෝක්‍ෂය දශඥානවිමෝක්‍ෂයෝ වෙති ද දශඥාන-විමෝක්‍ෂයෝ එක් ඥානවිමෝක්‍ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පරික්ෂායෙන් වන්නේ යි.

රූපයෙහි අනිවාර්‍යානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම ... රූපයෙහි සුඤ්ඤානානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම. මෙසෙයින් එක් ඥානවිමෝක්‍ෂය දශ ඥානවිමෝක්‍ෂයෝ වෙති ද, දශඥාන-විමෝක්‍ෂයෝ එක් ඥානවිමෝක්‍ෂය වේ යයි ද වස්තුවශයෙන් පරික්ෂායෙන් වන්නේ යි.

වේදනායෙහි ... සංඥයෙහි ... සංසකාරයන්හි ... විඥානෙහි ... චක්‍ෂුසෙහි ... ජරාමරණයෙහි අනිවාර්‍යානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූතඥනය නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥාන-විමෝක්‍ෂ නම ... ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤානානුපසාදනා සංඛ්‍යාත යථාභූත ඥාන අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති සම්මාන සුඛ නො දැනීමෙන් මිදේ නු' යි ඥානවිමෝක්‍ෂ නම. මෙසෙයින් එක් ඥානවිමෝක්‍ෂය දශඥානවිමෝක්‍ෂයෝ වෙති ද, දශඥානවිමෝක්‍ෂයෝ එක් ඥානවිමෝක්‍ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පරික්ෂායෙන් වන්නේ යි. මේ ඥානවිමෝක්‍ෂ නම් වේ.

ශිතියාදිවිමෝක්‍ෂ නම් කවරෙ යත්: එක් ශිතියාදිවිමෝක්‍ෂය දශ ශිතියාදිවිමෝක්‍ෂයෝ වෙති ද දශ ශිතියාදිවිමෝක්‍ෂයෝ එක් ශිතියාදි විමෝක්‍ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පරික්ෂායෙන් වන්නේ යි.

සියයනි කප්පාදු සියය: අනිවාර්යානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං¹ නිව්වනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. දුක්ඛානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං සුඛතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. අනත්තානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං අත්තතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. නිබ්බදානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං නන්දියා සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො, විරාගානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං රාගතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. තිරෝධානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං සමුදයතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. පරිනිස්සයානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං ආද්‍යතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. අනිමිත්තානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං නිමිත්තතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. අපඤ්ඤිතානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං පඤ්ඤියා සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. සුඤ්ඤානානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං අභිනිවේසතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො.

එවං සියා එකො සිතිසියාවිමොකො දස සිතිසියාවිමොකො භොනති, දස සිතිසියාවිමොකො එකො සිතිසියාවිමොකො භොති වජ්ඣවසෙන පරියායෙන.

රූපෙ අනිවාර්යානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං නිව්වනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො, -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං අභිනිවේසතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. එවං සියා එකො සිතිසියාවිමොකො දස සිතිසියාවිමොකො භොනති, දස සිතිසියාවිමොකො එකො සිතිසියාවිමොකො භොති වජ්ඣවසෙන පරියායෙන.

වේදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ -පෙ- චක්ඛුස්සම්. -පෙ- ජරාමරණේ අනිවාර්යානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං නිව්වනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. -පෙ- ජරාමරණේ සුඤ්ඤානානුපයාන: අනුතරං සිතිහාමං ඤාණං අභිනිවේසතො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො.

එවං සියා එකො සිතිසියාවිමොකො දස සිතිසියාවිමොකො භොනති, දස සිතිසියාවිමොකො එකො සිතිසියාවිමොකො භොති වජ්ඣවසෙන පරියායෙන. අයං සිතිසියාවිමොකො.

සියා යනු: කිසිදු කිසිදු වන්නේ ද යත්: අනිවාර්යවශයෙන් සහතිකයක් අනුගත (උනුම්) වූ ශිතියාව (නිවැණ) ඉහත නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති (කෙලෙස සහතිකය) සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් (තැවිමිදුම්මිදුම්මිත්) මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, දුකකානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත සුඛ වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, අනන්තානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාව ඉහත අතම වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, නිබ්බිදානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත නන්දි වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, විරාගානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත රාග වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, තිරෝධානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත සමුදය වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, පරිනිසංයානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත අදහ වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, අති-මිත්තානුපසංහා සංඛ්‍යාන අනුගත ශිතියාවඉහත නිමිත්ත වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, අපරිනිවර්තනානු-පසංහා සංඛ්‍යාන අනුගත ශිතියාවඉහත ප්‍රණීධි වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම, සුඤ්ඤානානු-පසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම.

මෙසෙයින් එක් ශිතියාවද්විමෝක්ෂය දශශිතියාවද්විමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශශිතියාවද්විමෝක්ෂයෝ එක් ශිතියාවද්විමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන්, පරිනිවර්තනයෙන් වන්නේ ය.

රූපයෙහි අනිවාර්යවශයෙන් සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම ... රූපයෙහි සුඤ්ඤානානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම. මෙසෙයින් එක් ශිතියාවද්විමෝක්ෂය දශශිතියාවද්විමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශ ශිතියාවද්විමෝක්ෂයෝ එක් ශිතියාවද්විමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පරිනිවර්තනයෙන් වන්නේ ය.

වේදනායෙහි ... සංඥායෙහි ... සංසාරයෙන් හි ... විභවයෙහි ... චක්ෂුසෙහි ... ජරාමරණයෙහි අනිවාර්යවශයෙන් සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත නිත්‍ය වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම ... ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤානානුපසංහා සහතිකය අනුගත ශිතියාවඉහත අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති සන්නාපපරිදහදර්ශයෙන් මිදේ නු' යි ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම.

මෙසෙයින් එක් ශිතියාවද්විමෝක්ෂය දශශිතියාවද්විමෝක්ෂයෝ වෙති ද දශශිතියාවද්විමෝක්ෂයෝ එක් ශිතියාවද්විමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන්, පරිනිවර්තනයෙන් වන්නේ ය. මේ ශිතියාවද්විමෝක්ෂ නම වේ.

කතමෝ ක්‍රියාවීමෝකෝ: නෙකම්මං කියානිති¹ ක්‍රියානං කාමච්ඡදං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං, ක්‍රියානො² මුච්චතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ, ක්‍රියාපෙනො මුච්චතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ. ක්‍රියානනිති³ ධම්මා, ක්‍රියාපෙතීති කිලෙසෙ, ක්‍රියානෙ⁴ ච ක්‍රියාපෙ ච ජානාතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ. අබ්‍යාපාදෙ ක්‍රියානිති¹ ක්‍රියානං, බ්‍යාපාදං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං, ක්‍රියානො² මුච්චතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ, ක්‍රියාපෙනො මුච්චතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ. ක්‍රියානනිති³ ධම්මා' ක්‍රියාපෙතීති කිලෙසෙ, ක්‍රියානෙ⁴ ච ක්‍රියාපෙ ච ජානාතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ. ආලොකසඤ්ඤා ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, ජිනමිද්ධං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං -පෙ- අවිකේතපො ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, උද්ධච්චං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං -පෙ- ධම්මච්චන්දනං ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, විචිකිච්ඡං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං -පෙ- සද්දං ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, අවිජ්ජං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං, -පෙ- පාමොජ්ජං ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, අරතීං ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං -පෙ- පඨමං ක්‍රියානං, ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, නීවරණෙ¹ ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං -පෙ- අරහත්තං මයො ක්‍රියානිති ක්‍රියානං, සබ්බකිලෙසෙ ක්‍රියාපෙතීති ක්‍රියානං, ක්‍රියානො මුච්චතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ, ක්‍රියාපෙනො මුච්චතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ. ක්‍රියානනිති ධම්මා, ක්‍රියාපෙතීති කිලෙසෙ, ක්‍රියානෙ ච ක්‍රියාපෙ ච ජානාතීති ක්‍රියාවීමෝකෝ. අයං ක්‍රියාවීමෝකෝ.

කතමෝ අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ: සියා එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ හොනති, දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ හොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

සියාති කප්ඤ්ච සියා: අනිච්චානුපස්සනා සද්දං නිච්චතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. දුක්ඛානුපස්සනා සද්දං සුඛතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. අනත්තානුපස්සනා සද්දං අත්තතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. නිබ්බිදානුපස්සනා සද්දං නන්දියා උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. විරාගානුපස්සනා සද්දං රාගතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. නිරෝධානුපස්සනා සද්දං සමුදයතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. පටිනිසංගානුපස්සනා සද්දං ආදානතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. අනිමිත්තානුපස්සනා සද්දං නිමිත්තතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. අප්පණ්ණිතානුපස්සනා සද්දං පණ්ණියා උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ. සුඤ්ඤානානුපස්සනා සද්දං අහිතීවේසගො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ.

එවං සියා එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ හොනති, දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෝ හොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

1. ජායතීති - සො, පු. 2. ජායනො - සො 3. ජායතීති - සො 4. ජානෙ - සො
5. නීවරණං - සො.

ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම් කවරෙ යන්: නෙත්‍රානුමාස නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, කාමච්ඡදය දවා නු' සි ධ්‍යාන නම, ධ්‍යාන කරනුයේ මිදේ නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම, දවනුයේ මිදේ නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම. කායනනි යනු: ධර්මයෝ යැ, කායෙහි යනු: කෙලෙසුන් යැ; ධ්‍යාන කළ ධර්මයන් ද දැවුණු කෙලෙසුන් ද දනී නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම, අව්‍යාපාද නෙමේ කාය කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, ව්‍යාපාදය දවා නු' සි ධ්‍යාන නම, ධ්‍යාන කරනුයේ මිදේ නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම, දවනුයේ මිදේ නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම. කායනනි යනු: ධර්මයෝ යැ, කායෙහි යනු: කෙලෙසුන් යැ, ධ්‍යාන කළ ධර්මයන් ද දැවුණු කෙලෙසුන් ද දනී නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම. ආලෝකසංඥ නොමෝ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, පිනමිඤ්ඤය දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... අවික්‍ෂේප නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, ඉෂ්ඨාසංකල්පය දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... ධර්මවිච්ඡේද නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, විවිකිත්තාව දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... ඥාන නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, අවිද්‍යාව දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... ප්‍රාමොද්‍ය නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, අරතිය දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... ප්‍රථමධ්‍යාන නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, නිවරණයන් දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... අභිනිමානී නෙමේ ධ්‍යාන කෙරේ නු' සි ධ්‍යාන නම, භෑම කෙලෙසුන් දවා නු' සි ධ්‍යාන නම ... ධ්‍යාන කරනුයේ මිදේ නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම, දවනුයේ මිදේ නු' සි ධ්‍යාන විමෝක්‍ෂ නම. කායනනි යනු: ධර්මයෝ යැ, කායෙහි යනු: කෙලෙසුන් යැ, ධ්‍යාන කළ දහමුද්‍ර දැවුණු කෙලෙසුන් ද දනී නු' සි ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම. මේ ධ්‍යානවිමෝක්‍ෂ නම් වේ.

අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ කවරෙ යන්: එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂය දහ අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂයෝ වෙති ද දහ අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂයෝ එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පශ්චාත්තයෙන් වන්නේ යි.

සියා යනු: කිසෙයින් වන්නේ යැ යන්: අනිච්චානුපසංකාස්සණය නිත්‍යවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් (ග්‍රහණයෙන්) මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, දුක්ඛානුපසංකාස්සණය සුඛවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, අනත්තානුපසංකාස්සණය ආත්මවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, නිබ්බිදානුපසංකාස්සණය නාස්තිවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, විරාගානුපසංකාස්සණය රාගවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, නිරෝධානුපසංකාස්සණය සමුදය වශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, පටිත්තසංගතානුපසංකාස්සණය ආදානවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, අනිමිත්තානුපසංකාස්සණය නිමිත්තවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, අපජණ්හිතානුපසංකාස්සණය ප්‍රණිඛිවශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යැ, සුඤ්ඤානානුපසංකාස්සණය අහිනිවෙශ වශයෙන් පැවැති උපාදනයෙන් මිදේ නු' සි අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂ යි.

මේ සෙයින් එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂය දහ අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂයෝ වෙති ද දහ අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂයෝ එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්‍ෂය වේ යයි ද වස්තුවශයෙන් පශ්චාත්තයෙන් වන්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

රූපේ අනිවාර්යානුපයානා ඤාණං නිවන්තො උපාදානා මුඛවතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති. -පෙ- රූපේ සුඤ්ඤානානුපයානා ඤාණං අභිනිවේසනො උපාදානා මුඛවතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති. එවං සියං එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති හොනති, දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති හොනති විඤ්චස්සෙන පරිසායෙන.

වේදනාය - පෙ - සඤ්ඤාය - පෙ - සංඛාරෙසු - පෙ - විඤ්ඤාණේ - පෙ - චක්ඛුස්මි - පෙ - ජරාමරණේ සුඤ්ඤානානුපයානා ඤාණං අභිනිවේසනො උපාදානා මුඛවතීති අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති. එවං සියං එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති හොනති, දස අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති එකො අනුපාදවිත්තස්ස විමෝකෙති හොනති විඤ්චස්සෙන පරිසායෙන.

අනිවාර්යානුපයානා ඤාණං කතීනුපාදනෙති¹ මුඛවතී. දුක්ඛානුපයානා ඤාණං කතීනුපාදනෙති මුඛවතී. අනත්තානුපයානා ඤාණං කතීනුපාදනෙති මුඛවතී. නිබ්බිදානුපයානා ඤාණං -පෙ- විරාගානුපයානා ඤාණං -පෙ- නිරෝධානුපයානා ඤාණං -පෙ- පරිනිස්සංගානුපයානා ඤාණං -පෙ- අනිමිත්තානුපයානා ඤාණං -පෙ- අප්පණීතිනානුපයානා ඤාණං -පෙ- සුඤ්ඤානානුපයානා ඤාණං කතීනුපාදනෙති මුඛවතීති.

අනිවාර්යානුපයානා ඤාණං තීනුපාදනෙති මුඛවතී, දුක්ඛානුපයානා ඤාණං එකුපාදනා² මුඛවතී, අනත්තානුපයානා ඤාණං තීනුපාදනෙති මුඛවතී, නිබ්බිදානුපයානා ඤාණං එකුපාදනා මුඛවතී, විරාගානුපයානා ඤාණං එකුපාදනා මුඛවතී, නිරෝධානුපයානා ඤාණං චතුනුපාදනෙති මුඛවතී, පරිනිස්සංගානුපයානා ඤාණං චතුනුපාදනෙති මුඛවතී, අනිමිත්තානුපයානා ඤාණං තීනුපාදනෙති මුඛවතී, අප්පණීතිනානුපයානා ඤාණං එකුපාදනා මුඛවතී, සුඤ්ඤානානුපයානා ඤාණං තීනුපාදනෙති මුඛවතී.

අනිවාර්යානුපයානා ඤාණං කතමෙති තීනුපාදනෙති මුඛවතී දිඤ්චුපාදනා සීලබ්බතුපාදනා³ අත්තවාදුපාදනා. අනිවාර්යානුපයානා ඤාණං ඉමෙති තීනුපාදනෙති මුඛවතී.

දුක්ඛානුපයානා ඤාණං කතමා එකුපාදනා මුඛවතී. කාමුපාදනා. දුක්ඛානුපයානා ඤාණං ඉදං එකුපාදනා⁴ මුඛවතී.

අනත්තානුපයානා ඤාණං කතමෙති තීනුපාදනෙති මුඛවතී. දිඤ්චුපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. අනත්තානුපයානා ඤාණං ඉමෙති තීනුපාදනෙති මුඛවතී.

නිබ්බිදානුපයානා ඤාණං කතමා එකුපාදනා මුඛවතී. කාමුපාදනා. නිබ්බිදානුපයානා ඤාණං ඉදං එකුපාදනා මුඛවතී.

විරාගානුපයානා ඤාණං කතමා එකුපාදනා මුඛවතී. කාමුපාදනා. විරාගානුපයානා ඤාණං ඉදං එකුපාදනා මුඛවතී.

1 කතීනු පාදනෙති - මජ්ඣිම, සූ. 2

2 එකුපාදනා - මජ්ඣිම, සූ. 2

3 සීලබ්බතුපාදනා - මජ්ඣිම, සූ. 2

4 ඉතොපාදනා - සූ. 2 ඉමා එකුපාදනා - සී 1, ඉමා එකුපාදනා - PTS,

රූපයෙහි අනිවාර්යානුපයනාඤ්ඤා නිත්‍යථයයෙන් පැවැති උපාදාන-
යෙන් මිදේ නු' යි අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂ යැ ... රූපයෙහි සුඤ්ඤානානු-
පයනාඤ්ඤා අභිනිවේශ වශයෙන් පැවැති උපාදානයෙන් මිදේ නු' යි
අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂ යි. මෙසෙයින් එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂය දෘශ්‍ය
අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂයෝ වෙතී ද දෘශ්‍ය අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂයෝ එක්
අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂය වේ යයි ද වස්තු වශයෙන් පරිමාණයෙන් වන්නේ යැ.

වේදනායෙහි ... සංඥායෙහි ... සංසකාරයන්හි ... විඤ්ඤායෙහි ...
වක්ඛානෙහි ... ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤානානුපයනාඤ්ඤා අභිනිවේශ
වශයෙන් පැවැති උපාදානයෙන් මිදේ නු' යි අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂ යි.
මෙසෙයින් එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂය දෘශ්‍ය අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂයෝ
වෙතී ද දෘශ්‍ය අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂයෝ එක් අනුපාදවිතතවිමෝක්ෂය වේ
යයි ද වස්තු වශයෙන් පරිමාණයෙන් වන්නේ යි.

අනිවාර්යානුපයනාඤ්ඤා කෙතෙක් උපාදානයන් කෙරෙන් මිදේ ද,
දුක්ඛානුපයනාඤ්ඤා කෙතෙක් උපාදානයන් කෙරෙන් මිදේ ද,
අනත්තානුපයනාඤ්ඤා කෙතෙක් උපාදානයන් කෙරෙන් මිදේ ද, නිබ්බි-
දානුපයනාඤ්ඤා ... විරාගානුපයනාඤ්ඤා ... නිරෝධානුපයනා
ඤ්ඤා ... පරිතිස්සගානුපයනාඤ්ඤා ... අනිමිත්තානුපයනාඤ්ඤා ...
අපරණිහිතානුපයනාඤ්ඤා ... සුඤ්ඤානානුපයනාඤ්ඤා කෙතෙක්
උපාදානයන් කෙරෙන් මිදේ ද යත්:

අනිවාර්යානුපයනාඤ්ඤා තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙයි, දුක්ඛානු-
පයනාඤ්ඤා එක් උපාදානයෙකින් මිදෙයි, අනත්තානුපයනාඤ්ඤා
තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙයි, නිබ්බිදානුපයනාඤ්ඤා එක් උපාදානයෙකින්
මිදෙයි, විරාගානුපයනාඤ්ඤා එක් උපාදානයෙකින් මිදෙයි, නිරෝධානු-
පයනාඤ්ඤා සතර උපාදානයෙකින් මිදෙයි, පරිතිස්සගානුපයනා
ඤ්ඤා සතර උපාදානයෙකින් මිදෙයි, අනිමිත්තානුපයනාඤ්ඤා තුන්
උපාදානයෙකින් මිදෙයි, අපරණිහිතානුපයනාඤ්ඤා එක් උපාදානයෙකින්
මිදෙයි, සුඤ්ඤානානුපයනාඤ්ඤා තුන් උපාදානයෙකින් මිදේ.

අනිවාර්යානුපයනාඤ්ඤා කවර තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්:
දූෂ්ටපාදානයෙන ශීලව්‍රතොපාදානයෙන ආත්මවාදෙපාදානයෙනි. අනිවාර්යා-
නුපයනාඤ්ඤා මේ තුන් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

දුක්ඛානුපයනාඤ්ඤා කවර එක් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්:
කාමොපාදානයෙනි. දුක්ඛානුපයනාඤ්ඤා මේ එක් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

අනත්තානුපයනාඤ්ඤා කවර තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්:
දූෂ්ටපාදානයෙන, ශීලව්‍රතොපාදානයෙන, ආත්මවාදෙපාදානයෙනි. අනත්තා-
නුපයනාඤ්ඤා මේ තුන් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

නිබ්බිදානුපයනාඤ්ඤා කවර එක් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්:
කාමොපාදානයෙනි. නිබ්බිදානුපයනාඤ්ඤා මේ එක් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

විරාගානුපයනාඤ්ඤා කවර එක් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්:
කාමොපාදානයෙනි. විරාගානුපයනාඤ්ඤා මේ එක් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

නිරෝධානුපය්‍යනා සද්දේ කතමෙති චතුහුපාදනෙහි මූලවති කාමු-පාදනා දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාද්දපාදනා. නිරෝධානුපය්‍යනා සද්දේ ඉමෙති චතුහුපාදනෙහි මූලවති.

පටිතිස්සග්‍යානුපය්‍යනා සද්දේ කතමෙති චතුහුපාදනෙහි මූලවති: කාමුපාදනා දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාද්දපාදනා. පටිතිස්සග්‍යානු-පය්‍යනා සද්දේ ඉමෙති චතුහුපාදනෙහි මූලවති.

අනිමිත්තානුපය්‍යනා සද්දේ කතමෙති තිහුපාදනෙහි මූලවති: දිට්ඨි-පාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාද්දපාදනා. අනිමිත්තානුපය්‍යනා සද්දේ ඉමෙති තිහුපාදනෙහි මූලවති.

අප්පණ්ණිතිතානුපය්‍යනා සද්දේ කතමා එකුපාදනා මූලවති: කාමු-පාදනා. අප්පණ්ණිතිතානුපය්‍යනා සද්දේ ඉදං එකුපාදනා මූලවති.

සුඤ්ඤානුපය්‍යනා සද්දේ කතමෙති තිහුපාදනෙහි මූලවති: දිට්ඨි-පාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාද්දපාදනා. සුඤ්ඤානුපය්‍යනා සද්දේ ඉමෙති තිහුපාදනෙහි මූලවති.

යඤ්ච අනිච්චානුපය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච අනත්තානුපය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච අනිමිත්තානුපය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච සුඤ්ඤානුපය්‍යනා සද්දේ, ඉමානි චතාරි සද්දේ තිහුපාදනෙහි මූලවති: දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතු-පාදනා අත්තවාද්දපාදනා. යඤ්ච දුක්ඛානුපය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච නිබ්බිද්දානු-පය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච විරාගානුපය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච අප්පණ්ණිතිතානු-පය්‍යනා සද්දේ, ඉමානි චතාරි සද්දේ එකුපාදනා මූලවති: කාමු-පාදනා. යඤ්ච නිරෝධානුපය්‍යනා සද්දේ, යඤ්ච පටිතිස්සග්‍යානුපය්‍යනා සද්දේ, ඉමානි ද්වේ සද්දේ චතුහුපාදනෙහි මූලවති: කාමුපාදනා දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාද්දපාදනා. අයං අනුපාද්¹ විතක්ඛ විමොක්ඛො.

විමොක්ඛකපාං පටිමඛනාණ්ඩාරං.²

නිණ්ඤා පනිමානි විමොක්ඛමුඛානි, ලොකනියානාය සංවහනනති: සබ්බසංඛාරෙ පරිච්ඡේදපරිච්ඡිමතො³ සමනුපය්‍යනාය අනිමිත්තාය ච ධාතුයා විතක්ඛපෙක්ඛනනාය, සබ්බසංඛාරෙසු මනොසමුත්තෙජ්ජනාය අප්පණ්ණිතිතාය ච ධාතුයා විතක්ඛපෙක්ඛනනාය, සබ්බධිමේ පරතො සමනුපය්‍යනාය, සුඤ්ඤායාය ච ධාතුයා විතක්ඛපෙක්ඛනනාය ඉමානි නිණ්ඤා විමොක්ඛමුඛානි ලොකනියානාය සංවහනනති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො කපං සංඛාරා උපට්ඨහනති,⁴ දුක්ඛතො මනසිකරොතො කපං සංඛාරා උපට්ඨහනති. අනත්තතො මනසිකරොතො කපං සංඛාරා උපට්ඨහනති: අනිච්චතො මනසිකරොතො ඛයතො සංඛාරා උපට්ඨහනති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතො සංඛාරා උපට්ඨහනති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤාතො සංඛාරා උපට්ඨහනති.

1 අනුපාදය - සි 1,

2 පටිමඛනාණ්ඩාරං-මජ්ඣිම, පටිමඛනාණ්ඩාරං - සෘ 9 PTS,

3 පරිච්ඡේදමයො සෘ 9, පරිච්ඡේදනා - PTS

4 උපට්ඨනති - මජ්ඣිම, සෘ 9

නිරෝධානුපසාදනයාඥාණය කවර සතර උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්: කාමෝපාදානයෙන, දුෂ්ටව්‍යුපාදානයෙන, ශීලව්‍රතෝපාදානයෙන, ආත්මවාදේපාදානයෙනි. නිරෝධානුපසාදනයාඥාණය මේ සතර උපාදානයෙන් මිදෙයි.

පරිතිස්සග්ගානුපසාදනයාඥාණය කවර සතර උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්: කාමෝපාදානයෙන, දුෂ්ටව්‍යුපාදානයෙන, ශීලව්‍රතෝපාදානයෙන, ආත්මවාදේපාදානයෙනි. පරිතිස්සග්ගානුපසාදනයාඥාණය මේ සතර උපාදානයෙන් මිදෙයි.

අනිමිත්තානුපසාදනයාඥාණය කවර තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්: දුෂ්ටව්‍යුපාදානයෙන, ශීලව්‍රතෝපාදානයෙන, ආත්මවාදේපාදානයෙනි. අනිමිත්තානුපසාදනයාඥාණය මේ තුන් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

අප්පණ්ණිතිනානුපසාදනයාඥාණය කවර එක් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්: කාමෝපාදානයෙනි. අප්පණ්ණිතිනානුපසාදනයාඥාණය මේ එක් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

සුඤ්ඤානානුපසාදනයාඥාණය කවර තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙයි යත්: දුෂ්ටව්‍යුපාදානයෙන, ශීලව්‍රතෝපාදානයෙන, ආත්මවාදේපාදානයෙනි. සුඤ්ඤානානුපසාදනයාඥාණය මේ තුන් උපාදානයෙන් මිදෙයි.

යම් අතිව්‍යානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් අනත්තානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් අනිමිත්තානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් සුඤ්ඤානානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් වේ ද, මේ සතර ඥානයෝ තුන් උපාදානයෙකින් මිදෙති: දුෂ්ටව්‍යුපාදානයෙන, ශීලව්‍රතෝපාදානයෙන, ආත්මවාදේපාදානයෙනි. යම් දුක්ඛානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් නිබ්බදානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් විරාගානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් අප්පණ්ණිතිනානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් වේ ද, මේ සතර ඥානයෝ එක් උපාදානයෙකින් මිදෙති: කාමෝපාදානයෙනි. යම් නිරෝධානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් යම් පරිතිස්සග්ගානුපසාදනයාඥාණයෙකුත් වේ ද මේ ඥානයෝ දෙදෙන සතර උපාදානයෙකින් මිදෙති: කාමෝපාදානයෙන දුෂ්ටව්‍යුපාදානයෙන, ශීලව්‍රතෝපාදානයෙන, ආත්මවාදේපාදානයෙනි. මේ අනුපාදවිතවිමෝක්‍ෂ යි.

විමෝක්‍ෂකපායෙහි පළමු වන බණවර යි.

මේ තුන් විමෝක්‍ෂමුඛයෝ (ත්‍රේඛාතුක) ලෝකයෙන් නික්මීම පිණිස පවතින්: භෑම සංඝකාරයන් පරිවේෂ්ඨ වශයෙන් පයභින්න වශයෙන් නුවණින් විමසන බැවින් ද අනිමිත්ත සංකල්පන නිළාණධාතුයෙහි සිත පිටිසෙන බැවින් ද (ලෝකනිදර්ශණය වෙයි), භෑම සංඝකාරයන්හි සිත සංවේග කරන බැවින් ද අප්‍රණිති සංකල්පන නිළාණධාතුයෙහි සිත පිටිසෙන බැවින් ද (ලෝකනිදර්ශණය වෙයි), භෑම ධර්මයන් අනාත්ම වශයෙන් නුවණින් විමසන බැවින් ද ශුන්‍යතා සංකල්පන නිළාණධාතුයෙහි සිත පිටිසෙන බැවින් ද (ලෝකනිදර්ශණය වෙයි). මේ තුන් විමෝක්‍ෂමුඛයෝ ලෝකනිදර්ශණය පිණිස පවතින්.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට කිසෙයින් සංඝකාරයෝ වටහන් ද, දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට කිසෙයින් සංඝකාරයෝ වටහන් ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට කිසෙයින් සංඝකාරයෝ වටහන් ද, අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට ඝෛර විසින් සංඝකාරයෝ වටහති. දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට භය විසින් සංඝකාරයෝ වටහති. අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට ශුන්‍ය විසින් සංඝකාරයෝ වටහන්.

අතීතයේ මහසිංහරාජා කිංචුලං විතතං ගොතී, දුක්ඛයෝ මහසිංහරාජා කිංචුලං විතතං ගොතී, අනන්තයෝ මහසිංහරාජා කිංචුලං විතතං ගොතී; අතීතයෝ මහසිංහරාජා අධිමොක්ඛනිකුලං විතතං ගොතී, දුක්ඛයෝ මහසිංහරාජා පසුඛනිකුලං විතතං ගොතී, අනන්තයෝ මහසිංහරාජා වෙදනිකුලං විතතං ගොතී.

අතීතයෝ මහසිංහරාජා අධිමොක්ඛනිකුලං කතමිත්ථියං පටි-
ලහති, දුක්ඛයෝ මහසිංහරාජා පසුඛනිකුලං කතමිත්ථියං පටිලහති,
අනන්තයෝ මහසිංහරාජා වෙදනිකුලං කතමිත්ථියං පටිලහති:
අතීතයෝ මහසිංහරාජා අධිමොක්ඛනිකුලං සද්ධියං පටිලහති,
දුක්ඛයෝ මහසිංහරාජා පසුඛනිකුලං සමාධියං පටිලහති,
අනන්තයෝ මහසිංහරාජා වෙදනිකුලං පඤ්ඤාදියං පටිලහති.

අතීතයෝ මහසිංහරාජා අධිමොක්ඛනිකුලං කතමිත්ථියං ආධි-
පතෙය්‍යං ගොතී, භාවනාය කතියොති තදනියාති¹ ගොතති, සහජාත-
පච්චයා ගොතති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා ගොතති, නිස්සයපච්චයා ගොතති,
සමපසුත්තපච්චයා ගොතති, එකරසා ගොතති, කෙනටෙය්‍ය භාවනා, කො
භාවෙති:

දුක්ඛයෝ මහසිංහරාජා පසුඛනිකුලං කතමිත්ථියං ආධිපතෙය්‍යං
ගොතී, භාවනාය කතියොති තදනියාති ගොතති, සහජාතපච්චයා
ගොතති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා ගොතති, නිස්සයපච්චයා ගොතති, සමප-
සුත්තපච්චයා ගොතති, එකරසා ගොතති, කෙනටෙය්‍ය භාවනා, කො
භාවෙති:

අනන්තයෝ මහසිංහරාජා වෙදනිකුලං කතමිත්ථියං ආධිපතෙය්‍යං
ගොතී, භාවනාය කතියොති තදනියාති ගොතති, සහජාතපච්චයා ගොතති,
අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා ගොතති, නිස්සයපච්චයා ගොතති, සමපසුත්තපච්චයා
ගොතති, එකරසා ගොතති, කෙනටෙය්‍ය භාවනා, කො භාවෙති:

අතීතයෝ මහසිංහරාජා අධිමොක්ඛනිකුලං සද්ධියං ආධි-
පතෙය්‍යං ගොතී, භාවනාය චතාරිත්ථියාති තදනියාති ගොතති, සහ-
ජාතපච්චයා ගොතති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා ගොතති, නිස්සයපච්චයා
ගොතති, සමපසුත්තපච්චයා ගොතති, එකරසා ගොතති, එකරසටෙය්‍ය
භාවනා, යො සමාපට්ඨනො සො භාවෙති, නත්ථි මිච්ඡාපට්ඨනං ඉත්ථි
භාවතා.

දුක්ඛයෝ මහසිංහරාජා පසුඛනිකුලං සමාධියං ආධිපතෙය්‍යං
ගොතී, භාවනාය චතාරිත්ථියාති තදනියාති ගොතති, සහජාතපච්චයා
ගොතති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා ගොතති, නිස්සයපච්චයා ගොතති, සමප-
සුත්තපච්චයා ගොතති, එකරසා ගොතති, එකරසටෙය්‍ය භාවනා, යො
සමාපට්ඨනො සො භාවෙති, නත්ථි මිච්ඡාපට්ඨනං ඉත්ථි භාවතා.

1. තදනියා - මර්ථය, ස,

අනිත්‍ය හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාහට සිත කුමක් බහුල කොට ඇත්තේ වේ ද, දූඛ හෙයින් මෛතෙහි කරන්නාහට සිත කුමක් බහුල කොට ඇත්තේ වේ ද, අනාත්ම හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාහට සිත කුමක් බහුල කොට ඇත්තේ වේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාහට අධිමොක්ඛය බහුල කොට ඇති සිත වෙයි, දූඛ හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාහට ප්‍රග්‍රහිත බහුල කොට ඇති සිත වෙයි, අනාත්ම හෙයින් මෛතෙහි කරන්නාහට තුෂ්ටි බහුල කොට ඇති සිත වේ.

අනිත්‍ය හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාගේ අධිමොක්ඛය බහුල කොට ඇතියේ භවර ඉන්ද්‍රියයක් ලබා ද, දූඛ හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාගේ ප්‍රග්‍රහිත බහුල කොට ඇතියේ භවර ඉන්ද්‍රියයක් ලබා ද, අනාත්ම හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාගේ තුෂ්ටි බහුල කොට ඇතියේ භවර ඉන්ද්‍රියයක් ලබා ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාගේ අධිමොක්ඛය බහුල කොට ඇතියේ ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රියය ලබයි, දූඛ හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාගේ ප්‍රග්‍රහිත බහුල කොට ඇතියේ සමාධිත්‍රිය ලබයි, අනාත්ම හෙයින් මෛතෙහිකරන්නාගේ තුෂ්ටි බහුල කොට ඇතියේ ප්‍රඥාන්ද්‍රිය ලබා.

අනිත්‍ය හෙයින් මෛතෙහිකරන්නා වූ අධිමොක්ඛ බහුලයාහට භවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අධිපති කොට ඇත්තේ වේ ද, භාවනායෙහි කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ එය අනුව යන්නාහු වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසූක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකකාන්‍යයෝ වෙත් ද, භවර අභියෙකින් භාවනා වේ ද, කවරෙක් භාවනා කෙරේ ද,

දූඛ හෙයින් මෛතෙහිකරන්නා වූ ප්‍රග්‍රහිතබහුලයාහට භවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අධිපති කොට ඇත්තේ වේ ද, භාවනායෙහි කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ එය අනුව යන්නාහු වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසූක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, කවර අභියෙකින් භාවනා වේ ද, කවරෙක් භාවනා කෙරේ ද,

අනාත්ම හෙයින් මෛතෙහිකරන්නා වූ තුෂ්ටිබහුලයාහට භවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අධිපති කොට ඇත්තේ වේ ද, භාවනායෙහි කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ එය අනුව යන්නාහු වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසූක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, කවර අභියෙකින් භාවනා වේ ද, කවරෙක් භාවනා කෙරේ ද යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෛතෙහිකරන්නා වූ අධිමොක්ඛබහුලයාහට ශ්‍රද්ධාන්ද්‍රිය අධිපති වෙයි, භාවනායෙහි භවර ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් තදබ්‍රහ්ම වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, (විමුක්තභවයෙන්) එකරසාභියෙන් භාවනාව වෙයි, යමෙක් සමස්තප්‍රතිපත්ත වේ ද හෙතෙම භාවනා කෙරෙයි, මිථ්‍යාප්‍රතිපත්තයාහට ඉන්ද්‍රියභාවනා නැති.

දූඛ හෙයින් මෛතෙහි කරන්නා වූ ප්‍රග්‍රහිතබහුලයාහට සමාධිත්‍රිය අධිපති වෙයි, භාවනායෙහි භවර ඉන්ද්‍රියයෝ තදබ්‍රහ්ම වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, එකරසාභියෙන් භාවනා වෙයි. යමෙක් සමස්ත ප්‍රතිපත්ත වේ ද හෙතෙම භාවනා කෙරෙයි. මිථ්‍යාප්‍රතිපත්තයාහට ඉන්ද්‍රියභාවනා නැති.

අනන්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලස්ස පඤ්ඤානුයං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, භාවනාය චතතාරිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්පසුත්ත-
 පච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසථෙය්‍යන භාවනා, යො සම්මා-
 පටිපනො සො භාවෙති, නත්ති මිච්ඡාපටිපත්තස්ස ඉත්‍යයභාවනා.

අතිවිවතො මනසිකරොතො අබිමොක්ඛබහුලස්ස කතමිත්‍යං ආබි-
 පතෙය්‍යං හොති, භාවනාය කතිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාත-
 පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති,
 සම්පසුත්තපච්චයා හොනති, පටිවේධකාලෙ කතමිත්‍යං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, පටිවේධය කතිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්ප-
 සුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, කෙනථෙය්‍යන භාවනා,
 කෙනථෙය්‍යන පටිවේධො:

දුක්ඛතො මනසිකරොතො පස්සඤ්ඤාබහුලස්ස කතමිත්‍යං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, භාවනාය කතිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්ප-
 සුත්තපච්චයා හොනති, පටිවේධකාලෙ කතමිත්‍යං ආබිපතෙය්‍යං හොති,
 පටිවේධය කතිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති,
 අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්පසුත්තපච්චයා
 හොනති, එකරසා හොනති, කෙනථෙය්‍යන භාවනා, කෙනථෙය්‍යන පටිවේධො:

අනන්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලස්ස කතමිත්‍යං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, භාවනාය කතිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්ප-
 සුත්තපච්චයා හොනති, පටිවේධකාලෙ කතමිත්‍යං ආබිපතෙය්‍යං හොති,
 පටිවේධය කතිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති,
 අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්පසුත්තපච්චයා
 හොනති, එකරසා හොනති, කෙනථෙය්‍යන භාවනා, කෙනථෙය්‍යන පටිවේධො:

අතිවිවතො මනසිකරොතො අබිමොක්ඛබහුලස්ස සඤ්ඤානුයං ආබි-
 පතෙය්‍යං හොති, භාවනාය චතතාරිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාත-
 පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති,
 සම්පසුත්තපච්චයා හොනති, පටිවේධකාලෙ පඤ්ඤානුයං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, පටිවේධය චතතාරිත්‍යයාති තදනිසාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සම්ප-
 සුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසථෙය්‍යන භාවනා, දස්ස-
 නථෙය්‍යන පටිවේධො. එවං පටිවිඤ්ඤානොපි භාවෙති, භාවෙනොපි
 පටිවිඤ්ඤානි.

අනාතම හෙයින් මෙනෙහි කරන්නා වූ භූමිබ්බලයාහට ප්‍රඥෙඤ්ඤා අබිපති වෙයි, භාවනායෙහි සතර ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, යඤේක් සම්‍යක්ප්‍රතිපත්ත වේ ද හෙතෙම භාවනා කෙරෙයි, මිථ්‍යාප්‍රති-පත්තයාහට ඉන්ද්‍රියභාවනා නැති.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහි කරන්නා වූ අධිමොක්ඛ බ්බලයාහට කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අබිපති වේ ද, භාවනායෙහි කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රය-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, (සත්‍ය)ප්‍රතිවේධ කාල-යෙහි කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අබිපති වේ ද, සත්‍යප්‍රතිවේධය පිණිස කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝන්‍ය-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, කවර අභීයෙතින් භාවනා වේ ද, කවර අභීයෙතින් ප්‍රතිවේධය වේ ද යත්:

දුඛ හෙයින් මෙනෙහි කරන්නා වූ ප්‍රශ්නිබ්බලයාහට කවර ඉන්ද්‍රිය-යෙක් අබිපති වේ ද, භාවනායෙහි කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යය-යෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, ප්‍රතිවේධ කාලයෙහි කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අබිපති වේ ද, ප්‍රතිවේධය පිණිස කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, කවර අභීයෙන් භාවනා වේ ද, කවර අභීයෙන් ප්‍රතිවේධ වෙයි යත්:

අනාතම හෙයින් මෙනෙහි කරන්නා වූ භූමිබ්බලයාහට කවර ඉන්ද්‍රිය-යෙක් අබිපති වේ ද, භාවනායෙහි කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙත් ද, සහජාත ප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, ප්‍රතිවේධකාලයෙහි කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් අබිපති වේ ද, ප්‍රතිවේධය පිණිස කෙනෙක් ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙත් ද, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, කවර අභීයෙන් භාවනා වේ ද, කවර අභීයෙන් ප්‍රතිවේධ වෙයි යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහි කරන්නා වූ අධිමොක්ඛ බ්බලයාහට ශ්‍රද්ධෙඤ්ඤා අබිපති වෙයි, භාවනායෙහි සතර ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ප්‍රතිවේධකාලයෙහි ප්‍රඥෙඤ්ඤා අබිපති වෙයි, ප්‍රතිවේධය පිණිස සතර ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්කප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, දශිනාභීයෙන් ප්‍රතිවේධය වෙයි, මෙහෙයින් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ ද භාවනා කෙරෙයි, භාවනා කරනුයේ ද, ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

දුකකිනො මනසිකරොතො පසුබිමකිනො සමාධිකරොතො ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය චතතාරිකරොතො තදනායාති හොති, සහජාතපච්චයා- හොති, අසුඤ්ඤාමසුඤ්ඤාපච්චයා හොති, නිසංසපච්චයා හොති, සමප- යුතතපච්චයා හොති, පටිවේධකාලෙ පසුබිමකිනො ආධිපතෙය්‍යං හොති, පටිවේධාය චතතාරිකරොතො තදනායාති හොති, සහජාතපච්චයා හොති, අසුඤ්ඤාමසුඤ්ඤාපච්චයා හොති, නිසංසපච්චයා හොති, සමපයුතතපච්චයා හොති, එකරසා හොති, එකරසට්ඨන භාවනා, දසකට්ඨන පටි- වේධො, එවං පටිවිජ්ඣනොති හාවෙති, භාවෙනොති පටිවිජ්ඣති.

අනත්තකො මනසිකරොතො වෙදබිමකිනො පසුබිමකිනො ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය චතතාරිකරොතො තදනායාති හොති, සහජාතපච්චයා හොති, අසුඤ්ඤාමසුඤ්ඤාපච්චයා හොති, නිසංසපච්චයා හොති, සමප- යුතතපච්චයා හොති, පටිවේධකාලෙ¹, පසුබිමකිනො ආධිපතෙය්‍යං හොති, පටිවේධාය චතතාරිකරොතො තදනායාති හොති, සහජාතපච්චයා හොති, අසුඤ්ඤාමසුඤ්ඤාපච්චයා හොති, නිසංසපච්චයා හොති, සමපයුතතපච්චයා හොති, එකරසා හොති, එකරසට්ඨන භාවනා, දසකට්ඨන පටිවේධො, එවං පටිවිජ්ඣනොති හාවෙති, භාවෙනොති පටිවිජ්ඣති.

අනිච්චකො මනසිකරොතො කතමිකරොතො අධිමතං හොති, කත- මිකරොතො අධිමතතතා සද්ධාවිමුතො² හොති. දුකකිනො මනසිකරොතො කතමිකරොතො අධිමතං හොති, කතමිකරොතො අධිමතතතා කායසකි³ හොති. අනත්තකො මනසිකරොතො කතමිකරොතො අධිමතං හොති, කතමිකරොතො අධිමතතතා දිට්ඨිප්පතො හොති.

අනිච්චකො මනසිකරොතො සද්ධාවිමුතං අධිමතං හොති, සද්ධාවිමුතං අධිමතතතා සද්ධාවිමුතො² හොති, දුකකිනො මනසිකරොතො සමා- ධිකරොතො අධිමතං හොති, සමාධිකරොතො අධිමතතතා කායසකි හොති, අනත්තකො මනසිකරොතො පසුබිමකිනො අධිමතං හොති, පසුබිමකිනො අධිමතතතා දිට්ඨිප්පතො හොති.

‘සද්ධාවිමුතො විමුතො’⁴ සද්ධාවිමුතො² පුට්ඨතො සච්ඡිකරොතො’⁵ කායසකි, ‘දිට්ඨතො පතො’⁶ දිට්ඨිප්පතො, සද්ධාවිමුතො විමුතො’⁶ සද්ධාවිමුතො² ‘කායසකිං පඨමං පුට්ඨං, පච්ඡං, නිරෝධං නිර්වාණං සච්ඡිකරොතො’⁷ කායසකි, ‘දුකකිනො, සුඛො, නිරෝධො’⁷ කුඛං. හොති දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකරොතං එසෙය්‍යං පසුබිමකිනො දිට්ඨිප්පතො.

යො වායං පුග්ගලො සද්ධාවිමුතො, යො ච කායසකි, යො ච දිට්ඨිප්පතො, සියා ඉමෙ තයො පුග්ගලො සද්ධාවිමුතොති කායසකිති දිට්ඨිප්පතොති වජ්ඣවසෙන පරියායෙන.⁸

1. පටිවේධකාලෙපි - මජ්ඣිම. 2. සද්ධාවිමුතො - සො. 3. කායසකි - සො. 4. අධිමුතොති - සො. 5. සච්ඡිකරොතීති - සො. PTS. 6. අධිමුතොති - සො. 7. සො. - සො. 8. පරියායෙන සියොති - මජ්ඣිම.

දූඛ හෙයින් මෙතෙහි කරන්නා වූ ප්‍රඥාබ්‍රහ්මලයාහට සමාධිඤ්ඤා අභිපති වෙයි, භාවනායෙහි සතර ඉන්ද්‍රියයෝ නදනුගාමී වෙති, සහජාත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ප්‍රතිවේධකාලයෙහි ප්‍රඥෙඤ්ඤා අභිපති වෙයි, ප්‍රතිවේධය පිණිස සතර ඉන්ද්‍රියයෝ නදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, දභිනාභී-යෙන් ප්‍රතිවේධය වෙයි, මෙහෙයින් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ ද, භාවනා කෙරෙයි, භාවනා කරනුයේ ද, ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරන්නා වූ, භූමිබ්‍රහ්මලයාහට ප්‍රඥෙඤ්ඤා අභිපති වෙයි, භාවනායෙහි සතර ඉන්ද්‍රියයෝ නදනුගාමී වෙති, සහජා-තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ප්‍රතිවේධ කාලයෙහි ප්‍රඥෙඤ්ඤා අභිපති වෙයි, ප්‍රතිවේධය පිණිස සතර ඉන්ද්‍රියයෝ නදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, දභිනාභී-යෙන් ප්‍රතිවේධය වෙයි, මෙහෙයින් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ ද භාවනා කෙරෙයි, භාවනා කරනුයේ ද ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් බලවත් වේ ද, කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වේ ද, දූඛ හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් බලවත් වේ ද, කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් බලවත් බැවින් කායසාක්ෂී වේ ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරන්නා හට කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් බලවත් වේ ද, කවර ඉන්ද්‍රියයෙක් බලවත් බැවින් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වෙයි යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙඤ්ඤා බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙඤ්ඤා බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි, දූඛ හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට සමාධිඤ්ඤා බලවත් වෙයි, සමාධිඤ්ඤා බලවත් බැවින් කාය-සාක්ෂී වෙයි, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට ප්‍රඥෙඤ්ඤා බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙඤ්ඤා බලවත් බැවින් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ.

හදහමින් මිදුණේ නු'යි ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත යැ (ධ්‍යානස්‍යයීය) ස්‍යායී කළ බැවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද නු'යි කායසාක්ෂී යැ (ප්‍රඥෙඤ්ඤායෙන්) දක්නා ලද බැවින් (නිවනට) පැමිණියේ නු'යි දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත යි. හදහමින් මිදේ නු'යි ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත යැ ධ්‍යානස්‍යයීය පළමු වැ ස්‍යායී කෙරෙයි, පසුව තිරොධ සංඛ්‍යාත නිජාණය සාක්ෂාත් කෙරේ නු'යි කායසාක්ෂී යැ සංසකාරයෝ දූඛයෝ යැ තිරොධය සුඛ යැ'යි ප්‍රඥායෙන් දන්නා ලද දක්නා ලද ප්‍රකට කරන ලද සාක්ෂාත් කරන ලද ස්‍යායී කරනලද වේ නු'යි දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත යි.

යමෙකුත් ශ්‍රද්ධාවිමුක්තාපුද්ගල වේ ද යමෙකුත් කායසාක්ෂී වේ ද යමෙකුත් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ ද මේ පුද්ගලයෝ තිදෙන වස්තුවන්ගෙන් පරිත්‍යාගයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත ද වන්නාහ, කායසාක්ෂී ද වන්නාහ, දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත ද වන්නාහු යි.

සියානි කථාකූට සියා. අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබි-
මතනං හොති, සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනතො සද්ධාච්ඡිත්තො හොති, දුක්ඛතො
මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනතො
සද්ධාච්ඡිත්තො හොති, අනතතතො මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනං
හොති, සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනතො සද්ධාච්ඡිත්තො හොති, එවං ඉමෙ තයො
පුග්ගලා සද්ධිඤ්ඤාං වසෙන සද්ධාච්ඡිත්තො.

දුක්ඛතො මනසිකරොතො සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සමාධිඤ්ඤා-
යං අබිමතනතො කායසකිං හොති, අනතතතො මනසිකරොතො
සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනතො කායසකිං
හොති, අනිච්චතො මනසිකරොතො සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති,
සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනතො කායසකිං හොති, එවං ඉමෙ තයො පුග්ගලා
සමාධිඤ්ඤාං වසෙන කායසකිං.

අනතතතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනං හොති,
පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනතො දිට්ඨිප්පතො හොති. අනිච්චතො මනසි-
කරොතො පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනතො
දිට්ඨිප්පතො හොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනං
හොති, පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනතො දිට්ඨිප්පතො හොති. එවං ඉමෙ
තයො පුග්ගලා පඤ්ඤාඤ්ඤාං වසෙන දිට්ඨිප්පතො.

යො වායං පුග්ගලො සද්ධාච්ඡිත්තො, යො ච කායසකිං, යො ච
දිට්ඨිප්පතො, එවං සියා ඉමෙ තයො පුග්ගලා සද්ධාච්ඡිත්තොපි කාය-
සකිංපි දිට්ඨිප්පතොපි වජ්ඣවසෙන පරියායෙන.

යො වායං පුග්ගලො සද්ධාච්ඡිත්තො, යො ච කායසකිං, යො ච
දිට්ඨිප්පතො, සියා ඉමෙ තයො පුග්ගලා අඤ්ඤා යෙව සද්ධාච්ඡිත්තො,
අඤ්ඤා කායසකිං, අඤ්ඤා දිට්ඨිප්පතො.

සියානි කථාකූට සියා. අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබි-
මතනං හොති, සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනතො සද්ධාච්ඡිත්තො හොති, දුක්ඛතො
මනසිකරොතො සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනතො
කායසකිං හොති. අනතතතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනං
හොති, පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනතො දිට්ඨිප්පතො හොති.

යො වායං පුග්ගලො සද්ධාච්ඡිත්තො, යො ච කායසකිං, යො ච
දිට්ඨිප්පතො, එවං සියා ඉමෙ තයො පුග්ගලා සද්ධාච්ඡිත්තොපි කාය-
සකිංපි දිට්ඨිප්පතොපි වජ්ඣවසෙන පරියායෙන, අඤ්ඤා යෙව සද්ධා-
ච්ඡිත්තො අඤ්ඤා කායසකිං, අඤ්ඤා දිට්ඨිප්පතො.

අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සද්ධිඤ්ඤාං
අබිමතනතො සොවාපනතිමග්ගං පටිලහති, තෙන වුච්චති සද්ධානුකාරී.
වතාරිඤ්ඤාති තදනුකාරී හොති, සාහජාතපච්චයා හොති, අඤ්ඤා-
මඤ්ඤාපච්චයා හොති, නිසසයපච්චයා හොති, සමපසුත්තපච්චයා හොති,
සද්ධිඤ්ඤාං වසෙන චතුර්තො ඉඤ්ඤානා භාවනා හොති. යෙ හි තෙති
සද්ධිඤ්ඤාං වසෙන සොවාපනතිමග්ගං පටිලහති, සබ්බෙ තෙ සද්ධානු-
කාරිනො.

සියා යනු: කිසෙයින් වන්නේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහි කරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධා-විමුක්ත වෙයි. දුඛ හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි. මෙසෙයින් මේ තුන් පුතුලෝ ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වන්නාහ.

දුඛ හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට සමාධික්‍රිය බලවත් වෙයි, සමාධික්‍රිය බලවත් බැවින් කායසාක්‍ෂි වෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට සමාධික්‍රිය බලවත් වෙයි, සමාධික්‍රිය බලවත් බැවින් කායසාක්‍ෂි වෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට සමාධික්‍රිය බලවත් වෙයි, සමාධික්‍රිය බලවත් බැවින් කායසාක්‍ෂි වේ. මෙසෙයින් මේ තුන් පුතුලෝ සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් කායසාක්‍ෂි වන්නාහ.

අනාත්ම හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් බැවින් දෘඪප්‍රාප්ත වෙයි. අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහි කරන්නාහට ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් බැවින් දෘඪප්‍රාප්ත වෙයි. දුඛ හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් බැවින් දෘඪප්‍රාප්ත වේ. මෙසෙයින් මේ තුන් පුතුලෝ ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් දෘඪප්‍රාප්ත වන්නාහ.

යමෙකුත් ශ්‍රද්ධාවිමුක්තපුද්ගල වේ ද යමෙකුත් කායසාක්‍ෂි වේ ද යමෙකුත් දෘඪප්‍රාප්ත වේ ද මෙසෙයින් මේ පුද්ගලයෝ තිදෙන වස්තුවශයෙන් පඤ්ඤා-යයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත ද කායසාක්‍ෂි ද දෘඪප්‍රාප්ත ද වන්නාහු යි.

යම් ද පුද්ගලයෙක් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වේ ද යමෙකුත් කායසාක්‍ෂි වේ ද යමෙකුත් දෘඪප්‍රාප්ත වේ ද මේ පුද්ගලයෝ තිදෙන අනෙකෙක් ම ශ්‍රද්ධා-විමුක්ත වන්නේ ය, අනෙකෙක් ම කායසාක්‍ෂි වන්නේ ය, අනෙකෙක් ම දෘඪප්‍රාප්ත වන්නේ යි.

සියා යනු: කිසෙයින් වන්නේ ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහි කරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධා-විමුක්ත වෙයි. දුඛ හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට සමාධික්‍රිය බලවත් වෙයි, සමාධික්‍රිය බලවත් බැවින් කායසාක්‍ෂි වෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් බැවින් දෘඪප්‍රාප්ත වේ.

යම් ද පුද්ගලයෙක් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වේ ද යමෙකුත් කායසාක්‍ෂි වේ ද යමෙකුත් දෘඪප්‍රාප්ත වේ ද මෙසෙයින් මේ පුද්ගලයෝ තිදෙන වස්තුවශයෙන් පඤ්ඤායයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත ද වන්නේ ය, කායසාක්‍ෂි ද වන්නේ ය, දෘඪප්‍රාප්ත ද වන්නේ ය, අනෙකෙක් ම ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වන්නේ ය, අනෙකෙක් ම කායසාක්‍ෂි වන්නේ ය, අනෙකෙක් ම දෘඪප්‍රාප්ත වන්නේ යි.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙනෙහිකරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ස්‍රෝතෘපන්තිමාගීය ලබයි, එයින් කියනු ලබෙයි 'ශ්‍රද්ධානුසාරී' යි. සභර ඉන්ද්‍රියයෝ හද්දනුගාමී වෙති, සභරානුප්‍රාප්තයෝ වෙති, අනෙකා'නුප්‍රාප්තයෝ වෙති. තිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසූතනා-ප්‍රත්‍යයෝ වෙති. ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් සභර ඉන්ද්‍රියයන්ගේ භාවනා වෙයි. යම් කිසි කෙනෙක් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් ස්‍රෝතෘපන්තිමාගීය ලබන් ද එහාම දෙන 'ශ්‍රද්ධානුසාරී' වෙති.

අතිවචනො මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනතො සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකතං හොති, තෙන ට්විවති සද්ධාච්ඡික්කො: චත්තාරිඤ්ඤායාති තදඤ්ඤායාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, සද්ධිඤ්ඤායා වසෙන චත්තාරිඤ්ඤායාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙවි සද්ධිඤ්ඤායා වසෙන සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ සද්ධාච්ඡික්කො.

අතිවචනො මනසිකරොතො සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සද්ධිඤ්ඤාං අබිමතනතො සකදගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- සකදගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- අනාගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අරහත්තමග්ගං පටිලහති -පෙ- අරහත්තං.¹ සච්ඡිකතං හොති, තෙන ට්විවති සද්ධාච්ඡික්කො, චත්තාරිඤ්ඤායාති තදඤ්ඤායාති හොනති -පෙ- සමපසුත්තපච්චයා හොනති, සද්ධිඤ්ඤායා වසෙන චත්තාරිඤ්ඤායාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙවි සද්ධිඤ්ඤායා වසෙන අරහත්තං සච්ඡිකතා² සබ්බෙ තෙ සද්ධාච්ඡික්කො.

දුක්ඛතො මනසිකරොතො සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනතො සොතාපතතිමග්ගං පටිලහති, තෙන ට්විවති කායසංකම්භි; චත්තාරිඤ්ඤායාති තදඤ්ඤායාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, සමාධිඤ්ඤායා වසෙන චතුත්තං ඉන්ද්‍රියානං භාවනා හොති, යෙ හි කෙවි සමාධිඤ්ඤායා වසෙන සොතාපතතිමග්ගං පටිලහති, සබ්බෙ තෙ කායසංකම්භි.

දුක්ඛතො මනසිකරොතො සමාධිඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, සමාධිඤ්ඤායා අබිමතනතො සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකතං හොති පෙ- සකදගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- සකදගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- අනාගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අරහත්තමග්ගං පටිලහති -පෙ- අරහත්තං සච්ඡිකතං හොති, තෙන ට්විවති කායසංකම්භි; චත්තාරිඤ්ඤායාති තදඤ්ඤායාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා සමාධිඤ්ඤායා වසෙන චත්තාරිඤ්ඤායාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙවි සමාධිඤ්ඤායා වසෙන අරහත්තං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ කායසංකම්භි,

අනත්තතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාඤ්ඤාං අබිමතනං හොති, පඤ්ඤාඤ්ඤායා අබිමතනතො සොතාපතති මග්ගං පටිලහති, තෙන ට්විවති ධම්මානුසාරි; චත්තාරිඤ්ඤායාති තදඤ්ඤායාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති; පඤ්ඤාඤ්ඤායා වසෙන චතුත්තං ඉන්ද්‍රියානං භාවනා හොති, යෙ හි කෙවි පඤ්ඤාඤ්ඤායා වසෙන සොතාපතතිමග්ගං පටිලහති සබ්බෙ තෙ ධම්මානුසාරිනො.

1. අරහත්තඵලං - යො PTS,

2. සච්ඡිකතං - ඉත්ථං.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ප්‍රොතාපනනිඵලය සාක්‍ෂාත් කරනලද වෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි 'ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත' යි. සතර ඉක්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති සමප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති. ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉක්‍රියයෝ වඩනලද්දහු මොනොවට වඩනලද්දහු වෙත්. යම් කිසි කෙනෙක් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් ප්‍රොතාපනනිඵලය සාක්‍ෂාත් කලාහු ද එහැම දෙන ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙති.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ශ්‍රද්ධෙක්‍රිය බලවත් බැවින් සකාදගාමිමාගීය ලබයි...සකාදගාමිඵලය සාක්‍ෂාත් කරනලද වෙයි ... අභීතමාගීය ලබයි...අභීත්ඵලය සාක්‍ෂාත් කරනලද වෙයි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත' යි. සතර ඉක්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති ...සමප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉක්‍රියයෝ වඩනලද්දහු මොනොවට වඩනලද්දහු වෙති. යම් කිසි කෙනෙක් ශ්‍රද්ධෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් අභීත්ඵලය සාක්‍ෂාත් කලාහු ද එහැම දෙන ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙත්.

දුඛ හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට සමාධික්‍රිය බලවත් වෙයි, සමාධික්‍රිය බලවත් බැවින් ප්‍රොතාපනනිඵලය ලබයි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'කායසාක්‍ෂි' යි. සතර ඉක්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සමප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉක්‍රියයන්ගේ භාවනා වෙයි, යම් කිසි කෙනෙක් සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් ප්‍රොතාපනනිඵලය ලබන් ද එහැම දෙන 'කායසාක්‍ෂි' වෙත්.

දුඛ හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට සමාධික්‍රිය බලවත් වෙයි, සමාධික්‍රිය බලවත් බැවින් ප්‍රොතාපනනිඵලය පසක් කරනලද වෙයි ... සකාදගාමි මාගීය ලබයි ... සකාදගාමිඵලය පසක් කරනලද වෙයි ... අනාගාමිමාගීය ලබයි ... අනාගාමිඵලය පසක් කරනලද වෙයි ... අභීතමාගීය ලබයි ... අභීත්ඵලය පසක් කරනලද වෙයි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'කායසාක්‍ෂි' යි. සතර ඉක්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සමප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති. සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉක්‍රියයෝ වඩනලද්දහු මොනොවට වඩනලද්දහු වෙත්. යම් කිසි කෙනෙක් සමාධික්‍රියයාගේ වශයෙන් අභීත්ඵලය පසක් කලාහු ද එහැම දෙන 'කායසාක්‍ෂි' වෙත්.

අනාතම හෙයින් මෙතෙහිකරන්නාහට ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙක්‍රිය බලවත් බැවින් ප්‍රොතාපනනිඵලය ලබයි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'ධර්මානුසාරී' යි. සතර ඉක්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සමප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉක්‍රියයන්ගේ භාවනා වෙයි. යම් කිසි කෙනෙක් ප්‍රඥෙක්‍රියයාගේ වශයෙන් ප්‍රොතාපනනිඵලය ලබන් ද, එහැම දෙන 'ධර්මානුසාරී' වෙත්.

අනන්තතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාදියං අබිමතං හොති, පඤ්ඤාදියං අබිමතතතො සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකතං හොති; තෙන චුළුවති දිට්ඨිපාතො; චතාරිත්‍රියාති තදකුසාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමප-
යුතතපච්චයා හොනති, පඤ්ඤාදියං වසෙන චතාරිත්‍රියාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙවි පඤ්ඤාදියං වසෙන සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිපතතා.

අනන්තතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාදියං අබිමතං හොති, පඤ්ඤාදියං අබිමතතතො සකදගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- සකදගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- අනාගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අරහතතමග්ගං පටිලහති -පෙ- අරහතතං සච්ඡිකතං හොති, තෙන චුළුවති දිට්ඨිපාතො; චතාරිත්‍රියාති තදකුසාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිස්සය-
පච්චයා හොනති, සමපයුතතපච්චයා හොනති, පඤ්ඤාදියං වසෙන චතාරිත්‍රියාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙවි පඤ්ඤාදියං වසෙන අරහතතං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිපතතා.

යෙ හි කෙවි නෙකමමං¹, භාවිතා වා භාවෙනති වා භාවිස්සනති වා, අබිගතා වා අබිගච්ඡනති වා අබිගමිස්සනති වා, පතතා වා පාපුණනති වා පාපුණිස්සනති වා, පටිලභා වා පටිලහනති වා පටිලහිස්සනති වා පටිච්ඡිදා වා පටිච්ඡිකනති වා පටිච්ඡිකිස්සනති වා, සච්ඡිකතා වා සච්ඡිකරොනති වා සච්ඡිකරිස්සනති වා, එසසිතා වා එස්සනති වා එසසිස්සනති වා, වසිපතතා වා පාපුණනති වා පාපුණිස්සනති වා, පාරම්පතතා වා පාපුණනති වා පාපුණිස්සනති වා, වෙසාරජ්ජපතතා වා පාපුණනති වා පාපුණිස්සනති වා, සබ්බෙ තෙ සද්ධිදියං වසෙන සද්ධාවිමුතතා,² සමාධිදියං වසෙන කායසකිඤ්ඤා, පඤ්ඤාදියං වසෙන දිට්ඨිපතතා.

යෙ හි කෙවි අබ්‍යාපාදං -පෙ- ආලෝකසඤ්ඤං -පෙ- අවිනේශං -පෙ- ධම්මවච්ඡායං -පෙ- ඤ්ඤං -පෙ- පාමොජ්ජං³ -පෙ- පඨමං ක්කානං⁴ -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං -පෙ- අකාසානඤ්ඤා-
යනනසමාපතතිං -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනසමාපතතිං -පෙ- ආකිඤ්ඤාඤ්ඤා-
යනනසමාපතතිං -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතතිං -පෙ- අතිව්වානුපස්සනං -පෙ- දුක්ඛානුපස්සනං -පෙ- අනත්තානුපස්සනං -පෙ- නිබ්බිදානුපස්සනං -පෙ- විරාගානුපස්සනං -පෙ- නිරෝධානුපස්සනං -පෙ- පටිතිස්සනානුපස්සනං -පෙ- ඛයානුපස්සනං -පෙ- විශානුපස්සනං -පෙ- විපරි-
නාමානුපස්සනං -පෙ- අතිමිත්තානුපස්සනං -පෙ- අපජ්ඣිකානුපස්සනං -පෙ- සුඤ්ඤානානුපස්සනං -පෙ- අබිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනං -පෙ- ඥානානුපස්සනං -පෙ- ආදීනවානුපස්සනං -පෙ- පටිසංඛිතානුපස්සනං -පෙ- විච්චනානුපස්සනං -පෙ- සොතාපතතිමග්ගං -පෙ- සකදගාමිමග්ගං -පෙ- අනාගාමිමග්ගං -පෙ- අරහතතමග්ගං -පෙ- යෙ හි කෙවි චතාරො සති පට්ඨානෙ-පෙ- චතාරො සමමප්පධානෙ -පෙ- චතාරො ඉද්ධිපාදෙ -පෙ- පඤ්ඤාදියාති -පෙ- පඤ්ඤා ඛල්‍යාති -පෙ- සත්තා බොජ්ඣංගිකා -පෙ- අරියං අට්ඨබ්බිකං මග්ගං -පෙ- යෙ හි කෙවි අට්ඨ විමෝකකි භාවිතා වා භාවෙනති වා භාවිස්සනති වා, අබිගතා වා අබිගච්ඡනති වා අබිගමිස්සනති වා,

1. නිකමමං - සී1,

2. සද්ධාවිමුතතා - ස3,

3. පාමොජ්ජං - ස3,

4. පඨමජ්ඣානං - ස3, PTS.

අනාතම හෙයින් මෙහෙතිකරන්නාහට ප්‍රඥෙත්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙත්‍රිය බලවත් බැවින් ප්‍රොතාපනිඵලය සංක්‍ෂාත්කාත වෙයි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'දූෂටිප්‍රාඨා' යි. සතර ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සමප්‍රසුකතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්ද්‍රියයෝ වඩනලද්දහු මොහොවට වඩනලද්දහු වෙති, යම් කිසි කෙනෙක් ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වශයෙන් ප්‍රොතාපනිඵලය සංක්‍ෂාත්කාත වෙත් ද එහාම දෙන 'දූෂටිප්‍රාඨා' වෙත්.

අනාතම හෙයින් මෙහෙතිකරන්නාහට ප්‍රඥෙත්‍රිය බලවත් වෙයි, ප්‍රඥෙත්‍රිය බලවත් බැවින් සකාදගාමිමාගීය ලබයි ... සකාදගාමිඵලය සංක්‍ෂාත්කාත වෙයි ... අනාගාමිමාගීය ලබයි ... අනාගාමිඵලය සංක්‍ෂාත්කාත වෙයි ... අභීතමාගීය ලබයි ... අභීතඵලය සංක්‍ෂාත්කාත වෙයි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'දූෂටිප්‍රාඨා' යි. සතර ඉන්ද්‍රියයෝ තදනුගාමී වෙති, සහජාත-ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සමප්‍රසුකතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වශයෙන් සතර ඉන්ද්‍රියයෝ වඩනලද්දහු මොහොවට වඩනලද්දහු වෙති. යම් කිසි කෙනෙක් ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වශයෙන් අභීතඵලය සංක්‍ෂාත්කාත වෙත් ද එහාම දෙන 'දූෂටිප්‍රාඨා' වෙත්.

යම් කිසි කෙනෙක් නෛෂ්‍රමයය වැඩුනු ද වඩන් ද වඩන්නාහු ද, අභිගම කළාහු ද අභිගම කෙරෙත් ද අභිගම කරන්නාහු ද. පැමිණියාහු ද පැමිණෙත් ද පැමිණෙන්නාහු ද, ලැබුනු ද ලබන් ද ලබන්නාහු ද, ප්‍රතිවේධ කළාහු ද ප්‍රතිවේධ කෙරෙත් ද ප්‍රතිවේධ කරන්නාහු ද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළාහු ද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙත් ද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්නාහු ද (ඥානස්‍පර්ශයෙන්) ස්පර්ශ කළාහු ද ස්පර්ශ කෙරෙත් ද ස්පර්ශ කරන්නාහු ද, විශිභාවයට පැමිණියාහු ද පැමිණෙත් ද පැමිණෙන්නාහු ද; පරතෙරට පැමිණියාහු ද පැමිණෙත් ද පැමිණෙන්නාහු ද, විහාරද්‍රව්‍යාවයට පැමිණියාහු ද පැමිණෙත් ද පැමිණෙන්නාහු ද, එහාම දෙන ශ්‍රද්ධෙත්‍රියයාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙති, සමාධිත්‍රියයාගේ වශයෙන් සාධ්‍යසාක්‍ෂි වෙති, ප්‍රඥෙත්‍රියයාගේ වශයෙන් දූෂටිප්‍රාඨා වෙත්.

යම් කිසි කෙනෙක් අව්‍යාපාදය ... ආලෝකසංඥාව ... අවික්‍ෂේපය ... ධර්මිකාවය ... ඥානය ... ප්‍රාමොද්‍යය ... ප්‍රථමධ්‍යානය ... ද්විතීයධ්‍යානය ... තෘතීයධ්‍යානය ... චතුර්ථධ්‍යානය ... ආකාශානඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ... විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ... ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ... අනිච්චානුපස්‍සනාව ... දුක්ඛානුපස්‍සනාව ... අනත්තානුපස්‍සනාව ... නිබ්බිදනුපස්‍සනාව ... විරාගානුපස්‍සනාව ... නිරෝධානුපස්‍සනාව ... පරිනිස්සග්ගානුපස්‍සනාව ... බයානුපස්‍සනාව ... වයානුපස්‍සනාව ... විපරිනාමානුපස්‍සනාව ... අනිමිත්තානුපස්‍සනාව ... අප්පණ්ණිතිනුපස්‍සනාව ... සුඤ්ඤානුපස්‍සනාව ... අභි-පඤ්ඤාධම්මවිපස්‍සනාව ... ස්වාභූතඤ්ඤාදස්‍සනය ... ආදීනවානුපස්‍සනාව ... පරිසංඛානුපස්‍සනාව ... විවට්ඨානුපස්‍සනාව ... ප්‍රොතාපනිමාගීය ... සකාදගාමිමාගීය ... අනාගාමිමාගීය ... අභීතමාගීය ... යම් කිසි කෙනෙක් සතරසතිපට්ඨානෙන් ... සතර සමස්ක්‍රධානයන් ... සතර සෘද්ධිපාදයන් ... පඤ්ඤෙත්‍රියයන් ... පඤ්ඤබලයන් ... සඤ්ඤාබලයන් ... ආයතී-අභ්‍යවකාමිකමාගීය ... යම් කිසි කෙනෙක් අභ්‍යවිමෝක්‍ෂයන් වැඩුනු ද වඩන් ද වඩන්නාහු ද, අභිගම කළාහු ද අභිගම කෙරෙත් ද අභිගම කරන්නාහු ද,

පනතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, පරිලඳා වා පරිලහනනි වා පරිලභ්ණනනි වා, පරිවිඳා වා පරිවිඤ්ඤනනි වා පරිවිඤ්ඤියනනි වා, සච්ඡිකතා වා සච්ඡිකරොනනි වා සච්ඡිකරියනනි වා, එසසිතා වා එසසනනි වා එසසියනනි වා, වසිප්පතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, පාරමිප්පතතා වා පපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, වෙසාරජ්ජප්පතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤිය වසෙන සද්ධා-විමුක්තතා, සමාධිඤ්ඤිය වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤිය වසෙන දිට්ඨිප්පතතා.

යෙ හි කෙවි චන්දොසො පරිසර හිමිකරු පනතා වා පාපුණ්ණනි පාපුණ්ණියනනි වා -පෙ- සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤිය වසෙන සද්ධා-විමුක්තතා, සමාධිඤ්ඤිය වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤිය වසෙන දිට්ඨිප්පතතා.

යෙ හි කෙවි තියොසො විජ්ජා පරිවිඳා වා පරිවිඤ්ඤනනි වා පරි-විඤ්ඤියනනි වා, -පෙ- සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤිය වසෙන සද්ධා-විමුක්තතා සමාධිඤ්ඤිය වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤිය වසෙන දිට්ඨිප්පතතා.

යෙ හි කෙවි තියොසො සිකා සිකිතා වා සිකිතනනි වා සිකියනනි වා සච්ඡිකතා වා සච්ඡිකරොනනි වා සච්ඡිකරියනනි වා, එසසිතා වා එසසනනි වා එසසියනනි වා, වසිප්පතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, පාරමිප්පතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, වෙසාරජ්ජප්පතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤිය වසෙන සද්ධා-විමුක්තතා, සමාධිඤ්ඤිය වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤිය වසෙන දිට්ඨිප්පතතා.

යෙ හි කෙවි දුක්ඛං පරිජානන්ති -පෙ- සමුදයං පජ්ඣන්ති -පෙ- නිරෝධං සච්ඡිකරොනති -පෙ- මග්ගං භාවෙතති, සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤිය වසෙන සද්ධා-විමුක්තතා, සමාධිඤ්ඤිය වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤිය වසෙන දිට්ඨිප්පතතා.

කතිභාකාරෙහි සච්චපරිච්ඡෙදො භොති. කතිභාකාරෙහි සච්චානි පරි-විඤ්ඤිති: චතුර්භාකාරෙහි සච්චපරිච්ඡෙදො භොති, චතුර්භාකාරෙහි සච්චානි පරිවිඤ්ඤිති. දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤා පරිච්ඡෙදං පරිවිඤ්ඤිති, සමුදයසච්චං පභානපරිච්ඡෙදං පරිවිඤ්ඤිති, නිරෝධසච්චං සච්ඡිකරියාපරිච්ඡෙදං පරි-විඤ්ඤිති, මග්ගසච්චං භාවනාපරිච්ඡෙදං පරිවිඤ්ඤිති. ඉමෙහි චතුර්භා-කාරෙහි සච්චපරිච්ඡෙදො භොති, ඉමෙහි චතුර්භාකාරෙහි සච්චානි පරිවිඤ්ඤිතො සද්ධිඤ්ඤිය වසෙන සද්ධා-විමුක්තො, සමාධිඤ්ඤිය වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤිය වසෙන දිට්ඨිප්පතො.

පැමිණියාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද, පැමිණෙන්නාහු ද, ලැබුණු ද ලබන් ද ලබන්-
නාහු ද, ප්‍රතිවේදි කළාහු ද ප්‍රතිවේදි කෙරෙන්නාහු ද ප්‍රතිවේදි කරන්නාහු ද,
ප්‍රත්‍යක්ෂ කළාහු ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙන්නාහු ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නාහු ද, (ඥාන
පහසිත්) පැහැසිලි ද පහසිත් ද පහසිත්නාහු ද, ඉසුරු බවට පැමිණියාහු ද
පැමිණෙන්නාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද, පරතරට පැමිණියාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද
පැමිණෙන්නාහු ද, විශාරද බවට පැමිණියාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද, පැමිණෙන්නා-
හු ද, එ හැම දෙනාම ශ්‍රද්ධාදායකයන් වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙති,
සමාධිප්‍රියයන් වශයෙන් සායනසාක්ෂි වෙති, ප්‍රඥාදායකයන් වශයෙන්
දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වෙත්.

යම් කිසි කෙනෙක් සහර ප්‍රතිසංවිද්‍යාවට පැමිණියාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද
පැමිණෙන්නාහු ද ... එ හැම දෙනාම ශ්‍රද්ධාදායකයන් වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත
වෙති, සමාධිප්‍රියයන් වශයෙන් සායනසාක්ෂි වෙති, ප්‍රඥාදායකයන් වශයෙන්
දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වෙත්.

යම් කිසි කෙනෙක් ත්‍රිවිද්‍යාවන් ප්‍රතිවේදි කළාහු ද ප්‍රතිවේදි කෙරෙන්නාහු ද
ප්‍රතිවේදි කරන්නාහු ද ... එ හැම දෙනාම ශ්‍රද්ධාදායකයන් වශයෙන් ශ්‍රද්ධා-
විමුක්ත වෙති, සමාධිප්‍රියයන් වශයෙන් සායනසාක්ෂි වෙති, ප්‍රඥාදායකයන් වශයෙන්
දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වෙත්.

යම් කිසි කෙනෙක් ත්‍රිවිධශක්තියෙන් සිත්මුණාහු ද සිත්මෙන් ද
සිත්මෙන්නාහු ද, සාක්ෂාත් කළාහු ද සාක්ෂාත් කෙරෙන්නාහු ද සාක්ෂාත් කරන්-
නාහු ද, (නුමණපහසිත්) පැහැසිලි ද පහසිත් ද පහසිත්නාහු ද, ඉසුරු බවට
පැමිණියාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද, අවසනට පැමිණියාහු ද
පැමිණෙන්නාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද, වෙසරද බවට පැමිණියාහු ද පැමිණෙන්නාහු ද
පැමිණෙන්නාහු ද, එ හැම දෙනාම ශ්‍රද්ධාදායකයන් වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත
වෙති, සමාධිප්‍රියයන් වශයෙන් සායනසාක්ෂි වෙති, ප්‍රඥාදායකයන් වශයෙන්
දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වෙත්.

යම් කිසි කෙනෙක් දුර්වසත්‍යය (ඥානීරණපරිඥයෙන්) දැනගන්නාහු ද ...
සමුදයසත්‍යය ... දුරු කෙරෙන්නාහු ද... නිරෝධසත්‍යය සාක්ෂාත් කෙරෙන්නාහු ද,
මානසිකයන් වෙතින් ද, එ හැම දෙනාම ශ්‍රද්ධාදායකයන් වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත
වෙති, සමාධිප්‍රියයන් වශයෙන් සායනසාක්ෂි වෙති, ප්‍රඥාදායකයන් වශයෙන්
දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වෙත්.

කිසි අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේදිය වේ ද, කිසි අයුරෙකින් සත්‍යයන්
ප්‍රතිවේදි කෙරේ ද යත්: සියු අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේදිය වෙයි, සියු අයුරෙ
කින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේදි කෙරෙයි: දුර්වසත්‍යය පරිඥප්‍රතිවේදියෙන් ප්‍රතිවේදි
කෙරෙයි, සමුදයසත්‍යය ප්‍රභාණ්‍යප්‍රතිවේදියෙන් ප්‍රතිවේදි කෙරෙයි, නිරෝධ-
සත්‍යය සාක්ෂාත්ත්‍රියාප්‍රතිවේදියෙන් ප්‍රතිවේදි කෙරෙයි, මානසිකයන්
හාවනාප්‍රතිවේදියෙන් ප්‍රතිවේදි කෙරේ. මේ සියු අයුරින් සත්‍යප්‍රතිවේදිය
වෙයි, මේ සියු අයුරින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේදි කරනුයේ ශ්‍රද්ධාදායකයන්
වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි, සමාධිප්‍රියයන් වශයෙන් සායනසාක්ෂි වෙයි,
ප්‍රඥාදායකයන් වශයෙන් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ.

කනිෂ්ඨාකාරෙහි සච්ඡපරිච්ඡෙදො හොති. කනිෂ්ඨාකාරෙහි සච්ඡානි පරි-
ච්ඡිකිති. නවහාකාරෙහි සච්ඡපරිච්ඡෙදො හොති, නවහාකාරෙහි සච්ඡානි
පරිච්ඡිකිති: දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපරිච්ඡෙදං පරිච්ඡිකිති, සමුදයසච්චං
පහානපරිච්ඡෙදං පරිච්ඡිකිති, නිරෝධසච්චං සච්ඡිකිරියාපරිච්ඡෙදං පරි-
ච්ඡිකිති, මග්ගසච්චං භාවනාපරිච්ඡෙදං පරිච්ඡිකිති, අභිඤ්ඤාපරිච්ඡෙදො ච
සබ්බධම්මානං, පරිඤ්ඤාපරිච්ඡෙදො ච සබ්බසංකාරානං, පහානපරිච්ඡෙදො ච
සබ්බාසුසල්ලානං, භාවනාපරිච්ඡෙදො ච චතුර්තං මග්ගානං, සච්ඡිකිරියා
පරිච්ඡෙදො ච නිරෝධස්ස. ඉමෙහි නවහාකාරෙහි සච්ඡපරිච්ඡෙදො හොති,
ඉමෙහි නවහාකාරෙහි සච්ඡානි පරිච්ඡිකිතො, සද්ධිත්‍රියස්ස චසෙන
සද්ධාවිමුත්තො, සමාධිත්‍රියස්ස චසෙන කායසකිං, පඤ්ඤාත්‍රියස්ස චසෙන
දිට්ඨිපපතො.

දුක්ඛසච්ච භාණ්ඩාරං.

අනිච්චතො මනසිකරොතො කථං සංකාරා උපට්ඨහන්ති,¹ දුක්ඛතො
මනසිකරොතො කථං සංකාරා උපට්ඨහන්ති, අනත්තතො මනසිකරොතො
කථං සංකාරා උපට්ඨහන්ති: (1)

අනිච්චතො මනසිකරොතො බයතො සංකාරා උපට්ඨහන්ති, දුක්ඛතො-
මනසිකරොතො භයතො සංකාරා උපට්ඨහන්ති, අනත්තතො මනසි-
කරොතො සුඤ්ඤතො සංකාරා උපට්ඨහන්ති. (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො කිංඛත්‍රං විතතං හොති, දුක්ඛතො
මනසිකරොතො කිංඛත්‍රං විතතං හොති, අනත්තතො මනසිකරොතො
කිංඛත්‍රං විතතං හොති: (1)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකකිත්‍රං විතතං හොති, දුක්ඛතො
මනසිකරොතො පසුඤ්ඤිත්‍රං විතතං හොති, අනත්තතො මනසි-
කරොතො චෙදනිත්‍රං විතතං හොති. (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකකිත්‍රං කතමං විමොකං
පටිලහති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පසුඤ්ඤිත්‍රං කතමං විමොකං
පටිලහති, අනත්තතො මනසිකරොතො චෙදනිත්‍රං කතමං විමොකං
පටිලහති: (1)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකකිත්‍රං අනිමිත්තං විමොකං
පටිලහති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පසුඤ්ඤිත්‍රං අප්පණ්ණිතිතං
විමොකං පටිලහති, අනත්තතො මනසිකරොතො චෙදනිත්‍රං සුඤ්ඤතං
විමොකං පටිලහති. (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකකිත්‍රං කතමො විමොකො
අධිපතෙය්‍යා හොති, භාවනා කති විමොකො තදකියා හොන්ති,
සතජාතපච්චයා හොන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොන්ති, නිස්සයපච්චයා
හොන්ති, සම්පවුර්ණපච්චයා හොන්ති, එකරසා හොන්ති. කෙනට්ඨන
භාවනා, කො භාවෙති. (1)

1. උපට්ඨහන්ති - ඉෂ්ඨා: යායා

කිසි අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේදය වේ ද, කිසි අයුරෙකින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේද කෙරේ ද යත්: නව අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේදය වෙයි, නව අයුරෙකින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේද කෙරෙයි, දූෂිතත්‍වය පරිශුද්‍රිතවේදයෙන් ප්‍රතිවේද කෙරෙයි, සමූද්‍යසත්‍යය ප්‍රභාණ්‍යප්‍රතිවේදයෙන් ප්‍රතිවේද කෙරෙයි, නිරෝධසත්‍යය සාක්ෂාත් ක්‍රියාප්‍රතිවේදයෙන් ප්‍රතිවේද කෙරෙයි, මානිසත්‍යය භාවනාප්‍රතිවේදයෙන් ප්‍රතිවේද කෙරෙයි, හැම ධර්මයන්ගේ අනිශ්චයත්වය ද, හැම සංස්කාරයන්ගේ පරිශුද්‍රිතත්වය ද, හැම අකුසලයන්ගේ ප්‍රභාණ්‍ය-ප්‍රතිවේදය ද, සතර මානිසත්වයේ භාවනාප්‍රතිවේදය ද, නිරෝධයාගේ සාක්ෂාත් ක්‍රියාප්‍රතිවේදය ද යන මේ නව අයුරින් සත්‍යප්‍රතිවේදය වෙයි, මේ නව අයුරින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේද කරනුයේ ශ්‍රද්ධාසම්ප්‍රදායාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි, සමාධිසම්ප්‍රදායාගේ වශයෙන් කායසාක්ෂි වෙයි, ප්‍රඥාසම්ප්‍රදායාගේ වශයෙන් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ.

෧෫ වැනි බණවර යි.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට කිසෙයින් සංස්කාරයෝ වටහන් ද, දූෂිත හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට කිසෙයින් සංස්කාරයෝ වටහන් ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරනුවහට කිසෙයින් සංස්කාරයෝ වටහන් ද යත්: (1)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට ස්වයං විසින් සංස්කාරයෝ වටහනි, දූෂිත හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට භය විසින් සංස්කාරයෝ වටහනි, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට ශුන්‍ය විසින් සංස්කාරයෝ වටහන්. (2)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට සිත කුමක් බහුල කොට ඇත්තේ වේ ද, දූෂිත හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට සිත කුමක් බහුල කොට ඇත්තේ වේ ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට සිත කුමක් බහුල කොට ඇත්තේ වේ ද යත්: (1)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට අධිමොක්ෂබහුල වූ සිත වෙයි, දූෂිත හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට ප්‍රශ්නබහුල වූ සිත වෙයි, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට තුෂ්ටිබහුල වූ සිත වේ. (2)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ අධිමොක්ෂබහුලයා කවර විමෝක්ෂයක් ලබා ද, දූෂිත හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ ප්‍රශ්නබහුලයා කවර විමෝක්ෂයක් ලබා ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ තුෂ්ටි-බහුලයා කවර විමෝක්ෂයක් ලබා ද යත්: (1)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ අධිමොක්ෂබහුලයා අනිමිත්‍ය-විමෝක්ෂය ලබයි, දූෂිත හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ ප්‍රශ්නබහුලයා අප්‍රණිතිවිමෝක්ෂය ලබයි, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ තුෂ්ටි-බහුලයා ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂය ලබා. (2)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ අධිමොක්ෂබහුලයාගේ කවර විමෝක්ෂයක් අධිපති වේ ද, භාවනායෙහි කෙතෙක් විමෝක්ෂයෝ නදනුගාමී වෙත් ද, සහජානප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අනෙත්‍යානප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, කවර අධිපතියක් භාවනා වේ ද, කවරෙක් භාවනා කෙරේ ද යත්:

දුකබ්බො: මනසිකරොතො, පසංගාධිබ්බුලස්ස කතමො, විමොක්කො ආධිපතෙය්සො, හොති, භාවනාය කති විමොක්කො, තද්ධමො, හොනති, භවජාතපච්චයො, හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයො, හොනති, තිස්සසපච්චයො, හොනති, සම්පසුත්තපච්චයො, හොනති. එකරසො හොනති කෙනටෙඨන භාවනා, කො භාවෙති: (2)

අනන්තතො මහසිකරොතො වෙදබ්බුලස්ස කතමො විමොකො
ආධිපතෙයො හොති, භාවනාය භාති විමොකො තදකියං හොනති,
සහජාතපච්චයං හොනති, අඤ්ඤාඤ්ඤාපච්චයං හොනති, නිස්සංඝපච්චයං
හොනති, සම්පයුතතපච්චයං හොනති, එකරතා හොනති. කෙනට්ඨෙන
භාවනා, කො භාවෙති. (3)

අනිච්ඡතො ඔතයිකරොතො අධිමොක්ඛවුත්ථස්ස අනිමිතොතා විමොක්ඛො ආධිපතෙය්‍යො භොති, භාවනාය ඥේ විමොක්ඛා තදන්ධා භොනති, සහජාතපච්චයා භොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා භොනති, නිස්සය-පච්චයා භොනති, සම්පයුත්තපච්චයා භොනති, එකාරසා භොනති, එක-රසධේන භාවනා, යො සම්මාපට්ඨනො සො භාවෙති, නන්ති මිච්ඡා-පට්ඨනස්ස විමොක්ඛභාවනා. (1)

දුකිකිතො මනසිකරොතො පසුඛිතිත්‍රපසු අපඤ්චිතො විමොක්කො
 ආධිපතෙයො හොති, භාවනාය ථෙවි විමොක්කා තදකිතො හොනති,
 සභන්තපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, තිස්සයපච්චයා
 හොනති, සම්පයුතතපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසවේදන
 භාවනා, යො සම්මාපටිපනො සො භාවෙති, නයී මිච්ඡාපටිපනාසං
 විමොක්කභාවනා. (2)

අනන්තතො මනසිකරොතො වෙදබ්බු ලුසා සුඤ්ඤතො විමොක්කො
ආධිපතෙය්‍යා භොති, භාවනාය ඥෙව විමොක්කා නදන්තො භොනති,
සහජාතපච්චයා භොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා භොනති, නිසසයපච්චයා
භොනති, සමපයුත්තපච්චයා භොනති, එකරසා භොනති, එකරසවෙශිත
භාවනා, යො සමමාපට්ඨනො යො භාවෙති, නත්ති මිච්ඡාපට්ඨනාසා
විමොක්කභාවනා. (3)

අතිවිවෘත මනසිකරොත්තො අභිමොක්ඛනිහුලස්ස කතමො විමොක්ඛො ආබිජතෙයොසො හොති, භාවනාය කාති විමොක්ඛො තද්ධුයො හොන්ති, සහජාතපච්චයො හොන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයො හොන්ති, නිස්සංසපච්චයො හොන්ති, සම්පයුත්තපච්චයො හොන්ති, එකරසො හොන්ති. පටිවේධකාලෙ කතමො විමොක්ඛො ආබිජතෙයොසො හොති. පටිවේධාය කාති විමොක්ඛො තද්ධුයො හොන්ති, සහජාතපච්චයො හොන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයො හොන්ති, නිස්සංසපච්චයො හොන්ති, සම්පයුත්තපච්චයො හොන්ති, එකරසො හොන්ති, කෙනධෙස්සන භාවනා, කෙනධෙස්සන පටිවේධො: (1)

දුකකතො මහසීසරොතො පසුඛිබ්බුලස්ස කතමො විමොකො
ආබිපතෙයො හොති: භාවනාය කති විමොකො නදකියා හොනති,
සහජානපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා
හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, පටිවේධිකාලෙ
කතමො විමොකො ආබිපතෙයො හොති, පටිවේධිය කති විමොකො
නදකියා හොනති, සහජානපච්චයා හොනති, -පෙ- එකරසා හොනති,
කෙනටෙඨන භාවනා, කෙනටෙඨන පටිවේධො:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනන්තතාවය මනසිකරුවාගේ වෙදබහුලයා කතමෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, භාවනාය කති විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවයා හොඳි, නිසංසපවයා හොඳි, සම්පයුත්ත පවයා හොඳි, එකරසා හොඳි, පරිවේධකාලෙ කතමෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, පරිවේධාය කති විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි -පෙ- එකරසා හොඳි, කෙනටෙයන භාවනා, කෙනටෙයන පරිවේධො: (3)

අතිවචනෝ මනසිකරුවාගේ අධිමෝක්ෂබහුලයා අතිමිත්තෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, භාවනාය දෝ විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවයා හොඳි, නිසංසපවයා හොඳි, සම්පයුත්තපවයා හොඳි, එකරසා හොඳි, පරිවේධකාලෙ¹ අතිමිත්තෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, පරිවේධාය දෝ විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවයා හොඳි, නිසංසපවයා හොඳි, සම්පයුත්තපවයා හොඳි, එකරසා හොඳි, එකරසටෙයන භාවනා, දසසනටෙයන පරිවේධො, එවං පරිවිජ්ඣන්තොපි භාවෙති, භාවෙන්නොපි පරිවිජ්ඣති. (1)

දුක්ඛතෝ මනසිකරුවාගේ පසංචිබහුලයා අපච්ඡින්නෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, භාවනාය දෝ විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවයා හොඳි, නිසංසපවයා හොඳි, සම්පයුත්තපවයා හොඳි, එකරසා හොඳි, පරිවේධකාලෙ.¹ අපච්ඡින්නෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, පරිවේධාය දෝ විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි -පෙ- එකරසා හොඳි, එකරසටෙයන භාවනා, දසසනටෙයන පරිවේධො, එවං පරිවිජ්ඣන්තොපි භාවෙති, භාවෙන්නොපි පරිවිජ්ඣති. (2)

අනන්තතාවය මනසිකරුවාගේ වෙදබහුලයා සුඤ්ඤාතෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, භාවනාය දෝ විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවයා හොඳි, නිසංසපවයා හොඳි, සම්පයුත්තපවයා හොඳි, එකරසා හොඳි, පරිවේධකාලෙ සුඤ්ඤාතෝ විමෝක්ෂකයා ආධිපතෙයෝ හොඳි, පරිවේධාය දෝ විමෝක්ෂකයා තදනියා හොඳි, සහජානපවයා හොඳි -පෙ- එකරසා හොඳි, එකරසටෙයන භාවනා, දසසනටෙයන පරිවේධො. එවං පරිවිජ්ඣන්තොපි භාවෙති, භාවෙන්නොපි පරිවිජ්ඣති. (3)

අතිවචනෝ මනසිකරුවාගේ කතමෝ විමෝක්ෂකයා අධිමිත්තෝ හොඳි, කතමිවිමෝක්ෂකයා අධිමිත්තතා සංඛාරිවිමුත්තො¹ හොඳි: දුක්ඛතෝ මනසිකරුවාගේ කතමෝ විමෝක්ෂකයා අධිමිත්තෝ හොඳි, කතමිවිමෝක්ෂකයා අධිමිත්තතා කායසකඛි හොඳි: අනන්තතාවය මනසිකරුවාගේ කතමෝ විමෝක්ෂකයා අධිමිත්තෝ හොඳි, කතමිවිමෝක්ෂකයා අධිමිත්තතා දිට්ඨිපාත්තො හොඳි: (1)

1. පරිවේධකාලෙපි - මජ්ඣං.

1 සද්ධා:සිමුත්තො - සද්ධා,

අනාතම හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ තුෂ්ටිබහුලයාහට කවර විමෝක්ෂ-
යෙක් අභිපතී වේ ද, භාවනායෙහි කෙතෙක් විමෝක්ෂයෝ තදනුගාමී වෙත් ද,
සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, නිශ්‍රයප්‍රත්‍ය-
යයෝ වෙත් ද, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයයෝ වෙත් ද, එකරස වෙත් ද, ප්‍රතිවේධ
කාලයෙහි කවර විමෝක්ෂයෙක් අභිපතී වේ ද, ප්‍රතිවේධය පිණිස කෙතෙක්
විමෝක්ෂයෝ තදනුගාමී වෙත් ද ... එකරස වෙත් ද, කවර අරුතෙකින්
භාවනා වේ ද, කවර අරුතෙකින් ප්‍රතිවේධය වේ ද යත්: (3)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ අභිමෝක්ෂබහුලයාහට අනිමිත්ත-
විමෝක්ෂය අභිපතී වෙයි, භාවනායෙහි (සෙසු) විමෝක්ෂයෝ දෙදෙන
තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති,
නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, ප්‍රතිවේධ
කාලයෙහි අනිමිත්තවිමෝක්ෂය අභිපතී වෙයි, ප්‍රතිවේධය පිණිස (සෙසු)
විමෝක්ෂයෝ දෙදෙන තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති,
අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයයෝ
වෙති, එකරස වෙති, එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, දශිනාභීයෙන්
ප්‍රතිවේධය වෙයි. මෙසෙයින් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ ද භාවනා කෙරෙයි,
භාවනා කරනුයේ ද ප්‍රතිවේධ කෙරේ. (1)

දුඛ හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ ප්‍රමුඛබහුලයාහට අප්‍රණිතිත-
විමෝක්ෂය අභිපතී වෙයි, භාවනායෙහි (සෙසු) විමෝක්ෂයෝ දෙදෙන තදනු-
ගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, නිශ්‍රය-
ප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති. ප්‍රතිවේධ-
කාලයෙහි අප්‍රණිතිතවිමෝක්ෂය අභිපතී වෙයි, ප්‍රතිවේධය පිණිස (සෙසු)
විමෝක්ෂයෝ දෙදෙන තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති...
එකරස වෙති. එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, දශිනාභීයෙන් ප්‍රතිවේධය
වෙයි. මෙසෙයින් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ ද භාවනා කෙරෙයි, භාවනා
කරනුයේ ද ප්‍රතිවේධ කෙරේ. (2)

අනාතම හෙයින් මෙතෙහිකරන්නා වූ තුෂ්ටිබහුලයාහට ශුන්‍යත-
විමෝක්ෂය අභිපතී වෙයි, භාවනායෙහි (සෙසු) විමෝක්ෂයෝ දෙදෙන
තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, අන්‍යෝ'න්‍යප්‍රත්‍යයයෝ වෙති,
නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයයෝ වෙති, එකරස වෙති, ප්‍රති-
වේධ කාලයෙහි ශුන්‍යතවිමෝක්ෂය අභිපතී වෙයි, ප්‍රතිවේධය පිණිස (සෙසු)
විමෝක්ෂයෝ දෙදෙන තදනුගාමී වෙති, සහජාතප්‍රත්‍යයයෝ වෙති ... එකරස
වෙති. එකරසාභීයෙන් භාවනා වෙයි, දශිනාභීයෙන් ප්‍රතිවේධය වේ.
මෙසෙයින් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ ද භාවනා කෙරෙයි, භාවනා කරනුයේ ද
ප්‍රතිවේධ කෙරේ. (3)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට කවර විමෝක්ෂයෙක් බලවත්
වේ ද, කවර විමෝක්ෂයක්හු බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වේ ද, දුඛ
හෙයින් මෙතෙහිකරනුවහට කවර විමෝක්ෂයෙක් බලවත් වේ ද, කවර
විමෝක්ෂයක්හු බලවත් බැවින් කායසාක්ෂී වේ ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි
කරනුවහට කවර විමෝක්ෂයෙක් බලවත් වේ ද, කවර විමෝක්ෂයක්හු
බලවත් බැවින් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ ද යත්: (1)

අනිවාර්ය මනසිකරොත්තො අනිමිතො විමොකො අබිමතො හොති, අනිමිතවිමොකො අබිමතොත්තො සද්ධා විමුක්තො¹ හොති, දුක්ඛො මනසිකරොත්තො අපඤ්චිතො විමොකො අබිමතො හොති, අපඤ්චිතවිමොකො අබිමතොත්තො කායසකි හොති, අනත්තො මනසිකරොත්තො සුඤ්ඤො විමොකො අබිමතො හොති, සුඤ්ඤත-විමොකො අබිමතොත්තො දිට්ඨිප්පතො හොති. (2)

“සද්ධාත්තො විමුක්තො”² සද්ධා විමුක්තො,¹ ‘දුක්ඛාත්තො සච්ඡිකරො’³, කායසකි, ‘දිට්ඨිප්පතො’⁴ දිට්ඨිප්පතො. සද්ධාත්තො විමුක්තො⁵. සද්ධා විමුක්තො, ‘කායපඤ්චා පඤ්චා පඤ්චා නිරෝධං නිබ්බානං සච්ඡිකරො’⁶ කායසකි, ‘දුක්ඛා සංඛාරා, සුඛො නිරෝධො’⁷ ඤානං⁸, හොති දිට්ඨිං විදිතං සච්ඡිකරො ඵසකිං පඤ්ඤායා’⁹ දිට්ඨිප්පතො. -පෙ-*

යෙ හි කෙවි නෙකමම භාවනා වා භාවෙනති වා භාවස්සනති වා -පෙ- සබ්බෙ තෙ අනිමිතවිමොකොත්තො වසෙන සද්ධා විමුක්තො, අපඤ්චිත-විමොකොත්තො වසෙන කායසකි, සුඤ්ඤතවිමොකොත්තො වසෙන දිට්ඨිප්පතො.

යෙ හි කෙවි අබ්භාසාදං -පෙ- අප්පොකාසඤ්ඤා -පෙ- අවිකෙට්ඨං -පෙ- යෙ හි කෙවි දුක්ඛං පරිජානනති -පෙ- සමුදයං පඤ්ඤනති -පෙ- නිරෝධං සච්ඡිකරොත්තො -පෙ- මග්ගං භාවෙනති, සබ්බෙ තෙ අනිමිතවිමොකොත්තො වසෙන සද්ධා විමුක්තො, අපඤ්චිතවිමොකොත්තො වසෙන කායසකි, සුඤ්ඤත-විමොකොත්තො වසෙන දිට්ඨිප්පතො.

කතිභාසාදෙති සච්චපට්ඨෙට්ඨො⁶ හොති, කතිභාසාදෙති සච්චාති පට්ඨිකිති: චතුර්භාසාදෙති සච්චපට්ඨෙට්ඨො හොති, චතුර්භාසාදෙති සච්චාති පට්ඨිකිති.

දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපට්ඨෙට්ඨං පට්ඨිකිති, සමුදයසච්චං පහානපට්ඨෙට්ඨං පට්ඨිකිති, නිරෝධසච්චං සච්ඡිකරොත්තො පට්ඨිකිති, මග්ගසච්චං භාවනාපට්ඨෙට්ඨං පට්ඨිකිති. ඉමෙති චතුර්භාසාදෙති සච්චපට්ඨෙට්ඨො හොති, ඉමෙති චතුර්භාසාදෙති සච්චාති පට්ඨිකිති නොත්තො අනිමිත-විමොකොත්තො වසෙන සද්ධා විමුක්තො, අපඤ්චිතවිමොකොත්තො වසෙන කායසකි, සුඤ්ඤතවිමොකොත්තො වසෙන දිට්ඨිප්පතො.

කතිභාසාදෙති සච්චපට්ඨෙට්ඨො හොති: කතිභාසාදෙති සච්චාති පට්ඨිකිති: නවභාසාදෙති සච්චපට්ඨෙට්ඨො හොති, නවභාසාදෙති සච්චාති පට්ඨිකිති: දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපට්ඨෙට්ඨං පට්ඨිකිති -පෙ- අනිඤ්ඤාපට්ඨෙට්ඨො ව සබ්බධම්මානං, පරිඤ්ඤාපට්ඨෙට්ඨො ව සබ්බසංඛාරානං, පහානපට්ඨෙට්ඨො ව සබ්බාකුසල්ලානං, භාවනාපට්ඨෙට්ඨො ව චතුර්තං මග්ගානං, සච්ඡිකරොත්තො ව නිරෝධස්ස. ඉමෙති නවභාසාදෙති සච්චපට්ඨෙට්ඨො හොති, ඉමෙති නවභාසාදෙති සච්චාති පට්ඨිකිති නොත්තො අනිමිතවිමොකොත්තො වසෙන සද්ධා විමුක්තො, අපඤ්චිතවිමොකොත්තො වසෙන කායසකි, සුඤ්ඤතවිමොකොත්තො වසෙන දිට්ඨිප්පතො.

1 සද්ධා විමුක්තො - සඤා

2 අබ්බිමුක්තොති - සඤා.

3 සච්ඡිකරොතිති - සඤා PTS

4 අබ්බිමුක්තොති - සඤා

5 විඤ්ඤා - මජ්ඣිම, ඤාණං - සඤා

6 සච්චපට්ඨෙට්ඨො - මජ්ඣිම සඤා

* ‘යොවායං පුරුෂො ඤානං සද්ධා විමුක්තො’¹ ආදිකා භාෂණං වාරා සංඛිතො

අනිත්‍ය හෙයින් මෙහෙයවීමකරනු වහරි අනිමිත්ත විමෝක්ෂය බලවත් වෙයි. අනිමිත්ත විමෝක්ෂය බලවත් බැවින් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත වෙයි. දූෂණ හෙයින් මෙහෙයවීමකරනු වහරි අප්‍රණීති විමෝක්ෂය බලවත් වෙයි, අප්‍රණීති විමෝක්ෂය බලවත් බැවින් කායසාක්ෂි වෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙහෙයවීමකරනු වහරි ශුන්‍යතා විමෝක්ෂය බලවත් වෙයි, ශුන්‍යතා විමෝක්ෂය බලවත් බැවින් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ. (2)

හදහමින් විමුක්ත නු' යි ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත යැ (ධ්‍යානසංයමය) පහස්නා ලද බැවින් (නිජාණය) ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද නු' යි කායසාක්ෂි යැ (ප්‍රඥෙඤ්ඤායෙන්) දක්නා ලද බැවින් (නිවනට) පැමිණියේ නු' යි දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත යැ හදහමින් මිදේ නු' යි ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත යැ ධ්‍යානසංයමය පලමු වැ සංයම කෙරෙයි, පසු වැ නිරෝධසංඛ්‍යාත නිජාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරේ නු' යි කායසාක්ෂි යැ 'සංසාරයෝ දූෂණෝ යැ නිරෝධය සුඛය යැ යි දන්නා ලද, දක්නා ලද, ප්‍රකට කරන ලද, ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද, සංයමකරන ලද වේ නු' යි දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත වේ ...

යම් කිසි කෙනෙක් නෛෂ්ට්‍යය වැඩුණු ද වඩන් ද වඩන් නාහු ද ... එ හැම දෙන අනිමිත්ත විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්තයෝ යැ අප්‍රණීති විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් කායසාක්ෂිහු යැ ශුන්‍යතා විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් දෘෂ්ටිප්‍රාප්තයෝ යි.

යම් කිසි කෙනෙක් අව්‍යාපාදය ... ආලෝකසංඥාව ... අවික්ෂේපය ... යම් කිසි කෙනෙක් දූෂණ පරිජානනය කෙරෙත් ද ... සමුදය දුරු කෙරෙත් ද ... නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙත් ද ... මාගීය වඩන් ද, එ හැම දෙන අනිමිත්ත විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්තයෝ යැ අප්‍රණීති විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් කායසාක්ෂිහු යැ ශුන්‍යතා විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් දෘෂ්ටිප්‍රාප්තයෝ යි.

කිසි අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේධය වේ ද, කිසි අයුරෙකින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කෙරේ ද: සියු අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේධය වෙයි, සියු අයුරෙකින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

දූෂණසත්‍යය පරිඥප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි, සමුදයසත්‍යය ප්‍රභාණප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි, නිරෝධසත්‍යය සාක්ෂාත්ත්වයා ප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි, මාගීසත්‍යය භාවනාප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරේ. මේ සියු අයුරින් සත්‍යප්‍රතිවේධය වෙයි. මේ සියු අයුරින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ අනිමිත්ත විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත යැ අප්‍රණීති විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් කායසාක්ෂි යැ ශුන්‍යතා විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත යි.

කිසි අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේධය වේ ද, කිසි අයුරෙකින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කෙරේ ද යත්: නව අයුරෙකින් සත්‍යප්‍රතිවේධය වෙයි, නව අයුරෙකින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි, දූෂණසත්‍යය පරිඥප්‍රතිවේධයෙන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි ... හැම ධර්මයන්ගේ අනිඤ්ඤාප්‍රතිවේධය ද හැම සංසාරයන්ගේ පරිඤ්ඤාප්‍රතිවේධය ද හැම අකුශලයන්ගේ ප්‍රභාණප්‍රතිවේධය ද සතර මාර්ගයන්ගේ භාවනාප්‍රතිවේධය ද නිරෝධයාගේ සාක්ෂාත්ත්වයා ප්‍රතිවේධය ද යන මේ නව අයුරින් සත්‍යප්‍රතිවේධය වෙයි. මේ නව අයුරින් සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කරනුයේ අනිමිත්ත විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් ශ්‍රද්ධාවිමුක්ත යැ අප්‍රණීති විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් කායසාක්ෂි යැ ශුන්‍යතා විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් දෘෂ්ටිප්‍රාප්ත යි.

අතිවචනෝ මනසිකරෝහොතො කතමෙ ධර්මෙ යථාභූතං ජානාති¹
පසස්සති, කථං සම්මාදස්සනං භොති, කථං තදනුයෙන සබ්බෙ සංඛාරා
අතිවචනෝ සුද්ධිං භොනති, කථං කඛ්ඛා පටිගති. (1)

දුක්ඛතෝ මනසිකරෝහොතො කතමෙ ධර්මෙ යථාභූතං ජානාති
පසස්සති, කථං සම්මාදස්සනං භොති, කථං තදනුයෙන සබ්බෙ සංඛාරා
දුක්ඛතෝ සුද්ධිං භොනති, කථං කඛ්ඛා පටිගති. (2)

අනත්තතෝ මනසිකරෝහොතො කතමෙ ධර්මෙ යථාභූතං ජානාති
පසස්සති, කථං සම්මාදස්සනං භොති, කථං තදනුයෙන සබ්බෙ ධර්මා
අනත්තතෝ සුද්ධිං භොනති, කථං කඛ්ඛා පටිගති. (3)

අතිවචනෝ මනසිකරෝහොතො නිමිත්තං යථාභූතං ජානාති පසස්සති,
තෙන වුච්චති සම්මාදස්සනං. එවං තදනුයෙන සබ්බෙ සංඛාරා අතිවචනෝ
සුද්ධිං භොනති, එතං කඛ්ඛා පටිගති. (1)

දුක්ඛතෝ මනසිකරෝහොතො පච්ඡතං යථාභූතං ජානාති පසස්සති,
තෙන වුච්චති සම්මාදස්සනං. එවං තදනුයෙන සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛතෝ
සුද්ධිං භොනති, එතං කඛ්ඛා පටිගති. (2)

අනත්තතෝ මනසිකරෝහොතො නිමිත්තඤ්ඤා පච්ඡතඤ්ඤා යථාභූතං
ජානාති පසස්සති, තෙන වුච්චති සම්මාදස්සනං එවං තදනුයෙන සබ්බෙ
ධර්මා අනත්තතෝ සුද්ධිං භොනති, එතං කඛ්ඛා පටිගති. (3)

යඤ්ඤා යථාභූතං ඤාණං, යඤ්ඤා සම්මාදස්සනං, යා ච කඛ්ඛාචිතරණා,
ඉමෙ ධර්මා නානත්ථා² වෙච නානාබ්‍යඤ්ඤා ව; උද්ගු එකත්ථා, බ්‍යඤ්ඤා-
මෙව නානත්ථා: යඤ්ඤා යථාභූතං ඤාණං, යඤ්ඤා සම්මාදස්සනං, යා ච කඛ්ඛා-
චිතරණා, ඉමෙ ධර්මා එකත්ථා, බ්‍යඤ්ඤාමෙව නානං.

අතිවචනෝ මනසිකරෝහොතො කිං භයතො උපට්ඨාති: දුක්ඛතෝ
මනසිකරෝහොතො කිං භයතො උපට්ඨාති: අනත්තතෝ මනසිකරෝහොතො කිං
භයතො උපට්ඨාති:

අතිවචනෝ මනසිකරෝහොතො නිමිත්තං භයතො උපට්ඨාති, දුක්ඛතෝ
මනසිකරෝහොතො පච්ඡතං භයතො උපට්ඨාති, අනත්තතෝ මනසිකරෝහොතො
නිමිත්තඤ්ඤා පච්ඡතඤ්ඤා භයතො උපට්ඨාති.

1. පජානාති - සැක

2. නානත්තා - සි 1

අනිත්‍ය වේදිකාව මෙහෙයවනුයේ කවර ධර්මයක් යථාසම්භාවයෙන් දැනී ද, දකී ද, කිසිසෙයින් සම්පූර්ණයෙන් වේ ද, කිසිසෙයින් එය අනුච්ඡාදයෙන් හැම සංසාරයෝ අනිත්‍ය හෙයින් මොනොවට දක්නා ලද්දක් වෙත් ද, කොහි සාකච්ඡා ප්‍රතිඵල වේ ද: (1)

දුඃඛ හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර ධර්මයක් යථාසම්භාවයෙන් දැනී ද, දකී ද, කිසිසෙයින් සම්පූර්ණයෙන් වේ ද, කිසිසෙයින් එය අනුච්ඡාදයෙන් හැම සංසාරයෝ දුඃඛ හෙයින් මොනොවට දක්නා ලද්දක් වෙත් ද කොහි සාකච්ඡා ප්‍රතිඵල වේ ද: (2)

අනාත්ම හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර ධර්මයක් යථාසම්භාවයෙන් දැනී ද, දකී ද, කිසිසෙයින් සම්පූර්ණයෙන් වේ ද, කිසිසෙයින් එය අනුච්ඡාදයෙන් හැම ධර්මයෝ අනාත්ම හෙයින් මොනොවට දක්නා ලද්දක් වෙත් ද කොහි සාකච්ඡා ප්‍රතිඵල වේ ද යත්: (3)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කිමිත්ත යථාසම්භාවයෙන් දැනී, දකී. එයින් කියනු ලැබෙයි 'සම්පූර්ණයෙන්' යනු. මෙහෙයවනුයේ එය අනුච්ඡාදයෙන් හැම සංසාරයෝ අනිත්‍ය හෙයින් මොනොවට දක්නා ලද්දක් වෙති, මෙහි සාකච්ඡා ප්‍රතිඵල වේ. (1)

දුඃඛ හෙයින් මෙහෙයවනුයේ ප්‍රමාදය යථාසම්භාවයෙන් දැනී, දකී. එයින් කියනු ලැබෙයි 'සම්පූර්ණයෙන්' යි. මෙහෙයවනුයේ එය අනුච්ඡාදයෙන් හැම සංසාරයෝ දුඃඛ හෙයින් මොනොවට දක්නා ලද්දක් වෙති, මෙහි සාකච්ඡා ප්‍රතිඵල වේ. (2)

අනාත්ම හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කිමිත්ත යථාසම්භාවයෙන් දැනී, දකී. එයින් කියනු ලැබෙයි 'සම්පූර්ණයෙන්' යි. මෙහෙයවනුයේ එය අනුච්ඡාදයෙන් හැම ධර්මයෝ අනාත්ම හෙයින් මොනොවට දක්නා ලද්දක් වෙති, මෙහි සාකච්ඡා ප්‍රතිඵල වේ. (3)

යම් යම් භූතභූතයෙකුත් වේ ද, යම් සම්පූර්ණයෙකුත් වේ ද, යම් සාකච්ඡා කිරීමකුත් වේ ද, මේ ධර්මයෝ නානාභූත ද ආත්මානු මා නානා ව්‍යාප්ත ආත්මානු ද, නොහොත් එකාභූත වූවානු ව්‍යාප්ත නානාභූත මා ආත්මානු ද යත්: යම් යම් භූතභූතයෙකුත් වේ ද, යම් සම්පූර්ණයෙකුත් වේ ද යම් සාකච්ඡා කිරීමකුත් වේ ද, මේ ධර්මයෝ එකාභූත ආත්මානු යා ව්‍යාප්ත මා වෙනයි.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර්තානුච්ඡාදයකුත් වෙත් ද, දුඃඛ හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර්තානුච්ඡාදයකුත් වෙත් ද, අනාත්ම හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර්තානුච්ඡාදයකුත් වෙත් ද යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර්තානුච්ඡාදයකුත් වෙත් ද, දුඃඛ හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර්තානුච්ඡාදයකුත් වෙත් ද, අනාත්ම හෙයින් මෙහෙයවනුයේ කවර්තානුච්ඡාදයකුත් වෙත් ද යත්:

යා ච භයතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා, යඤ්ච ආදීනවෙ ඤාණං, යා ච නිබ්බිදා, ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා චෙව නානාඛ්‍යායාදිනා ව: උද්භු ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානත්ථා: යා ච භයතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා, යඤ්ච ආදීනවෙ ඤාණං, යා ච නිබ්බිදා, ඉමෙ ධම්මා, ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානං.

යා ච අනත්තානුපස්සනා, යා ච සුඤ්ඤානානුපස්සනා, ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා චෙව නානාඛ්‍යායාදිනා ව: උද්භු ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානත්ථා: යා ච අනත්තානුපස්සනා, යා ච සුඤ්ඤානානුපස්සනා, ඉමෙ ධම්මා, ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානං.

අනිච්චතො මනසිකරොතො, කිං පරිසඛිං ඤාණං උපපජ්ජති: දුක්ඛතො මනසිකරොතො කිං පරිසඛිං ඤාණං උපපජ්ජති: අනත්තතො මනසිකරොතො කිං පරිසඛිං ඤාණං උපපජ්ජති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො නිමිත්තං සරිසඛිං ඤාණං උපපජ්ජති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පචත්තං පරිසඛිං ඤාණං උපපජ්ජති, අනත්තතො මනසිකරොතො නිමිත්තඤ්ච පචත්තඤ්ච පරිසඛිං ඤාණං උපපජ්ජති. (1)

යා ච මුඤ්ඤිතුකම්‍යතා¹ යා ච පරිසඛිංනුපස්සනා යා ච සඛිංරූපෙකකා ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා චෙව නානාඛ්‍යායාදිනා ව, උද්භු ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානත්ථා: යා ච මුඤ්ඤිතුකම්‍යතා යා ච පරිසඛිංනුපස්සනා යා ච සඛිංරූපෙකකා ඉමෙ ධම්මා, ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානං, (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො කුතො චිත්තං වුට්ඨාති, කත්ථ චිත්තං පකඛ්ඤති: දුක්ඛතො මනසිකරොතො කුතො චිත්තං වුට්ඨාති, කත්ථ චිත්තං පකඛ්ඤති: අනත්තතො මනසිකරොතො කුතො චිත්තං වුට්ඨාති, කත්ථ චිත්තං පකඛ්ඤති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො නිමිත්තං චිත්තං වුට්ඨාති, අනිමිත්තෙ චිත්තං පකඛ්ඤති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පචත්තං චිත්තං වුට්ඨාති, අපචත්තෙ චිත්තං පකඛ්ඤති, අනත්තතො මනසිකරොතො නිමිත්තං ව පචත්තං ව චිත්තං වුට්ඨාති, අනිමිත්තෙ අපචත්තෙ නිරොධ² නිබ්බානං ධාතුයා චිත්තං පකඛ්ඤති. (3)

යා ච බ්‍රහ්මාදිවුට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා යෙ ච ගොත්‍රභුධම්මා, ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා චෙව නානාඛ්‍යායාදිනා ව, උද්භු ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානත්ථා: යා ච බ්‍රහ්මාදිවුට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා යෙ ච ගොත්‍රභුධම්මා, ඉමෙ ධම්මා, ඵකත්ථා, ඛ්‍යායාදිනමෙව නානං. (4)

1. මුඤ්ඤිතුකම්‍යතා - මජ්ඣ.

2. නිරොධ - ජු, මජ්ඣ.

යම් හයතුපට්ඨාන ප්‍රඥවතුන් වේ ද, යම් ආදීනව ඥානයෙකුත් වේ ද, යම් තිබ්බිදවතුන් වේ ද, මේ ධර්මයෝ නානාථී ද ඇත්තාහු මෑ නානා ව්‍යඤ්ඤාත් ඇත්තාහු ද, නොහොත් එකාථී වූවාහු ව්‍යඤ්ඤා නානාථී මෑ ඇත්තාහු ද යත්: යම් හයතුපට්ඨාන ප්‍රඥවතුන් වේ ද, යම් ආදීනව ඥානයෙකුත් වේ ද, යම් තිබ්බිදවතුන් වේ ද, මේ ධර්මයෝ එකාථී ඇත්තාහු යෑ ව්‍යඤ්ඤා මෑ වෙනයි.

යම් අනත්තානුපස්සනාවතුන් වේ ද, යම් සුඤ්ඤතානුපස්සනාවතුන් වේ ද, මේ ධර්මයෝ නානාථී ද ඇත්තාහු මෑ නානා ව්‍යඤ්ඤා ද ඇත්තාහු ද, නොහොත් එකාථී වූවාහු ව්‍යඤ්ඤා නානාථී මෑ ඇත්තාහු ද යත්: යම් අනත්තානුපස්සනාවතුන් යම් සුඤ්ඤතානුපස්සනාවතුන් වේ ද, මේ ධර්මයෝ එකාථී ඇත්තාහු යෑ ව්‍යඤ්ඤා මෑ වෙනයි.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට කුමක් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඥානය උපදී ද, දුඛ හෙයින් මෙතෙහි කරත්තාහට කුමක් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඥානය උපදී ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරත්තාහට කුමක් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඥානය උපදී ද යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට සංස්කාර නිමිත්ත ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඥානය උපදී, දුඛ හෙයින් මෙතෙහි කරත්තාහට ප්‍රවෘත්තිය ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඥානය උපදී, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට නිමිත්තත් ප්‍රවෘත්තියත් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ඥානය උපදී. (1)

යම් මුඤ්ඤිකමාසතා ඥානයෙකුත් වේ ද, යම් පරිසඛ්ඛානුපස්සනා ඥානයෙකුත් වේ ද, යම් සඛ්ඛාරූපෙකතා ඥානයෙකුත් වේ ද, මේ ධර්මයෝ නානාථීත් නානාව්‍යඤ්ඤාත් ඇත්තාහු ද, නොහොත් එකාථී වූවාහු ව්‍යඤ්ඤානානාථී මෑ ඇත්තාහු ද යත්: යම් මුඤ්ඤිකමාසතා ඥානයෙකුත් වේ ද, යම් පරිසඛ්ඛානුපස්සනා ඥානයෙකුත් වේ ද, යම් සඛ්ඛාරූපෙකතා ඥානයෙකුත් වේ ද, මේ ධර්මයෝ එකාථී ඇත්තාහු යෑ ව්‍යඤ්ඤා මෑ වෙනයි. (2)

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට කොයින් සිත නැගීසිටී ද, කොහි සිත පිවිසගනී ද, දුඛ හෙයින් මෙතෙහි කරත්තාහට කොයින් සිත නැගීසිටී ද, කොහි සිත පිවිසගනී ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට කොයින් සිත නැගීසිටී ද, කොහි සිත පිවිසගනී ද යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරත්තාහට සංස්කාර නිමිත්ත කෙරෙත් සිත නැගීසිටිසි, අනිමිත්ත සඛ්ඛාසත නිජාණයෙහි සිත පිවිසගනිසි. දුඛ හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට ප්‍රවෘත්තියෙන් සිත නැගී සිටිසි, අප්‍රවෘත්තියෙහි සිත පිවිස ගනිසි. අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහිකරත්තාහට නිමිත්ත කෙරෙත් ද ප්‍රවෘත්තිය කෙරෙත් ද සිත නැගී සිටිසි, අනිමිත්තයෙහි අප්‍රවෘත්තියෙහි තිරොධ සඛ්ඛාසත නිජාණධාතුයෙහි සිත පිවිසගනී. (3)

සංස්කාරනිමිත්ත කෙරෙත් නැගී පරාමවුබ වෑ සිටුවනා යම් ප්‍රඥවතුන් වේ ද, යම් ගොත්‍රභූ ධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, මේ ධර්මයෝ නානාථීත් නානාව්‍යඤ්ඤාත් ඇත්තාහු ද නොහොත් එකාථී වූවාහු ව්‍යඤ්ඤානානාථී මෑ ඇත්තාහු ද, යත්: යම් බහිඨා වුට්ඨාන විවට්ඨන ප්‍රඥවතුන් වේ ද, යම් ගොත්‍රභූ ධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, මේ ධර්මයෝ එකාථී ඇත්තාහු යෑ ව්‍යඤ්ඤා මෑ වෙනයි. (4)

අනිච්චතො මනසිකරොනො කතමෙන විමොක්ඛෙන විමුච්චති: දුක්ඛතො මනසිකරොනො කතමෙන විමොක්ඛෙන විමුච්චති: අනත්තතො මනසිකරොනො කතමෙන විමොක්ඛෙන විමුච්චති

අනිච්චතො මනසිකරොනො අනිමිත්තවිමොක්ඛෙන විමුච්චති, දුක්ඛතො මනසිකරොනො අප්පණ්ණිතවිමොක්ඛෙන විමුච්චති, අනත්තතො මනසිකරොනො සුඤ්ඤතවිමොක්ඛෙන විමුච්චති. (5)

යා ච දුභතොවුට්ඨාන විච්චතො පඤ්ඤ යඤ්ච මග්ගෙ ඤාණං, ඉමෙ ධම්මා නානාත්ථා වෙච නානාඛ්‍යාප්තා ච, උදුහු ඵකත්ථා, බ්‍යඤ්ඤනමෙව නානන්ති යා ච දුභතොවුට්ඨානවිච්චතො පඤ්ඤ යඤ්ච මග්ගෙ ඤාණං ඉමෙ ධම්මා ඵකත්ථා, බ්‍යඤ්ඤනමෙව නානං. (6)

කතිභාසාරෙහි තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ¹ භොනති; කතිභාසාරෙහි තයො විමොක්ඛා ඵකකඛණ්ණෙ භොනති: චතුර්භාසාරෙහි තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති, සත්තභාසාරෙහි තයො විමොක්ඛා ඵකකඛණ්ණෙ භොනති.

කතමෙහි චතුර්භාසාරෙහි තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති: අභිපතෙය්‍යට්ඨෙන අධිට්ඨානට්ඨෙන අභිනිහාරට්ඨෙන නිය්‍යානට්ඨෙන.

කථං අභිපතෙය්‍යට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති: අනිච්චතො මනසිකරොනො අනිමිත්තො විමොක්ඛො අභිපතෙය්‍යො භොති, දුක්ඛතො මනසිකරොනො අප්පණ්ණිතො විමොක්ඛො අභිපතෙය්‍යො භොති, අනත්තතො මනසිකරොනො සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො අභිපතෙය්‍යො භොති, එවං අභිපතෙය්‍යට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති, (1)

කථං අධිට්ඨානට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති: අනිච්චතො මනසිකරොනො අනිමිත්තවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන විත්තං අධිට්ඨාති, දුක්ඛතො මනසිකරොනො අප්පණ්ණිතවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන විත්තං අධිට්ඨාති අනත්තතො මනසිකරොනො සුඤ්ඤතවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන විත්තං අධිට්ඨාති, එවං අධිට්ඨානට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති. (2)

කථං අභිනිහාරට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති: අනිච්චතො මනසිකරොනො අනිමිත්තවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන විත්තං අභිනිහරති, දුක්ඛතො මනසිකරොනො අප්පණ්ණිතවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන විත්තං අභිනිහරති, අනත්තතො මනසිකරොනො සුඤ්ඤතවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන විත්තං අභිනිහරති. එවං අභිනිහාරට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති. (3)

කථං නිය්‍යානට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති: අනිච්චතො මනසිකරොනො අනිමිත්තවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන නිරොධං නිබ්බානං නිය්‍යාති, දුක්ඛතො මනසිකරොනො අප්පණ්ණිතවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන නිරොධං නිබ්බානං නිය්‍යාති, අනත්තතො මනසිකරොනො සුඤ්ඤතවිමොක්ඛස්‍ය වසෙන නිරොධං නිබ්බානං නිය්‍යාති, එවං නිය්‍යානට්ඨෙන තයො විමොක්ඛා නානාඛණ්ණෙ භොනති, (4)

1 නානාඛණ්ණෙ - මිජ්ඣං.

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ කවර විමෝක්ෂයෙකින් මිදේ ද, දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ කවර විමෝක්ෂයෙකින් මිදේ ද, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ කවර විමෝක්ෂයෙකින් මිදේ ද යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අනිමිත්ත විමෝක්ෂයෙන් මිදෙයි, දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අප්‍රණීති විමෝක්ෂයෙන් මිදෙයි, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂයෙන් මිදේ. (5)

කෙලෙසුන් කෙරෙන් ද සංසාරත්‍රිමිත්ත කෙරෙන් ද යන දෙකින් නැති පරමවිමුඛ වෑ සිටුවනා යම් ප්‍රඥාවකුත් වේ ද, යම් මාගීඥතයෙකුත් වේ ද, මේ ධර්මයෝ නානාථීන් නානාව්‍යාප්තන් ඇත්තාහු ද නොහොත් එකාථී වුවාහු ව්‍යාප්තනානාක මෑ ඇත්තාහු ද, යත්: යම් දුගතොට්ඨාන-විවට්ඨන ප්‍රඥාවකුත් වේ ද, යම් මාගීඥතයෙකුත් වේ ද, මේ ධර්මයෝ එකාථී ඇත්තාහු යැ ව්‍යාප්ත මෑ වෙතයි. (6)

කිසි අයුරෙකින් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත් ද, කිසි අයුරෙකින් තුන් විමෝක්ෂයෝ එකක්ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: සතර අයුරෙකින් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙති, සත් අයුරෙකින් තුන් විමෝක්ෂයෝ එකක්ෂණයෙහි වෙත්.

කවර සතර අයුරෙකින් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: අධිපතිභාවාථීයෙන, ප්‍රතික්ෂාසාවභාවයෙන, අභිනිහාර (එළවීම) සාවභාවයෙන, නිශ්චිණසාවභාවයෙනි.

කිසෙයින් අධිපතිභාවාථීයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට අනිමිත්තවිමෝක්ෂය අධිපති වෙයි, දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට අප්‍රණීතිවිමෝක්ෂය අධිපති වෙයි, අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරන්නාහට ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂය අධිපති වේ. මෙසෙයින් අධිපතිභාවාථීයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත්. (1)

කිසෙයින් ප්‍රතික්ෂාසාවභාවයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අනිමිත්තවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් සිත පිහිටුවයි. දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අප්‍රණීති-විමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් සිත පිහිටුවයි. අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් සිත පිහිටුවයි. මෙසෙයින් ප්‍රතික්ෂාසාවභාවයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත්. (2)

කිසෙයින් අභිනිහාර (එළවීම) සාවභාවයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අනිමිත්තවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් සිත එළවයි. දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අප්‍රණීතිවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් සිත එළවයි. අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් සිත එළවයි. මෙසෙයින් අභිනිහාරසාවභාවයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත්. (3)

කිසෙයින් නිශ්චිණසාවභාවයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අනිමිත්තවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් නිරෝධ සංකප්පාන නිජාණයට පැමිණෙයි. දුඃඛ හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ අප්‍රණීතිවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් නිරෝධ සංකප්පාන නිජාණයට පැමිණෙයි. අනාත්ම හෙයින් මෙතෙහි කරනුයේ ශුන්‍යතාවිමෝක්ෂයාගේ වශයෙන් නිරෝධ සංකප්පාන නිජාණයට පැමිණෙයි. මෙසෙයින් නිශ්චිණසාවභාවයෙන් තුන් විමෝක්ෂයෝ නානාක්ෂණයෙහි වෙත්. (4)

ඉමෙහි චන්ද්‍රහාසාරේති තයො විමෝකනා නානාබණ්ණො හොනති.

කතමෙහි සත්තහාසාරේති තයො විමෝකනා එකකකණ්ණො හොනති: සමොධානට්ඨෙන අබ්ගමනට්ඨෙන¹ පරිලාභට්ඨෙන පරිවේධට්ඨෙන සච්ඡිකිරිසට්ඨෙන එසානට්ඨෙන අභිසමයට්ඨෙන.

කථං සමොධානට්ඨෙන අබ්ගමනට්ඨෙන පරිලාභට්ඨෙන පරිවේධට්ඨෙන සච්ඡිකිරිසට්ඨෙන එසානට්ඨෙන අභිසමයට්ඨෙන තයො විමෝකනා එකකකණ්ණො හොනති.

අනිච්චතො මනසිකරොනෙතා නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමෝකෙතො; යතො මුච්චතී, තත්ත න පණ්ණාසකීති අප්පණ්ණිතිතො විමෝකෙතො; යත්ත න පණ්ණාසකී, තෙන සුඤ්ඤාසී සුඤ්ඤාතො විමෝකෙතො; යෙන සුඤ්ඤා, තෙන නිමිත්තෙන අනිමිත්තොති අනිමිත්තො විමෝකෙතො, එවං සමොධානට්ඨෙන අබ්ගමනට්ඨෙන පරිලාභට්ඨෙන පරිවේධට්ඨෙන සච්ඡිකිරිසට්ඨෙන එසානට්ඨෙන අභිසමයට්ඨෙන තයො විමෝකනා එකකකණ්ණො හොනති. (1)

දුක්ඛතො මනසිකරොනෙතා පණ්ණිසා මුච්චතීති අප්පණ්ණිතිතො විමෝකෙතො; යත්ත න පණ්ණාසකී, තෙන සුඤ්ඤාසී සුඤ්ඤාතො විමෝකෙතො; යෙන සුඤ්ඤා, තෙන නිමිත්තෙන අනිමිත්තොති අනිමිත්තො විමෝකෙතො, යෙන නිමිත්තෙන අනිමිත්තො, තත්ත න පණ්ණාසකීති අප්පණ්ණිතිතො විමෝකෙතො, එවං සමොධානට්ඨෙන අබ්ගමනට්ඨෙන පරිලාභට්ඨෙන පරිවේධට්ඨෙන සච්ඡිකිරිසට්ඨෙන එසානට්ඨෙන අභිසමයට්ඨෙන තයො විමෝකනා එකකකණ්ණො හොනති. (2)

අනත්තතො මනසිකරොනෙතා අභිනිවේසා මුච්චතීති සුඤ්ඤාතො විමෝකෙතො; යෙන සුඤ්ඤා, තෙන නිමිත්තෙන අනිමිත්තොති අනිමිත්තො විමෝකෙතො; යෙන නිමිත්තෙන අනිමිත්තො, තත්ත න පණ්ණාසකීති අප්පණ්ණිතිතො විමෝකෙතො; යත්ත න පණ්ණාසකී, තෙන සුඤ්ඤාසී සුඤ්ඤාතො විමෝකෙතො, එවං සමොධානට්ඨෙන අබ්ගමනට්ඨෙන පරිලාභට්ඨෙන පරිවේධට්ඨෙන සච්ඡිකිරිසට්ඨෙන එසානට්ඨෙන අභිසමයට්ඨෙන තයො විමෝකනා එකකකණ්ණො හොනති. (3)

ඉමෙහි සත්තහාසාරේති තයො විමෝකනා එකකකණ්ණො හොනති.

අත්ථි විමෝකෙතො, අත්ථි මුඛං, අත්ථි විමෝකනමුඛං. අත්ථි විමෝකනපච්චනීකං අත්ථි විමෝකනානුලොමං, අත්ථි විමෝකනවිවර්ධං, අත්ථි විමෝකන භාවනා, අත්ථි විමෝකනපටිපස්සද්ධි,

කතමො විමෝකෙතො: සුඤ්ඤාතො විමෝකෙතො, අනිමිත්තො විමෝකෙතො, අප්පණ්ණිතිතො විමෝකෙතො:

1. අබ්ගමනට්ඨෙන - සා,

මේ සතර අයුරින් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ නානාක්‍ෂණයෙහි වෙත්.

කවර සත් අයුරෙකින් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ එකක්‍ෂණයෙහි වෙත් ද යත්: සමවධානාභීයෙන, විඤ්ඤාභීයෙන, ප්‍රතිලාභාභීයෙන, ප්‍රතිවේධාභීයෙන, සාක්‍ෂාත්ත්‍රියාභීයෙන, ඥානසංගීතාභීයෙන, අනිසමයාභීයෙනි.

සිසෙයින් සමවධානාභීයෙන් විඤ්ඤාභීයෙන් ප්‍රතිලාභාභීයෙන් ප්‍රතිවේධාභීයෙන් සාක්‍ෂාත්ත්‍රියාභීයෙන් ඥානසංගීතාභීයෙන් අනිසමයාභීයෙන් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ එකක්‍ෂණයෙහි වෙත් ද යත්:

අනිත්‍ය හෙයින් මෙතෙතිකරනුයේ නිමිත්ත කෙරෙන් මිදේ නු' යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් නිමිත්තෙකින් මිදේ නම් එහි ප්‍රාථමික නො කෙරේ නු' යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් නිමිත්තෙකින් ප්‍රාථමික නො කෙරේ නම් ඒ නිමිතින් ශුන්‍ය නු' යි ශුන්‍යතාවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් නිමිත්තෙකින් ශුන්‍ය නම් ඒ නිමිතින් නිමිත්ත රහිත නු' යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ වේ. මෙසෙයින් සමවධානාභීයෙන් විඤ්ඤාභීයෙන් ප්‍රතිලාභාභීයෙන් ප්‍රතිවේධාභීයෙන් සාක්‍ෂාත්ත්‍රියාභීයෙන් ඥානසංගීතාභීයෙන් අනිසමයාභීයෙන් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ එකක්‍ෂණයෙහි වෙති. (1)

දූඛ හෙයින් මෙතෙතිකරනුයේ ප්‍රාථමික කෙරෙන් මිදේ නු' යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් දූඛයෙකින් ප්‍රාථමික නො කෙරේ නම් ඒ දූඛයෙන් ශුන්‍ය නු' යි ශුන්‍යතාවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් දූඛ නිමිත්තෙකින් ශුන්‍ය නම් ඒ දූඛ නිමිතින් නිමිත්ත රහිත නු' යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් දූඛ නිමිත්තෙකින් අනිමිත්ත වේ නම් එහි ප්‍රාථමික නො කෙරේ නු' යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ වේ. මෙසෙයින් සමවධානාභීයෙන් විඤ්ඤාභීයෙන් ප්‍රතිලාභාභීයෙන් ප්‍රතිවේධාභීයෙන් සාක්‍ෂාත්ත්‍රියාභීයෙන් ඥානසංගීතාභීයෙන් අනිසමයාභීයෙන් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ එකක්‍ෂණයෙහි වෙති. (2)

අනාත්ම හෙයින් මෙතෙතිකරනුයේ අභිතිවේශය කෙරෙන් මිදේ නු' යි ශුන්‍යතාවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් අභිතිවේශ නිමිත්තෙකින් ශුන්‍ය වේ නම් ඒ නිමිතින් නිමිත්ත රහිත නු' යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් අභිතිවේශ නිමිත්තෙකින් නිමිත්ත රහිත වේ නම් ඒ අභිතිවේශ නිමිත්තෙහි ප්‍රාථමික නො කෙරේ නු' යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ වෙයි, යම් අභිතිවේශ නිමිත්තෙකින් ප්‍රාථමික නො කෙරේ නම් ඒ අභිතිවේශ නිමිතින් ශුන්‍ය නු' යි ශුන්‍යතාවිමෝක්‍ෂ වේ. මෙසෙයින් සමවධානාභීයෙන් විඤ්ඤාභීයෙන් ප්‍රතිලාභාභීයෙන් ප්‍රතිවේධාභීයෙන් සාක්‍ෂාත්ත්‍රියාභීයෙන් ඥානසංගීතාභීයෙන් අනිසමයාභීයෙන් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ එකක්‍ෂණයෙහි වෙත්: (3)

මේ සත් අයුරින් තුන් විමෝක්‍ෂයෝ එකක්‍ෂණයෙහි වෙත්.

විමෝක්‍ෂයෙක් ඇත, මුඛයෙක් ඇත, විමෝක්‍ෂමුඛයෙක් ඇත, විමෝක්‍ෂ-ප්‍රත්‍යානිකයෙක් ඇත, විමෝක්‍ෂානුලෝමයෙක් ඇත, විමෝක්‍ෂ විවතීයෙක් ඇත, විමෝක්‍ෂභාවනායෙක් ඇත, විමෝක්‍ෂප්‍රතිප්‍රයුඛියෙක් ඇත.

විමෝක්‍ෂ කවරැ යත්: ශුන්‍යතාවිමෝක්‍ෂ යැ අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යි.

කඩමො: සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා: අභිච්චානුපසංහාඤ්ඤං නිව්වතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා දුක්ඛානුපසංහාඤ්ඤං සුඛතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, අත්තතානුපසංහාඤ්ඤං අත්තතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, තිබ්බදුක්ඛානුපසංහාඤ්ඤං නාන්දිය: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, විරාගානුපසංහාඤ්ඤං රාගතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, නිරෝධානුපසංහාඤ්ඤං සමුදයතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, පටිතිස්සකානුපසංහාඤ්ඤං ආදානතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, අභිමිත්තානුපසංහාඤ්ඤං නිමිත්තතො: අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, අප්පණීතිතානුපසංහාඤ්ඤං පණ්ණියා අභිනිවේසා ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා, සුඤ්ඤතානුපසංහාඤ්ඤං සබ්බාභිනිවේසෙහි ඉව්චතීති සුඤ්ඤතො: විමොකෙබ්බා.

රූපෙ අභිව්වාත්‍රපසසනාසුඤ්ඤා නිව්වනො අභිතිවෙසා මුච්චතීති සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො - පෙ - රූපෙ සුඤ්ඤතාත්‍රපසසනාසුඤ්ඤා සබ්බානි - තාවෙසෙති මුච්චතීති සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො, වෙදනාය - පෙ - සඤ්ඤාය - පෙ - සඛායරස - පෙ - විඤ්ඤාණේ - පෙ - චක්‍රිසමිං - පෙ - ජරාමරණේ අභිව්වාත්‍ර - පසසනාසුඤ්ඤා නිව්වනො අභිතිවෙසා මුච්චතීති සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො - පෙ - ජරාමරණේ සුඤ්ඤතාත්‍රපසසනාසුඤ්ඤා සබ්බානිතිවෙසෙති මුච්චතීති සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො, අයං සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො (1)

කතමො අතිමිතොතො විමොතොතො: අතිවොත්තපසසනාසදුණං තිව්වතො තිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, දුක්ඛොත්තපසසනාසදුණං සුඛතො තිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, අනත්තොත්තපසසනාසදුණං අත්තතො තිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, නිබ්බිදුත්තපසසනාසදුණං නන්ධියාතිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, විරාගොත්තපසසනාසදුණං රාගතො තිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, නිරෝධොත්තපසසනාසදුණං සමුදයොතිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො. පටිච්ඡංගොත්තපසසනාසදුණං ආදානො තිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, අතිමිත්තොත්තපසසනාසදුණං සබ්බතිමිතොති මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, අප්පණ්ණිතොත්තපසසනාසදුණං පණ්ණියාතිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො, සුඤ්ඤොත්තපසසනාසදුණං අනිතිවෙතො තිමිතො මුච්චතීති අතිමිතොතො විමොතොතො.

රූපෙ අනිච්චානුපස්සනාසද්දං නිච්චතො නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො -පෙ- රූපෙ අනිමිත්තානුපස්සනාසද්දං සබ්බ නිමිත්තෙති මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො, රූපෙ අප්පණ්ණිතිනානු- පස්සනාසද්දං පණ්ණියො නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො, රූපෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනාසද්දං අනිනිවෙසනො නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤය -පෙ- සබ්බාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤණෙ -පෙ- චක්ඛුසමි -පෙ- ජරාමරණෙ අනිච්චානුපස්සනා සද්දං නිච්චතො නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො -පෙ- ජරාමරණෙ අනිමිත්තානුපස්සනාසද්දං සබ්බනිමිත්තෙති මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො, ජරාමරණෙ අප්පණ්ණිතිනානුපස්සනාසද්දං පණ්ණියො නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො, ජරාමරණෙ සුඤ්ඤානානු- පස්සනාසද්දං අනිනිවෙසනො නිමිත්තා මුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො, අයං අනිමිත්තො විමොක්ඛො. (2)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ කවරැ යත්: අභිවිච්ඡුපසංභාංඤාණය නිත්‍යාභිති-
වෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ දුක්ඛානුපසංභාංඤාණය සුඛාභි-
තිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ අත්තනානුපසංභාංඤාණය
ආත්මාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ නිබ්බිදානුපසංභාංඤාණය
භන්‍යාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ චිරාගානුපසංභාංඤාණය
රාගාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු' යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ නිරෝමානුපසංභාං-
ඤාණය සම්මුදයාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ පටිතිස්සග්ගා-
නුපසංභාංඤාණය ආදානාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ
අභිමිත්තනානුපසංභාංඤාණය නිමිත්තාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යත-
වීමොක්‍ෂ යැ අප්පණ්ණිතිනානුපසංභාංඤාණය ප්‍රාචීනාභිතිවෙශයෙන් මිදේ නු'යි
ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යැ සුඤ්ඤානානුපසංභාංඤාණය සියලු අභිතිවෙශයන්
කෙරෙන් මිදේ නු'යි ශුන්‍යතවීමොක්‍ෂ යි.

රූපයෙහි අනිච්චානුපසංහාඤ්ඤා නිත්‍යානිතිවේශයෙන් මිදේ නු'යි
 ගුණානුච්චේදනායාමය යි. ... රූපයෙහි සුඤ්ඤානුපසංහාඤ්ඤා සියලු
 අනිතිවේශයන් කෙරෙන් මිදේ නු'යි ගුණානුච්චේදනායාමය යි. වේදනායෙහි ...
 සංඥායෙහි ... සංඝකාරයන්හි ... විඤ්ඤායෙහි ... චක්ඛුසොහි ... ජරාමරණ-
 යෙහි අනිච්චානුපසංහාඤ්ඤා නිත්‍යානිතිවේශයෙන් මිදේ නු'යි ගුණානු-
 ච්චේදනායාමය යි. ... ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤානුපසංහාඤ්ඤා සියලු අනිතිවේ-
 ශයන් කෙරෙන් මිදේ නු'යි ගුණානුච්චේදනායාමය යි. මේ ගුණානුච්චේදනායාම-
 නම් වේ. (1)

අතිමිත්තවිමෝක්ෂ කවරැ යත්: අතිව්වානුපසංභාඤ්ඤා නිත්ය-
තිමිත්තයෙන් මිදේ නු'යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ දුක්ඛානුපසංභාඤ්ඤා
සුඛතිමිත්තයෙන් මිදේ නු'යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ අනත්තානුපසංභා-
ඤ්ඤා අනමතිමිත්තයෙන් මිදේ නු' යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ නිබ්බදනු-
පසංභාඤ්ඤා නාසිදිතිමිත්තයෙන් මිදේ නු'යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ විරා-
ගානුපසංභාඤ්ඤා රාගතිමිත්තයෙන් මිදේ නු' යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ
තිරෝධානුපසංභාඤ්ඤා සමුදයතිමිත්තයෙන් මිදේ නු' යි අතිමිත්ත-
විමෝක්ෂ යැ පචිතිස්සග්ගානුපසංභාඤ්ඤා ආදානතිමිත්තයෙන් මිදේ
නු' යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ අතිමිත්තානුපසංභාඤ්ඤා භෑම නිමිති
කෙරෙත් මිදේ නු'යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ අපජණීතිතානුපසංභාඤ්ඤා
ප්‍රණීධිතිමිත්තයෙන් මිදේ නු'යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යැ සුඤ්ඤතානුපසංභා-
ඤ්ඤා අභිනිවේශනිමිත්තයෙන් මිදේ නු'යි අතිමිත්තවිමෝක්ෂ යි.

රූපයෙහි අනිවාර්යවූපසුභාසැකය නිත්‍ය නිමිත්තෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ ... රූපයෙහි අනිමිත්තානුපසුභාසැකය හැම නිමිති කෙරෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ රූපයෙහි අපරිණිතානුපසුභාසැකය ප්‍රණිධිනිමිත්තෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ රූපයෙහි සුඤ්ඤානානුපසුභාසැකය අනිතිවෛයනිමිත්තෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ. වේදනායෙහි ... සංඤයෙහි ... සංසාරයන්හි ... විඤ්ඤයෙහි ... චක්‍රසෛති ... ජරාමරණයෙහි අනිවාර්යවූපසුභාසැකය නිත්‍යනිමිත්තෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ ... ජරාමරණයෙහි අනිමිත්තානුපසුභාසැකය හැම නිමිති කෙරෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ. ජරාමරණයෙහි අපරිණිතානුපසුභාසැකය ප්‍රණිධිනිමිත්තෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යැ. ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤානානුපසුභාසැකය අනිතිවෛයනිමිත්තෙන් මිදේ නු'යි අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ යි. මේ අනිමිත්තවිමෝක්‍ෂ නම් වේ. (2)

කතමො අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො: අනිච්චානුපස්සනාඤ්ඤානං නිව්චතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, දුක්ඛානුපස්සනාඤ්ඤානං සුඛතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, අනත්තානුපස්සනාඤ්ඤානං අත්තතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, විරාගානුපස්සනාඤ්ඤානං රාගතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, නිරෝධානුපස්සනාඤ්ඤානං සමුදයතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, පටිත්ථස්සග්ගානුපස්සනාඤ්ඤානං ආදානතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, අනිමිත්තානුපස්සනාඤ්ඤානං නිමිත්තතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, අපඤ්ඤානිතානුපස්සනාඤ්ඤානං සබ්බපඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, සුඤ්ඤානානුපස්සනාඤ්ඤානං අභිනිවේසනො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො.

රූපෙ අනිච්චානුපස්සනාඤ්ඤානං නිව්චතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො -පෙ- රූපෙ අනිමිත්තානුපස්සනාඤ්ඤානං නිමිත්තතො මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, රූපෙ අපඤ්ඤානිතානුපස්සනාඤ්ඤානං සබ්බපඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, රූපෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනාඤ්ඤානං අභිනිවේසනො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, වේදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසීම් -පෙ- ජරාමරණෙ අනිච්චානුපස්සනාඤ්ඤානං නිව්චතො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො -පෙ- ජරාමරණෙ අනිමිත්තානුපස්සනාඤ්ඤානං නිමිත්තතො මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, ජරාමරණෙ අපඤ්ඤානිතානුපස්සනාඤ්ඤානං සබ්බපඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, ජරාමරණෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනාඤ්ඤානං අභිනිවේසනො පඤ්ඤානං මුළුවනිති අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, අයං අපඤ්ඤානිතො විමොක්ඛො, (3) අයං විමොක්ඛො, (1)

කතමං මුඛං, යෙ තස්ස ජාතා අභ්වත්ථා භුසලා බොධිපක්ඛියා ධම්මා. ඉදං මුඛං. (2)

කතමං විමොක්ඛමුඛං: යං තෙසා¹ ධම්මානං ආරම්භණං නිරෝධො නිබ්බානං, ඉදං විමොක්ඛමුඛං, විමොක්ඛස්ථ මුඛස්ථ විමොක්ඛමුඛං² ඉදං විමොක්ඛමුඛං. (3)

කතමං විමොක්ඛපච්චනිකං: නිඤ්ඤානං අභුසලමුලාති විමොක්ඛපච්චනිකාති, නිඤ්ඤානං දුච්චරතාති විමොක්ඛපච්චනිකාති, සබ්බෙපි අභුසලා ධම්මා විමොක්ඛපච්චනිකා, ඉදං විමොක්ඛපච්චනිකං. (4)

කතමං විමොක්ඛානුලොමං: නිඤ්ඤානං භුසලමුලාති විමොක්ඛානුලොමාති, නිඤ්ඤානං දුච්චරතාති විමොක්ඛානුලොමාති, සබ්බෙපි භුසලා ධම්මා විමොක්ඛානුලොමා. ඉදං විමොක්ඛානුලොමං. (5)

කතමො විමොක්ඛවිවට්ඨො: සඤ්ඤාවිවට්ඨො, වේදනාවිවට්ඨො, විභවාවිවට්ඨො, ඤ්ඤාණවිවට්ඨො, විමොක්ඛවිවට්ඨො, සථවිවට්ඨො:

1 තෙසා තෙසා - සසා

2 විමොක්ඛස්ථ මුඛස්ථ විමොක්ඛමුඛාති සසා, PTS, පොළොන්නරුව නිකාය

අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ කවරු යන් අනිවාර්‍යානුපය්‍යනාඤාණය නිත්‍ය-ප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ දුකතානුපය්‍යනාඤාණය සුඛ ප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ අනතතානුපය්‍යනාඤාණය ආනතප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. විරාගානු-පය්‍යනාඤාණය රාගප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. නිරෝධානුපය්‍යනාඤාණය සමුදයප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. පරිනිසංයානානුපය්‍යනාඤාණය ආද්‍යතප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. අනිමිත්තානුපය්‍යනාඤාණය නිමිත්තප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. භෑම ප්‍රණීති කෙරෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. සුඤ්ඤානානුපය්‍යනාඤාණය අභිනිවේශ ප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යි.

රූපයෙහි අනිවාර්‍යානුපය්‍යනාඤාණය නිත්‍යප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ ... රූපයෙහි අනිමිත්තානුපය්‍යනාඤාණය නිමිත්ත කෙරෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. රූපයෙහි අප්‍රණීතිතානු-පය්‍යනාඤාණය භෑම ප්‍රණීතිය කෙරෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. රූපයෙහි සුඤ්ඤානානුපය්‍යනාඤාණය අභිනිවේශප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. වෙදනායෙහි ... සංඥායෙහි .. සංසකාරයන්හි ... විඤ්ඤායෙහි ... චක්‍ෂුසෙහි ... ජරාමරණයෙහි අනිවාර්‍යානුපය්‍යනාඤාණය නිත්‍යප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ ... ජරාමරණයෙහි අනිමිත්තානුපය්‍යනාඤාණය නිමිත්ත කෙරෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවි-මෝක්‍ෂ යැ. ජරාමරණයෙහි අප්‍රණීතිතානුපය්‍යනාඤාණය භෑම ප්‍රණීතිය කෙරෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ යැ. ජරාමරණයෙහි සුඤ්ඤා-නානුපය්‍යනාඤාණය අභිනිවේශප්‍රණීතියෙන් මිදේ නු'යි අප්‍රණීතිවි-මෝක්‍ෂ යි. මේ අප්‍රණීතිවිමෝක්‍ෂ නම් වේ. (3) මේ විමෝක්‍ෂ යි. (1)

මූල කවරු යන්: ඒ මානිවිමෝක්‍ෂයෙහි උපන් යම් (රාගාදී වරද භාග්‍ය බැවින්) නිවරද වූ කුසල් වූ බොධිපාක්‍ෂිකධර්ම කෙනෙක් වෙත් ද, මේ මූල නම් වේ. (2)

විමෝක්‍ෂමූල කවරු යන්: ඒ බොධිපාක්‍ෂික ධර්මයන්ට අරමුණු වූ යම් නිරෝධ සංකිරාත නිව්‍යාණයෙක් වේ ද, මේ විමෝක්‍ෂමූල නම් වෙයි. විමෝක්‍ෂ ද හෙ මැ මූල ද හෙ මැ නු'යි විමෝක්‍ෂමූල යැ. මේ විමෝක්‍ෂ මූල යි. (3)

විමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යතීක (ප්‍රතිපක්‍ෂ) කවරු යන්: තුන් අකුශලමූලයෝ විමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යතීකයෝ යැ. ත්‍රිවිධ දුඛ්‍යයෝ විමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යතීකයෝ යැ. භෑම අකුශලධර්මයෝ මැ විමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යතීකයෝ යි. මේ විමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යතීක නම් වේ. (4)

විමෝක්‍ෂානුලෝම කවරු යන්: තුන් කුශල මූලයෝ විමෝක්‍ෂානු-ලෝමයෝ යැ, ත්‍රිවිධ සුචරිතයෝ විමෝක්‍ෂානුලෝමයෝ යැ, භෑම කුශල ධර්මයෝ මැ විමෝක්‍ෂානුලෝමයෝ යි. මේ විමෝක්‍ෂානුලෝම යි. (5)

විමෝක්‍ෂවිවර්ති කවරු යන්: සංඥාවිවර්ති යැ වේතොවිවර්ති යැ විතත විවර්ති යැ ඥානවිවර්ති යැ විමෝක්‍ෂවිවර්ති යැ සත්‍යවිවර්ති යි.

හැදිනගනිමින් පරාවතී වේ නු'යි සංඥාවන් යැ සිතමින් පරාවතී වේ නු'යි වෙනොව්වන් යැ දැනගනිමින් පරාවතී වේ නු'යි විතනව්වන් යැ ප්‍රකට කෙරෙමින් පරාවතී වේ නු'යි ඥානව්වන් යැ (කාමච්ඡදා) හැරවියමින් පරාවතී වේ නු'යි විමෝක්ෂව්වන් යැ තථාභිසේති පරාවතී වේ නු'යි සත්‍යව්වන් යි.

යම් තැනෙක සංඥාවන් යැ වේ ද, එහි වෙනොව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක වෙනොව්වන් යැ වේ ද, එහි සංඥාවන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ වේ ද, එහි විතනව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක විතනව්වන් යැ වේ ද, එහි සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ විතනව්වන් යැ වේ ද, එහි ඥානව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක ඥානව්වන් යැ වේ ද, එහි සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ විතනව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ විතනව්වන් යැ ඥානව්වන් යැ වේ ද, එහි විමෝක්ෂව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක විමෝක්ෂව්වන් යැ වේ ද, එහි සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ විතනව්වන් යැ ඥානව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ විතනව්වන් යැ ඥානව්වන් යැ විමෝක්ෂව්වන් යැ වේ ද, එහි සත්‍යව්වන් යැ වෙයි; යම් තැනෙක සත්‍යව්වන් යැ වේ ද, එහි සංඥාවන් යැ වෙනොව්වන් යැ විතනව්වන් යැ ඥානව්වන් යැ විමෝක්ෂව්වන් යැ වේ. මේ විමෝක්ෂව්වන් යි. (6)

විමෝක්ෂභාවනා කවරේ යත්: ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ ද්විතීයධ්‍යානයෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ තෘතීයධ්‍යානයෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ චතුර්තීයධ්‍යානයෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ ආකාශානුඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ විඤ්ඤානුඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ... ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන්... නෙවසඤ්ඤානුඤ්ඤායතනසමාපත්තියෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ ප්‍රොතාපත්තිමාගීයෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යැ සකාදගාමිමාගීයෙන් ... අනාගාමිමාගීයෙන් ... අභික්ඛාමාගීයෙන් ආසෙවන යැ භාවනා යැ බහුල කිරීම යි. මේ විමෝක්ෂභාවනා යි. (7)

විමෝක්ෂප්‍රතිප්‍රලබ්ධි කවරු යත්: ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යැ ද්විතීයධ්‍යානයෙන් ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යැ තෘතීයධ්‍යානයෙන් ... චතුර්තීයධ්‍යානයෙන් ... ආකාශානුඤ්ඤායතනසමාපත්තිහුගේ ... විඤ්ඤානුඤ්ඤායතනසමාපත්තිහුගේ ... ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තිහුගේ ... නෙවසඤ්ඤානුඤ්ඤායතනසමාපත්තිහුගේ ප්‍රතිලාභය හෝ විපාකය හෝ යැ ප්‍රොතාපත්තිමාගීයට ප්‍රොතාපත්තිඵල යැ සකාදගාමිමාගීයට සකාදගාමිඵල යැ අනාගාමිමාගීයට අනාගාමිඵල යැ අභික්ඛාමාගීයට අභික්ඛාමිඵල යැ යන මේ විමෝක්ෂප්‍රතිප්‍රලබ්ධි යි (8)

තුන්මැති බණවර යි.

විමෝක්ෂකථා නිමි,

6

ගතිකථා

ගතිසම්පන්නියා ඤාණසම්පයුතො කතින්තං¹ හෙතුනං පච්චයා උප-
පන්නි² හොති. බත්තිසමභාසාලානං බ්‍රාහ්මණමභාසාලානං ගහපජ්ඣමභා-
සාලානං කාමාවචරානං දෙව්‍යානං ඤාණසම්පයුතො කතින්තං හෙතුනං
පච්චයා උපපන්නි හොති. රූපාවචරානං දෙව්‍යානං කතින්තං හෙතුනං
පච්චයා උපපන්නි හොති. අරූපාවචරානං දෙව්‍යානං කතින්තං හෙතුනං
පච්චයා උපපන්නි හොති.

ගතිසම්පන්නියා ඤාණසම්පයුතො අධින්නං හෙතුනං පච්චයා උපපන්නි
හොති. බත්තිසමභාසාලානං බ්‍රාහ්මණමභාසාලානං ගහපජ්ඣමභාසාලානං
කාමාවචරානං දෙව්‍යානං ඤාණසම්පයුතො අධින්නං හෙතුනං පච්චයා
උපපන්නි හොති. රූපාවචරානං දෙව්‍යානං අධින්නං හෙතුනං පච්චයා
උපපන්නි හොති. අරූපාවචරානං දෙව්‍යානං අධින්නං හෙතුනං පච්චයා
උපපන්නි හොති.

ගතිසම්පන්නියා ඤාණසම්පයුතො කතමෙසං අධින්නං හෙතුනං
පච්චයා උපපන්නි හොති. කුසලකම්මස්ස ජවනකම්මෙකෙ තයො භෙතු
කුසලා තස්මිං බණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති, තෙන
වුච්චති: කුසලමුලපච්චයාපි සංඛාරා, නිකන්තිකම්මෙකෙ දො භෙතු අකුසලා
තස්මිං බණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති, තෙන වුච්චති:
අකුසලමුලපච්චයාපි සංඛාරා, පරිසන්තිකම්මෙකෙ තයො භෙතු අබ්‍යාකතා
තස්මිං බණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති, තෙන වුච්චති:
නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණ, විඤ්ඤාණපච්චයාපි නාමරූපං.

පරිසන්තිකම්මෙකෙ පඤ්චකම්මා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤා-
පච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සම්පයුතතපච්චයා හොනති,
පරිසන්තිකම්මෙකෙ චිත්තාරො මහාභූතා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-
මඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති. පරිසන්තිකම්මෙකෙ
තයො ජීවිතසංඛාරා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා
හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, විප්පයුතතපච්චයා හොනති, පරිසන්ති-
කම්මෙකෙ නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා
හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, විප්පයුතතපච්චයා හොනති, පරිසන්තිකම්මෙකෙ
ඉමෙ වුද්දස ධම්මො සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-
මඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, විප්පයුතතපච්චයා
හොනති.

1 කතින්තං - ඉත්තං, සං PTS, කතින්තං - ස

2 උපපන්නි - සී 1, 2

6

ගතිකථා

ගතිකමයතාවයෙන් ඥානසම්ප්‍රයුක්තප්‍රතිසංස්කරණයෙහි කෙතෙක් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ ද, සංක්‍රියමහාසාරයනට බ්‍රාහ්මණමහාසාරයනට ගෘහපතිමහාසාරයනට කාමාවචර දෙවියනට ඥානසම්ප්‍රයුක්ත-ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි කෙතෙක් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ ද, රූපාවචර දෙවියනට කෙතෙක් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ ද, අරූපාවචර දෙවියනට කෙතෙක් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ ද යත්:

ගතිකමයතාවයෙන් ඥානසම්ප්‍රයුක්තප්‍රතිසංස්කරණයෙහි අට වැදූරැම් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වෙයි. සංක්‍රියමහාසාරයනට බ්‍රාහ්මණමහාසාරයනට ගෘහපතිමහාසාරයනට කාමාවචර දෙවියනට ඥානසම්ප්‍රයුක්ත-ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි අට වැදූරැම් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වෙයි. රූපාවචර දෙවියනට අට වැදූරැම් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වෙයි. අරූපාවචර දෙවියනට අට වැදූරැම් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ.

ගතිකමයතාවයෙන් ඥානසම්ප්‍රයුක්තප්‍රතිසංස්කරණයෙහි කවර අට වැදූරැම් හෙතෙත්තේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ ද යත්: (ත්‍රිවිද්‍යාකාමාවචර) කුශලකම්මයාගේ ජාතකයෙහි තුන් කුශලහෙතුන් එකෙකෙහි උපත් වෙතනාවට සහජාතප්‍රත්‍යය වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: “කුශලමූල ප්‍රත්‍යයෙහි සංඝකාරයෝ වෙති” යි. (උපදනාමුත්ත) නිකායකයෙහි දෙ අකුශලහෙතුන් එකෙකෙහි උපත් වෙතනාවට සහජාතප්‍රත්‍යය වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: “අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙහි සංඝකාරයෝ වෙති” යි. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි තුන් අව්‍යාකාශහෙතුන් එකෙකෙහි උපත් වෙතනාවට සහජාතප්‍රත්‍යය වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: “නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූපය වේ” යයි.

ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි පඤ්චසංස්කරණයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෙක් ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්පාදනප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රයුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙති. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි සතර මහාභූතයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෙක් ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්පාදනප්‍රත්‍යයෝ වෙති. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි තුන් ජීවිතසංඝකාරයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෙක් ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්පාදනප්‍රත්‍යයෝ වෙති, විප්‍රයුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙති. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි නාමයන් රූපයන් සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෙක් ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්පාදනප්‍රත්‍යයෝ වෙති, විප්‍රයුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙති. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි මේ තුනේ ධර්මයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෙක් ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්පාදනප්‍රත්‍යයෝ වෙති, විප්‍රයුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි අරුචි වූ සහර සකකියෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝ‍යා'න්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි පඤ්චාදියයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝ‍යා'න්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්, ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි තුන් හෙතුකු සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝ‍යා'න්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි නාමයන් විඤ්ඤාන් සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝ‍යා'න්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි මේ තුද්‍රස් ධර්මයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝ‍යා'න්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්‍තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්.

ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි මේ අවධිය බර්ග්ස් සහජානුකූලයෝ වෙති, අනෙකා'ත්‍යප්‍රකාශයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රකාශයෝ වෙති, විප්‍රසූප්‍රකාශයෝ වෙති.

ගතිසම්පන්නයෙන් ඥානසම්ප්‍රසන්නප්‍රතිසංකීර්ණයෙහි මේ අට වැදූරැම්
 බොහෝගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ. (1)

කැත් මහසලනට බිමුණු මහසලනට ගැහැවි මහසලනට කාමාවචර දෙවියනට ඥානපවිප්ප්‍රකාශනප්‍රතිසංකීර්ණයෙහි කවර අට වැදූරැම් හෙතැන්- ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපැදීම වේ ද යත්: කුහලකම්‍යාගේ ජවහස්‍යයෙහි, තුන් කුහලහෙතැනු එකෙණෙහි උපන් වෙනතාවට සහජානුප්‍රත්‍යයෝ වෙති එයින් කියනු ලැබෙයි: 'කුහලමූලපච්චයාපි සංකීරා' යි නිකානතිස්‍ය- යෙහි දෙ අකුහලහෙතැනු එකෙණෙහි උපන් වෙනතාවට සහජානුප්‍රත්‍යයෝ වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අකුහලමූලපච්චයාපි සංකීරා' යි. ප්‍රති- සංකීර්ණයෙහි තුන් අව්‍යාකානහෙතැනු එකෙණෙහි උපන් වෙනතාවට සහජානුප්‍රත්‍යයෝ වෙත් එයින් කියනු ලැබෙයි. 'නාමරූපපච්චයාපි වික්‍කරණං වික්‍කරණපච්චයාපි නාමරූපං' යි.

ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි පඤ්චානුකූලයෝ සහජානුප්‍රායයෝ වෙති, අන්‍යෝ'භාසප්‍රායයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රායයෝ වෙති, විප්‍රසූකනුප්‍රායයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි සතර මහාභූතයෝ සහජානුප්‍රායයෝ වෙති, අන්‍යෝ'භාසප්‍රායයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රායයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි භූත් ජීවිතස සකාරයෝ සහජානුප්‍රායයෝ වෙති, අන්‍යෝ'භාසප්‍රායයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රායයෝ වෙති, විප්‍රසූකනුප්‍රායයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි භාමයත් රූපයත් සහජානුප්‍රායයෝ වෙති, අන්‍යෝ'භාසප්‍රායයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රායයෝ වෙති, විප්‍රසූකනුප්‍රායයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංස්කරණයෙහි මේ භූද්ධි ධර්මයෝ සහජානුප්‍රායයෝ වෙති, අන්‍යෝ'භාසප්‍රායයෝ වෙති. නිශ්‍රයප්‍රායයෝ වෙති, විප්‍රසූකනුප්‍රායයෝ වෙත්.

ප්‍රතිසන්නික්ෂණයෙහි අරුචි වූ සතර සකකියෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, තිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසන්නික්ෂණයෙහි පඤ්චෙක්ඛියෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, තිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසන්නික්ෂණයෙහි තුන් හෙතුතු සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, තිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසන්නික්ෂණයෙහි නාමයත් විඤ්ජානත් සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, තිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති. සම්ප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසන්නික්ෂණයෙහි මේ තුදුන් ධර්මයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෝ වෙති, තිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසුක්තප්‍රත්‍යයෝ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පරිසරවිකල්පයෝගී ඉමේ අර්ථවිකල්පයේ බලවත් සහජාතපවිතියා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවිතියා හොනනි, නිසංසපවිතියා හොනනි, විපප්පත්තපවිතියා හොනනි.

බන්ධනමහාසාලානං බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං ගහපතිමහාසාලානං කාමාවරානං දෙව්‍යානං ඤාණවිප්පත්තො ඉමෙසං අර්ථනානං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති (2)

රුපාවරානං දෙව්‍යානං කතමෙසං අර්ථනානං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති: කුසලකම්මස්ස ජවනකම්මෙණ නයො හෙතු කුසලා -පෙ- රුපාවරානං දෙව්‍යානං ඉමෙසං අර්ථනානං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති. (3)

අරුපාවරානං දෙව්‍යානං කතමෙසං අර්ථනානං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති: කුසලකම්මස්ස ජවනකම්මෙණ නයො හෙතු කුසලා තස්මිං බණ් ජාතවේතනාය සහජාතපවිතියා හොනනි, තෙන වුවිති: කුසල-මුලපවිතියා සඛාරා, නිකන්තකම්මෙණ දෙව්‍යානං අකුසලා තස්මිං බණ් ජාතවේතනාය සහජාතපවිතියා හොනනි, තෙන වුවිති: අකුසලමුලපවිතියා සඛාරා, පරිසරවිකල්පයෝගී නයො හෙතු අබ්‍යාකතා තස්මිං බණ් ජාතවේතනාය සහජාතපවිතියා හොනනි, තෙන වුවිති: නාමපවිතියා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපවිතියා නාමා.

පරිසරවිකල්පයෝගී වන්තාරො බන්ධනං අරුපිනො සහජාතපවිතියා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවිතියා හොනනි, නිසංසපවිතියා හොනනි, සම්ප්පත්තපවිතියා හොනනි, පරිසරවිකල්පයෝගී පඤ්චස්ත්‍රියානි සහජාතපවිතියා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවිතියා හොනනි, නිසංසපවිතියා හොනනි, සම්ප්පත්තපවිතියා හොනනි, පරිසරවිකල්පයෝගී නයො හෙතු සහජාතපවිතියා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවිතියා හොනනි, නිසංසපවිතියා හොනනි, සම්ප්පත්තපවිතියා හොනනි, පරිසරවිකල්පයෝගී නාමඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපවිතියා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවිතියා හොනනි, නිසංසපවිතියා හොනනි, සම්ප්පත්තපවිතියා හොනනි, පරිසරවිකල්පයෝගී ඉමේ වුද්ධං බලවත් සහජාතපවිතියා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපවිතියා හොනනි, නිසංසපවිතියා හොනනි, සම්ප්පත්තපවිතියා හොනනි, අරුපාවරානං දෙව්‍යානං ඉමෙසං අර්ථනානං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති. (4)

ගතිසම්පත්තියා ඤාණවිප්පත්තො කතීනං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති: බන්ධනමහාසාලානං බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං ගහපතිමහාසාලානං කාමාවරානං දෙව්‍යානං ඤාණවිප්පත්තො කතීනං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති: 1

ගතිසම්පත්තියා ඤාණවිප්පත්තො ජනනං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති, බන්ධනමහාසාලානං බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං ගහපතිමහාසාලානං කාමාවරානං දෙව්‍යානං ඤාණවිප්පත්තො ජනනං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති.

1. රුපාවරානං ... අරුපාවරානං දෙව්‍යානං ජනනං හෙතුනං පවිතියා උපපත්ති හොති-PTS, (අසිසං)

ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි මේ අටවිසි බිම්මෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝනාසප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, විප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයෝ වෙත්.

කැත්මහසලනට බමුණුමහසලනට ගැහැවිමහසලනට කාමාවචර දෙවියනට ඥානසම්ප්‍රසන්නප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි මේ අට වැදූරුම් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම වේ. (2)

රූපාවචර දෙවියනට කවර අට වැදූරුම් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම වේ ද යත්: කුශලකම්මයාගේ ජවනක්‍ෂණයෙහි කුසල් වූ තුන් හෙතුහු ... රූපාවචර දෙවියනට මේ අට වැදූරුම් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම වේ. (3)

අරූපාවචර දෙවියනට කවර අට වැදූරුම් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම වේ ද යත්: කුශලකම්මයාගේ ජවනක්‍ෂණයෙහි කුසල් වූ තුන් හෙතුහු එකෙහෙහි උපත් වෙනනාවට සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: 'කුසලමුලපච්චයාපි සංඛාරා'යි. නිකාන්තික්‍ෂණයෙහි අකුසල් වූ දෙ හෙතුහු එකෙහෙහි උපත් වෙනනාවට සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: 'අකුසල මුලපච්චයාපි සංඛාරා'යි. ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි අව්‍යාකාත වූ තුන් හෙතුහු එකෙහෙහි උපත් වෙනනාවට සහජාත ප්‍රත්‍යයෝ වෙති, එයින් කියනු ලැබෙයි: 'නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි නාමං'යි.

ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි අරුපි වූ සතර සකකියෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝනාස ප්‍රත්‍යයෝ වෙති. නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි පඤ්ඤාච්ඡයයෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝනාසප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි තුන් හෙතුහු සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝනාසප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි නාමයත් විඤ්ඤාණයත් සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති, අනෝනාසප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි මේ තුදස් බිම්මෝ සහජාතප්‍රත්‍යයෝ වෙති. අනෝනාසප්‍රත්‍යයෝ වෙති, නිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෝ වෙති, සම්ප්‍රසන්නප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. අරූපාවචර දෙවියනට මේ අට වැදූරුම් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම වේ. (4)

ගතිසම්පත්තියෙන් ඥානවිප්‍රසන්නප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි කෙතෙක් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් උපප්‍රාප්තිය වේ ද, ක්‍ෂත්‍රියමහාසාරයනට බ්‍රාහ්මණමහාසාරයනට ගෘහපතිමහාසාරයනට කාමාවචර දෙවියනට ඥානවිප්‍රසන්නප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි කෙතෙක් හෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් උපප්‍රාප්තිය වේ ද යත්:

ගතිසම්පත්තියෙන් ඥානවිප්‍රසන්නප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි ඡබ්‍රහෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් උපප්‍රාප්තිය වෙයි, ක්‍ෂත්‍රියමහාසාරයනට බ්‍රාහ්මණමහාසාරයනට ගෘහපතිමහාසාරයනට කාමාවචර දෙවියනට ඥානවිප්‍රසන්නප්‍රතිසංක්‍රමණයෙහි ඡබ්‍රහෙතූන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන් උපප්‍රාප්තිය වේ.

ගතිකමයතාවය: සූර්යවිපර්යාසයක කාලමෙසං ජනනං හෙතුනං පච්චය උපපත්ති හොති: කුසලකම්මස්ස ජවනකකිණේ ඥේ හෙතු කුසලා නසම්චිණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති, තෙන වුවිච්චි: කුසල-මූලපච්චයාපි සඛිංරා, නිකන්තකිණේ ඥේ හෙතු අකුසලා නසම්චිණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති, තෙන වුවිච්චි: අකුසලමූල-පච්චයාපි සඛිංරා. පරිසරවිකල්පයෝගී ඥේ හෙතු අබ්‍යාකතා නසම්චිණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති, තෙන වුවිච්චි: නාමරූපච්චයාපි විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයාපි නාමරූපං.

පරිසරවිකල්පයෝගී පඤ්ඤාකිකිකා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤා-පච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, විපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී චතූරාරො මහාභුතා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-මඤ්ඤාපච්චයා හොනති. පරිසරවිකල්පයෝගී තයො ජිවිතසඛිංරා සහජාත-පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, විපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා සහජාත-පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, විපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී ඉමෙ වුද්දස ධම්මා සහජාත-පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, විපර්යාසතතපච්චයා හොනති.

පරිසරවිකල්පයෝගී චතූරාරො ඛනිං¹ අරුපිතො සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී චතූරාරො ඉද්ධියාති සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී ඥේ හෙතු සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-මඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී නාමඤ්ඤා විඤ්ඤාණඤ්ඤා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපර්යාසතතපච්චයා හොනති, පරිසරවිකල්පයෝගී ඉමෙ ආදස ධම්මා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, සමපර්යාසතතපච්චයා හොනති.

පරිසරවිකල්පයෝගී ඉමෙ ජබ්බිසති ධම්මා සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංයපච්චයා හොනති, විපර්යාසතතපච්චයා හොනති.

ගතිකමයතාවය: සූර්යවිපර්යාසයක ඉමෙසං ජනනං හෙතුනං පච්චය උපපත්ති හොති. (1)

ඛනිකමයාසාලානං බ්‍රාහ්මණමයාසාලානං ගහපතිමයාසාලානං කාමාචරාරානං දෙවාරානං සූර්යවිපර්යාසයක කාලමෙසං ජනනං හෙතුනං පච්චය උපපත්ති හොති: කුසලකම්මස්ස ජවනකකිණේ ඥේ හෙතු කුසලා නසම්චිණේ ජාතවේතනාය සහජාතපච්චයා හොනති. තෙන වුවිච්චි: කුසලමූලපච්චයාපි සඛිංරා -පෙ- ඛනිකමයාසාලානං බ්‍රාහ්මණමයාසාලානං ගහපතිමයාසාලානං කාමාචරාරානං දෙවාරානං සූර්යවිපර්යාසයක ඉමෙසං ජනනං හෙතුනං පච්චය උපපත්ති හොති.

ගතිකථා සමන්තා.

1. බමුණ - PTS,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8

විපලාසකථා

සාවස්තිනිදනං “චත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ සඤ්ඤා විපලාසා විතත-
විපලාසා දිට්ඨි විපලාසා, කතමෙ චත්තාරො: අනිච්චෙ භික්ඛවෙ නිව්චනනි
සඤ්ඤා විපලාසො විතත විපලාසො දිට්ඨි විපලාසො, දුකෙකි භික්ඛවෙ
සුඛනනි සඤ්ඤා විපලාසො විතත විපලාසො දිට්ඨි විපලාසො, අනත්තනි
භික්ඛවෙ අත්තනනි සඤ්ඤා විපලාසො විතත විපලාසො දිට්ඨි විපලාසො,
අසුභෙ භික්ඛවෙ සුභනනි සඤ්ඤා විපලාසො විතත විපලාසො දිට්ඨි-
විපලාසො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරො සඤ්ඤා විපලාසා විතත-
විපලාසා දිට්ඨි විපලාසා.

චත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ නසඤ්ඤා විපලාසා නවිතත විපලාසා නදිට්ඨි-
විපලාසා, කතමෙ චත්තාරො: අනිච්චෙ භික්ඛවෙ අනිව්චනනි නසඤ්ඤා-
විපලාසො නවිතත විපලාසො නදිට්ඨි විපලාසො, දුකෙකි භික්ඛවෙ
දුකකිනනි නසඤ්ඤා විපලාසො නවිතත විපලාසො නදිට්ඨි විපලාසො,
අත්තනනි භික්ඛවෙ අත්තනනනි නසඤ්ඤා විපලාසො නවිතත විපලාසො
නදිට්ඨි විපලාසො, අසුභෙ භික්ඛවෙ අසුභනනි නසඤ්ඤා විපලාසො
නවිතත විපලාසො නදිට්ඨි විපලාසො, ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරො
නසඤ්ඤා විපලාසා නවිතත විපලාසා නදිට්ඨි විපලාසා. a

1. අනිච්චෙ නිව්චසඤ්ඤානො දුකෙකි ච සුඛසඤ්ඤානො
අත්තනනනි ච අත්තනනි¹ අසුභෙ සුභසඤ්ඤානො
මිච්ඡාදිට්ඨිගතා,² සත්තා ඩිත්තවිත්තා විසඤ්ඤානො,
2. තෙ යොගස්සත්තා මාරස්ස අයොගකෙකිමිනො ජනා,³
සත්තා ගච්ඡන්ති සංසාරං ජාතිමරණගාමිනො,
3. යද ව බුද්ධා ලොකසම්මි උප්පජ්ජන්ති පහසිකරා
තෙ ඉමං ඛම්මං පකාසෙහති දුක්ඛපසම්මාමිනං,
4. තෙසං සුඤ්ඤාන සප්පඤ්ඤා සවිතතං පච්චලද්ධං⁴ තෙ
අනිච්චං අනිච්චතදුක්ඛං⁵ දුක්ඛමදුක්ඛං දුක්ඛතො,
5. අත්තනනනි අත්තනනනි⁶ අසුභං අසුභතදුස්සං
සම්මාදිට්ඨිසම්මාදගා සබ්බං දුක්ඛං⁷ උප්පච්චෙහන්ති, a.

1. අත්තසඤ්ඤානො - සෘෂා.

2. මිච්ඡාදිට්ඨිගතා - අනි, PTS.

3. අයොගසෙකිමිනො - PTS. අයොගසෙකිමිසං ගාමිනො - සි 1

4. පච්චලද්ධං - අනි, පච්චලද්ධං - මජ්ඣං, සි 2

5. අනිච්චතො දුක්ඛං - අනි, මජ්ඣං සෘෂා, PTS.

6. අත්තනං ච අත්තනනනො - සෘෂා.

7. සබ්බදුක්ඛං - සෘෂා, PTS.

a. (4. 1. 5 9) අදිකුත්තර - චතුස්සකිපාත - රොහිතසසවිග්ග.

8

විපර්යාස කථා

සැමක් නිදන සි ... මහණෙනි, මොහු සතරදෙන සංඥවිපර්යාසයෝ යැ විතතවිපර්යාසයෝ යැ දූෂිතවිපර්යාසයෝ යි, කවර සතරදෙනෙකු යත්: මහණෙනි, අනිත්‍ය (වස්තු) යෙහි නිත්‍ය යැ යන සංඥාව සංඥවිපර්යාස යැ විතතවිපර්යාස යැ දූෂිතවිපර්යාස යි. මහණෙනි, දුඃඛයෙහි සුඛ යැ යනු සංඥවිපර්යාස යැ විතතවිපර්යාස යැ දූෂිතවිපර්යාස යි. මහණෙනි, අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ යනු සංඥවිපර්යාස යැ විතතවිපර්යාස යැ දූෂිතවිපර්යාස යි මහණෙනි, අශුභයෙහි ශුභ යැ යනු සංඥවිපර්යාස යැ විතතවිපර්යාස යැ දූෂිතවිපර්යාස යි. මහණෙනි, මොහු සතරදෙන සංඥවිපර්යාසයෝ යැ විතතවිපර්යාසයෝ යැ දූෂිතවිපර්යාසයෝ යි.

මහණෙනි, මොහු සතරදෙන සංඥවිපර්යාසයෝ නොවෙති, විතතවිපර්යාසයෝ නොවෙති, දූෂිතවිපර්යාසයෝ නොවෙත්. කවර සතරදෙනෙකු යත්: මහණෙනි, අනිත්‍යයෙහි අනිත්‍ය යැ යනු සංඥවිපර්යාස නොවෙයි, විතතවිපර්යාස නොවෙයි, දූෂිතවිපර්යාස නොවේ. මහණෙනි, දුඃඛයෙහි දුඃඛ යැ යනු සංඥවිපර්යාස නොවෙයි, විතතවිපර්යාස නොවෙයි. දූෂිතවිපර්යාස නොවේ. මහණෙනි, අනාත්මයෙහි අනාත්ම යැ යනු සංඥවිපර්යාස නොවෙයි, විතතවිපර්යාස නොවෙයි, දූෂිතවිපර්යාස නොවේ. මහණෙනි, අශුභයෙහි අශුභ යැ යනු සංඥවිපර්යාස නොවෙයි, විතතවිපර්යාස නොවෙයි, දූෂිතවිපර්යාස නොවේ. මහණෙනි, මොහු සතරදෙන සංඥවිපර්යාසයෝ නොවෙති, විතතවිපර්යාසයෝ නොවෙති, දූෂිතවිපර්යාසයෝ නොවෙත්.

(1) අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ යන සංඥ ඇති දුඃඛයෙහි දු සුඛසංඥ ඇති අනාත්මයෙහි ද ආත්ම යැ යන සංඥ ඇති අශුභයෙහි ද ශුභසංඥ ඇති භික්ෂුවියෙන් මඩනාලද භ්‍රාතෘ වූ සිත් ඇති විපරිතසංඥ ඇති යම් සතෙකු කෙනෙක් වෙත් ද,

(2) ඒ සතෙකුගේ යොග්‍යතම සංකල්පය නිවනට නොපැමිණියාහු මාරයාගේ යොග්‍යයෙහි යෙදුණාහු වෙති. එ මැ සතෙකුගේ සසර සැරිසරනි, (ඔහු) ජාතිමරණයට පැමිණියාහු ද එහෙයිනි.

(3) යම් කලෙක ප්‍රඥලෝකය කරන්නා වූ සච්ඡෙද බුදුවරයෝ ලොවැ උපදිත් ද ඒ බුදුවරයෝ දුක්ඛපසම සංකල්පය නිවනට යන මේ දහම ප්‍රකාශ කෙරෙත්.

(4) සප්‍රාඥ වූ ජනයෝ ඒ බුදුවරයන්ගේ දහම අසා සංවිතතය ලැබ අනිත්‍යය අනිත්‍ය හෙයින් දුටුවාහු යැ. දුඃඛය දුක් හෙයින් දුටුවාහු යැ.

(5) අනාත්මයෙහි අනාත්ම යැ යි දුටුවාහු යැ අශුභය අශුභ හෙයින් දුටුවාහු යැ සමාදන් කළ තමන්ගේ දූෂිත ඇත්තාහු සියලු වර්ගයන්ගේ ඉක්මවුවාහු යයි.

ඉමේ වනකාලයේ විපලාසය දිවයින සමාජයේ ප්‍රගතිය පිළිබඳව අපහිංසා: කෙටි පිළිගැනීම, කෙටි අපහිංසා, අනිවේචනාත්මකව නිවැරදිව සකස්කළ විපලාසය: විකෘත විපලාසය: දිවයින විපලාසය: පිළිගැනීම. දැනට සුබවාදී සකස්කළ උපපාදන, විකෘත උපපාදන, දිවයින විපලාසය: පිළිගැනීම. අනන්තව අනන්තව සකස්කළ විපලාසය: විකෘත විපලාසය: දිවයින විපලාසය: පිළිගැනීම, අසුභ සුභවාදී සකස්කළ උපපාදන, විකෘත උපපාදන, දිවයින විපලාසය: පිළිගැනීම.

දේශීය ව්‍යුහයේ විපලාසය පිළිගැනීම, දේශීය ව්‍යුහයේ දේශීය විපලාසය: පිළිගැනීම: වනකාලයේ විපලාසය: අපහිංසා, ව්‍යුහයේ ව්‍යුහයේ අධික විපලාසය: පිළිගැනීම, වනකාලයේ විපලාසය: අපහිංසා.

විපලාසයකට සමාන.

9

මහනාමා

මහනාමා කෙනෙකු මහනාමා: සොබාවේ මහනාමාගේ දේශය: කෙනෙකු සමාජයේ මිනිස් දිවයින පහත: මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, සහජාතානං බලවත් උපකරණය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, පරිසරයේ දිවයින මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත අධිකාරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත වෘද්ධිය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත බලය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, උපකරණය.1 පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, සම්ප්‍රදායිකය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, නිරෝධ පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව.

අනිකරුපයේදී2 සමාජයේ පහත: මිනිස් සමාජය පහත: මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, සහජාතානං බලවත් උපකරණය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව පරි-වෙමින් දිවයින මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත අධිකාරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත වෘද්ධිය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත බලය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත බලය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, උපකරණය පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව සම්ප්‍රදායිකය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, නිරෝධ පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව.

පරිසරයේ සමාජයේ මිනිස් සමාජය පහත: මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, සහජාතානං බලවත් උපකරණය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, පරිසරයේ දිවයින මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත අධිකාරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත වෘද්ධිය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත බලය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, විකෘත බලය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, උපකරණය පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව, සම්ප්‍රදායිකය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව නිරෝධ පරිසරය මහනාමා වෙමින් හෙතු ව.

1. උපකරණ - සහ,

2. අනිකරුපයේදී - PTS,

මේ සතර විපය්‍යාසයෝ දෘෂ්ටිසම්පන්න (සෝචන්) පුද්ගලයාට ප්‍රතිණ වූවාහු ද අප්‍රතිණ වූවාහු ද යත්: කිසි විපය්‍යාස කෙනෙක් ප්‍රතිණයහ. කිසි විපය්‍යාස කෙනෙක් අප්‍රතිණයහ. අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ යන සංඥාවිපය්‍යාසය විතතවිපය්‍යාසය දෘෂ්ටිවිපය්‍යාසය ප්‍රතිණ යැ දුෂ්ටයෙහි සුඛ යැ යන සංඥාව උපදී, විතතය උපදී. දෘෂ්ටිවිපය්‍යාසය ප්‍රතිණ යැ, අනාත්මයෙහි අනාත්ම යැ යන සංඥාවිපය්‍යාසය විතතවිපය්‍යාසය දෘෂ්ටිවිපය්‍යාසය ප්‍රතිණ යැ, අශුභයෙහි ශුභ යැ යන සංඥාව උපදී, විතතය උපදී. දෘෂ්ටිවිපය්‍යාසය ප්‍රතිණ යි.

(අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ අනාත්මයෙහි අනාත්ම යැ යන) දෙවන්ති විපය්‍යාසයෝ සදෙනෙක් ප්‍රතිණයහ. (දුෂ්ටයෙහි සුඛ යැ අශුභයෙහි ශුභ යැ යන) දෙවන්ති විපය්‍යාසයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රතිණයහ, විපය්‍යාසයෝ සතර දෙනෙක් අප්‍රතිණයහ. සතර වන්ති විපය්‍යාසයෝ අට දෙනෙක් ප්‍රතිණයහ විපය්‍යාසයෝ සතර දෙනෙක් අප්‍රතිණයෝ යි.

විපය්‍යාසකථා නිමි.

9

මාලිකථා

මගෙනා යනු: කවර අතීතයකින් මාගී වේ ද යත්: ප්‍රොතාපතති-මාගීක්ෂණයෙහි දැන සංචාරයෙන් සමන්ද්‍රවිෂ්ට මිත්‍යාදෘෂ්ටිහුගේ ප්‍රභාණයට මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සහජාතධර්මයනට උපස්ථානනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, කෙලෙසුන් ගෙවීම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, ප්‍රතිවේදාදි විශෝධනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතතයාගේ අභිෂේඛනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතතයාගේ වොදනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. විශේෂාධිගමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. මත්තෙහි ප්‍රතිවේදය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සත්‍යාභිසමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිරෝධයෙහි පිහිටුවනු පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ.

අනිත්‍රොපණ සංචාරයෙන් සමන්ක්සංකල්පය මිත්‍යාසංකල්පයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සහජාතධර්මයනට උපස්ථානනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, කෙලෙසුන් ගෙවීම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, ප්‍රතිවේදාදි විශෝධනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතතාධිෂේඛනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතතපාරිශුද්ධිය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විශේෂාධිගමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, මත්තෙහි ප්‍රතිවේදය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සත්‍යප්‍රතිවේදය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිවන්හි පිහිටුවනු පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ.

වාක්සංවර සංකීර්ණ පරිශ්‍රහ සංචාරයෙන් සමන් වචනය මිත්‍යා-වචන ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සහජාතධර්මයනට උපස්ථානනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, කෙලෙසුන් ගෙවීම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, ප්‍රතිවේදාදි විශෝධනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතතාධිෂේඛනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතත පාරිශුද්ධිය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විශේෂාධිගමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, මත්තෙහි ප්‍රතිවේදය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සත්‍යාභිසමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිවන්හි පිහිටුවනු පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ.

සමූහයානුකූලව සම්මතකළයුතුය, මිනිස්කම්මතයන් පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව - පෙ - වොදනවෙයන සම්මතයාද්වො මිනිස්ථවය පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව - පෙ - පහතවෙයන යම්මාචාර්ය මො මිනිස්ථවය මගෙන් පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව - පෙ - උපරිකානවෙයන සම්මතය මිනිස් - සාධාරණ පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව - පෙ - අවිකේතවෙයන සම්මත - සමාධි මිනිස්සාධාරණ පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සහජාතානං ධර්මානං උපරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, පරිවේදනාදිවිකේතය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය අධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය වොදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකේතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, උත්තර පරිවේදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සම්මතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, නිරෝධෙ පරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව.

සමූහයානුකූලව දැක්වෙයන සම්මතයාද්වො - පෙ - අවිකේතවෙයන සම්මතයාධි මිනිස්සාධාරණ කාමරාගයකදිකල්පය පරිසාරයකදිකල්පය මිනිස්සාධාරණ කාමරාගයකදිකල්පය පරිසාරයකදිකල්පය පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සහජාතානං ධර්මානං උපරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, පරිවේදනාදිවිකේතය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය අධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය වොදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකේතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, උත්තර පරිවේදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සම්මතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, නිරෝධෙ පරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව.

අනාගතමග්ගකල්පය දැක්වෙයන සම්මතයාද්වො - පෙ - අවිකේතවෙයන සම්මතයාධි අනුසාරයකදිකල්පය කාමරාගයකදිකල්පය පරිසාරයකදිකල්පය අනුසාරයකදිකල්පය කාමරාගයකදිකල්පය පරිසාරයකදිකල්පය පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සහජාතානං ධර්මානං උපරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, පරිවේදනාදිවිකේතය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය අධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය වොදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකේතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, උත්තර පරිවේදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සම්මතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, නිරෝධෙ පරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව.

අරහත්තමග්ගකල්පය දැක්වෙයන සම්මතයාද්වො - පෙ - අවිකේතවෙයන සම්මතයාධි රුපරාගය මානසය උභයවය අවිජ්ජාය, මානසය හවරාගයකදිකල්පය¹ අවිජ්ජායකදිකල්පය පහතාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සහජාතානං ධර්මානං උපරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව, කිලෙසානං පරිසාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, පරිවේදනාදිවිකේතය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය අධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකල්පය වොදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, විකේතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, උත්තර පරිවේදනාය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, සම්මතයාධිකාරය මගෙන් වෙළු හෙතු ව, නිරෝධෙ පරිකානවෙයන මගෙන් වෙළු හෙතු ව.

සමුත්තං සච්ඡායයෙන් සමයක් කමානතය මිථ්‍යාකමානතයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි ... පරිශුද්ධතාව සච්ඡායයෙන් සමයභාවය මිථ්‍යාභාවයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි .. ප්‍රග්‍රහ සච්ඡායයෙන් සමයග්වයායාමය මිථ්‍යාවයායාමයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි ... උපසංඛාතසච්ඡායයෙන් සමයක්සමානිත මිථ්‍යා-සමානිතයේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි ... අවික්ෂේපසච්ඡාය-යෙන් සමයක්සමානිත මිථ්‍යාසමානිතයේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. සහජාතධර්මයනට උපසංඛාතය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. කෙලෙසුන් ගෙවීම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. ප්‍රතිවේධාදිවිකෘතිය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතරාධිෂ්ඨානය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. විභවොද්‍යනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විකෘතිය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, මත්තෙහි ප්‍රතිවේධය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සත්‍යානිතය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිවන්හි පිහිටුවනු පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ.

සකාදගාමි මාගීක්ෂණයෙහි දැන සිටින ස්වභාවයෙන් සමත්දූෂිත ...
 අවික්ෂේපාභීයෙන් සමත් සමාධි මෘදුරික වූ කාමරාගසංයෝජනය-
 ගේ ප්‍රතිසංයෝජනයාගේ මෘදුරික වූ කාමරාගානුශාගේ ප්‍රතිසානු-
 ශාගේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සහජානවිමිතරු-
 උපසම්මතය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, කෙලෙසුන් ගෙවීම
 පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, ප්‍රතිවේධාදිවිශෝධනය පිණිස මාගී ද
 හෙතු ද වෙයි, විත්තාධිෂ්ඨානය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි.
 විත්තවොදනය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විශේෂාධිගමය පිණිස
 මාගී ද හෙතු ද වෙයි, මත්තෙහි ප්‍රතිවේධය පිණිස මාගී ද හෙතු ද
 වෙයි. සත්‍යාතිසමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිවන්හි පිහිටුවනු
 පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ

අනාගාමිමාගීසංඝණයෙහි දැන සිටිනා වශයෙන් සමන්ද්‍රවේදය ... අවිකේශපසාදයෙන් සමන්විතව අනුගමන වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් අනුසහගත වූ කාමරාගානුශයෙන් ප්‍රතිසානුශයෙන් ප්‍රසාදය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. සහජාන-ධර්මෙනා උපසංචිතය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. කෙලෙසුන් ගෙවීම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. ප්‍රතිවේදාදිවිකෘතිතය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. විතරාධිස්ථානය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතරවෘද්ධය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විශේෂාධිගමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, මත්තෙහි ප්‍රතිවේදය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සන්යාහිසමය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිවන්හි පිහිටුවනු පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ.

අතීතමාගී කෘතියෙහි දැනට සිටින ස්වභාවයෙන් සමත්දූෂිත ... අවිකෘෂ්ට ස්වභාවයෙන් සමත්සමාධි රූපරාගයාගේ අරූපරාගයාගේ මානසාගේ ඔද්ධිතයාගේ අවිද්‍යාවගේ මානානුශාසනේ භවරාගානුශාසනේ අවිද්‍යානුශාසනේ ප්‍රභාණය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සහජාතධර්මයට උපසංගතය පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, කෙලෙසුන් ගෙවීම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. ප්‍රතිවේදාදිවිශොධනා පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි. විතතාධිෂ්ඨාන පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විතතවොදන පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, විශෙෂාධිගම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, මත්තෙහි ප්‍රතිවේදන පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, සත්‍යාභිසම පිණිස මාගී ද හෙතු ද වෙයි, නිවන්හි පිහිටුවනු පිණිස මාගී ද හෙතු ද වේ.

දසසනමග්ගො සමමාදිට්ඨි, අභිනිරොපනමග්ගො සමමසඛකපෙසා, පරිග්ගහමග්ගො සමමාචාරා, සමුට්ඨානමග්ගො සමමාකමනේනා, වොදනමග්ගො සමමාආජ්චො, පග්ගහමග්ගො සමමාචාරාමො, උපට්ඨානමග්ගො සමමාසති, අවිකේඛපමග්ගො සමමාසමාධි.

උපට්ඨානමග්ගො සතිසමේඛාඡ්ඤාමො, පච්චයමග්ගො ධම්මවිචයසමේඛාඡ්ඤාමො, පග්ගහමග්ගො විරියසමේඛාඡ්ඤාමො, ඵර්ණමග්ගො පිතිසමේඛාඡ්ඤාමො, උපසමමග්ගො පසුසද්ධිසමේඛාඡ්ඤාමො, අවිකේඛපමග්ගො සමාධිසමේඛාඡ්ඤාමො, පරිසඛානමග්ගො උපෙකතාසමේඛාඡ්ඤාමො.

අසුසද්ධියෙ අකම්පියමග්ගො සද්ධාබලං, කොසජේ අකම්පියමග්ගො විරියබලං, පමාදෙ අකම්පියමග්ගො සතිබලං, උග්ගවෙව අකම්පියමග්ගො සමාධිබලං, අවිජ්ජාය අකම්පියමග්ගො පඤ්ඤාබලං.

අධිමොක්ඛමග්ගො සද්ධිඤ්ඤං, පග්ගහමග්ගො විරිසිඤ්ඤං, උපට්ඨානමග්ගො සතිඤ්ඤං, අවිකේඛපමග්ගො සමාධිඤ්ඤං, දසසනමග්ගො පඤ්ඤාඤ්ඤං,

ආධිපතෙත්ථවෙයින ඉඤ්ඤං.¹ මග්ගො, අකම්පියවෙයින බලං.² මග්ගො, නිත්‍යානවෙයින බොඡ්ඤාමො.³ මග්ගො, හෙත්ථවෙයින⁴ මග්ගඛං මග්ගො,⁵ උපට්ඨානවෙයින සතිපට්ඨානං මග්ගො, පදනවෙයින⁶. සමමපට්ඨානං මග්ගො, ඉඡ්ඤානවෙයින ඉද්ධිපාදෙ මග්ගො, නථවෙයින සච්චං.⁷ මග්ගො, අවිකේඛපවෙයින සමපො මග්ගො, අනුපසුසනවෙයින විපසුසනා මග්ගො, ඵකරසවෙයින සමථවිපසුසනා මග්ගො, අනතිවනනවෙයින යුගනද්ධං⁸ මග්ගො, සංවරවෙයින සීලවිසුද්ධි මග්ගො, අවිකේඛපවෙයින විතනවිසුද්ධි මග්ගො, දසසනවෙයින දිට්ඨිවිසුද්ධි මග්ගො, මුත්තවෙයින විමොක්ඛනා මග්ගො, පරිවෙඛවෙයින විජ්ජා මග්ගො, පරිච්චාගවෙයින විමුත්තති මග්ගො, සමුචෙත්ථවෙයින ඛයෙ ඤ්ඤං මග්ගො, ඡ්ඤෙ මුලවෙයින මග්ගො, මනසිකාරො සමුට්ඨානවෙයින මග්ගො, ඵසෙසා සමොධානවෙයින මග්ගො, වෙදනා සමොසරණවෙයින මග්ගො, සමාධි පමුඛවෙයින මග්ගො, සති ආධිපතෙත්ථවෙයින මග්ගො, පඤ්ඤා තදුත්තරවෙයින⁹. මග්ගො, විමුත්තති සාරවෙයින මග්ගො, අමත්තොගධං නිබ්බානං පරියොසානවෙයින මග්ගො^{*} ති.

මග්ගකථා සමන්තා.

1 ඉඤ්ඤා - මජ්ඣිම, සෘ.

2 බලා - මජ්ඣිම.

3 බොඡ්ඤාමො - මජ්ඣිම.

4 හෙත්ථවෙයින - සි 2, 3. හෙත්ථවෙයින - සෘ.

5 මග්ගා - මජ්ඣිම.

6 පදනවෙයින - PTS.

7 සච්චා - මජ්ඣිම. සෘ, PTS.

8 යුගනද්ධා - මජ්ඣිම, යුගනද්ධා - සෘ, PTS.

9 තදුත්තරවෙයින - මජ්ඣිම.

දැනීමාගීය සමාන්තරයට යැ, අනිත්‍යරූපණ (අරමුණට නැගීම) මාගීය සමාක්සංකල්ප යැ, පරිග්‍රහමාගීය සමාන්තරයට යැ, සමුදායානමාගීය සමාක්-කමානතා යැ, ව්‍යවදානමාගීය සමාගාජීය යැ, ප්‍රග්‍රහමාගීය සමාන්තරයට යැ, උපසාරාන (අරමුණට එළඹිසිටීම) මාගීය සමාක්සමාගී යැ, අවිකෘතමාගීය සමාක්සමාගී යි.

උපසාරානමාගීය සමාතිසමෝධායක යැ, ප්‍රවිච්ඡා (විමසීම) මාගීය ධර්මවිච්ඡාසමෝධායක යැ, ප්‍රග්‍රහමාගීය විකර්මසමෝධායක යැ, සමරණමාගීය ප්‍රතිසමෝධායක යැ, ව්‍යුපායමාගීය ප්‍රග්‍රහමාගීය සමෝධායක යැ, අවිකෘතමාගීය සමාතිසමෝධායක යැ, පරිසරවිද්‍යාමාගීය උපසාරානමාගීය යි.

අග්‍රභාගයෙහි අකමානමාගීය ප්‍රභාගය යැ, කුසිදබාවිති අකමානමාගීය විකර්මය යැ, ප්‍රමාදයෙහි අකමානමාගීය සමාතිසමය යැ, උදාහරණ බැවින් අකමානමාගීය සමාතිසමය යැ, අවිකෘතයෙහි අකමානමාගීය ප්‍රභාගය යි.

අතිමොක්ෂමාගීය ප්‍රභාගය යැ, ප්‍රග්‍රහමාගීය විකර්මය යැ, උපසාරානමාගීය සමාතිසමය යැ, අවිකෘතමාගීය සමාතිසමය යැ, දැනීමාගීය ප්‍රභාගය යි.

අතිපතිභාවානුකූලයෙන් ඉන්ද්‍රිය මාගී වෙයි, අකමානානුකූලයෙන් බල මාගී වෙයි, නිශ්චිතානුකූලයෙන් බෝධායකය මාගී වෙයි, හෙතෙමානුකූලයෙන් මාගීය මාගී වෙයි, උපසාරානානුකූලයෙන් සතිපට්ඨාන මාගී වෙයි, ප්‍රදානානුකූලයෙන් සමාක්ප්‍රධාන මාගී වෙයි, සමාග්‍රි වන සමාග්‍රියෙන් සාධාරණය මාගී වෙයි, තපානුකූලයෙන් සත්‍ය මාගී වෙයි, අවිකෘතානුකූලයෙන් ශමය මාගී වෙයි. අනුදැනානුකූලයෙන් විදැනාව මාගී වෙයි, එකරකානුකූලයෙන් ශමය-විදැනා මාගී වෙයි, අනන්තතානුකූලයෙන් යුගනදායක මාගී වෙයි, සංවරානුකූලයෙන් සිලවිශුද්ධිය මාගී වෙයි, අවිකෘතානුකූලයෙන් විතතවිශුද්ධිය මාගී වෙයි, දැනානුකූලයෙන් දුෂ්ටවිශුද්ධිය මාගී වෙයි, මුක්තානුකූලයෙන් විමොක්ෂය මාගී වෙයි, ප්‍රතිවේදානුකූලයෙන් විද්‍යාව මාගී වෙයි, පරිත්‍යාගානුකූලයෙන් විමුක්තිය මාගී වෙයි, ආමුච්ඡදානුකූලයෙන් ක්ෂයය මාගී වෙයි, ජන්‍ය මූලානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, මනසිකාරය සමුදායානානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, සමාග්‍රි සමාග්‍රියෙන් මාගී වෙයි, වේදනාව සමවසරකානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, සමාග්‍රි ප්‍රමුඛානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, සමාග්‍රි අතිපතිභාවානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, ප්‍රභාග කුසිදබාවානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, විමුක්තිය සාරානුකූලයෙන් මාගී වෙයි, අමනොගම් සතිසමාන නිවේණය පරිත්‍යාගානුකූලයෙන් මාගී වෙයි යි.

මාගීකර්ම නිමි.

මණ්ඩපෙය්‍යකයා

“මණ්ඩපෙය්‍යමිදං භික්‍ෂුවෙ බ්‍රහ්මචරියං, සන්ධා සමමුඛිභූතො”¹, 2, හිධිත්තමණේධා,² සන්ධර් සමමුඛිභූතො: දෙසනාමණේධා, පරිග්‍රහ-මණේධා,³ බ්‍රහ්මචරියමණේධා.

කතමො දෙසනාමණේධා: චතුරතා අරියසම්මානා ආවිකකතා දෙසනා පඤ්ඤාපනා⁴ පට්ඨපනා විවරණා විහරණා උත්තානිකමං.⁵ චතුරතා සතිපට්ඨානානා-පෙ-චතුරතා සම්මපට්ඨානානා-පෙ-චතුරතා ඉද්ධිපාදනා-පෙ-පඤ්ඤානා ඉත්තිපාදනා-පෙ-පඤ්ඤානා බලානා-පෙ-සත්තානා බොජ්ඣංගනානා-පෙ-අරියස්ස අට්ඨාඛිකස්ස මග්ගස්ස ආවිකකතා දෙසනා පඤ්ඤාපනා පට්ඨපනා විවරණා විහරණා උත්තානිකමං. අයං දෙසනා-මණේධා. (1)

කතමො පරිග්‍රහමණේධා: භික්‍ෂු භික්‍ෂුනීයො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා, දෙවා පඤ්ඤාපු කෙවි විඤ්ඤාතාරො. අයං පරිග්‍රහ-මණේධා. (2)

කතමො බ්‍රහ්මචරියමණේධා: අයමෙව අරියො අට්ඨාඛිකො මග්ගො, සෙය්‍යමිදං.⁶ සමමාදිට්ඨි සමමාසඛිකපෙසා සමමාචාරා සමමාකම්මනෙනා සමමාආර්ථවො සමමාචාරායමො සමමාසති සමමාසමාධි. අයං බ්‍රහ්මචරිය-මණේධා. (3)

අධිමොක්‍ෂමණේධා සද්ධිත්‍රියං, අස්සද්ධියං කසටො, අස්සද්ධියං කසටං ඡබ්බිති; සද්ධිත්‍රියස්ස අධිමොක්‍ෂමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. පග්ගහ-මණේධා විරිසිත්‍රියං, කොසල්ථං කසටො, කොසල්ථං කසටං ඡබ්බිති; විරිසිත්‍රියස්ස පග්ගහමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. උපට්ඨානමණේධා සතිත්‍රියං, පමාදෙ කසටො, පමාදං කසටං ඡබ්බිති; සතිත්‍රියස්ස උපට්ඨානමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. අවිකෙකපමණේධා සමාධිත්‍රියං, උද්ධිච්චා කසටො, උද්ධිච්චා කසටං ඡබ්බිති; සමාධිත්‍රියස්ස අවිකෙකප-මණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. දස්සනමණේධා පඤ්ඤාත්‍රියං, අවිජ්ජා⁷ කසටො, අවිජ්ජා කසටං ඡබ්බිති; පඤ්ඤාත්‍රියස්ස දස්සනමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං.

අස්සද්ධියෙ අකම්පිතමණේධා සඛාබලං, අස්සද්ධියං කසටො, අස්සද්ධියං කසටං ඡබ්බිති; සඛාබලස්ස අස්සද්ධියෙ අකම්පිතමණේධා පිචතිති මණ්ඩ-පෙය්‍යං. කොසල්ථෙ අකම්පිතමණේධා විරියබලං, කොසල්ථං කසටො, කොසල්ථං කසටං ඡබ්බිති; විරියබලස්ස කොසල්ථෙ අකම්පිතමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. පමාදෙ අකම්පිතමණේධා සතිබලං, පමාදෙ කසටො, පමාදං කසටං ඡබ්බිති; සතිබලස්ස පමාදෙ අකම්පිතමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. උද්ධිච්චෙ අකම්පිතමණේධා සමාධිබලං, උද්ධිච්චා කසටො, උද්ධිච්චා කසටං ඡබ්බිති; සමාධිබලස්ස උද්ධිච්චෙ අකම්පිතමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං. අවිජ්ජාය අකම්පිතමණේධා පඤ්ඤාබලං, අවිජ්ජා කසටො, අවිජ්ජා කසටං ඡබ්බිති; පඤ්ඤාබලස්ස අවිජ්ජාය අකම්පිතමණේධා පිචතිති මණ්ඩපෙය්‍යං.

1. සන්ධර් සමමුඛිභූත - සෑය, PTS

2. නිමිසධා මණේධා - සෑය, සි 1, 2, PTS.

3. පරිග්‍රහමණේධා - ඡිත්සා.

4. පඤ්ඤාපනා - සෑය, සි 1, 2, PTS.

5. උත්තානිකම - PTS

6. සෙය්‍යමිදං - ඡිත්සා.

7. අවිජ්ජා - ඡිත්සා.

a. සංයුක්තනිකාය - නිදනා බලවත්ත

මණිපෙය්‍ය කථා

මහණෙනි, මේ ශාසනව්‍යවයයීය මණිපෙය්‍ය (සානමණියක් සෙයින් ප්‍රසන්න වූ හිතසුඛාවහ පානකෙය්) වෙයි. ශාසනානු හමු වූහ. ශාසනාත් හමු වූ කල්හි ත්‍රිවිධතාවයෙන් මණි (ප්‍රසන්න) වෙයි: දෙයනාමණි යැ ප්‍රතිග්‍රහමණි යැ බ්‍රහ්මවයාමණි යි.

දෙයනාමණි කවරේ යත්: සතර ආයතීසත්‍යයන් නම් වයයෙන් කීම යැ දුක්චීම යැ පානචීම යැ ඥානවූඛයෙහි තැබීම යැ විවෘත කිරීම යැ විභාග කිරීම යැ ප්‍රකට කිරීම යැ සතර සතිපට්ඨානෙන් ... සතර සමයක්ප්‍රදහන-යන් ... සතර සාද්ධිපාදයන් ... පඤ්ඤාත්‍යයෙන් ... පඤ්චබලයන් ... සප්ත බොධ්‍යඛයෙන් ... ආයතීෂ්ටාධිකමායීය නම් වයයෙන් කීම යැ දුක්චීම යැ පානචීම යැ ඥානවූඛයෙහි තැබීම යැ විවෘත කිරීම යැ විභාග කිරීම යැ ප්‍රකට කිරීම යි. මේ දෙයනාමණි නම් වෙයි. (1)

ප්‍රතිග්‍රහමණි කවරු යත්: මහණහු යැ මෙහෙණහු යැ උවසුවෝ යැ උවැසියෝ යැ දෙවියෝ යැ මිනිස්සු යැ, තවද අන්‍ය වූ හෝ යම් කිසි ධර්මප්‍රතිවේධක කෙනෙක් වෙන් ද මේ ප්‍රතිග්‍රහමණි නම් වෙයි. (2)

බ්‍රහ්මවයාමණි කවරු යත්: මේ මා ආයතී අෂ්ටාධිකමායීය යි. හෙ මෙසේයි: සමයන්ද්‍රව්‍යය සමයක්සමකල්පය සමයන්විවහ යැ සමයක්-කමානත යැ සමයභාජිව යැ සමයන්ව්‍යායාම යැ සමයක්සමානී යැ සමයක්-සමානී යි. මේ බ්‍රහ්මවයාමණි නම් වේ. (3)

ශ්‍රද්ධාත්‍යය අධිමොක්‍ෂමණි යැ අශ්‍රද්ධාව කසට යැ අශ්‍රද්ධා සංඛ්‍යාත කසටය හැරපියා ශ්‍රද්ධාත්‍යයාගේ අධිමොක්‍ෂමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, විශේෂීත්‍ය ප්‍රග්‍රහමණි යැ කුසිද බව කසට යැ කොසිදු සංඛ්‍යාත කසටය හැරපියා විශේෂීත්‍යයාගේ ප්‍රග්‍රහමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, සමානීත්‍ය උපසංචාතමණි යැ ප්‍රමාදක කසට යැ ප්‍රමාද සංඛ්‍යාත කසටය හැරපියා සමානීත්‍යයාගේ උපසංචාතමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, සමාධීත්‍ය අවිකේෂමණි යැ උද්ධතභාවක කසට යැ උද්ධතභාව සංඛ්‍යාත කසටය හැරපියා සමාධීත්‍යයාගේ අවිකේෂමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, ප්‍රඥාත්‍යය දර්ශනමණි යැ අවිද්‍යාව කසට යැ අවිද්‍යා සංඛ්‍යාත කසටය හැරපියා ප්‍රඥාත්‍යයාගේ දර්ශනමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම.

ශ්‍රද්ධාබලය අශ්‍රද්ධායෙහි අකමප්‍ය (නොසැලෙන) මණි යැ, අශ්‍රද්ධාව කසට යැ, අශ්‍රද්ධාකසටය හැරපියා ශ්‍රද්ධාබලයාගේ අශ්‍රද්ධායෙහි අකමප්‍ය-මණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, විශේෂීබලය කුසිදභාවයෙහි අකමප්‍යමණි යැ කුසිදභාවක කසට යැ කොසිදුකසටය හැරපියා විශේෂී-බලයාගේ කුසිදභාවයෙහි අකමප්‍යමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, සමානීබලය ප්‍රමාදයෙහි අකමප්‍යමණි යැ, ප්‍රමාදක කසට යැ ප්‍රමාද-කසටය හැරපියා සමානීබලයාගේ ප්‍රමාදයෙහි අකමප්‍යමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, සමාධීබලය ඔද්ධතභාවයෙහි අකමප්‍යමණි යැ, ඔද්ධතභාවක කසට යැ, ඔද්ධතභාවක කසටය හැරපියා සමාධීබලයාගේ ඔද්ධතභාවයෙහි අකමප්‍යමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම, ප්‍රඥාබලය අවිද්‍යායෙහි අකමප්‍යමණි යැ, අවිද්‍යාව කසට යැ, අවිද්‍යාකසටය හැරපියා ප්‍රඥාබලයාගේ අවිද්‍යායෙහි අකමප්‍යමණිය පානක කෙරේ නු'යි මණිපෙය්‍ය නම.

උපධ්‍යානමණ්ඩා සතියලෝඡ්ඡායා, පමාදෙ කාසටො, පමාදො කාසටො, ඡ්ඡේදනා සතියලෝඡ්ඡායා උපධ්‍යානමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො. පරිවයමණ්ඩා ධර්මවිවයසලෝඡ්ඡායා, අවිජ්ජා කාසටො, අවිජ්ජා කාසටො, ඡ්ඡේදනා ධර්මවිවයසලෝඡ්ඡායා පරිවයමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො. පග්ගහමණ්ඩා විරිසලෝඡ්ඡායා, කොසඡ්ජා කාසටො, කොසඡ්ජා කාසටො, ඡ්ඡේදනා විරිසලෝඡ්ඡායා පග්ගහමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො. ඵරණමණ්ඩා පිතියලෝඡ්ඡායා, පරිද්‍රාහො කාසටො, පරිද්‍රාහො කාසටො, ඡ්ඡේදනා පිතියලෝඡ්ඡායා ඵරණමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො. උපසමමණ්ඩා පසුඤ්ඤාලෝඡ්ඡායා, දුට්ඨලං කාසටො, දුට්ඨලං කාසටො, ඡ්ඡේදනා පසුඤ්ඤාලෝඡ්ඡායා උපසමමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො. අවිජ්ජාපමණ්ඩා සමාධිසලෝඡ්ඡායා, උඤ්චො කාසටො, උඤ්චො කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාධිසලෝඡ්ඡායා අවිජ්ජාපමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො. පරිසරානමණ්ඩා උපෙකාසලෝඡ්ඡායා, අප්පිකා කාසටො, අප්පිකා කාසටො, ඡ්ඡේදනා උපෙකාසලෝඡ්ඡායා පරිසරානමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො.

දසානමණ්ඩා සමාදිට්ඨි, චිත්තදිට්ඨි කාසටො, චිත්තදිට්ඨි කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාදිට්ඨි දසානමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, අනිතිරොපනමණ්ඩා සමාසංකප්පා, චිත්තසංකප්පා කාසටො, චිත්තසංකප්පා කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාසංකප්පා අනිතිරොපනමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, පරිග්ගහමණ්ඩා සමාචාරා, චිත්තචාරා කාසටො, චිත්තචාරා කාසටො, ඡ්ඡේදනා පරිග්ගහමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, සමුධානමණ්ඩා සමාකමනනා, චිත්තකමනනා කාසටො, චිත්තකමනනා කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාකමනනා සමුධානමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, වොදනමණ්ඩා සමාආර්ථවො, චිත්තආර්ථවො කාසටො, චිත්තආර්ථවො කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාආර්ථසං වොදනමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, පග්ගහමණ්ඩා සමාචාරායමො, චිත්තචාරායමො කාසටො, චිත්තචාරායමො කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාචාරායමො පග්ගහමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, උපධ්‍යානමණ්ඩා සමාසතී, චිත්තසතී කාසටො, චිත්තසතී කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාසතී උපධ්‍යානමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො, අවිජ්ජාපමණ්ඩා සමාසමාධි, චිත්තසමාධි කාසටො, චිත්තසමාධි කාසටො, ඡ්ඡේදනා සමාසමාධි අවිජ්ජාපමණ්ඩා පිවතීති මණ්ඩපොය්‍යො.

අත්ථි මණ්ඩා, අත්ථි පොය්‍යො, අත්ථි කාසටො;

දාසිමොකමණ්ඩා සද්ධිඤ්ඤා, අසුඤ්ඤා කාසටො, යො තත්ථ අත්ථරසො ධර්මරසො විමුත්තිරසො, ඉදං පොය්‍යො, පග්ගහමණ්ඩා විරිසිඤ්ඤා, කොසඡ්ජා කාසටො, යො තත්ථ අත්ථරසො ධර්මරසො විමුත්තිරසො, ඉදං පොය්‍යො, උපධ්‍යානමණ්ඩා සද්ධිඤ්ඤා පමාදෙ කාසටො, යො තත්ථ අත්ථරසො ධර්මරසො විමුත්තිරසො, ඉදං පොය්‍යො, අවිජ්ජාපමණ්ඩා සමාධිඤ්ඤා, උඤ්චො කාසටො, යො තත්ථ අත්ථරසො, ධර්මරසො විමුත්තිරසො ඉදං පොය්‍යො. දසානමණ්ඩා පසුඤ්ඤා, අවිජ්ජා කාසටො, යො තත්ථ අත්ථරසො ධර්මරසො විමුත්තිරසො, ඉදං පොය්‍යො.

1. අවිජ්ජා - පෙය්.

සමාතිසලොධායාමය උපසථානමණ්ඩය, ප්‍රමාදය කසට ය, ප්‍රමාද-කසටය හැරපියා සමාතිසලොධායාමයෙන් උපසථානමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. ධර්මවිද්‍යාසලොධායාමය ප්‍රවිච්ඡා (විමසිමි) මණ්ඩය, අවිද්‍යාව කසට ය, අවිද්‍යාකසටය හැරපියා ධර්මවිද්‍යාසලොධායාමයෙන් ප්‍රවිච්ඡා මණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. විශේෂලොධායාමය ප්‍රග්‍රහමණ්ඩය, කෞසිද්දය කසට ය, කෞසිද්දකසටය හැරපියා විශේෂ-සලොධායාමයෙන් ප්‍රග්‍රහමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. ප්‍රීතිසලොධායාමය සථරණමණ්ඩය, පිට්ඨකය කසට ය, පරිදහකසටය හැරපියා ප්‍රීතිසලොධායාමයෙන් සථරණමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. ප්‍රඥාසලොධායාමය ව්‍යුපසමණ්ඩය, දුට්ඨාසලොධායාමය හැරපියා ප්‍රඥාසලොධායාමයෙන් ව්‍යුපසමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමාධිසලොධායාමය අවිඤ්ඤාපමණ්ඩය, ඔෆ්ඛායාමය කසට ය, ඔෆ්ඛායාමයකසටය හැරපියා සමාධිසලොධායාමයෙන් අවිඤ්ඤාපමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. උපෙක්ඛා-සලොධායාමය පරිසඛායාම (ප්‍රත්‍යවේක්ඛා) මණ්ඩය, අපරිසඛායාම කසට ය, අපරිසඛායාමකසටය හැරපියා උපෙක්ඛාසලොධායාමයෙන් පරිසඛායාම-මණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම.

සමන්ද්‍රවිද්‍යා දර්ශනමණ්ඩය, මිථ්‍යාදර්ශන කසට ය, මිථ්‍යාදර්ශනකසටය හැරපියා සමන්ද්‍රවිද්‍යාගේ දර්ශනමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්ත්තසංකල්පය අභිනිරෝපණ (අරමුණට නැගිම) මණ්ඩය, මිථ්‍යාසංකල්පය කසට ය, මිථ්‍යාසංකල්පකසටය හැරපියා සමන්ත්තසංකල්ප-යාගේ අභිනිරෝපණමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්ත්වචනය පරිග්‍රහමණ්ඩය, මිථ්‍යාවචනය කසට ය, මිථ්‍යාවචනකසටය හැරපියා සමන්ත්වචනයාගේ පරිග්‍රහමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්ත්තමානනය සමුත්තානමණ්ඩය, මිථ්‍යාසමානනය කසට ය, මිථ්‍යාසමානනකසටය හැරපියා සමන්ත්තමානනයාගේ සමුත්තානමණ්ඩය, පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්තාදිවය ව්‍යවදනමණ්ඩය, මිථ්‍යාදාදිවය කසට ය, මිථ්‍යාදාදිවයකසටය හැරපියා සමන්තාදිවයාගේ ව්‍යවදනමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්ත්ව්‍යායාමය ප්‍රග්‍රහමණ්ඩය, මිථ්‍යාව්‍යායාමය කසට ය, මිථ්‍යාව්‍යායාමකසටය හැරපියා සමන්ත්ව්‍යායාමයාගේ ප්‍රග්‍රහමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්ත්සමාතික උපසථානමණ්ඩය, මිථ්‍යාසමාතිය කසට ය, මිථ්‍යාසමාතිකසටය හැරපියා සමන්ත්සමාතිකයාගේ උපසථානමණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම. සමන්ත්සමාතික අවිඤ්ඤාපමණ්ඩය, මිථ්‍යාසමාතික කසට ය, මිථ්‍යාසමාතිකකසටය හැරපියා සමන්ත්සමාතිකයාගේ අවිඤ්ඤාප-මණ්ඩය පානය කෙරේ නු'යි මණ්ඩපෙය්‍ය නම.

මණ්ඩ (ප්‍රසන්න) යෙක් ඇත, පියසුන්ගෙක් ඇත, කසටයෙක් ඇත.

ඉඤ්ඤාය අධිමොක්ඛමණ්ඩය, අභ්‍යාස කසට ය, ඒ ඉඤ්ඤායෙහි යම් අභ්‍යාස (සමපතන) යෙක් ධර්මයෙක් විමුක්තිරසයෙක් වේ ද, මේ පියසුනු වෙයි. විශේෂිතිය ප්‍රග්‍රහමණ්ඩය, කෞසිද්දය කසට ය, ඒ විශේෂිතියෙහි යම් අභ්‍යාසයෙක් ධර්මයෙක් විමුක්තිරසයෙක් වේ ද, මේ පියසුනු වෙයි. සමාතිකිය උපසථානමණ්ඩය, ප්‍රමාදය කසට ය, ඒ සමාතිකියෙහි යම් අභ්‍යාසයෙක් ධර්මයෙක් විමුක්තිරසයෙක් වේ ද, මේ පියසුනු වෙයි. සමාධිකිය අවිඤ්ඤාපමණ්ඩය, ඔෆ්ඛායාමය කසට ය, ඒ සමාධිකියෙහි යම් අභ්‍යාසයෙක් ධර්මයෙක් විමුක්තිරසයෙක් වේ ද, මේ පියසුනු වෙයි. ප්‍රඥාය දර්ශනමණ්ඩය, අවිද්‍යාව කසට ය, ඒ ප්‍රඥායෙහි යම් අභ්‍යාසයෙක් ධර්මයෙක් විමුක්තිරසයෙක් වේ ද, මේ පියසුනු වේ.

අසාදනිය අකමැත්තමණ්ඩා සඳහා, අසාදනිය කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, කොසල් අකමැත්ත-මණ්ඩා විරිද්ධය, කොසල් කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, පමාදෙ අකමැත්තමණ්ඩා සඳහා, පමාදෙ කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං උදාසීන අකමැත්තමණ්ඩා සඳහා, උදාසීන කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, අවිජ්ජා අකමැත්ත-මණ්ඩා පඤ්ඤා, අවිජ්ජා කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං.

උපට්ඨානමණ්ඩා සඳහා, පමාදෙ කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, පවිට්ඨමණ්ඩා ධර්මවිවික-සඳහා, අවිජ්ජා කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, පඤ්ඤාමණ්ඩා විරිද්ධයෙහි, කොසල් කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, ඵරණමණ්ඩා විරිද්ධයෙහි, පරිලාභො කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, උපට්ඨමණ්ඩා පසාදනිය-සඳහා, උපට්ඨය කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, අවිකේතමණ්ඩා සමාධිමණ්ඩා, උදාසීන කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, පරිසරවිකල්පයෙහි, උපට්ඨය කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං.

අසාදනිය සමාදායී, මිච්ඡාදායී කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, අනිත්තමණ්ඩා සමා-සඳහා, මිච්ඡාසඳහා කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, පරිලාභමණ්ඩා සමාදායී, මිච්ඡාදායී කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, සමාදායීමණ්ඩා සමාදායී, මිච්ඡාසඳහා කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, වොදානමණ්ඩා සමාදායී, මිච්ඡාදායී කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, පඤ්ඤාමණ්ඩා සමාදායී, මිච්ඡාදායී කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, උපට්ඨමණ්ඩා සමාදායී, මිච්ඡාදායී කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං, අවිකේතමණ්ඩා සමාදායී, මිච්ඡාදායී කසටො, යො තත්ත්වයෙහි ධර්මයෙහි විමුක්තියෙහි, ඉදං පෙය්සං.

ශ්‍රද්ධාබලය අශ්‍රද්ධායෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩු යැ, අශ්‍රද්ධාව කසට යැ, ඒ ශ්‍රද්ධාබලයෙහි යම් අභීර්තයෙක් ධර්මයකින් විමුක්තිර්තයෙක් වේ ද, මේ පියයුතු වෙයි. විශ්වීබලය කොට්ඨකයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩු යැ, කොට්ඨකය කසට යැ, ඒ විශ්වීබලයෙහි යම් අභීර්තයෙක් ධර්මයකින් විමුක්තිර්තයෙක් වේ ද, මේ පියයුතු වෙයි. සමාතිබලය ප්‍රමාදයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩු යැ, ප්‍රමාදය කසට යැ, ඒ සමාතිබලයෙහි යම් අභීර්තයෙක් ධර්මයකින් විමුක්තිර්තයෙක් වේ ද, මේ පියයුතු වෙයි. සංඛ්‍යාබලය ඔහිකායයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩු යැ, ඔහිකායය කසට යැ, ඒ සංඛ්‍යාබලයෙහි යම් අභීර්තයෙක් ධර්මයකින් විමුක්තිර්තයෙක් වේ ද, මේ පියයුතු වෙයි. ප්‍රඥාබලය අවිද්‍යායෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩු යැ, අවිද්‍යාව කසට යැ, ඒ ප්‍රඥාබලයෙහි යම් අභීර්තයෙක් ධර්මයකින් විමුක්තිර්තයෙක් වේ ද, මේ පියයුතු වේ.

[illegible][illegible]

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 21 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දසානමණ්ඩා: සමාදිට්ඨි, අභිනිරෝපනමණ්ඩා: සමාසඛකපෙපා,
පරිග්‍රහමණ්ඩා: සමාචාරා, සමුට්ඨානමණ්ඩා: සමාකමමනො,
වොදනමණ්ඩා: සමාආජවො, පග්ගහමණ්ඩා: සමාචාරාමො,
උපට්ඨානමණ්ඩා: සමාසති, අවිකෙකපමණ්ඩා: සමාසමාධි.

උපට්ඨානමණ්ඩා: සතිසමොඡ්ඤ්ඤා, පටිච්චමණ්ඩා: ධම්මවිච්ච
සමොඡ්ඤ්ඤා: පග්ගහමණ්ඩා: විරියසමොඡ්ඤ්ඤා, ඵරණමණ්ඩා:
පිතිසමොඡ්ඤ්ඤා, උපසමමණ්ඩා: පසාද්ධිසමොඡ්ඤ්ඤා, අවිකෙකප-
මණ්ඩා: සමාධිසමොඡ්ඤ්ඤා, පටිසම්භානමණ්ඩා: උපෙකකා-
සමොඡ්ඤ්ඤා.

අසාද්ධියෙ අකම්පිතමණ්ඩා: සභාබලං, කොසජේ අකම්පිතමණ්ඩා:
විරියබලං, පමාදෙ අකම්පිතමණ්ඩා: සතිබලං, උභවෙව අකම්පිතමණ්ඩා:
සමාධිබලං, අවිජ්ජාය අකම්පිතමණ්ඩා: පඤ්ඤාබලං.

අධිමොක්ඛමණ්ඩා: සභාබලං, පග්ගහමණ්ඩා: විරියබලං, උපට්ඨාන-
මණ්ඩා: සතිබලං, අවිකෙකපමණ්ඩා: සමාධිබලං, දසානමණ්ඩා: පඤ්ඤා-
බලං.

ආදීපතෙය්‍යවෙදන ඉන්ද්‍රියං¹ මණ්ඩා² අකම්පිතවෙදන බලං³ මණ්ඩා,
නිත්‍යානවෙදන ඛෙ ජ්ඣා⁴ මණ්ඩා, හෙතුචෙදන⁵ මග්ගො මණ්ඩා,
උපට්ඨානවෙදන සතිපට්ඨානං⁶ මණ්ඩා, පදනවෙදන සමමප්පාධානං⁷
මණ්ඩා, අඤ්ඤානවෙදන ඉද්ධිපාදෙ⁸ මණ්ඩා, තථවෙදන සච්ච⁹ මණ්ඩා,
අවිකෙකපවෙදන සමපේ මණ්ඩා, අනුපසංඝනවෙදන විපසංඝා මණ්ඩා,
ඵකරසවෙදන සමඵච්චිපසංඝා මණ්ඩා, අනතිවතනවෙදන සුගතභංගං¹⁰
මණ්ඩා, සංවරවෙදන සීලවිසුද්ධි මණ්ඩා, අවිකෙකපවෙදන විතතවිසුද්ධි
මණ්ඩා, දසානවෙදන දිට්ඨිවිසුද්ධි මණ්ඩා, මුත්තවෙදන විමොක්ඛා
මණ්ඩා, පටිවෙධවෙදන විජ්ජා මණ්ඩා, පරිච්චාගවෙදන විමුත්ති මණ්ඩා,
සමුච්චෙදවෙදන බයෙ ඤාණං මණ්ඩා, පටිපසංඝානවෙදන අනුප්පාදෙ
ඤාණං මණ්ඩා.

ජ්ඤා මුලවෙදන මණ්ඩා, මනසිකාරො සමුට්ඨානවෙදන මණ්ඩා,
ඵසංඝා සමොධානවෙදන මණ්ඩා, වෙදනා සමොසරණවෙදන මණ්ඩා,
සමාධි පමුඛවෙදන මණ්ඩා, සති ආදීපතෙය්‍යවෙදන මණ්ඩා, පඤ්ඤා
තදනතරවෙදන¹¹ මණ්ඩා, විමුත්ති සාරවෙදන මණ්ඩා, අමනොගධං
නිබ්බානං පරියොසානවෙදන මණ්ඩානි.

මණ්ඩපෙය්‍යකපා සමන්තා.

මතු පඨකපාණවාරං.

මහාචාර්‍යො පඨමො

තස්ස වග්ගස්ස උද්දනං හවිති:

ඤාණ¹²දිට්ඨි ච අසාසා:
ඉන්ද්‍රියං විමොක්ඛ පඤ්චමා,
ගතිකමච්චිපල්ලාසා:
වග්ගො මණ්ඩන තෙ දසා'නි.

ඵස නිකායධරට්ඨපිතො¹³

අසමො පඨමො පචරො වරවග්ගො'නි¹⁴

1. ඉන්ද්‍රියං - මජ්ඣ, සං. 2' ඉන්ද්‍රියමණ්ඩා - සි 1, 2, 3, ස
3. බලං - මජ්ඣ, 4 ඛෙ ජ්ඣා - මජ්ඣ, 5. හෙතෙවෙදන - සං. සි 1, 2, 3
6. සතිපට්ඨානා මජ්ඣ, සං. PTS 7 සමමප්පාධානා - මජ්ඣ, සං. PTS.
8 ඉද්ධිපාද - මජ්ඣ, සං. PTS 9. සමා - මජ්ඣ සං. සමමප්පාධානා - සි 1, 2; 3
10 සුගතභංග - මජ්ඣ සුගතභංගා - සං. PTS 11 තතුනතරවෙදන - මජ්ඣ. සි 1
12 ඤාණං - සි 2 13. නිකායධරෙති සිපිතො-මජ්ඣ නිකායව්‍යාපාරං සිපිතො-සං. PTS
14. පඨමො ච පචරො වරවග්ගොනි - සං. පචරො වරො ච වග්ගොනි - PTS

සමන්ද්‍රණය දැනගන්නා යැ, සමන්තසංකල්පය අභිනිරෝපණමණ්ඩ යැ, සමන්වචනය පරිග්‍රහමණ්ඩ යැ, සමන්තකමානතය සමුපානමණ්ඩ යැ, සමන්තාජිවය ව්‍යවදානමණ්ඩ යැ, සමන්ව්‍යායාමය ප්‍රග්‍රහමණ්ඩ යැ, සමන්ත-සමානීය උපසංචානමණ්ඩ යැ, සමන්තසමාධිය අවික්ෂේපමණ්ඩ යි.

සමානීසලෝඛ්‍යබ්‍යය උපසංචානමණ්ඩ යැ, ධර්මවිච්ඡේදනාධ්‍යාය ප්‍රවිච්ඡමණ්ඩ යැ, විශ්වීසලෝඛ්‍යබ්‍යය ප්‍රග්‍රහමණ්ඩ යැ, ප්‍රීතිසලෝඛ්‍යබ්‍යය ස්ථරණ (පාතිර්ම) මණ්ඩ යැ, ප්‍රසන්නසලෝඛ්‍යබ්‍යය ව්‍යුපගමණ්ඩ යැ, සමාධිසලෝඛ්‍යබ්‍යය අවික්ෂේපමණ්ඩ යැ, උපෙක්ෂාසලෝඛ්‍යබ්‍යය පරිසරිකානමණ්ඩ යි.

ශ්‍රද්ධාබලය අශ්‍රද්ධායෙහි අකම්ප්‍ය (නො සැලෙන) මණ්ඩ යැ, විශ්වීබලය කෞසිද්දයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩ යැ, සමානීබලය ප්‍රමාදයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩ යැ, සමාධිබලය ඕදාහරණයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩ යැ, ප්‍රඥාබලය අවිද්‍යයෙහි අකම්ප්‍යමණ්ඩ යි.

ශ්‍රද්ධාබලය අධිමොක්ෂමණ්ඩ යැ, විශ්වීබලය ප්‍රග්‍රහමණ්ඩ යැ, සමානීබලය උපසංචානමණ්ඩ යැ, සමාධිබලය අවික්ෂේපමණ්ඩ යැ, ප්‍රඥාබලය දැනගන්නා යි.

අධිපතිභාවාච්ඡියෙන් ඉන්ද්‍රිය මණ්ඩ යැ, අකම්ප්‍යාච්ඡියෙන් බල මණ්ඩ යැ, නිශ්චිතාච්ඡියෙන් බොධ්‍යබ්‍ය මණ්ඩ යැ, හේතුච්ඡියෙන් මාගී මණ්ඩ යැ, උපසංචානාච්ඡියෙන් සතිපට්ඨාන මණ්ඩ යැ, ප්‍රදහනාච්ඡියෙන් සමන්තප්‍රධාන මණ්ඩ යැ, සමාදාන වන අච්ඡියෙන් සාද්ධිපාද මණ්ඩ යැ, තථාච්ඡියෙන් සත්‍යය මණ්ඩ යැ, අවික්ෂේපාච්ඡියෙන් ශමථ මණ්ඩ යැ, අනුදැනාච්ඡියෙන් විදැනාව මණ්ඩ යැ, එකරසාච්ඡියෙන් ශමථ-දැනා මණ්ඩ යැ, අනතිවගීනාච්ඡියෙන් සුගතථ මණ්ඩ යැ, සංවරාච්ඡියෙන් ශීලවිශුද්ධිය මණ්ඩ යැ, අවික්ෂේපාච්ඡියෙන් විතතවිශුද්ධිය මණ්ඩ යැ, දැනාච්ඡියෙන් දුෂ්ටිවිශුද්ධිය මණ්ඩ යැ, මුක්තාච්ඡියෙන් විමොක්ෂය මණ්ඩ යැ, ප්‍රතිවේදනාච්ඡියෙන් විද්‍යාව මණ්ඩ යැ, පරිත්‍යාගාච්ඡියෙන් විමුක්තිය මණ්ඩ යැ, සමුච්ඡේදනාච්ඡියෙන් ඝෛරසංයමය මණ්ඩ යැ, ප්‍රතිප්‍රසන්නාච්ඡියෙන් අනුතපාද ඥානය මණ්ඩ යි.

ජන්‍යය මූලාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, මහසකාරය සමුපානාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, සංගීය සමවධානාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, වේදනාව සමෝසරණාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, සමාධිය ප්‍රමුඛාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, සමානීය අධිපති-භාවාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, ප්‍රඥාව තද්‍යතරාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, විමුක්තිය සාරාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යැ, අමනොගම් සම්භ්‍යාත නිජාණය පයථිවසානාච්ඡියෙන් මණ්ඩ යයි.

මණ්ඩපෙයසකථා නිමි.

සතරවැනි බණවර යි.

පළමුවැනි මහාවගීය යි.

ඥානකථා යැ, දුෂ්ටකථා යැ, අනාපානසමානිකථා යැ, ඉන්ද්‍රියකථා යැ, පස්වැනි විමොක්ෂකථා යැ, ගතිකථා යැ, කමිකථා යැ, විපයභීසකථා යැ, මණ්ඩපෙයසකථා හා සමග මාගීකථා යැ යන ඒ දශකථාවෝ ඒ මහාවගී-යාගේ උද්‍යානය වේ.

තෙල නිකායධරයන් විසින් තබනලද අසම වූ ප්‍රචර වූ උතුම් වූ පළමුවැනි වගීය යි.

**පරික්ෂිතදායක
පද්‍යානකමණිකා**

ගාථාදිපාදානුකූලමණිකා

අ	පිටපතකි	උ	පිටපතකි
අකෙකාධනො අනුපතාති	304	දුකතා සකාරා	132
අජාතං කාපෙති ජාතෙන	132	න	
අධා සමාධිස්ස පච්චයා	124, 128	න තස්ස අද්ධමිධස්සි	
අනිතානුධාවනං විතනං	314	කිඤ්චි 246, 248, 430	
අනතතති අනතතාති	506	නි	
අනිච්ච නිච්චසඤ්ඤිතො	506	නිමිතතං අස්සාසපස්සාසා	322
අනුගච්ඡනා ච සස්සාසං	312	නිමිතතං අචජ්ජමානස්ස	312
අනුපාදං අපචතතං	114	ස	
අස්සාසෙනාතිතුනාස්ස	312	පරිසකිං සනතිධානා	122
අස්සාසං අචජ්ජමානස්ස	312	හ	
අථ		හවඤ්ච දිට්ඨිං විහවඤ්ච දිට්ඨිං	302
අනාපානසති යස්ස	316, 324	ය	
අරමමණං අනුසෙන	110	යද ච බුද්ධා ලොකසමිං	506
අරමමණඤ්ච පරිසකිං	110	යො	
ඉ		යො භූතං භූතතො දිස්වා	302
ඉදං ආදිනවෙ ඤ්ඤං	114	ව	
ඉමෙ අධාරාසාකාරා	124, 128	වජ්ඣසකිකාමනා චෙච	110
උ		වි	
උපපාදඤ්ච පචතතඤ්ච	114	විමොක්ඛවරියං ජානාති	132
කු		ස	
කුසලො නිසු අනුපස්සනාසු	110	සමාදහිත්වා යථා චෙ විපස්සති	132
කො		සචෙ භූත පරිඤ්ඤාතො	302
කොධනො උපනාති ච	304	සාමිසඤ්ච නිරාමිසං	128
ජ			
ජ ඵතෙ උපකස්සිලෙසා	312, 314		
තෙ			
තෙ යොගස්සතතා මාරස්ස	506		
තෙසං සුචාය සපාඤ්ඤා	506		

විසේෂ පද්‍යුක්ත මණිකා

අ	පිටපිකතානි
අකමපියවේය	170
අකමපියමගොය	512
අකමපියමගොය	514, 518, 523
අකුප්පාලේතොවිමුතනි	64
අකුප්පා විමොකෙකි	436, 443
අහාරං	332
අභිකතනවමහාරංතො පඤ්ඤා	142
අභිකතනවුට්ඨානො	
විමොකෙකි	436, 438
අඤ්ඤාණචරියා	152, 154, 156
අඤ්ඤාතාවිජ්ජියං	218
අඤ්ඤා ජ්ජියං	218
අතිතතවේයන	120
අත්තවාදපටිපඤ්ඤාතනා දිට්ඨි	298
අත්තානුදිට්ඨි	266
අත්තනානතො ඤාණං	170
අත්තපටිසම්මිදෙ ඤාණං	4, 8, 168, 224
අත්තනුදස්සනො ඤාණං	6, 198
අත්තකමමං	504
අභා	412
අධිවිතනං	86
අධිට්ඨානවසි	190
අධිට්ඨානො පඤ්ඤා	206
අධිපඤ්ඤා	86
අධිපත්තනා	204
අධිමුත්තනතනා	174
අධිමුත්තනි	230, 232
අධිමොකමගොය	514, 516, 520
අධිසීලං	86, 90
අනඤ්ඤාන ඤාණස්සාමිති ජ්ජියං	218, 428
අනත්තවේයා	36
අනත්තානුපස්සනො ඤාණං	456
අනාගාමිමග්ගකමණේ	510
අනාවරණ ඤාණං	8
අනිච්චං	364
අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං	456
අනිමිත්තානුපස්සනා ඤාණං	458
අනිමිත්තො විමොකෙකි	436, 438
අනුට්ඨිතා	324
අනුත්තරං සිඤ්ඤා	452

අ	පිටපිකතානි
අනුපට්ඨාන කුසලො	426
අනුපස්සනි 334, 344, 348, 352, 354	
අනුප්පබ්බතිරොධි	64
අනුප්පබ්බං පටිච්ඡා	326
අනුපාදවිතනස්ස විමොකෙකි	454
අනුමුඤ්ඤානවේයා	32
අනුමුඤ්ඤා	410
අනුමුඤ්ඤා ඛනනි	230
අනුසයො	232
අත්තාගානිකා දිට්ඨි	286
අපරත්තානුදිට්ඨි	294
අපරියාපත්තභූමි	160
අපරණිතිනානුපස්සනා ඤාණං	458
අපරණිතිනො විමොකෙකි	436, 438, 446
අපරජකෙකි	226, 434
අපට්ඨිකවේයන	120
අබ්බා මුත්තොව චජ්ජිමා	330
අභබ්බා	232
අභිජ්ජමානො	210
අභිඤ්ඤායාං	12, 14, 16, 18
අභිනන්දනවේයන	118
අභිතිරොපණවේයා	172
අභිතිරොපණමගොය	518, 520
අභිනිහාරවේයන	118
අභිනිහාරෙ	116, 118, 120
අරඤ්ඤං	330
අරණවිහාරෙ ඤාණං	4, 184
අරණවිහාරෙ	184
අරහත්තමග්ගකමණේ	510
අරියතච්චා	70
අරුපාච්චරභූමි	160
අරුපාච්චරණං දෙව්‍යානං	500
අවිකෙකිපවේයා	172
අවිකෙකිපමගොය	512
අවිකෙකිපමගොය	518, 520
අවිජ්ජාසම්මුතා	148, 150
අවිදිතවේයන	120
අසමයවිමොකෙකි	436, 444
අසලීනත්ත පටිත්තනං	
සග්ගතවේයා පඤ්ඤා	196
අසාමසිකො විමොකෙකි	436, 444

අ	පිටිබිඛනාති
අයම්මානො	46
අසාංද දිට්ඨි	262, 264, 266
අභනති මානවිතිබ්බා දිට්ඨි	296
අනුභූත සම්මුතා	146, 148, 150
අගොසිකමමං	504
අදානං	108, 110, 146, 148
ආදීතවෙ සදුණං	2, 112, 114
ආනන්තරිකසමාධිසම් සදුණං	4, 180, 182
ආනා	324
ආනාපානසති	308
ආයතන චරියා	408
ආයතනාති	40
ආයසමා	412
ආයුභනට්ඨො	34
ආයුභනා	22, 26
ආලොකාසකුසුදු	42
ආචර්ණවසි	190
ආසාංභුසයෙ සදුණං	8
ආසයො	230
ආසවසමුච්ඡේද පඤ්ඤා	180, 182
ආසවා	180, 182, 220, 428
ආසවානං බයෙ සදුණං	6, 218
ආහාරසම්මුතා	148, 150
ආහාරා	40
ඉ	
ඉජ්ඣනට්ඨොපඤ්ඤා	210
ඉජ්ඣනට්ඨො	34
ඉධතිට්ඨා	304, 306
ඉධිභායතිට්ඨා	304, 306
ඉද්ධිවිධෙ සදුණං	6, 210
ඉන්ද්‍රියපරොපරිඤ්ඤා සදුණං	8
ඉන්ද්‍රියභාවනා	382
ඉන්ද්‍රියානං චරියා	406, 408
ඉන්ද්‍රියාති	378, 382, 400, 412, 416
ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙනි	346
ඉන්ද්‍රියාපච්චරියා	408
උ	
උදයබ්බයානුපසංඝා සදුණං	104
උපකාරඤ්ඤාති	308
උපකම්මෙසා (අට්ඨාරස)	310
උපට්ඨානකුසලො	422, 424

උ	පිටිබිඛනාති
උපට්ඨානට්ඨො	172
උපට්ඨානමග්ගො	512
උපට්ඨානමග්ගො	516, 518, 520
උපාදනකඛ්ඤො	40, 70, 74
උපාදය	148, 150
උපෙකනානුමුභනා	316, 318
උප්පාදෙ	22, 24
එ	
එකග්ගනා	90
එකතභවිමොකෙකා	436, 446
එකතනා	308, 316
එකතෙන	32
එකරුඤ්ඤා සදුණං	4, 166
එකසම්මග්ගනා	198
එකසම්මග්ගනානානතෙනකතන- පටිවෙධපඤ්ඤා	198
ඔ	
ඔකපෙසයුං	412
ක	
කම්මසම්මුතා	148
කසිණානුභවනාති	50
කාමාවචරානං දෙවානං	498, 500
කාමාවචරා භූමි	160
කායසකම්	466, 468
කායසකිංඤ්ඤා	348
කායිකං සුඛං	354
කායො	346
කුප්පො විමොකෙකා	436, 446
කුප්පොබ්බාසනට්ඨන	118
ඛ	
ඛනායමග්ගාසාලානං	498, 500
ඛනාසදුණං	6, 200
ඛණාසවබලං	64
ග	
ගතිසම්පන්නියා	496, 500, 502
ගමිතරාති ආනාති	412
ගහපතිමග්ගාසාලානං	498, 500
ගොචරනානතෙන සදුණං	4, 148
ගොචරා	340, 344
ගොත්‍රුසදුණං	2
ගොත්‍රුධම්මො	126, 128

න	පිටිබ්බකානි
නවති සමාගිවරියානි	188
නානත්තවිමොකෙබ්බා	436
නානත්තා	166
නානත්තෙකත්තනං	194, 200
නානත්තෙ පඤ්ඤා	204
නානාධම්මපකාසනතා පඤ්ඤා	198
නානාධම්මා	198
නාමං	40
නිබ්බිද්දඤ්ඤාණානි	347
නිබ්බිද්දනුපස්සනාඤ්ඤාණං	456
නිබ්බිද්දනුලොමෙ ඤ්ඤාණානි	374
නිබ්බිද්දපටිපසංසද්ධි ඤ්ඤාණානි	374
නිබ්බෙධගාහියො	66, 68
නිස්සානා	310
නිරුමිසං	26
නිරුමිසො විමොකෙබ්බා	436, 448
නිරුත්තරපටිසම්මතීදෙ ඤ්ඤාණං	4, 8, 168, 172
නිරෝධසමාපන්නියා ඤ්ඤාණං	4, 180
නිරෝධානුපස්සනා ඤ්ඤාණං	458
නිරෝධෙ	192
නිරෝධෙ ඤ්ඤාණං	8
නීවරණා	308, 310

ප	
පකතිවරියා	410
පකාසනට්ඨා	34,
පකාසනතා	198
පග්ගහට්ඨා	172
පග්ගහමග්ගො	512
පග්ගහමග්ගො	518
පච්චය	94, 96, 98
පච්චවෙකකිණවසී	190
පච්චවෙකකිණ ඤ්ඤාණං	4, 138
පඤ්චවසියො	190
පඤ්ච්ඤානි	400, 402, 404
පටිග්ගහමග්ගො	514
පටිපද්දිසුද්ධි	316
පටිනිස්සග්ගා	370
පඋපිඤ්ඤානි	340
පටිවිද්දො	410
පටිවෙධෙ	200
පණ්ණිනිතො විමොකෙබ්බා	446
පණ්ණිනාධිමුත්තතා පඤ්ඤා	184
පපොතා	412

ප	පිටිබ්බකානි
පදෙසවිභාරෙ ඤ්ඤාණං	6, 202
පධානං	324
පයොගපටිපසංසද්ධිපඤ්ඤා	132
පරලොකචර්ජ්ඣයදස්සාවිනො	434
පරිග්ගහට්ඨා	172
පරිග්ගහමග්ගො	520
පරිචිතා	326
පරිච්චාගට්ඨා ඤ්ඤාණං	166
පරිඤ්ඤාට්ඨා	18
පරිඤ්ඤාය	40
පරිනිබ්බානෙ ඤ්ඤාණං	4, 190, 192
පරිපඤ්ඤා ඤ්ඤාණානි	308
පරිපුණ්ණං	324
පරිපුට්ඨං සතීං	332
පරියොගාගණෙ ඤ්ඤාණං	6, 202
පචත්තං	22, 24
පචත්තපරියාදනෙපඤ්ඤා	190, 192
පචත්තසත්තතාධිපතෙය් - පරිවාරං	220
පහානට්ඨා	18
පමුඛොධට්ඨා	34
පාපුණ්ණිස්සනි	412
පාමොජ්ජමුලකං ධම්මා	162, 164
පාරිසුද්ධිපධානියඛානි	50
පීති	352
පුච්ච	194
පුබ්බන්තානුදිට්ඨි	294
පුබ්බෙතිවාසානුස්සනිඤ්ඤාණං	214
පොතොගවිකං	74

ඵ	
ඵස්සො	40
ඵලෙ ඤ්ඤාණං	2
ඛසනට්ඨා ඤ්ඤාණං	4, 166

ඛ	
ඛලානි සමොධානෙනි	340
ඛතිඛා වචන්දානෙ පඤ්ඤා	148
ඛතිඛා ථුට්ඨානො විමොකෙබ්බා	436, 438
බුද්ධිවක්ඛු	432
බුද්ධිඤ්ඤාණානි	246
බුද්ධො	328
බොජ්ඣඛගා	7
බොජ්ඣඛෙහ සමොධානෙනි	340

බ	පිට්ඨකමණිකා
බ්‍යඤ්ඤානිදර්ශනාභිලාපා	170, 172
බ්‍රහ්මවර්ගසමයේකා	514
බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං	498, 500

භ

භබ්බා	232
භවදිට්ඨියෝ	300
භවදිට්ඨිසන්තිසසිතා	230
භාවනාවේදා	18
භාවනා 52, 54, 56, 58, 60, 62, 334	
භාවිතීන්ද්‍රියා	382
භික්ඛු	330
භූමිනානතොත ඤාණං	4, 160

ම

මග්ගවර්ගා	410
මග්ගං සමොධානෙනති	342
මග්ගෙ ඤාණං	2, 8
මග්ගො	74, 76, 508
මණ්ඩපෙය්‍යං	514
මරණං	70
මහාකරුණාසමාපත්තිං	
ඤාණං	8, 236
මහාරජකෙබ්‍යා	226, 434
මච්ඡත්තා	46
මච්ඡාදිට්ඨි	282
මුඤ්චිතුකමයනා ඤාණං	114
මුඤ්චිතුකමයනා පටිසංඛා	
සන්තියංතා පඤ්ඤා	114
මුදිත්ථියෝ	226, 434

ය

යභිච්ඡකං	190
යථාතා	326
යථාචරත්තං	412
යථාචිගරත්තං	412
යදිච්ඡකං	190
යමසාපටිභිරෙ ඤාණං	8, 234
යානිකතා	324
යාවතිච්ඡකං	190
යොනිසොමනසිකාර	
මූලකාමමමා	164

ර	පිට්ඨකමණිකා
රුක්ඛමූලං	332
රූපං	40
රූපාවචරානං දෙවානං	500
රූපාවචරාභූමි	160

ල

ලක්ඛණානි	104, 106, 108
ලොකවාදපටිසංයුත්තාදිට්ඨි	293
ලොකො	228, 328, 434

ව

වජ්‍රං	228, 434
වජ්‍රිකතා	324
වජ්‍රිනානතොත ඤාණං	4, 142, 146
වජ්‍රා	64
විඤ්ඤාණවර්ගා	152, 154
විඤ්ඤාණධර්මයෝ	40
විඤ්ඤා	312
විපක්ඛාදිට්ඨි (ප්‍රග්‍යාලා)	302
විපරිනාමවේදා	34
විපස්සනාබලා	186, 188
විපස්සනාවසෙන ඤාණානි	374
විපස්සනෙ ඤාණං	2, 108
විනවදිට්ඨියෝ	300
විනවදිට්ඨිසන්තිසසිතා	230
විමුත්ති	64
විමුත්තිඤාණං	2
විමුත්තිසුඛෙ ඤාණානි	374
විමෝක්ඛපච්ඡිනිකා	492
විමෝක්ඛපටිපස්සාදි	494
විමෝක්ඛනාවනා	494
විමෝක්ඛමුඛානි	458
විමෝක්ඛවිවරෝ	492
විමෝක්ඛා	486, 488
විමෝක්ඛානුලෝමං	492
විමෝක්ඛො	488, 490, 492
විරාගානුපස්සනා ඤාණං	456
විරියාරමො ඤාණං	6, 196
විවරානා	110
විවරානුපස්සනා	46, 88
විහාරවේදා ඤාණං	6, 174
විහාරනානතොත පඤ්ඤා	14
විහාරසමාපත්තවේදා ඤාණං	4
විහාරසමාපත්තවේදන	120

ව	පිටපිඛනාති
විමංසාසමාධිපධාන	
සංකාරසමන්තාගතං	210, 212
වුට්ඨානවිවචනෙපඤ්ඤා	128, 130, 132
වොදනටොයා	172
වොදනමග්ගො	512
ස	
සකදගාමිමග්ගකකිණේ	510
සකකායදිට්ඨි	282
සකකායච්ඡුකාඋචේදදිට්ඨි	284
සකකායච්ඡුකාසසුතදිට්ඨි	284
සංකිතටොයා	34
සංකාරා	26, 28, 68
සංකාරාපෙකකාසු ඤාණං	2, 122
සංකාරෙසු ආදීනවො	268
සච්චවිචට්ටෙ ඤාණං	6, 208
සච්ඡිකිරියටොයා	18
සඤ්ඤවිපල්ලාසො	506
සඤ්ඤාගටොයා	34
සඤ්ඤාජනාති චෙච්ච දිට්ඨියො	264, 266
සඤ්ඤාජනිකා දිට්ඨි	294
සතිචරියා	408
සත්තාචාසා	40
සත්තොකාරියස ඤාණාති	330
සත්තොච	332
සද්ධානුසාරී	466
සද්ධාවිමුත්තා	468
සද්ධිඤ්ඤා	400
සත්තාපටොයා	34
සන්තිපදේ ඤාණං	112, 114
සප්පතාසං විතතං	216
සබ්බඤ්ඤාන ඤාණං	8
සබ්බධම්මානං	198
සබ්බභවාරී	412
සමන්තවකු	246, 430
සමං	194, 326, 340
සමථචල්ලා	186
සමයවිමොකො	436, 444
සමපිපටොයා ඤාණං	4
සමාධි	362
සමාධිචරියා	408
සමාධිභාවනමග්ග ඤාණං	2, 90
සමාධිවසෙන ඤාණාති	374
සමාපජ්ජනවසි	190
සමාපත්තටොයා ඤාණං	4
සමුට්ඨානටොයා	172
සමුට්ඨානමග්ගො	512

ස	පිටපිඛනාති
සමුට්ඨානමග්ගො	518
සමුදයෙ ඤාණං	6
සමුදගතං	140
සමුදගතා	138, 140, 142, 148
සමුදගතො	138
සමොදහනෙ පඤ්ඤා	202
සමපන්නදිට්ඨි (පුග්ගලා)	302
සමපතාසනා	316, 318
සමිසනෙ ඤාණං	2, 100, 102
සමිසාසමුචේදදෙ	192
සලෙඛටොයා ඤාණං	4
සලෙඛො	196
සානසහගතා	50
සාමඤ්ඤ ඵලාති	64
සාමයිකො විමොකො	436, 444
සාමිසං	26
සාමිසො විමොකො	436, 444
සාසවො විමොකො	446
සිකායො (කියොයා)	88
සිකිසියාවිමොකො	436, 450, 452
සිලමයෙ ඤාණං	2, 80
සිලවිසුද්ධි	38
සිලාති (පඤ්ඤා)	80, 82, 86
සිසං	194
සුඛං	354
සුඤ්ඤානානුපසාදා ඤාණං	458
සුඤ්ඤානාචාරාසමාපත්ති	176, 178
සුඤ්ඤානෙ පඤ්ඤා	206
සුඤ්ඤානො විමොකො	436
සුඤ්ඤානො විහාරෙ	176, 178
සුතමයෙ ඤාණං	2, 10, 12, 40, 46, 60, 62
සුභාවිතා	324
සුවිඤ්ඤාපයෙ	228, 434
සුසමං	326
සොතධාතුවිසුද්ධි ඤාණං	6
සොතාපත්තිමග්ගකකිණේ	508
සොතාචධානං	10, 12, 40, 46, 60, 62
සොකාරෙ	228, 434
ස	
හානභාගියො ධම්මො	66
හෙතුටොයා	36